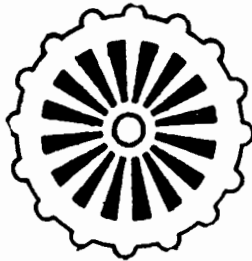


බුද්ධජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථාලා: 43



අභිධම්මපිටකයෙහි

03 වන ග්‍රන්ථය

විභට්ඨගජ්ජකරණ

ථේනිය හාගය

ලංකාබෞද්ධ මණ්ඩලයේ ආරාධනයෙන්

ත්‍රිපිටක සංස්කාරක මණ්ඩලයේ
සම්මතය පරිදි

රාජකීය පණ්ඩිත,

ලබ්‍රගම ලංකානන්ද අනුනායක සථවීරයන් වහන්සේ

හා

රාජකීය පණ්ඩිත,

කරගම්පිටිගොඩ සුමනසාර සථවීරයන් වහන්සේ

විසින් කරන ලද

පාඨශාසන පූර්ව සිංහල අනුවාදයෙන්
සුන්වයි.

බු. ම. 2550

ක්‍රි. ම. 2006

Buddha Jayanti Tripitaka Series, Volume 43

The Third Book in the
Abhidhamma-Pitaka

3

VIBHANGAPPAKARANA (II)

With the Sinhala translation by

The Venerable Pandita Labugama Lankānanda Thera

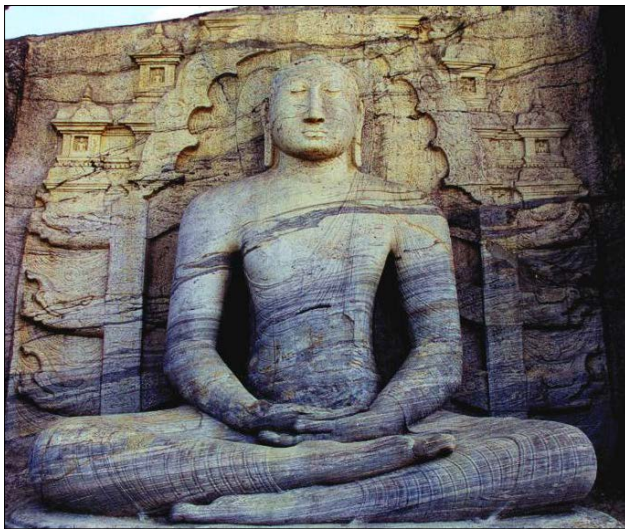
Anunāyaka of the Kōtte Sri Kalyānī Sāmaggrīdharma Mahāsangha Sabhā

Vice Principal of Pravacanōdaya Pirivena, Molligoda Wādduwa

&

The Venerable Pandita Karahampitigoda Sumanasāra Thera

Mākadawara Vihāra, Hingula



නමෝ තස්ස භගවෙනෝ අරහතෝ සම්මා සම්බුද්ධස්ස !
නමෝ තස්ස භගවෙනෝ අරහතෝ සම්මා සම්බුද්ධස්ස !!
නමෝ තස්ස භගවෙනෝ අරහතෝ සම්මා සම්බුද්ධස්ස !!!

මෙම බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලාව,
 නිවනේ සැනසීම සොයන සෑම ලොවසියෙකුටම
 පරිහරණය කළහැකි ලෙස සැකසීමට නන් අයුරින් ආයතනවල දැක්වූ
 සෑම උතුමන්ටම පළමුව ස්තූතිය පුදකරන අතරම
 යමෙක් මෙම බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලාව පරිහරණයෙන්,
 යම් සත් කටයුත්තක් කරන්නේනම් එහි ද,
 නිවනේ සැනසීම ලබනම් එහි ද
 සියලු ආනිසංසයෝ මෙම බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලාව
 මේ අයුරින් සැකසීමට ආයතනවල දැක්වූ
 ඔවුන් සෑම දෙනාටම අනුමෝදන් වෙත්වා!!!
 නිවන් දකින තුරු අභිවුර්ධියක්ම වෙත්වා!!!
 පතනා බෝධියකින් වහා වහා නිවනේ සැනසීම ම අත්වේවා!!!

ඔබ සැමට යහපතක්ම වෙත්වා!!!

සැලකිය යුතුය :

මෙම පොතේහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත. එහි පටුන මත ඇති මාතෘකා මත click කිරීම මගින් ඊට අදාළ පිටුව වෙතට යොමුවේ.

නැවත පටුන වෙතට යොමුවීමට Table of Contents හෝ පිටු අංකය (16) සටහන් කර යොමු වන්න.



අභිධමමපිටකේ

විභට්ඨපාපකරණං

දුතියො භාගො

අභිධම්මපිටකයෙහි

විභට්ඨප්‍රකරණය

ද්විතිය භාගය

පටුන

CONTENTS

සංස්කාරක නිවේදනය...	...	...	...	ix—x
ත්‍රිපිටක සම්පාදකමණ්ඩලය	...	...	...	xi
සංඥපනය	...	...	...	xiii—xv
සංකීර්ණ නිරූපණය - ABBREVIATIONS	...	...	...	xvii
පාළි හෝඩිය - PALI ALPHABET ...	...	...	...	xviii
විසය සූචි	...	...	...	xix—xx
පෙළ හා පරිච්ඡිතය	...	...	...	2—329
විසේෂපදනුකූලමණිකා	...	...	...	331—341
ශුද්ධිපත්‍රය	...	...	...	342

සංස්කාරක නිවේදනය

අභිධම්ම, සප්තප්‍රකරණයට අයත් විහංගප්‍රකරණය ග්‍රන්ථප්‍රමාණය සලකා කාණ්ඩ දෙකක් වශයෙන් මුද්‍රණය කරවීමට නියම විය. එහි බන්ධවිභංගයේ පවත්නා විහංග නවයකින් ප්‍රථමභාගය සංගෘහිත විය. "බොජ්ඣංග" විභංගයේ පවත්නා "ධම්මභද්‍ර" විභංගය අවසන් කොට ඇති මේ ද්විතීය භාගය බුද්ධජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථමාලායෙහි තෙසාලිස් 43 වැනි ග්‍රන්ථය වශයෙන් පළවන්නේය.

ලඛ්‍යා බෞද්ධමණ්ඩලයේ ආරාධනය පරිදි විහංගප්‍රකරණයේ මේ ද්විතීය භාගය මාතර ශ්‍රී සුදර්ශී පරිවේණාධිපති ව විසූ කඩවැද්දුව සිරිනිවාස නායක සභාවරයාගෙන් වහන්සේ විසින් සිංහල භාෂායෙන් අනුවාද කරන ලද්දේ විය. එහෙත් ත්‍රිපිටක පරිවර්තන සංස්කාරක මණ්ඩලයේ සම්මතය පරිදි මෙ ද අප විසින් පාඨශෝධනය සහිත කොට යළි හෙළබසින් ලියන ලද්දේය. මෙහි ද ශෝධන පරිවර්තන කායභීය පිළිබඳ කොට කියැවුණු දෑ ප්‍රථමභාගයෙහි ලා නිවේදනය කරන ලද්දේය.

මුද්‍රණ අවසානවට පැමිණ අනුරාධපුර බුද්ධශ්‍රාවක ධර්මපියාධිපති කෝදගොඩ සිරි සුඤ්ඤාලොකානිධාන දක්ෂිණ ලඛ්‍යායෙහි ප්‍රධාන සංඝනායකසභාවරයන් වහන්සේ යැ විද්‍යාඥය පිරුවන්හි උපපරිවේණාධිපති ශාස්ත්‍රපති විද්‍යාවිශාරද රාජකීය පණ්ඩිත රද්දල්ලේ සිරි පඤ්ඤාලොක අනුනායකසභාවරයන් වහන්සේ යැ, විද්‍යාඥය පිරුවන්හි ආචාර්ය ශාස්ත්‍රපති විද්‍යාවිශාරද රාජකීය පණ්ඩිත වේරවැවේ සිරි අනොමදස්සි නායක සභාවරයන් වහන්සේ යැ, රාජකීය පණ්ඩිත කරභම්පිටිගොඩ සුමනසාර සභාවරයන් වහන්සේ යැ යන ත්‍රිපිටක සම්පාදකමණ්ඩලය හොබවන ධර්මධර මහතෙරවරුන්ගේ අනාවස්ථිත පරිශ්‍රමය අතිශයින් උපස්තම්භක වූ බව කියැවුණු ය, ලේඛකාධිකාරී දෙර ගවුළුවේ සිරි ධම්මපාල නායකසභාවරයන් වහන්සේගෙන් ලැබෙන සහාය ද මෙහිලා අනුස්මරණීය වේ.

තවද ශ්‍රී ලඛ්‍යාපනරජයේ ගරු අග්‍රාමාත්‍යධුරන්ධර සිරිමාවෝ බණ්ඩාරනායක මැතිතුමිය ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථමාලාව මුද්‍රණය කරවා ලීමෙහි ලා දක්වන බලවත් ප්‍රයාඥය ද, වර්තමාන සංස්කෘතික අමාත්‍යතුන් පත් ගරු ටී. ඩී. තෙන්නකෝන් මැතිතුමාණන් ත්‍රිපිටක මුද්‍රණය හැකිකාක් ඉක්මනින් අවසාන කිරීමට දක්වන උද්‍යෝගය ද ප්‍රශංසාර්ථය. සංස්කෘතික අමාත්‍යාංශයේ ලේකම් තැන්පත් ඒ. එච්. ඇම්. සුමතිපාල මහතාණන් හා සංස්කෘතික අධ්‍යක්ෂ පී. ඩී. වේරගොඩ මහතාණන් ද, සහකාර අධ්‍යක්ෂ සෝමපාල ජයවර්ධන මහතාණන් හා සාහිත්‍ය සංවර්ධන නිලධාරී කේ. ජී. අමරදාස මහතාණන් ප්‍රමුඛ සංස්කෘතික නිලඳරුවන් මෙහි ලා දක්වන උනන්දුව බෞද්ධජනතාවගේ ප්‍රයාඥයට සුදුසු බව කියමින.

රාජ්‍යය පිළිබඳ අනෙකුත් කායභීඛ්‍යුලයෙන් සම්බන්ධ ව තිබියදීත් රජයේ මුද්‍රණාලයාධිපති ඇල්. ඩබ්ලිව්. පී. පීරිස් මහතාණන් ත්‍රිපිටක මුද්‍රණකායභීංශයකු පිහිටුවා ඒ සඳහා දෙන අනුබලයද, එම කායභීංශයෙහි මහතුන් හක්කිසම්ප්‍රසන්න ව මුද්‍රණ කටයුතු මැනවින් කරගෙනයෑම ද ජාතියේ ප්‍රශංසාවට නිසි වෙයි. ත්‍රිපිටකකායභීලය පිහිටි කොළඹ මහානායකවාරිකාරාමයෙහි නියුක්ත ඇම්. ඒ. ආර්. සමරසිංහ මහතාගෙන් මේ සඳහා ලැබෙන සහාය ද ප්‍රශංසාමුඛයෙන් පවසමින.

සියලු ලෝවැසියනට වැඩිදු වූ අතීතපරිශුද්ධ ත්‍රිපිටක පයඨාප්ති ධර්මය ව්‍යාප්ත කිරීමෙහි යත්නදරන මෙ හැම සාමූහි ද, ත්‍රිපිටක සංශෝධන සිංහලපරිවර්තන සඳහා නන් අයුරින් සහාය දුන් හැම පින්වත්හු ද ධර්මද්‍රෝණිය කුශලභෙතුයෙන් සුබහාගී වෙත්වයි මෙත්සිකින් ආශංසනය කරමිහ.

මේවගට—ශාසනෝදයකාරී,

ලඞුගම ලඛිතානඤ්ඤ සඨවිර,

ත්‍රිපිටක මණ්ඩලයේ ප්‍රධාන සම්පාදක.

ශ්‍රී බුද්ධවර්ෂ 2518,
රාජ්‍යවර්ෂ 1975 දෙසැම්බර් 10 දින,
ත්‍රිපිටක කායඨාලය,
මහානායක වාරිකාරාමය,
115, විජේරාමමාවත,
කොළඹ 7.

ත්‍රිපිටක සමපාදක මණ්ඩලය

උපදෙශක :

අග්ගමහාපණ්ඩිත බ්‍රහ්මචාරිය ආනන්දමානස මහානායක මහාසථවිරපාදයන් වහන්සේ.

සභාපති :

ශ්‍රී ලංකා බුද්ධාගමික ධර්මපියාධිපති ත්‍රිපිටකවාග්ගීචාර්ය රාජකීය පණ්ඩිත කෝදගොඩ ශ්‍රී ඤාණාලෝක දක්ෂිණලංකායෙහි ප්‍රධාන සංඝනායක සථවිරයන් වහන්සේ.

ප්‍රධාන සමපාදක :

මොල්ලිගොඩ ප්‍රච්ඡන්දනායක පිරිවෙන්හි උපප්‍රධානාචාර්ය, ත්‍රිපිටකවාග්ගීචාර, රාජකීය පණ්ඩිත ලබ්බගම ශ්‍රී ලංකානන්ද කෝට්ටේ ශ්‍රී කල්‍යාණි සාමග්‍රීධර්ම මහාසංඝසභායෙහි අනුනායක සථවිරයන් වහන්සේ.

සමපාදක :

දෙමටගොඩ ධම්මකායාග්‍රම්ඥලයාධිපති, රාජකීය පණ්ඩිත, පරවාහාර සිරි පඤ්ඤානන්ද (බී.ඒ. ලන්ඩන්) කොළඹ නවකෝරළයෙහි ප්‍රධාන සංඝනායක සථවිරයන් වහන්සේ.

කිරුළපන පූර්වාරාමාධිපති, ශාස්ත්‍රපති, විද්‍යාවිශාරද, රාජකීය පණ්ඩිත, රද්දල්ලේ ශ්‍රී ප්‍රඥලෝක, කෝට්ටේ ශ්‍රී කල්‍යාණි සාමග්‍රීධර්ම මහාසංඝසභායෙහි අනුනායක සථවිරයන් වහන්සේ.

තෙරලියාවල ශ්‍රී සුඛරාමාරාමාධිපති, ශාස්ත්‍රපති, විද්‍යාවිශාරද, රාජකීය පණ්ඩිත, වේඩරුවේ ශ්‍රී අනවමදර්ශී නායක සථවිරයන් වහන්සේ.

තිඟුල්ල—මාකඩවර විහාරාධිවාසී, රාජකීය පණ්ඩිත, කර්මපිටිගොඩ සුමනසාර සථවිරයන් වහන්සේ.

ලෙචකාධිකාරී :

කොළඹ බෞද්ධාලෝක මාවතෙහි බෞද්ධාලෝක විහාරාධිපති, පණ්ඩිත, දෙරගමුවේ සිරි ධම්මපාල කොළඹ දිශායෙහි ප්‍රධාන සංඝනායක සථවිරයන් වහන්සේ.

සංඥාපනය

සකල ඥායධර්මවිෂයෙහි ප්‍රවෘත්ත වූ ඥානවාර ඇති කිලෝගුරු බුදුරජාණන් වහන්සේ යමකමහාප්‍රාතිභායී දක්වා අවසානයෙහි ත්‍රිදශාලයෙහි වස්විසුපේක් පාරිව්ජන්තකමුලයෙහි පෘණ්ඩුකම්බල නම් සලසුන්හි වැඩහිඳ මාතෘදිවාරාජයන් කායසාක්ෂි කොට දසදහසක් සක්වළ දෙවියනට අනෙකුත් යහපත්සුප්‍රතිමණ්ඩිත වූ විජම්පෙළ දේශනා කළ සේක. ඒ සා මහත් ධර්මරාශිය අගසවු අනුබුදු සැරියුත් මහරහතුන් වහන්සේ වාචනාමාර්ගයට නඟා පන්සියක් පමණ වූ සිය අතැවැසිගණයාට උගන්වාලූසේක. ස්වකප්‍රකරණාන්තර්ගත වූ ඒ විජම්පෙළ මහකසුබු ඇ මහරහතුන් විසින් සංගීතානුසංගීත වැ මෙවක් දක්වා අමාත්‍යප්‍රවාහයක් මෙන් පවත්නේ ය.

බුද්ධජයන්තී මහොත්සවය අනුස්මරණය සඳහා ලඛ්‍යාබෞද්ධ මණ්ඩලය විසින් කරනලද යෝජනා පරිදි ක්‍රීඩකග්‍රන්ථ ශෝධනය කොට හෙළබසට නඟා, ශ්‍රීලඛ්‍යා ජනරජයේ අනුග්‍රහයෙන් දැනට එම ග්‍රන්ථමාලායෙන් අඩක් පමණ ප්‍රකාශයට පමුණුවන ලද්දේ ය. අභිධම්මපිටකයට අයත් ග්‍රන්ථයන් අතුරෙන් ධම්මසංඛ්‍යාණී, විභංග, කරා වත්ථු යන තුන්ප්‍රකරණය මුද්‍රණය වී ඇත. එහි අභිධම්ම හා ධම්මසංඛ්‍යාණීප්‍රකරණය ගෙන කියැයුතු ද, ධම්මසංඛ්‍යාණී සංඥපනයෙහි ද, කරාවත්ථුප්‍රකරණය ගෙන කරාවත්ථු ප්‍රථමභාග සංඥපනයෙහි ද, මේ විභංගප්‍රකරණය පිළිබඳව මෙහි ප්‍රථමභාගසංඥපනයෙහි ද ප්‍රකාශ කරනලද්දේ ය. එහෙත් මේ විභංග-ද්විතීයභාගයෙහි ලා ඇතැම් ශෝධාසථාන ගෙන ප්‍රකාශ කරමිහ.

විභංගප්‍රකරණයෙහි සියවස් බොහෝ ගණනක පටන් අපරික්ෂායෙන් හෝ අන්‍යාරා පරික්ෂණයෙන් හෝ පතිත වූ බලිතසථාන හමුවූ බව කියැයුතු වේ. එයින් කිසි තැනක් ධම්මරයන්ගේ පරීක්ෂණය සඳහා ඉදිරිපත් කරනුලැබේ : පටිසම්භිද්ධිභංගයෙහි (118 පිට) "අපො ඤාණං අත්තපටිසම්භිදං, ධම්මෙ ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදං, අත්තධම්මනිරුත්තා හිලාපෙ ඤාණං නිරුත්තපටිසම්භිදං ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානපටිසම්භිදං" යනු දේශනා පෙළ යැ. පෙළ මෙසේ තිබියැයුතු වුව ද "අත්තධම්මනිරුත්තාහිලාපෙ" යන පදය ඇතැම් කෙනෙක් 'තත්‍ර ධම්මනිරුත්තාහිලාපෙ'යි ද වෙනත් කෙනෙක් "තත්ත ධම්මනිරුත්තා හිලාපෙ" යි ද ඉද්ධපාඨය සේ ගත්හ. අටුවායෙහි එන "තස්මිං අපො ව ධම්මෙ ව යා සභාවනිරුත්තං තස්ස අභිලාපෙ" යනු බලා 'ධම්ම' ශබ්ද ස්වභාවය ද කියනුයෙන් 'තස්මිං සභාවනිරුත්තං අභිලාපෙ' යනු අත්ත වියයුතු යයි සලකා තත්ත හෝ තත්‍ර ධම්මනිරුත්තාහිලාපෙ' යනු ඉද්ධ පාඨය සේ ගත් හ'යි පෙනේ. සිංහල සංස්කරණ කීපයක ද බුරුමරට ජට්ඨ සධ්ධිතිකාරකයන්ගේ ශෝධනයෙහි ද වෙනත් බොහෝ තැනක ද මේ පාඨය පෙනෙන හෙයින් අපේ සංස්කාරක මණ්ඩලයෙහි ද වැඩි දෙනෙකුත් වහන්සේගේ මතය පරිදි "තත්‍ර ධම්මනිරුත්තාහිලාපෙ" යනු පෙළ විසින් ගන්නා ලද්දේ ය.

එහෙත් හැම ශෝධක සුධිත්‍ර මැ අත්ත-ධම්ම-නිරුත්තං යන තුන් පටිසම්භිදයෙහි අර්ථකථා සංසන්දන නොකොට අයථා නිගමනයකට බැසගත්හ' යි සිතියැ හෙයි. 'පටිසම්භිද්ධිමග්ග-ගණ්ඨපදපවණ්ණානා' යෙහිද මේ අපපාඨය පෙනෙනුයෙන් කාලාන්තරපතිත දූෂණක්බව කියැයුතු ය. ඇතැම් පටිසම්භිද්ධිමග්ග අටුවාපොතක "අත්ත ධම්ම නිරුත්තාහිලාපෙ ඤාණං" (ඒ අර්ථයෙහි ද ධම්මයෙහි ද වූ ස්වභාවනිරුත්තංවිවිකායෙහි ප්‍රභේදගත ඤාණය) යන ඉද්ධපාඨය ශෛව තිබීම හේතුකොටගෙන අපි මේ නිගමනයට බැසගතුවමිහ.

එහි අර්ථකථාවීරණය මෙසේ යැ : යං කිඤ්චි පච්චයසමුප්පන්නං, නිබ්බානං, භාසිතජෝ, විපාකො, කිරියා'නි ඉමෙ පඤ්ච ධම්මා අජෝ..... නං අඤ්ච පච්ච වෙකකන්තස්ස නය්මි අජෝ පහෙදගතං ඤ්ණං අඤ්චපට්ඨමිතිද් " ප්‍රත්‍යයසමුප්පන්න යැ, නිර්වාණ යැ, භාෂිතාර්ථ යැ, විපාක යැ ක්‍රියා යැ යන පඤ්ච අර්ථයෙහි ප්‍රභේදයට ගිය ඥානය අඤ්චපට්ඨමිතිද් "යි. " යො කොචි ඵලනිබ්බන්තකො හෙතු, අරියමග්ගො, භාසිතං, කුසලං, අකුසලන්ති ඉමෙ පඤ්ච ධම්මා ධම්මො..... නං ධම්මං පච්චවෙකකන්තස්ස නය්මි ධම්මෙ පහෙදගතං ඤ්ණං ධම්මපට්ඨමිතිද් "යි ඵල උපදවන හෙතු යැ, ආයතීමාර්ග යැ, භාෂිත යැ, කුසල යැ, අකුසල යැ යන පඤ්ච ධර්මයෙහි ප්‍රභේදයට ගිය ඥානය 'ධම්මපට්ඨමිතිද්'යි. " තය්මි අජෝ ව ධම්මෙ ව යා සභාවනිරුත්ති, තස්සා අභිලාපෙ නං සභාවනිරුත්තිසද්දං ආරම්බණං කඤ්චා පච්චවෙකකන්තස්ස නය්මි සභාව නිරුත්තාභිලාපෙ පහෙදගතං ඤ්ණං නිරුත්තිපට්ඨමිතිද් "යි ඒ පඤ්චවිධ අර්ථයෙහි ද පඤ්චවිධ ධර්මයෙහි ද සභාවනිරුත්තිසක් අවිපරිත්තවාචනාරක් ඇත, එය පැවැසීමෙහි දී ඒ ස්වභාවනිරුත්ති ශබ්දය අරමුණු කොටගෙන ප්‍රත්‍යාවේක්ෂාකරන්නාහුට එහි ප්‍රභේදයට ගිය ඥානය නිරුත්තිපට්ඨමිතිද්'යි.

තවද පට්ඨමිතිද්විභව්‍යයෙහි සුත්තන්තභාජනිය සංගහවාර විභාගවාර යයි වාර දෙකෙක ලා වදන ලද්දේ ය. සංගහවාරයෙහි යට දක්වූ පඤ්ච අර්ථයෝ ද පඤ්ච ධර්මයෝ ද සංගාභීතයහ. ඒ ප්‍රභේදවාරය සච්චවාර, හෙතුවාර, ධම්මවාර, පච්චයාකාරවාර, පරියත්තිවාර විසින් පස්වැදූරුම් වෙයි. එහි පයතීපති සංඛ්‍යාත නවාධ්‍යායාසායාසන ධර්මය-බුද්ධභාෂිතය , ධර්ම ' බව ද, භාෂිතප්‍රත්‍යයෙන් අවබෝධ කටයුතු භාෂිතාර්ථය ' අර්ථ ' බව ද දක්වන්නට පස්වැනි වූ ' පරියත්තිවාරය ' වදනලද්දේය. එහිදී භාෂිතය දැනගෙන පසුව භාෂිතාර්ථය දැනගන්නා සෙයින් භාෂිත භාෂිතාර්ථක්‍රමයෙන් පළමු ධම්මපට්ඨමිතිද්ව වදන පසුව අඤ්චපට්ඨමිතිද්ව වදන ලදී. එහි සුත්ත ගෙයා'දී නවාධ්‍යායෙන් නිෂ්ප්‍රදේශ විසින් තත්තිධර්මය ගන්නා ලදී. අඤ්චපට්ඨමිතිද්වයෙහිදී භාෂිතවශයෙන් නිෂ්ප්‍රදේශ විසින් තත්තිධර්මය මැ ගන්නාලද වෙයි. අටුවායෙහි මේ වදනලදී : " අයං ඉමස්ස අජෝ අයං ඉමස්ස අජෝ'නි ඉමස්මිති යානෙ භාසිතවයෙන නිප්පදෙසනො තත්ති එව ගතිනා "යි. භාෂිතවශයෙන් තත්තිධර්මය ම ' අර්ථ ' යි ද ගන්නාලදී දක්වා ඇත. මෙසේ අවධාන සහිත කොට විමසා බලත් බලත් මැ අඤ්ච ධම්ම දෙකේ බැසගෙන සිටුවනා සච්චාවනිරුත්ති ශබ්දය අරමුණු කොට නුවණින් විමසන්නාහුට එහි ප්‍රභේදගත ඥානය නිරුත්තිපට්ඨමිතිද් වෙයි. මේ අර්ථය පහළකරනු සඳහා " අඤ්චධම්මනිරුත්තා භිලාපෙඤ්ණං නිරුත්ති පට්ඨමිතිද් "යි පෙළ හෙළාගතයුතු බව කියමිහ. මේ සංස්කරණයෙහිදී සුත්තන්තභාජනියෙහි සත් තැනක ද අභිධම්මභාජනියෙහි එක්විසි තැනක ද තවු යන පදය යෙදී ඇත. ඒ හැමයෙහි ' අඤ්ච ' යනු තථාගතානුමිත රූපය සේ යොදගත යුතු යි.

තවද ධම්මපද්‍යවිභව්‍යයෙහි ලා " කාමධාතුයා උප්පතිකකණෙ කති බන්ධා පාතුභවන්ති " යනාදීන් වදළ භූමිත්‍රයෙහි උත්පත්තිකණයෙහි විද්‍යමාන අවිද්‍යමානධර්මයන් දක්වන සතරවැනි වාරයෙහි හෙතු දක්වන තැන බොහෝ සංස්කරණයන්හි ' කස්සාපි අහෙතුකා පාතුභවන්ති 'යි පාඨයක් දක්නට ලැබිණ, එය මුලින් සිටි " කස්සාපි දෙව හෙතු පාතු භවන්ති " යනාදී පාඨ බලා කාලාන්තරයෙහි පටන් ලේඛකයන් අතින් පතිත වූ ප්‍රමාදපාඨයක් ශෝධකයන් විසින්ද එසේ ම ගත්බව සිතිය හෙයි, එහෙයින් " කෙවි අහෙතුකා පාතු භවන්ති "යි (290 පිට) සකස්කළමිහ. එහි ම අහේතුකයන් දක්වන තැන හැම සංස්කරණයක ම ' අවසෙසානං සත්තානං අහෙතුකා පාතු භවන්ති ' යන වාක්‍යය එයි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

එ ද ලේඛකයන්ගේ අනවධානයක් බව පෙනෙන හෙයින් “ අසඤ්ඤාසත්තා දෙවා අහෙතුකා අනාහරා..... අවිත්තකා පාතුහවන්ති ” (300 පිට) යන පාළිය හා සසඳා “ අවසෙසා සත්තා අහෙතුකා පාතුහවන්ති ” යි (298 පිට) ඉද්ධපාඨය සේ යොදුම්වේ. මේ සංස්කරණයෙහි අනිකුණු බොහෝ ශෝධාසථාන ඒ ඒ පිටුවෙහි අධො ලිඛිත පාඨ විසින් දැනගැනිය හැකි වේ.

අපගේ මේ පරිශ්‍රමය සම්බුද්ධශාසනයාගේ අකලකික වූ විරජිවනය පිණිස පවත්වා ගිය මේ සත්ත්වයාගේ සභාය වූ ද ප්‍රසාදය දැක්වූ ද හැම සජ්ජනයෝ සුබභාගී වෙත්වා යි ද ආශංසනය කරමිහ.

මේවගට—ශාසනොදයකාරී,

ලබ්බම ලබ්බානාඤ්ඤා සාරීර,
ත්‍රිපිටකමණ්ඩලයේ ප්‍රධාන සම්පාදක.

ශ්‍රී බුද්ධවර්ෂ 2518

රාජ්‍යවර්ෂ 1975 දෙසැම්බර් 10 දින.

සංකේත නිරූපණය

ABBREVIATIONS

සි	—	මහනුවර (පත්තිරිප්පුව) රාජකීය පුස්තකාලයට අයත් විභාගකරණ පුස්තකාලපොත
සිපැව්, පැව්	—	පැල්මඩුල්ල විහාරය සතු විභාගකරණ පුස්තකාලපොත
සිරිමු	—	ශ්‍රීපාද ත්‍රිපිටක මුද්‍රණයෙහි විභාගකරණය
සායා	—	තායිලන්තයෙහි මුද්‍රිත විභාගකරණය
මජ්ඣං	—	මරලාපට්ඨසංඝිති විභාගකරණය
සං, සංචි	—	සංවේශනවිනෝදනී අඩකරා
PTS	—	PALI TEXT SOCIETY VIBHANGAPPAKARANA

THE PALI ALPHABET

IN SINHALA CHARACTERS.

VOWELS

අ ා අං ා ඉ ා ඊ ා උ ා ඌ ා ඍ ා ඞ

CONSONANTS

කka	ඛkha	ගga	ඝgha	ඞṅa			
චca	ඡcha	ජja	ඣjha	ඤṇa			
ටṭa	ඨṭha	ඩḍa	ඬḍha	ණṇa			
තta	ථtha	දda	ධdha	නna			
පpa	ඵpha	බba	භbha	මma			
යya	රra	ලla	වva	ඝssa	භha	ල්ලa	අංග
කka	කාkā	කිki	කීkī	කුku	කූkū	කෙke	කෝkō
ඛkha	ඛාkhā	ඛිkhi	ඛීkhī	ඛුkhu	ඛූkhū	ඛෙkhe	ඛෝkhō
ගga	ගාgā	ගිgi	ගීgī	ගුgu	ගූgū	ගෙge	ගෝgō

Conjunct - Consonants

කකka	කඤṅka	ත්‍රtra	චම්phā
කඛkka	භණṇha	ඤḍa	ඞ, ඞṅba
කඃkya	කඤṇca	ඤḍdha	ඞṁmbha
භ්‍රikri	කඤṇcha	ඤḍra	ඞṁmma
කකva	කඤ, ඤṇja	ඤ, ඤḍva	ඞṁmha
ඛඃkhyā	කඤṇjha	ඞḍdhva	ඞṁyya
ඞඛkha	ඞṭṭa	නන්ṭa	ඞṁyha
ගඃgga	ඞ, ඞṭṭha	නන්ṭha	ල්ලa
ගඣggha	ඞḍḍa	නන්ḍa	ල්ලya
ඞකṅka	ඞḍḍdha	නන්ḍha	ල්ලlha
ග්‍රgrā	භණṇṇa	නන්ṇa	ඞṁwha
ඞඛṅkha	භණṇṭa	නන්ṭha	ඞṁssa
ඞඛṅga	භණṇṭha	ප්‍රppa	ඞṁsma
ඞඣṅgha	භ, ඞṇḍa	ප්‍රppha	ඞṁsva
ඞචcca	භණṇha	ඞḍbba	ඞṁhma
ඞඡcca	නන්ṭa	ඞḍbbha	ඞṁvha
ඞජjja	නන්ṭha	ඞḍbra	ඞṁjha
ඞඤṇjha	නන්ṭva	ඞṁmpa	

ඞ ා ඞ ා ඞ ා ඞ ා ඞ ා ඞ ා ඞ ා

විගඩගප්පකරණ ද්වතියභාග

විසය සූචි

	පිට්ඨකය
10. බොජකඩගවිගථෙයා	2 - 16
1. සුත්තනතභාජනියං	2 - 6
2. අභිධම්මභාජනියං	6 - 10
3. පඤ්ඤාපුච්ඡකං	10 - 16
11. මගගවිගථෙයා	18 - 32
1. සුත්තනතභාජනියං	18 - 20
2. අභිධම්මභාජනියං	20 - 26
3. පඤ්ඤාපුච්ඡකං	26 - 32
12. කුන්තවිගථෙයා	34 - 78
1. මානිකා	- 34
2. සුත්තනතභාජනියං	36 - 62
3. අභිධම්මභාජනියං	64 - 72
4. පඤ්ඤාපුච්ඡකං	72 - 78
13. අප්පමඤ්ඤා විගථෙයා	80 - 102
1. සුත්තනතභාජනියං	80 - 86
2. අභිධම්මභාජනියං	86 - 96
3. පඤ්ඤාපුච්ඡකං	96 - 102
14. ධික්ඛංපදවිගථෙයා	104 - 116
1. අභිධම්මභාජනියං	104 - 112
2. පඤ්ඤාපුච්ඡකං	112 - 116
15. පටිසම්භිද්ධවිගථෙයා	118 - 140
1. සුත්තනතභාජනියං	118 - 120
2. අභිධම්මභාජනියං	120 - 132
3. පඤ්ඤාපුච්ඡකං	134 - 140

පිටිවිකි:

16. සැණවිහරණ:

1. මානික:	142 - 152
2. එකවිධික සැණවිහරණ	- 142
3. ද්විවිධික සැණවිහරණ	- 144
4. ත්‍රිවිධික සැණවිහරණ	144 - 148
5. චතුර්විධික සැණවිහරණ	148 - 150
6. පඤ්චවිධික - නවවිධික සැණවිහරණ	- 150
7. දසවිධික සැණවිහරණ	150 - 152
8. එකක.	154 - 158
9. ද්වක.	158 - 162
10. ත්‍රික.	162 - 166
11. චතුරක.	168 - 174
12. පඤ්චක - නවක.	176 - 178
13. දසවිධික සැණවිහරණ	178 - 192

17. මුද්‍රානිවේෂණවිහරණ:

1. මානික:	194 - 198
2. එකක.	198 - 210
3. ද්වක.	210 - 216
4. ත්‍රික.	218 - 224
5. චතුරක.	226 - 240
6. පඤ්චක.	240 - 244
7. ඡක.	244 - 248
8. සතක.	248 - 258
9. අටක.	252 - 252
10. නවක.	258 - 260
11. දසක.	260 - 262
12. අටාරක තණතාවිච්චිතානි	262 - 274
13. ද්වාරකි දිව්‍යතානි	- 274

18. ඛණ්ඩකවිහරණ:

1. පරිමා වාර:	276 - 278
2. ද්වික වාර:	278 - 286
3. ත්‍රික වාර:	286 - 290
4. චතුරක වාර:	290 - 302
5. පඤ්චක වාර:	302 - 304
6. ඡක වාර:	304 - 310
7. සතක වාර:	310 - 314
8. අටක වාර:	314 - 316
9. නවක වාර:	- 316
10. දසක වාර:	318 - 328

අභිධම්මපිටකේ

විභවගප්පකරණං

දුතියො භාගො

අභිධම්මපිටකේ

විභවගායකර්මය

දුතියො භාගො

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්මද්ධස්ස

10. බොජ්ඣංගවිභවේනා

533. සත්ත බොජ්ඣංගා : සතිසංඛොජ්ඣංගේනා ධම්මවිචය-සංඛොජ්ඣංගේනා විරියසංඛොජ්ඣංගේනා පිතිසංඛොජ්ඣංගේනා පස්සද්ධි-සංඛොජ්ඣංගේනා සමාධිසංඛොජ්ඣංගේනා උපෙක්ඛාසංඛොජ්ඣංගේනා.

534. තත්ත කතමො සතිසංඛොජ්ඣංගේනා : ඉධ භික්ඛු සතිමා භොති පරමේන සතිනෙපකෙක්ඛන සමන්තාගතො චීරකතමපි චීරභාසිතමපි සරිතා¹ අනුස්සරිතා, අයං වුවච්ඡි සතිසංඛොජ්ඣංගේනා.

සො තථා සතො විහරන්තො තං ධම්මං පඤ්ඤාය විචිනති පච්චිනති² පච්චරති. පරිච්ඡිංසමාපජ්ජති, අයං වුවච්ඡි ධම්මවිචය සංඛොජ්ඣංගේනා.

තස්ස තං ධම්මං පඤ්ඤාය විචිනතො පච්චිනතො පච්චරතො පරිච්ඡිංසමාපජ්ජතො ආරද්ධං භොති විරියං අසංලීනං, අයං වුවච්ඡි විරියසංඛොජ්ඣංගේනා.

ආරද්ධවිරියස්ස³ උපපජ්ජති පිති නිරුමිසා, අයං වුවච්ඡි පිති-සංඛොජ්ඣංගේනා.

පිතිමනස්ස කායො⁴පි පස්සමති චිත්තමපි පස්සමති, අයං වුවච්ඡි පස්සද්ධිසංඛොජ්ඣංගේනා.

පස්සද්ධිකායස්ස සුඛිනො චිත්තං සමාධියති, අයං වුවච්ඡි සමාධි-සංඛොජ්ඣංගේනා.

සො තථා සමාතිතං චිත්තං සාධුකං අජ්ඣුපෙක්ඛිතා භොති, අයං වුවච්ඡි උපෙක්ඛාසංඛොජ්ඣංගේනා.

535. සත්ත බොජ්ඣංගා : සතිසංඛොජ්ඣංගේනා ධම්මවිචය-සංඛොජ්ඣංගේනා විරියසංඛොජ්ඣංගේනා පිතිසංඛොජ්ඣංගේනා පස්සද්ධි-සංඛොජ්ඣංගේනා සමාධිසංඛොජ්ඣංගේනා උපෙක්ඛාසංඛොජ්ඣංගේනා.

1. උපෙක්ඛා - පැවි.

3. පච්චිනාති - සිරිඉ.

2. සරිතා භොති - සිරිඉ, මජ්ඣං.

4. ආරද්ධස්ස විරියස්ස - සි පැවි.

අභිධම්මපිටකයෙහි

විභවග පෙළ

විනිස භාගය

ඒ භගවත් අර්හත් සම්මාසම්බුදුරජාණන් වහන්සේට නමස්කාර වේවා.

10. බොධාධිග විභවගය

533. බොධාධිගයෝ සන්දෙනෙකි : සමෘතියම්බොධාධිග යැ ධර්මවිවයසම්බොධාධිග යැ වියභියම්බොධාධිග යැ ප්‍රීතියම්බොධාධිග යැ ප්‍රග්‍රබ්ධියම්බොධාධිග යැ සමාධියම්බොධාධිග යැ උපෙක්ෂාසම්බොධාධිග යි.

534. එහි ස්මෘතියම්බොධාධිගය කවරෙ යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ සිහි ඇත්තේ උතුම් සිහිනුවණින් යුක්ත වූයේ බොහෝ කලකින් පෙර කරන ලද්ද ද බොහෝ කලකින් පෙර කියන ලද්ද ද සිහිකරන්නේ පුනපුනා සිහිකරන්නේ වෙයි. මේ 'ස්මෘතියම්බොධාධිග' යි කියනු ලැබේ.

එසේ ඒ මහණ සිහි ඇති ව වසන්නේ ඒ ධර්මය නුවණින් විමසයි, වෙසෙයින් විමසයි, ප්‍රඥා හසුරුවයි, විමසීමට පැමිණෙයි. මේ 'ධර්මවිවයසම්බොධාධිග' යි කියනු ලැබේ.

ඒ ධර්මය නුවණින් විමසන වෙසෙයින් විමසන නුවණින් හසුරුවන විමසීමට පැමිණෙන ඒ මහණහු විසින් වියභිය ආරබ්ධ වෙයි, එහෙයින් ම නො හැකුළුණේ වෙයි. මේ 'වියභියම්බොධාධිග' යි කියනු ලැබේ.

පටන්ගන්නා ලද වියභි ඇත්තනුට පරිඥා වූ ප්‍රීතිය උපදී. මේ 'ප්‍රීතියම්බොධාධිග' යි කියනු ලැබේ.

ප්‍රීතියම්ප්‍රයුක්ත සිත් ඇත්තනුගේ නාමකය ද සන්තිදෙයි, සිත ද සන්තිදෙයි. මේ 'ප්‍රග්‍රබ්ධියම්බොධාධිග' යි කියනු ලැබේ.

සන්තූන්කය ඇති එහෙයින් මැ උපන් සුව ඇත්තනුගේ සිත (අරමුණෙහි) සමාහිත වෙයි. මේ 'සමාධියම්බොධාධිග' යි කියනු ලැබේ.

හෙතෙම එසෙයින් සමාහිත වූ සිත මොනොවට උපෙක්ෂා කරන්නේ වෙයි. මේ උපෙක්ෂාසම්බොධාධිග' යි කියනු ලැබේ.

535. බොධාධිගයෝ සන්දෙනෙකි : ස්මෘතියම්බොධාධිග යැ ධර්මවිවයසම්බොධාධිග යැ වියභියම්බොධාධිග යැ ප්‍රීතියම්බොධාධිග යැ ප්‍රග්‍රබ්ධියම්බොධාධිග යැ සමාධියම්බොධාධිග යැ උපෙක්ෂාසම්බොධාධිග යි.

536. තත් කතමො සතිසංඛොජ්ඣමේනා : අපි අජ්ඣන්තං ධම්මෙසු සති, අපි ඛේණා ධම්මෙසු සති. යද්පි අජ්ඣන්තං ධම්මෙසු¹ සති තද්පි සතිසංඛොජ්ඣමේනා අභිඤ්ඤාය සංඛොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති, යද්පි ඛේණා ධම්මෙසු සති තද්පි සතිසංඛොජ්ඣමේනා අභිඤ්ඤාය සංඛොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති.

තත් කතමො ධම්මවිචයසංඛොජ්ඣමේනා : අපි අජ්ඣන්තං ධම්මෙසු පච්චයො, අපි ඛේණා ධම්මෙසු පච්චයො. යද්පි අජ්ඣන්තං ධම්මෙසු පච්චයො තද්පි ධම්මවිචයසංඛොජ්ඣමේනා අභිඤ්ඤාය සංඛොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති, යද්පි ඛේණා ධම්මෙසු පච්චයො තද්පි ධම්මවිචයසංඛොජ්ඣමේනා අභිඤ්ඤාය සංඛොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති.

තත් කතමො විරියසංඛොජ්ඣමේනා : අපි කාසිකං විරියං, අපි චේතසිකං විරියං. යද්පි කාසිකං විරියං තද්පි විරියසංඛොජ්ඣමේනා අභිඤ්ඤාය සංඛොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති, යද්පි චේතසිකං විරියං තද්පි විරියසංඛොජ්ඣමේනා අභිඤ්ඤාය සංඛොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති.

තත් කතමො පීතීසංඛොජ්ඣමේනා : අපි සච්චක්කසච්චාරො පීති, අපි අච්චක්කසච්චාරො පීති. යද්පි සච්චක්කසච්චාරො පීති තද්පි පීති සංඛොජ්ඣමේනා අභිඤ්ඤාය සංඛොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති. යද්පි අච්චක්කසච්චාරො පීති තද්පි පීතිසංඛොජ්ඣමේනා අභිඤ්ඤාය සංඛොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති.

තත් කතමො පස්සද්ධිසංඛොජ්ඣමේනා : අපි කායපස්සද්ධි අපි චිත්තපස්සද්ධි. යද්පි කායපස්සද්ධි තද්පි පස්සද්ධිසංඛොජ්ඣමේනා අභිඤ්ඤාය සංඛොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති, යද්පි චිත්තපස්සද්ධි තද්පි පස්සද්ධිසංඛොජ්ඣමේනා අභිඤ්ඤාය සංඛොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති.

තත් කතමො සමාධිසංඛොජ්ඣමේනා : අපි සච්චක්කසච්චාරො^{*} සමාධි, අපි අච්චක්කසච්චාරො^{*} සමාධි. යද්පි සච්චක්කසච්චාරො^{*} සමාධි තද්පි සමාධිසංඛොජ්ඣමේනා අභිඤ්ඤාය සංඛොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති, යද්පි අච්චක්කසච්චාරො^{*} සමාධි තද්පි සමාධිසංඛොජ්ඣමේනා අභිඤ්ඤාය සංඛොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති.

තත් කතමො උපෙක්ඛාසංඛොජ්ඣමේනා : අපි අජ්ඣන්තං ධම්මෙසු උපෙක්ඛා, අපි ඛේණා ධම්මෙසු උපෙක්ඛා. යද්පි අජ්ඣන්තං ධම්මෙසු උපෙක්ඛා තද්පි උපෙක්ඛාසංඛොජ්ඣමේනා අභිඤ්ඤාය සංඛොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති, යද්පි ඛේණා ධම්මෙසු උපෙක්ඛා තද්පි උපෙක්ඛාසංඛොජ්ඣමේනා අභිඤ්ඤාය සංඛොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති.

537. සත්ත බොජ්ඣංගා : සතිසංඛොජ්ඣමේනා ධම්මවිචය-සංඛොජ්ඣමේනා විරියසංඛොජ්ඣමේනා පීතීසංඛොජ්ඣමේනා පස්සද්ධි-සංඛොජ්ඣමේනා සමාධිසංඛොජ්ඣමේනා උපෙක්ඛාසංඛොජ්ඣමේනා.

1. අජ්ඣන්තධම්මෙසු - ස.
2. සච්චක්කසච්චාරො - සිරිමු, මජ්ඣං, ස්ථා.
3. අච්චක්කසච්චාරො - සිරිමු, මජ්ඣං, ස්ථා.

536. එහි ස්මෘතියම්බොධාධිගත කවරෙ යත් : අධ්‍යාත්ම (සංස්කාර) ධර්මයන්හි ස්මෘතියෙක් ඇත, බාහිරධර්මයන්හි ස්මෘතියෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මධර්මයන්හි යම් ස්මෘතියෙක් ඇද්ද ඒ ස්මෘතිය ද, ස්මෘති සම්බොධාධිගත වූයේ අභිඤ්ච පිණිස මාර්ගය පිණිස නිර්වාණය පිණිස පවතී. බාහිරධර්මයන්හි යම් ස්මෘතියකුත් ඇද්ද ඒ ස්මෘතිය ද ස්මෘති සම්බොධාධිගත වූයේ අභිඤ්ච පිණිස මාර්ගය පිණිස නිර්වාණය පිණිස පවතී.

එහි ධර්මවිචයම්බොධාධිගත කවරෙ යත් : අධ්‍යාත්මධර්මයන්හි විමසීමෙක් ඇත, බාහිරධර්මයන්හි විමසීමෙක් ඇත. අධ්‍යාත්මධර්මයන්හි යම් විමසීමෙකුත් ඇද්ද, හෙ ද ධර්මවිචයම්බොධාධිගත වූයේ අභිඤ්ච පිණිස මාර්ගය පිණිස නිර්වාණය පිණිස පවතී. බාහිරධර්මයන්හි යම් විමසීමෙකුත් ඇද්ද, හෙ ද ධර්මවිචයම්බොධාධිගත වූයේ අභිඤ්ච පිණිස මාර්ගය පිණිස නිර්වාණය පිණිස පවතී.

එහි වියභ්‍යසම්බොධාධිගත කවරෙ යත් : කායිකවියභ්‍යසෙක් ඇත, චෛතසිකවියභ්‍යසෙක් ඇත. යම් කායිකවියභ්‍යසෙකුත් ඇද්ද, හෙ ද වියභ්‍යසම්බොධාධිගත වූයේ අභිඤ්ච පිණිස සම්බොධය පිණිස නිර්වාණය පිණිස පවතී. යම් චෛතසිකවියභ්‍යසෙකුත් ඇද්ද, හෙ ද වියභ්‍යසම්බොධාධිගත වූයේ අභිඤ්ච පිණිස සම්බොධය පිණිස නිර්වාණය පිණිස පවතී.

එහි ප්‍රිතිසම්බොධාධිගත කවරෙ යත් : සචිතර්කසච්චාර ප්‍රිතියෙක් ඇත, අචිතර්ක අච්චාරප්‍රිතියෙක් ඇත. යම් සචිතර්කසච්චාරප්‍රිතියකුත් ඇද්ද හෙ ද ප්‍රිතිසම්බොධාධිගත වූයේ අභිඤ්ච පිණිස සම්බොධය පිණිස නිර්වාණය පිණිස පවතී. යම් අචිතර්කඅච්චාර ප්‍රිතියකුත් ඇද්ද, හෙ ද ප්‍රිතිසම්බොධාධිගත වූයේ අභිඤ්ච පිණිස සම්බොධය පිණිස නිර්වාණය පිණිස පවතී.

එහි ප්‍රග්‍රහිධිසම්බොධාධිගත කවරෙ යත් : කායප්‍රග්‍රහිධියෙක් (කයෙහි සන්ත්‍රන් බවෙක්) ඇත, චිත්තප්‍රග්‍රහිධියෙක් (සිතෙහි සන්ත්‍රන් බවෙක්) ඇත. යම් කායප්‍රග්‍රහිධියකුත් ඇද්ද, හෙ ද ප්‍රග්‍රහිධිසම්බොධාධිගත වූයේ අභිඤ්ච පිණිස සම්බොධය පිණිස නිර්වාණය පිණිස පවතී. යම් චිත්තප්‍රග්‍රහිධියකුත්, ඇද්ද, හෙ ද ප්‍රග්‍රහිධිසම්බොධාධිගත වූයේ අභිඤ්ච පිණිස සම්බොධය පිණිස නිර්වාණය පිණිස පවතී.

එහි සමාධිසම්බොධාධිගත කවරෙ යත් : සචිතර්කසච්චාරසමාධියෙක් ඇත අචිතර්කඅච්චාරසමාධියෙක් ඇත. යම් සචිතර්කසච්චාරසමාධියකුත් ඇද්ද, හෙ ද සමාධිසම්බොධාධිගත වූයේ අභිඤ්ච පිණිස සම්බොධය පිණිස නිර්වාණය පිණිස පවතී. යම් අචිතර්කඅච්චාරසමාධියකුත් ඇද්ද, හෙ ද සමාධිසම්බොධාධිගත වූයේ අභිඤ්ච පිණිස සම්බොධය පිණිස නිර්වාණය පිණිස පවතී.

එහි උපේක්ෂාසම්බොධාධිගත කවරෙ යත් : අධ්‍යාත්මධර්මයන්හි උපේක්ෂාවක් ඇත, බාහිරධර්මයන්හි උපේක්ෂාවක් ඇත. අධ්‍යාත්මධර්මයන්හි යම් උපේක්ෂාවක් ඇද්ද, එ ද උපේක්ෂාසම්බොධාධිගත වූයේ අභිඤ්ච පිණිස සම්බොධය පිණිස නිර්වාණය පිණිස පවතී. බාහිරධර්මයන්හි යම් උපේක්ෂාවකුත් ඇද්ද, එ ද අභිඤ්ච පිණිස සම්බොධය පිණිස නිර්වාණය පිණිස පවතී.

537. බෝධාධිගතයෝ සන්දෙනකි : ස්මෘතියම්බොධාධිගත යැ ධර්මවිචය සම්බොධාධිගත යැ වියභ්‍යසම්බොධාධිගත යැ, ප්‍රිතිසම්බොධාධිගත යැ ප්‍රග්‍රහිධිසම්බොධාධිගත යැ සමාධිසම්බොධාධිගත යැ උපේක්ෂාසම්බොධාධිගත යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

538. තත්ත කතමො සතිසංඛ්‍යොජ්ඣංගො : ඉධ භික්ඛු සති-සංඛ්‍යොජ්ඣංගං භාවෙති විචේකනීයස්සිතං විරුහනීයස්සිතං නිරෝධනීයස්සිතං චෝක්ඛංගපරිණාමිං, ධම්මවිචයසංඛ්‍යොජ්ඣංගං භාවෙති -පෙ- විරිය-සංඛ්‍යොජ්ඣංගං භාවෙති -පෙ- පිතිසංඛ්‍යොජ්ඣංගං භාවෙති -පෙ- පසාද්ධිසංඛ්‍යොජ්ඣංගං භාවෙති -පෙ- සමාධිසංඛ්‍යොජ්ඣංගං භාවෙති -පෙ- උපෙක්ඛාසංඛ්‍යොජ්ඣංගං භාවෙති විචේකනීයස්සිතං විරුහනීයස්සිතං නිරෝධනීයස්සිතං චෝක්ඛංගපරිණාමිං.

සුභතභ්‍යාහරණිකං.

539. සත්තබ්‍යොජ්ඣංගො : සතිසංඛ්‍යොජ්ඣංගො ධම්මවිචයසංඛ්‍යොජ්ඣංගො විරියසංඛ්‍යොජ්ඣංගො පිතිසංඛ්‍යොජ්ඣංගො පසාද්ධිසංඛ්‍යොජ්ඣංගො සමාධිසංඛ්‍යොජ්ඣංගො උපෙක්ඛාසංඛ්‍යොජ්ඣංගො.

540. තත්ත කතමෙ සත්තබ්‍යොජ්ඣංගො : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං කුඤ්ඤං භාවෙති නියතානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පතතියා විවිධෙව¹ ච කාමෙති -පෙ- පථමං කුඤ්ඤං² උපසම්පජ්ඣ විහරති දුක්ඛාපරිපදං දකුණිඤ්ඤං. තස්මිං සමයෙ සත්තබ්‍යොජ්ඣංගො භොජන්ති. සතිසංඛ්‍යොජ්ඣංගො -පෙ- උපෙක්ඛාසංඛ්‍යොජ්ඣංගො.

541. තත්ත කතමො සතිසංඛ්‍යොජ්ඣංගො : යා සති අනුස්සති පටිස්සති සති සරණතා ධාරණතා අපිලාපනතා අනම්මෙස්සනතා සති සතිඤ්ඤං සතිබලං සම්මාසති සතිසංඛ්‍යොජ්ඣංගො මග්ගභිතං මග්ගපරියාපනතං, අයං වුව්චති සතිසංඛ්‍යොජ්ඣංගො.

තත්ත කතමො ධම්මවිචයසංඛ්‍යොජ්ඣංගො : යා පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොඝො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි ධම්මවිචයසංඛ්‍යොජ්ඣංගො මග්ගභිතං මග්ගපරියාපනතං, අයං වුව්චති ධම්මවිචයසංඛ්‍යොජ්ඣංගො.

තත්ත කතමො විරියසංඛ්‍යොජ්ඣංගො : යො චේතසිකො විරියාරම්භො -පෙ- සම්මාචාරාමො විරියසංඛ්‍යොජ්ඣංගො මග්ගභිතං මග්ගපරියාපනතං, අයං වුව්චති විරියසංඛ්‍යොජ්ඣංගො.

තත්ත කතමො පිතිසංඛ්‍යොජ්ඣංගො : යා පිති පාමොජ්ජං අමොදනා පමොදනා භාසො පභාසො විතති ඕදග්ගං³ අත්තමනතා විතතස්ස පිතිසංඛ්‍යොජ්ඣංගො, අයං වුව්චති පිතිසංඛ්‍යොජ්ඣංගො.

තත්ත කතමො පසාද්ධිසංඛ්‍යොජ්ඣංගො : යා වේදනාකඛිකස්ස සඤ්ඤාකඛිකස්ස සංඛාරකඛිකස්ස විඤ්ඤාණකඛිකස්ස පසාද්ධි පටිපටස්සාද්ධි පසංගමනා පටිපටස්සාගමනා පටිපටස්සාමනිතතං පසාද්ධි-සංඛ්‍යොජ්ඣංගො, අයං වුව්චති පසාද්ධිසංඛ්‍යොජ්ඣංගො.

1. පථමජ්ඣානං - සිරිමු, මජ්ඣං.

2. ඕදග්ගං - සිරිමු.

538. එහි ස්මාතිසම්බන්ධාධිගත කවරෙ යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ තෙමේ විවේකය ඇසුරු කළ විරාගය ඇසුරු කළ නිරෝධය ඇසුරු කළ නිවනට පිරිනැමුණු ස්මාතිසම්බන්ධාධිගතය වෙයි. . . . ධර්මවිවයසම්බන්ධාධිගතය වෙයි. . . . වියාසම්බන්ධාධිගතය වෙයි. . . . ප්‍රිතිසම්බන්ධාධිගතය වෙයි. . . . ප්‍රග්‍රහිසම්බන්ධාධිගතය වෙයි. . . . සමාධිසම්බන්ධාධිගතය වෙයි, විවේකය ඇසුරු කළ විරාගය ඇසුරු කළ නිරෝධය ඇසුරු කළ නිවනට පිරිනැමුණු උපෙක්ෂාසම්බන්ධාධිගතය වෙයි.

සුත්‍රාන්තසාපනය යි.

539. බොධාධිගයෝ යත්දෙනෙකි : ස්මාතිසම්බන්ධාධිගත යැ ධර්මවිවය සම්බන්ධාධිගත යැ වියාසම්බන්ධාධිගත යැ ප්‍රිතිසම්බන්ධාධිගත යැ ප්‍රග්‍රහිසම්බන්ධාධිගත යැ සමාධිසම්බන්ධාධිගත යැ උපෙක්ෂාසම්බන්ධාධිගත යි.

540. එහි සප්තබොධාධිගයෝ කවරහ යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙය්‍යාණික වූ අපවය ගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද කාමයන්ගෙන් වෙන් ව මැ . . . දුෂ්ප්‍රතිපද ඇති දන්ධාහිඤ්ඤ වූ ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි සප්තබොධාධිගයෝ වෙති : ස්මාතිසම්බන්ධාධිගත යැ . . . උපෙක්ෂාසම්බන්ධාධිගත යි.

541. එහි ස්මාතිසම්බන්ධාධිගත කවරෙ යත් : මාර්ගභිග්‍රහ වූ මාර්ගපයාපන්න වූ යම් සිහි කිරීමෙන් පුනාපුනා සිහිකිරීමෙන් අභිමුඛ වැ මෙන් සිහි කිරීමෙන් සති සධ්‍යාන සිහි කරන අයුරෙන් දරන බවෙන් අරමුණට බැසගැනීමෙන් නො නස්නා බවෙන් ස්මාති යෙක් ස්මාතින්ද්‍රියයෙක් ස්මාතිබලයෙක් සමාසක් ස්මාතියෙක් ස්මාතිසම්බන්ධාධිගතයෙක් වේ ද, මේ ' ස්මාතිසම්බන්ධාධිගත ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ධර්මවිවයසම්බන්ධාධිගත කවරෙ යත් : මාර්ගභිග්‍රහ වූ මාර්ගපයාපන්න වූ යම් ප්‍රඥයෙක් පජානානාකාරයෙක් . . . අමොහයෙක් සිද්ධසස්සභම් සෙවීමෙන් සමාග් දෘෂ්ටියෙක් ධර්මවිවයසම්බන්ධාධිගතයෙක් වේ ද, මේ ' ධර්මවිවයසම්බන්ධාධිගත ' යි කියනු ලැබේ.

එහි වියාසම්බන්ධාධිගත කවරෙ යත් : මාර්ගභිග්‍රහ වූ මාර්ගපයාපන්න වූ යම් වෛතසිකවියාරම්භයෙක් . . . සමාග්ව්‍යායාමයෙක් වියාසම්බන්ධාධිගතයෙක් වේ ද, මේ ' වියාසම්බන්ධාධිගත ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ප්‍රිතිසම්බන්ධාධිගත කවරෙ යත් : යම් ප්‍රිතියක් ප්‍රාමොද්‍යයෙක් ආමොද්‍යයෙක් ප්‍රමොද්‍යයෙක් හර්ෂයෙක් ප්‍රහර්ෂයෙක් සතුටෙන් ඔදවැඩි බවෙන් චින්තයාගේ සතුටු බවෙන් ප්‍රිතිසම්බන්ධාධිගතයෙක් වේ ද, මේ ' ප්‍රිතිසම්බන්ධාධිගත ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ප්‍රග්‍රහිසම්බන්ධාධිගත කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධයාගේ සංඥස්කන්ධයාගේ සංස්කාරස්කන්ධයාගේ යම් සන්තිදීමෙන් වෙසෙසින් සන්තිදීමෙන් සන්තූන් අයුරෙන් වෙසෙසින් සන්තූන් අයුරෙන් සන්තිදුණු බවෙන් සම්බොධාධිගතයෙක් වේ ද, මේ ' ප්‍රග්‍රහිසම්බන්ධාධිගත ' යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමො සමාධිසමොඤ්ඤිකො : ය පිත්තස්ස ඥාති - පෙ- සමමාසමාධි සමාධිසමොඤ්ඤිකො මග්ගභිතං මග්ගපරියාපනං, අයං වුච්චති සමාධිසමොඤ්ඤිකො.

තත් කතමො උපෙක්ඛා සමොඤ්ඤිකො : ය උපෙක්ඛා උපෙක්ඛනා අඤ්ඤාපෙක්ඛනා මඤ්ඤානනා පිත්තස්ස උපෙක්ඛාසමොඤ්ඤිකො, අයං වුච්චති උපෙක්ඛාසමොඤ්ඤිකො. ඉමෙ වුච්චන්ති සත්තබොඤ්ඤිකා. අවසෙසා ධම්මා සත්තති බොඤ්ඤිකෙති සම්පයුත්තා.

542 සත්තබොඤ්ඤිකා : සතිසමොඤ්ඤිකො - පෙ- උපෙක්ඛා සමොඤ්ඤිකො.

තත් කතමො සතිසමොඤ්ඤිකො : ඉධ භික්ඛු යසම් සමයෙ ලොකුත්තරං කුඤ්ඤානං භාවෙති නිත්යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමිය පතතියා විවිච්චො'ව කාමෙති - පෙ- පථමං කුඤ්ඤානං උපසම්පජ්ඣ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දක්ඛාතිඤ්ඤං. යා තසම් සමයෙ සති අනුස්සති - පෙ- සමමාසති සතිසමොඤ්ඤිකො මග්ගභිතං මග්ගපරියාපනං, අයං වුච්චති සතිසමොඤ්ඤිකො, අවසෙසා ධම්මා සතිසමොඤ්ඤිකසම්පයුත්තා - පෙ- අවසෙසා ධම්මා ධම්මවිචය සමොඤ්ඤිකසම්පයුත්තා - පෙ- අවසෙසා ධම්මා විරියසමොඤ්ඤික සම්පයුත්තා - පෙ- අවසෙසා ධම්මා පිතිසමොඤ්ඤිකසම්පයුත්තා - පෙ- අවසෙසා ධම්මා පසාදාසමොඤ්ඤිකසම්පයුත්තා - පෙ- අවසෙසා ධම්මා සමාධිසමොඤ්ඤිකසම්පයුත්තා.

තත් කතමො උපෙක්ඛා සමොඤ්ඤිකො : ඉධ භික්ඛු යසම් සමයෙ ලොකුත්තරං කුඤ්ඤානං භාවෙති නිත්යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමිය පතතියා විවිච්චො'ව කාමෙති - පෙ- පථමං කුඤ්ඤානං උපසම්පජ්ඣ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දක්ඛාතිඤ්ඤං. යා තසම් සමයෙ උපෙක්ඛා උපෙක්ඛනා අඤ්ඤාපෙක්ඛනා මඤ්ඤානනා පිත්තස්ස උපෙක්ඛා සමොඤ්ඤිකො, අයං වුච්චති උපෙක්ඛා සමොඤ්ඤිකො. අවසෙසා ධම්මා උපෙක්ඛා සමොඤ්ඤිකසම්පයුත්තා.

543. සත්තබොඤ්ඤිකා : සතිසමොඤ්ඤිකො - පෙ- උපෙක්ඛා සමොඤ්ඤිකො.

තත් කතමො සත්තබොඤ්ඤිකා : ඉධ භික්ඛු යසම් සමයෙ ලොකුත්තරං කුඤ්ඤානං භාවෙති නිත්යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමිය පතතියා විවිච්චො'ව කාමෙති - පෙ- පථමං කුඤ්ඤානං උපසම්පජ්ඣ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දක්ඛාතිඤ්ඤං. යා තසම් සමයෙ ඵසො භොති - පෙ- අවිසෙකපො භොති, ඉමෙ ධම්මා කුසලා.

තසෙසො'ව ලොකුත්තරස්ස කුසලස්ස කුඤ්ඤානස්ස භාවිතතා විපාකං විවිච්චො'ව කාමෙති - පෙ- පථමං කුඤ්ඤානං උපසම්පජ්ඣ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දක්ඛාතිඤ්ඤං සුඤ්ඤං. තසම් සමයෙ සත්තබොඤ්ඤිකා කොන්ති සතිසමොඤ්ඤිකො - පෙ- උපෙක්ඛාසමොඤ්ඤිකො.

තත් කතමො සතිසමොඤ්ඤිකො : ය සති අනුස්සති - පෙ- සමමාසති සතිසමොඤ්ඤිකො මග්ගභිතං මග්ගපරියාපනං, අයං වුච්චති සතිසමොඤ්ඤිකො - පෙ-.

තත් කතමො උපෙක්ඛා සමොඤ්ඤිකො : ය උපෙක්ඛා උපෙක්ඛනා අඤ්ඤාපෙක්ඛනා මඤ්ඤානනා පිත්තස්ස උපෙක්ඛාසමොඤ්ඤිකො, අයං වුච්චති උපෙක්ඛාසමොඤ්ඤිකො. ඉමෙ වුච්චන්ති සත්තබොඤ්ඤිකා, අවසෙසා ධම්මා සත්තති බොඤ්ඤිකෙති සම්පයුත්තා.

එහි සමාධිසම්බෝධාධර්මය කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් මාර්ගාධර්මය වූ මාර්ග පයඝාතන වූ ස්ථිතියක් . . . සමානස්මාධියක් සමාධිසම්බෝධාධර්මයෙක් වේ ද, මේ ' සමාධිසම්බෝධාධර්ම ' යි කියනු ලැබේ.

එහි උපෙක්ෂාසම්බෝධාධර්මය කවරෙ යත් : යම් උපෙක්ෂාවක් උපෙක්ෂාකාරයෙක් අධික උපෙක්ෂාවක් චිත්තයාගේ මධ්‍යස්ථ බවෙන් උපෙක්ෂාසම්බෝධාධර්මයෙක් වේ ද, මේ ' උපෙක්ෂාසම්බෝධාධර්ම ' යි කියනු ලැබේ. මොහු සප්තබෝධාධර්මයෝ යි කියනු ලැබෙත්, අවශෙෂධර්මයෝ සප්තබෝධාධර්මයන් හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

542. බෝධාධර්මයෝ සත්දෙනෙකි. ස්මෘතිසම්බෝධාධර්මය යැ ' . . . උපෙක්ෂාසම්බෝධාධර්මය යි.

එහි ස්මෘතිසම්බෝධාධර්මය කවරෙ යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස පුර්වභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙයයඝාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් වැ මැ . . . දුඃඛප්‍රතිපත් ඇති දත්තාභිඤ්ඤ වූ පුර්වධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එකල්හි මාර්ගාධර්මය වූ මාර්ගපයඝාතන වූ යම් සිහි කිරීමක් පුනපුනා සිහිකිරීමක් සමානස්මාධියක් ස්මෘතිසම්බෝධාධර්මයෙක් වේ ද, මේ ' ස්මෘතිසම්බෝධාධර්ම ' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ ස්මෘතිසම්බෝධාධර්මසම්ප්‍රයුක්තයහ. . . . අවශෙෂධර්මයෝ ධර්මවිවයසම්බෝධාධර්මසම්ප්‍රයුක්තයහ. අවශෙෂධර්මයෝ වියඝ්‍රිසම්බෝධාධර්මසම්ප්‍රයුක්තයහ. . . . අවශෙෂධර්මයෝ ප්‍රිතිසම්බෝධාධර්මසම්ප්‍රයුක්තයහ. . . . අවශෙෂධර්මයෝ ප්‍රමුඛධිසම්බෝධාධර්මසම්ප්‍රයුක්තයහ. . . . අවශෙෂධර්මයෝ සමාධිසම්බෝධාධර්මසම්ප්‍රයුක්තයහ.

එහි උපෙක්ෂාසම්බෝධාධර්මය කවරෙ යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස පුර්වභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙයයඝාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් වැ මැ . . . දුඃඛප්‍රතිපත් ඇති දත්තාභිඤ්ඤ වූ පුර්වධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එකල්හි යම් උපෙක්ෂාවක් උපෙක්ෂාකාරයෙක් අධික උපෙක්ෂායෙක් චිත්තයාගේ මධ්‍යස්ථ බවෙන් උපෙක්ෂාසම්බෝධාධර්මයෙක් වේ ද, මේ ' උපෙක්ෂාසම්බෝධාධර්ම ' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ උපෙක්ෂාසම්බෝධාධර්මය හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

543. බෝධාධර්මයෝ සත්දෙනෙකි : ස්මෘතිසම්බෝධාධර්මය යැ . . . උපෙක්ෂාසම්බෝධාධර්මය යි.

එහි සප්තබෝධාධර්මයෝ කවරහ යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස පුර්වභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙයයඝාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් වැ මැ . . . දුඃඛප්‍රතිපත් ඇති දත්තාභිඤ්ඤ වූ පුර්වධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එයමයෙහි යම් ස්පර්ශයෙක් වේ ද. . . අවික්ෂෙපයෙක් වේ ද මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ මැ ලොකොත්තරකුශලධ්‍යානය කළ බැවින් වැඩු බැවින් කාමයන්ගෙන් වෙන් වැ මැ . . . දුඃඛප්‍රතිපත් ඇති දත්තාභිඤ්ඤ වූ ශූන්‍යතාවූ විපාකපුර්වධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එකල්හි සප්තබෝධාධර්මයෝ වෙති : ස්මෘතිසම්බෝධාධර්මය යැ . . . උපෙක්ෂාසම්බෝධාධර්මය යි.

එහි ස්මෘතිසම්බෝධාධර්මය කවරෙ යත් : මාර්ගාධර්මය වූ මාර්ගපයඝාතන වූ යම් ස්මෘතියෙක් අනුස්මෘතියෙක් සමානස්මාධියක් ස්මෘතිසම්බෝධාධර්මයෙක් වේ ද, මේ ' ස්මෘතිසම්බෝධාධර්ම ' යි කියනු ලැබේ. . . .

එහි උපෙක්ෂාසම්බෝධාධර්මය කවරෙ යත් : යම් උපෙක්ෂායෙක් උපෙක්ෂා අයුරෙක් අධික උපෙක්ෂායෙක් චිත්තයාගේ මධ්‍යස්ථ බවෙන් උපෙක්ෂාසම්බෝධාධර්මයෙක් වේ ද, මේ ' උපෙක්ෂාසම්බෝධාධර්ම ' යි කියනු ලැබේ. මොහු ' සප්තබෝධාධර්මයෝ ' යි කියනු ලැබෙත්. අවශේෂ ධර්මයෝ සප්තබෝධාධර්මයන් හා සම්ප්‍රයුක්තයහ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

544. සත්තබොජ්ඣංගො: සතිසංඛොජ්ඣංගො, -පෙ- උපෙක්ඛා, සංඛොජ්ඣංගො.

තත් කතමො සතිසංඛොජ්ඣංගො: ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං කුංචං භාවෙති නිශ්පාතිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පනතියා විවිච්චෝ'ව කාමෙති -පෙ- පථමං කුංචං උපසම්පජ්ජි විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුංචාභිඤ්ඤං. තස්මිං සමයෙ ඵය්සො හොති -පෙ- අවිසේකපො හොති, ඉමෙ ධම්මා කුසල්ලා. තස්සෝ'ව ලොකුත්තරස්ස කුසල්ලස්ස කුංචස්ස කතන්තා භාවිතත්තා විපාකා විවිච්චෝ'ව කාමෙති -පෙ- පථමං කුංචං උපසම්පජ්ජි විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුංචාභිඤ්ඤං සුඤ්ඤං. යා තස්මිං සමයෙ සති අනුස්සති -පෙ- සම්මාසති සති සංඛොජ්ඣංගො මග්ගං මග්ගපරියාපනං, අයං වුච්චති සතිසංඛොජ්ඣංගො, අවිසේකං ධම්මං සතිසංඛොජ්ඣංගසම්පයුත්තං -පෙ- අවිසේකං ධම්මං ධම්මවිචයසංඛොජ්ඣංගසම්පයුත්තං -පෙ- අවිසේකං ධම්මං විරිය-සංඛොජ්ඣංගසම්පයුත්තං -පෙ- අවිසේකං ධම්මං පිතීසංඛොජ්ඣංගසම්පයුත්තං -පෙ- අවිසේකං ධම්මං පස්සද්ධිසංඛොජ්ඣංගසම්පයුත්තං -පෙ- අවිසේකං ධම්මං සමාධිසංඛොජ්ඣංගසම්පයුත්තං.

තත් කතමො උපෙක්ඛාසංඛොජ්ඣංගො: ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං කුංචං භාවෙති නිශ්පාතිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පනතියා විවිච්චෝ'ව 'කාමෙති -පෙ- පථමං කුංචං උපසම්පජ්ජි විහරති දුක්ඛාපට්ඨපට්ඨපදං දකුංචාභිඤ්ඤං. තස්මිං සමයෙ ඵය්සො හොති -පෙ- අවිසේකපො හොති, ඉමෙ ධම්මා කුසල්ලා. තස්සෝ'ව ලොකුත්තරස්ස කුසල්ලස්ස කුංචස්ස කතන්තා භාවිතත්තා විපාකා විවිච්චෝ'ව කාමෙති -පෙ- පථමං කුංචං උපසම්පජ්ජි විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුංචාභිඤ්ඤං සුඤ්ඤං, යා තස්මිං සමයෙ උපෙක්ඛා උපෙක්ඛානා අජ්ඣුපෙක්ඛානා මජ්ඣිත්තනා විත්තස්ස උපෙක්ඛා සංඛොජ්ඣංගො, අයං වුච්චති උපෙක්ඛාසංඛොජ්ඣංගො. අවිසේකං ධම්මං උපෙක්ඛාසංඛොජ්ඣංගසම්පයුත්තං.

අභිධම්මනාමනියං.

545. සත්තබොජ්ඣංගො: සතිසංඛොජ්ඣංගො ධම්මවිචය¹ සංඛොජ්ඣංගො විරියසංඛොජ්ඣංගො පිතීසංඛොජ්ඣංගො පස්සද්ධිසංඛොජ්ඣංගො සමාධිසංඛොජ්ඣංගො උපෙක්ඛාසංඛොජ්ඣංගො.

546. සත්තන්තං බොජ්ඣංගානං කති කුසල්ලා, කති අකුසල්ලා, කති අව්‍යාකතා -පෙ- කති සරණං, කති අරණං:

547. සියා කුසල්ලා, සියා අව්‍යාකතා.

පිතීසංඛොජ්ඣංගො සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තො. ඡ් බොජ්ඣංගා සියා සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා.

සියා විපාකා, සියා විපාකධම්මධම්මා.

1. ධම්මවිචයො - සිරිමු.

544. බොධාසම්මාසයෝ සන්දෙනෙකි : ස්මානිසම්බොධාසම්මාසයෝ යැ . . . උපෙක්ඛාසම්බොධාසම්මාසයෝ යි.

එහි ස්මානිසම්බොධාසම්මාසයෝ කවරෙ යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නොයහිණික වූ අපවය ගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් වැ මැ . . . දුඃඛප්‍රතිපද ඇති දන්ධානිඤ්ඤ වූ ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එකල්හි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ මැ ලොකොත්තරකුශලධ්‍යානය කළ බැවින් වැඩු බැවින් කාමයන්ගෙන් වෙන් වැ මැ . . . දුඃඛප්‍රතිපද ඇති දන්ධානිඤ්ඤ වූ භූතාන වූ විපාකප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි මාර්ගධර්ම වූ මාර්ගපයහිතයන් වූ යම් ස්මානියෙක් අනුස්මානියෙක් සමාන ස්මානියෙක් ස්මානිසම්බොධාසම්මාසයෙක් වේ ද, මේ 'ස්මානිසම්බොධාසම්මාසයෝ' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ ස්මානිසම්බොධාසම්මාසයෝ හා සම්ප්‍රසුක්තයෝ යැ . . . අවශෙෂධර්මයෝ ධර්මවිවිධසම්බොධාසම්මාසයෝ හා සම්ප්‍රසුක්තයෝ යැ . . . අවශෙෂධර්මයෝ විභවසම්බොධාසම්මාසයෝ හා සම්ප්‍රසුක්තයෝ යැ . . . අවශෙෂධර්මයෝ ප්‍රිතිසම්බොධාසම්මාසයෝ හා සම්ප්‍රසුක්තයෝ යැ . . . අවශෙෂධර්මයෝ ප්‍රග්බධි සම්බොධාසම්මාසයෝ හා සම්ප්‍රසුක්තයෝ යැ . . . අවශෙෂධර්මයෝ සමාධිසම්බොධාසම්මාසයෝ හා සම්ප්‍රසුක්තයෝ යි.

එහි උපෙක්ඛාසම්බොධාසම්මාසයෝ කවරෙ යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නොයහිණික වූ අපවය ගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් වැ මැ . . . දුඃඛප්‍රතිපද ඇති දන්ධානිඤ්ඤ වූ ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි. . . . අවික්ෂෙපය වේ, මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යැ. එ මැ ලොකොත්තරකුශලධ්‍යානය කළ බැවින් වැඩු බැවින් කාමයන්ගෙන් වෙන් වැ මැ . . . දුඃඛප්‍රතිපද ඇති දන්ධානිඤ්ඤ වූ විපාකප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසෙයි. එසමයෙහි යම් උපෙක්ඛාසයෙක් උපෙක්ඛා අයුරෙක් අධික උපෙක්ඛාසයෙක් චිත්තයාගේ මධ්‍යස්ථභාවයෙක් උපෙක්ඛාසම්බොධාසම්මාසයෙක් වේ ද, මේ 'උපෙක්ඛාසම්බොධාසම්මාසයෝ' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ උපෙක්ඛාසම්බොධාසම්මාසයෝ හා සම්ප්‍රසුක්තයෝ යි.

අභිධර්මභාෂණිය යි.

545. බොධාසම්මාසයෝ සන්දෙනෙකි : ස්මානිසම්බොධාසම්මාසයෝ යැ ධර්මවිවිධසම්බොධාසම්මාසයෝ යැ විභවසම්බොධාසම්මාසයෝ යැ ප්‍රිතිසම්බොධාසම්මාසයෝ යැ ප්‍රග්බධිසම්බොධාසම්මාසයෝ යැ සමාධිසම්බොධාසම්මාසයෝ යැ උපෙක්ඛාසම්බොධාසම්මාසයෝ යි.

546. සප්තබොධාසම්මාසයන් අතුරෙහි කුශලයෝ කෙතෙක් ද, අකුශලයෝ කෙතෙක් ද, අව්‍යාකෘතයෝ කෙතෙක් ද, . . . සරණයෝ කෙතෙක් ද, අරණයෝ කෙතෙක් ද යත් :

547. (සප්තබොධාසම්මාසයෝ) කුශල ද වන්තාහ, අව්‍යාකෘත ද වන්තාහු ය.

ප්‍රිතිසම්බොධාසම්මාසයෝ සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රසුක්ත ය. බොධාසම්මාසයෝ සදෙනෙක් සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රසුක්ත ද වන්තාහ, උපෙක්ඛාසම්බොධාසම්මාසයෝ සම්ප්‍රසුක්ත ද වන්තාහු ය.

(සප්තබොධාසම්මාසයෝ) විපාක ද වන්තාහ, විපාකස්වභාවධර්ම ද වන්තාහු ය.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අනුපාදිතනානුපාදනියං.

අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකා.

සියා සවිතකකසවිවාර, සියා අවිතකකවිවාරමතනා, සියා අවිතකක අවිවාර.

පිතියබ්බොඤ්ඤාවේදයා න පිතියහගතො සුඛසහගතො න උපෙක්ඛා-
සහගතො. ඡ බෞද්ධානුමාන සියා පිතියහගතා, සියා සුඛසහගතා, සියා
උපෙක්ඛාසහගතා.

නෙ'ව දස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බා.

නෙ'ව දස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බගෙතුකා.

සියා අපචයගාමිනො, සියා නෙවාචයගාමි නාපචයගාමිනො.

සියා සෙක්ඛා, සියා අසෙක්ඛා.

අපපමාණා.

අපපමාණාරම්මණා.

පණීතා.

සියා සම්මතනනියා, සියා අනියා.

න මග්ගාරම්මණා, සියා මග්ගගෙතුකා, සියා මග්ගාභිපතීනො, සියා
න චිත්තබ්බා මග්ගගෙතුකාති'පි මග්ගාභිපතීනොති'පි.

සියා උප්පන්නා, සියා අනුප්පන්නා, සියා උප්පාදිනො.

සියා අතීතා, සියා අනාගතා, සියා පච්චුප්පන්නා.

න චිත්තබ්බා අතීතාරම්මණාති'පි අනාගතාරම්මණාති'පි පච්චුප්පන්නා
රම්මණාති'පි.

සියා අඤ්ඤාතා, සියා ඛණ්ඩා, සියා අඤ්ඤාතඛණ්ඩා.

අඤ්ඤාතඛණ්ඩාරම්මණා.

අනිදස්සනඅප්පට්ඨා.

548. ධම්මවිචයසංඛ්‍යාවේදයා ගෙතු. ඡ බෞද්ධානුමාන න ගෙතු.
සගෙතුකා.¹

ගෙතුසම්පසුත්තා.

ධම්මවිචයසංඛ්‍යාවේදයා ගෙතු වෙච සගෙතුකො ච ඡ බෞද්ධානුමාන
න චිත්තබ්බා ගෙතු වෙච සගෙතුකාති'සගෙතුකා වෙච න ච ගෙතු.

ධම්මවිචයසංඛ්‍යාවේදයා ගෙතු වෙච ගෙතුසම්පසුත්තො ච, ඡ
බෞද්ධානුමාන න චිත්තබ්බා ගෙතු වෙච ගෙතුසම්පසුත්තාති'සගෙතු
සම්පසුත්තා වෙච න ච ගෙතු.

ඡ බෞද්ධානුමාන න ගෙතු සගෙතුකා. ධම්මවිචයසංඛ්‍යාවේදයා න
චිත්තබ්බා න ගෙතු සගෙතුකොති'පි න ගෙතු අගෙතුකොති'පි

1. න ගෙතු, සගෙතුකා. ඉති ආයං මරමමඡට්ඨසංඛ්‍යායනා පොඤ්ඤා
මුද්දිතසිහලකචරපොඤ්ඤා ච න දිස්සති.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

(සප්තබොධාධිපතියෝ) අනුපාදින්නොපාදනියහ.

(සප්තබොධාධිපතියෝ) අසංකල්පිතභාවයෝ යි.

(සප්තබොධාධිපතියෝ) සචිත්තසම්චාර ද චන්තාහ, අචිත්තසම්චාරමාත්‍ර ද චන්තාහ, අචිත්තසම්චාර ද චන්තාත්‍ර ය.

ප්‍රීතිසම්බොධාධිපතිය ප්‍රීතිසහගත නො වෙයි. සුඛසහගත වෙයි, උපෙක්ෂාසහගත නො වේ. බොධාධිපතියෝ සදෙනෙක් ප්‍රීතිසහගත ද චන්තාහ, සුඛසහගත ද චන්තාහ, උපෙක්ෂාසහගත ද චන්තාත්‍ර ය.

(සප්තබොධාධිපතියෝ) නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ ය.

(සප්තබොධාධිපතියෝ) නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතු ඇත්තාත්‍ර ය.

(සප්තබොධාධිපතියෝ) අපවයගාමී ද චන්තාහ, නො ම ආවයගාමී නො ද අපවයගාමී ද චන්තාත්‍ර ය.

(සප්තබොධාධිපතියෝ) ශෛක්ෂ ද චන්තාහ, අශෛක්ෂ ද චන්තාත්‍ර ය.

(සප්තබොධාධිපතියෝ) අප්‍රමාණයෝ ය.

(සප්තබොධාධිපතියෝ) අප්‍රමාණාලම්භනයෝ ය.

(සප්තබොධාධිපතියෝ) ප්‍රණීතයෝ ය.

(සප්තබොධාධිපතියෝ) සම්මානස්ථිතිය ද චන්තාහ, අතීත ද චන්තාත්‍ර ය.

(සප්තබොධාධිපතියෝ) මාර්ගාලම්භනයෝ නො වෙති. මාර්ගහෙතුක ද චන්තාහ, මාර්ගාධිපති ද චන්තාහ, මාර්ගහෙතුකක සි ද මාර්ගාධිපති සි ද නො කියුතු ද චන්තාත්‍ර ය.

(සප්තබොධාධිපතියෝ) උත්පන්න ද චන්තාහ, අනුත්පන්න ද චන්තාහ, උත්පාදී ද චන්තාත්‍ර ය.

(සප්තබොධාධිපතියෝ) අතීත ද චන්තාහ, අනාගත ද චන්තාහ, ප්‍රත්‍යුත්පන්න ද චන්තාත්‍ර ය.

(සප්තබොධාධිපතියෝ) අතීතාලම්භන සි ද අනාගතාලම්භන සි ද ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්භන සි ද නො කියුත්තාත්‍ර ය.

(සප්තබොධාධිපතියෝ) අධ්‍යාත්ම ද චන්තාහ, බාහිර ද චන්තාහ, අධ්‍යාත්මබාහිර ද චන්තාත්‍ර ය.

(සප්තබොධාධිපතියෝ) අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්භනයෝ ය.

(සප්තබොධාධිපතියෝ) අනිදර්ශනඅප්‍රතිසයෝ යි.

548. ධර්මවිවිසම්බොධාධිපතිය හේතු ය. බොධාධිපතියෝ සදෙනෙක් හේතු නොවෙති.

(සප්තබොධාධිපතියෝ) සහෙතුකයෝ ය.

(සප්තබොධාධිපතියෝ) හේතුසම්ප්‍රසුක්තයෝ ය.

ධර්මවිවිසම්බොධාධිපතිය හේතු ද වූයේ ම සහේතුක ද වෙයි. බොධාධිපතියෝ සදෙනෙක් හේතු ද වූ ම සහේතුකක සි නො කියුත්තාහ, සහේතුක ද වූවාත්‍ර ම නො ද හේතු වෙත්.

ධර්මවිවිසම්බොධාධිපතිය හේතු ද වූයේ ම හේතුසම්ප්‍රසුක්ත ද වෙයි, බොධාධිපතියෝ සදෙනෙක් හේතු ද වූවාත්‍ර ම හේතුසම්ප්‍රසුක්තක සි නො කියුත්තාහ, හේතුසම්ප්‍රසුක්ත ද වූවාත්‍ර ම නො ද හේතු වෙත්.

බොධාධිපතියෝ සදෙනෙක් හේතු නො වූ සහේතුකයෝ ය, ධර්මවිවිසම්බොධාධිපතිය හේතු නො වූ සහේතුක සි ද හේතු නො වූ සහේතුක සි ද නො කියුත්තේ යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

549. සපච්චයා.

සඬකා.

අනිද්දස්සනා.

අපපිඝා.

අරුපා.

ලොකුත්තරා.

කෙනපි විඤ්ඤායා, කෙනපි හ විඤ්ඤායා.

550. නො ආසවා.

අනාසවා.

ආසවවිපසයුත්තා.

හ චත්තබ්බා ආසවා චෙච් සාසවාති'පි සාසවා චෙ'ච නො ච
ආසවාති'පි.

හ චත්තබ්බා ආසවා චෙච් ආසවසම්පයුත්තාති'පි ආසවසම්පයුත්තා
චෙච් නො ච ආසවාති'පි.

ආසවවිපසයුත්තා අනාසවා

551. නො සඤ්ඤාජනා -පෙ- නො ගන්ථා -පෙ- නො ඕඝා -පෙ-
නො සොභා -පෙ- නො නීවරණා -පෙ- නො පරාමාසා -පෙ-

552. සාරම්මණා.

නො විත්තා.

චෙතසිකා.

විත්තසම්පයුත්තා.

විත්තසංසට්ඨා.

විත්තසමුට්ඨානා.

විත්තසහභුනො.

විත්තානුපරිච්ඡිතතීනො.

විත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානා.

විත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභුනො.

විත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිච්ඡිතතීනො.

බාහිරා.

නො උපාදා.

අනුපාදිත්තා.

549. (සප්තබොධාභිගයෝ) සප්තත්‍යයෝ ය.

(සප්තබොධාභිගයෝ) සඨංඛයෝ ය.

(සප්තබොධාභිගයෝ) අනිදර්ශනායෝ ය.

(සප්තබොධාභිගයෝ) අප්‍රතිසයෝ ය.

(සප්තබොධාභිගයෝ) අරූපයෝ ය.

(සප්තබොධාභිගයෝ) ලෝකෝත්තරයෝ ය.

(සප්තබොධාභිගයෝ) (වක්ඛුරාදි) කිසිවිඥානයෙකින් දතයුත්තාහ, කිසිවිඥානයෙකින් නොදත යුත්තාහු යි.

550. (සප්තබොධාභිගයෝ) ආසුචි නො වෙති, අනාසුචියෝ ය.

(සප්තබොධාභිගයෝ) ආසුචිච්ඡයුක්තයෝ ය.

(සප්තබොධාභිගයෝ) ආසුචි ද වූවාහු ම සාසුචිහ යි ද සාසුචි ද වූවාහු ම නො ද ආසුචිහ යි ද නො කියයුත්තාහු ය.

(සප්තබොධාභිගයෝ) ආසුචි ද වූවාහු ම ආසුචිසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද ආසුචිසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද ආසුචිහ යි ද නො කියයුත්තාහු ය.

(සප්තබොධාභිගයෝ) ආසුචිච්ඡයුක්ත වූ අනාසුචියෝ යි.

551. (සප්තබොධාභිගයෝ) සංයෝජන නො වෙති . . . ශ්‍රුත්ථයෝ නො වෙති . . . ඔසයෝ නො වෙති . . . යොගයෝ නො වෙති . . . නිවර්ණයෝ නො වෙති . . . පරාමර්ථයෝ නො වෙති. . . .

552. (සප්තබොධාභිගයෝ) සාලම්භනායෝ ය.

(සප්තබොධාභිගයෝ) චිත්ත නො වෙති.

(සප්තබොධාභිගයෝ) ඉවෙතසික වෙති.

(සප්තබොධාභිගයෝ) චිත්තසම්ප්‍රයුක්තයෝ ය.

(සප්තබොධාභිගයෝ) චිත්තසංසෘෂ්ටයෝ ය.

(සප්තබොධාභිගයෝ) චිත්තසමුත්ථානායෝ ය.

(සප්තබොධාභිගයෝ) චිත්තසහභූහ.

(සප්තබොධාභිගයෝ) චිත්තානුපරිවර්තීහ.

(සප්තබොධාභිගයෝ) චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානායෝ ය.

(සප්තබොධාභිගයෝ) චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානසහභූහ.

(සප්තබොධාභිගයෝ) චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්තීහ.

(සප්තබොධාභිගයෝ) බාහිරයෝ ය.

(සප්තබොධාභිගයෝ) උපාදි නො වෙති.

(සප්තබොධාභිගයෝ) අනුපාදින්නයෝ යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

553. නො උපාදානා -පෙ- නො කිලෙසා -පෙ-

න දක්ඛනෙන පභානබ්බා.

න භාවනාය පභානබ්බා.

න දක්ඛනෙන පභානබ්බහෙතුකා.

න භාවනාය පභානබ්බහෙතුකා.

සියා සච්ඡිකකා සියා අච්ඡිකකා.

සියා සච්චාරා සියා අච්චාරා.

පිතිසම්මොඤ්ඤිකො අපට්ඨිකො. ඡ බොජ්ඣංගා සියා සපට්ඨිකා
සියා අපට්ඨිකා.

පිතිසම්මොඤ්ඤිකො න පිතිසහගතො. ඡ බොජ්ඣංගා සියා
පිතිසහගතා සියා න පිතිසහගතා.

පිතිසම්මොඤ්ඤිකො සුඛසහගතො. ඡ බොජ්ඣංගා සියා සුඛසහගතා,
සියා න සුඛසහගතා.

පිතිසම්මොඤ්ඤිකො න උපෙක්ඛාසහගතො. ඡ බොජ්ඣංගා සියා
උපෙක්ඛාසහගතා සියා න උපෙක්ඛාසහගතා.

න කාමාවචරා.

න රූපාවචරා.

න අරූපාවචරා.

අපරිසාපනා.

සියා නිග්ඝානිකා සියා අනිග්ඝානිකා.

සියා නිගතා සියා අනිගතා.

අනුත්තරා.

අරණංකි.

පඤ්ඤාපුච්ඡකා.

බොජ්ඣංගවිභක්ති: නිබ්බිතො,

—

553. (සප්තබොධාධිපතියෝ) උපාදානයෝ නො වෙති . . . ක්ලෙශයෝ නො වෙති. . . .

(සප්තබොධාධිපතියෝ) දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ නො වෙති, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ නො වෙත්.

(සප්තබොධාධිපතියෝ) දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යභේදකයෝ නො වෙති, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යභේදකයෝ නො වෙත්.

(සප්තබොධාධිපතියෝ) සචිත්තය ද වන්තාහ, අචිත්තය ද වන්තාහ ය.

(සප්තබොධාධිපතියෝ) සචිතය ද වන්තාහ, අචිතය ද වන්තාහ ය.

ප්‍රතිසම්බොධාධිපතියෝ අප්‍රිතික ය, බොධාධිපතියෝ සදෙනෙක් සප්‍රිතික ද වන්තාහ, අප්‍රිතික ද වන්තාහ ය.

ප්‍රතිසම්බොධාධිපතියෝ ප්‍රතිසහගත නො වෙයි. බොධාධිපතියෝ සදෙනෙක් ප්‍රතිසහගත ද වන්තාහ, ප්‍රතිසහගත නො ද වන්තාහ ය.

ප්‍රතිසම්බොධාධිපතියෝ සුඛසහගත ය. බොධාධිපතියෝ සදෙනෙක් සුඛසහගත ද වන්තාහ, සුඛසහගත නො ද වන්තාහ ය.

ප්‍රතිසම්බොධාධිපතියෝ උපෙක්ෂාසහගත නො වෙයි. බොධාධිපතියෝ සදෙනෙක් උපෙක්ෂාසහගත ද වන්තාහ, උපෙක්ෂාසහගත නො ද වන්තාහ ය.

(සප්තබොධාධිපතියෝ) කාමාවචර නො වෙති.

(සප්තබොධාධිපතියෝ) රූපාවචරයෝ නො වෙති.

(සප්තබොධාධිපතියෝ) අරූපාවචරයෝ නො වෙති.

(සප්තබොධාධිපතියෝ) අපයභාසන්නයෝ ය.

(සප්තබොධාධිපතියෝ) නොයභාසික ද වන්තාහ, අනොයභාසික ද වන්තාහ ය.

(සප්තබොධාධිපතියෝ) නියත ද වන්තාහ, අනියත ද වන්තාහ ය.

(සප්තබොධාධිපතියෝ) අනුත්තරයෝ ය.

(සප්තබොධාධිපතියෝ) අරණයෝ යි.

පඤ්ඤාප්‍රවේශක යි.

බොධාධිපතියෝ නිමි.

11. මගගවිභවේශා

554. අරියො අට්ඨකිකො මය්ගො: සෙය්‍යපීදං: සමමාදිට්ඨි සමමා සංකප්පො සමමාචාරා, සමමාකම්මනේතා සමමාආච්චො සමමාචාරාමො සමමාසති සමමාසමාධි.

555. තස්ස කතමා සමමාදිට්ඨි: දුකෙධ සද්දං දුකධසමුදයෙ සද්දං දුකධනිරෝධෙ සද්දං දුකධනිරෝධගාමිනියා පටිපදාය සද්දං, අයං වුට්ඨති සමමාදිට්ඨි.

තස්ස කතමො සමමාසංකප්පො: නෙකධම්මසංකප්පො අව්‍යාපාද-සංකප්පො අවිනිශ්චයසංකප්පො, අයං වුට්ඨති සමමාසංකප්පො.

තස්ස කතමා සමමාචාරා: මුඛාචාරාද වෙරමණී පිසුනාය වාචාය¹ වෙරමණී ඵරායාය වාචාය² වෙරමණී සම්පසාරාපා වෙරමණී, අයං වුට්ඨති සමමාචාරා.

තස්ස කතමො සමමාකම්මනේතා: පාණ්ඩිපාතා වෙරමණී අදින්නාදනා වෙරමණී කාමෙසු මිත්ථාචාරා වෙරමණී, අයං වුට්ඨති සමමා කම්මනේතා.

තස්ස කතමො සමමාආච්චො: ඉධ අරියසාවකො මිත්ථාආච්චං පහාය සමමාආච්චෙන ජිවිතං කප්පෙති, අයං වුට්ඨති සමමාආච්චො.

තස්ස කතමො සමමාචාරාමො: ඉධ භික්ඛු අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරිතං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්ණාති පදහති, උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරිතං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්ණාති පදහති, අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරිතං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්ණාති පදහති, උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං සීනියා අසමෝසාය නියොගාභාවාය වෙසුලාය ගාචනාය පාරිසුරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති විරිතං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්ණාති පදහති, අයං වුට්ඨති සමමාචාරාමො.

තස්ස කතමා සමමාසති: ඉධ භික්ඛු කායෙ කායානුපය්ඨි විහරති ආනාපි සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභික්ඛාදෙමනස්ස, වේදනාසු වේදනානුපය්ඨි විහරති ආනාපි සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභික්ඛාදෙමනස්ස, චිත්තෙ චිත්තානුපය්ඨි විහරති ආනාපි සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභික්ඛාදෙමනස්ස, ධම්මෙසු ධම්මානුපය්ඨි විහරති ආනාපි සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභික්ඛාදෙමනස්ස, අයං වුට්ඨති සමමාසති.

1. පිසුණාචාරා - සිරිමු. පිසුණාචාරාය - සිපාචි.

2. ඵරායාචාරා - සිරිමු, ඵරායාචාරාය - සිපාචි.

11. මානීවිභාවය

554. ආයතීඤ්ඤාධාරිකමාර්ගය වෙයි : හේ මෙසේ යැ : සමාග්දාෂ්ටි යැ සමාක් සංකල්ප යැ සමාග්ච්චන යැ සමාක් කර්මාන්ත යැ සමාගාථීව යැ සමාග්ච්චායාම යැ සමාක්ස්මාති යැ සමාක්ස්මාති යි.

555. එහි සමාග්දාෂ්ටි කවරෙ යත් : දුෂ්ඨතායෙහි ඥාන යැ දුෂ්ඨමුද්දායකතායෙහි ඥාන යැ දුෂ්ඨරොධායකතායෙහි ඥාන යැ දුෂ්ඨරොධගාමීනීප්‍රතිපදායකතායෙහි ඥාන යි. මේ ' සමාග්දාෂ්ටි ' යි කියනු ලැබේ.

එහි සමාක්සංකල්ප කවරෙ යත් : නෛෂ්ත්‍රමාසංකල්ප යැ අව්‍යාපාදසංකල්ප යැ අවිභිංසාසංකල්ප යි. මේ ' සමාක්සංකල්ප ' යි කියනු ලැබේ.

එහි සමාග්ච්චනය කවරෙ යත් : මුසවායෙන් වැළකීම යැ පිසුණුබසින් වැළකීම යැ පරොස්බසින් වැළකීම යැ සිස්බසින් වැළකීම යි. මේ ' සමාග්ච්චන ' යි කියනු ලැබේ.

එහි සමාක්කර්මාන්තය කවරෙ යත් : පඤ්චායෙන් වැළකීම යැ අධිනාදනින් වැළකීම යැ කාමයෙහි වරදවා හැසිරීමෙන් වැළකීම යි. මේ ' සමාක්කර්මාන්ත ' යි කියනු ලැබේ.

එහි සමාගාථීවය කවරෙ යත් : මෙ සස්තෙනි ආයතීශ්‍රාවක තෙම මිථ්‍යාථීවය හැරපියා සමාගාථීවයෙන් ජීවිකාව කෙරෙයි. මේ ' සමාගාථීව ' යි කියනු ලැබේ.

එහි සමාග්ච්චායාමය කවරෙ යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ නූපත් ලාමක අකුසල්දහම් නූපදානා පිණිස කත්තුකම්‍යතාකුසලවර්ජන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර වඩයි, සිත නඟාගනියි, ප්‍රධන්වීයා කෙරෙයි. උපත් ලාමක අකුසල්දහම් ප්‍රභාණය පිණිස කුසලවර්ජන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර වඩයි, සිත නඟාගනියි, ප්‍රධන්වීයා කෙරෙයි. නූපත් කුසල්දහම් උපදානා පිණිස කුසලවර්ජන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර වඩයි, සිත නඟාගනියි, ප්‍රධන්වීයා කෙරෙයි. උපත් කුසල්දහම් සිව්ව පිණිස නො නැසීම පිණිස පුනපුනා වැඩීම පිණිස විපුල බව පිණිස වැඩීම පිණිස සම්පූර්ණ වීම පිණිස කුසලවර්ජන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර වඩයි, සිත නඟාගනියි, ප්‍රධන්වීයා කෙරෙයි. මේ ' සමාග්ච්චායාම ' යි කියනු ලැබේ.

එහි සමාක්ස්මාතිය කවරෙ යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ තෙම කෙලෙස් තවන වීයා ඇත්තේ සමාග්ඥාන ඇත්තේ ස්මාතිමත් වූයේ කාය සඬ්ඛායාන ලෝකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෙමනස් දුරු කොට කයෙහි කය අනුව බලමින් වෙසෙයි, කෙලෙස් තවන වීයා ඇත්තේ සමාග්ඥාන ඇත්තේ ස්මාතිමත් වූයේ වේදනා සඬ්ඛායාන ලෝකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෙමනස් දුරු කොට වේදනාවන්හි වේදනාව අනුව බලමින් වෙසෙයි, කෙලෙස් තවන වීයා ඇත්තේ සමාග්ඥාන ඇත්තේ ස්මාතිමත් වූයේ චිත්ත සඬ්ඛායාන ලෝකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෙමනස් දුරු කොට සිතෙහි සිත අනුව බලමින් වෙසෙයි, කෙලෙස් තවන වීයා ඇත්තේ සමාග්ඥාන ඇත්තේ ස්මාතිමත් වූයේ (නිවරණාදි) ධර්ම සඬ්ඛායාන ලෝකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෙමනස් දුරු කොට (නිවරණාදි) ධර්මයන්හි ධර්මය අනුව බලමින් වෙසේ. මේ ' ස්මාක්ස්මාති ' යි කියනු ලැබේ.

තත්ථ කතමො සම්මාසමාධිං ඉධ භික්ඛු විවිච්චෝචි කාමෙහි විවිච්චි අකුසලෙහි ධම්මෙහි සවිතක්කං සම්මාරං විචේකජං පිතිසුඛං පථමං කුතං උපසම්පජ්ජා විහරති විතක්කවිචාරනං චූපසමා අජ්ඣන්තං සම්පසාදනං චේතසො ඵකොදිභාවං¹ අවිතක්කං අවිමාරං සමාධිජං පිතිසුඛං දුතියං කුතං උපසම්පජ්ජා විහරති, පිතියා ච විරගා උපෙක්ඛකො ච විහරති. සතො ච සම්පජානො සුඛඤ්චි කායෙන පටිහංවේදෙති යං තං අරියා අවික්ඛන්ති උපෙක්ඛකො සතිමා සුඛවිභාරීති තං තතියං කුතං උපසම්පජ්ජා විහරති, සුඛස්ස ච පභානා දුක්ඛස්ස ච පභානා සුඛේඛවි සොමනස්සද්දේශනස්සානං අත්ථිගමා² අදුක්ඛමසුඛං උපෙක්ඛා සති පාරිසුද්ධිං චතුත්ථං කුතං උපසම්පජ්ජා විහරති, අයං චූච්චති සම්මාසමාධිං.

556 අරියො අට්ඨබ්බිකො මග්ගො : සෙය්‍යපිදං : සම්මාදිට්ඨි සම්මා සබ්බප්පො සම්මාචාරා සම්මාකම්මනෙතා සම්මාආඡ්චො සම්මාචාරාමො සම්මාසති සම්මාසමාධිං.

තත්ථ කතමා සම්මාදිට්ඨි : ඉධ භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති විචේක- නිසිද්ධං විරුහනිසිද්ධං නිරෝධනිසිද්ධං වොස්සග්ගපරිනාමිං -පෙ- සම්මා සබ්බප්පං භාවෙති -පෙ- සම්මාචාරාං භාවෙති -පෙ- සම්මාකම්මනං භාවෙති -පෙ- සම්මාආඡ්චං භාවෙති -පෙ- සම්මාචාරාමං භාවෙති -පෙ- සම්මාසතිං භාවෙති -පෙ- සම්මාසමාධිං භාවෙති විචේකනිසිද්ධං විරුහනිසිද්ධං නිරෝධනිසිද්ධං වොස්සග්ගපරිනාමිං.

සුභතභානභාජනියං.

557. අට්ඨබ්බිකො මග්ගො : සම්මාදිට්ඨි -පෙ- සම්මාසමාධිං.

තත්ථ කතමො අට්ඨබ්බිකො මග්ගො : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සම්මෙ ලොකුත්තරං කුතං භාවෙති නිශ්ශාන්තිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පතතියා විවිච්චෝචි කාමෙහි -පෙ- පථමං කුතං උපසම්පජ්ජා විහරති දුක්ඛාපටිපදං දකුණිඤ්ඤං. තස්මිං සම්මෙ අට්ඨබ්බිකො මග්ගො භොති : සම්මාදිට්ඨි -පෙ- සම්මාසමාධිං.

තත්ථ කතමා සම්මාදිට්ඨි : යා පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි ධම්මවිචයසංඛොජ්ඣාබ්භො මග්ගභිතං මග්ගපරියා පනතං, අයං චූච්චති සම්මාදිට්ඨි.

තත්ථ කතමො සම්මා සබ්බප්පො : යො තකෙකා විතකෙකා සබ්බප්පො අප්පනා ව්‍යප්පනා චේතසො අභිනිරෝපනා සම්මාසබ්බප්පො මග්ගභිතං මග්ගපරියාපනතං, අයං චූච්චති සම්මාසබ්බප්පො.

තත්ථ කතමා සම්මාචාරා : යා චතුර්ථි විවිද්ධවිරතෙහි ආරති විරති පටිවිරති වේරමඤ්ඤි අකිරියා අකරණං අනුක්ඛාපතති චේලාඅනතික්කමො සෙකුසානො සම්මාචාරා මග්ගභිතං මග්ගපරියාපනතං, අයං චූච්චති සම්මාචාරා.

1. ඵකොදිභාවං - සිරිමු.

2. අත්ථිගමා - PTS.

එහි සමාක්සමාධි කවරෙ යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ තෙම කාමයන්ගෙන් වෙන් වැ මැ අතුලඳධර්මයන්ගෙන් වෙන් වැ මැ චිතර්ක සහිත වූ විචාර සහිත වූ විවේකයෙන් හටගත් ප්‍රීතිසුඛ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසෙයි, චිතර්කවිචාරයන්ගේ සන්තිදීමෙන් අධ්‍යාත්මයෙහි පැහැදීම ඇති වීත්තයාගේ එකඟ බව ඇති අචිතර්ක වූ අවිචාර වූ සමාධියෙන් හටගත් ප්‍රීතිසුඛ ඇති ද්විතීයධ්‍යානයට පැමිණ වෙසෙයි, ප්‍රීතියගේ ද විරාග යෙන් උපෙක්ෂා ඇත්තේත් ස්මෘතිමත් වූයේත් සමාග්ඥන ඇති වැ වෙසෙයි. නාම කයින් සුඛය ද වීදියි. යම් ධ්‍යානයක් හේතුකොටගෙන උපෙක්ෂා ඇත්තේ යැ ස්මෘතිමත් වූයේ යැ සුඛචිතර්ක ඇත්තේ යැ යි ආයතීයෝ කියත් ද ඒ තෘතීයධ්‍යානයට පැමිණ වෙසෙයි. සුඛයාගේ ද ප්‍රභාණයෙන් දුඃඛයාගේ ද ප්‍රභාණයෙන් පළමු මැ සොම්නස් දෙමුනසුන්ගේ නැති කිරීමෙන් නො දුක් නො සුව වූ උපෙක්ෂාව හා ස්මෘතිපාරිශුද්ධිය ඇති චතුර්ථධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ. මේ ' සමාක්සමාධි ' යි කියනු ලැබේ.

556. ආයතීදෘෂ්ටාධිගික මාර්ගය වෙයි, හෙ මෙසේ යි : සමාග්දෘෂ්ටි යැ සමාක් සංකල්ප යැ සමාග්වචන යැ සමාක්කර්මාන්ත යැ සමාගාථීව යැ සමාග්ව්‍යායාම යැ සමාක්ස්මෘති යැ සමාක්සමාධි යි.

එහි සමාග්දෘෂ්ටි කවරෙ යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ විවේකය ඇසුරු කළ විරාගය ඇසුරු කළ නිරෝධය ඇසුරු කළ නිවනට පිරිනැමුණු සමාග්දෘෂ්ටිය වඩයි . . . සමාක්සංකල්පය වඩයි . . . සමාග්වචනය වඩයි . . . සමාක්කර්මාන්තය වඩයි . . . සමාගාථීවය වඩයි . . . සමාග්ව්‍යායාමය වඩයි . . . සමාක්ස්මෘතිය වඩයි. විවේකය ඇසුරු කළ විරාගය ඇසුරු කළ නිරෝධය ඇසුරු කළ නිවනට පිරිනැමුණු සමාක්සමාධිය වඩයි.

සුත්‍රාන්තභාෂණීය යි.

557. අෂ්ටාධිගිකමාර්ගය වෙයි : සමාග්දෘෂ්ටි යැ . . . සමාක්සමාධි යි.

එහි අෂ්ටාධිගිකමාර්ගය කවරෙ යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නොයඤාණික වූ අපවය ගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් වැ මැ . . . දුඃඛප්‍රතිපද ඇති දත්තානිඤ වූ ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසෙයි. එසමයෙහි අෂ්ටාධිගිකමාර්ගය වෙයි. සමාග්දෘෂ්ටි යැ . . . සමාක්සමාධි යි.

එහි සමාග්දෘෂ්ටිය කවරෙ යත් : මාර්ගාධිග වූ මාර්ගපයඤාපන්න වූ යම් ප්‍රඥයෙක් පජානනාකාරයෙක් . . . අමෝභයෙක් ධර්මවිවයයෙක් සමාග්දෘෂ්ටියක් ධර්මවිවය සම්බොධ්‍යාධිගයෙක් වේ ද, මේ සමාග්දෘෂ්ටි යි කියනු ලැබේ.

එහි සමාක්සංකල්පය කවරෙ යත් : මාර්ගාධිග වූ මාර්ගපයඤාපන්න වූ යම් තර්ක යෙක් චිතර්කයෙක් සංකල්පයෙක් අර්පණයෙක් බලවත් අර්පණයෙක් අරමුණෙහි සිත පිහිටුවීමෙක් සමාක්සංකල්පයෙක් වේ ද, මේ ' සමාක්සංකල්ප ' යි කියනු ලැබේ.

එහි සමාග්වචනය කවරෙ යත් : මාර්ගාධිග වූ මාර්ගපයඤාපන්න වූ යම් චතුර්විධ වාග්දුශ්වරිතයෙන් වෙන්වීමෙක් විරතියෙක් පටිවිරතියෙක් විරමණයෙක් අක්‍රියායෙක් අකරණයෙක් නො පැමිණීමෙක් සීමාඅනතික්‍රමණයෙක් ප්‍රත්‍යය නැසීමෙක් සමාග්වචන යෙක් වේ ද, මේ ' සමාග්වචන ' යි කියනු ලැබේ.

තත්ථ කතමො සම්මාකම්මනෙතා : යං නිති කායදුට්ඨිතෙති ආරති විරති පටිවිරති වේරමණී අතිරියං අකරණං අනුක්කාපනති වේලා අනතික්කමො සෙත්තුඝාතො සම්මාකම්මනෙතා මහනිකං මහනපරියාපනතං, අයං වුට්ඨති සම්මාකම්මනෙතා.

තත්ථ කතමො සම්මාආථවො : යං මිච්ඡාආථවං ආරති විරති පටිවිරති වේරමණී අතිරියං අකරණං අනුක්කාපනති වේලා අනතික්කමො සෙත්තුඝාතො සම්මාආථවො මහනිකං මහනපරියාපනතං, අයං වුට්ඨති සම්මාආථවො.

තත්ථ කතමො සම්මාචායාමො : යො චේතයිකො විරියාරමො, -පෙ- සම්මා චායාමො විරියසමොඤ්ඤිකො මහනිකං මහනපරියාපනතං, අයං වුට්ඨති සම්මාචායාමො.

තත්ථ කතමා සම්මාසති : යං සති අනුස්සති -පෙ- සම්මාසති සතිසමොඤ්ඤිකො මහනිකං මහනපරියාපනතං, අයං වුට්ඨති සම්මාසති.

තත්ථ කතමො සම්මාසමාධි : යං චිත්තස්ස සිති -පෙ- සම්මාසමාධි සමාධිසමොඤ්ඤිකො මහනිකං මහනපරියාපනතං, අයං වුට්ඨති සම්මාසමාධි. අයං වුට්ඨති අට්ඨබ්බිකො මහෙතො. අවසෙසං ධම්මං අට්ඨබ්බි-කෙන මහෙතො සම්පසුත්තො.

558. පඤ්ඤාබ්බිකො මහෙතො : සම්මාදිට්ඨි සම්මාසබ්බකපෙසා සම්මා චායාමො සම්මාසති සම්මාසමාධි.

තත්ථ කතමො පඤ්ඤාබ්බිකො මහෙතො : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං කුතං භාවෙති නිත්යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පථමාය භූමියා පතතියා විවිධොච කාමෙති -පෙ- පථමං කුතං උපසම්පජ්ඣ විතරති දුක්ඛාපට්ඨදං දකුණිඤ්ඤං. තස්මිං සමයෙ පඤ්ඤාබ්බිකො මහෙතො හෙති : සම්මාදිට්ඨි සම්මාසබ්බකපෙසා සම්මා චායාමො සම්මාසති සම්මාසමාධි.

තත්ථ කතමා සම්මාදිට්ඨි : යං පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොඝො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි ධම්මවිචයසමොඤ්ඤිකො මහනිකං මහන-පරියාපනතං, අයං වුට්ඨති සම්මාදිට්ඨි.

තත්ථ කතමො සම්මාසබ්බකපෙසා : යො තතෙකො විතතෙකො -පෙ- සම්මාසබ්බකපෙසා මහනිකං මහනපරියාපනතං, අයං වුට්ඨති සම්මාසබ්බකපෙසා.

තත්ථ කතමො සම්මාචායාමො : යො චේතයිකො විරියාරමො, -පෙ- සම්මාචායාමො විරියසමොඤ්ඤිකො මහනිකං මහනපරියාපනතං, අයං වුට්ඨති සම්මාචායාමො.

තත්ථ කතමා සම්මාසති : යං සති අනුස්සති -පෙ- සම්මාසති සතිසමොඤ්ඤිකො මහනිකං මහනපරියාපනතං, අයං වුට්ඨති සම්මාසති.

තත්ථ කතමො සම්මාසමාධි : යං චිත්තස්ස සිති -පෙ- සම්මාසමාධි සමාධිසමොඤ්ඤිකො මහනිකං මහනපරියාපනතං, අයං වුට්ඨති සම්මාසමාධි. අයං වුට්ඨති පඤ්ඤාබ්බිකො මහෙතො. අවසෙසං ධම්මං පඤ්ඤාබ්බිකෙන මහෙතො සම්පසුත්තො.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

එහි සමාගාථිවය කවරෙ යත් : මාර්ගාධිග වූ මාර්ගපයාපන්න වූ යම් මිථ්‍යාආථිව යෙන් වෙන් වීමෙන් විරතියෙන් පටිවිරතියෙන් විරමණයෙන් අක්‍රියයෙන් අකරණයෙන් නොපැමිණීමෙන් සීමාඅනන්තමණයෙන් ප්‍රත්‍යය නැසීමෙන් සමාගාථිවයෙන් වෙ ද, මේ ' සමාගාථිව ' යි කියනු ලැබේ.

එහි සමාග්‍රව්‍යායාමය කවරෙ යත් : මාර්ගාධිග වූ මාර්ගපයාපන්න වූ යම් ඉවෙතසික වියාර්මහයෙන් . . . සමාග්‍රව්‍යායාමයෙන් වියාසම්බොධාධිගයෙන් වෙ ද, මේ ' සමාග්‍ර ව්‍යායාම ' යි කියනු ලැබේ.

එහි සමාක්ස්මානිය කවරෙ යත් : මාර්ගාධිග වූ මාර්ගපයාපන්න වූ යම් ස්මානියක් අනුස්මානියක් . . . සමාක්ස්මානියක් සමානියම්බොධාධිගයෙන් වෙ ද, මේ ' සමාක් ස්මානි ' යි කියනු ලැබේ.

එහි සමාක්සමාධි කවරෙ යත් : මාර්ගාධිග වූ මාර්ගපයාපන්න වූ යම් ස්ථිතියක් චිත්තයාගේ . . . සමාක්සමාධියෙන් සමාධිසම්බොධාධිගයෙන් වෙ ද, මේ ' සමාක් සමාධි ' යි කියනු ලැබේ. මේ ' අෂ්ටාධිගමාර්ග ' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ අෂ්ටාධිගමාර්ගය හා සම්ප්‍රසූක්තයෝ යි.

558. පඤ්චාධිගිකමාර්ගය වෙයි : සමාග්‍රදෘෂ්ටි ය සමාක්සකල්ප ය සමාග්‍ර ව්‍යායාම ය සමාක්ස්මානි ය සමාක්සමාධි යි.

එහි පඤ්චාධිගිකමාර්ගය කවරෙ යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස තෙතයාර්ණික වූ අපවය ගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව මැ . . . දුඛප්‍රතිපද ඇති දන්ධානිඤ වූ ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එකල පංචාධිගිකමාර්ගය වෙයි : සමාග්‍රදෘෂ්ටි ය සමාක්සකල්ප ය සමාග්‍රව්‍යායාම ය සමාක්ස්මානි ය සමාක්සමාධි යි.

එහි සමාග්‍රදෘෂ්ටිය කවර යත් : මාර්ගාධිග වූ යම්ප්‍රඥවක් පජානනාකාරයෙන් . . . අමොහයෙන් ධර්මවිචයයෙන් සමාග්‍රදෘෂ්ටියක් ධර්මවිචය සම්බොධාධිගයෙන් වෙ ද, මේ ' සමාග්‍රදෘෂ්ටි ' යි කියනු ලැබේ.

එහි සමාක්සකල්පය කවරෙ යත් : මාර්ගාධිග වූ මාර්ගපයාපන්න වූ යම් තර්ක යෙන් විතර්කයෙන් . . . සමාක්සකල්පයෙන් වෙ ද, මේ ' සමාක්සකල්ප ' යි කියනු ලැබේ.

එහි සමාග්‍රව්‍යායාමය කවරෙ යත් : මාර්ගාධිග වූ මාර්ගපයාපන්න වූ යම් ඉවෙතසික වියාර්මහයෙන් . . . සමාග්‍රව්‍යායාමයෙන් වියාසම්බොධාධිගයෙන් වෙ ද, මේ ' සමාග්‍රව්‍යායාම ' යි කියනු ලැබේ.

එහි සමාක්ස්මානිය කවර යත් : මාර්ගාධිග වූ මාර්ගපයාපන්න වූ යම් ස්මානියක් අනුස්මානියක් . . . සමාක්ස්මානියක් ස්මානියම්බොධාධිගයෙන් වෙ ද, මේ ' සමාක් ස්මානි ' යි කියනු ලැබේ.

එහි සමාක්සමාධිය කවරෙ යත් : මාර්ගාධිග වූ මාර්ගපයාපන්න වූ චිත්තයාගේ ස්ථිතියක් . . . සමාක්සමාධියෙන් සමාධිසම්බොධාධිගයෙන් වෙ ද, මේ සමාක්සමාධි යි කියනු ලැබේ. මේ පඤ්චාධිගිකමාර්ග යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ පඤ්චාධිගික මාර්ගය හා සම්ප්‍රසූක්තයෝ යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

559. පඤ්චබ්බිකො මග්ගො : සම්මාදිට්ඨි සම්මාසංකප්පො සම්මා වායාමො සම්මාසති සම්මාසමාධි.

තත්ථ කතමො සම්මාදිට්ඨි : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං කුංචං භාවෙති නිශ්ශාන්තිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පතතියා විවිච්චෝව කාමෙහි -පෙ- පථමං කුංචං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුංචිඤ්ඤං, යා තස්මිං සමයෙ පඤ්ඤා පජ්ජනනා -පෙ- අමොඝො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි ධම්මවිචය සංඛොජ්ඣායෙහි මග්ගබ්බං මග්ගපරියාපනතං, අයං වුච්චති සම්මාදිට්ඨි. අවසෙසා ධම්මා සම්මාදිට්ඨියා සම්පයුත්තා -පෙ- අවසෙසා ධම්මා සම්මාසංකප්පෙන සම්පයුත්තා -පෙ- අවසෙසා ධම්මා සම්මාවායාමෙන සම්පයුත්තා -පෙ- අවසෙසා ධම්මා සම්මාසතියා සම්පයුත්තා.

තත්ථ කතමො සම්මාසමාධි : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං කුංචං භාවෙති නිශ්ශාන්තිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පතතියා විවිච්චෝව කාමෙහි -පෙ- පථමං කුංචං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුංචිඤ්ඤං, යා තස්මිං සමයෙ චිත්තස්ස සීති -පෙ- සම්මාසමාධි සමාධිසංඛොජ්ඣායෙහි මග්ගබ්බං මග්ගපරියාපනතං, අයං වුච්චති සම්මාසමාධි, අවසෙසා ධම්මා සම්මා සමාධිනා සම්පයුත්තා.

560. අට්ඨබ්බිකො මග්ගො : සම්මාදිට්ඨි -පෙ- සම්මාසමාධි.

තත්ථ කතමො අට්ඨබ්බිකො මග්ගො : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං කුංචං භාවෙති නිශ්ශාන්තිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පතතියා විවිච්චෝව කාමෙහි -පෙ- පථමං කුංචං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුංචිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ එසෙය්ඤා භොති -පෙ- අවිකෙක්ඛපො භොති, ඉමෙ ධම්මා කුසල්ලා. තස්සෙව ලොකුත්තරස්ස කුසල්ලස්ස කුංචස්ස කතත්තා භාවිතත්තා විපාකං විවිච්චෝව කාමෙහි -පෙ- පථමං කුංචං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුංචිඤ්ඤං සුඤ්ඤං. තස්මිං සමයෙ අට්ඨබ්බිකො මග්ගො භොති : සම්මාදිට්ඨි -පෙ- සම්මාසමාධි. අයං වුච්චති අට්ඨබ්බිකො මග්ගො. අවසෙසා ධම්මා අට්ඨබ්බිකෙන මග්ගෙන සම්පයුත්තා.

561. පඤ්චබ්බිකො මග්ගො : සම්මාදිට්ඨි සම්මාසංකප්පො සම්මා වායාමො සම්මාසති සම්මාසමාධි.

තත්ථ කතමො පඤ්චබ්බිකො මග්ගො : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං කුංචං භාවෙති නිශ්ශාන්තිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පතතියා විවිච්චෝව කාමෙහි -පෙ- පථමං කුංචං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුංචිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ එසෙය්ඤා භොති -පෙ- අවිකෙක්ඛපො භොති, ඉමෙ ධම්මා කුසල්ලා. තස්සෙව ලොකුත්තරස්ස කුසල්ලස්ස කුංචස්ස කතත්තා භාවිතත්තා විපාකං විවිච්චෝව කාමෙහි -පෙ- පථමං කුංචං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛා පට්ඨපදං දකුංචිඤ්ඤං සුඤ්ඤං. තස්මිං සමයෙ පඤ්චබ්බිකො මග්ගො භොති : සම්මාදිට්ඨි සම්මාසංකප්පො සම්මාවායාමො සම්මා සති සම්මාසමාධි. අයං වුච්චති පඤ්චබ්බිකො මග්ගො. අවසෙසා ධම්මා පඤ්චබ්බිකෙන මග්ගෙන සම්පයුත්තා.

559. පඤ්චාඛිකමාර්ගය වෙයි : සමාග්දාෂ්ටී ය, සමාක්සංකල්ප ය, සමාග් ව්‍යායාම ය සමාක්ස්මාති ය, සමාක්සමාධි යි.

එහි සමාග්දාෂ්ටීය කවර යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ යම් කලෙක දාෂ්ටිගත යන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙය්‍යාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව මැ . . . දුෂ්ප්‍රතිපද ඇති දන්ධාභිඤ්ඤ වූ ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එකල මාර්ගාධිග වූ මාර්ගපයථාපන්න වූ යම් ප්‍රඤ්චක් පජානනාකාරයෙන් . . . අමොහයෙන් ධර්මවිවයයෙන් සමාග්දාෂ්ටීයක් ධර්මවිවය සම්බොධාධිගයෙන් වෙ ද, මේ සමාග්දාෂ්ටී යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ සමාග්දාෂ්ටීය හා සම්ප්‍රසුක්තයෝ යි. . . . අවශෙෂධර්මයෝ සමාක් සංකල්පය හා සම්ප්‍රසුක්තයෝ යි. . . . අවශෙෂධර්මයෝ සමාග්ව්‍යායාමය හා සම්ප්‍රසුක්තයෝ යි. . . . අවශෙෂධර්මයෝ සමාක්ස්මාතිය හා සම්ප්‍රසුක්තයෝ යි.

එහි සමාක්සමාධිය කවර යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ දාෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙය්‍යාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තර ධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව මැ . . . දුෂ්ප්‍රතිපද ඇති දන්ධාභිඤ්ඤ වූ ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එකල මාර්ගාධිග වූ මාර්ගපයථාපන්න වූ චිත්තයාගේ යම් ස්මාතියක් . . . සමාක්සමාධියෙන් සමාධිසම්බොධාධිගයෙන් වෙ ද, මේ ' සමාක් සමාධි ' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ සමාක්සමාධිය හා සම්ප්‍රසුක්තයෝ යි.

560. අෂ්ටාංගිකමාර්ගය වෙයි : සමාග්දාෂ්ටීය . . . සමාක්සමාධි යි.

එහි අෂ්ටාංගිකමාර්ගය කවර යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ යම් කලෙක දාෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙය්‍යාණික වූ අපවය ගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව මැ . . . දුෂ්ප්‍රතිපද ඇති දන්ධාභිඤ්ඤ වූ ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එකල ස්පර්ශය වෙයි, . . . අවික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ ය. එම ලොකොත්තරකුශලධ්‍යානය කළ බැවින් වැඩු බැවින් කාමයන් ගෙන් වෙන් ව මැ . . . ශුන්‍යත වූ දුෂ්ප්‍රතිපද ඇති දන්ධාභිඤ්ඤ වූ විපාක ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එකල අෂ්ටාංගිකමාර්ගය වෙයි : සමාග්දාෂ්ටීය . . . සමාක්සමාධි යි. ' මේ අෂ්ටාංගිකමාර්ග ' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ අෂ්ටාංගිකමාර්ගය හා සම්ප්‍රසුක්තයෝ යි.

561. පංචාඛිකමාර්ගය වෙයි : සමාග්දාෂ්ටී ය, සමාක්සංකල්ප ය, සමාග් ව්‍යායාම ය, සමාක්ස්මාති ය, සමාක්සමාධි යි.

එහි පංචාඛිකමාර්ගය කවර යත් : මේ සස්තෙනි මහණ යම් කලෙක දාෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙය්‍යාණික වූ අපවය ගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව මැ . . . දුෂ්ප්‍රතිපද ඇති දන්ධාභිඤ්ඤ වූ ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එකල ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ ය. එම ලොකොත්තරකුශලධ්‍යානය කළ බැවින් වැඩු බැවින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව මැ . . . ශුන්‍යත වූ දුෂ්ප්‍රතිපද ඇති දන්ධාභිඤ්ඤ වූ විපාක ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එකල පඤ්චාඛිකමාර්ගය වෙයි. සමාග්දාෂ්ටීය සමාක්සංකල්ප ය සමාග්ව්‍යායාම ය සමාක්ස්මාති ය සමාක්සමාධි ය යි. මේ ' පඤ්චාඛිකමාර්ග ' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ පඤ්චාඛිකමාර්ගය හා සම්ප්‍රසුක්තයෝ යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

562. පඤ්චබ්බිකො මග්ගො: සම්මාදිට්ඨි සම්මාසබ්බකපො: සම්මා වායාමො සම්මාසති සම්මාසමාධි.

තත්ථ කතමො සම්මාදිට්ඨි : ඉධ භික්ඛු යසම් සමයෙ ලොකුත්තරං කුණං භාවෙති නිශ්ශාන්තිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පතතියා විවිච්චෝච කාමෙති -පෙ- පථමං කුණං උපසම්පජ්ඣ විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දක්ඛාභිඤ්ඤාං. තසම් සමයෙ ඵසොහොති -පෙ- අවිකේධපො හොති, ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තසොච ලොකුත්තරස්ස කුසලස්ස කුණස්ස කතන්තා භාවිතන්තා විපාකං විවිච්චෝච කාමෙති -පෙ- පථමං කුණං උපසම්පජ්ඣ විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දක්ඛාභිඤ්ඤාං සුඤ්ඤානං. යා තසම් සමයෙ පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි ධම්මවිචයසම්මොඤ්ඤායො මග්ගඛං මග්ගපරියාපනං, අගං වුච්චති සම්මාදිට්ඨි. අවසෙසා ධම්මා සම්මාදිට්ඨියා සම්පයුත්තා -පෙ- අවසෙසා ධම්මා සම්මාසබ්බකපොන සම්පයුත්තා -පෙ- අවසෙසා ධම්මා සම්මාවායාමෙන සම්පයුත්තා -පෙ- අවසෙසා ධම්මා සම්මාසතියා සම්පයුත්තා.

තත්ථ කතමො සම්මාසමාධි : ඉධ භික්ඛු යසම් සමයෙ ලොකුත්තරං කුණං භාවෙති නිශ්ශාන්තිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පතතියා විවිච්චෝච කාමෙති -පෙ- පථමං කුණං උපසම්පජ්ඣ විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දක්ඛාභිඤ්ඤාං. තසම් සමයෙ ඵසොහොති -පෙ- අවිකේධපො හොති, ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තසොච ලොකුත්තරස්ස කුසලස්ස කුණස්ස කතන්තා භාවිතන්තා විපාකං විවිච්චෝච කාමෙති -පෙ- පථමං කුණං උපසම්පජ්ඣ විහරති දුක්ඛා පට්ඨපදං දක්ඛාභිඤ්ඤාං සුඤ්ඤානං. යා තසම් සමයෙ විතතස්ස සිති සංඝස්සිති අවට්ඨිති අවිසංඝාරෙ අවිකේධපො අවිසංඝට්ඨානසනා සමපො සමාධික්ඛං සමාධිබලං සම්මාසමාධි සමාධිසම්මොඤ්ඤායො මග්ගඛං මග්ගපරියාපනං, අගං වුච්චති සම්මාසමාධි. අවසෙසා ධම්මා සම්මාසමාධියා සම්පයුත්තා.

අභිබ්බමගාජනියං.

563 අරියො අට්ඨබ්බිකො මග්ගො, සෙය්‍යපීදං : සම්මාදිට්ඨි සම්මා සබ්බකපො සම්මාවාචා සම්මාකම්මනෙතා සම්මාආජ්චො සම්මාවායාමො සම්මාසති සම්මාසමාධි..

564 අට්ඨන්තං මග්ගඛානං කති කුසලා, කති අකුසලා, කති අව්‍යාකතා -පෙ- කති සරණං, කති අරණං:

565 සියා කුසලා, සියා අව්‍යාකතා.

සම්මාසබ්බකපො සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තො, සත්ත මග්ගඛං සියා සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තො, සියා අදුක්ඛම්සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තො.

සියා විපාකා, සියා විපාකධම්මධම්මා.

අනුපාදිත්තානුපාදනියා.

අසංකිලිට්ඨසංකිලෙයිකා.

562. පංචාභිතිකමාර්ගය වෙයි : සමාග්දෘෂ්ටි ය, සමාක්සංකල්ප ය, සමාග් ව්‍යායාම ය, සමාක්ස්මාති ය, සමාක්සමාධි යි.

එහි සමාග්දෘෂ්ටිය කවර යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන් ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙයය්‍යාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව මැ . . . දුෂ්ප්‍රතිපද ඇති දන්ධාභිඤ්ඤ වූ ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එකල ස්පර්ශය වෙයි. . . . අවික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ ය. එ ම ලොකොත්තරකුශලධ්‍යානය කළ බැවින් වැඩු බැවින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව මැ . . . දුෂ්ප්‍රතිපද ඇති දන්ධාභිඤ්ඤ වූ භූතාත වූ විපාක ප්‍රථම ධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එකල මාර්ගාධිග වූ මාර්ගපය්‍යාපන්න වූ යම් ප්‍රඤ්චක් පජානානාකාරයෙන් . . . අවෙශ්‍යමාන සමාක්දෘෂ්ටියක් ධර්මවිවිධය සම්බොධ්‍යාධිගයෙන් වේ ද, මේ 'සමාග්දෘෂ්ටි' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ සමාග්දෘෂ්ටිය හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි. . . . අවශෙෂධර්මයෝ සමාක්සංකල්පය හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි . . . අවශෙෂධර්මයෝ සමාග්ව්‍යායාමය හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි . . . අවශෙෂධර්මයෝ සමාක්ස්මාතිය හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

එහි සමාක්සමාධිය කවරෙ යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙයය්‍යාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව මැ . . . දුෂ්ප්‍රතිපද ඇති දන්ධාභිඤ්ඤ වූ ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එකල ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ ය. එ ම ලොකොත්තරකුශලධ්‍යානය කළ බැවින් වැඩු බැවින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව මැ . . . දුෂ්ප්‍රතිපද ඇති දන්ධාභිඤ්ඤ වූ භූතාත වූ විපාකප්‍රථම ධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එකල මාර්ගාධිග වූ මාර්ගපය්‍යාපන්න වූ යම් චිත්තයාගේ සිටීමෙන් මොනොවට සිටීමෙන් අරමුණෙහි බැසගෙන සිටීමෙන් නො විසිරීමෙන් අවික්ෂෙපයෙන් නො විසුළ සිත ඇති බවෙන් ශමථයෙන් සමාධිත්වයෙන් සමාධිබලයෙන් සමාක්සමාධියෙන් සමාධිසම්බොධ්‍යාධිගයෙන් වේ ද, මේ 'සමාක්සමාධි' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ සමාක්සමාධිය හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

අභිධර්මභාජනිය යි.

563. ආය්‍යආභිතිකමාර්ගය වෙයි, ඒ මෙසේ ය : සමාග්දෘෂ්ටි ය, සමාක් සංකල්ප ය, සමාග්වචන ය, සමාක්කර්මාන්ත ය, සමාගාථිව ය, සමාග්ව්‍යායාම ය, සමාක්ස්මාති ය, සමාක්සමාධි යි.

564. අශ්ටමාර්ගාධිගයන් අතුරෙහි කුශලයෝ කෙතෙක් ද, අකුශලයෝ කෙතෙක් ද, අව්‍යාකෘතයෝ කෙතෙක් ද, සරණයෝ කෙතෙක් ද, . . . අරණයෝ කෙතෙක් ද යත් :

565. (අශ්ටමාර්ගාධිගයෝ) කුශල ද වන්නාහ, අව්‍යාකෘත ද වන්නාහු ය.

සමාක්සංකල්පය සුඛමේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ වෙයි. සජ්නමාර්ගාධිගයෝ සුඛමේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂාමේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු ය.

(අශ්ටමාර්ගාධිගයෝ) විපාක ද වන්නාහ, විපාකස්වභාවධර්ම ද වන්නාහු ය.

(අශ්ටමාර්ගාධිගයෝ) අනුපාදින්නඅනුපාදනියයෝ ය.

(අශ්ටමාර්ගාධිගයෝ) අසංකලිප්ටසාංකලෙයිකයෝ ය.

සමාසකප්පො අවිතකකවිවාරමනො. සත්ත මහනිකා සියා සවිතකකවිවාර, සියා අවිතකකවිවාරමනො, සියා අවිතකකඅවිවාර.

සමාසකප්පො පිතිසහගතො සුඛසහගතො න උපෙක්ඛා සහගතො. සත්ත මහනිකා සියා පිතිසහගතො, සියා සුඛසහගතො, සියා උපෙක්ඛාසහගතො.

නෙවදස්සනෙන න භාවනාය පභාතිබ්බො.

නෙවදස්සනෙන න භාවනාය පභාතිබ්බහෙතුකා.

සියා අපචයගාමිනො, සියා භෙවාචයගාමි නාපචයගාමිනො.

සියා සෙක්ඛා, සියා අසෙක්ඛා.

අපමාණා.

අපමාණාරමමණා.

පණීතා.

සියා සමමත්තනියතා, සියා අනියතා.

න මහාරමමණා. සියා මහනෙතුකා, සියා මහාභිපතීනො, සියා න චත්තබ්බො මහනෙතුකාති'පි මහාභිපතීනොති'පි.

සියා උප්පන්නා, සියා අනුප්පන්නා, සියා උප්පදිනො.

සියා අතීතා, සියා අනාගතා, සියා පච්චුප්පන්නා.

න චත්තබ්බො අතීතාරමමණාති'පි අනාගතාරමමණාති'පි පච්චුප්පන්නා-රමමණාති'පි.

සියා අජකිත්තා, සියා ඛතිථා, සියා අජකිත්තඛතිථා.

ඛතිථාරමමණා.

අනිදස්සනාප්පථිකා.

566. සමොද්ධි හෙතු. සත්ත මහනිකා න හෙතු.

සහෙතුකා.

හෙතුසම්පයුත්තා.

සමොද්ධි හෙතුවෙච සහෙතුකා ච. සත්ත මහනිකා න චත්තබ්බො හෙතුවෙච සහෙතුකාති, සහෙතුකාවෙ'ච න ච හෙතු.

සමොද්ධි හෙතු වෙ'ච හෙතුසම්පයුත්තා ච, සත්ත මහනිකා න චත්තබ්බො හෙතු වෙ'ච හෙතුසම්පයුත්තාති, හෙතුසම්පයුත්තාවෙ'ච න ච හෙතු.

සත්ත මහනිකා න හෙතු සහෙතුකා. සමොද්ධි න චත්තබ්බො න හෙතු සහෙතුකාති'පි න හෙතු අහෙතුකාති'පි.

සමාක්සංකල්පය අවිඤ්ඤාවිචාරමාත්‍ර වෙයි. සප්තමාර්ගාදියයෝ සචිත්තසචිචාර ද්වන්තාහ, අචිත්තසචිචාරමාත්‍ර ද්වන්තාහ, අචිත්තසචිචාර ද්වන්තාහු ය.

සමාක්සංකල්පය ප්‍රීතිසහගත වෙයි, සුඛසහගත වෙයි, උපෙක්ෂාසහගත නො වේ. සප්තමාර්ගාදියයෝ ප්‍රීතිසහගත ද්වන්තාහ, සුඛසහගත ද්වන්තාහ, උපෙක්ෂාසහගත ද්වන්තාහු ය.

(අශ්වමාර්ගාදියයෝ) නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ ය.

(අශ්වමාර්ගාදියයෝ) නො ම දර්ශනයෙන් නොද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතු ඇත්තාහු ය.

(අශ්වමාර්ගාදියයෝ) අපවයගාමී ද්වන්තාහ, නො ම ආවයගාමී නො ද අපවයගාමී ද්වන්තාහු ය.

(අශ්වමාර්ගාදියයෝ) ශෛක්ෂ ද්වන්තාහ, අශෛක්ෂ ද්වන්තාහු ය.

(අශ්වමාර්ගාදියයෝ) අප්‍රමාණයෝ ය.

(අශ්වමාර්ගාදියයෝ) අප්‍රමාණාලම්බනයෝ ය.

(අශ්වමාර්ගාදියයෝ) ප්‍රණීතයෝ ය.

(අශ්වමාර්ගාදියයෝ) සමාක්ස්වනියන ද්වන්තාහ, අනියන ද්වන්තාහු ය.

(අශ්වමාර්ගාදියයෝ) මාර්ගාලම්බන නො වෙති. මාර්ගහෙතුක ද්වන්තාහ, මාර්ගාධිපති ද්වන්තාහ, මාර්ගහෙතුකහ සි ද මාර්ගාධිපතිහ සි ද නො කියයුතු ද්වන්තාහු ය.

(අශ්වමාර්ගාදියයෝ) උත්පන්න ද්වන්තාහ, අනුත්පන්න ද්වන්තාහ, උත්පාදී ද්වන්තාහු ය.

(අශ්වමාර්ගාදියයෝ) අතීත ද්වන්තාහ, අනාගත ද්වන්තාහ, ප්‍රත්‍යුත්පන්න ද්වන්තාහු ය.

(අශ්වමාර්ගාදියයෝ) අතීතාලම්බනහ සි ද අනාගතාලම්බනහ සි ද ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බනහ සි ද නො කියයුතු ද්වන්තාහු ය.

(අශ්වමාර්ගාදියයෝ) අධ්‍යාත්ම ද්වන්තාහ, බාහිර ද්වන්තාහ, අධ්‍යාත්මබාහිර ද්වන්තාහු ය.

(අශ්වමාර්ගාදියයෝ) බාහ්‍යාලම්බනයෝ ය.

(අශ්වමාර්ගාදියයෝ) අනිදර්ශනඅප්‍රතිසයෝ සි.

566. සමාග්දෘෂ්ටිය හේතු වෙයි. සප්තමාර්ගාදියයෝ හේතු නො වෙත්.

(අශ්වමාර්ගාදියයෝ) සහේතුකයෝ ය.

(අශ්වමාර්ගාදියයෝ) හේතුසම්ප්‍රයුක්තයෝ ය.

සමාග්දෘෂ්ටිය හේතු ද වූ ම සහේතුක වෙයි. සප්තමාර්ගාදියයෝ හේතු ද වූවාහු ම සහේතුකහ සි නො කියයුත්තාහ, සහේතුක ද වූවාහු ම නො ද හෙතු වෙත්.

සමාග්දෘෂ්ටිය හෙතු ද වූ ම හේතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වෙයි. සප්තමාර්ගාදියයෝ හේතු ද වූවාහු ම හේතුසම්ප්‍රයුක්තහ සි නො කියයුත්තාහ, හේතු සම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද හෙතු වෙත්.

සප්තමාර්ගාදියයෝ හේතු නොවෙති. සහේතුක වෙත්. සමාග්දෘෂ්ටිය හෙතු නො වූ සහේතුකහ සි ද හේතු නො වූ අහේතුකහ සි ද නො කියයුතු සි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුලත් කර ඇත.

567. සපාච්චයා.

සඛිතා.

අනිදසානා.

අපාථිකා.

අරූපා.

ලොකුතතරු.

කෙනවි විඤ්ඤායා, කෙනවි න විඤ්ඤායා.

නො අසවා.

අනාසවා.

අසවිවිපසුතතා.

න විතතඛා අසවා චෝචි සාසවාති'පි සාසවා චෝචි නො වි අසවාති'පි.

න විතතඛා අසවා චෝචි අසවිසම්පසුතතාති'පි අසවිසම්පසුතතා-චෝචි නො වි අසවාති'පි.

අසවිවිපසුතතා, අනාසවා.

568. නො සංයොජනා -පෙ- නො ගන්තා -පෙ- නො ඕකා -පෙ- නො යොගා -පෙ- නො නීවරණා -පෙ- නො පරුමායා -පෙ-

569. සාරම්මණා.

නො චිත්තා.

චේතසිකා.

චිත්තසම්පසුතතා.

චිත්තසංසංඛා.

චිත්තසම්මුඛානා.

චිත්තසහසුනො.

චිත්තානුපරිවතතීනො.

චිත්තසංසංඛිසම්මුඛානා.

චිත්තසංසංඛිසම්මුඛානසහසුනො.

චිත්තසංසංඛිසම්මුඛානානුපරිවතතීනො.

බාහිරු.

නො උපාදා.

අනුපාදිනා.

567. (අෂ්ටමාර්ගාධිගයෝ) සප්තායෝ ය.

(අෂ්ටමාර්ගාධිගයෝ) සධිබ්තයෝ ය.

(අෂ්ටමාර්ගාධිගයෝ) අනිදර්ශනායෝ ය.

(අෂ්ටමාර්ගාධිගයෝ) අප්‍රතිසයෝ ය.

(අෂ්ටමාර්ගාධිගයෝ) අරූපයෝ ය.

(අෂ්ටමාර්ගාධිගයෝ) ලොකාත්තරයෝ ය.

(අෂ්ටමාර්ගාධිගයෝ) කිසි විඤ්ඤායකින් දතයුත්තාහ, කිසි විඤ්ඤායකින් නො දත යුත්තාහු ය.

(අෂ්ටමාර්ගාධිගයෝ) ආප්‍රවයෝ නො වෙති.

(අෂ්ටමාර්ගාධිගයෝ) අනාප්‍රවයෝ ය.

(අෂ්ටමාර්ගාධිගයෝ) ආප්‍රවිප්‍රයුක්තයෝ ය.

(අෂ්ටමාර්ගාධිගයෝ) ආප්‍රව ද වූ ම සාප්‍රවහ යි ද සාප්‍රව ද වූ ම නො ද ආප්‍රවහ යි ද නො කියයුත්තාහු ය.

(අෂ්ටමාර්ගාධිගයෝ) ආප්‍රව ද වූ ම ආප්‍රවසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද ආප්‍රවසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නො ද ආප්‍රවහ යි ද නො කියයුත්තාහු ය.

(අෂ්ටමාර්ගාධිගයෝ) ආප්‍රවිප්‍රයුක්ත අනාප්‍රවයෝ යි.

568. (අෂ්ටමාර්ගාධිගයෝ) සංයෝජනයෝ නො වෙති . . . ග්‍රන්ථයෝ නො වෙති . . . ඔසයෝ නො වෙති . . . යොගයෝ නො වෙති . . . නිවරණයෝ නො වෙති . . . පරාමිඨයෝ නො වෙත්. . . .

569. (අෂ්ටමාර්ගාධිගයෝ) සාලම්බනයෝ ය.

(අෂ්ටමාර්ගාධිගයෝ) චිත්තයෝ නො වෙති.

(අෂ්ටමාර්ගාධිගයෝ) චෛතසිකයෝ ය.

(අෂ්ටමාර්ගාධිගයෝ) චිත්තසම්ප්‍රයුක්තයෝ ය.

(අෂ්ටමාර්ගාධිගයෝ) චිත්තසංසාෂ්ටයෝ ය.

(අෂ්ටමාර්ගාධිගයෝ) චිත්තසමුත්ථානයෝ ය.

(අෂ්ටමාර්ගාධිගයෝ) චිත්තසහභූත.

(අෂ්ටමාර්ගාධිගයෝ) චිත්තානුපරිවර්තීහු ය.

(අෂ්ටමාර්ගාධිගයෝ) චිත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානයෝ ය.

(අෂ්ටමාර්ගාධිගයෝ) චිත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානසහභූත වෙති.

(අෂ්ටමාර්ගාධිගයෝ) චිත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්තීහු වෙත්.

(අෂ්ටමාර්ගාධිගයෝ) බාහිරයෝ ය.

(අෂ්ටමාර්ගාධිගයෝ) උපාදි නො වෙති.

(අෂ්ටමාර්ගාධිගයෝ) අනුපාදින්නයෝ යි.

570. නො උපාදානා -පෙ- නො කිලෙසා -පෙ- න දස්සනෙන පභාතබ්බා.

න භාවනාය පභාතබ්බා

න දස්සනෙන පභාතබ්බභෙදාකා.

න භාවනාය පභාතබ්බභෙදාකා.

සමමාසඛකපෙසා අවිතකෙකා. සත්ත මඤ්ඤා සියා සවිතකකා, සියා අවිතකකා.

සමමාසඛකපෙසා සවිචාරො. සත්ත මඤ්ඤා සියා සවිචාරො, සියා අවිචාරො.

සමමාසඛකපෙසා සප්පිතිකො. සත්ත මඤ්ඤා සියා සප්පිතිකා, සියා අප්පිතිකා.

සමමාසඛකපෙසා පිතිසහගතො. සත්ත මඤ්ඤා සියා පිතිසහගතා, සියා න පිතිසහගතා.

සමමාසඛකපෙසා සුඛසහගතො. සත්ත මඤ්ඤා සියා සුඛසහගතා, සියා න සුඛසහගතා.

සමමාසඛකපෙසා න උපෙක්ඛාසහගතො. සත්ත මඤ්ඤා සියා උපෙක්ඛාසහගතා, සියා න උපෙක්ඛාසහගතා.

න කාමාවචරො.

න රූපාවචරො.

න අරූපාවචරො.

අපරිඨංසනා.

සියා නිශ්ශානිකා, සියා අනිශ්ශානිකා.

සියා නිශ්චයා, සියා අනිශ්චයා.

අනුතතරො.

අරණංගි.

පඤ්ඤාපුච්ඡකං.

මහනවීයාවේදය නිවසිතො.

570. (අෂ්ටමාර්ගාධිගයෝ) උපාදනයෝ නො වෙති. . . .

(අෂ්ටමාර්ගාධිගයෝ) ක්ලේශයෝ නො වෙති. . . .

(අෂ්ටමාර්ගාධිගයෝ) දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ නො වෙති.

(අෂ්ටමාර්ගාධිගයෝ) භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ නො වෙති.

(අෂ්ටමාර්ගාධිගයෝ) දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යයේතු ඇත්තාහු නො වෙති.

(අෂ්ටමාර්ගාධිගයෝ) භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෙහිතු ඇත්තාහු නො වෙත්.

සමාක්සංකල්පය අවිතර්ක ය. සප්තමාර්ගාධිගයෝ සවිතර්ක ද වන්තාහ, අවිතර්ක ද වන්තාහු ය.

සමාක්සංකල්පය සවිචාර ය. සප්තමාර්ගාධිගයෝ සවිචාර ද වන්තාහ, අවිචාර ද වන්තාහු ය.

සමාක්සංකල්පය සප්‍රීතික ය. සප්තමාර්ගාධිගයෝ සප්‍රීතික ද වන්තාහ, අප්‍රීතික ද වන්තාහු ය.

සමාක්සංකල්පය ප්‍රීතිසහගත ය. සප්තමාර්ගාධිගයෝ ප්‍රීතිසහගත ද වන්තාහ නො ද ප්‍රීතිසහගත ද වන්තාහු ය.

සමාක්සංකල්පය සුඛසහගත ය. සප්තමාර්ගාධිගයෝ සුඛසහගත ද වන්තාහ, සුඛ සහගත නො ද වන්තාහු ය.

සමාක්සංකල්පය උපෙක්ෂාසහගත නො වෙයි. සප්තමාර්ගාධිගයෝ උපෙක්ෂා සහගත ද වන්තාහ, නො ද උපෙක්ෂාසහගත ද වන්තාහු ය.

(අෂ්ටමාර්ගාධිගයෝ) කාමාවචරයෝ නො වෙති.

(අෂ්ටමාර්ගාධිගයෝ) රූපාවචරයෝ නො වෙති.

(අෂ්ටමාර්ගාධිගයෝ) අරූපාවචරයෝ නො වෙත්.

(අෂ්ටමාර්ගාධිගයෝ) අපයඛාපන්නයෝ ය.

(අෂ්ටමාර්ගාධිගයෝ) නොයඛාණික ද වන්තාහ, අනොයඛාණික ද වන්තාහු ය.

(අෂ්ටමාර්ගාධිගයෝ) නියත ද වන්තාහ, අනියත ද වන්තාහු ය.

(අෂ්ටමාර්ගාධිගයෝ) අනුන්තරයෝ ය.

(අෂ්ටමාර්ගාධිගයෝ) අරණයෝ යි.

පඤ්ඤාප්‍රවෘත්ත යි.

මාර්ගවිගඩග නිමි.

12. ක්‍රිස්තියානි භාවය

571. ඉහි භික්ෂු පානිමොක්ඛසංවරසංවූතො විහරති ආචාරගොවිර සමපන්නො අනුමතෙකසු වජ්ජෙසු ගජදස්සාචි සමාදාය සිත්ඛති සිත්ඛා- පදෙසු ඉන්ද්‍රියෙසු ගුහනආරො හොජනෙ මත්තඤ්ඤ පුබ්බරත්තා'පර රත්තං ජාගරියානුයොගමනුසුත්තො සාතවං නෙපකකං බොධිපක්ඛි- යානං¹ ධම්මානං භාවනානුයොගමනුසුත්තො. සො අභික්ඛන්තො පටික්ඛන්තො සමපජානකාරී හොති, ආලොකිතෙ විලොකිතෙ සමපජානකාරී හොති, සමමිඤ්ජිතෙ පසාරිතෙ සමපජානකාරී හොති, සමසංවිපත්තවිවරධාරණෙ සමපජානකාරී හොති, අසිතෙ පිතෙ බාසිතෙ² සාසිතෙ සමපජානකාරී හොති, උච්චාරපස්සාවකාමෙ සමපජානකාරී හොති, ගතෙ සීතෙ නිසිතො සුත්තෙ ජාගරිතෙ භාසිතෙ භුණ්හිභාමෙ සමපජානකාරී හොති. සො විවිත්තං සෙනාසනං හජති: අරඤ්ඤං රුක්ඛමූලං පබ්බතං කන්දරං ඕරිගුහං සුසානං වනපථං අබොධාකාසං පලාලපුඤ්ඤං අප්පසංඤ්ඤං අප්පනිග්ගොසං විජනවාතං මනුස්සරුහසෙය්‍යකං පටිසල්ලානසාරුප්පං. සො අරඤ්ඤගතො වා රුක්ඛමූලගතො වා සුඤ්ඤගාරගතො වා නිසීදති පලලඛකං ආභුජිමා උජ්ජං කායං පනිඛාය පරිමුඛං සතිං උපධංපෙකා. සො අභිජ්ඣං ලොකෙ පහාය විගතාභිජ්ජකින චේතසා විහරති අභිජ්ඣාය විත්තං පරිසොධෙති. ව්‍යාපාදපදෙසං පහාය අව්‍යාපන්තවිත්තො විහරති සබ්බපාණ්ඩුනිකානුකම්පි, ව්‍යාපාදපදෙසං විත්තං පරිසොධෙති. ඕනමිඬං පහාය විගතඕනමිඬො විහරති. ආලොකකඤ්ඤා සතො සමපජානො, පිනමිඬා විත්තං පරිසොධෙති. උභවචක්ඛකකුච්චං පහාය අනුභවො, විහරති අජ්ඣන්තං වූපසන්තවිත්තො, උභවචක්ඛකකුච්චා විත්තං පරිසොධෙති. විචිකිච්ඡං පහාය තිණණ්ඩවිකිච්ඡො විහරති අකථංකපී කුසලෙසු ධම්මෙසු, විචිකිච්ඡාය විත්තං පරිසොධෙති. සො ඉමෙ පඤ්චනීවරණෙ පහාය චේතසො උපකම්මෙතෙ පඤ්ඤාය දුබ්බජිකරණෙ විච්චේව භාමෙති විච්චි අකුසලෙහි ධම්මෙහි සවිතක්ඛං සම්මාරං විචේකජං පිනිසුඛං පථමං ක්‍රිකං උපසමපජ්ජි විහරති. විතක්ඛා විමාරානං වූපසමා අජ්ඣන්තං සමපසාදනං චේතසො ඵකොදිභාවං අවිතක්ඛං අවිමාරං සමාධිජං පිනිසුඛං දුතියං ක්‍රිකං උපසමපජ්ජි විහරති. පිනියා ච මීරුගා උපෙක්ඛකො ච විහරති සතො ච සමපජානො සුඛඤ්ඤා කාමෙත පටිනංවේදෙති, යං තං අරියං ආවික්ඛන්ති උපෙක්ඛකො සතිමා සුඛවිහාරීති තං තතිසං ක්‍රිකං¹ උපසමපජ්ජි විහරති. සුඛස්ස ච පහානා දුක්ඛස්ස ච පහානා පුබ්බේ'ව සොමනස්සද්දමනස්සානං අත්ථඛමා අදුක්ඛමසුඛං උපෙක්ඛාසනිපාරිසුද්ධිං චතුථං ක්‍රිකං උපසමපජ්ජි විහරති. සබ්බසො රූපසඤ්ඤානං සමතික්ඛමා² පටිසංඤ්ඤානං අත්ථඛමා නානත්තසඤ්ඤානං අමනසිකාර අනන්තො ආකාසො'ති ආකාසා- නඤ්ඤායතනං උපසමපජ්ජි විහරති. සබ්බසො ආකාසානඤ්ඤායතනං සමතික්ඛමම අනන්තං විඤ්ඤාණන්ති විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනං උපසමපජ්ජි විහරති. සබ්බසො විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනං සමතික්ඛමම නාමි කිඤ්චිති ආකිඤ්ඤායතනං උපසමපජ්ජි විහරති. සබ්බසො ආකිඤ්ඤායතනං සමතික්ඛමම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං උපසමපජ්ජි විහරති.

මානිකා.

1. බොධිපක්ඛිකානං - සිරිමු, මජ්ඣිම, සං. බොධිපක්ඛිකානං - සිපාවි.
2. බාදිතෙ - සිපාවි. 1. තතිසංකානං - සිරිමු. 2. සමතික්ඛමාය - සිපාවි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

12. කොන්විභවනය

571. මෙ සස්තෙනි මහණ ප්‍රාතිමොක්ෂසංවරයෙන් යුක්ත වූයේ ආචාරයෙන් හා ගොවරයෙන් යුක්තව වාස කෙරෙයි. ස්වල්පමාත්‍ර වූ වරදෙහි හය දක්නාසුලු වූයේ ශික්ෂාපදයන්හි සමාදන් ව හික්මෙයි. ඉන්ද්‍රියයන්හි පිසු දෙර ඇති ව භොජනයෙහි මාත්‍රඥ ව පුර්වරාත්‍ර-අපරරාත්‍රයෙහි ජාගයානාත්‍රයොගයෙහි යෙදුණේ වියායෙන් හා ප්‍රඥ-යෙන් යුක්ත ව බෝධිපාක්ෂිකධර්මයන් වැඩීමෙහි යෙදුණේ වෙසෙයි. හෙතෙම ඉදිරියට යෑමෙහි හා නැවැත්මෙහි සමාග්ඥනයෙන් යුක්ත ව කරන්නේ වෙයි. ඉදිරිබැල්මෙහි හා විදිසාවන් බැල්මෙහි ද, අවයව හැකිලීමෙහි හා දිගුකිරීමෙහි ද, සහළ පාඩවුරු දැරීමෙහි ද, භොජනයෙහි පානයෙහි කෑමෙහි රසවිඳීමෙහි ද, මලමුකිරීමෙහි ද, ගමනෙහි සිටීමෙහි හිඳීමෙහි නිදීමෙහි නිදිවැරීමෙහි බිණීමෙහි තුෂ්ණිමභාවයෙහි ද සමාග්ඥනයෙන් යුක්ත ව කරන්නේ වෙයි. හෙතෙම අරණ්‍ය ය, වෘක්ෂමූල ය, පර්වත ය, කඳුරැළි ය, ගිරිඟුහා ය, සොහොන ය, වනපත්ථ ය, අභ්‍යාවකාශ ය, පිදුරුබිස්ස ය, යන ශබ්ද රහිත නිර්ඝෝෂ රහිත වූ ජනාවාත රහිත වූ මිනිසුන්ගේ රහස්‍යාකරණයට ස්ථාන වූ විවේකයට අනුරූප වූ විවේකයෙනසුනක් හජනය කෙරෙයි. හෙතෙම අරණ්‍යසෙනාසනයට ගියේ හෝ වෘක්ෂමූලසෙනාසනයට ගියේ හෝ ඉන්‍යාගාරයට ගියේ හෝ පලක් බැඳ කය සෘජුව නබා සිහිය කරමස්ථානයට අභිමුඛකොට එළවා හිඳී. හෙතෙම ස්කන්ධලෝකයෙහි අභිධ්‍යාව හැර පියා පහ වූ අභිධ්‍යා ඇති සිතින් යුක්ත ව වෙසෙයි, අභිධ්‍යායෙන් සිත පිරිසිදු කෙරෙයි. ව්‍යාපාද ප්‍රදොෂයදුරුකොට ව්‍යාපාද රහිත සිත් ඇති ව සියලු ප්‍රාණින් කෙරෙහි හිතානුකම්පි ව වෙසෙයි, ව්‍යාපාදප්‍රදොෂයෙන් සිත පිරිසිදු කෙරෙයි. ඵ්‍යාමිද්ධිය හැර පියා පහව ගිය ඵ්‍යාමිද්ධි ඇති ව ආලෝක සංඥ ඇතිව සිහි ඇති ව සමාග්ඥන ඇති ව වෙසෙයි, ඵ්‍යාමිද්ධියෙන් සිත පිරිසිදු කෙරෙයි. උද්ධරිවකුක්කුච්චය හැරපියා උඩඟු නො වූයේ අධ්‍යාත්මයෙහි සන්තුන් සිත් ඇති ව වෙසෙයි, උද්ධරිවකුක්කුච්චයෙන් සිත පිරිසිදු කෙරෙයි. විචිකිච්ඡාව හැර පියා තරණයකළ විචිකිත්සා ඇති ව කුශලධර්මයන්හි සැක රහිත ව වෙසෙයි, විචිකිත්සායෙන් සිත පිරිසිදු කෙරෙයි. හෙතෙම චිත්තයට උපක්ලෙශ වූ ප්‍රඥව දුර්වල කරන මේ පඤ්ච නිවරණයන් හැරපියා කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම අකුශල ධර්මයන්ගෙන් වෙන් ව ම විතර්ක සහිත වූ විචාර සහිත වූ විවේකයෙන් හටගත් ප්‍රීතිය හා සුඛය ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසෙයි. විතර්කවිචාරයන් සංහිදීමෙන් අධ්‍යාත්මයෙහි පැහැදීම ඇති චිත්තයාගේ එකඟ බව ඇති අවිතර්ක වූ අවිචාර වූ සමාධියෙන් හටගත් ප්‍රීතිය හා සුඛය ඇති ද්විතීයධ්‍යානයට පැමිණ වෙසෙයි. ප්‍රීතියගේ ද ඉක්මවීමෙන් උපෙක්ෂා ඇත්තේ ද සිහි ඇත්තේ ද සමාග්ඥන ඇති ව නාමකයින් සුඛය ද විඳී, යම් ධ්‍යානයක් හෙතෙමකොටගෙන (බුද්ධාදී) ආයායෝ ඒ ධ්‍යානසම්බිච්ඡද්ගලයා 'උපෙක්ෂා ඇත්තේ ය ස්මෘති ඇත්තේ ය සුබ්බිහරණ ඇත්තේ ' යි කියත් නම් ඒ තෘතීයධ්‍යානයට පැමිණ වෙසෙයි. (කායික) සුඛයාගේ ද ප්‍රභාණයෙන් දුඃඛයාගේ ද ප්‍රභාණයෙන් පළමු වැ සොමනස් දෙමනසුන්ගේ ප්‍රභාණයෙන් දුක් නො වූ සුඛ නො වූ උපෙක්ෂායෙන් උපත් ස්මෘති පාරිශුද්ධිය ඇති වතුර්ථධ්‍යානයට පැමිණ වෙසෙයි. සර්වප්‍රකාරයෙන් රූප සංඥාවන් ඉක්මවාලීමෙන් ප්‍රතිසංඥාවන් දුරලීමෙන් නානාත්වසංඥාවන් නො මෙනෙහි කිරීමෙන් 'ආකාශය අනන්ත' යි භාවනාකොට ආකාසානඤ්චායතනයට පැමිණ වෙසෙයි. සර්වප්‍රකාරයෙන් ආකාසානඤ්චායතනය ඉක්මවා විඤ්ඤණය අනන්තය යි භාවනා කොට විඤ්ඤණඤ්චායතනයට පැමිණ වෙසෙයි. සර්වප්‍රකාරයෙන් විඤ්ඤණාඤ්චායතනය ඉක්මවා 'නන්ථි කිඤ්චි' යි භාවනා කොට ආකිඤ්චඤ්ඤායතනයට පැමිණ වෙසෙයි, සර්වප්‍රකාරයෙන් ආකිඤ්චඤ්ඤායතනය ඉක්මවා නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනයට පැමිණ වෙසෙයි.

මාතෘකා යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

572. 'ඉධා'ති ඉමිඤ්ඤා දිට්ඨියා ඉමිඤ්ඤා ඛන්තියා ඉමිඤ්ඤා රුචියා ඉමසමිං ආදයෙ ඉමසමිං ධම්මෙ ඉමසමිං විනයෙ ඉමසමිං ධම්මවිනයෙ ඉමසමිං පාවචනෙ ඉමසමිං බුහවරියෙ ඉමසමිං සප්පිසාසනෙ. තෙන වුච්චති ඉධාති.

573. 'භික්ඛු'ති සමඤ්ඤාය භික්ඛු, පටිඤ්ඤාය භික්ඛු, භික්ඛනී'ති භික්ඛු, භික්ඛනො'ති භික්ඛු, භික්ඛාවරියං අජ්ඣාපගතො'ති භික්ඛු, භික්ඛපට්ඨරො'ති භික්ඛු, භික්ඛනී පාපකෙ අකුසලෙ ධම්මෙ'ති භික්ඛු, භික්ඛතතා පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං භික්ඛු, භික්ඛසා කිලෙසානං පභානා භික්ඛු, අනොඛිනො කිලෙසානං පභානා භික්ඛු, සෙකෙඛා භික්ඛු, අසෙකෙඛා භික්ඛු, නෙවසෙකෙඛා නා සෙකෙඛා භික්ඛු, අග්ගො භික්ඛු හද්දො භික්ඛු, මග්ගො භික්ඛු, සාරෙ භික්ඛු, සමග්ගෙන සමෙකෙන ඤාතීවතුජෙන කමමෙන අකුප්පෙන ධානාරහෙන උපසම්පන්නො¹ භික්ඛු.

574. 'පාතිමොක්ඛ'නති සීලං පටිඨා ආදි වරණං සඤ්ඤමොසංවරෙ ඉධං පඤ්ඤං² කුසලානං ධම්මානං සමාපත්තියා. සංවරෙ'ති කාසිකො අවිනික්ඛමො, වාචසිකො අවිනික්ඛමො, කාසිකවාචසිකො අවිනික්ඛමො. සංවුත්තො'ති ඉමිනා පාතිමොක්ඛසංවරෙන උපෙතො හොති සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො³ උපපන්නො සමුපපන්නො⁴ සමිත්තාගතො. තෙන වුච්චති පාතිමොක්ඛසංවරසංවුත්තොති.

575. 'විහරතී'ති ඉරියති විතතති පාලෙති යපෙති යාපෙති වරති විහරති. තෙන වුච්චති විහරතී'ති.

576. 'ආචාර ගොචර සම්පන්නො'ති අපි ආචාරෙ, අපි අනාචාරෙ. තත්ත කතමො අනාචාරෙ: කාසිකො විනික්ඛමො වාචසිකො විනික්ඛමො, කාසිකවාචසිකො විනික්ඛමො, අයං වුච්චති අනාචාරෙ. සබ්බමපි දුස්සීලාං අනාචාරෙ: ඉධෙකච්චො වෙඨදනෙන වා පත්තදනෙන වා පුඨදනෙන වා ඵලදනෙන වා සිනානදනෙන වා දන්තකට්ඨදනෙන වා වාටුකමාත්තාය වා මුක්ඛසුඤ්ඤාය වා පාරිභට්ඨාය වා ජබ්බපෙසනියෙන වා, අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වා බුද්ධිපතීකුට්ඨෙන ජිව්ජාජිවෙන ජිවිකං කප්පෙති, අයං වුච්චති අනාචාරෙ. තත්ත කතමො ආචාරෙ: කාසිකො අවිනික්ඛමො වාචසිකො අවිනික්ඛමො කාසිකවාචසිකො අවිනික්ඛමො, අයං වුච්චති ආචාරෙ, සබ්බමපි සීලසංවරෙ ආචාරෙ. ඉධෙකච්චො න වෙඨදනෙන න පත්තදනෙන න පුඨදනෙන න ඵලදනෙන න සිනානදනෙන න දන්තකට්ඨදනෙන න වාටුකමාත්තාය න මුක්ඛසුඤ්ඤාය න පාරිභට්ඨාය න ජබ්බපෙසනියෙන⁵ න අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන බුද්ධිපතීකුට්ඨෙන ජිව්ජාජිවෙන ජිවිකං කප්පෙති, අයං වුච්චති ආචාරෙ.

1. උපසම්පන්නොති - සිප්පි, සා: 2. මොක්ඛං, පාමොක්ඛං - සිරිමු, මජ්ඣං.
3. උපගතො සමුපගතො - සිරිමු, මජ්ඣං.
4. උපපන්නො සමුපපන්නො - සිරිමු, මජ්ඣං.
5. ජබ්බපෙසනියෙන - සිරිමු, මජ්ඣං.

572. 'ඉධ' යනු : මේ දෘෂ්ටියෙහි මේ ක්ෂාන්තියෙහි මේ රූවියෙහි මේ ග්‍රහණයෙහි මේ ධර්මයෙහි මේ විනයයෙහි මේ ධර්මවිනයයෙහි මේ ප්‍රචවනයෙහි මේ බ්‍රහ්මවයවියෙහි මේ ශාස්තෘශාසනයෙහි, එයින් කියනු ලැබෙයි 'ඉධ' යි.

573. 'භික්ඛු' යනු : ව්‍යවහාරයෙන් භික්ෂු ය, ප්‍රතිඥයෙන් භික්ෂු ය, භික්ෂාචනය කෙරෙනු යි භික්ෂු ය, භික්ෂාචනය කරනුයේ නු යි භික්ෂු ය, භික්ෂාවයව්‍යාවට පැමිණියේ නු යි භික්ෂු ය, භිත්ත වූ වස්තු දරනුයේ නු යි භික්ෂු ය, ලාමක අකුලධර්මයන් බිඳී නු යි භික්ෂු ය, ලාමක අකුලධර්මයන් බිඳහළ හෙයින් භික්ෂු ය, අවධි වශයෙන් ක්ලෙශයන් ගේ ප්‍රභාණයෙන් භික්ෂු ය, අනවධි (සීමාරහිත) වශයෙන් ක්ලෙශයන් ගේ ප්‍රභාණයෙන් භික්ෂු ය, ශෛක්ෂ භික්ෂු ය, අශෛක්ෂ භික්ෂු ය, නො ම ශෛක්ෂ වූ අශෛක්ෂ ද නො වූ භික්ෂු ය, (සිලසමාධිප්‍රඥවිමුක්තියෙන්) අග්‍රවූයේ භික්ෂු ය, හද්‍ර භික්ෂු ය, මණ්ඩ (ප්‍රසන්න) භික්ෂු ය, සාරභික්ෂු ය, සමගසඨසයා වීයින් අකොප්‍ය වූ ස්ථානාර්ථ වූ ඤාත්තිවතුන්ට කර්මයෙන් උපසම්පන්න වූයේ භික්ෂු යි.

574. 'පාතිමොක්ඛ' යනු : ශීල ය කුලධර්මයන්ගේ ප්‍රතිලාභයට ප්‍රතිෂ්ඨා ය, ආදී ය, වරණ (පාද) ය, සංයම ය, සංවර ය, ද්වාර ය, ප්‍රමුඛ යි. 'සංවර' යනු : කායිකඅව්‍යතික්‍රම ය, වාචසිකඅව්‍යතික්‍රම ය, කායිකවාචසිකඅව්‍යතික්‍රම යි. 'සංවුත්ත' යනු : මේ පාතිමොක්ඛසංවරයෙන් උපෙන, සමුපෙන, උපගත, සමුපගත, උපපන්න, සමුපපන්න සමන්තාගත වූයේ වෙයි. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'පාතිමොක්ඛසංවරසංවුත්තො' යි.

575. 'චිහරති' යනු : ඉරියවු පවත්වයි, වැටෙයි, පාලනය කෙරෙයි, යැපෙයි, යපනය කෙරෙයි, හැසිරෙයි, වාසය කෙරේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'චිහරති' යි.

576. 'ආචාරගොචරසම්පන්න' යනු : ආචාරයෙක් ඇත, අනාචාරයෙක් ඇති. එහි අනාචාරය කවරෙ යත් : කායිකව්‍යතික්‍රම ය, වාචසිකව්‍යතික්‍රම ය, කායිකවාචසිකව්‍යතික්‍රම යි. මේ 'අනාචාර' යි කියනු ලැබේ. හැම දුශ්ශීලය අනාචාර යි. මේ සස්තෙහි කිසිවෙක් හුණුදඩු දීමෙන් හෝ පත්‍රදනයෙන් හෝ පුෂ්පදනයෙන් හෝ ඵලදනයෙන් හෝ තහනු දීමෙන් හෝ දහැවිදඩු දීමෙන් හෝ වාටුකස් කීමෙන් හෝ මුද්ගසුපය වැනි බොරු මුසු කපායෙන් හෝ (දරුවන් නැලවීම් ආදී) පාරිභට්ටනයෙන් හෝ (ගෙන් ගෙට) හසුන්පත් ගෙන යෑමෙන් හෝ බුදුන් වීයින් පිළිතුල් කරන ලද එක්තරාමිථ්‍යාච්චයෙකින් ජීවිකාව කෙරෙයි. මේ 'අනාචාර' යි කියනු ලැබේ. එහි ආචාර කවරෙ යත් : කායික අව්‍යතික්‍රම ය, වාචසික අව්‍යතික්‍රම ය, කායිකවාචසික අව්‍යතික්‍රම යි. මේ 'ආචාර' යි කියනු ලැබේ. හැම ශීලසංවරය 'ආචාර' යි. මේ සස්තෙහි කිසිවෙක් හුණුදඩු දීමෙන්, පත්‍රදනයෙන්, පුෂ්පදනයෙන්, ඵලදනයෙන්, තහනු දීමෙන්, දහැවිදඩු දීමෙන්, වාටුකමයනයෙන්, මුද්ගසුපයනයෙන්, පාරිභට්ටනයෙන්, ජඩ්‍යපෙසනියයෙන් යන බුදුන් වීයින් පිළිතුල් කරන ලද අනාතරාන්‍යතර මිථ්‍යාච්චයෙකින් ජීවිකාව නො කෙරේ. මේ 'ආචාර' යි කියනු ලැබේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

‘ගොවරෙ’ති අපි ගොවරෙ, අපි අගොවරෙ. තත් කතමො අගොවරෙ: ඉධෙකච්චො වෙසියගොවරෙ වා හොති. විධවාගොවරෙ වා, පුලලකුමාරිගොවරෙ වා, පණ්ඩකගොවරෙ වා, භික්ඛුනීගොවරෙ වා, පානාගාරගොවරෙ වා, සංඝවේඨා විහරති රුජ්ඣි රුජමභාමපොතෙති තිත්ථියෙති තිත්ථියසාවකෙති අනනුලොථිකෙන සංඝග්ගෙන. යාති වා පන තාති කුලාති අස්සඤ්ඤාති අප්පසන්නාති අනොපානගුතාති අනෙකාසක පරිනාසකාති අනත්තමාති අතිතකමාති අථාසුකකමාති අයොගකෙට්ඨකමාති භික්ඛුනං භික්ඛුනීනං උපාසකානං උපාසිකානං. තථාරූපාති කුලාති සෙවති භජති පසිරුපාසති, අයං වුච්චති අගොවරෙ.

තත් කතමො ගොවරෙ: ඉධෙකච්චො න වෙසියගොවරෙ හොති. න විධවාගොවරෙ න පුලලකුමාරිගොවරෙ න පණ්ඩකගොවරෙ න භික්ඛුනීගොවරෙ න පානාගාරගොවරෙ, අසංඝවේඨා විහරති රුජ්ඣි රුජමභාමපොතෙති තිත්ථියෙති තිත්ථියසාවකෙති අනනුලොථිකෙන සංඝග්ගෙන. යාති වා පන තාති කුලාති සඤ්ඤාති පසන්නාති ඔපාන-ගුතාති කාසාවපජ්ජාතාති ඉසිවාතපට්ඨිතාති අත්තමාති භිතකමාති ථාසුකකමාති යොගකෙට්ඨකමාති භික්ඛුනං භික්ඛුනීනං උපාසකානං උපාසිකානං. තථාරූපාති කුලාති සෙවති භජති පසිරුපාසති, අයං වුච්චති ගොවරෙ. ඉති ඉමිනා ව අචාරෙන ඉමිනා ව ගොවරෙන උපෙතො හොති --පෙ- සමන්තාගතො. තෙන වුච්චති අචාරගොවර-සමපන්නොති.

577. ‘අණුමත්තෙසු වජ්ජෙසු භයදස්සාපි’ති තත් කතමෙ අණුමත්තා වජ්ජා: යාති තාති වජ්ජාති අප්පමත්තකාති ඔරමත්තකාති ලුහුසානි¹ ලුහුසමමතානි² සංඝමකරණීයාති සංවරකරණීයාති විතතුප්පාදකරණීයාති මනසිකාරපට්ඨිකාති, ඉමෙ වුච්චන්ති අණුමත්තා වජ්ජා. ඉති ඉමෙසු අනුමත්තෙසු වජ්ජෙසු වජ්ජදස්සාපි ව හොති භයදස්සාපි ව අදීනවදස්සාපි ව නිසාරණදස්සාපි ව. තෙන වුච්චති අනුමත්තෙසු වජ්ජෙසු භයදස්සාපිති.

578. ‘සමාදය සික්ඛති සික්ඛාපදෙසු’ති තත් කතමා සික්ඛා: චතස්සො සික්ඛා: භික්ඛුනං භික්ඛුසික්ඛා, භික්ඛුනීනං භික්ඛුනීසික්ඛා, උපාසකානං උපාසකසික්ඛා, උපාසිකානං උපාසිකාසික්ඛා. ඉමා වුච්චන්ති සික්ඛායො. ඉති ඉමාසු සික්ඛාසු සබ්බෙන සබ්බං සබ්බථා සබ්බං අසෙසං නිස්සෙසං සමාදය වත්තති. තෙන වුච්චති සමාදය සික්ඛති සික්ඛාපදෙසුති.

1. ලුහුසානි - සිරිඉ.

2. ලුහුසසමමතානි - සිරිඉ.

'ගෝවර' යනු : ගෝවරයෙක් ඇත, අගෝවරයෙක් ඇති. එහි අගෝවර කවරෙ යන් : මෙ සස්තෙහි කිසිවෙක් වෙශ්‍යාවන් ගෝවර කොට ඇත්තේ හෝ වැන්දඹුවන් ගෝවර කොට ඇත්තේ හෝ මැහැලි කුමාරිකාවන් ගෝවර කොට ඇත්තේ හෝ පණ්ඩකයන් ගෝවර කොට ඇත්තේ හෝ හික්ෂුණින් ගෝවර කොට ඇත්තේ හෝ අවන්හල් ගෝවර කොට ඇත්තේ හෝ වේ ද, රජුන් හා රජමහඇමැතියන් හා නිර්ථකයන් හා නිර්ථකශ්‍රාවක යන් හා අනතුලොමික වූ සංසර්ගයෙන් සංසාෂ්ට ව වෙසේ ද, යළි යම් ඒ කුලකෙනෙක් (බුද්ධාදීන් කෙරෙහි) හැදෑරී නැත්තාහු ද අප්‍රසන්න වූවාහු ද ඔපානයක් (යතරමංසැල කැණිළිදක්) වැනි නො වූවාහු ද මහණ-මෙහෙණ-උච්ඡු-උච්චියනට ආක්‍රොශපරිභව කරන්නාහු අවැඩ කැමැත්තාහු අහිත කැමැත්තාහු නො සුව කැමැත්තාහු උපද්‍රව කැමැත්තාහු වෙත් ද, එබඳු කුලයන් සේවනභජනපර්යුපාසන කෙරේ ද, මේ 'අගෝවර' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'ගෝවර' කවරෙ යන් : මෙහි එකෙක් වෙශ්‍යාවන් ගෝවර (යායුතුතැන්) කොට නැත්තේ වේ ද, වැන්දඹුවන් ගෝවර කොට නැත්තේ මැහැලි කුමාරිකාවන් ගෝවර කොට නැත්තේ පණ්ඩකයන් ගෝවර කොට නැත්තේ හික්ෂුණින් ගෝවර කොට නැත්තේ සුරාශාරයන් ගෝවර කොට නැත්තේ වේ ද, රජුන් හා රජමහඇමැතියන් හා නිර්ථකයන් හා නිර්ථකශ්‍රාවකයන් හා අනතුලොමික වූ සංසර්ගයෙන් අසංසාෂ්ට ව වෙසේ ද, යළි යම් ඒ කුල කෙනෙක් (බුද්ධාදීන් කෙරෙහි) හැදෑරී ඇත්තාහු ප්‍රසන්න වූවාහු ඔපානයක් වැනි වූවාහු (මහණමෙහෙණන් හන් පෙරැව්) කභවත්ති ප්‍රභායෙන් එකාලොක වෙත් ද (ගෙට වදන නික්මෙන මහණ මෙහෙණ සඨිබ්‍රාහ්ම) සංඝිත්තේ විවරවාතයෙන් පරිවාත වෙද්ද හික්ෂුණිඋපාසකඋපාසිකාවන්ට වැඩ කැමැත්තාහු හිත කැමැත්තාහු සුව කැමැත්තාහු නිර්භය කැමැත්තාහු වෙද්ද, එබඳු කුලයන් සේවනභජනපර්යුපාසන කෙරේ ද, මේ 'ගෝවර' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ ආචාරයෙන් ද මේ ගෝවරයෙන් ද උපෙත වූයේ... සමන්වාගත වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'ආචාරගොවරසම්පන්නෝ' යි.

577. 'අඤ්චන්තෙසු වර්ජෙසු භයදස්සාථී' යනු : එහි අඤ්චාත්‍රවදායෝ කවරහ යන් : යම් ඒ වදා කෙනෙක් අල්පමාත්‍ර වූවාහු ද, ස්වල්පමාත්‍ර වූවාහු ද, ලඝු වූවාහු ද, ලඝු යයි සම්මත වූවාහු ද, සංයම කළයුතු වූවාහු ද, සංවර කළයුතු වූවාහු ද, චිත්තොත්පාද මාත්‍රයෙන් පිළියම් කළයුතු වූවාහු ද, ආවර්ජිතමාත්‍රයෙන් පිළියම් කළයුතු වූවාහු ද මොහු අඤ්චාත්‍ර වදායෝ යි කියනු ලැබෙත්. මෙසේ මේ අඤ්චාත්‍රවදායන්හි වරද වශයෙන් දක්නාහුදු වූයේත් භය වශයෙන් දක්නාහුදු වූයේත් ආදීනව වශයෙන් දක්නාහුදු වූයේත් නික්සරණය දක්නාහුදු වූයේත් වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'අඤ්චන්තෙසු වර්ජෙසු භයදස්සාථී' යි.

578. 'සමාදය සික්ඛති සික්ඛාපදෙසු' යනු : එහි ශික්ෂා කවර යන් : ශික්ෂා සතරෙහි : හික්ෂුන්ට හික්ෂුශික්ෂා ය, හික්ෂුණින්ට හික්ෂුණිශික්ෂා ය, උපාසකයන්ට උපාසක ශික්ෂා ය, උපාසිකාවන්ට උපාසිකාශික්ෂා යි. මොහු 'ශික්ෂා' යි කියනු ලැබෙත්. මෙසේ මේ ශික්ෂාවන්හි සියල්ලෙන් සියල්ල සර්වප්‍රකාරයෙන් සියල්ල අහෙම කොට නිරවශෙෂ කොට සමාදන් ව පවතියි. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'සමාදය සික්ඛති සික්ඛාපදෙසු' යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

579. 'ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තථාරෙ'ති අත්ථි ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තථාරතා, අත්ථි අගුත්තථාරතා. තත්ථ කතමා ඉන්ද්‍රියෙසු අගුත්තථාරතා: ඉධෙකච්චො චක්ඛුනා රූපං දිඨ්ථා නිමිත්තඤ්ඤාති හොති අනුබ්‍යඤ්ඤානඤ්ඤාති. යත්ථාධිකරණමෙන චක්ඛුන්ද්‍රියං අසංවුත්තං විහරන්තං අභිජ්ඣාදෙමනඤ්ඤා පාපකා අකුසලා ධම්මා අනුසංවේද්‍යං, තස්ස සංවරය න පටිපජ්ජති න රක්ඛති චක්ඛුන්ද්‍රියං, චක්ඛුන්ද්‍රියෙ න සංවරං අපජ්ජති. සොධෙන සද්දං සුත්ථා -පෙ- ඤානෙන ගතං ඤාතිත්ථා -පෙ- ජීව්‍යාය රසං සාධිත්ථා -පෙ- කායෙන ථොට්ඨබ්බං චුසිත්ථා -පෙ- මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය නිමිත්තඤ්ඤාති හොති අනුබ්‍යඤ්ඤානඤ්ඤාති. යත්ථාධිකරණමෙන මනින්ද්‍රියං අසංවුත්තං විහරන්තං අභිජ්ඣාදෙමනඤ්ඤා පාපකා අකුසලා ධම්මා අනුසංවේද්‍යං. තස්ස සංවරය න පටිපජ්ජති, න රක්ඛති මනින්ද්‍රියං මනින්ද්‍රියෙ න සංවරං අපජ්ජති. යා ඉමෙසං ජන්තං ඉන්ද්‍රියානං අගුත්තථි අගොපනා අනාරක්ඛා¹ අනංවරෙ, අයං වුච්චති ඉන්ද්‍රියෙසු අගුත්තථාරතා. තත්ථ කතමා ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තථාරතා: ඉධෙකච්චො චක්ඛුනා රූපං දිඨ්ථා න නිමිත්තඤ්ඤාති හොති නානුබ්‍යඤ්ඤානඤ්ඤාති. යත්ථාධිකරණමෙන චක්ඛුන්ද්‍රියං අසංවුත්තං විහරන්තං අභිජ්ඣාදෙමනඤ්ඤා පාපකා අකුසලා ධම්මා අනුසංවේද්‍යං. තස්ස සංවරය පටිපජ්ජති. රක්ඛති චක්ඛුන්ද්‍රියං චක්ඛුන්ද්‍රියෙ සංවරං අපජ්ජති. සොධෙන සද්දං සුත්ථා -පෙ- ඤානෙන ගතං ඤාතිත්ථා -පෙ- ජීව්‍යාය රසං සාධිත්ථා කායෙන ථොට්ඨබ්බං චුසිත්ථා මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය න නිමිත්තඤ්ඤාති හොති. නානුබ්‍යඤ්ඤානඤ්ඤාති. යත්ථාධිකරණමෙන මනින්ද්‍රියං අසංවුත්තං විහරන්තං අභිජ්ඣාදෙමනඤ්ඤා පාපකා අකුසලා ධම්මා අනුසංවේද්‍යං. තස්ස සංවරය පටිපජ්ජති. රක්ඛති මනින්ද්‍රියං. මනින්ද්‍රියෙ සංවරං අපජ්ජති. යා ඉමෙසං ජන්තං ඉන්ද්‍රියානං ගුත්තථි ගොපනා අනාරක්ඛා¹ සංවරෙ, අයං වුච්චති ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තථාරතා. ඉමාය ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තථාරතාය උපෙතො හොති සමුපෙතො -පෙ- සමන්තාගතො. තෙන වුච්චති ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තථාරෙති.

580. 'භොජනෙ මත්තඤ්ඤා'ති අත්ථි භොජනෙ මත්තඤ්ඤාතා, අත්ථි අමත්තඤ්ඤාතා. තත්ථ කතමා භොජනෙ අමත්තඤ්ඤාතා: ඉධෙකච්චො අපපට්ඨිකඛා අයොනිසො අභාරං අභාරෙති දව්‍යං මදය මණ්ඩනාය විභුසනාය¹ යා තත්ථ අසනතුට්ඨිතා අමත්තඤ්ඤාතා අපපට්ඨිකඛා භොජනෙ, අයං වුච්චති භොජනෙ අමත්තඤ්ඤාතා. තත්ථ කතමා භොජනෙ මත්තඤ්ඤාතා: ඉධෙකච්චො පටිසඛා යොනිසො අභාරං අභාරෙති නෙව දව්‍යං න මදය න මණ්ඩනාය න විභුසනාය යාවිදෙව ඉමිං කායස්ස ඕතිතා යාපනාය විහිංසුපරිතා බ්‍රහ්මචරිතානුක්‍රමාය ඉති පුරුණඤ්ච වේදනං පටිසඛාමි, නවඤ්ච වේදනං න උපපාදෙස්සාමි, යාත්‍රා ච මෙ ගමිස්සති අනවර්ජනා ච ඵාසුච්චායෙ වාති. යා තත්ථ සනතුට්ඨිතා මත්තඤ්ඤාතා පටිසඛා භොජනෙ, අයං වුච්චති භොජනෙ මත්තඤ්ඤාතා. ඉමාය භොජනෙ මත්තඤ්ඤාතාය උපෙතො හොති පෙ- සමන්තාගතො. තෙන වුච්චති භොජනෙ මත්තඤ්ඤාති.

1. අනාරක්ඛා - මජ්ඣං.

579. 'ඉන්ද්‍රියසු භුත්තද්වාරො' යනු : ඉන්ද්‍රියයන්හි භුත්තද්වාරතායෙක් ඇත, අභුත්තද්වාරතායෙක් ඇති. එහි ඉන්ද්‍රියයන්හි අභුත්තද්වාරතා කවර යන් : මෙ සස්තෙහි කිසිවෙක් වක්ෂුර්විභූතයෙන් රූපයක් දක (ක්ලෙශවස්තු වූ) නිමිති ගන්නේ වෙයි, (භස්තපාදි) ආකාර විසින් ගන්නේ වෙයි, යම් කරුණෙකින් වක්ෂුරින්ද්‍රියය අසංවෘත ව වසන මොහු අභිධ්‍යාදොථිතයා සම්බන්ධ ලාමක අකුශලධර්මයෝ අනුබදනාහු නම් ඒ වක්ෂුරින්ද්‍රියයාගේ සංවරය පිණිස නො පිළිපදියි, වක්ෂුරින්ද්‍රිය නො රකී. වක්ෂුරින්ද්‍රිය යෙහි සංවරයට නො පැමිණෙයි. ශ්‍රොත්‍රයෙන් ශබ්දයක් අසා . . . ස්‍රාණයෙන් ගන්ධයක් ආස්‍රාණය කොට . . . ජීව්වායෙන් රසයක් විඳ . . . කයින් පහසක් පැහැය . . . මනසින් දහමක් දැන නිමිති ගන්නේ වෙයි, ආකාර විසින් ගන්නේ වෙයි, යම් කරුණෙකින් මනින්ද්‍රියය අසංවෘත ව වසන මොහු අභිධ්‍යාදොථිතයා සම්බන්ධ ලාමක අකුශලධර්මයෝ අනුබදනාහු නම් ඒ මනින්ද්‍රියයාගේ සංවරය පිණිස නො පිළිපදියි, මනින්ද්‍රියය නො රකීයි, මනින්ද්‍රියයෙහි සංවරයට නො පැමිණෙයි. මේ ඡෙදිඉන්ද්‍රියයන්ගේ යම් අභේදියෙක් අගොපනයෙක් ආරක්ෂායෙක් අසංවරයෙක් වේ ද, මේ 'ඉන්ද්‍රියයන්හි අභුත්ත ද්වාරතා' යි කියනු ලැබේ. එහි ඉන්ද්‍රියයන්හි භුත්තද්වාරතා කවර යන් : මෙ සස්තෙහි කිසිවෙක් ඇසින් රූපයක් දක (ක්ලෙශවස්තු වූ) නිමිති නො ගන්නේ වෙයි, ආකාර විසින් නො ගන්නේ වෙයි. යම් කරුණෙකින් වක්ෂුරින්ද්‍රියය අසංවෘත ව වාසය කරන මොහු අභිධ්‍යාදොථිතයා සම්බන්ධ ලාමක අකුශලධර්මයෝ අනුබදනාහු නම් ඒ වක්ෂු රින්ද්‍රියයාගේ සංවරය පිණිස පිළිපදියි, වක්ෂුරින්ද්‍රියය රකී, වක්ෂුරින්ද්‍රියයෙහි සංවරයට පැමිණෙයි. ශ්‍රොත්‍රයෙන් ශබ්දයක් අසා . . . ස්‍රාණයෙන් ගන්ධයක් ආස්‍රාණය කොට . . . දිවින් රසයක් විඳ . . . කයින් පහසක් පැහැය . . . මනසින් ධර්මයක් දැන නිමිති නො ගන්නේ වෙයි, ආකාර විසින් නො ගන්නේ වෙයි. යම් කරුණෙකින් මනින්ද්‍රියය අසංවෘත ව වසන මොහු අභිධ්‍යාදොථිතයා සම්බන්ධ ලාමක අකුශලධර්මයෝ අනුබදනාහු නම් ඒ මනින්ද්‍රියයාගේ සංවරය පිණිස පිළිපදියි, මනින්ද්‍රියය රකීයි, මනින්ද්‍රියයෙහි සංවරයට පැමිණෙයි. මේ ඡෙදිඉන්ද්‍රියයන්ගේ යම් භේදියෙක් ගෝපන යෙක් ආරක්ෂායෙක් සංවරයෙක් වේ ද මේ 'ඉන්ද්‍රියයන්හි භේදිඉන්ද්‍රියයන්' යි කියනු ලැබේ. මේ ඉන්ද්‍රියයන්හි භේදිඉන්ද්‍රියයෙන් උපේත වූයේ සමුපේත වූයේ සමන්වාගත වූයේ වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'ඉන්ද්‍රියසු භුත්තද්වාරො' යි.

580. 'භොජනෙ මත්තඤ්ඤා' යනු : භෝජනයෙහි මාත්‍රභූතයෙක් ඇත, භෝජන යෙහි අමාත්‍රභූතයෙක් ඇති. එහි භෝජනයෙහි අමාත්‍රභූතා කවර යන් : මෙ සස්තෙහි කිසිවෙක් ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා නො කොට නුනුවණින් කෙළි පිණිස මද පිණිස අලඛකාර පිණිස සැරසුම් පිණිස ආහාර ගනී. ඒ භොජනයෙහි යම් අසත්කෂ්ට බවෙක් අමාත්‍රභූ බවෙක් ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා රහිත බවෙක් වේ ද, මේ 'භෝජනයෙහි අමාත්‍රභූතා' යි කියනු ලැබේ. එහි භෝජනයෙහි මාත්‍රභූතා කවර යන් : මෙ සස්තෙහි කිසිවෙක් ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කොට නුවණින් අහර වළඳයි : කෙළි පිණිස නො ම වළඳයි, මද පිණිස අලඛකාර පිණිස සැරසුම් පිණිස නො ම වළඳයි, යම්තාක් මේ කය පැවැත්ම පිණිස යැපීම පිණිස බඩගිනි වෙද්දා නැසීම පිණිස බමසරට අනුග්‍රහ පිණිස වළඳයි. මෙයේ පැරණි බඩගිනි වෙද්දා නසමි, අළුත් වෙද්දාත් නුපදවමි, මා ගේ යැපීම ද වන්නේ ය, අනවද්‍යභාවය ද සැපවිහරණය ද වන්නේ යි. ඒ භෝජනයෙහි යම් සත්කෂ්ට බවෙක් මාත්‍රභූ බවෙක් ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා යෙක් වේ ද, මේ 'භොජනයෙහි මාත්‍රභූතා' යි කියනු ලැබේ. මේ භෝජනයෙහි මාත්‍රභූතයෙන් යුක්ත වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

581. කථංඤ්ඤා භික්ඛු පුබ්බරත්තාපරරත්තං ජාගරියානුයොගමනු-
යුතො හොති: ඉධ භික්ඛු දිව්සං වඩ්ඛමෙන නිසජ්ජාය ආවරණීයෙහි
ධම්මෙහි චිත්තං පරිභොගෙහි. රත්තියා පඨමං යාමං වඩ්ඛමෙන
නිසජ්ජාය ආවරණීයෙහි ධම්මෙහි චිත්තං පරිභොගෙහි. රත්තියා
මජ්ඣිමං යාමං¹ දක්ඛිණෙන පසෙසන සිහසෙය්‍යං කපෙට්ඨි පාදෙ
පාදං අව්වායාය සතො සමපජානො වුට්ඨානසඤ්ඤං ඕනසි කරිනි.
රත්තියා පච්ඡිමං යාමං පච්චුට්ඨාය වඩ්ඛමෙන නිසජ්ජාය ආවරණීයෙහි
ධම්මෙහි චිත්තං පරිභොගෙහි. එවං භික්ඛු පුබ්බරත්තාපරරත්තං
ජාගරියානුයොගමනුයුතො.

582. 'සාතච්ච'න්ති යො වෙතසිකො විරියාරමො-පෙ-සමොචායාමො

583 'නෙපක්ක'න්ති යා පඤ්ඤා පජානනා-පෙ-අමොගො ධම්ම
විචයො සමොදිට්ඨි.

584. බොධිපක්ඛිතානං ධම්මානං භාවනානුයොගමනුයුතො'ති :
තස්ස කතමෙ බොධිපක්ඛිතා ධම්මා : සත්තබොජ්ඣායා: සතියබො-
ජ්ඣායෙකා, ධම්මවිචයසබොජ්ඣායෙකා, විරියසබොජ්ඣායෙකා, පිතියබො-
ජ්ඣායෙකා, පසංඤ්ඤාසබොජ්ඣායෙකා, සමාධිසබොජ්ඣායෙකා, උපෙක්ඛා-
සබොජ්ඣායෙකා, ඉමෙ වුට්ඨන්ති බොධිපක්ඛිතා ධම්මා. ඉති ඉමො²
බොධිපක්ඛිතෙ ධම්මෙ ආරොචති භාවෙති ඛුද්ධිකරෙති. තෙන වුට්ඨති
බොධිපක්ඛිතානං ධම්මානං භාවනානුයොගමනුයුතො'ති.

585. කථංඤ්ඤා භික්ඛු අභික්ඛන්තො පටික්ඛන්තො සමපජානකාරී
හොති, ආලොකිතෙ විලොකිතෙ සමපජානකාරී හොති, සමමුඤ්ජිතෙ
පසාරිතෙ සමපජානකාරී හොති, සංඝාචිපත්තච්චරධාරණෙ සමපජානකාරී
හොති, අසිතෙ පිතෙ බාසිතෙ සාසිතෙ සමපජානකාරී හොති,
උච්චාරපසංචකමෙම සමපජානකාරී හොති, ගතෙ සිතෙ නිසිතො
සුතො ජාගරිතෙ භාසිතෙ තුණ්හිභාවෙ සමපජානකාරී හොති : ඉධ භික්ඛු
සතො සමපජානො අභික්ඛමිති, සතො සමපජානො පටික්ඛමිති, සතො
සමපජානො ආලොකෙති, සතො සමපජානො විලොකෙති, සතො
සමපජානො සමමුඤ්ජති³ සතො සමපජානො පසාරෙති, සතො
සමපජානකාරී හොති සංඝාචිපත්තච්චරධාරණෙ, සතො සමපජානකාරී
හොති අසිතෙ පිතෙ බාසිතෙ සාසිතෙ, සතො සමපජානකාරී හොති
උච්චාරපසංචකමෙම, සතො සමපජානකාරී හොති ගතෙ සිතෙ නිසිතො
සුතො ජාගරිතෙ භාසිතෙ තුණ්හිභාවෙ.

'සතො'ති තස්ස කතමා සති : යා සති අනුස්සති-පෙ-නමොසති,
අයං වුට්ඨති සති.

1. මජ්ඣිමයාමං - මජ්ඣං.

2. ඉති තෙ - සිරිඡු, මජ්ඣං.

3. සමමුඤ්ජති - මජ්ඣං.

4. සතො සමපජානකාරී හොතිති - සිරිඡු, මජ්ඣං.

581. කිසෙයින් මහණ පූර්වරාත්‍රාපරරාත්‍රයෙහි ජාගය්‍යානුයෝගයෙහි යෙදුණේ වේ ද යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ දහවල්හි සක්මනින් ද හිඳිමෙන් ද නීවරණධර්මයන් ගෙන් සිත පිරිසිදු කෙරෙයි. රාත්‍රියෙහි පෙරයම සක්මනින් ද හිඳිමෙන් ද ආවරණියධර්මයන්ගෙන් සිත පිරිසිදු කෙරෙයි. ඊ මැදියම දකුණුපයෙහි වම්පය මඳක් ඇද තබා සිහිනුවණ ඇතියේ උත්පානසංඥාව මෙතෙහි කොට දකුණුලයෙන් සිංහශය්‍යාව කෙරෙයි. ඊ අප්‍රයම නැගීසිට වඩිනුමණයෙන් නිෂ්ඨායෙන් ආවරණියධර්මයන්ගෙන් සිත පිරිසිදු කෙරෙයි. මෙසේ මහණ 'පූර්වරාත්‍රාපරරාත්‍රයෙහි ජාගය්‍යානුයෝගයෙහි යෙදුණේ' වේ.

582. 'සාතච්චං' යනු : යම් චෛතසික වූ වියාරම්භයක් . . . සමාග්ග්‍යායාම යෙක් වේ ද එය යි.

583. 'තෙපක්කං' යනු : යම් ප්‍රඥවක් පජානනාකාරයෙක් . . . අමොභයෙක් ධර්ම විවයයෙක් සමාග්ග්‍යායාමයක් වේ ද එය යි.

584. 'බොධිපක්ඛියානං ධම්මානං භාවනානුයෝගමනුයුත්තො' යනු : එහි බෝධි පාක්ෂිකධර්මයෝ කවරහ යත් : සජ්ජබොධාධායෙය්‍යෝ ය : ස්මෘතිසම්බොධාධාය ය ධර්මවිවයසම්බොධාධාය ය, වියාරිසම්බොධාධාය ය, ප්‍රීතිසම්බොධාධාය ය, ප්‍රභුබ්ධි සම්බොධාධාය ය, සමාධිසම්බොධාධාය ය, උපෙක්ෂාසම්බොධාධාය යි. මොහු 'බොධිපාක්ෂිකධර්මයෝ' යි කියනු ලැබෙත්. මෙසේ මේ බොධිපාක්ෂිකධර්මයන් ආසෙවනය කෙරෙයි, භාවනා කෙරෙයි, බහුල කෙරෙයි. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : 'බොධිපක්ඛියානං ධම්මානං භාවනානුයෝගමනුයුත්තො' යි.

585. කිසෙයින් මහණ ඉදිරියට යෑමෙහි නැවැත්මෙහි සම්පජානකාරී වේ ද, ඉදිරිය බැලීමෙහි භාත්පස බැලීමෙහි සම්පජානකාරී වේ ද, අත්පා හැකිළීමෙහි දිගු කිරීමෙහි සම්පජානකාරී වේ ද, සහල-පා-සිවුරු දැරීමෙහි සම්පජානකාරී වේ ද, භොජන යෙහි පානයෙහි කෑමෙහි රසවිඳීමෙහි සම්පජානකාරී වේ ද, මල-මු කිරීමෙහි සම්පජානකාරී වේ ද, ගමනෙහි සිටීමෙහි හිඳිමෙහි නිදිවැරීමෙහි බිණීමෙහි නො බිණීමෙහි සම්පජානකාරී වේ ද යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ සිහි ඇති ව නුවණ ඇති ව ඉදිරියට යෙයි, සිහි ඇති ව නුවණ ඇති ව පෙරළා එයි, සිහිනුවණ ඇති ව ඉදිරිය බලයි, සිහි නුවණ ඇති ව භාත්පස බලයි, සිහිනුවණ ඇති ව අත්පා හසුළයි, සිහිනුවණඇති ව අත්පා දිගු කෙරෙයි, සහල-පා-සිවුරු දැරීමෙහි සිහි ඇතිව නුවණින් කරනසුලු වෙයි, වැළඳීමෙහි පිමෙහි කෑමෙහි රසවිඳීමෙහි සිහි ඇති ව නුවණින් කරනසුලු වෙයි, මල-මු කිරීමෙහි සිහි ඇති ව නුවණින් කරනසුලු වෙයි, ගමනෙහි සිටීමෙහි හිඳිමෙහි නිදිවැරීමෙහි බිණීමෙහි නො බිණීමෙහි සිහි ඇති ව නුවණින් කරනසුලු වේ.

'සතො' යනු : එහි සති කවර යත් : යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් . . . සමාග්ග්‍යායාමයක් වේ ද, මේ 'සති' යි කියනු ලැබේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

‘සමපජානෝ’ති තත් කතමං සමපජ්ඣායං : ගං පඤ්ඤා පජානනා - පෙ-අමොහො ධම්මවිචයො සමාදිට්ඨි, ඉදං වුට්ඨති සමපජ්ඣායං. ඉති ඉමාං ව සතිං, ඉමිනා ව සමපජ්ඣායාන උපෙතො හොති-පෙ-සමන්තාගතො. එවං භික්ඛු සතො සමපජානො අභික්කමති සතො සමපජානො පටික්කමති, සතො සමපජානො ආලොකෙති. සතො සමපජානො විලොකෙති, සතො සමපජානො සමමිඤ්ඤති¹ සතො සමපජානො පසාරෙති, සතො සමපජානකාරී හොති සංඝථි-පත්තච්චරධාරණේ, සතො සමපජානකාරී හොති අසිතෙ පිතෙ බාසිතෙ සාසිතෙ, සතො සමපජානකාරී හොති උට්ඨාරපඤ්ඤා කමෙව, සතො සමපජානකාරී හොති ගතෙ සීතෙ නිසීතො සුතො ජාගරිතො භාසිතො තුණ්හිභාවෙ.

586. ‘විවිත්ත’නති සන්තිකෙ චෝපි සෙනාසනං හොති. තං ව අනාකිණ්ණං ගහවෙය්හි පබ්බජිතෙහි, තෙන තං විවිත්තං. දුරෙ චෝපි සෙනාසනං හොති, තං ව අනාකිණ්ණං ගහවෙය්හි පබ්බජිතෙහි, තෙන තං විවිත්තං.

587. ‘සෙනාසන’නති මඤ්ඤා’පි සෙනාසනං, පිඨවපි සෙනාසනං භිඤ්ඤා’පි සෙනාසනං, බ්ලේශාගතමපි සෙනාසනං, විහාරො’පි සෙනාසනං අධිකරොගො’පි සෙනාසනං, පාසාදො’පි සෙනාසනං, අට්ටො’පි සෙනාසනං, මාලො’පි සෙනාසනං, ලෙනවපි සෙනාසනං, ගුහා’පි සෙනාසනං, රුක්ඛමුලවපි සෙනාසනං, වෙඵලුලො’පි සෙනාසනං, සත්ථ වා පන භික්ඛු පටික්කමනති සබ්බමෙතං සෙනාසනං.

588. ‘භජනී’ති² ඉමං විවිත්තං සෙනාසනං භජනී සමහරති සෙවති නිසෙවති සංසෙවති, තෙන වුට්ඨති විවිත්තං සෙනාසනං භජනී’ති.

589. ‘අරඤ්ඤ’නති නික්ඛමිනා බහිඉඤ්ඤා සබ්බමෙතං අරඤ්ඤං.

590. රුක්ඛමුල’නති රුක්ඛමුලඤ්ඤා’ව රුක්ඛමුලං. පබ්බතොයෙව පබ්බතො. කඤ්ඤයෙව කඤ්ඤ. භීරිගුහායෙව ගරිගුහා. සුත්තංයෙව සුත්තං. අබ්බොකාසොයෙව අබ්බොකාසො. පලාලපුඤ්ඤා එව පලාලපුඤ්ඤා.

591. ‘චතපත්’නති දුරුතමෙතං සෙනාසනානං අභිවචනං, ‘චතපත්’නති චතසණ්ඛානමෙතං සෙනාසනානං අභිවචනං, ‘චතපත්’නති භිංසනකානමෙතං සෙනාසනානං අභිවචනං, ‘චතපත්’නති සලොම-හංසානමෙතං සෙනාසනානං අභිවචනං, ‘චතපත්’නති පටිගන්තානමෙතං සෙනාසනානං අභිවචනං, ‘චතපත්’නති න මත්තසුප්පාරාධනමෙතං සෙනාසනානං අභිවචනං, ‘චතපත්’නති දුර්ගිසමභවානමෙතං සෙනාසනානං අභිවචනං.

592. ‘අපපසාද’නති සන්තිකෙ චෝපි සෙනාසනං හොති තං ව අනාකිණ්ණං ගහවෙය්හි පබ්බජිතෙහි, තෙන තං අපපසාදං. දුරෙ චෝපි සෙනාසනං හොති තඤ්ඤා අනාකිණ්ණං ගහවෙය්හි පබ්බජිතෙහි, තෙන තං අපපසාදං.

1. සමිඤ්ඤති - මජ්ඣං.

2. විවිත්තං සෙනාසනං භජනීති - සිරිමු, මජ්ඣං.

'සම්පරපාතො' යනු : එහි 'සම්පරපාතො' කවරෙ යත්: යම් ප්‍රභවයක් පරානාතො-
යෙක් . . . අමානසයක් ධර්මවිධියෙක් සමාග්දායකයක් වේ ද, මේ 'සම්පරපාතො' යි
කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ සත්‍යයන් ද මේ සම්පරපාතොයෙන් ද උපේත වූයේ . . .
සමන්වාගත වූයේ වේ. මෙ සෙයින් මහණ සිහිනුවණ ඇතිවේ ඉදිරියට යෙයි,
සිහිනුවණ ඇතිවේ පෙරළා එයි, සිහිනුවණ ඇතිවේ ඉදිරිය : බලයි, සිහි නුවණ
ඇතිවේ භාත්පය බලයි, සිහිනුවණ ඇතිවේ අත්පා හඳුලයි, සිහිනුවණ ඇතිවේ
අත්පා දිගු කෙරෙයි, සහල-පා-සිවුරු දරීමෙහි සිහි ඇති ව නුවණින් කරනසුලු වෙයි
වැළඳීමෙහි පිමෙහි කැමෙහි රසවිඳීමෙහි සිහි ඇති ව නුවණින් කරනසුලු වෙයි, මල-මු
කිරීමෙහි සිහි ඇති ව නුවණින් කරනසුලු වෙයි, ගමනෙහි සිටීමෙහි හිඳීමෙහි නිඳීමෙහි
නිඳිවැරීමෙහි බිඳීමෙහි නො බිඳීමෙහි සිහි ඇති ව නුවණින් කරනසුලු වේ.

586. 'විචිත්තං' යනු : සම්පයෙහි සෙනසුනක් වේ නමුදු එ ද ගිහියන්ගෙන් පැවිද්දන්
ගෙන් අනාකීර්ණ වේ නම් එ කරුණින් එය විචිත්ත ය. දුරෙහි වූ සෙනසුනක් වේ නමුදු
එ ද ගිහියන්ගෙන් පැවිද්දන්ගෙන් අනාකීර්ණ වේ නම් එ කරුණින් එය විචිත්ත යි.

587. 'සෙනාසනං' යනු : ඇඳ ද සෙනසුනෙක, සුටුව ද සෙනසුනෙක, බිස්ස ද
සෙනසුනෙක, බිම්බෝහනය ද සෙනසුනෙක, විහාරය ද සෙනසුනෙක, ගුරුඵයක් සෙවෙති
ඇති ගෙය ද සෙනසුනෙක, පහය ද සෙනසුනෙක, අටල්ල ද සෙනසුනෙක, මහල ද
සෙනසුනෙක, ලෙන ද සෙනසුනෙක, ගුහාව ද සෙනසුනෙක, රුක්වූල ද සෙනසුනෙක,
භූභූමිභාව ද සෙනසුනෙකි. තවද යම් තැනෙක හික්කුහුරු වෙත් නම් එ හැම සෙනසුනි.

588. 'හප්පි' යනු : මේ විචිත්තයේනාසනය හප්පය කෙරෙයි, සම්හප්පය කෙරෙයි,
සේවනය කෙරෙයි, නිසේවනය කෙරෙයි, සංසේවනය කෙරේ. එයින් කියනු ලැබෙයි
'විචිත්තං සෙනාසනං හප්පි' යි.

589. අරඤ්ඤං යනු : ඉන්ද්‍රියවලයෙන් පිටත නික්ම තෙල සියල්ල අරඤ්ඤ යි.

590. 'රුක්ඛමුලං' යනු : වෘක්ෂමුලය ම 'රුක්ඛමුල' යි. පබ්බතය ම පර්වත යි.
කන්දරා ම කඳුරැළි යි. ගිරිගුහා ම ගිරිගුහා යි. සුසානය ම සොහොන යි.
අබ්භොකාසය ම අභ්‍යාවකාශ යි. පලාලපුඤ්ජය ම පලාලපුඤ්ජ යි.

591. 'වනපත්ථං' යනු : තෙල දුර වූ සෙනසුන්වලට නමෙකි. 'වනපත්ථං' යනු :
තෙල වනලැහැබ සෙනසුන්වලට නමෙකි. 'වනපත්ථං' යනු : තෙල බිහිසුණු සෙනසුන්
වලට නමෙකි. 'වනපත්ථං' යනු : ලොමුදහගැනුම් සහිත සෙනසුන්වලට නමෙකි.
'වනපත්ථං' යනු : තෙල වනකෙළවර වූ සෙනසුන්වලට නමෙකි. 'වනපත්ථං' යනු :
තෙල මිනිසුන්ගේ හැසිරීම් නැති සෙනසුන්වලට නමෙකි. 'වනපත්ථං' යනු : තෙල
නො ලත් විවේකසුව ඇතියන් විසින් නො වීසිය හැකි සෙනසුනට නමෙකි.

592. 'අප්පසද්දං' යනු : සම්පයෙහි සෙනසුනක් වේ නමුදු එ ද ගිහියන්ගෙන්
පැවිද්දන්ගෙන් අනාකීර්ණ වේ නම් එ කරුණින් එය අප්පසද්ද ය, දුර සෙනසුනක් වේ
නමුදු එ ද ගිහියන්ගෙන් පැවිද්දන්ගෙන් අනාකීර්ණ වේ නම් එ කරුණින් එය
අප්පසද්ද යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

593. 'අප්පනිශ්ශොක'නි යදෙවි නං අප්පසග්ගං තදෙවි නං අප්පනිශ්ශොකං, යදෙවිනං අප්පනිශ්ශොකං තදෙවි නං විජ්ඣවානං, යදෙවි නං විජ්ඣවානං තදෙවි නං මුක්ඛාරාහසෙය්‍යකං, යදෙවි නං මුක්ඛාරාහසෙය්‍යකං තදෙවි නං පටිසල්ලානසාරාපං.

594. අරඤ්ඤගතො වා රුක්ඛමුලගතො වා සුඤ්ඤගාරගතො වා'ති අරඤ්ඤගතො වා හොති රුක්ඛමුලගතො වා සුඤ්ඤගාරගතො වා.

595. නිසිදති පලලංකං ආභුජිතා'ති නිසිතො හොති පලලංකං ආභුජිතා.

596. 'උජ්‍ජං කායං පනිධායා'ති උජ්ජතො හොති කායො ඕතො පණ්ණිතිතො.

597. 'පරිච්ඡෙදං සතිං උපට්ඨපෙත්වා'ති තත්ත්වං කතමා සති : යං සති අනුස්සති -පෙ- සම්මාසති, අයං වුච්චති සති. අයං සති උපට්ඨිතා හොති සුපට්ඨිතා නාසිකග්ගෙ වා මුඛනිමිත්තො වා. තෙන වුච්චති 'පරිච්ඡෙදං සතිං උපට්ඨපෙත්වා'ති.

598. 'අභිජ්ඣාං ලොකෙ පභායා'ති තත්ත්වං කතමා අභිජ්ඣා : යො රාගො සාරාගො -පෙ- චිත්තස්ස සාරාගො, අයං වුච්චති අභිජ්ඣා. තත්ත්වං කතමා ලොකො : පඤ්චුපාදනකකිකා ලොකො, අයං වුච්චති ලොකො. අයං අභිජ්ඣා ඉමච්චි ලොකෙ සන්තා හොති සමිතා වුපසන්තා අත්ථඛනා, අඛන්තථඛනා, අප්පිතා, ව්‍යප්පිතා, තොසිතා, විසොසිතා ව්‍යන්තිකතා, තෙන වුච්චති 'අභිජ්ඣාං ලොකෙ පභායා'ති.

599. 'විගතාභිජ්ඣාන වෙතසා'ති තත්ත්වං කතමං විතතං : යං විතතං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතූ, ඉදං වුච්චති විතතං. ඉදං විතතං විගතාභිජ්ඣාං හොති. තෙන වුච්චති 'විගතාභිජ්ඣාන වෙතසා'ති.

600. 'විහරති'ති ඉදිසති විතතති පාලෙති යපෙති යාපෙති වරති විහරති. තෙන වුච්චති 'විහරති'ති.

601. 'අභිජ්ඣාය විතතං පරිසොධෙති'ති තත්ත්වං කතමා අභිජ්ඣා : යො රාගො සාරාගො -පෙ- චිත්තස්ස සාරාගො අයං වුච්චති අභිජ්ඣා. තත්ත්වං කතමං විතතං : යං විතතං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතූ, ඉදං වුච්චති විතතං. ඉදං විතතං ඉමාය අභිජ්ඣාය සොධෙති විසොධෙති පරිසොධෙති මොවෙති විමොවෙති පරිමොවෙති, තෙන වුච්චති 'අභිජ්ඣාය විතතං පරිසොධෙති'ති.

602. 'ව්‍යාපාදපදෙසං පභායා'ති අත්ථි ව්‍යාපාදෙ අත්ථි පදෙසො. තත්ත්වං කතමො ව්‍යාපාදෙ : යො චිත්තස්ස ආශාතො පටිඝාතො පටිඝං පටිවිරෝධො කොපො පකොපො සම්පකොපො දෙසො පදෙසො සම්පදෙසො චිත්තස්ස ව්‍යාපතති මනොපදෙසො කොධො කුජ්ඣිනා කුජ්ඣිතතං දෙසො දුස්සනා දුස්සිතතං ව්‍යාපතති ව්‍යාපජ්ජනා ව්‍යාපජ්ජතතං විරෝධො පටිවිරෝධො විඤ්ඤානං අසුරෙපො අනන්ත-මනනා චිත්තස්ස, අයං වුච්චති ව්‍යාපාදෙ.

තත්ත්වං කතමො පදෙසො : යො ව්‍යාපාදෙ යො පදෙසො, යො පදෙසො යො ව්‍යාපාදෙ, ඉති අයං ච ව්‍යාපාදෙ අයං ච පදෙසො සන්තා හොති සමිතා වුපසන්තා අත්ථඛනා, අඛන්තථඛනා, අප්පිතා, ව්‍යප්පිතා, තොසිතා, විසොසිතා, ව්‍යන්තිකතා. තෙන වුච්චති 'ව්‍යාපාදපදෙසං පභායා'ති.

1. අසුරෙපො - සිරිමු.

593. 'අප්පතිග්ගොසං' යනු : යමෙක් ම අල්පශබ්ද වේ නම් එ ම අල්පතිර්ගොසං යි, යමෙක් ම අල්පතිර්ගොසං නම් එ ම විජනවිත යි, යමෙක් ම විජනවිත නම් එ ම මනුස්ස රාහසෙය්‍යක යි, යමෙක් ම මනුෂ්‍යරාහස්‍යක නම් එ ම පුතිසංචිතයං සුසු යි.

594. 'අරඤ්ඤාගතො වා රුක්ඛමුලගතොවා සුඤ්ඤාගාරගතො වා' යනු : අරඤ්ඤා-යකට ගියේ හෝ වාක්ෂමුලයකට ගියේ හෝ ගුහාගාරයකට ගියේ හෝ වේ.

595. 'නිසිදැනි පල්ලඬිකං ආභූරිත්වා' යනු : පලක් බැඳ හුන්නේ වේ.

596. 'උත්තං කායං චේතියාය' යනු : කය සෘජු ව සිටියේ පිහිටුවන ලද්දේ වේ.

597. 'පරිබ්බං සතිං උපට්ඨපෙත්වා' යනු : එහි 'සති' කවර යත් : යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් . . . සමාක්ස්මෘතියක් වේ ද මේ 'සති' යි කියනු ලැබේ. මේ 'සතිය' නාසිකාග්‍රයෙහි හෝ මුඛචීත්තයෙහි හෝ එළඹ සිටියා මැනැවින් එළඹ සිටියා වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'පරිබ්බං සතිං උපට්ඨපෙත්වා' යි.

598. 'අභිජික්ඛං ලොකෙ පහාය' යනු : එහි අභිධ්‍යා කවර යත් : යම් රාගයෙක් සංරාගයෙක් . . . චිත්තයාගේ සංරාගයෙක් වේ ද, මේ 'අභිධ්‍යා' යි කියනු ලැබේ. එහි ලෝකය කවරෙ යත් : පඤ්චොපාදනස්කන්ධයෝ ලෝක යි. මේ 'ලෝක' යි කියනු ලැබේ. මේ අභිධ්‍යාව මේ උපාදනස්කන්ධලෝකයෙහි ඥාන-ඥාන-විඤ්ඤාන-අස්තධිගත - අභ්‍යස්තධිගත - අර්පිත - ව්‍යර්පිත - ශොභිත - විශොභිත - ව්‍යන්තිකාත වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'අභිජික්ඛං ලොකෙ පහාය' යි.

599. 'විභාගිජ්ඣෙත වෙතසා' යනු : එහි වින්තය කවරෙ යන් : යම් වින්තයෙක් මතසෙක් මාතයයෙක් . . . තද්දුරුපමනොවිඤ්ඤාසුයෙක් වේ ද, මේ 'වින්ත' යි කියනු ලැබේ. මේ සිත පහ වූ අභිධ්‍යා ඇත්තේ වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'විභාගිජ්ඣෙත වෙතසා' යි.

600. 'විහරනී' යනු : ඉරියව්ව පවත්වයි, වැටෙයි, පාලනය කෙරෙයි, යැපෙයි, යාපනය කෙරෙයි, හැසිරෙයි, වෙසේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'විහරනී' යි.

601. 'අභිජ්ඣාය චිත්තං පරිසොධෙති' යනු : එහි අභිධ්‍යා කවර යත් : යම් රාගයෙක් සංරාගයෙක් . . . චිත්තයාගේ බලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ 'අභිධ්‍යා' යි කියනු ලැබේ. එහි චිත්තය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මතයෙක් මානසයෙක් . . . තද්ධරූපමනෝවිඤ්ඤාධාතුයෙක් වේ ද, මේ 'චිත්ත' යි කියනු ලැබේ. මේ සිත මේ අභිධ්‍යාව කෙරෙන් ඥානාධිපතිය කෙරෙයි, විඥානාධිපතිය කෙරෙයි, පරිඥානාධිපතිය කෙරෙයි, මුද්ධි, වෙසෙසින් මුද්ධි, භාත්පසින් මුද්ධි. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'අභිජ්ඣාය චිත්තං පරිසොධෙති' යි.

602. 'ව්‍යාපාදපදෙසං පහාය' යනු : ව්‍යාපාදයෙක් ඇත, ප්‍රද්වේෂයෙක් ඇති. එහි ව්‍යාපාදය කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් ආසාතයෙක් ප්‍රතිසාතයෙක් ප්‍රතිසයෙක් ප්‍රති විරෝධයෙක් කොපයෙක් ප්‍රකොපයෙක් සම්ප්‍රකොපයෙක් ද්වේෂයෙක් ප්‍රදේව්ෂයෙක් සම්ප්‍රදේව්ෂයෙක් චිත්තයාගේ ව්‍යාපන්තියෙක් මන:ප්‍රද්වේෂයෙක් ක්‍රොධයෙක් ක්‍රොධාකාර යෙක් කීප්‍රණ්‍ය බවෙන් ද්වේෂයෙක් දූෂ්‍යාකාරයෙක් දූෂිත බවෙන් ව්‍යාපන්තියෙක් ව්‍යාපාද අයුරෙන් ව්‍යාපන්ත බවෙන් විරෝධයෙක් ප්‍රතිවිරෝධයෙක් සැඟ බවෙන් නො පිරිසුන් වචන ඇති බවෙන් චිත්තයාගේ නො සහුඬ බවෙන් වේ ද, මේ ' ව්‍යාපාද ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ප්‍රදවේෂය කවරෙ යක් : යම් ව්‍යාපාදයක් වේ ද හේ ප්‍රදවේෂ යි, යම් ප්‍රදවේෂයක් වේ ද හේ ව්‍යාපාද යි. මෙසේ මේ ව්‍යාපාදයක් මේ ප්‍රදවේෂයක් ඥානේන වෙයි, ඥාතීන - ව්‍යුපඤානේන - අස්තතිගත අභ්‍යස්තතිගත - අර්පිත - වාර්පිත - ශෝභිත - විශෝභිත - ව්‍යාන්තීකෘත වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි ' ව්‍යාපාදපදෙෂං පතාය ' යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

603. 'අව්‍යාපන්නවිනේයා'ති තත් කතමං විතතං : යං විතතං මනෝ මානසං -පෙ- තත්ත්වමනෝවිඤ්ඤණධාතු, ඉදං වූච්චති විතතං. ඉදං විතතං අව්‍යාපන්නං හොති. තෙන වූච්චති 'අව්‍යාපන්නවිනේයා'ති විහරති'ති -පෙ- තෙන වූච්චති 'විහරති'ති.

604. 'ව්‍යාපාදපදෙසා විතතං පරිභොගෙති'ති අත්ථි ව්‍යාපාදෙ අත්ථි පදෙසො. තත් කතමො ව්‍යාපාදෙ : යො විතතස්ස ආශාතො පටිභාතො -පෙ- චණ්ඩිකස්ස අසුරොපො අනත්තමිනතා විතතස්ස, අයං වූච්චති ව්‍යාපාදෙ. තත් කතමො පදෙසො : යො ව්‍යාපාදෙ තො පදෙසො, යො පදෙසො යො ව්‍යාපාදෙ. තත් කතමං විතතං : යං විතතං මනෝ මානසං -පෙ- තත්ත්වමනෝවිඤ්ඤණධාතු, ඉදං වූච්චති විතතං, ඉදං විතතං ඉමිඛා ව්‍යාපාදපදෙසා සොඛෙති විභොගෙති පරිභොගෙති මොචෙති විමොචෙති පරිමොචෙති. තෙන වූච්චති 'ව්‍යාපාදපදෙසා විතතං පරිභොගෙති'ති.

605. 'පිනමිඳුං පහායා'ති අත්ථි පිනං අත්ථි මිඳුං. තත් කතමං පිනං : යා විතතස්ස අකල්‍යානා අකම්මඤ්ඤානා මලීයනා සල්ලීයනා ලීනං ලීයනා ලීයිතතතං පිනං පියනා පියිතතතං විතතස්ස, ඉදං වූච්චති පිනං. තත් කතමං මිඳුං : යා කායස්ස අකල්‍යානා අකම්මඤ්ඤානා ඕනාහො පරිභොගාහො අනේතාසමොඳ්ඛො මිඳුං සොපං¹ පච්චාසිකා සොපං² සුපනා සුප්පිතතතං³, ඉදං වූච්චති මිඳුං. ඉති ඉදං ච පිනං ඉදං ච මිඳුං සන්තා හොනති සමිතා වූපසන්තා -පෙ- සොසිතා විසොසිතා ව්‍යන්තිකතා. තෙන වූච්චති 'පිනමිඳුං පහායා'ති.

606. 'විගතපිනමිඳො'ති තස්ස පිනමිඳුස්ස චන්තතතා චන්තතතා මුත්තතතා පභිනතතා පභිතිස්සධ්වතතා පභිනපභිතිස්සධ්වතතා. තෙන වූච්චති 'විගතපිනමිඳො'ති.

'විහරති'ති ඉරිගති -පෙ- විහරති. තෙන වූච්චති විහරති'ති.

607. 'ආලොකනඤ්ඤී'ති තත් කතමා සඤ්ඤා : යා සඤ්ඤා සඤ්ඤානා සඤ්ඤාතිතතතං, අයං වූච්චති සඤ්ඤා. අයං සඤ්ඤා ආලොකා හොති විවිධා පරිසුඤා පරිභොදතා. තෙන වූච්චති 'ආලොකනඤ්ඤී'ති.

608. 'සතො සම්පජානො'ති තත් කතමා සති : යා සති අනුස්සති -පෙ- සම්මා සති, අයං වූච්චති සති. තත් කතමං සම්පජඤ්ඤා : යා පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි, ඉදං වූච්චති සම්පජඤ්ඤා. ඉති ඉමා ච සතිතා ඉමිනා ච සම්පජඤ්ඤාන උපෙතො හොති -පෙ- සම්මතාගතො. තෙන වූච්චති 'සතො සම්පජානො'ති.

1. සුපං - සිරිමු, මජ්ඣං.

2. සුපනා සුප්පිතතං - සිරිමු, මජ්ඣං.

603. 'අව්‍යාපන්න චිත්තෝ' යනු : එහි චිත්තය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූපමනෝවිඤ්ඤාධාතූයෙක් වේ ද, මේ 'චිත්ත' යි කියනු ලැබේ. මේ සිත අව්‍යාපන්න වූයේ වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'අව්‍යාපන්න චිත්තෝ' යි. 'චිතරති' යනු . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'චිතරති' යි.

604. 'ව්‍යාපාදපදෙසා චිත්තං පරිසොධෙති' යනු : ව්‍යාපාදයෙක් ඇත, ප්‍රද්වේෂයෙක් ඇති. එහි ව්‍යාපාදය කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් ආසාතයෙක් . . . සැඩ බවෙක් නොපිරිපුන් වචන ඇති බවෙක් චිත්තයාගේ නො සතුටු බවෙක් වේ ද, මේ 'ව්‍යාපාද' යි කියනු ලැබේ. එහි ප්‍රද්වේෂය කවරෙ යත් : යමෙක් ව්‍යාපාද නම් හේ ප්‍රද්වේෂ ය, යමෙක් ප්‍රද්වේෂ නම් හේ ව්‍යාපාද යි. එහි චිත්තය කවරෙ යත් : යම් සිතෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූපමනෝවිඤ්ඤාධාතූයෙක් වේ ද, මේ 'චිත්ත' යි කියනු ලැබේ. මේ චිත්තය මේ ව්‍යාපාද සම්බන්ධයෙන් ප්‍රද්වේෂය කෙරෙත් ශෝධනය කෙරෙයි විශෝධනය කෙරෙයි පරිශෝධනය කෙරෙයි මුද්‍රා වෙසෙයින් මුද්‍රා භාත්පයින් මුද්‍රා එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'ව්‍යාපාදපදෙසා චිත්තං පරිසොධෙති' යි.

605. 'ථිතමිද්ධං පභාය' යනු : ථිතයෙක් ඇත, මිද්ධයෙක් ඇති. එහි ථිතය කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් ගිලන් බවෙක් අකර්මණ්‍ය බවෙක් හැකිලෙන අයුරෙක් හැකිලෙන බවෙක් ථිතයෙක් ථිතාකාරයෙක් හැකුළු බවෙක් චිත්තයාගේ නො පැතිරීමක් නො පැතිරෙන අයුරෙක් නො පැතිරුණු බවෙක් වේ ද, මේ 'ථිත' යි කියනු ලැබේ. එහි මිද්ධය කවරෙ යත් : නාමකායයාගේ යම් ගිලන් බවෙක් අකර්මණ්‍ය බවෙක් බැඳීමක් භාත්පයින් බැඳීමක් ඇතුළත ඇවිරීමක් පෙළීමක් නිදීමක් කපිනිද්‍රාවක් ශයනයෙක් ශයනාකාරයෙක් ශයනය කළ බවෙක් වේ ද, මේ 'මිද්ධ' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ ථිතයත් මේ මිද්ධයත් ශාන්ත වෙයි, ශමිත - ව්‍යුපශාන්ත - ශෝමිත - විශෝමිත - ව්‍යන්තිකාත වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'ථිතමිද්ධං පභාය' යි.

606. 'විගතථිතමිද්ධො' යනු : ඒ ථිතමිද්ධය හළ බැවින් වචනය කළ බැවින් මිදු බැවින් පුහුන් බැවින් බැහැර කළ බැවින් පැහීමෙන් බැහැර කළ බැවින්, එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'විගතථිතමිද්ධො' යි. 'චිතරති' යනු : ඉරියවු පවත්වයි . . . වෙයේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'චිතරති' යි.

607. 'ආලොකසඤ්ඤී' යනු : එහි සංඤ කවර යත් : යම් හැඳිනීමක් හඳුනන අයුරෙක් හැඳිනගත් බවෙක් වේ ද, මේ 'සංඤ' යි කියනු ලැබේ. මේ සංඤාව සපුහ - විවෘත - පරිශුද්ධ - පයඛිවදන වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'ආලොකසඤ්ඤී' යි.

608. 'සතො සම්පජානෝ' යනු : එහි සති කවර යත් : යම් ස්මෘතියෙක් අනුස්මෘති යෙක් . . . සමාස් ස්මෘතියෙක් වේ ද, මේ 'සති' යි කියනු ලැබේ. එහි සම්පජඤ්ඤ කවරෙ යත් : යම් ප්‍රභූයෙක් පජානනාකාරයෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිවිධයෙක් සමාස් දෘෂ්ටියක් වේ ද, මේ 'සම්පජඤ්ඤ' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ සතියෙන්ද මේ සම්පජඤ්ඤයෙන් ද යුක්ත වෙයි . . . සමන්වාගත වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'සතො සම්පජානෝ' යි.

609. 'පිනමිඳු, පිත්තං පරිසොධෙති'ති අපි පිනං අපි මිඳුං. තත් කතමං පිනං : යං පිත්තස්ස අකල්යාණා -පෙ- පිසිතත්තං පිත්තස්ස, ඉදං වුවති පිනං. තත් කතමං මිඳුං : යා කායස්ස අකල්යාණා -පෙ- සුපිතත්තං, ඉදං වුවති මිඳුං. තත් කතමං පිත්තං : යං පිත්තං මනෝ -පෙ- තජ්ජාමනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුවති පිත්තං. ඉදං පිත්තං ඉමමානා පිනමිඳු, සොධෙති විසොධෙති පරිසොධෙති මොචෙති විමොචෙති පරිමොචෙති. තෙන වුවති 'පිනමිඳු, පිත්තං පරිසොධෙති'ති.

610. 'උභවකුක්කුචං පහායා'ති අපි උභවං අපි කුක්කුචං. තත් කතමං උභවං : යං පිත්තස්ස උභවං අවුපසමෝ වේතසෝ විකේසපො භන්තත්තං පිත්තස්ස, ඉදං වුවති උභවං. තත් කතමං කුක්කුචං : අකපපිගෙ කපපිගසඤ්ඤිතා කපපිගෙ අකපපිගසඤ්ඤිතා අවජ්ජේ වජ්ජසඤ්ඤිතා වජ්ජේ අවජ්ජසඤ්ඤිතා, යං එවරූපං කුක්කුචං කුක්කුචායනා කුක්කුචාසිතත්තං වේතසෝ විපට්ඨායෙ මනෝවිලෙඛො, ඉදං වුවති කුක්කුචං. ඉති ඉදං ච උභවං ඉදං ච කුක්කුචං සන්තා භොනති සමිතා වුපසන්තා අත්ඛගතා අඛන්තඛගතා අපපිතා ව්‍යපපිතා සොසිතා විසොසිතා ව්‍යන්තිකතා. තෙන වුවති 'උභවකුක්කුචං පහායා'ති.

611. 'අනුභිතෝ'ති තස්ස උභවකුක්කුචස්ස චන්තත්තා චන්තත්තා මුත්තත්තා පභිනත්තා පටිතිස්සට්ඨත්තා පභිනපටිතිස්සට්ඨත්තා. තෙන වුවති 'අනුභිතෝ'ති. විහරතීති -පෙ- තෙන වුවති 'විහරතී'ති.

612. 'අජ්ඣිත්ත'නති යං අජ්ඣිත්තං පට්ඨත්තං. 'වුපසන්තවිතො'ති. තත් කතමං පිත්තං : යං පිත්තං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝ විඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුවති පිත්තං, ඉදං පිත්තං අජ්ඣිත්තං සන්තං භොති සමිතං වුපසන්තං. තෙන වුවති, අජ්ඣිත්තං වුපසන්තවිතො'ති.

613. 'උභවකුක්කුචා පිත්තං පරිසොධෙති'ති අපි උභවං අපි කුක්කුචං. තත් කතමං උභවං : යං පිත්තස්ස උභවං අවුපසමෝ වේතසෝ විකේසපො භන්තත්තං පිත්තස්ස, ඉදං වුවති උභවං. තත් කතමං කුක්කුචං : අකපපිගෙ කපපිගසඤ්ඤිතා -පෙ- වජ්ජේ අවජ්ජසඤ්ඤිතා. යං එවරූපං කුක්කුචං කුක්කුචායනා කුක්කුචාසිතත්තං වේතසෝ විපට්ඨායෙ මනෝවිලෙඛො, ඉදං වුවති කුක්කුචං. තත් කතමං පිත්තං : -පෙ- ඉදං වුවති පිත්තං. ඉදං පිත්තං ඉමමානා උභවකුක්කුචා සොධෙති විසොධෙති පරිසොධෙති මොචෙති විමොචෙති පරිමොචෙති. තෙන වුවති 'උභවකුක්කුචා පිත්තං පරිසොධෙති'ති.

614. 'විවිකිච්ඡං පහායා'ති තත් කතමා විවිකිච්ඡා : යා කඛා කඛායනා කඛාසිතත්තං විමතී විවිකිච්ඡා දොලාකං දථිධාපථො සංසයො අනෙකංසයාභො අසප්පනා පරිසප්පනා අපරිසොභාභනා ථමතිත්තං පිත්තස්ස මනෝවිලෙඛො, අයං වුවති විවිකිච්ඡා. අයං විවිකිච්ඡා සන්තා භොති සමිතා වුපසන්තා අත්ඛගතා අඛන්තඛගතා අපපිතා ව්‍යපපිතා සොසිතා විසොසිතා ව්‍යන්තිකතා. තෙන වුවති 'විවිකිච්ඡං පහායා'ති.

609. 'චිතමිද්ධා චිත්තං පරිසොධෙති' යනු : චිතයෙක් ඇත, මිද්ධයෙක් ඇති. එහි චිතය කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් ගිලන් බවක් . . . චිත්තයාගේ නො පැතුරුණු බවක් වේ ද, මේ 'චිත' යි කියනු ලැබේ. එහි මිද්ධය කවරෙ යත් : නාමකායයාගේ යම් ගිලන් බවක් . . . සුඡත් බවක් වේ ද, මේ 'මිද්ධ' යි කියනු ලැබේ. එහි චිත්තය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් . . . තදනුරූපමනෝවිඤ්ඤාධාතුයෙක් වේ ද, මේ 'චිත්ත' යි කියනු ලැබේ. මේ චිත්තය මේ චිතමිද්ධය කෙරෙන් ශුද්ධ කෙරෙයි, විශුද්ධ කෙරෙයි, පරිශුද්ධ කෙරෙයි, මුද්ධි, වෙසෙසින් මුද්ධි, භාත්පසින් මුද්ධි. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'චිතමිද්ධා චිත්තං පරිසොධෙති' යි.

610. 'උද්ධරිචක්කුච්චං පභාය' යනු : උද්ධරිචයෙක් ඇත කුක්කුච්චයෙක් ඇති. එහි උද්ධරිචය කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් ඖද්ධතයෙක් අව්‍යුපගමයෙක් චිත්තයාගේ වික්ෂෙපයෙක් චිත්තයාගේ හ්‍රාන්ත බවක් වේ ද මේ 'උද්ධරිච' යි කියනු ලැබේ. එහි කුක්කුච්චය කවරෙ යත් : අකැපයෙහි කැපය යන සංඥ ඇති බව ය, කැපයෙහි අකැපය යන සංඥ ඇති බව ය, නිවරදෙහි වරදය යන සංඥ ඇති බව ය, වරදෙහි නිවරදය යන සංඥ ඇති බවයි. මෙබඳු යම් කුක්කුසෙක් කුක්කුසනා අයුරෙක් කුක්කුස් කළ බවක් චිත්තයාගේ විචිළිසරයෙක් සිත ඉරිතැළීමක් වේ ද, මේ 'කුක්කුච්ච' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ උද්ධරිචය ද මේ කුක්කුච්චය ද ශාන්ත වෙයි, ශමිත - ව්‍යුපගාන්ත - අස්තභිගත - අභ්‍යස්තභිගත - අර්පිත - වාර්පිත ශොභිත - විශොභිත - ව්‍යාන්තීකෘත වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'උද්ධරිචක්කුච්චං පභාය' යි.

611. 'අනුද්ධතො' යනු : ඒ උද්ධරිචක්කුච්චය හළ බැවින් වමනය කළ බැවින් මිදු බැවින් ප්‍රතිඝ්‍රාම බැවින් ප්‍රතිනිසාෂට බැවින් ප්‍රභාණයෙන් බැහැරකළ බැවින්, එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'අනුද්ධතො' යි. 'චිහරති' යනු . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'චිහරති' යි.

612. 'අජ්ඣන්තං' යනු . යම් අධ්‍යාත්මයෙක් ප්‍රත්‍යාත්මයෙක් වේ ද, එය යි. 'වූපසන්තචිත්තො' යනු : එහි චිත්තය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූපමනෝවිඤ්ඤාධාතුයෙක් වේ ද, මේ 'චිත්ත' යි කියනු ලැබේ. මේ සිත අධ්‍යාත්මයෙහි ශාන්ත වෙයි, ශමිත - ව්‍යුපගාන්ත වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'අජ්ඣන්තං වූපසන්තචිත්තො' යි.

613. 'උද්ධරිචක්කුච්චා චිත්තං පරිසොධෙති' යනු : ඖද්ධතයෙක් ඇත, කොකෘත්‍යයෙක් ඇති. එහි ඖද්ධතය කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් නො සන්හුන් බවක් අව්‍යුපගමයෙක් චිත්තයාගේ විසිරීමක් චිත්තයාගේ හ්‍රාන්ත බවක් වේ ද, මේ 'ඖද්ධත' යි කියනු ලැබේ. එහි කොකෘත්‍ය කවරෙ යත් : අකැපයෙහි කැපය යන සංඥ ඇති බව ය . . . වරදෙහි නිවරදය යන සංඥ ඇති බව යි. මෙබඳු යම් කොකෘත්‍යයෙක් කුක්කුස් අයුරෙක් කුක්කුස් කළ බවක් චිත්තයාගේ විචිළිසරයෙක් සිත හිරිගැසීමක් වේ ද, මේ 'කොකෘත්‍ය' යි කියනු ලැබේ. එහි චිත්තය කවරෙ යත් : . . . මේ 'චිත්ත' යි කියනු ලැබේ. මේ සිත මේ ඖද්ධතකොකෘත්‍යය කෙරෙන් ශුද්ධ කෙරෙයි ; විශුද්ධ කෙරෙයි, පරිශුද්ධ කෙරෙයි, මුද්ධි, වෙසෙසින් මුද්ධි, භාත්පසින් මුද්ධි. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'උද්ධරිචක්කුච්චා චිත්තං පරිසොධෙති' යි.

614. 'විචිකිත්සා පභාය' යනු : එහි විචිකිත්සා කවරෙ යත් : යම් සැකයෙක් සැක අයුරෙක් සැක කළ බවක් විමතියෙක් විචිකිත්සායෙක් ද්වේෂ්‍යකයෙක් ද්විධාපථයක් ශංසයෙක් අනෙකාන්තග්‍රාහයෙක් පැකිළීමක් භාත්පසින් පැකිළීමක් නො බැස ගැන්මක් චිත්තයාගේ තද බවක් සිත හිරිගැසීමක් වේ ද, මේ 'විචිකිත්සා' යි කියනු ලැබේ. මේ විචිකිත්සාව ශාන්ත වෙයි, ශමිත - ව්‍යුපගාන්ත - අස්තභිගත - අභ්‍යස්තභිගත - අර්පිත - වාර්පිත - ශොභිත - විශොභිත - ව්‍යාන්තීකෘත වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'විචිකිත්සා පභාය' යි.

615. 'තිණණවිවිකිවෙත්',¹ ති. ඉමං විවිකිවත්. තිණණො, හොති උත්තිණණො, නිත්තිණණො, පාරං ගතො පාරමිනුපානෙනා. තෙන වුවති 'තිණණවිවිකිවෙත්', ති. 'විහරතී' ති - පෙ - තෙන වුවති 'විහරතී' ති.

616. 'අකථංකපී කුසලෙසු ධම්මෙසු' ති. ඉමං විවිකිවත්. කුසලෙසු ධම්මෙසු න කඛිති න විවිකිවත්. අකථංකපී හොති. නිකකථංකපො,² විගතකථංකපො,³ තෙන වුවති අකථංකපී කුසලෙසු ධම්මෙසු ති.

617. 'විවිකිවත්' විතතං පරිසොධෙතී' ති. තත් කතමා විවිකිවත් ; යා කඛිතා කඛිතායනා කඛිතාසිත්තනං - පෙ - ඵලිත්තනං⁴ විතතං ඔනොවිලෙඛො අයං වුවති විවිකිවත්. තත් කතමං විතතං ; යං විතතං ඕනො මානසං - පෙ - නිජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුවති විතතං. ඉදං විතතං ඉමං විවිකිවත්. සොධෙති විසොධෙති පරිසොධෙති මොචෙති විමොචෙති පරිමොචෙති. තෙන වුවති 'විවිකිවත්' විතතං පරිසොධෙතී' ති.

618. 'ඉමෙ පඤ්චනිවරණෙ පභායා' ති. ඉමෙ පඤ්චනිවරණා සත්තා හොනති සමිතා වූපසන්නා අත්ඛගතා අඛගත්ඛගතා අපපිතා ව්‍යපපිතා සොසිතා විසොසිතා ව්‍යන්තිකතා. තෙන වුවති 'ඉමෙ පඤ්චනිවරණෙ පභායා' ති.

619. 'වෙනසො උපකක්ඛිලෙසෙ' ති. ඉමෙ පඤ්චනිවරණා විතතං උපකක්ඛිලෙසා.

620. 'පඤ්ඤා දුබ්බලිකරණෙ' ති. ඉමෙහි පඤ්ඤා නිවරණෙහි අනුප්පන්නා චෙච පඤ්ඤා න උපපජ්ජති උප්පන්නා ච පඤ්ඤා නිරුජ්ඣති, තෙන වුවති 'පඤ්ඤා දුබ්බලිකරණෙ' ති.

621. 'විවිච්චිතා කාමෙහි විවිච්චි අකුසලෙහි ධම්මෙහි' ති : තත් කතමෙ කාමා : ඡන්දො කාමො රුගො කාමො, ඡන්දරුගො කාමො සඛකපො, කාමො රුගො කාමො සඛකපාරුගො කාමො, - ඉමෙ වුවන්ති කාමා. තත් කතමෙ අකුසලා ධම්මා : කාමච්ඡන්දො ව්‍යාපාදො පිනං මිඛං උභිධං කුසලං විවිකිවත්, ඉමෙ වුවන්ති අකුසලා ධම්මා, ඉති ඉමෙහි ච කාමෙහි ඉමෙහි ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි විවිතො හොති තෙන වුවති 'විවිච්චි' ව කාමෙහි විවිච්චි අකුසලෙහි ධම්මෙහි' ති.

622. 'සවිතකං සච්චාර' නති අපි විතකො අපි විචාරෙ. තත් කතමො විතකො : යො නකො විතකො සඛකපො අප්පනා ව්‍යප්පනා චෙනකො අභිනිරෝපනා සමාසඛකපො, අයං වුවති විතකො. තත් කතමො විචාරෙ : යො චාරෙ විචාරෙ අනුචාරෙ උපවිචාරෙ විතතං අනුසන්ධානො අනුපෙක්ඛනො, අයං වුවති විචාරෙ. ඉති ඉමිනා ච විතකොන ඉමිනා ච විචාරෙන උපෙතො හොති - පෙ - සමන්තාගතො. තෙන වුවති 'සවිතකං සච්චාර' නති.

1. නිකකථංකපී - සිරිමු, මජ්ඣ.

2. විකථංකපො - සිරිමු, මජ්ඣ.

3. ඡලිත්තනං - සිරිමු, මජ්ඣ.

615. 'තිණ්ණවිච්ඡිවජො' යනු : මේ විචිකිත්සාව තරණය කළේ වෙයි, එතෙර වූයේ උවදුරු මැඩගෙන තරණය කෙළේ පරතෙරට ගියේ පරතෙරට පැමිණියේ වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'තිණ්ණවිච්ඡිවජො' යි. විහරති යනු : ... එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'විහරති' යි.

616. 'අකථංකරී කුසලෙසු ධම්මෙසු' යනු : මේ විචිකිත්සායෙන් නිරවද්‍ය ධර්මයන්හි සැක නො කෙරෙයි, විචිකිත්සා නො කෙරෙයි, සැක නැත්තේ වෙයි, නික්මගිය කථංකරා (සැක) ඇත්තේ පහව ගිය කථංකරා ඇත්තේ වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'අකථංකරී කුසලෙසු ධම්මෙසු' යි.

617. 'විචිකිවජාය චිත්තං පරිසොධෙති' යනු : එහි විචිකිත්සා කවර යත් : යම් සැකයෙක් සැක අයුරෙක් සැක කළ බවෙක් ... චිත්තයාගේ තද බවෙක් සිත හිරිගැසීමෙක් වේ ද, මේ 'විචිකිත්සා' යි කියනු ලැබේ. එහි චිත්තය කවර යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මාතයෙක් ... තදනුරූපමනෝවිඤ්ඤාධාතුයෙක් වේ ද, මේ 'චිත්ත' යි කියනු ලැබේ. මේ චිත්තය මේ විචිකිත්සාව කෙරෙත් ඉද්ධ කෙරෙයි, විඉද්ධ කෙරෙයි, පරිඉද්ධ කෙරෙයි, මුද්ධ, වෙසෙසින් මුද්ධ, භාත්පසින් මුද්ධ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'විචිකිවජාය චිත්තං පරිසොධෙති' යි.

618. 'ඉමෙ පඤ්චනිවරණෙ පභාය' යනු : මේ පඤ්චනිවරණයෝ සත්තිදුනාහු වෙති ශමිත - ව්‍යුපයාන්ත - අස්තධගත - අභ්‍යස්තධගත - අර්පිත - වාර්පිත - ශොභිත - විශොභිත - ව්‍යාන්තීකෘත වූවාහු වෙත්. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'ඉමෙ පඤ්චනිවරණෙ පභාය' යි.

619. 'වෙනසො උපක්කිලෙසෙ' යනු : මේ පඤ්චනිවරණයෝ චිත්තයට උපක්කිලෙසෝ යි.

620. 'පඤ්ඤය දුබ්බලිකරණෙ' යනු : මේ පඤ්චනිවරණයන් කරණකොට ගෙන නුපන්නා වූ ද ප්‍රඥව නුපද්ධි. උපන්නා වූ ද ප්‍රඥව නිරුද්ධ වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'පඤ්ඤය දුබ්බලිකරණෙ' යි.

621. 'විචිරිවෙව කාමෙහි විචිරිව අකුසලෙහි ධම්මෙහි' යනු : එහි කාම කවර යත් : ඡන්දය කාම ය, රාගය කාම ය, ඡන්දරාගය කාම ය, සංකල්පය කාම ය, රාගය කාම ය, සංකල්පරාගය කාම යි. මොහු 'කාමයෝ' යි කියනු ලැබෙත්. එහි අකුසලධර්මයෝ කවරහ යත් : කාමචිත්තද ය, ව්‍යාපාද ය, ස්ත්‍රායානම්ද්ධ ය, ඖද්ධතා ය, කොකෘතා ය, විචිකිත්සා යි. මොහු 'අකුසලධර්මයෝ' යි කියනු ලැබෙත්. මෙසේ මේ කාමයන් කෙරෙත් ද මේ අකුසලධර්මයන් කෙරෙත් ද වෙන් වූයේ වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'විචිරිවෙව කාමෙහි විචිරිව අකුසලෙහි ධම්මෙහි' යි.

622. 'සචිත්තකං සචිචාරං' යනු : චිත්තකයෙක් ඇත, විචාරයෙක් ඇති. එහි චිත්ත කවර යත් : යම් තර්කයෙක් චිත්තකයෙක් සංකල්පයෙක් අර්පණයෙක් වාර්පණයෙක් සිත අරමුණට නැඟීමෙක් සමාස්සංකල්පයෙක් වේ ද, මේ 'චිත්තක' යි කියනු ලැබේ. එහි විචාරය කවර යත් : යම් විචාරයෙක් විචාරයෙක් අනුවිචාරයෙක් උපවිචාරයෙක් සිත අරමුණෙහි ගළපන බවෙක් අනුව බලන බවෙක් වේ ද, මේ 'විචාර' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ චිත්තකයෙන් ද මේ විචාරයෙන් ද යුක්ත වූයේ වෙයි ... සමන්වාගත වූයේ වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'සචිත්තකං සචිචාරං' යි.

623. 'විවේකජ'නති විතකේකා විවාරේ පිති සුඛං විතතස්ස එකස්සතා, තෙ ඉමමිති විවේකෙ ජාතා භොනති සංස්ථාතා නිබ්බතතා අභිනිබ්බතතා පාඤ්ඤතා. තෙන චූළමති 'විවේකජ'නති.

624. 'පිතිසුඛ'නති : අපි පිති, අපි සුඛං. තත්ත්ව කතම, පිති : යා පිති පාමොජ්ජං ආමොදනා පමොදනා භාසො පභාසො විතති ඔදක්කං අතකමනතා විතතස්ස, අයං චූළමති පිති. තත්ත්ව කතමං සුඛං : යං චේතසිකං සාතං චේතසිකං සුඛං චේතොසල්ඤාජං සාතං සුඛං චේදසිතං චේතොසල්ඤාජං සාතා සුඛා චේදනා, ඉදං චූළමති සුඛං ඉදං සුඛං ඉමාය පිතියා සහගතං භොති සහජාතං සංසරිතං සම්පයුතං. තෙන චූළමති 'පිතිසුඛ'නති.

625. 'පථම'නති ගණනානුපුබ්බතා¹ පථමං, ඉදං පථමං සමාජ්ජනීති පථමං.

626. 'ක්ෂාත්'නති විතකේකා විවාරේ පිති සුඛං විතතස්ස එකස්සතා.

627. 'උපසම්පජ්ජ'ති යො පථමස්ස ක්ෂාතස්ස ලාභො පටිලාභො පතති සම්පතති පුතතා² සමිතිපිතා උපසම්පදා.

628. 'විහරති'ති ඉදිගති -පෙ- තෙන චූළමති 'විහරති'ති.

629. 'විතකකවිවාරණං චූළසමා'ති අපි විතකේකා අපි විවාරේ. තත්ත්ව කතමො විතකේකා : යො තකේකා විතකේකා -පෙ- සම්මාසම්මාපො. අයං චූළමති විතකේකා. තත්ත්ව කතමො විවාරේ : යො විවාරේ විවාරේ අනුච්චාරේ උපච්චාරේ විතතස්ස අනුසංකානතා අනුපෙක්ඛනතා, අයං චූළමති විවාරේ. ඉති අයඤ්ච විතකේකා අයඤ්ච විවාරේ සන්තා භොනති සමිතා චූළසන්තා අත්ඛතා අඛන්ධතා අපිතා ව්‍යපිතා සොසිතා විසොසිතා ව්‍යන්තිකතා. තෙන චූළමති 'විතකකවිවාරණං චූළසමා'ති.

630. 'අජ්ඣත්ත'නති යං අජ්ඣත්තං පච්චත්තං.

631. 'සම්පසාදන'නති යා සඤ්ඤා සඤ්ඤා ඕකප්පනා අභිප්පසාදො.

632. 'චේතසො එකොදිභාව'නති යා විතතස්ස සිති -පෙ- සම්මාසමාධි.

633. 'අවිතකකං අවිචාර'නති අපි විතකේකා, අපි විවාරේ. තත්ත්ව කතමො විතකේකා : යො තකේකා විතකේකා -පෙ- සම්මාසම්මාපො. අයං චූළමති විතකේකා. තත්ත්ව කතමො විවාරේ : යො විවාරේ -පෙ- අනුපෙක්ඛනතා. අයං චූළමති විවාරේ. ඉති අයඤ්ච විතකේකා අයඤ්ච විවාරේ සන්තා භොනති සමිතා චූළසන්තා අත්ඛතා අඛන්ධතා අපිතා ව්‍යපිතා සොසිතා විසොසිතා ව්‍යන්තිකතා. තෙන චූළමති 'අවිතකකං අවිචාර'නති.

1. ගණනානුපුබ්බතො - ස්‍යා.

2. එස්සතා - සිපාචි.

634. 'සමාධිජ'නති සමපසාදෙ පිතිසුඛං, තෙ ඉමමි සමාධිමි ජාතා හොනති සඤ්ජාතා නිබ්බන්තා අභිනිබ්බන්තා පාභුභුතා. තෙන වුච්චති 'සමාධිජ'නති.

635. 'පිතිසුඛ'නති අභි පිති, අභි සුඛං. තත් කතමා පිති -පෙ- අයං වුච්චති පිති. තත් කතමං සුඛං -පෙ- ඉදං වුච්චති සුඛං, ඉදං සුඛං ඉමාය පිතියා සහගතං හොති සහජාතං සංසරිතං සමපසුත්තං. තෙන වුච්චති 'පිතිසුඛ'නති.

636. 'දුතිය'නති ගණනානුපුබ්බතා දුතියං. ඉදං දුතියං සමාපජ්ජතිති දුතියං.

637. 'ක්ෂාන්'නති සමපසාදෙ පිතිසුඛං විතතස්ස එකස්සතා.

638. 'උපසමපජ්ජ'ති යො දුතියස්ස ක්ෂාන්තස්ස ලාභො පටිලාභො පතති සමපතති පුසනා සමජිකිරියා උපසමපදා.

639. 'විහරති'ති -පෙ- තෙන වුච්චති 'විහරති'ති.

640. 'පිතියා ච විරුගා'ති තත් කතමා පිති : යා පිති පාමොජ්ජං අමොදනා පමොදනා භාසො පභාසො විතති ඕදස්සං අත්තමන්තා විතතස්ස. අයං වුච්චති පිති. අයං පිති සන්තා හොති සමිතා වුපසන්තා අත්භිගතා අබ්ගත්භිගතා අපටිතා ව්‍යපටිතා සොධිතා විසොධිතා ව්‍යන්ති කතා. තෙන වුච්චති 'පිතියා ච විරුගා'ති.

641. 'උපෙක්ඛකෝ'ති තත් කතමා උපෙක්ඛා : යා උපෙක්ඛා උපෙක්ඛනා අජික්ඛපෙක්ඛනා මජ්ඣන්තනා විතතස්ස, අයං වුච්චති උපෙක්ඛා. ඉමාය උපෙක්ඛාය උපෙතො හොති -පෙ- සමන්තාගතො. තෙන වුච්චති 'උපෙක්ඛකෝ'ති.

642. 'විහරති'ති -පෙ- තෙන වුච්චති 'විහරති'ති.

643. 'සතො ච සමපජානෝ'ති තත් කතමා සති : යා සති අනුස්සති -පෙ- සමමාසති, අයං වුච්චති සති. තත් කතමං සමපජ්ඤ්ඤා : යා පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සමමාදිට්ඨි, ඉදං වුච්චති සමපජ්ඤ්ඤා. ඉති ඉමාය ච සතියා ඉමිනා ච සමපජ්ඤ්ඤාන උපෙතො හොති -පෙ- සමන්තාගතො. තෙන වුච්චති 'සතො ච සමපජානෝ'ති.

644. 'සුඛං ච කායෙත පරිසංවෙදෙති'ති තත් කතමං සුඛං : යං චේතසිකං සාතං චේතසිකං සුඛං වෙතො සමථස්සජ්ජං සාතං සුඛං වේදයිතං වේතොසමථස්සජ්ජං සාතා සුඛා වේදනා, ඉදං වුච්චති සුඛං. තත් කතමො කායො : සඤ්ඤාකඤ්ඤා සංඛාරකඤ්ඤා විඤ්ඤාණකඤ්ඤා, අයං වුච්චති කායො. ඉදං සුඛං ඉමිනා කායෙත පරිසංවෙදෙති. තෙන වුච්චති 'සුඛං ච කායෙත පරිසංවෙදෙති'ති.

645. 'යං තං අරියා ආවික්ඛන්ති'ති තත් කතමෙ අරියා : අරියා වුච්චන්ති බුද්ධා ච බුද්ධසාවකා ච, තෙ ඉමං ආවික්ඛන්ති දෙසෙනති පඤ්ඤාපෙතති පට්ඨපෙතති විචරන්ති විභජන්ති උත්තානිකරොන්ති පකාසෙතති. තෙන වුච්චති 'යං තං අරියා ආවික්ඛන්ති'ති.

634. 'සමාධි' යනු : සම්ප්‍රසාදය ප්‍රීතිය හා සුඛය (යන) ඒ ධර්මයෝ මේ සමාධි යෙහි හටගන්නාහු වෙති, ප්‍රත්‍යයසම්චායයෙන් හටගන්නාහු නිපන්නාහු වෙසෙයින් නිපන්නාහු පහළ වූවාහු වෙත්. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'සමාධි' යි.

635. පිතිසුඛං යනු : ප්‍රීතියක් ඇත, සුඛයෙක් ඇති. එහි ප්‍රීති කවර යත් '... මේ 'ප්‍රීති' යි කියනු ලැබේ. එහි සුඛ කවර යත් '... මේ 'සුඛ' යි කියනු ලැබේ. මේ සුඛය මේ ප්‍රීතිය සහගියා වෙයි, සහජාත - සංසෘජ - සම්ප්‍රසුක්ත වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'පිතිසුඛං' යි.

636. 'දුකියං' යනු : ගණනානුපූර්වතායෙන් ද්විතීය ය. මේ ධ්‍යානයට දෙ වැනි ව සමවදී නු යි ද්විතීය යි.

637. 'ක්කානං' යනු : සම්ප්‍රසාදය, ප්‍රීතිය හා සුඛය, එතෙතකාග්‍රතා යි.

638. 'උපසම්පජ්ජ' යනු : ද්විතීයධ්‍යානයාගේ යම් ලාභයෙක් ප්‍රතිලාභයෙක් ප්‍රාප්තියක් සම්ප්‍රාප්තියක් ස්පර්ශයෙක් සාක්ෂාත්ක්‍රියාවක් පැමිණීමක් වේ ද, එය යි.

639. 'චිතරති' යනු ... එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'චිතරති' යි.

640. 'පිතියා ව චිරාගා' යනු : එහි ප්‍රීති කවර යත් : යම් ප්‍රීතියක් ප්‍රමොද බවක් ආමොදනයක් ප්‍රමොදනයක් හර්ෂයෙක් ප්‍රහර්ෂයෙක් සන්තොෂයෙක් ඔදවැඩි බවක් විත්තයාගේ සියමනබවක් වේ ද, මේ 'ප්‍රීති' යි කියනු ලැබේ. මේ ප්‍රීතිය භාන්ත - ශමිත - ව්‍යුපභාන්ත - අස්තඛිගත - අභ්‍යස්තඛිගත - අර්පිත - ව්‍යාර්පිත - ශොමිත - විශොමිත - ව්‍යන්තීකෘත වෙත්. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'පිතියා ව චිරාගා' යි.

641. 'උපෙක්ඛකො' යනු : එහි උපෙක්ෂාකවර යත් : යම් උපෙක්ෂාවක් උපෙක්ෂා අයුරෙක් අධ්‍යුපෙක්ෂණයෙක් විත්තයාගේ මැදහත් බවක් වේ ද, මේ 'උපෙක්ෂා' යි කියනු ලැබේ. මේ උපෙක්ෂායෙන් යුක්ත වූයේ වෙයි ... සමන්වාගත වූයේ වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'උපෙක්ඛකො' යි.

642. 'චිතරති' යනු : ... එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'චිතරති' යි.

643. 'සතො ව සම්පජානො' යනු : එහි 'සති' කවර යත් : යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘති යක් ... සමාක්ස්මෘතියක් වේ ද, මේ 'සති' යි කියනු ලැබේ. එහි සම්පජ්ඣකවර යත් : යම් ප්‍රඥාවක් දන්නා අයුරෙක් ... අමොහයෙක් ධර්මවිචයයෙක් සමාග්දෘෂ්ටියක් වේ ද, මේ 'සම්පජ්ඣක' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ සතියෙන් ද මේ සම්පජ්ඣකයෙන් ද යුක්ත වූයේ වෙයි ... සමන්වාගත වූයේ වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'සතො ව සම්පජානො' යි.

644. 'සුඛං ව කායෙන පටිසංවෙදෙති' යනු : එහි 'සුඛ' කවර යත් : යම් චෛතසික වූ මිහිරෙක් චෛතසික වූ සුඛයෙක් වෙතොසම්ඵස්සයෙන් උපන් මිහිරි වූ සුඛ වූ වෙදයිත යෙක් වෙතොසම්ඵස්සයෙන් උපන් සාතසුඛවෙදනාවක් වේ ද, මේ 'සුඛ' යි කියනු ලැබේ. එහි කාය කවර යත් : සංඤ්ඤාත්මකය, සංස්කාරස්කන්ධය, විඤ්ඤාත්මකයි. මේ 'කාය' යි කියනු ලැබේ. මේ සුඛය මේ කයින් විදියි. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'සුඛං ව කායෙන පටිසංවෙදෙති' යි.

645. 'යං තං අරියා ආචික්ඛන්ති' යනු : එහි ආර්යයෝ කවරහ යත් : බුදුවරු ද බුද්ධශ්‍රාවකයෝ ද 'ආර්යයෝ' යි කියනු ලැබෙත්. ඔහු මේ පුද්ගලයා උදෙසති, දෙසති, පනවති, පිහිටුවති, ප්‍රකට කෙරෙති, විභාග කෙරෙති, නො ගැඹුරු කෙරෙති, ප්‍රකාශ කෙරෙත්. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'යං තං අරියා ආචික්ඛන්ති' යි.

646. 'උපෙක්කකො සතිමා සුඛවිහාරී'ති තත්ත කතමා උපෙක්කා : යං උපෙක්කා උපෙක්කනා අජ්ඣුපෙක්කනා මජ්ඣිත්තනා චිත්තස්ස, අයං වුච්චති උපෙක්කා. තත්ත කතමා සති : යං සති අනුස්සති -පෙ- සමමාසති, අයං වුච්චති සති. තත්ත කතමං සුඛං : යං චේතයිකං සාතං -පෙ- ඉදං වුච්චති සුඛං. ඉති ඉමාං ච උපෙක්කාය ඉමාං ච සතියා ඉමිනා ච සුඛෙන සමන්තාගතො ඉරියති චිත්තති පාලෙති යාපෙති චරති විහරති. තෙන වුච්චති 'උපෙක්කකො සතිමා සුඛවිහාරී'ති.

647. 'තතිය'නති ගණනානුපුබ්බතා¹ තතියං, ඉදං තතියං සමා-පජ්ජති'ති තතියං.

648. 'කෘත'නති උපෙක්කාසතිසමපජ්ඣං සුඛං චිත්තස්ස එකස්සතා.

649. 'උපසමපජ්ජ'ති යො තතියස්ස කෘතස්ස ලාභො පටිලාභො පතති සමපතති චුසනා සච්ඡිකිරියා උපසමපද.

650. 'විහරති'ති -පෙ- තෙන වුච්චති විහරති'ති.

651. 'සුඛස්ස ච පභානා දුක්ඛස්ස ච පභානා'ති අත්ථි සුඛං, අත්ථි දුක්ඛං. තත්ත කතමං සුඛං : යං කායිකං සාතං කායිකං සුඛං කායසම්ප්පාදං සාතං සුඛං වේදයිතං කායසම්පාදං සාතං සුඛා වේදනා, ඉදං වුච්චති සුඛං. තත්ත කතමං දුක්ඛං : යං කායිකං අසාතං කායිකං දුක්ඛං කායසම්පාදං අසාතං දුක්ඛං වේදයිතං කායසම්පාදං අසාතා දුක්ඛා වේදනා, ඉදං වුච්චති දුක්ඛං. ඉති ඉදං ඉදං සුඛං ඉදං දුක්ඛං සන්තා භොනති සමිතා වුපසන්නා අත්ථාසන්නා අබ්බත්ථාසන්නා අපිට්ඨා ව්‍යපිට්ඨා සොසිතා විසොසිතා ව්‍යන්තිකතා. තෙන වුච්චති 'සුඛස්ස ච පභානා දුක්ඛස්ස ච පභානා'ති.

652. 'පුබ්බෙව සොමනස්ස දොමනස්සානං අත්ථාසමා'ති අත්ථි සොමනස්සං, අත්ථි දොමනස්සං. තත්ත කතමං සොමනස්සං : යං චේතයිකං සාතං චේතයිකං සුඛං චේතොසම්පාදං සාතං සුඛං වේදයිතං චේතො සම්පාදං සාතං සුඛා වේදනා, ඉදං වුච්චති සොමනස්සං. තත්ත කතමං දොමනස්සං : යං චේතයිකං අසාතං චේතයිකං දුක්ඛං චේතො-සම්පාදං අසාතං දුක්ඛං වේදයිතං චේතොසම්පාදං අසාතා දුක්ඛා වේදනා, ඉදං වුච්චති දොමනස්සං. ඉති ඉදං ච සොමනස්සං ඉදං ච දොමනස්සං පුබ්බෙව සන්තා භොනති සමිතා වුපසන්නා අත්ථාසන්නා අබ්බත්ථාසන්නා අපිට්ඨා ව්‍යපිට්ඨා සොසිතා විසොසිතා ව්‍යන්තිකතා. තෙන වුච්චති 'පුබ්බෙව සොමනස්ස දොමනස්සානං අත්ථාසමා'ති.

653. 'අදුක්ඛමසුඛ'නති යං චේතයිකං නෙව සාතං නාසාතං චේතො-සම්පාදං අදුක්ඛමසුඛං වේදයිතං චේතොසම්පාදං අදුක්ඛමසුඛා වේදනා. තෙන වුච්චති 'අදුක්ඛමසුඛ'නති.

1. ගණනානුපුබ්බතො - සා.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

646. 'උපෙක්ඛකො සතිමා සුඛවිහාරී' යනු : එහි උපෙක්ඛා කවර යත් : යම් උපෙක්ඛායෙක් උපෙක්ඛාකාරයෙක් අධ්‍යුපෙක්ඛණයෙක් වින්තයාගේ මැදහත් බවෙක් වේ ද, මේ 'උපෙක්ඛා' යි කියනු ලැබේ. එහි සති කවර යත් : යම් ස්මෘතියෙක් අනුස්මෘතියෙක් . . . සමාක්ස්මෘතියෙක් වේ ද, මේ 'සති' යි කියනු ලැබේ. එහි සුඛ කවර යත් : යම් වෛතසික වූ සාතයෙක් . . . මේ 'සුඛ' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ උපෙක්ඛායෙන් ද මේ ස්මෘතියෙන් ද මේ සුඛයෙන් ද සමන්වාහන වූයේ ඉරියවු පවත්වයි, වැටෙයි, පාලනය කෙරෙයි, යැපෙයි, හැසිරෙයි, වෙසේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'උපෙක්ඛකො සතිමා සුඛවිහාරී' යි.

647. 'තතියං' යනු : ගණනානුසූර්වතායෙන් තෘතීය යි. මේ ධ්‍යානයට තුන් වැනි ව සමවදී නු යි තෘතීය යි.

648. 'ක්කානං' යනු : උපෙක්ඛායෙන් උපත් ස්මෘතියම්ප්‍රප්‍රත්‍යා ය, සුඛ ය, චිත්තෙනකාග්‍රත්‍යා යි.

649. 'උපසම්පජ්ජ' යනු : තෘතීයධ්‍යානයාගේ යම් ලාභයෙක් ප්‍රතිලාභයෙක් ප්‍රාප්තියක් සම්ප්‍රාප්තියක් ස්පර්ශයෙක් සක්ෂාත්ත්‍රියායෙක් පැමිණීමෙක් වේ ද එය යි.

650. 'චිහරති' යනු : . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'චිහරති' යි.

651. 'සුඛස්ස ව පභානා දුක්ඛස්ස ව පභානා' යනු : සුඛයෙක් ඇත, දුක්ඛයෙක් ඇති. එහි 'සුඛ' කවර යත් : යම් කායික වූ මිහිරෙක් කායික වූ සුඛයෙක් කායසම්ප්‍රසංයෙන් උපත් මිහිරි වූ සුඛ වූ වෛදයිතයෙක් කායසම්ප්‍රසංයෙන් උපත් මිහිරි වූ සුඛ වූ වෛදනාවක් වේ ද, මේ 'සුඛ' යි කියනු ලැබේ. එහි දුක්ඛ කවර යත් : යම් කායික වූ අමිහිරෙක් කායික වූ දුකෙක් කායසම්ප්‍රසංයෙන් උපත් අමිහිරි වූ දුක් වූ වෛදයිතයෙක් කායසම්ප්‍රසංයෙන් උපත් අමිහිරි වූ දුක් වූ වෛදනායෙක් වේ ද, මේ 'දුක්ඛ' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ සුඛය ද මේ දුක්ඛය ද සන්තිදුතානු වෙති, ශමිත වූවාහු ව්‍යුප්‍රශාන්ත වූවාහු අස්තයට ගියාහු වෙසෙයින් අස්තයට ගියාහු අර්පිත වූවාහු වෙසෙයින් අර්පිත වූවාහු වියළන ලද්දහු වෙසෙයින් වියළන ලද්දහු විගතාන්ත කරන ලද්දහු වෙත්. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'සුඛස්ස ව පභානා දුක්ඛස්ස ව පභානා' යි.

652. 'පුබ්බෙව සොමනස්ස දෙමනස්සානං අත්ථගිමා' යනු : සොමනස්සයෙක් ඇත, දෙමනස්සයෙක් ඇති. එහි සොමනස්ස කවර යත් : යම් වෛතසික වූ මිහිරෙක් වෛතසික වූ සුඛයෙක් වෙතොසම්ප්‍රසංයෙන් උපත් මිහිරි වූ සුඛ වූ වෛදයිතයෙක් වෙතොසම්ප්‍රසංයෙන් උපත් මිහිරි වූ සුඛ වූ වෛදනායෙක් වේ ද, මේ 'සොමනස්ස' යි කියනු ලැබේ. එහි දෙමනස්ස කවර යත් : යම් වෛතසික වූ අමිහිරෙක් වෛතසික වූ දුකෙක් වෙතොසම්ප්‍රසංයෙන් උපත් අමිහිරි වූ දුක් වූ වෛදයිතයෙක් වෙතොසම්ප්‍රසංයෙන් උපත් අමිහිරි වූ දුක් වූ වෛදනායෙක් වේ ද, මේ 'දෙමනස්ස' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ සොමනස්සය ද මේ දෙමනස්සය ද පෙර ම සන්තිදුතානු වෙති. ශමිත වූවාහු ව්‍යුප්‍රශාන්ත වූවාහු අස්තයට ගියාහු වෙසෙයින් අස්තයට ගියාහු අර්පිත වූවාහු වෙසෙයින් අර්පිත වූවාහු වියළන ලද්දහු වෙසෙයින් වියළන ලද්දහු විගතාන්ත කරන ලද්දහු වෙත්. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'පුබ්බෙව සොමනස්සදෙමනස්සානං අත්ථගිමා' යි.

653. 'අදුක්ඛමසුඛං' යනු : යම් වෛතසික වූ නො ම සාත වූ අසාත නො වූ වෙතොසම්ප්‍රසංයෙන් උපත් නො දුක් නො සුඛ වූ වෛදයිතයෙක් වෙතොසම්ප්‍රසංයෙන් උපත් නො දුක් නො සුඛ වූ වෛදනායෙක් වේ ද එය යි. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'අදුක්ඛමසුඛං' යි.

654. 'උපෙක්ඛාසනිපාරිසුද්ධි'නති තථ කතමා උපෙක්ඛා : යා උපෙක්ඛා උපෙක්ඛනා අජ්ඣුපෙක්ඛනා මජ්ඣන්තනා විතතං, අයං වුච්චති උපෙක්ඛා. තථ කතමා සති : යා සති අනුස්සති -පෙ-සමාසනී. අයං වුච්චති සති. අයං සති ඉමාස උපෙක්ඛාස විවිධා හොති පරිසුද්ධා පරියොදානා. තෙන වුච්චති 'උපෙක්ඛාසනිපාරි-සුද්ධි'නති.

655. 'චතුත්ත'නති ගණනානුපුබ්බතො¹ චතුත්තං. ඉදං චතුත්තං සමාපජ්ජති චතුත්තං.

656. 'කෘත'නති උපෙක්ඛා සති විතතං ඵකංගතා.

657. 'උපසමපජ්ජ'ති, යො චතුත්තං කෘතං ලාභො පටිලාභො පතති සමපතති ණ්ණනා සච්ඡිකිරියා උපසමපදා.

658. 'විහරතී'ති -පෙ- තෙන වුච්චති 'විහරතී'ති.

659. 'සබ්බසො රූපසඤ්ඤනං සමතික්කමා'ති. තථ කතමා රූපසඤ්ඤා : රූපාවිවරසමාපතියං සමාපන්නං වා උපපන්නං වා දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරියං වා සඤ්ඤා සඤ්ජානනා සඤ්ජානිතතං, ඉමා වුච්චන්ති රූපසඤ්ඤායො. ඉමා රූපසඤ්ඤායො අතික්කන්තො හොති විතික්කන්තො සමතික්කන්තො. තෙන වුච්චති 'සබ්බසො රූපසඤ්ඤනං සමතික්කමා'ති.

660. 'පටිඝසඤ්ඤනං අත්ඛමා'ති තථ කතමා පටිඝසඤ්ඤා : රූපසඤ්ඤා සංඤ්ඤා සංඤ්ඤා රසසඤ්ඤා ථොට්ඨබ්බසඤ්ඤා, ඉමා වුච්චන්ති පටිඝසඤ්ඤායො. ඉමා පටිඝසඤ්ඤායො සන්තා හොනති සමිතා වුපසන්තා අත්ඛමා අඛන්තඛමා අපිට්ඨා ව්‍යපිට්ඨා සොසිතා විසොසිතා ව්‍යන්ති කතා, තෙන වුච්චති පටිඝසඤ්ඤනං අත්ඛමාති.

661. 'නානත්තසඤ්ඤනං අමනසිකාර'ති. තථ කතමා නානත්ත සඤ්ඤා : අසමාපන්නං මනොධාතුසම්මිතිං වා මනොවිඤ්ඤාණධාතු සම්මිතිං වා සඤ්ඤා සඤ්ජානනා සඤ්ජානිතතං, ඉමා වුච්චන්ති නානත්තසඤ්ඤායො. ඉමා නානත්තසඤ්ඤායො න මනසිකරෙති. තෙන වුච්චති 'නානත්තසඤ්ඤනං අමනසිකාර'ති.

662. 'අනන්තො අකාසො'ති තථ කතමො අකාසො : යො අකාසො අකාසගතං අසං අසගතං විවරෙ විවරගතං අසමුප්පිං චතුති මහාභූතෙති, අයං වුච්චති අකාසො. තස්මිං අකාසෙ විතතං ධර්මෙති සණ්ඨපෙති අනන්තං ඵරති. 'තෙන වුච්චති අනන්තො අකාසො'ති.

663. 'අකාසානඤ්ඤායතන'නති අකාසානඤ්ඤායතනං සමාපන්නං වා උපපන්නං වා දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරියං වා විතතවේතසිකා ධම්මා.

664. 'උපසමපජ්ජ'ති යො අකාසානඤ්ඤායතනං ලාභො පටිලාභො පතති සමපතති ණ්ණනා සච්ඡිකිරියා උපසමපදා.

665. 'විහරතී'ති -පෙ- තෙන වුච්චති 'විහරතී'ති.

1. ගණනානුපුබ්බතො - සායා.

2. දිට්ඨධම්ම - සිපාචි.

654. 'උපෙක්ඛාසනිපාරිසුද්ධිං' යනු : එහි උපෙක්ඛා කවර යත් : යම් උපෙක්ඛා යෙක් උපෙක්ඛාකාරයෙක් අධිප්‍රපෙක්ඛණයෙක් විත්තයාගේ මැදහත් බවෙක් වේ ද, මේ 'උපෙක්ඛා' යි කියනු ලැබේ. එහි 'සති' කවර යත් : යම් ස්මෘතියෙක් අනුස්මෘතියෙක් . . සමාක්ස්මෘතියෙක් වේ ද, මේ 'සති' යි කියනු ලැබේ. මේ ස්මෘතිය මේ උපෙක්ඛායෙන් විවෘත වුවා පරිශුද්ධ වුවා පශ්චාත්ත වුවා වෙයි. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'උපෙක්ඛා සනිපාරිසුද්ධිං' යි.

655. 'චතුත්ථං' යනු : ගණනානුසූර්වතායෙන් චතුර්ථ ය. මේ ධ්‍යානයට සතර වැනි ව සමවදී නු යි චතුර්ථ යි.

656. 'කුතං' යනු : උපෙක්ඛායෙන් උපන් ස්මෘති ය, විත්තයාගේ එකාග්‍රතා යි.

657. 'උපසම්පජ්ජ' යනු : චතුර්ථධ්‍යානයාගේ යම් ලාභයෙක් ප්‍රතිලාභයෙක් ප්‍රාප්තියක් සම්ප්‍රාප්තියක් ස්පර්ශයෙක් සාක්ෂාත්ක්‍රියායෙක් පැමිණීමෙක් වේ ද එය යි.

658. 'චිතරති' යනු : . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'චිතරති' යි.

659. 'සබ්බසො රූපසඤ්ඤනං සමතික්කමා' යනු : එහි 'රූපසංඤ' කවර යත් : රූපාවචරසමාපත්තියට සමවත්තයෙන් හෝ පැමිණියහුගේ හෝ දෘෂ්ටධර්මසුඛවිහාර ඇත්තහුගේ හෝ හැඳින්වීමක් හඳුනාන අයුරෙක් හැඳිනගත් බවෙක් වේ ද, මොහු 'රූප සංඤ' යි කියනු ලැබෙත්. මේ රූපසංඤවත් ඉක්මමියේ වෙයි, වෙසෙසින් ඉක්මමියේ මොනවට ඉක්මමියේ වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'සබ්බසො රූපසඤ්ඤනං සමතික්කමා' යි.

660. 'පටිසසඤ්ඤනං අත්ථංගමා' යනු : එහි 'ප්‍රතිසසංඤ' කවර යත් : රූපසංඤය, ශබ්දසංඤ ය, ගන්ධසංඤ ය, රසසංඤ ය, ස්පර්ශසංඤ යි. මොහු 'ප්‍රතිසසංඤ' යි කියනු ලැබෙත්. මේ ප්‍රතිසසංඤවත් සන්තිදුෂ්ණ වෙති, සන්තිදුෂ්ණ ලද්දහු වෙසෙසින් සන්තිදුෂ්ණ අස්තයට ගියාහු වෙසෙසින් අස්තයට ගියාහු අර්පිත වුවාහු වාර්පිත වුවාහු වියළුන ලද්දහු වෙසෙසින් වියළුන ලද්දහු විගතාන්ත කරන ලද්දහු වෙත්. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'පටිසසඤ්ඤනං අත්ථංගමා' යි.

661. 'නානත්තසඤ්ඤනං අමනසිකාරා' යනු : එහි 'නානාත්වසංඤ' කවර යත් : මනොධාතුසමධිගී වූ හෝ මනොවිඤ්ඤාධාතුසමධිගී වූ හෝ අසමාපන්නයාගේ සංඤයෙක් හඳුනාන අයුරෙක් හැඳිනගත් බවෙක් වේ ද, මොහු 'නානාත්වසංඤ' යි කියනු ලැබෙත්. මේ නානාත්වසංඤවත් නො මෙනෙහි කෙරෙයි. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'නානත්ත සඤ්ඤනං අමනසිකාරා' යි.

662. 'අනන්තො ආකාසො' යනු : එහි ආකාශය කවරෙ යත් : යම් ආකාශයෙක් ආකාශගතයෙක් (නො ගැටෙන හෙයින්) අසයෙක් අසගතයෙක් විචරයෙක් විචරගත යෙක් සතර මහාභූතයන් විසින් නො පහස්නා ලද්දෙක් වේ ද, මේ 'ආකාශ' යි කියනු ලැබේ. ඒ ආකාශයෙහි සිත තබයි, මොනොවට තබයි, අනන්ත ව පතුරයි. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'අනන්තො ආකාසො' යි.

663. 'ආකාසානඤ්චායතනං' යනු : ආකාසානඤ්චායතනයට සමවත්තයෙන් හෝ පැමිණියහුගේ හෝ ඉහාත්මසුඛවිහාර ඇත්තහුගේ හෝ විත්තවෙතසික ධර්මයෝ යි.

664. 'උපසම්පජ්ජ' යනු : ආකාසානඤ්චායතනයාගේ යම් ලාභයෙක් ප්‍රතිලාභයෙක් ප්‍රාප්තියක් සම්ප්‍රාප්තියක් ස්පර්ශයෙක් සාක්ෂාත්ක්‍රියායෙක් පැමිණීමෙක් වේ ද එය යි.

665. 'චිතරති' යනු . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'චිතරති' යි.

666. 'සබ්බසො ආකාසානඤ්චායතනං සමතික්කමමා'ති, ඉමං ආකාසානඤ්චායතනං අතික්කනොතො හොති විතික්කනොතො සමතික්කනොතො. 'තෙන වුච්චති සබ්බසො ආකාසානඤ්චායතනං සමතික්කමමා'ති.

667. 'අනන්තං විඤ්ඤාණ'නාති තං යෙව ආකාසං විඤ්ඤාණෙන චුච්චං මනසිකරොති අනන්තං ඵරති. තෙන වුච්චති 'අනන්තං විඤ්ඤාණ'නාති.

668. 'විඤ්ඤාණඤ්චායතන'නාති විඤ්ඤාණඤ්චායතනං සමාපන්නස්ස වා උපපන්නස්ස වා දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරිස්ස වා විත්තවෙනසික්කා ඛමමා.

669. 'උපසම්පජ්ජා'ති යො විඤ්ඤාණඤ්චායතනස්ස ලාභො පටිලාභො පතති සම්පතති චුසනා සච්ඡිකිරියා උපසම්පදා.

670. 'විහරති'ති -පෙ- තෙන වුච්චති 'විහරති'ති.

671. 'සබ්බසො විඤ්ඤාණඤ්චායතනං සමතික්කමමා'ති ඉමං විඤ්ඤාණඤ්චායතනං අතික්කනොතො හොති විතික්කනොතො සමතික්කනොතො. තෙන වුච්චති 'සබ්බසො විඤ්ඤාණඤ්චායතනං සමතික්කමමා'ති.

672. 'නජී කිංචි'ති තං යෙව විඤ්ඤාණං භාවෙති විභාවෙති අනතරධාපෙති නජී කිඤ්චිති පස්සති. තෙන වුච්චති 'නජී කිඤ්චි'ති.

673. 'ආකිඤ්චඤ්චායතන'නාති ආකිඤ්චඤ්චායතනං සමාපන්නස්ස වා උපපන්නස්ස වා දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරිස්ස වා විත්තවෙනසික්කා ඛමමා.

674. 'උපසම්පජ්ජා'ති යො ආකිඤ්චඤ්චායතනස්ස ලාභො පටිලාභො පතති සම්පතති චුසනා සච්ඡිකිරියා උපසම්පදා.

675. 'විහරති'ති -පෙ- තෙන වුච්චති 'විහරති'ති.

676. 'සබ්බසො ආකිඤ්චඤ්චායතනං සමතික්කමමා'ති ඉමං ආකිඤ්චඤ්චායතනං අතික්කනොතො හොති විතික්කනොතො සමතික්කනොතො. තෙන වුච්චති 'සබ්බසො ආකිඤ්චඤ්චායතනං සමතික්කමමා'ති.

677. 'නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤා'ති තං යෙව ආකිඤ්චඤ්චායතනං සන්නතො මනසිකරොති සඤ්ඤාචසෙසසමාපතති. භාවෙති. තෙන වුච්චති 'නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤා'ති.

678. 'නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතන'නාති නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතනං සමාපන්නස්ස වා උපපන්නස්ස වා දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරිස්ස වා විත්තවෙනසික්කා ඛමමා.

679. 'උපසම්පජ්ජා'ති යො නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනස්ස ලාභො පටිලාභො පතති සම්පතති චුසනා සච්ඡිකිරියා උපසම්පදා.

680. 'විහරති'ති ඉරියව්ව විත්තති පාලෙති යපෙති යාපෙති වරති විහරති. තෙන වුච්චති 'විහරති'ති.

සුත්තනිකායාපනිකං.

666. 'සබ්බසො ආකාසානස්ථායනනං සමතික්කම්ම' යනු : මේ ආකාසානස්ථායනනය ඉක්මගියේ වෙයි, වෙසෙයින් ඉක්මගියේ මොනොවට ඉක්මගියේ වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'සබ්බසො ආකාසානස්ථායනනං සමතික්කම්ම' යි.

667. 'අනත්තං විඤ්ඤාණං' යනු : විඤ්ඤාණයෙන් පහස්නා ලද එම ආකාශය මෙනෙහි කෙරෙයි. අනත්ත යි පතුරයි. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'අනත්තං විඤ්ඤාණං' යි.

668. 'විඤ්ඤාණස්ථායනනං' යනු : විඤ්ඤාණස්ථායනනයට සමවත්තයෙන් හෝ පැමිණියහුගේ හෝ දෘෂ්ටධර්මසුඛවිහාර ඇත්තහුගේ හෝ චිත්තවේගසිකධර්මයෝ යි.

669. 'උපසම්පජ්ජ' යනු : විඤ්ඤාණස්ථායනනයාගේ යම් ලාභයෙක් ප්‍රතිලාභයෙක් ප්‍රාප්තියක් සම්ප්‍රාප්තියක් පැහැස්මෙක් පසක්කිරීමෙක් පැමිණීමෙක් වේ ද එය යි.

670. 'විහරති' යනු : ... එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'විහරති' යි.

671. 'සබ්බසො විඤ්ඤාණස්ථායනනං' සමතික්කම්ම යනු : මේ විඤ්ඤාණස්ථායනනය ඉක්මගියේ වෙයි, වෙසෙයින් ඉක්මගියේ මැනවින් ඉක්මගියේ වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'සබ්බසො විඤ්ඤාණස්ථායනනං සමතික්කම්ම' යි.

672. 'නත්ථි කිඤ්චි' යනු : එ ම විඤ්ඤාණය වඩයි, වෙසෙයින් වඩයි, අතුරුදහන් කෙරෙයි, 'කිසිවක් නැත' යි බලයි. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'නත්ථි කිඤ්චි' යි.

673. 'ආකිඤ්චස්ථායනනං' යනු : ආකිඤ්චස්ථායනනයට සමවත්තයෙන් හෝ පැමිණියහු ගේ හෝ දෘෂ්ටධර්මසුඛවිහාර ඇත්තහුගේ හෝ චිත්තවේගසිකධර්මයෝ යි.

674. 'උපසම්පජ්ජ' යනු : ආකිඤ්චස්ථායනනයාගේ යම් ලාභයෙක් ප්‍රතිලාභයෙක් ප්‍රාප්තියක් සම්ප්‍රාප්තියක් පැහැස්මෙක් පසක්කිරීමෙක් පැමිණීමෙක් වේ ද එය යි.

675. 'විහරති' යනු : ... එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'විහරති' යි.

676. 'සබ්බසො ආකිඤ්චස්ථායනනං සමතික්කම්ම' යනු : මේ ආකිඤ්චස්ථායනනය ඉක්මගියේ වෙයි, වෙසෙයින් ඉක්මගියේ මැනවින් ඉක්මගියේ වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'සබ්බසො ආකිඤ්චස්ථායනනං සමතික්කම්ම' යි.

677. 'නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤා' යනු : එ ම ආකිඤ්චස්ථායනනය ශාන්තවශයෙන් මෙනෙහි කෙරෙයි, සංස්කාරාවශෙෂ සමාපත්තිය වඩයි, එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤා' යි.

678. 'නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤානං' යනු : නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤානනයට සමවත්තයෙන් හෝ පැමිණියහුගේ හෝ දෘෂ්ටධර්මසුඛවිහාර ඇත්තහුගේ හෝ චිත්තවේගසික ධර්මයෝ යි.

679. 'උපසම්පජ්ජ' යනු : නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤානනයාගේ යම් ලාභයෙක් ප්‍රතිලාභයෙක් ප්‍රාප්තියක් සම්ප්‍රාප්තියක් ස්පර්ශයෙක් සාක්ෂාත්ත්වයායෙක් පැමිණීමෙක් වේ ද එය යි.

680. 'විහරති' යනු : ඉරියවු පවත්වයි, වැටෙයි, පාලනය කෙරෙයි, යැපෙයි යාපනය කෙරෙයි, හැසිරෙයි, වෙසේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'විහරති' යි.

සුත්‍රාන්තසාප්තිය යි.

681. වතුන් කිහිපයක් : පරම. ක්‍රි.පූ. 1 දුතිය. ක්‍රි.පූ. 2 තතිය. ක්‍රි.පූ. 3 වතුන් කිහිපයක්.

682. තත් කතම. පරම. ක්‍රි.පූ. 4 ඉතිහාසය සමයේ රුපුප-පතිය. මහා. භාවේති විවිධව කාමෙති -පෙ- පරම. ක්‍රි.පූ. 5 උපසම්පාදි විහරති පරම. ක්‍රි.පූ. 6 තතිය. සමයේ පසුබිහික. ක්‍රි.පූ. 7 හෙති විතකක, විවරෙ පිති සුඛ. විතකක එකකතා, ඉදං වුවති පරම. ක්‍රි.පූ. 8 අවසෙසා ධම්මා ක්‍රි.පූ. 9 කතමසුත්තා.

683. තත් කතම. දුතිය. ක්‍රි.පූ. 10 ඉතිහාසය සමයේ රුපුප-පතිය. මහා. භාවේති විතකකවිවරනං වුපසමා -පෙ- දුතිය. ක්‍රි.පූ. 11 උපසම්පාදි විහරති පරම. ක්‍රි.පූ. 12 තතිය. සමයේ තිවිහික. ක්‍රි.පූ. 13 හෙති පිති සුඛ. විතකක එකකතා, ඉදං වුවති දුතිය. ක්‍රි.පූ. 14 අවසෙසා ධම්මා ක්‍රි.පූ. 15 කතමසුත්තා.

684. තත් කතම. තතිය. ක්‍රි.පූ. 16 ඉතිහාසය සමයේ රුපුප-පතිය. මහා. භාවේති පිතියා ව විරහා -පෙ- තතිය. ක්‍රි.පූ. 17 උපසම්පාදි විහරති පරම. ක්‍රි.පූ. 18 තතිය. සමයේ දුට්ඨික. ක්‍රි.පූ. 19 හෙති සුඛ. විතකක එකකතා, ඉදං වුවති තතිය. ක්‍රි.පූ. 20 අවසෙසා ධම්මා ක්‍රි.පූ. 21 කතමසුත්තා.

685. තත් කතම. වතුන් කිහිපයක් : ඉතිහාසය සමයේ රුපුප-පතිය. මහා. භාවේති සුඛසා ව පහානා -පෙ- වතුන් කිහිපයක්. උපසම්පාදි විහරති පරම. ක්‍රි.පූ. 22 තතිය. සමයේ දුට්ඨික. ක්‍රි.පූ. 23 හෙති උපෙකක, විතකක එකකතා, ඉදං වුවති වතුන් කිහිපයක්. අවසෙසා ධම්මා ක්‍රි.පූ. 24 කතමසුත්තා.

686. ඉතිහාසය සමයේ රුපුපපතිය. මහා. භාවේති විවිධව කාමෙති -පෙ- පරම. ක්‍රි.පූ. 25 උපසම්පාදි විහරති පරම. ක්‍රි.පූ. 26 තතිය. සමයේ පසුබිහික. ක්‍රි.පූ. 27 හෙති විතකක, විවරෙ පිති සුඛ. විතකක එකකතා, ඉදං වුවති පරම. ක්‍රි.පූ. 28 අවසෙසා ධම්මා ක්‍රි.පූ. 29 කතමසුත්තා.

687. ඉතිහාසය සමයේ රුපුපපතිය. මහා. භාවේති විවිධව කාමෙති විවිධ අකුසලෙති ධම්මෙති අවිතකක. විවරමතනං* විවෙකප. පිති සුඛ. දුතිය. ක්‍රි.පූ. 30 උපසම්පාදි විහරති පරම. ක්‍රි.පූ. 31 තතිය. සමයේ වතුරහික. ක්‍රි.පූ. 32 හෙති. විවරෙ පිති සුඛ. විතකක එකකතා, ඉදං වුවති දුතිය. ක්‍රි.පූ. 33 අවසෙසා ධම්මා ක්‍රි.පූ. 34 කතමසුත්තා.

688. ඉතිහාසය සමයේ රුපුපපතිය. මහා. භාවේති විතකකවිවරනං වුපසමා -පෙ- තතිය. ක්‍රි.පූ. 35 උපසම්පාදි විහරති පරම. ක්‍රි.පූ. 36 තතිය. සමයේ තිවිහික. ක්‍රි.පූ. 37 හෙති පිති සුඛ. විතකක එකකතා, ඉදං වුවති තතිය. ක්‍රි.පූ. 38 අවසෙසා ධම්මා ක්‍රි.පූ. 39 කතමසුත්තා.

689. ඉතිහාසය සමයේ රුපුපපතිය. මහා. භාවේති පිතියා ව විරහා -පෙ- වතුන් කිහිපයක්. උපසම්පාදි විහරති පරම. ක්‍රි.පූ. 40 තතිය. සමයේ දුට්ඨික. ක්‍රි.පූ. 41 හෙති. සුඛ. විතකක එකකතා, ඉදං වුවති වතුන් කිහිපයක්. අවසෙසා ධම්මා ක්‍රි.පූ. 42 කතමසුත්තා.

1. පරම. ක්‍රි.පූ. 1 - සිරිමු.

2. අවිතකකවිවරමතනං - සිපාචි.

681. ධ්‍යානයෝ සතර දෙනෙකි : ප්‍රථමධ්‍යාන ය, ද්විතීයධ්‍යාන ය, තෘතීයධ්‍යාන ය, චතුර්ථධ්‍යාන යි.

682. එහි ප්‍රථමධ්‍යාන කවරෙ යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ යම් කලෙක රූපභවෝත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . පට්ඨකසිණ ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි පඤ්චාධිග්ගධ්‍යානය වෙයි : විතර්ක ය, විචාර ය, ප්‍රීති ය, සුඛ ය, චිත්තයාගේ එකාග්‍රතා යි. මේ 'ප්‍රථමධ්‍යාන' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂධර්මයෝ ධ්‍යානයමප්‍රයුක්තයෝ යි.

683. එහි ද්විතීයධ්‍යාන කවරෙ යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ යම් කලෙක රූපභවෝත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, විතර්කවිචාරයන්ගේ සන්තිදීමෙන් . . . පට්ඨකසිණ ද්විතීයධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ත්‍රායධිග්ගධ්‍යානය වෙයි : ප්‍රීතිය සුඛ ය චිත්තෙනකාග්‍රතා යි. මේ 'ද්විතීයධ්‍යාන' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂධර්මයෝ ධ්‍යානයමප්‍රයුක්තයෝ යි.

684. එහි තෘතීයධ්‍යාන කවරෙ යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ යම් කලෙක රූපභවෝත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, ප්‍රීතියගේ ද විරාගයෙන් . . . පට්ඨකසිණ තෘතීයධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ද්ව්‍යධිග්ගධ්‍යානය වෙයි : සුඛ ය චිත්තෙනකාග්‍රතා යි. මේ 'තෘතීයධ්‍යාන' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂධර්මයෝ ධ්‍යානයමප්‍රයුක්තයෝ යි.

685. එහි චතුර්ථධ්‍යාන කවරෙ යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ යම් කලෙක රූපභවෝත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, සුඛයාගේ ද ප්‍රභාණයෙන් . . . පට්ඨකසිණ චතුර්ථධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ද්ව්‍යධිග්ගධ්‍යානය වෙයි : උපේක්ෂා ය චිත්තෙනකාග්‍රතා යි. මේ 'චතුර්ථධ්‍යාන' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂධර්මයෝ ධ්‍යානයමප්‍රයුක්තයෝ යි.

686. මෙ සස්තෙනි මහණ යම් කලෙක රූපභවෝත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . පට්ඨකසිණ ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි පඤ්චාධිග්ගධ්‍යානය වෙයි : විතර්ක ය, විචාර ය, ප්‍රීති ය, සුඛ ය, චිත්තෙනකාග්‍රතා යි. මේ 'ප්‍රථමධ්‍යාන' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂධර්මයෝ ධ්‍යානයමප්‍රයුක්තයෝ යි.

687. මෙ සස්තෙනි මහණ යම් කලෙක රූපභවෝත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම අකුශලධර්මයන්ගෙන් වෙන් ව ම අවිතර්ක වූ විචාර මාත්‍ර වූ විවෙකයෙන් උපන් ප්‍රීතිය හා සුඛය ඇති පට්ඨකසිණ ද්විතීයධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි චතුර්ධිග්ගධ්‍යානය වෙයි : විචාර ය, ප්‍රීති ය, සුඛ ය, චිත්තෙනකාග්‍රතා යි. මේ 'ද්විතීයධ්‍යාන' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂධර්මයෝ ධ්‍යානයමප්‍රයුක්තයෝ යි.

688. මෙ සස්තෙනි මහණ රූපභවෝත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, විතර්ක විචාරයන්ගේ සන්තිදීමෙන් . . . පට්ඨකසිණ තෘතීයධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ත්‍රායධිග්ගධ්‍යානය වෙයි : ප්‍රීතිය, සුඛය, චිත්තෙනකාග්‍රතා යි. මේ 'තෘතීයධ්‍යාන' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂධර්මයෝ ධ්‍යානයමප්‍රයුක්තයෝ යි.

689. මෙ සස්තෙනි මහණ යම් කලෙක රූපභවෝත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, ප්‍රීතියගේ ද විරාගයෙන් . . . පට්ඨකසිණ චතුර්ථධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ද්ව්‍යධිග්ගධ්‍යානය වෙයි : සුඛ ය, චිත්තෙනකාග්‍රතා යි. මේ 'චතුර්ථධ්‍යාන' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂධර්මයෝ ධ්‍යානයමප්‍රයුක්තයෝ යි.

690. ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුප්පත්තියා මග්ගං භාවෙති. සුඛස්ස ච පභානා -පෙ- පඤ්චමං ක්ෂාන්තං උපසම්පජ්ජා විහරති පරිචිකපිණං. තස්මිං සමයෙ දුට්ඨමිතිකං ක්ෂාන්තං භොති උපෙක්ඛා විතතස්ස එකග්ගතා, ඉදං චූළවති පඤ්චමං ක්ෂාන්තං. අවසෙසා ධම්මා ක්ෂාන්තසම්පයුත්තා.

691. ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ අරුප්පත්තියා මග්ගං භාවෙති සබ්බසො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමතික්ඛමම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසඤ්ඤාසහගතං. සුඛස්ස ච පභානා -පෙ- චතුත්ථං ක්ෂාන්තං උපසම්පජ්ජා විහරති. තස්මිං සමයෙ දුට්ඨමිතිකං ක්ෂාන්තං භොති උපෙක්ඛා විතතස්ස එකග්ගතා, ඉදං චූළවති චතුත්ථං ක්ෂාන්තං. අවසෙසා ධම්මා ක්ෂාන්තසම්පයුත්තා.

692. චත්තාරි ක්ෂාන්තාති: පරම් ක්ෂාන්තං, දුතියං ක්ෂාන්තං, තතියං ක්ෂාන්තං, චතුත්ථං ක්ෂාන්තං.

693. තත්ථ කතමං පරම් ක්ෂාන්තං: ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ක්ෂාන්තං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං. දිට්ඨිගතානං පභානාය පරිමාය භුමියා පත්තියා විවිච්චෙව කාමෙහි -පෙ- පරම් ක්ෂාන්තං උපසම්පජ්ජා විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුණිඤ්ඤං. තස්මිං සමයෙ පඤ්චමිතිකං ක්ෂාන්තං භොති. විතකෙකා විචාරො පිති සුඛං විතතස්ස එකග්ගතා, ඉදං චූළවති පරම් ක්ෂාන්තං. අවසෙසා ධම්මා ක්ෂාන්තසම්පයුත්තා.

694. තත්ථ කතමං දුතියං ක්ෂාන්තං: ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ක්ෂාන්තං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං. දිට්ඨිගතානං පභානාය පරිමාය භුමියා පත්තියා විතක්ඛවිචාරනං චූළවති -පෙ- දුතියං ක්ෂාන්තං උපසම්පජ්ජා විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුණිඤ්ඤං. තස්මිං සමයෙ තිව්ච්චමිතිකං ක්ෂාන්තං භොති පිති සුඛං විතතස්ස එකග්ගතා, ඉදං චූළවති දුතියං ක්ෂාන්තං. අවසෙසා ධම්මා ක්ෂාන්තසම්පයුත්තා.

තත්ථ කතමං තතියං ක්ෂාන්තං: ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ක්ෂාන්තං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං. දිට්ඨිගතානං පභානාය පරිමාය භුමියා පත්තියා පිතියා ච විර්ගා -පෙ- තතියං ක්ෂාන්තං උපසම්පජ්ජා විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුණිඤ්ඤං. තස්මිං සමයෙ දුට්ඨමිතිකං ක්ෂාන්තං භොති සුඛං විතතස්ස එකග්ගතා, ඉදං චූළවති තතියං ක්ෂාන්තං. අවසෙසා ධම්මා ක්ෂාන්තසම්පයුත්තා.

696. තත්ථ කතමං චතුත්ථං ක්ෂාන්තං: ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ක්ෂාන්තං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං. දිට්ඨිගතානං පභානාය පරිමාය භුමියා පත්තියා සුඛස්ස ච පභානා -පෙ- චතුත්ථං ක්ෂාන්තං උපසම්පජ්ජා විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුණිඤ්ඤං. තස්මිං සමයෙ දුට්ඨමිතිකං ක්ෂාන්තං භොති උපෙක්ඛා විතතස්ස එකග්ගතා, ඉදං චූළවති චතුත්ථං ක්ෂාන්තං. අවසෙසා ධම්මා ක්ෂාන්තසම්පයුත්තා.

697. ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ක්ෂාන්තං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං. දිට්ඨිගතානං පභානාය පරිමාය භුමියා පත්තියා විවිච්චෙව කාමෙහි -පෙ- පරම් ක්ෂාන්තං උපසම්පජ්ජා විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුණිඤ්ඤං. තස්මිං සමයෙ පඤ්චමිතිකං ක්ෂාන්තං භොති. විතකෙකා විචාරො පිති සුඛං විතතස්ස එකග්ගතා, ඉදං චූළවති පරම් ක්ෂාන්තං. අවසෙසා ධම්මා ක්ෂාන්තසම්පයුත්තා.

690. මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක රූපහවෝත්තත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද සුඛයාගේ ද ප්‍රභාණයෙන් . . . පඨවිකසිණ පඤ්චමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ද්ව්‍යධිගධ්‍යානය වෙයි : උපේක්ෂා ය, චිත්තෙකාග්‍රතා යි. මේ 'පඤ්චමධ්‍යාන' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ ධ්‍යානසම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

691. මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක අරූපහවෝත්තත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, සර්වප්‍රකාරයෙන් ආකිඤ්චඤ්ඤායතනය ඉක්මවා සුඛයාගේ ද ප්‍රභාණයෙන් . . . තේවසඤ්ඤාසංඤ්ඤායතනසංඤ්ඤාසහගත වූ චතුර්මධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ද්ව්‍යධිගධ්‍යානය වෙයි : උපේක්ෂා ය, චිත්තෙකාග්‍රතා යි. මේ 'චතුර්මධ්‍යාන' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ ධ්‍යානසම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

692. ධ්‍යාන සතරෙකි : ප්‍රථමධ්‍යාන ය, ද්විතීයධ්‍යාන ය, තෘතීයධ්‍යාන ය, චතුර්මධ්‍යාන යි.

693. එහි ප්‍රථමධ්‍යාන කවරෙ යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙයයඛාණික වූ අපවය ගාමී වූ ලෝකෝත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැයි වූ අභිඤ්ඤා ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි පඤ්චාධිගධ්‍යානය වෙයි : විතර්ක ය, විචාර ය, ප්‍රීති ය, සුඛ ය, චිත්තෙකාග්‍රතා යි. මේ 'ප්‍රථමධ්‍යාන' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ ධ්‍යානසම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

694. එහි ද්විතීයධ්‍යාන කවරෙ යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙයයඛාණික වූ අපවය ගාමී වූ ලෝකෝත්තරධ්‍යානය වඩා ද, විතර්කවිචාරයන්ගේ සන්තිදීමෙන් . . . දුඃඛ ප්‍රතිපත් ඇති දන්ධාභිඤ්ඤා ද්විතීයධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ත්‍ර්‍යාධිගධ්‍යානය වෙයි : ප්‍රීති ය, සුඛ ය, චිත්තෙකාග්‍රතා යි. මේ 'ද්විතීයධ්‍යාන' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ ධ්‍යානසම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

695. එහි තෘතීයධ්‍යාන කවරෙ යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙයයඛාණික වූ අපවය ගාමී වූ ලෝකෝත්තරධ්‍යානය වඩා ද, ප්‍රීතියගේ ද විරාගයෙන් . . . දුඃඛප්‍රතිපත් ඇති දන්ධාභිඤ්ඤා වූ තෘතීයධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ද්ව්‍යධිගධ්‍යානය වෙයි : සුඛ ය, චිත්තෙකාග්‍රතා යි. මේ 'තෘතීයධ්‍යාන' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ ධ්‍යානසම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

696. එහි චතුර්මධ්‍යාන කවරෙ යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙයයඛාණික වූ අපවය ගාමී වූ ලෝකෝත්තරධ්‍යානය වඩා ද, සුඛයාගේ ද ප්‍රභාණයෙන් . . . දුඃඛප්‍රතිපත් ඇති දන්ධාභිඤ්ඤා වූ චතුර්මධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ද්ව්‍යධිගධ්‍යානය වෙයි : උපේක්ෂා ය, චිත්තෙකාග්‍රතා යි. මේ 'චතුර්මධ්‍යාන' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ ධ්‍යානසම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

697. මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙයයඛාණික වූ අපවයගාමී වූ ලෝකෝත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඃඛප්‍රතිපත් ඇති දන්ධාභිඤ්ඤා වූ ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි පඤ්චාධිගධ්‍යානය වෙයි : විතර්ක ය, විචාර ය, ප්‍රීති ය, සුඛ ය, චිත්තෙකාග්‍රතා යි. මේ 'ප්‍රථමධ්‍යාන' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ ධ්‍යානසම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

698. ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං කුංචං භාවෙති නිශ්ශාන්තිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පතතියා විවිධෙව කාමෙති විවිධෙ අකුසලෙති ධර්මෙති අවිතක්කං විචාරමත්තං විවේකජං පිතිසුඛං දුතියං කුංචං උපසම්පජ්ජි විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුංචාසිඤ්ඤං. තස්මිං සමයෙ චතුරඛයිකං කුංචං භොති විචාරෙ පිති සුඛං විතතස්ස එකත්තතා, ඉදං වුට්ඨති දුතියංකුංචං අවසෙසා ධර්මා කුංචනසම්පසුත්තා.

699. ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං කුංචං භාවෙති නිශ්ශාන්තිකං අපචයගාමිං. දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පතතියා විතක්කවිචාරනං වුපසමා -පෙ- තතියං කුංචං උපසම්පජ්ජි විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුංචාසිඤ්ඤං. තස්මිං සමයෙ තිව්ඛයිකං කුංචං භොති පිති සුඛං විතතස්ස එකත්තතා, ඉදං වුට්ඨති තතියං කුංචං. අවසෙසා ධර්මා කුංචනසම්පසුත්තා.

700. ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං කුංචං භාවෙති නිශ්ශාන්තිකං අපචයගාමිං. දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පතතියා, පිතියා ච විරාගා -පෙ- චතුත්ථං කුංචං උපසම්පජ්ජි විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුංචාසිඤ්ඤං. තස්මිං සමයෙ දුච්ඛයිකං කුංචං භොති සුඛං විතතස්ස එකත්තතා, ඉදං වුට්ඨති චතුත්ථං කුංචං. අවසෙසා ධර්මා කුංචනසම්පසුත්තා.

701. ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං කුංචං භාවෙති නිශ්ශාන්තිකං අපචයගාමිං. දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පතතියා සුඛස්ස ච පභානා -පෙ- පඤ්චමං කුංචං උපසම්පජ්ජි විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුංචාසිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ දුච්ඛයිකං කුංචං භොති උපෙක්ඛා විතතස්ස එකත්තතා, ඉදං වුට්ඨති පඤ්චමං කුංචං. අවසෙසා ධර්මා කුංචනසම්පසුත්තා.

702. චත්තාරි කුංචානි : පථමං කුංචං, දුතියං කුංචං, තතියං කුංචං, චතුත්ථං කුංචං.

703. තත්ථ කතමං පථමං කුංචං : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුප්පපතතියා මඤ්ඤං භාවෙති. විවිධෙව කාමෙති -පෙ- පථමං කුංචං උපසම්පජ්ජි විහරති පථවිකසිණං. තස්මිං සමයෙ එසෙසා භොති -පෙ- අවිකේධපො භොති, ඉමෙ ධර්මා කුසල්ලා. තස්සෙව රුපාවචරස්ස කුසල්ලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපවිතත්තා විපාකා විවිධෙව කාමෙති -පෙ- පථමං කුංචං උපසම්පජ්ජි විහරති පථවිකසිණං. තස්මිං සමයෙ පඤ්චඛයිකං කුංචං භොති. විතකේසා විචාරෙ පිති සුඛං විතතස්ස එකත්තතා, ඉදං වුට්ඨති පථමං කුංචං. අවසෙසා ධර්මා කුංචනසම්පසුත්තා.

704. තත්ථ කතමං දුතියං කුංචං : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුප්පපතතියා මඤ්ඤං භාවෙති. විතක්කවිචාරානං වුපසමා -පෙ- දුතියං කුංචං උපසම්පජ්ජි විහරති පථවිකසිණං. තස්මිං සමයෙ එසෙසා භොති -පෙ- අවිකේධපො භොති. ඉමෙ ධර්මා කුසල්ලා. තස්සෙව රුපාවචරස්ස කුසල්ලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපවිතත්තා විපාකා විතක්කවිචාරානං වුපසමා -පෙ- දුතියං කුංචං -පෙ- තතියං කුංචං -පෙ- චතුත්ථං කුංචං -පෙ- පථමං කුංචං -පෙ- පඤ්චමං කුංචං උපසම්පජ්ජි විහරති පථවිකසිණං. තස්මිං සමයෙ දුච්ඛයිකං කුංචං භොති. උපෙක්ඛා විතතස්ස එකත්තතා, ඉදං වුට්ඨති පඤ්චමං කුංචං. අවසෙසා ධර්මා කුංචනසම්පසුත්තා -පෙ-

698. මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙතයාණික වූ අපවයගාමී වූ ලෝකෝත්තරධ්‍යානය වඩා ද කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම අකුශලධර්මයන්ගෙන් වෙන් ව ම අවිතර්ක වූ විචාරමාත්‍ර වූ විවෙකයෙන් උපන් ප්‍රීතිය හා සුඛය ඇති දුෂ්ප්‍රතිපත් ඇති දන්ධානිඤ වූ ද්විතීයධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි වතුරභිගධ්‍යානය වෙයි : විචාර ය, ප්‍රීති ය, සුඛ ය, චිත්තෙනකාග්‍රතා යි. මේ 'ද්විතීයධ්‍යාන' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂධර්මයෝ ධ්‍යාන සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

699. මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙතයාණික වූ අපවයගාමී වූ ලෝකෝත්තරධ්‍යානය වඩා ද, විතර්කවිචාරයන්ගේ සන්තිදීමෙන් . . . දුෂ්ප්‍රතිපත් ඇති දන්ධානිඤ වූ තෘතීය ධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ත්‍රාභිගධ්‍යානය වෙයි : ප්‍රීති ය, සුඛ ය, චිත්තෙනකාග්‍රතා යි. මේ 'තෘතීයධ්‍යාන' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂධර්මයෝ ධ්‍යාන සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

700. මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙතයාණික වූ අපවයගාමී වූ ලෝකෝත්තරධ්‍යානය වඩා ද, ප්‍රීතියෙන් ද විරාගයෙන් . . . දුෂ්ප්‍රතිපත් ඇති දන්ධානිඤ වූ චතුර්ථධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ද්විතීයධ්‍යානය වෙයි : සුඛ ය, චිත්තෙනකාග්‍රතා යි. මේ 'චතුර්ථධ්‍යාන' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂධර්මයෝ ධ්‍යානසම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

701. මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස සුඛයාගේ ද ප්‍රභාණයෙන් . . . දුෂ්ප්‍රතිපත් ඇති දන්ධානිඤ වූ පඤ්චමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ද්විතීයධ්‍යානය වෙයි : උපෙක්ෂා ය, චිත්තෙනකාග්‍රතා යි. මේ 'පඤ්චමධ්‍යාන' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂධර්මයෝ ධ්‍යාන සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

702. ධ්‍යාන සතරෙකි : ප්‍රථමධ්‍යාන ය, ද්විතීයධ්‍යාන ය, තෘතීයධ්‍යාන ය, චතුර්ථ ධ්‍යාන යි.

703. එහි ප්‍රථමධ්‍යාන කවරෙ යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක රූපභවෝත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . පඨවිකසිණ ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ ම රූපාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් ඊස් කළ බැවින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . පඨවිකසිණ විපාකප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි පඤ්චාභිගධ්‍යානය වෙයි : විතර්ක ය, විචාර ය, ප්‍රීති ය, සුඛ ය, චිත්තෙන කාග්‍රතා යි. මේ 'ප්‍රථමධ්‍යාන' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂධර්මයෝ ධ්‍යානසම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

704. එහි ද්විතීයධ්‍යාන කවරෙ යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ රූපභවෝත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, විතර්කවිචාරයන්ගේ සන්තිදීමෙන් . . . පෘථිවිකාත්ස්න ද්විතීයධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ ම රූපාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් ඊස් කළ බැවින් විතර්කවිචාරයන්ගේ ව්‍යුපගමයෙන් . . . විපාක වූ පෘථිවිකාත්ස්න ද්විතීයධ්‍යානයට . . . තෘතීයධ්‍යානයට . . . චතුර්ථධ්‍යානයට . . . ප්‍රථමධ්‍යානයට . . . පෘථිවිකාත්ස්න පඤ්චම ධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ද්විතීයධ්‍යානය වෙයි : උපෙක්ෂා ය, චිත්තෙනකාග්‍රතා යි. මේ 'පඤ්චමධ්‍යාන' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂධර්මයෝ ධ්‍යාන සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි . . .

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

705. ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ අරුපාපතතියා මග්ගං භාවෙති. සබ්බසො අකිඤ්චකුසුයතනං සමතික්කම්ම නෙවසකුසුනාසකුසුයතනං සකුසුසගගතං සුඛස්ස ච පහානා -පෙ- චතුත්ථං කුසං උපසම්පජ්ජි විහරති. තස්මිං සමයෙ එස්සො භොති -පෙ- අවිකේධපො භොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව අරුපාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස භවතතා උපම්භවතා විපාකං සබ්බසො අකිඤ්චකුසුයතනං සමතික්කම්ම නෙවසකුසුනාසකුසුයතනං සකුසුසගගතං සුඛස්ස ච පහානා -පෙ- චතුත්ථං කුසං උපසම්පජ්ජි විහරති. තස්මිං සමයෙ දුට්ඨිකං කුසං භොති උපෙක්ඛා විතතස්ස එකඟතා, ඉදං වුට්ඨති චතුත්ථං කුසං. අවසෙසා ධම්මා කුසසම්පජ්ජතා.

706. විතතාරි කුසානාති : පථමං කුසං, දුතියං කුසං, තතියං කුසං, චතුත්ථං කුසං.

707. තත්ථ කතමං පථමං කුසං : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං කුසං භාවෙති නිශ්ශාන්තිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පථමාය භූමියා පතතියා විවිච්චව කාමෙහි -පෙ- පථමං කුසං උපසම්පජ්ජි විහරති දුක්ඛාපට්ඨදං දකුංභිකුසුයං. තස්මිං සමයෙ එස්සො භොති -පෙ- අවිකේධපො භොති, ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව ලොකුත්තරස්ස කුසලස්ස කුසං භවතතා භාවිතතා විපාකං විවිච්චව කාමෙහි -පෙ- පථමං කුසං උපසම්පජ්ජි විහරති දුක්ඛාපට්ඨදං දකුංභිකුසුයං සුසුයං. තස්මිං සමයෙ පඤ්චාසිකං කුසං භොති : විතකෙකා විචාරෙ පිති සුඛං විතතස්ස එකඟතා, ඉදං වුට්ඨති පථමං කුසං. අවසෙසා ධම්මා කුසසම්පජ්ජතා.

708. තත්ථ කතමං දුතියං කුසං : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං කුසං භාවෙති නිශ්ශාන්තිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පථමාය භූමියා පතතියා විතකකවිචාරානං වුපසමා -පෙ- දුතියං කුසං උපසම්පජ්ජි විහරති දුක්ඛාපට්ඨදං දකුංභිකුසුයං. තස්මිං සමයෙ එස්සො භොති, -පෙ- අවිකේධපො භොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව ලොකුත්තරස්ස කුසලස්ස කුසං භවතතා භාවිතතා විපාකං විතකකවිචාරානං වුපසමා -පෙ- දුතියං කුසං -පෙ- තතියං කුසං -පෙ- චතුත්ථං කුසං -පෙ- පථමං කුසං -පෙ- පඤ්චමං කුසං උපසම්පජ්ජි විහරති දුක්ඛාපට්ඨදං දකුංභිකුසුයං සුසුයං. තස්මිං සමයෙ දුට්ඨිකං කුසං භොති උපෙක්ඛා විතතස්ස එකඟතා, ඉදං වුට්ඨති පඤ්චමං කුසං. අවසෙසා ධම්මා කුසසම්පජ්ජතා.

709. විතතාරි කුසානාති : පථමං කුසං, දුතියං කුසං, තතියං කුසං, චතුත්ථං කුසං.

710. තත්ථ කතමං පථමං කුසං : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුපාවචරං කුසං භාවෙති කිරිං නෙව කුසලං නාකුසලං න ච කම්මවිපාකං දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරං. විවිච්චව කාමෙහි -පෙ- පථමං කුසං උපසම්පජ්ජි විහරති විහරති පථවිකසිණං. තස්මිං සමයෙ පඤ්චාසිකං කුසං භොති. විතකෙකා විචාරෙ පිති සුඛං විතතස්ස එකඟතා, ඉදං වුට්ඨති පථමං කුසං. අවසෙසා ධම්මා කුසසම්පජ්ජතා.

705. මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක අරුපහවෝත්තත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද සර්වප්‍රකාරයෙන් ආකිඤ්චඤ්ඤායතනය ඉක්මවා සුඛයාගේ ද ප්‍රභාණයෙන් . . . නේවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනයංඤ සහගත වූ චතුර්ධානනයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂේපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ ම අරුපාවචර කුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් සර්වප්‍රකාරයෙන් ආකිඤ්චඤ්ඤායතනය ඉක්ම, සුඛයාගේ ද ප්‍රභාණයෙන් . . . නේවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන සංඤ සහගත වූ විපාක චතුර්ධානනයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ද්ව්‍යභිග්‍රහණය වෙයි : උපෙක්ෂා ය, චිත්තෙකාග්‍රතා යි. මේ 'චතුර්ධාන' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂධර්මයෝ ධාන සම්ප්‍රසුක්තයෝ යි.

706. ධාන සතරෙකි : ප්‍රථමධාන ය, ද්විතීයධාන ය, තෘතීයධාන ය, චතුර්ථ ධාන යි.

707. එහි ප්‍රථමධාන කවරෙ යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙය්‍යාණික වූ අපවය ගාමී වූ ලෝකෝත්තරධානනය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුෂ්ප්‍රතිපත් ඇති දන්ධානිඤ වූ ප්‍රථමධානනයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂේපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ ම ලෝකෝත්තරකුශලධානනය කළ බැවින් වැඩු බැවින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුෂ්ප්‍රතිපත් ඇති දන්ධානිඤ වූ ශුන්‍යත වූ විපාක ප්‍රථමධානනයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි පඤ්චාභිග්‍රහණය වෙයි : විතර්ක ය, විචාර ය, ප්‍රීති ය, සුඛ ය, චිත්තෙකාග්‍රතා යි. මේ 'ප්‍රථමධාන' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂ ධර්මයෝ ධානසම්ප්‍රසුක්තයෝ යි.

708. එහි ද්විතීයධාන කවරෙ යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙය්‍යාණික වූ අපවය ගාමී වූ ලෝකෝත්තරධානනය වඩා ද, විතර්කවිචාරයන්ගේ සන්තිදීමෙන් . . . දුෂ්ප්‍රතිපත් ඇති දන්ධානිඤ වූ ද්විතීයධානනයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂේපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ ම ලෝකෝත්තරකුශලධානනය කළ බැවින් වැඩු බැවින් විතර්කවිචාරයන්ගේ සන්තිදීමෙන් . . . දුෂ්ප්‍රතිපත් ඇති දන්ධානිඤ වූ ශුන්‍යත වූ විපාක වූ ද්විතීයධානනයට . . . තෘතීයධානනයට . . . චතුර්ධානනයට . . . ප්‍රථමධානනයට . . . පඤ්චමධානනයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ද්ව්‍යභිග්‍රහණය වෙයි : උපෙක්ෂා ය, චිත්තෙකාග්‍රතා යි. මේ 'පඤ්චමධාන' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂධර්මයෝ ධානසම්ප්‍රසුක්තයෝ යි.

709. ධාන සතරෙකි : ප්‍රථමධාන ය, ද්විතීයධාන ය, තෘතීයධාන ය, චතුර්ථ ධාන යි.

710. එහි ප්‍රථමධාන කවරෙ යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ ඉභාත්මසුඛවිහරණ ඇති රුපාවචර ක්‍රියාධානනය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . පඨවිකසිණ ප්‍රථමධානනයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි පඤ්චාභිග්‍රහණය වෙයි : විතර්ක ය, විචාර ය, ප්‍රීති ය, සුඛ ය, චිත්තෙකාග්‍රතා යි. මේ 'ප්‍රථමධාන' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂධර්මයෝ ධාන සම්ප්‍රසුක්තයෝ යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

තථ නතම් දුතියං කානං : ඉධ භික්ඛු යයම් සමයෙ රුපාවචරං කානං භාවෙති කිරියං නෙව කුසලං නාකුසලං න ච කම්මවිපාකං දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරං, විතක්කවිචාරනං වුපසමා-පෙ-දුතියං කානං-පෙ-තතියං කානං-පෙ-චතුත්ථං කානං-පෙ-පථමං කානං-පෙ-පඤ්චමං කානං උපසම්පජ්ජ විහරති පථවිකසිණං. තයම් සමයෙ දුච්චිකං කානං භොති උපෙක්ඛා චිත්තයා ඵකය්‍යතා, ඉදං වුච්චති පඤ්චමං කානං අවතෙසා ධම්මා කානසම්පයුත්තා-පෙ-.

712. ඉධ භික්ඛු යයම් සමයෙ අරුපාවචරං කානං භාවෙති කිරියං නෙව කුසලං නාකුසලං න ච කම්මවිපාකං දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරං සම්මතො ආකිඤ්චඤ්ඤායනං සමතික්කමම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනන සඤ්ඤාසහගතං. සුඛයා ච පභානා-පෙ-චතුත්ථං කානං උපසම්පජ්ජ විහරති. තයම් සමයෙ දුච්චිකං කානං භොති උපෙක්ඛා චිත්තයා ඵකය්‍යතා. ඉදං වුච්චති චතුත්ථං කානං. අවතෙසා ධම්මා කානසම්පයුත්තාති.

අභිධම්මභාෂණියං.

713. චත්තාරි කානානි : පථමං කානං දුතියං කානං තතියං කානං චතුත්ථං කානං.

714. චතුත්තං කානානං කති කුසලා, කති අකුසලා, කති අව්‍යාකතා-පෙ-කති සරණා, කති අරණා :

715. සියා කුසලා සියා අව්‍යාකතා.

තීණි කානානි ඵඤ්ඤානං සුඛං වේදනං ධර්මෙයා සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා. චතුත්ථං කානං ඵඤ්ඤානං අදුක්ඛම්සුඛං වේදනං ධර්මෙයා අදුක්ඛම්සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තං.

සියා විපාකා, සියා විපාකධම්මධම්මා, සියා නෙව විපාක න විපාක ධම්මධම්මා.

සියා උපාදිනත්‍රපාදනියා සියා අත්‍රපාදිනත්‍රපාදනියා සියා අත්‍රපාදිනනත්‍රපාදනියා.

සියා අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා සියා අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකා.

පථමං කානං ඵඤ්ඤානෙත විතක්කවිචාරෙ ධර්මෙයා සම්පයුත්තං සම්පාරං. තීණි කානානි අවිතක්කඅවිචාරං.

ඤා කානා ඵඤ්ඤානං පිතී ධර්මෙයා පිතීසහගතා. තීණි කානානි ඵඤ්ඤානං සුඛං ධර්මෙයා සුඛසහගතා. චතුත්ථං කානං ඵඤ්ඤානං උපෙක්ඛං ධර්මෙයා උපෙක්ඛාසහගතං.

නෙවදස්සනෙන න භාවනාය පභානබ්බා.

නෙවදස්සනෙන න භාවනාය පභානබ්බාහෙතුකා.

711. එහි ද්විතීයධ්‍යාන කවරෙ යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ ඉහාත්මසුඛවිහාර ඇති රූපාවචර ක්‍රියාධ්‍යානය වඩා ද, විතර්කවිචාරයන්ගේ සන්තිදීමෙන් . . . පෘථිවිකෘත්ස්තද්විතීය ධ්‍යානයට . . . තෘතීයධ්‍යානයට . . . චතුර්ථධ්‍යානයට . . . ප්‍රථමධ්‍යානයට . . . පඤ්චම ධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ද්ව්‍යභිග්‍යධ්‍යානය වෙයි : උපෙක්ෂා ය, චිත්තෙකාග්‍රතා යි. මේ ' පඤ්චමධ්‍යාන ' යි කියනු ලැබේ. අවශ්‍යෙධර්මයෝ ධ්‍යාන සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

712. මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක සර්වප්‍රකාරයෙන් ආකිඤ්චඤ්ඤායතනය ඉක්මවා නෙවසඤ්ඤායතනයඤ්ඤායතනයඤ්ඤායතනය වූ නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ ඉහාත්මසුඛවිහරණ ඇති අරූපාවචරක්‍රියාධ්‍යානය වඩා ද, සුඛයාගේ ද ප්‍රභාණයෙන් . . . චතුර්ථධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ද්ව්‍යභිග්‍ය ධ්‍යානය වෙයි : උපෙක්ෂා ය, චිත්තෙකාග්‍රතා යි. මේ ' චතුර්ථධ්‍යාන ' යි කියනු ලැබේ. අවශ්‍යෙධර්මයෝ ධ්‍යානයසම්ප්‍රයුක්තයෝ යයි.

අභිධර්මභාජනීය යි.

713. ධ්‍යාන සතරෙකි : ප්‍රථමධ්‍යාන ය, ද්විතීයධ්‍යාන ය, තෘතීයධ්‍යාන ය, චතුර්ථ ධ්‍යාන යි.

714. සතර ධ්‍යානයන් අතුරෙහි කෙතෙක් කුශලයෝ ද, කෙතෙක් අකුශලයෝ ද, කෙතෙක් අව්‍යාකෘතයෝ ද, . . . කෙතෙක් සරණයෝ ද, කෙතෙක් අරණයෝ ද යත් :

715. (සතර ධ්‍යානයෝ) කුශල ද වන්තාහු ය, අව්‍යාකෘත ද වන්තාහු යි.

ධ්‍යානයෝ තිදෙනෙක් මෙහි උපන් සුඛවේදනාව තබා සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යෝ ය. චතුර්ථධ්‍යානය මෙහි උපන් අද්‍රක්ඛමසුඛ වේදනාව තබා අද්‍රක්ඛමසුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යි.

(සතර ධ්‍යානයෝ) විපාක ද වන්තාහ, විපාකස්වභාවධර්ම ද වන්තාහ, නො ම විපාක වූ නො ද විපාකස්වභාවධර්ම ද වන්තාහු ය.

(සතර ධ්‍යානයෝ) උපාදින්නොපාදනීය ද වන්තාහ, අනුපාදින්නොපාදනීය ද වන්තාහ, අනුපාදින්නඅනුපාදනීය ද වන්තාහු ය.

(සතර ධ්‍යානයෝ) අසංක්ලිෂ්ටසංක්ලේශික ද වන්තාහ, අසංක්ලිෂ්ටඅසංක්ලේශික ද වන්තාහු ය.

ප්‍රථමධ්‍යානය මෙහි උපන් විතර්කවිචාරයන් තබා සවිතර්ක ය, සවිචාර ය. ධ්‍යානයෝ තිදෙනෙක් අවිතර්කඅවිචාරයෝ යි.

ධ්‍යානයෝ දෙදෙනෙක් මෙහි උපන් ප්‍රීතිය තබා ප්‍රීතියහග්‍යයෝ ය, ධ්‍යානයෝ තිදෙනෙක් මෙහි උපන් සුඛය තබා සුඛසහග්‍යයෝ ය. චතුර්ථධ්‍යානය මෙහි උපන් උපෙක්ෂාව තබා උපෙක්ෂාසහග්‍ය යි.

(සතර ධ්‍යානයෝ) නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ යි.

(සතර ධ්‍යානයෝ) නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතු ඇත්තාහු ය.

(සතර ධ්‍යානයෝ) ආවයගාමී ද වන්තාහ, අපවයගාමී ද වන්තාහ, නො ම ආවයගාමී නො ද අපවයගාමී ද වන්තාහු ය.

(සතර ධ්‍යානයෝ) ඉඤ්ඤා ද වන්තාහ, අඤ්ඤා ද වන්තාහ, නො ම ඉඤ්ඤා නො ද අඤ්ඤා ද වන්තාහු ය.

(සතර ධ්‍යානයෝ) මහදග්ගා ද වන්තාහ, අප්‍රමාණ ද වන්තාහු ය.

ධ්‍යානයෝ තිදෙනෙක් පරිත්තාලම්බන හි ද මහදග්ගාලම්බන හි ද නො කිය යුක්තාහ. අප්‍රමාණාලම්බන ද වන්තාහ, අප්‍රමාණාලම්බන හි නො කිය යුතු ද වන්තාහ. චතුර්ථධ්‍යානය පරිත්තාලම්බන ද වන්තෝ ය, මහදග්ගාලම්බන ද වන්තෝ ය, අප්‍රමාණාලම්බන ද වන්තෝ ය, පරිත්තාලම්බන හි ද මහදග්ගාලම්බන හි ද අප්‍රමාණාලම්බන හි ද නො කිය යුතු ද වන්තෝ ය.

(සතර ධ්‍යානයෝ) මධ්‍යම ද වන්තාහ, ප්‍රණීත ද වන්තාහු ය.

(සතර ධ්‍යානයෝ) සමායක්ඛිතායන ද වන්තාහ, අනිග්ගායන ද වන්තාහු ය.

තුන් ධ්‍යානයෝ මාර්ගාලම්බන නො වෙති. මාර්ගභේදක ද වන්තාහ, මාර්ගාධිපති ද වන්තාහ, මාර්ගභේදක හි ද මාර්ගාධිපති හි ද නො කිය යුතු ද වන්තාහ. චතුර්ථ ධ්‍යානය මාර්ගාලම්බන ද වන්තෝ ය, මාර්ගභේදක ද වන්තෝ ය, මාර්ගාධිපති ද වන්තෝ ය. මාර්ගාලම්බන හි ද මාර්ගභේදක හි ද මාර්ගාධිපති හි ද නො කිය යුතු ද වන්තෝ ය.

(සතර ධ්‍යානයෝ) උත්පන්න ද වන්තාහ, අනුත්පන්න ද වන්තාහ, උත්පාදී ද වන්තාහු ය.

(සතර ධ්‍යානයෝ) අතීත ද වන්තාහ, අනාගත ද වන්තාහ, ප්‍රත්‍යුත්පන්න ද වන්තාහු ය.

තුන් ධ්‍යානයෝ අතීතාලම්බන හි ද අනාගතාලම්බන හි ද ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බන හි ද නො කිය යුක්තාහ. චතුර්ථධ්‍යානය අතීතාලම්බන ද වන්තෝ ය, අනාගතාලම්බන ද වන්තෝ ය, ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බන ද වන්තෝ ය, අතීතාලම්බන හි ද අනාගතාලම්බන හි ද ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බන හි ද නො කිය යුතු ද වන්තෝ ය.

(සතර ධ්‍යානයෝ) අධ්‍යාත්ම ද වන්තාහ, බාහිර ද වන්තාහ, අධ්‍යාත්මබාහිර ද වන්තාහු ය.

තුන් ධ්‍යානයෝ බාහිරාලම්බනයෝ ය. චතුර්ථධ්‍යානය අධ්‍යාත්මාලම්බන ද වන්තෝ ය, බාහිරාලම්බන ද වන්තෝ ය, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන ද වන්තෝ ය, අධ්‍යාත්මාලම්බන හි ද බාහිරාලම්බන හි ද අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන හි ද නො කිය යුතු ද වන්තෝ ය.

716. (සතර ධ්‍යානයෝ) අනිදර්ශන අප්‍රතිසයෝ යි.

(සතර ධ්‍යානයෝ) භේතුහු නො වෙත්.

(සතර ධ්‍යානයෝ) සභේතුකයෝ යි.

(සතර ධ්‍යානයෝ) භේතු සම්ප්‍රසුක්කයෝ යි.

(සතර ධ්‍යානයෝ) භේතු ද වූ ම සභේතුක හි නො කිය යුක්තාහ. සභේතුක ද වූවාහු ම නො ද භේතු වෙත්.

(සතර ධ්‍යානයෝ) භේතු ද වූ ම භේතුසම්ප්‍රසුක්ක හි නො කිය යුක්තාහ. භේතු සම්ප්‍රසුක්ක ද වූවාහු ම නො ද භේතු වෙත්.

(සතර ධ්‍යානයෝ) භේතු නො වූ සභේතුකයෝ යි.

717. සප්පච්චයා සබ්බතා.

අනිදක්ඛනා.

අප්පට්ඨා.

අරුපා.

සියා ලොකීයා සියා ලොකුත්තරා.

කෙනච්චි විඤ්ඤායා, කෙනච්චි න විඤ්ඤායා.

718. නො ආසවා.

සියා සාසවා සියා අනාසවා.

ආසවවිප්පයුත්තා.

න චත්තබ්බා ආසවා චෙව්ච සාසවාති, සියා සාසවා චෙව්ච නො ච ආසවා, සියා න චත්තබ්බා සාසවා චෙව්ච නො ච ආසවාති.

න චත්තබ්බා ආසවා චෙව්ච ආසවසම්පයුත්තාති'පි, ආසවසම්පයුත්තා චෙව්ච නො ච ආසවාති'පි.

සියා ආසවවිප්පයුත්තා සාසවා, සියා ආසවවිප්පයුත්තා අනාසවා.

719. නො සඤ්ඤාජනා-පෙ-නො ගත්ථා-පෙ-නො ඕඝා-පෙ-නො ගොභා-පෙ-නො නිවරණා-පෙ-නො පරිමාසා-පෙ-.

720. සාරම්මණා.

නො චිත්තා.

චේතසිකා.

චිත්තසම්පයුත්තා.

චිත්තසංසංඛා.

චිත්තසමුට්ඨානා.

චිත්තසහගුනො.

චිත්තානුපරිචිතතිනො.

චිත්තසංසංඛාසමුට්ඨානා.

චිත්තසංසංඛාසමුට්ඨානසහගුනො.

චිත්තසංසංඛාසමුට්ඨානානුපරිචිතතිනො.

බාහිරි.

නො උපාදා.

සියා උපාදිත්තා, සියා අනුපාදිත්තා.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

717. (සතර ධ්‍යානයෝ) සප්තයෝ යි.
 (සතර ධ්‍යානයෝ) සඨත්තයෝ යි.
 (සතර ධ්‍යානයෝ) අනිදර්ශනයෝ යි.
 (සතර ධ්‍යානයෝ) අප්‍රතිඝයෝ යි.
 (සතර ධ්‍යානයෝ) අරූපයෝ යි.
 (සතර ධ්‍යානයෝ) ලොකික ද වත්තාහ, ලොකොත්තර ද වත්තාහු ය.
 (සතර ධ්‍යානයෝ) කිසිවිඤ්ඤායෙකින් දක්ෂිණාහ, කිසි විඤ්ඤායෙකින් නො දක්ෂිණාහු ය.

718. (සතර ධ්‍යානයෝ) ආසුචයෝ නො වෙත්.
 (සතර ධ්‍යානයෝ) සාසුච ද වත්තාහ, අනාසුච ද වත්තාහු යි.
 (සතර ධ්‍යානයෝ) ආසුචචිත්‍රයුක්තයෝ යි.
 (සතර ධ්‍යානයෝ) ආසුච ද වූ ම සාසුච යි නො කියුක්තාහ, සාසුච ද වූවාහු ම නො ද ආසුච ද වත්තාහ, සාසුච ද වූ ම නො ද ආසුච යි නො කියුක්ත ද වත්තාහු ය.
 (සතර ධ්‍යානයෝ) ආසුච ද වූ ම ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත යි ද, ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නො ද ආසුච යි ද නො කියුක්තාහු ය.
 (සතර ධ්‍යානයෝ) ආසුචචිත්‍රයුක්තසාසුච ද වත්තාහ, ආසුචචිත්‍රයුක්තඅනාසුච ද වත්තාහු යි.

719. (සතර ධ්‍යානයෝ) සංයොජනයෝ නො වෙති . . . ශ්‍රුත්ථයෝ නො වෙති . . . ඔසයෝ නො වෙති . . . යොගයෝ නො වෙති . . . නිවරණයෝ නො වෙති . . . පරාමිඨයෝ නො වෙති . . .

720. (සතර ධ්‍යානයෝ) සාලම්බනයෝ යි.
 (සතර ධ්‍යානයෝ) චිත්තයෝ නො වෙත්.
 (සතර ධ්‍යානයෝ) චෛතසිකයෝ යි.
 (සතර ධ්‍යානයෝ) චිත්තසම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.
 (සතර ධ්‍යානයෝ) චිත්තසංයාමයෝ යි.
 (සතර ධ්‍යානයෝ) චිත්තසමුත්ථානයෝ යි.
 (සතර ධ්‍යානයෝ) චිත්තසහගු වෙත්.
 (සතර ධ්‍යානයෝ) චිත්තානුපරිවර්තීහු ය.
 (සතර ධ්‍යානයෝ) චිත්තසංයාමසමුත්ථානයෝ යි.
 (සතර ධ්‍යානයෝ) චිත්තසංයාමසමුත්ථානසහගු වෙත්.
 (සතර ධ්‍යානයෝ) චිත්තසංයාමසමුත්ථානානුපරිවර්තීහු වෙත්.
 (සතර ධ්‍යානයෝ) ඛාභීරයෝ යි.
 (සතර ධ්‍යානයෝ) උපාද නො වෙත්.
 (සතර ධ්‍යානයෝ) උපාදින්න ද වත්තාහ, අනුපාදින්න ද වත්තාහු යි.

721. නො උපාදානා-පෙ-නො කිලෙසා-පෙ-න දස්සනෙන පභා-
තබ්බා න භාවනාය පභාතබ්බා.

න දස්සනෙන පභාතබ්බහෙතුකා.

න භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකා.

පථම්. කෘතං ඵජ්ජප්පත්තං විතක්කං ථපෙති; සවිතක්කං. තිණි
කෘතාති අවිතක්කා.

පථම්. කෘතං ඵජ්ජප්පත්තං විචාරං ථපෙති; සවිචාරං. තිණි
කෘතාති අවිචාර.

ඥෙ කෘතා ඵජ්ජප්පත්තං පිතිං ථපෙති; සප්පිතිකා. ඥෙ කෘතා
අප්පිතිකා.

ඥෙ කෘතා ඵජ්ජප්පත්තං පිතිං ථපෙති; පිතිසහගතා. ඥෙ කෘතා
න පිතිසහගතා.

තිණි කෘතාති ඵජ්ජප්පත්තං සුඛං ථපෙති; සුඛසහගතා. චතුස්සං-
කෘතං න සුඛසහගතං.

චතුස්සං කෘතං ඵජ්ජප්පත්තං උපෙක්ඛං ථපෙති; උපෙක්ඛාසහගතං.
තිණි කෘතාති න උපෙක්ඛාසහගතා.

න කාමාවචර.

සියා රූපාවචර. සියා න රූපාවචර.

තිණි කෘතාති න අරූපාවචර. චතුස්සං කෘතං සියා අරූපාවචරං
සියා න අරූපාවචරං.

සියා පරිඨාපනා, සියා අපරිඨාපනා.

සියා නිශ්ශාන්තිකා, සියා අනිශ්ශාන්තිකා.

සියා නිශ්චයා, සියා අනිශ්චයා.

සියා සඋත්තර, සියා අනුත්තර.

අරණංති.

පඤ්ඤපුච්ඡකං.

කෘතවිගඩෙහං නිබ්බිතො.

721. (සතර ධ්‍යානයෝ) උපාදනයෝ නො වෙත්. . . . ක්ලේශයෝ නො වෙත්. . . .

(සතර ධ්‍යානයෝ) දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ නො වෙත්.

(සතර ධ්‍යානයෝ) භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ නො වෙත්.

(සතර ධ්‍යානයෝ) දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යභේදකයෝ නො වෙත්.

(සතර ධ්‍යානයෝ) භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යභේදකයෝ නො වෙත්.

ප්‍රථමධ්‍යානය මෙහි උපන් විතර්කය තබා සවිතර්ක ය, තුන් ධ්‍යානයෝ අවිතර්කයෝ යි.

ප්‍රථමධ්‍යානය මෙහි උපන් විචාරය තබා සවිචාර ය. තුන් ධ්‍යානයෝ අවිචාරයෝ යි.

ධ්‍යානයෝ දෙදෙනෙක් මෙහි උපන් ප්‍රීතිය තබා සප්‍රීතිකයෝ ය, ධ්‍යානයෝ දෙදෙනෙක් අප්‍රීතිකයෝ යි.

ධ්‍යානයෝ දෙදෙනෙක් මෙහි උපන් ප්‍රීතිය තබා ප්‍රීතිසහගතයෝ ය, ධ්‍යානයෝ දෙදෙනෙක් ප්‍රීතිසහගත නො වෙත්.

තුන් ධ්‍යානයෝ මෙහි උපන් සුඛය තබා සුඛසහගතයෝ යි. චතුර්ථධ්‍යානය සුඛසහගත නො වේ.

චතුර්ථධ්‍යානය මෙහි උපන් උපෙක්ෂාව තබා උපෙක්ෂාසහගත ය, තුන් ධ්‍යානයෝ උපෙක්ෂාසහගත නො වෙත්.

(සතර ධ්‍යානයෝ) කාමාවචරයෝ නො වෙත්.

(සතර ධ්‍යානයෝ) රූපාවචර ද චන්තාහ, රූපාවචර නො ද චන්තාහු ය.

තුන් ධ්‍යානයෝ අරූපාවචරයෝ නො වෙත්. චතුර්ථධ්‍යානය අරූපාවචර ද චන්තෝ ය, අරූපාවචර නො ද චන්තෝ යි.

(සතර ධ්‍යානයෝ) පයඝාපන්න ද චන්තාහ, අපයඝාපන්න ද චන්තාහු ය.

(සතර ධ්‍යානයෝ) නොයඝාඝික ද චන්තාහ, අනොයඝාඝික ද චන්තාහු ය.

(සතර ධ්‍යානයෝ) නියත ද චන්තාහ, අනියත ද චන්තාහු ය.

(සතර ධ්‍යානයෝ) සඋත්තර ද චන්තාහ, අනුත්තර ද චන්තාහු ය.

(සතර ධ්‍යානයෝ) අරණයෝ යි.

පඤ්ඤාප්‍රවේශක යි.

ධ්‍යානවිග්නාන නිමි.

13. අප්‍රමාදය, විභවේශය

722. ව්‍යාකෘතිය: අප්‍රමාදය. ඉධි හිතවු මෙතනාසහගතෙන වේතසා එකං දිසං ඵරිඤා විහරති. තථා දුතියං තථා තතියං තථා චතුථිං.¹ ඉති උභිමධො කිරියං සබ්බධි සබ්බත්තතාය සබ්බාවන්තං ලොකං මෙතනාසහගතෙන වේතසා විපුලෙන මහග්ගතෙන අප්‍රමාදෙන අවේරෙන අබ්‍යාපජේඛන² ඵරිඤා විහරති. කරුණාසහගතෙන වේතසා එකං දිසං ඵරිඤා විහරති. තථා දුතියං තථා තතියං තථා චතුථිං. ඉති උභිමධො කිරියං සබ්බධි සබ්බත්තතාය සබ්බාවන්තං ලොකං කරුණාසහගතෙන වේතසා විපුලෙන මහග්ගතෙන අප්‍රමාදෙන අවේරෙන අබ්‍යාපජේඛන ඵරිඤා විහරති. මුද්දිතාසහගතෙන වේතසා එකං දිසං ඵරිඤා විහරති. තථා දුතියං තථා තතියං තථා චතුථිං. ඉති උභිමධො කිරියං සබ්බධි සබ්බත්තතාය සබ්බාවන්තං ලොකං මුද්දිතාසහගතෙන වේතසා විපුලෙන මහග්ගතෙන අප්‍රමාදෙන අවේරෙන අබ්‍යාපජේඛන ඵරිඤා විහරති. උපෙක්ඛාසහගතෙන වේතසා එකං දිසං ඵරිඤා විහරති. තථා දුතියං තථා තතියං තථා චතුථිං. ඉති උභිමධො කිරියං සබ්බධි සබ්බත්තතාය සබ්බාවන්තං ලොකං උපෙක්ඛාසහගතෙන වේතසා විපුලෙන මහග්ගතෙන අප්‍රමාදෙන අවේරෙන අබ්‍යාපජේඛන ඵරිඤා විහරති.

723. කථං ච හිතවු මෙතනාසහගතෙන වේතසා එකං දිසං ඵරිඤා විහරති : සෙය්‍යථාපි නාම එකං පුග්ගලං පියං මනාපං දිස්වා මෙතනාසෙය්‍ය ඵවමේව සබ්බෙ සත්තෙ මෙතනාය ඵරති.

තත්ථ කතමා මෙතනා : යා සත්තෙසු මෙතති මෙතනායනා මෙතනාසි-
ත්තනං මෙතනාවේනොවිමුත්ති. අයං වුට්ඨති මෙතනා. තත්ථ කතමං
චිත්තං : යං චිත්තං මනෝ මානසං හදයං පණ්ඩුරං මනෝ මනායතනං
මනිඤ්චයං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණකකිකේයා තත්ථාමනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං
වුට්ඨති චිත්තං. ඉදං චිත්තං ඉමාය මෙතනාය සහගතං හොති සහජාතං
සංසඨං සම්පසුත්තං, තෙන වුට්ඨති මෙතනා සහගතෙන වේතසාති.

‘එකං දිසං’නති : පුරුෂිමං වා දිසං පඨිෂ්ඨිමං වා දිසං උත්තරං වා දිසං දක්ඛිණං වා දිසං උභිං වා අධො වා කිරියං වා විදිසං වා.

‘ඵරිඤා’ති : ඵරිඤා අභිමුච්චිඤා.

‘විහරති’ති : ඉරියති වත්තති පාලෙති යපෙති යාපෙති චරති විහරති³
තෙන වුට්ඨති විහරතිති.

‘තථා දුතියං’නති : යපෙච එකං දිසං තථා දුතියං දිසං, තථා තතියං දිසං, තථා චතුථිං දිසං, තථා උභිං, තථා අධො, තථා කිරියං, තථා විදිසං.

1. චතුථිං - මඡ්ඡං.

3. විවරති - සිමු 1, සිමු 2.

2. අබ්‍යාපජේඛන - මඡ්ඡං.

13. අප්‍රාමාණ්‍ය විභවනය

722. අප්‍රාමාණ්‍ය සතරෙකි : මෙ සස්තෙහි මහණ මෙමුත්‍රී සහගත සිතින් එක් දිශායෙක්හි (සත්ත්වයන්) ස්පර්ශ (අරමුණු) කොට වාස කෙරෙයි. එසෙයින් දෙ වැනි දිශායෙහි තුන් වැනි දිශායෙහි සතර වැනි දිශායෙහි (සත්ත්වයන් ස්පර්ශ කොට වෙසෙයි) මෙසේ උඩ යට සරස අනුදිග (සත්ත්වයන් ස්පර්ශ කොට වෙසෙයි.) සියලු තැන්හි සියල්ලන් ආත්මසමතායෙන් යුක්ත ව සියලු සත්ත්වයන් ඇති ලෝකය විපුල වූ මහද්ගත වූ අප්‍රමාණ වූ අවෙර වූ නිදුක් වූ මෙමුත්‍රීසහගත සිතින් ස්පර්ශ කොට වෙසෙයි. කරුණා සහගත සිතින් එක් දිශාවක් ස්පර්ශ කොට වෙසෙයි. එසෙයින් දෙ වැනි දිශාව තුන් වැනි දිශාව සතර වැනි දිශාව (ස්පර්ශ කොට වෙසෙයි.) මෙසේ උඩ යට සරස අනුදිග (ස්පර්ශ කොට වෙසෙයි) සියලු තැන්හි සියල්ලන් ආත්මසමතායෙන් යුක්ත ව සියලු සත්ත්වයන් ඇති ලෝකය විපුල වූ මහද්ගත වූ අප්‍රමාණ වූ අවෙර වූ නිදුක් වූ කරුණාසහගත සිතින් ස්පර්ශ කොට වෙසෙයි. මුදිතාසහගත සිතින් එක් දිශාවක් ස්පර්ශ කොට වෙසෙයි. එසෙයින් දෙ වැනි දිශාව තුන් වැනි දිශාව සතර වැනි දිශාව (ස්පර්ශ කොට වෙසෙයි.) මෙසේ උඩ යට සරස අනුදිග (ස්පර්ශ කොට වෙසෙයි.) සියලු තැන්හි සියල්ලන් ආත්මසමතායෙන් යුක්ත ව සියලු සත්ත්වයන් ඇති ලෝකය විපුල වූ මහද්ගත වූ අප්‍රමාණ වූ අවෙර වූ නිදුක් වූ මුදිතාසහගත සිතින් ස්පර්ශ කොට වෙසෙයි. උපේක්ෂාසහගත සිතින් එක් දිශාවක් ස්පර්ශ කොට වෙසෙයි. එසෙයින් දෙ වැනි දිශාව තුන් වැනි දිශාව සතර වැනි දිශාව (ස්පර්ශ කොට වෙසෙයි) මෙසේ උඩ යට සරස අනුදිග (ස්පර්ශ කොට වෙසෙයි) සියලු තැන්හි සියල්ලන් ආත්මසමතායෙන් යුක්ත ව සියලු සත්ත්වයන් ඇති ලෝකය විපුල වූ මහද්ගත වූ අප්‍රමාණ වූ අවෙර වූ නිදුක් වූ උපේක්ෂාසහගත සිතින් ස්පර්ශ කොට වෙසේ.

723. කියෙයින් මහණ මෙමුත්‍රීසහගත සිතින් එක් දිශාවක් ස්පර්ශ කොට වෙසේ ද යත් : යම්සේනම් ප්‍රිය වූ මනවඩන්තා වූ එක් පුද්ගලයකු දක මෙමුත්‍රීය කරන්නන් ද, එපරිද්දෙන් ම සියලු සත්ත්වයන් මෙමුත්‍රීයෙන් ස්පර්ශ කෙරෙයි.

එහි 'මෙමුත්‍රී' කවර යත් : සත්ත්වයන් කෙරෙහි යම් මෙමුත්‍රීයක් මෙන් කරන අයුරෙක් මෙන් කළ බවෙක් මෙමුත්‍රීචිත්තවිමුක්තියෙක් වේ ද. මේ 'මෙමුත්‍රී' යි කියනු ලැබේ. එහි 'චිත්ත' කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් භාදයෙක් පණ්ඩර වූ භවාධිගච්ඡිතයෙක් මන සධිබ්‍රාහ්ම මනායතනයෙක් මනින්ද්‍රියයෙක් විඤ්ඤායෙක් විඤ්ඤා ස්කන්ධයෙක් තදනුරූපමනෝවිඤ්ඤාධාතුයෙක් වේ ද, මේ 'චිත්ත' යි කියනු ලැබේ. මේ චිත්තය මේ මෙමුත්‍රීය හා සහගත සහජාත සංසෘෂ්ට සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'මෙන්තාසහගතෙන චෙතසා' යි.

'එකං දිසං' යනු : පෙරදිග හෝ අවරදිග හෝ උතුරුදිග හෝ දකුණුදිග හෝ උඩ හෝ යට හෝ සරස හෝ අනුදිග හෝ යි.

'එරිත්වා' යනු : (අරමුණු කිරීම් වශයෙන්) ස්පර්ශ කොට වෙසෙයින් බැසගෙන.

'චිහරති' යනු : ඉරියවු පවත්වයි, පවතියි, පාලනය, කෙරෙයි, යැපෙයි, යාපනය කෙරෙයි, භාසිලෙයි, වෙසේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'චිහරති' යි.

'තථා දුක්ඛං' යනු : එක් දිශායෙක්හි යම් බදු ද, දෙ වැනි දිශායෙහි එබදු ය, තුන් වැනි දිශායෙහි එබදු ය, සතර වැනි දිශායෙහි එබදු ය, උඩ එබදු ය, යට එබදු ය, සරස එබදු ය, අනුදිග එබදු යි.

‘සබ්බඛි සබ්බත්තත්තාය සබ්බාවන්තං ලොක’නති : සබ්බෙන සබ්බං සබ්බථා සබ්බං අසෙසං නිසෙසං පරියාදාය වචනමෙතං ‘සබ්බඛි සබ්බත්තත්තාය සබ්බාවන්තං ලොක’නති

‘මේත්තාසහගතෙන වේතසා’ති තඤ්ඤා කතමා මේත්තා : යං සත්තෙත්ත සමුත්තං මේත්තායනා මේත්තාසිත්තං මේත්තාවේතොවිත්තෙති අයං වුච්චති මේත්තා. තඤ්ඤා කතමං චිත්තං : යං චිත්තං මනෝ මානසං-පෙ-තජ්ජාමනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති චිත්තං. ඉදං චිත්තං ඉමාය මේත්තාය සහගතං හොති සහජාතං සංසර්ගං සම්පයුත්තං, තෙන වුච්චති මේත්තාසහගතෙන වේතසාති.

‘විපුලෙන’ති යං විපුලං තං මහගතං, යං මහගතං තං අපමාණං, යං අපමාණං සො අවේරෙ, යො අවේරෙ සො අව්‍යාපජේඛා¹.

‘ඵරිකා’ති ඵරිකා අභිමුච්චිකා.

‘විහරති’ති -පෙ- තෙන වුච්චති විහරතිති.

724. කරුණාසහගතෙන වේතසා ඵකං දිසං ඵරිකා විහරති : සෙය්‍යථාපි නාම ඵකං පුග්ගලං දුග්ගතං දුරුපෙතං දිස්වා කරුණායෙය්‍ය, ඵවමෙව සබ්බං සත්තෙ කරුණාය ඵරිකා².

තඤ්ඤා කතමා කරුණා : යං සත්තෙත්ත කරුණා කරුණායනා කරුණාසිත්තං කරුණාවේතොවිත්තෙති, අයං වුච්චති කරුණා. තඤ්ඤා කතමං චිත්තං : යං චිත්තං මනෝ මානසං-පෙ-තජ්ජාමනෝවිඤ්ඤාණධාතු ඉදං වුච්චති චිත්තං, ඉදං චිත්තං ඉමාය කරුණාය සහගතං හොති සහජාතං සංසර්ගං සම්පයුත්තං, තෙන වුච්චති ‘කරුණාසහගතෙන වේතසා’ති.

‘ඵකං දිස’නති : පුරුෂිමං වා දිසං පච්ඡිමං වා දිසං උත්තරං වා දිසං දක්ඛිණං වා දිසං උග්ගං වා අධෝ වා තිරිඨං වා විදිසං වා.

‘ඵරිකා’ති : ඵරිකා අභිමුච්චිකා.

‘විහරති’ති -පෙ- තෙන වුච්චති ‘විහරති’ති.

‘තථා දුතිය’නති : යථෙව ඵකං දිසං තථා දුතියං දිසං, තථා තතියං දිසං, තථා චතුත්තියං දිසං, තථා උග්ගං, තථා අධෝ, තථා තිරිඨං, තථා විදිසං.

‘සබ්බඛි සබ්බත්තත්තාය සබ්බාවන්තං ලොක’නති : සබ්බෙන සබ්බං සබ්බථා සබ්බං අසෙසං නිසෙසං පරියාදාය වචනමෙතං ‘සබ්බඛි සබ්බත්තත්තාය සබ්බාවන්තං ලොක’නති.

‘කරුණාසහගතෙන වේතසා’ති තඤ්ඤා කතමා කරුණා : යං සත්තෙත්ත කරුණා කරුණායනා කරුණාසිත්තං කරුණාවේතොවිත්තෙති, අයං වුච්චති කරුණා. තඤ්ඤා කතමං චිත්තං : යං චිත්තං මනෝ මානසං-පෙ-තජ්ජාමනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති චිත්තං. ඉදං චිත්තං ඉමාය කරුණාය සහගතං හොති සහජාතං සංසර්ගං සම්පයුත්තං, තෙන වුච්චති කරුණාසහගතෙන වේතසාති.

1. අව්‍යාපජේඛා - මජ්ඣ.

2. විහරති - සිමු 1, සිමු 2.

‘සබ්බධි සබ්බන්තතාය සබ්බාවන්තං ලොකං’ යනු: සියල්ලෙන් සියල්ල සර්වප්‍රකාරයෙන් සියල්ල අශෛෂ කොට නිශ්ශෛෂ කොට ගෙන කීමෙකි තෙල ‘සබ්බධි සබ්බන්තතාය සබ්බාවන්තං ලොකං’ යනු.

‘මෙන්නාසහගතෙන වෙතසා’ යනු : එහි ‘මෙන්නා’ කවර යන් : සත්ත්වයන් කෙරෙහි යම් මෙමිත්‍රියක් මෙන් කරන අයුරෙක් මෙන් කළ බවෙන් මෙමිත්‍රීචිත්තවිලික්කියක් වේ ද, මේ ‘මෙන්නා’ යි කියනු ලැබේ. එහි ‘චිත්ත’ කවරෙ යන් : යම් චිත්තයක් මතසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූපමනොවිඤ්ඤාධාතුයෙක් වේ ද, මේ ‘චිත්ත’ යි කියනු ලැබේ. මේ චිත්තය මේ මෙමිත්‍රිය සහගියේ වෙයි සහජාත-සංසාෂ්ට-සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි ‘මෙන්නාසහගතෙන වෙතසා’ යි.

‘විප්ලව’ යනු ; යමක් (යම් සිතෙක්) විප්ල නම් හේ මහද්ගත ය, යමක් මහද්ගත නම් හේ අප්‍රමාණ ය, යමක් අප්‍රමාණ නම් හේ අවේර ය, යමක් අවේර නම් හේ අබ්‍යාපජ්ඣ (නිද්‍ර) යි.

‘ එරික්වා ’ යනු : ස්පර්ශ (අරමුණු) කොට වෙසෙසින් බැසගෙන.

‘ විහරනී ’ යනු : . . . එහෙයින් කියනු ලබෙයි ‘ විහරනී ’ යි.

724. කිසෙයින් මහණ කරුණාසහගත සිතීන් එක් දිශාවක් ස්පර්ශ කොට වෙසේ ද යත් : යම්සේ නම් දුර්ව ප්‍රී කායදුෂ්ටවිතාදියෙන් යුක්ත වූ එක් පුද්ගලයකු දක කුරුණසින් උපදවන්නේ ද, එසෙයින් ම සියලු සත්ත්වයන් කරුණායෙන් ස්පර්ශ කෙරෙයි.

එහි 'කරුණා' කවර යත් : සත්ත්වයන් කෙරෙහි යම් කරුණායෙක් කුච්ඡු අයුරෙක් කරුණා කළ බවෙක් කරුණාවින්විමුක්තියෙක් වේ ද, මේ ' කරුණා ' යි කියනු ලැබේ. එහි ' චිත්ත ' කවරෙ යත් : යම් සිතෙක් මතසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූපමනෝවිඤ්ඤා ධාතුයෙක් වේ ද, මේ ' චිත්ත ' යි කියනු ලැබේ. මේ චිත්තය මේ කරුණාව සහගියේ වෙයි, සහජාත-සංසෘජිව-යම්ප්‍රයුක්ත වූයේ වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි ' කරුණා සහගතෙන වෙනසා ' යි.

'එකං දිසං' යනු : පැළුම් දිග හෝ පැළුදිග හෝ උතුරුදිග හෝ දකුණුදිග හෝ උඩ හෝ යට හෝ සරස හෝ අනුදිග හෝ යි.

‘ එරික්වා ’ යනු : ස්පර්ශ කොට අරමුණෙහි හෙළා යි.

‘ විහරති ’ යනු : . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි ‘ විහරති ’ යි.

‘ තඬු දුකියා ’ යනු : එක් දිශායෙක්හි යම් බඳු ද දෙ වැනි දිශායෙහි එ බඳු ය, තුන් වැනි දිශායෙහි එ බඳු ය, සතර වැනි දිශායෙහි එ බඳු ය, උඩ එ බඳු ය, යට එ බඳු ය, සරස එ බඳු ය, අනුදිග එ බඳු යි.

‘සබ්බධි සබ්බන්තකාය සබ්බාවන්තං ලොකං’ යනු: සියල්ලෙන් සියල්ල සර්වත්‍රකාරයෙන් සියල්ල අශේෂ කොට තිශේෂ කොට ගෙන කීමෙකි තෙල ‘සබ්බධි සබ්බන්තකාය සබ්බාවන්තං ලොකං’ යනු.

‘කරුණාසහගතෙනා වෙනසා’ යනු : එහි කරුණා කවර යත් : සත්ත්වයන් කෙරෙහි යම් කරුණායෙක් කුරුණු අයුරෙක් කුරුණු කළ බවෙක් කරුණාවන්තවිමුක්තියෙක් වේ ද, මේ ‘කරුණා’ යි කියනු ලැබේ. එහි ‘චිත්ත’ කවරෙ යත් : යම් සිතෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තද්වුරුපමනොවිඤ්ඤාධාතුයෙක් වේ ද, මේ ‘චිත්ත’ යි කියනු ලැබේ. මේ චිත්තය මේ කරුණාව සහගියේ වෙයි, සහජා-සංසාජ-සම්ප්‍රසක්ත වූයේ වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි ‘කරුණාසහගතෙනා වෙනසා’ යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

‘විපුලෙනා’ති : යං විපුලං තං මහග්ගතං, යං මහග්ගතං තං අප්පමාදං,
යං අප්පමාදං සො අවේරෙ, යො අවේරෙ සො අව්‍යාපජේඛා.

‘ඵරිකා’ති : ඵරිකා අභිමුච්චිකා.

‘විහරතී’ති : -පෙ- තෙන වුච්චති විහරතීති.

725. කථංඤා භික්ඛු මුදිතා සහගතෙන චේතසා ඵකං දිසං ඵරිකා
විහරතී : සෙය්‍යථාපි නාම ඵකං පුග්ගලං පියං මනාපං දිස්වා මුදිතො
අස්ස, ඵච්චෙව සබ්බෙ සතෙන මුදිතාය ඵරති.

තථ කතමා මුදිතා : යා සතෙනසු මුදිතා මුදිතායනා මුදිතාසිත්තනං
මුදිතාවේතොවිමුතති, අයං වුච්චති මුදිතා. තථ කතමං විතතං : යං
විතතං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජාමනෝවිඤ්ඤාණධාතූ, ඉදං වුච්චති
විතතං. ඉදං විතතං ඉමාය මුදිතාය සහගතං භොති සහජාතං සංඝට්ඨං
සම්පසුත්තං, තෙන වුච්චති මුදිතා සහගතෙන චේතසාති.

‘ඵකං දිස’නති : පුරුජ්ඣමං වා දිසං පච්ඡිමං වා දිසං උත්තරං වා දිසං
දක්ඛිණං වා දිසං උභිං වා අධො වා තිරිඨං වා විදිසං වා.

‘ඵරිකා’ති : ඵරිකා අභිමුච්චිකා.

‘විහරතී’ති : -පෙ- තෙන වුච්චති විහරතීති.

‘තථා දුතිය’නති : යථෙව ඵකං දිසං තථා දුතියං දිසං, තථා තතියං
දිසං, තථා චතුත්ථිං දිසං, තථා උභිං, තථා අධො, තථා තිරිඨං, තථා
විදිසං.

‘සබ්බෙති සබ්බත්තතාය සබ්බාවිතතං ලොක’නති : සබ්බෙන සබ්බං
සබ්බථා සබ්බං අසෙසං නිසෙසං පරියාදාය වචනමෙතං ‘සබ්බෙති
සබ්බත්තතාය සබ්බාවිතතං ලොක’නති.

‘මුදිතාසහගතෙන චේතසා’ති : තථ කතමා මුදිතා : යා සතෙනසු
මුදිතා මුදිතායනා මුදිතාසිත්තනං මුදිතාවේතොවිමුතති, අයං වුච්චති
මුදිතා. තථ කතමං විතතං : යං විතතං මනෝ මානසං -පෙ-
තජ්ජාමනෝවිඤ්ඤාණධාතූ, ඉදං වුච්චති විතතං. ඉදං විතතං ඉමාය
මුදිතාය සහගතං භොති සහජාතං සංඝට්ඨං සම්පසුත්තං, තෙන වුච්චති
‘මුදිතා සහගතෙන චේතසා’ති.

‘විපුලෙනා’ති : යං විපුලං තං මහග්ගතං, යං මහග්ගතං තං අප්පමාදං,
යං අප්පමාදං සො අවේරො, යො අවේරෙ සො අව්‍යාපජේඛා.

‘ඵරිකා’ති : ඵරිකා අභිමුච්චිකා.

‘විහරතී’ති : -පෙ- තෙන වුච්චති විහරතීති.

'විප්‍රලෝක' යනු : යම් සිතෙක් විප්‍රල නම් හේ මහද්ගත ය. යමෙක් මහද්ගත නම් හේ අප්‍රමාණ ය. යමෙක් අප්‍රමාණ නම් හේ අවේර ය, යමෙක් අවේර නම් හේ අව්‍යාපජ්ඣක ය.

'ඵරිත්වා' යනු : ස්පර්ශ කොට අරමුණෙහි හෙළා යි.

'විහරති' යනු : . . . ඵහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'විහරති' යි.

725. කියෙයින් මහණ මුදිතාසහගත සිතින් එක් දිශාවක් ස්පර්ශ කොට වෙසේ ද යත් : යම්සේ නම් ප්‍රිය වූ මනාප වූ එක් පුද්ගලයකු දක ප්‍රමුදිත වූයේ වන්නේ ද, එපරිද්දෙන් ම සියලු සත්ත්වයන් මුදිතායෙන් ස්පර්ශ කෙරෙයි.

එහි 'මුදිතා' කවර යත් : සත්ත්වයන් කෙරෙහි යම් මුදිතායෙක් ප්‍රමොද අයුරෙක් ප්‍රමුදිත බවෙක් මුදිතාවිත්තවිමුක්තියෙක් වේ ද, මේ 'මුදිතා' යි කියනු ලැබේ. එහි 'විත්ත' කවරෙ යත් : යම් විත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූපමනෝවිඤ්ඤා ධාතුයෙක් වේ ද, මේ 'විත්ත' යි කියනු ලැබේ. මේ විත්තය මේ මුදිතාව සහගියේ වෙයි, සහජාත-සංසෘජ-සම්ප්‍රසුක්ත වූයේ වේ. ඵහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'මුදිතා සහගතෙන වෙතසා' යි.

'එකං දිසං' යනු : පැදුම්දිග හෝ පැළදිග හෝ උතුරුදිග හෝ දකුණුදිග හෝ උඩ හෝ යට හෝ සරස හෝ අනුදිග හෝ යි.

'ඵරිත්වා' යනු : ස්පර්ශ කොට අරමුණෙහි හෙළා යි.

'විහරති' යනු . . . ඵහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'විහරති' යි.

'තථාදුක්ඛං' යනු : එක් දිශායෙක්හි යම් බදු ද දෙ වැනි දිශායෙහි එ බදු ය, තුන් වැනි දිශායෙහි එ බදු ය, සතර වැනි දිශායෙහි එ බදු ය, උඩ එ බදු ය, යට එ බදු ය, සරස එ බදු ය, අනුදිග එ බදු යි.

'සබ්බධි සබ්බත්තතාය සබ්බවත්තං ලොකං' යනු : සියල්ලෙන් සියල්ල සර්වප්‍රකාර යෙන් සියල්ල අශේෂ කොට නිශේෂ කොට ගෙන කීමෙකි මෙල 'සබ්බධි සබ්බත්ත තාය සබ්බාවත්තං ලොකං' යනු.

'මුදිතාසහගතෙන වෙතසා' යනු : එහි 'මුදිතා' කවර යත් : සත්ත්වයන් කෙරෙහි යම් ප්‍රමොදයෙක් ප්‍රමොදකාරයෙක් ප්‍රමුදිත බවෙක් මුදිතාවෙතෝවිමුක්තියෙක් වේ ද, මේ 'මුදිතා' යි කියනු ලැබේ. එහි විත්ත කවරෙ යත් : යම් විත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූපමනෝවිඤ්ඤා ධාතුයෙක් වේ ද, මේ 'විත්ත' යි කියනු ලැබේ. මේ විත්තය මේ මුදිතාව සහගියේ වෙයි, සහජාත-සංසෘජ-සම්ප්‍රසුක්ත වූයේ වේ. ඵහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'මුදිතාසහගතෙන වෙතසා' යි.

'විප්‍රලෝක' යනු : යම් සිතෙක් විප්‍රල නම් හේ මහද්ගත ය, යමෙක් මහද්ගත නම් හේ අප්‍රමාණ ය, යමෙක් අප්‍රමාණ නම් හේ අවේර ය, යමෙක් අවේර නම් හේ අව්‍යාබාධ යි.

'ඵරිත්වා' යනු : ස්පර්ශ කොට අරමුණෙහි හෙළා යි.

'විහරති' යනු : . . . ඵහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'විහරති' යි.

726. කථං ච භික්ඛු උපෙක්ඛාසභගතෙන චේතසා එකං දිසං එරිකාමා විහරති : සෙය්‍යථාපි නාම එකං පුග්ගලං නෙව ඔනාපං න අමනාපං දිසාම උපෙක්ඛකො අස්ස, එවිමෙව සබ්බෙ සතෙන උපෙක්ඛාය එරති. තස්ස කතමා උපෙක්ඛා : යා සතෙනසු උපෙක්ඛා උපෙක්ඛායනා උපෙක්ඛාසිතතං උපෙක්ඛාවේතොවිජ්ඣති අයං වුච්චති උපෙක්ඛා. තස්ස කතමං චිත්තං : යං චිත්තං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජාමනෝ විඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති චිත්තං. ඉදං චිත්තං ඉමාය උපෙක්ඛාය සභගතං හොති සහජාතං සංසර්ථං සම්පසුත්තං, තෙන වුච්චති උපෙක්ඛාසභගතෙන චේතසා'ති.

‘එකං දිසා’නති : පුරුෂිමං වා දිසං පච්ඡිමං වා දිසං උත්තරං වා දිසං දක්ඛිණං වා දිසං උඤ්ඤං වා අධෝ වා නිරියං වා විදිසං වා.

‘එරිකාමා’ති : එරිකා අභිච්ඡෙවිකා.

‘විහරති’ති : -පෙ- තෙන වුච්චති විහරති.

‘තථා දුතිය’නති : යථෙව එකං දිසං තථා දුතියං දිසං, තථා තතියං දිසං, තථා චතුෂ්ඨි දිසං, තථා උඤ්ඤං, තථා අධෝ, තථා නිරියං, තථා විදිසං.

‘සබ්බෙ සබ්බත්තතාය සබ්බාවිත්තං ලොකා’නති : සබ්බෙන සබ්බං සබ්බථා සබ්බං අසෙසං නිසෙසං පරියාදාය වචනමෙතං සබ්බෙ සබ්බත්තතාය සබ්බාවිත්තං ලොකා’නති.

‘උපෙක්ඛාසභගතෙන චේතසා’ති තස්ස කතමා උපෙක්ඛා : යා සතෙනසු උපෙක්ඛා උපෙක්ඛායනා උපෙක්ඛාසිතතං උපෙක්ඛාවේතොවිජ්ඣති, අයං වුච්චති උපෙක්ඛා. තස්ස කතමං චිත්තං : යං චිත්තං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජාමනෝ විඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති චිත්තං. ඉදං චිත්තං ඉමාය උපෙක්ඛාය සභගතං හොති සහජාතං සංසර්ථං සම්පසුත්තං තෙන වුච්චති ‘උපෙක්ඛාසභගතෙන චේතසා’ති.

‘විපුලොනා’ති : යං විපුලං තං මහග්ගතං, යං මහග්ගතං තං අප්පමාණං, යං අප්පමාණං සො අවේරෙ, යො අවේරෙ සො අව්‍යාපජේධා.

‘එරිකාමා’ති : එරිකා අභිච්ඡෙවිකා.

‘විහරති’ති : ඉරියති චතතති පාලෙති යපෙති යාපෙති චරති විහරති තෙන වුච්චති ‘විහරති’ති.

සුත්තනිකාප්පනිකං.

727. වතස්සො අප්පමඤ්ඤායො : මෙත්තා කරුණා මුදිතා උපෙක්ඛා.

728. තස්ස කතමා මෙත්තා : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුප්පපතතියා මග්ගං භාවෙති. විච්ඡේධව කාමෙහි -පෙ- පථමං ක්කානං උපසම්පජ්ජා විහරති මෙත්තාසභගතං. යා තස්මිං සමයෙ මෙතති මෙත්තායනා මෙත්තාසිතතං මෙත්තාවේතොවිජ්ඣති. අයං වුච්චති මෙත්තා. අවිසෙසා ධම්මා මෙත්තාය සම්පසුත්තා.

726. කිසෙයින් මහණ උපෙක්ෂාසහගත සිතින් එක් දිශායෙක්හි සත්ත්වයන් ස්පර්ශ කොට වෙසේ ද යත් : යම්කෙ නම් නො ම මනාප වූ අමනාප නො වූ එක් පුද්ගල යකු දක උපෙක්ෂා ඇත්තේ වන්නේ ද, එපරිද්දෙන් ම සියලු සත්ත්වයන් උපෙක්ෂායෙන් ස්පර්ශ කෙරෙයි. එහි 'උපෙක්ෂා' කවර යත් : සත්ත්වයන් කෙරෙහි යම් උපෙක්ෂායෙක් මැදහත් අයුරෙක් උපෙක්ෂා කළ බවෙක් උපෙක්ෂාවිත්තවිමුක්තියෙක් වේ ද, මේ 'උපෙක්ෂා' යි කියනු ලැබේ. එහි 'විත්ත' කවර යත් : යම් විත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තද්ධරුපමනොවිභ්‍යාධාතූයෙක් වේ ද, මේ 'විත්ත' යි කියනු ලැබේ. මේ විත්තය මේ උපෙක්ෂාව සහග්ගේ වෙයි, සහජාත-සංසාෂ්ට-සම්ප්‍රසූක්ත වූයේ වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'උපෙක්ෂාසහගතෙන වෙතසා' යි.

'එකං දිසං' යනු : පැයුම්දිග හෝ පැළදිග හෝ උතුරුදිග හෝ දකුණුදිග හෝ උඩ හෝ යට හෝ සරස හෝ අනුදිග හෝ යි.

'එරිත්වා' යනු : ස්පර්ශ කොට අරමුණෙහි හෙළා යි.

'විහරති' යනු : . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'විහරති' යි.

'තරා දුතියං' යනු : එක් දිශායෙක්හි යම් බදු වෙද, දෙවැනි දිශායෙහි එ බදු ය, තුන් වැනි දිශායෙහි එ බදු ය, සතර වැනි දිශායෙහි එ බදු ය, උඩ එ බදු ය, යට එ බදු ය, සරස එ බදු ය, අනුදිග එ බදු යි.

'සබ්බධි සබ්බත්තතාය සබ්බාවන්තං ලොකං' යනු : සියල්ලෙන් සියල්ල සර්වත්‍රකාර යෙන් සියල්ල අශේෂ කොට නිශ්ශේෂ කොට ගෙණ කීමෙහි තෙල 'සබ්බධි සබ්බත්තතාය සබ්බාවන්තං ලොකං' යනු.

'උපෙක්ෂාසහගතෙන වෙතසා' යනු : එහි 'උපෙක්ෂා' කවර යත් : සත්ත්වයන් කෙරෙහි යම් උපෙක්ෂායෙක් මැදහත් අයුරෙක් උපෙක්ෂා කළ බවෙක් උපෙක්ෂා විත්ත-විමුක්තියෙක් වේ ද, මේ 'උපෙක්ෂා' යි කියනු ලැබේ. එහි විත්ත කවර යත් : යම් විත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තද්ධරුපමනොවිභ්‍යාධාතූයෙක් වේ ද, මේ 'විත්ත' යි කියනු ලැබේ. මේ විත්තය මේ උපෙක්ෂාව සහග්ගේ වෙයි, සහජාත-සංසාෂ්ට-සම්ප්‍රසූක්ත වූයේ වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'උපෙක්ෂාසහගතෙන වෙතසා' යි.

'විපුලෙන' යනු : යම් සිතෙක් විපුල නම් හේ මහද්ගත ය, යමෙක් මහද්ගත නම් හේ අප්‍රමාණ ය, යමෙක් අප්‍රමාණ නම් හේ අවෙර ය, යමෙක් අවෙර නම් හේ අව්‍යාධාධ යි.

'එරිත්වා' යනු : ස්පර්ශ කොට අධිමුක්ත කොට යනු යි.

'විහරති' යනු : ඉරියවු පවත්වයි, පවතී, පාලනය කෙරෙයි, යැපෙයි, යාපනය කෙරෙයි, හැසිරෙයි, වෙසේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'විහරති' යි.

සූත්‍රාන්තසාප්තිය යි.

727. අප්‍රාමාණ්‍ය සතරෙකි : මත්තං ය කරුණං ය මුද්දිකා ය උපෙක්ෂා යි.

728. එහි 'මත්තං' කවර යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක රූප භවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . මෙමුත්තසහගත පුරුමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එ සමයෙහි යම් මෙමුත්තසෙක් මත්ත අයුරෙක් මත්ත කළ බවෙක් මෙමුත්ත විත්තවිමුක්තියෙක් වේ ද, මේ 'මත්තං' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂ ධර්මයෝ මෙමුත්ත හා සම්ප්‍රසූක්තයෝ යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

තඤ්ඤා කතමා මෙතනා: ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුප්පපතතියා මග්ගං භාවෙති විතකකවිචාරානං වූපසමා -පෙ- දුතියං කුචං උපසමපජ්ඣ විහරති මෙතනාසහගතං. යා තස්මිං සමයෙ මෙතති මෙතනායනා මෙතනාසිත්තනං මෙතනාවෙතොවිඤ්ඤාති, අයං වුච්චති මෙතනා. අවසෙසා ධම්මා මෙතනාය සමපසුතනා.

තඤ්ඤා කතමා මෙතනා: ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුප්පපතතියා මග්ගං භාවෙති පිතියාච විරාගා -පෙ- තතියං කුචං උපසමපජ්ඣ විහරති මෙතනාසහගතං. යා තස්මිං සමයෙ මෙතති මෙතනායනා මෙතනාසිත්තනං මෙතනාවෙතොවිඤ්ඤාති, අයං වුච්චති මෙතනා. අවසෙසා ධම්මා මෙතනාය සමපසුතනා.

729. ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුප්පපතතියා මග්ගං භාවෙති විවිච්චව කාමෙති -පෙ- පථමං කුචං උපසමපජ්ඣ විහරති මෙතනා සහගතං. යා තස්මිං සමයෙ මෙතති මෙතනායනා මෙතනාසිත්තනං මෙතනාවෙතොවිඤ්ඤාති, අයං වුච්චති මෙතනා. අවසෙසා ධම්මා මෙතනාය සමපසුතනා.

ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුප්පපතතියා මග්ගං භාවෙති විවිච්චව කාමෙති විවිච්ච අකුසලෙති ධම්මෙති අවිතකකං විචාරමතනං විචෙකජ්. පිතියුඛං දුතියං කුචං උපසමපජ්ඣ විහරති මෙතනාසහගතං. යා තස්මිං සමයෙ මෙතති මෙතනායනා මෙතනාසිත්තනං මෙතනාවෙතොවිඤ්ඤාති, අයං වුච්චති මෙතනා. අවසෙසා ධම්මා මෙතනාය සමපසුතනා.

ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුප්පපතතියා මග්ගං භාවෙති විතකක විචාරානං වූපසමා -පෙ- තතියං කුචං උපසමපජ්ඣ විහරති මෙතනා සහගතං. යා තස්මිං සමයෙ මෙතති මෙතනායනා මෙතනාසිත්තනං මෙතනාවෙතොවිඤ්ඤාති, අයං වුච්චති මෙතනා. අවසෙසා ධම්මා මෙතනාය සමපසුතනා.

ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුප්පපතතියා මග්ගං භාවෙති පිතියාච විරාගා -පෙ- චතුස්සං කුචං උපසමපජ්ඣ විහරති මෙතනාසහගතං. යා තස්මිං සමයෙ මෙතති මෙතනායනා මෙතනාසිත්තනං මෙතනාවෙතොවිඤ්ඤාති, අයං වුච්චති මෙතනා. අවසෙසා ධම්මා මෙතනාය සමපසුතනා.

730. තඤ්ඤා කතමා කරුණා: ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුප්පපතතියා මග්ගං භාවෙති විවිච්චව කාමෙති -පෙ- පථමං කුචං උපසමපජ්ඣ විහරති කරුණාසහගතං. යා තස්මිං සමයෙ කරුණා කරුණායනා කරුණාසිත්තනං කරුණාවෙතොවිඤ්ඤාති, අයං වුච්චති කරුණා. අවසෙසා ධම්මා කරුණාය සමපසුතනා.

තඤ්ඤා කතමා කරුණා: ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුප්පපතතියා මග්ගං භාවෙති විතකකවිචාරානං වූපසමා -පෙ- දුතියං කුචං උපසමපජ්ඣ විහරති කරුණාසහගතං. යා තස්මිං සමයෙ කරුණා කරුණායනා කරුණාසිත්තනං කරුණාවෙතොවිඤ්ඤාති, අයං වුච්චති කරුණා. අවසෙසා ධම්මා කරුණාය සමපසුතනා.

එහි 'මෙන්තා' කවර යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ රූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, විතර්කවිචාරයන්ගේ සන්තිදීමෙන් . . . මෙමත්‍රීසහගත ද්විතීයධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එ සමයෙහි යම් මෙමත්‍රීයක් මෙන් අයුරෙක් මෙන් කළ බවෙක් මෙමත්‍රී විත්තවිමුක්තියෙක් වේ ද, මේ 'මෙන්තා' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂධර්මයෝ මෙමත්‍රීය හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

එහි 'මෙන්තා' කවර යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ යම් කලෙක රූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, ප්‍රීතියගේ ද විරාගයෙන් . . . මෙමත්‍රීසහගත තෘතීයධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එ සමයෙහි යම් මෙමත්‍රීයක් මෙන් අයුරෙක් මෙන් කළ බවෙක් මෙමත්‍රී විත්තවිමුක්තියෙක් වේ ද, මේ 'මෙන්තා' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂධර්මයෝ මෙමත්‍රීය හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

729. මෙ සස්තෙනි මහණ රූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . මෙමත්‍රීසහගත ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එ සමයෙහි යම් මෙමත්‍රීයක් මෙමත්‍රී කරන අයුරෙක් මෙමත්‍රී කළ බවෙක් මෙමත්‍රීවිත්තවිමුක්තියෙක් වේ ද, මේ 'මෙන්තා' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂධර්මයෝ මෙමත්‍රීය හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

මෙ සස්තෙනි මහණ යම් කලෙක රූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම අකුශලධර්මයන්ගෙන් වෙන් ව ම විතර්ක රහිත වූ විචාරමාත්‍ර වූ විවෙකයෙන් උපන් ප්‍රීතිය හා සුඛය ඇති මෙමත්‍රීසහගත ද්විතීයධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එ සමයෙහි යම් මෙමත්‍රීයක් මෙමත්‍රීආකාරයෙක් මෙමත්‍රී කළ බවෙක් මෙමත්‍රීවිත්තවිමුක්තියෙක් වේ ද, මේ 'මෙන්තා' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂධර්මයෝ මෙමත්‍රීය හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

මෙ සස්තෙනි මහණ යම් කලෙක රූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, විතර්කවිචාරයන්ගේ සන්තිදීමෙන් . . . මෙමත්‍රීසහගත තෘතීයධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එ සමයෙහි යම් මෙමත්‍රීයක් මෙමත්‍රීආකාරයෙක් මෙමත්‍රී කළ බවෙක් මෙමත්‍රීවිත්තවිමුක්තියෙක් වේ ද, මේ 'මෙන්තා' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂධර්මයෝ මෙමත්‍රීය හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

මෙ සස්තෙනි මහණ යම් කලෙක රූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, ප්‍රීතියගේ ද විරාගයෙන් . . . මෙමත්‍රීසහගත චතුර්ධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එ සමයෙහි යම් මෙමත්‍රීයක් මෙමත්‍රී ආකාරයෙක් මෙමත්‍රී කළ බවෙක් මෙමත්‍රීවිත්තවිමුක්තියෙක් වේ ද, මේ 'මෙන්තා' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂධර්මයෝ මෙමත්‍රීය හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

730. එහි 'කරුණා' කවර යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ යම් කලෙක රූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . කරුණාසහගත ප්‍රථම ධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එ සමයෙහි යම් කරුණාවක් කරුණාආකාරයෙක් කරුණා කළ බවෙක් කරුණාවිත්තවිමුක්තියෙක් වේ ද, මේ 'කරුණා' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂ ධර්මයෝ කරුණාව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

එහි 'කරුණා' කවර යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ යම් කලෙක රූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, විතර්කවිචාරයන්ගේ සන්තිදීමෙන් . . . කරුණාසහගත ද්විතීය ධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එ සමයෙහි යම් කරුණායෙක් කුප්පු අයුරෙක් කරුණා කළ බවෙක් කරුණාවිත්තවිමුක්තියෙක් වේ ද, මේ 'කරුණා' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂ ධර්මයෝ කරුණාව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

තත්ත කතමා කරුණා: ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුපුපපතනියා මග්ගං භාවෙති පිතියා ච විරාගා -පෙ- තතියං කුංචං උපසම්පජ්ජා විහරති කරුණාසහගතං. යා තස්මිං සමයෙ කරුණා කරුණායනා කරුණාසි- තතතං කරුණාවෙනොවිජ්ඣති, අයං වුච්චති කරුණා. අවසෙසා ධම්මා කරුණාය සම්පසුත්තා.

731. ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුපුපපතනියා මග්ගං භාවෙති විවිච්චවි කාමෙහි -පෙ- පථමං කුංචං උපසම්පජ්ජා විහරති කරුණාසහගතං. යා තස්මිං සමයෙ කරුණා කරුණායනා කරුණාසිතතතං කරුණාවෙනො- විජ්ඣති, අයං වුච්චති කරුණා. අවසෙසා ධම්මා කරුණාය සම්පසුත්තා.

ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුපුපපතනියා මග්ගං භාවෙති විවිච්චවි කාමෙහි විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි අවිතකකං විචාරමතතං විචෙකජං පිතිසුඛං දුතියං කුංචං උපසම්පජ්ජා විහරති කරුණාසහගතං, යා තස්මිං සමයෙ කරුණා කරුණායනා කරුණාසිතතතං කරුණාවෙනොවිජ්ඣති, අයං වුච්චති කරුණා. අවසෙසා ධම්මා කරුණාය සම්පසුත්තා.

ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුපුපපතනියා මග්ගං භාවෙති විතකක- විචාරානං වුපසමා -පෙ- තතියං කුංචං උපසම්පජ්ජා විහරති කරුණා- සහගතං. යා තස්මිං සමයෙ කරුණා කරුණායනා කරුණාසිතතතං කරුණාවෙනොවිජ්ඣති, අයං වුච්චති කරුණා. අවසෙසා ධම්මා කරුණාය සම්පසුත්තා.

ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුපුපපතනියා මග්ගං භාවෙති පිතියා ච විරාගා -පෙ- චතුත්තං කුංචං උපසම්පජ්ජා විහරති කරුණාසහගතං. යා තස්මිං සමයෙ කරුණා කරුණායනා කරුණාසිතතතං කරුණාවෙනො- විජ්ඣති, අයං වුච්චති කරුණා. අවසෙසා ධම්මා කරුණාය සම්පසුත්තා.

732. තත්ත කතමා මුද්දිතා: ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුපුපපතනියා මග්ගං භාවෙති විවිච්චවි කාමෙහි -පෙ- පථමං කුංචං උපසම්පජ්ජා විහරති මුද්දිතා සහගතං. යා තස්මිං සමයෙ මුද්දිතා මුද්දිතායනා මුද්දිතාසිතතතං මුද්දිතාවෙනොවිජ්ඣති, අයං වුච්චති මුද්දිතා. අවසෙසා ධම්මා මුද්දිතාය සම්පසුත්තා.

තත්ත කතමා මුද්දිතා: ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුපුපපතනියා මග්ගං භාවෙති විතකකවිචාරානං වුපසමා -පෙ- දුතියං කුංචං උපසම්පජ්ජා විහරති මුද්දිතාසහගතං, යා තස්මිං සමයෙ මුද්දිතා මුද්දිතායනා මුද්දිතාසිතතතං මුද්දිතාවෙනොවිජ්ඣති, අයං වුච්චති මුද්දිතා. අවසෙසා ධම්මා මුද්දිතාය සම්පසුත්තා.

තත්ත කතමා මුද්දිතා: ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුපුපපතනියා මග්ගං භාවෙති පිතියා ච විරාගා -පෙ- තතියං කුංචං උපසම්පජ්ජා විහරති මුද්දිතාසහගතං. යා තස්මිං සමයෙ මුද්දිතා මුද්දිතායනා මුද්දිතාසිතතතං මුද්දිතාවෙනොවිජ්ඣති, අයං වුච්චති මුද්දිතා. අවසෙසා ධම්මා මුද්දිතාය සම්පසුත්තා.

එහි 'කරුණා' කවර යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක රූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, ප්‍රීතියගේ ද වීරාගයෙන් . . . කරුණාසහගත තෘතීයධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි යම් කරුණාවක් කරුණාආකාරයක් කරුණා කළ බවක් කරුණාවිත්ත විමුක්තියක් වේ ද, මේ 'කරුණා' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂධර්මයෝ කරුණාව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

731. මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක රූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . කරුණාසහගත ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි යම් කරුණායෙක් කරුණා අයුරෙක් කරුණා කළ බවක් කරුණාවෙතො විමුක්තියක් වේ ද, මේ 'කරුණා' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂධර්මයෝ කරුණාව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක රූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම අකුශලධර්මයන් ගෙන් වෙන් ව ම විතර්ක රහිත වූ විචාරමාත්‍ර වූ විචේකයෙන් උපන් ප්‍රීතිය හා සුඛය ඇති කරුණාසහගත වූ ද්විතීයධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි යම් කරුණායෙක් කරුණා කරන අයුරෙක් කරුණා කළ බවක් කරුණා වෙතො විමුක්තියක් වේ ද, මේ 'කරුණා' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂධර්මයෝ කරුණාව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක රූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, විතර්කවිචාරයන්ගේ සන්තිදීමෙන් . . . කරුණාසහගත තෘතීයධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි යම් කරුණායෙක් කරුණා කරන අයුරෙක් කරුණා කළ බවක් කරුණා වෙතො විමුක්තියක් වේ ද, මේ 'කරුණා' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂධර්මයෝ කරුණාව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක රූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද ප්‍රීතියගේ ද වීරාගයෙන් . . . කරුණාසහගත චතුර්ධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි යම් කරුණායෙක් කරුණා කරන අයුරෙක් කරුණා කළ බවක් වේ ද, මේ 'කරුණා' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂ ධර්මයෝ කරුණාව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

732. එහි 'මුදිතා' කවර යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක රූපභවොත් පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . මුදිතාසහගත ප්‍රථමධ්‍යාන යට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි යම් ප්‍රමොදයක් ප්‍රමොදන ආකාරයක් ප්‍රමුදිත බවක් මුදිතාවෙතො විමුක්තියක් වේ ද, මේ 'මුදිතා' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂධර්මයෝ මුදිතාව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

එහි 'මුදිතා' කවර යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක රූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, විතර්කවිචාරයන්ගේ සන්තිදීමෙන් . . . මුදිතාසහගත ද්විතීය ධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි යම් ප්‍රමොදයක් මොදනාකාරයක් ප්‍රමුදිත බවක් මුදිතාවෙතො විමුක්තියක් වේ ද, මේ 'මුදිතා' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂ ධර්මයෝ මුදිතාව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

එහි 'මුදිතා' කවර යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක රූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, ප්‍රීතියගේ ද වීරාගයෙන් . . . මුදිතාසහගත තෘතීයධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි යම් මුදිතායෙක් මොදනාකාරයක් ප්‍රමුදිත බවක් මුදිතා වෙතො විමුක්තියක් වේ ද, මේ 'මුදිතා' යි කියනු ලැබේ.

733. ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුපුපපතතියා මග්ගං භාවෙති විවිධෙව කාමෙති -පෙ- පඨමං ක්කානං උපසම්පජ්ජි විහරති මුදිතාසහගතං. යා තස්මිං සමයෙ මුදිතා මුදිතායනා මුදිතාසිත්තතං මුදිතාවෙතොවිමුත්ති, අයං චූච්චති මුදිතා. අවසෙසා ධම්මා මුදිතාය සම්පයුත්තා.

ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුපුපපතතියා මග්ගං භාවෙති. විවිධෙව කාමෙති විවිධ අකුසලෙති ධමමෙති අවිතක්කං විචාරමතතං විවේකජං පිතියුඛං දුතියං ක්කානං උපසම්පජ්ජි විහරති මුදිතාසහගතං, යා තස්මිං සමයෙ මුදිතා මුදිතායනා මුදිතාසිත්තතං මුදිතාවෙතොවිමුත්ති, අයං චූච්චති මුදිතා. අවසෙසා ධම්මා මුදිතාය සම්පයුත්තා.

ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුපුපපතතියා මග්ගං භාවෙති විතක්ක- විචාරනං චූපසමා-පෙ-තතියං ක්කානං උපසම්පජ්ජි විහරති මුදිතාසහගතං, යා තස්මිං සමයෙ මුදිතා මුදිතායනා මුදිතාසිත්තතං මුදිතාවෙතො- විමුත්ති, අයං චූච්චති මුදිතා. අවසෙසා ධම්මා මුදිතාය සම්පයුත්තා.

ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුපුපපතතියා මග්ගං භාවෙති පිතියා ච විරුගා-පෙ-චතුත්ථං ක්කානං උපසම්පජ්ජි විහරති මුදිතාසහගතං, යා තස්මිං සමයෙ මුදිතා මුදිතායනා මුදිතාසිත්තතං මුදිතාවෙතොවිමුත්ති, අයං චූච්චති මුදිතා. අවසෙසා ධම්මා මුදිතාය සම්පයුත්තා.

734. තත්ථ කතමා උපෙක්ඛා : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුපුප- පතතියා මග්ගං භාවෙති සුඛස්ස ච පභානා-පෙ-චතුත්ථං ක්කානං උප- සම්පජ්ජි විහරති උපෙක්ඛා සහගතං, යා තස්මිං සමයෙ උපෙක්ඛා උපෙක්ඛායනා උපෙක්ඛාසිත්තතං උපෙක්ඛාවෙතොවිමුත්ති, අයං චූච්චති උපෙක්ඛා. අවසෙසා ධම්මා උපෙක්ඛාය සම්පයුත්තා.

735. චතස්සො අපමඤ්ඤායො මෙත්තා කරුණා මුදිතා උපෙක්ඛා.

736. තත්ථ කතමා මෙත්තා : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුපුප- පතතියා මග්ගං භාවෙති විවිධෙව කාමෙති -පෙ- පඨමං ක්කානං උප- සම්පජ්ජි විහරති මෙත්තාසහගතං, තස්මිං සමයෙ ඵස්සො භොති -පෙ- අවිකේඛපො භොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව රුපාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතතතා උපචිත්තතා විපාකං විවිධෙව කාමෙති -පෙ- පඨමං ක්කානං උපසම්පජ්ජි විහරති මෙත්තාසහගතං, යා තස්මිං සමයෙ මෙත්ති මෙත්තායනා මෙත්තාසිත්තතං මෙත්තාවෙතොවිමුත්ති, අයං චූච්චති මෙත්තා. අවසෙසා ධම්මා මෙත්තාය සම්පයුත්තා.

තත්ථ කතමා මෙත්තා : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුපුපපතතියා මග්ගං භාවෙති විතක්කවිචාරනං චූපසමා-පෙ-දුතියං ක්කානං උපසම්පජ්ජි විහරති මෙත්තා සහගතං, තස්මිං සමයෙ ඵස්සො භොති -පෙ-අවිකේඛපො භොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව රුපාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතතතා උපචිත්තතා විපාකං විතක්කවිචාරනං චූපසමා -පෙ- දුතියං ක්කානං -පෙ- තතියං ක්කානං -පෙ- පඨමං ක්කානං -පෙ- දුතියං ක්කානං -පෙ- තතියං ක්කානං -පෙ- චතුත්ථං ක්කානං උපසම්පජ්ජි විහරති මෙත්තා- සහගතං, යා තස්මිං සමයෙ මෙත්ති මෙත්තායනා මෙත්තාසිත්තතං මෙත්තාවෙතොවිමුත්ති. අයං චූච්චති මෙත්තා. අවසෙසා ධම්මා මෙත්තාය සම්පයුත්තා.

733. මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක රූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . මුදිතාසහගත ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි යම් මුදිතායෙක් මෝදනාකාරයෙක් මුදිත බවෙක් මුදිතාවෙතොවිමුක්තියෙක් වෙ ද, මේ ' මුදිතා ' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ මුදිතාව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක රූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම අකුශලධර්මයන්ගෙන් වෙන් ව ම විතර්ක රහිත වූ විචාරමාත්‍ර වූ විචෙකයෙන් උපත් ප්‍රීතිය හා සුඛය ඇති මුදිතාසහගත ද්විතීයධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි යම් මුදිතාවක් මෝදනාකාරයෙක් මුදිත බවෙක් මුදිතාවෙතොවිමුක්තියෙක් වෙ ද, මේ ' මුදිතා ' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ මුදිතාව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක රූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, විතර්කවිචාරයන්ගේ සන්තිදීමෙන් . . . මුදිතාසහගත තෘතීයධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි යම් මුදිතායෙක් මෝදනාකාරයෙක් මුදිත බවෙක් මුදිතාවෙතොවිමුක්තියෙක් වෙ ද, මේ ' මුදිතා ' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ මුදිතාව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක රූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, ප්‍රීතියගේ ද විරාගයෙන් . . . මුදිතාසහගත වූ චතුර්ධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි යම් මුදිතායෙක් මෝදනාකාරයෙක් මුදිත බවෙක් මුදිතාවෙතොවිමුක්තියෙක් වෙ ද, මේ ' මුදිතා ' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ මුදිතාව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

734. එහි ' උපෙක්ෂා ' කවර යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක රූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, සුඛයාගේ ද ප්‍රභාණයෙන් . . . උපෙක්ෂා සහගත චතුර්ධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි යම් උපෙක්ෂායෙක් මැදහත් අයුරෙක් උපෙක්ෂා කළ බවෙක් උපෙක්ෂාවිත්තවිමුක්තියෙක් වෙ ද, මේ ' උපෙක්ෂා ' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ උපෙක්ෂාව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

735. අප්‍රාමාණය සතරෙකි : මෙත්තා ය කරුණා ය මුදිතා ය උපෙක්ඛා යි.

736. එහි ' මෙත්තා ' කවර යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක රූප භවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . මෙත්තාසහගත ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ ම රූපාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . මෙත්තාසහගත වූ විපාකප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි යම් මෛත්‍රියක් මෙන් කරන අයුරෙක් මෙන් කළ බවෙක් මෛත්‍රීවිත්තවිමුක්තියෙක් වෙ ද, මේ ' මෙත්තා ' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ මෛත්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

එහි ' මෙත්තා ' කවර යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක රූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, විතර්කවිචාරයන්ගේ සන්තිදීමෙන් . . . මෙත්තාසහගත ද්විතීය ධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ ම රූපාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් විතර්කවිචාරයන්ගේ සන්තිදීමෙන් . . . මෙත්තා සහගත වූ විපාක වූ ද්විතීයධ්‍යානයට . . . තෘතීයධ්‍යානයට . . . ප්‍රථමධ්‍යානයට . . . ද්විතීයධ්‍යානයට . . . තෘතීයධ්‍යානයට . . . චතුර්ධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි යම් මෛත්‍රියක් මෙන් කරන අයුරෙක් මෙන් කළ බවෙක් මෙත්තාවෙතොවිමුක්තියෙක් වෙ ද, මේ ' මෙත්තා ' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ මෛත්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

737. තත් කතමා කරුණා : ඉධ භික්ඛු යස්මි සමයෙ රුද්ධපපතියා මග්ගං භාවෙති විවිධෙව කාමෙති-පෙ-පථම් ඛානං උපසම්පජ්ජ විහරති කරුණාසහගතං, තස්මි සමයෙ එසෙය් භොති-පෙ-අවිකේධපො භොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව රුපාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිත්තත්තා විපාකං විවිධෙව කාමෙති-පෙ-පථම් ඛානං උපසම්පජ්ජ විහරති කරුණාසහගතං, යා තස්මි සමයෙ කරුණා කරුණායනා කරුණාසිත්තං කරුණාවෙනොවිච්ඡතති, අයං වුච්චති කරුණා. අවසෙසා ධම්මා කරුණාය සම්පයුත්තා.

තත් කතමා කරුණා : ඉධ භික්ඛු යස්මි සමයෙ රුද්ධපපතියා මග්ගං භාවෙති විතක්කවිචාරනං වුපසම්මා-පෙ-දුතියං ඛානං උපසම්පජ්ජ විහරති කරුණාසහගතං, තස්මි සමයෙ එසෙය් භොති-පෙ-අවිකේධපො භොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව රුපාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිත්තත්තා විපාකං විතක්කවිචාරනං වුපසම්මා-පෙ-දුතියං ඛානං පෙ-තතියං ඛානං -පෙ- පථම් ඛානං -පෙ- දුතියං ඛානං -පෙ- තතියං ඛානං -පෙ- චතුත්ථං ඛානං උපසම්පජ්ජ විහරති කරුණාසහගතං, යා තස්මි සමයෙ කරුණා කරුණායනා කරුණාසිත්තං කරුණාවෙනොවිච්ඡතති, අයං වුච්චති කරුණා. අවසෙසා ධම්මා කරුණාය සම්පයුත්තා.

738. තත් කතමා මුද්දිතා : ඉධ භික්ඛු යස්මි සමයෙ රුද්ධපපතියා මග්ගං භාවෙති විවිධෙව කාමෙති -පෙ- පථම් ඛානං උපසම්පජ්ජ විහරති මුද්දිතා සහගතං, තස්මි සමයෙ එසෙය් භොති-පෙ-අවිකේධපො භොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව රුපාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිත්තත්තා විපාකං විවිධෙව කාමෙති-පෙ-පථම් ඛානං උපසම්පජ්ජ විහරති මුද්දිතාසහගතං, යා තස්මි සමයෙ මුද්දිතා මුද්දිතායනා මුද්දිතාසිත්තං මුද්දිතාවෙනොවිච්ඡතති, අයං වුච්චති මුද්දිතා. අවසෙසා ධම්මා මුද්දිතාය සම්පයුත්තා.

තත් කතමා මුද්දිතා : ඉධ භික්ඛු යස්මි සමයෙ රුද්ධපපතියා මග්ගං භාවෙති විතක්කවිචාරනං වුපසම්මා-පෙ-දුතියං ඛානං උපසම්පජ්ජ විහරති මුද්දිතාසහගතං, තස්මි සමයෙ එසෙය් භොති-පෙ-අවිකේධපො භොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව රුපාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිත්තත්තා විපාකං විතක්කවිචාරනං වුපසම්මා-පෙ-දුතියං ඛානං -පෙ-තතියං ඛානං -පෙ- පථම් ඛානං -පෙ- දුතියං ඛානං -පෙ- තතියං ඛානං -පෙ- චතුත්ථං ඛානං උපසම්පජ්ජ විහරති මුද්දිතාසහගතං, යා තස්මි සමයෙ මුද්දිතා මුද්දිතායනා මුද්දිතාසිත්තං මුද්දිතාවෙනොවිච්ඡතති, අයං වුච්චති මුද්දිතා. අවසෙසා ධම්මා මුද්දිතාය සම්පයුත්තා.

739. තත් කතමා උපෙක්ඛා : ඉධ භික්ඛු යස්මි සමයෙ රුද්ධප-පතියා මග්ගං භාවෙති, සුඛස්ස ච පභානා-පෙ-චතුත්ථං ඛානං උප-සම්පජ්ජ විහරති උපෙක්ඛා සහගතං, තස්මි සමයෙ එසෙය් භොති -පෙ-අවිකේධපො භොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව රුපාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිත්තත්තා විපාකං සුඛස්ස ච පභානා දුක්ඛස්ස ච පභානා-පෙ-චතුත්ථං ඛානං උපසම්පජ්ජ විහරති උපෙක්ඛා සහගතං. යා තස්මි සමයෙ උපෙක්ඛා උපෙක්ඛායනා උපෙක්ඛා සිත්තං උපෙක්ඛාවෙනොවිච්ඡතති, අයං වුච්චති උපෙක්ඛා. අවසෙසා ධම්මා උපෙක්ඛාය සම්පයුත්තා.

737. එහි 'කරුණා' කවර යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ යම් කලෙක රූපභවොත් පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . කරුණාසහගත ප්‍රථම ධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ ම රූපාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . කරුණාසහගත විපාකප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි යම් කරුණායෙක් කරුණා කරණ අයුරෙක් කරුණා කළ බවෙක් කරුණාවිත්තවිමුක්තියෙක් වේ ද, මේ 'කරුණා' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ කරුණාව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

එහි කරුණා කවර යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ යම් කලෙක රූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, විතර්කවිචාරයන්ගේ සන්තිදීමෙන් . . . කරුණාසහගත ද්විතීය ධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ ම රූපාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් විතර්කවිචාරයන්ගේ සන්තිදීමෙන් . . . කරුණාසහගත විපාක ද්විතීයධ්‍යානයට . . . තෘතීයධ්‍යානයට . . . ප්‍රථමධ්‍යානයට . . . ද්විතීයධ්‍යානයට . . . තෘතීයධ්‍යානයට . . . චතුර්ධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි යම් කරුණායෙක් කරුණා කරන අයුරෙක් කරුණා කළ බවෙක් කරුණාවේතොවිමුක්තියෙක් වේ ද, මේ 'කරුණා' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ කරුණාව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

738. එහි මුදිතා කවර යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ යම් කලෙක රූපභවොත් පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . මුදිතාසහගත ප්‍රථම ධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ ම රූපාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . මුදිතාසහගත විපාක ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි යම් මුදිතායෙක් මෝදනාකාරයෙක් ප්‍රමුදිත බවෙක් මුදිතාවේතොවිමුක්තියෙක් වේ ද, මේ 'මුදිතා' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ මුදිතාව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

එහි 'මුදිතා' කවර යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ යම් කලෙක රූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, විතර්කවිචාරයන්ගේ සන්තිදීමෙන් . . . මුදිතාසහගත ද්විතීය ධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ ම රූපාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් විතර්කවිචාරයන්ගේ සන්තිදීමෙන් . . . මුදිතාසහගත වූ විපාක වූ ද්විතීයධ්‍යානයට . . . තෘතීයධ්‍යානයට . . . ප්‍රථමධ්‍යානයට . . . ද්විතීයධ්‍යානයට . . . තෘතීයධ්‍යානයට . . . චතුර්ධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි යම් මුදිතායෙක් මෝදනාකාරයෙක් ප්‍රමුදිත බවෙක් මුදිතාවේතොවිමුක්තියෙක් වේ ද, මේ 'මුදිතා' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂ ධර්මයෝ මුදිතාව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

739. එහි උපෙක්ෂා කවර යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ තෙම යම් කලෙක රූප භවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, සුඛයාගේ ද ප්‍රභාණයෙන් . . . උපෙක්ෂාසහගත චතුර්ධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ ම රූපාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් සුඛයාගේ ද ප්‍රභාණයෙන් දුඃඛයාගේ ද ප්‍රභාණයෙන් . . . උපෙක්ෂාසහගත විපාක චතුර් ධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි යම් උපෙක්ෂාවක් උපෙක්ෂාකාරයෙක් උපෙක්ෂා කළ බවෙක් උපෙක්ෂාවිත්තවිමුක්තියෙක් වේ ද, මේ 'උපෙක්ෂා' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ උපෙක්ෂාව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

740. චතස්සො අපමඤ්ඤායො : මෙතනා කරුණා මුදිතා උපෙක්ඛා.

741. තත්ත කතමා මෙතනා : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රූපාවචරං කානං භාවෙති කිරියං නෙව කුසලං නාකුසලං න ච කම්මවිපාකං දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරං, විච්චෙවි කාමෙහි -පෙ- පථමං කානං උපසම්පජ්ජි විහරති මෙතනාසහගතං, යා තස්මිං සමයෙ මෙතති මෙතනායනා මෙතනාසිත්තනං මෙතනාවෙතොවිමුත්ති, අයං වුච්චති මෙතනා. අවසෙසා ධම්මා මෙතනාය සම්පසුත්තා.

තත්ත කතමා මෙතනා : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රූපාවචරං කානං භාවෙති කිරියං නෙව කුසලං නාකුසලං න ච කම්මවිපාකං දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරං, විතකකම්මාරුතං වුපසමා -පෙ- දුතියං කානං -පෙ- තතියං කානං -පෙ- පථමං කානං -පෙ- දුතියං කානං -පෙ- තතියං කානං -පෙ- චතුත්තං කානං උපසම්පජ්ජි විහරති මෙතනාසහගතං, යා තස්මිං සමයෙ මෙතති මෙතනායනා මෙතනාසිත්තනං මෙතනාවෙතොවිමුත්ති, අයං වුච්චති මෙතනා. අවසෙසා ධම්මා මෙතනාය සම්පසුත්තා.

742. තත්ත කතමා කරුණා -පෙ- තත්ත කතමා මුදිතා -පෙ- තත්ත කතමා උපෙක්ඛා : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රූපාවචරං කානං භාවෙති කිරියං නෙව කුසලං නාකුසලං න ච කම්මවිපාකං දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරං, සුඛස්ස ච පභානා දුක්ඛස්ස ච පභානා -පෙ- චතුත්තං කානං උපසම්පජ්ජි විහරති උපෙක්ඛාසහගතං, යා තස්මිං සමයෙ උපෙක්ඛා උපෙක්ඛායනා උපෙක්ඛාසිත්තනං උපෙක්ඛාවෙතොවිමුත්ති, අයං වුච්චති උපෙක්ඛා. අවසෙසා ධම්මා උපෙක්ඛාය සම්පසුත්තා.

අභිධම්මභාෂණියං.

743. චතස්සො අපමඤ්ඤායො : ඉධ භික්ඛු මෙතනාසහගතෙන චෙත්සා එකං දිසං ඵරිත්ථා විහරති. තථා දුතියං, තථා තතියං, තථා චතුත්තීං. ඉති උභිමධො කිරියං සබ්බධි සබ්බත්තතාය සබ්බාවන්තං ලොකං මෙතනාසහගතෙන චෙත්සා විපුලෙන මහග්ගතෙන අපමාණෙන අවේරෙන අබ්‍යාපජ්ජෙඤ්ඤා ඵරිත්ථා විහරති. කරුණාසහගතෙන චෙත්සා එකං දිසං ඵරිත්ථා විහරති. තථා දුතියං, තථා තතියං, තථා චතුත්තීං. ඉති උභිමධො කිරියං සබ්බධි සබ්බත්තතාය සබ්බාවන්තං ලොකං කරුණාසහගතෙන චෙත්සා විපුලෙන මහග්ගතෙන අපමාණෙන අවේරෙන අබ්‍යාපජ්ජෙඤ්ඤා ඵරිත්ථා විහරති. මුදිතාසහගතෙන චෙත්සා එකං දිසං ඵරිත්ථා විහරති. තථා දුතියං, තථා තතියං, තථා චතුත්තීං. ඉති උභිමධො කිරියං සබ්බධි සබ්බත්තතාය සබ්බාවන්තං ලොකං මුදිතාසහගතෙන චෙත්සා විපුලෙන මහග්ගතෙන අපමාණෙන අවේරෙන අබ්‍යාපජ්ජෙඤ්ඤා ඵරිත්ථා විහරති. උපෙක්ඛාසහගතෙන චෙත්සා එකං දිසං ඵරිත්ථා විහරති. තථා දුතියං, තථා තතියං, තථා චතුත්තීං. ඉති උභිමධො කිරියං සබ්බධි සබ්බත්තතාය සබ්බාවන්තං ලොකං උපෙක්ඛාසහගතෙන චෙත්සා විපුලෙන මහග්ගතෙන අපමාණෙන අවේරෙන අබ්‍යාපජ්ජෙඤ්ඤා ඵරිත්ථා විහරති.

740. අප්‍රාමාණය සතරෙකි : මෙන්තා ය කරුණා ය මුදිතා ය උපෙක්ෂා යි.

741. එහි 'මෙන්තා' කවර යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ යම් කලෙක නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ ඉහාත්මසුඛවිහරණ ඇති රූපාවචර ක්‍රියාධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . මෙමත්‍රීයහගත ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි යම් මෙමත්‍රීයක් මෙමත්‍රී කරන අයුරෙක් මෙමත්‍රී කළ බවෙක් මෙමත්‍රීවිත්තවිමුක්තියෙක් වෙ ද, මේ 'මෙන්තා' යි කියනු ලැබේ. අවශ්‍යෙධර්මයෝ මෙමත්‍රීය හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

එහි 'මෙන්තා' කවර යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ යම් කලෙක නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ ඉහාත්මසුඛවිහරණ ඇති රූපාවචර ක්‍රියාධ්‍යානය වඩා ද, විතර්කවිචාරයන්ගේ සන්තිදීමෙන් . . . මෙමත්‍රීයහගත ද්විතීයධ්‍යානයට . . . තෘතීයධ්‍යානයට . . . ප්‍රථමධ්‍යානයට . . . ද්විතීයධ්‍යානයට . . . තෘතීයධ්‍යානයට . . . චතුර්ධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි යම් මෙමත්‍රීයක් මෙමත්‍රී කරන අයුරෙක් මෙමත්‍රී කළ බවෙක් මෙමත්‍රීවිත්තවිමුක්තියෙක් වෙ ද, මේ 'මෙන්තා' යි කියනු ලැබේ. අවශ්‍යෙධර්මයෝ මෙමත්‍රීය හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

742. එහි 'කරුණා' කවර යත් : . . . එහි 'මුදිතා' කවර යත් : . . . එහි 'උපෙක්ෂා' කවර යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ යම් කලෙක නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ ඉහාත්මසුඛවිහරණ ඇති රූපාවචර ක්‍රියාධ්‍යානය වඩා ද, සුඛයාගේ ද ප්‍රභාණයෙන් දුඃඛයාගේ ද ප්‍රභාණයෙන් . . . උපෙක්ෂාසහගත චතුර්ධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි යම් උපෙක්ෂායෙක් උපෙක්ෂාකාරයෙක් උපෙක්ෂා කළ බවෙක් උපෙක්ෂාවිත්තවිමුක්තියෙක් වෙ ද, මේ 'උපෙක්ෂා' යි කියනු ලැබේ. අවශ්‍යෙධර්මයෝ උපෙක්ෂාව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

අභිධර්මභාෂනිය යි.

743. අප්‍රාමාණය සතරෙකි : මෙ සස්තෙනි මහණ මෙමත්‍රීයහගත සිතින් එක් දිශායෙක්හි සත්ත්වයන් ස්පර්ශ (අරමුණු) කොට වෙසෙයි. එසෙයින් දෙ වැනි දිශායෙහි එසෙයින් තුන් වැනි දිශායෙහි එසෙයින් සතර වැනි දිශායෙහි (සත්ත්වයන් ස්පර්ශ කොට වෙසෙයි.) මෙසේ උඩ යට සරස අනුදිග සියලු තැන්හි සියල්ලන් තමා සම බැවින් සියලු සතුන් ඇති ලෝකය විපුල වූ මහද්ගත වූ අප්‍රමාණ වූ අපෙවර වූ නිදුක් වූ මෙමත්‍රී සහගත සිතින් ස්පර්ශ කොට වෙසේ. කරුණාසහගත සිතින් එක් දිශායෙක්හි සත්ත්වයන් ස්පර්ශ කොට වෙසෙයි. එසෙයින් දෙ වැනි දිශායෙහි එසෙයින් තුන් වැනි දිශායෙහි එසෙයින් සතර වැනි දිශායෙහි (සත්ත්වයන් ස්පර්ශ කොට වෙසෙයි.) මෙසේ උඩ යට සරස අනුදිග සියලු තැන්හි සියල්ලන් තමා සම බැවින් සියලු සතුන් ඇති ලෝකය විපුල වූ මහද්ගත වූ අප්‍රමාණ වූ අපෙවර වූ ව්‍යාබාධ රහිත වූ කරුණාසහගත සිතින් ස්පර්ශ කොට වෙසේ. මුදිතාසහගත සිතින් එක් දිශායෙක්හි සත්ත්වයන් ස්පර්ශ කොට වෙසෙයි. එසෙයින් දෙ වැනි තුන් වැනි සතර වැනි දිශායෙහි සත්ත්වයන්, මෙසේ උඩ යට සරස අනුදිග සියලු තැන්හි සියල්ලන් තමා සම බැවින් සියලු සතුන් ඇති ලොව විපුල වූ මහද්ගත වූ අප්‍රමාණ වූ අපෙවර වූ ව්‍යාබාධ රහිත වූ මුදිතාසහගත සිතින් ස්පර්ශ කොට වෙසේ. උපෙක්ෂාසහගත සිතින් එක් දිශායෙක්හි සත්ත්වයන් ස්පර්ශ කොට වෙසෙයි. එසෙයින් දෙ වැනි-තුන් වැනි-සතර වැනිදිශායෙහි සත්ත්වයන්, මෙසේ උඩ යට සරස අනුදිග සියලු තැන්හි සියල්ලන් තමා සම බැවින් සියලු සතුන් ඇති ලෝකය විපුල වූ මහද්ගත වූ අප්‍රමාණ වූ අපෙවර වූ ව්‍යාබාධ රහිත වූ උපෙක්ෂාසහගත සිතින් ස්පර්ශ කොට වෙසේ.

744. චතුන්නං අප්පමඤ්ඤානං කතී කුසලා, කතී අකුසලා, කතී අව්‍යාකතා - පෙ - කතී සරණා, කතී අරණා :

745. සියා කුසලා, සියා අව්‍යාකතා

තිස්සො අප්පමඤ්ඤායො සුඛාය වේදනාය සම්පයුතතා. උපෙක්ඛා අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුතතා.

සියා විපාකා, සියා විපාකධම්මධම්මා, සියා නෙවි විපාක න විපාක ධම්මධම්මා.

සියා උපාදිනනුපාදනියා, සියා අනුපාදිනනුපාදනියා.

අසංකිලිට්ඨයංකිලෙසිකා.

තිස්සො අප්පමඤ්ඤායො සියා සවිතකකභවිචාර, සියා අවිතකක-
විචාරමත්තා, සියා අවිතකකඅවිචාර. උපෙක්ඛා අවිතකකඅවිචාර.

තිස්සො අප්පමඤ්ඤායො සියා පිතීසභගතා, සියා සුඛසභගතා,
න උපෙක්ඛාසභගතා, සියා න චත්තබ්බා පිතීසභගතාති. උපෙක්ඛා
උපෙක්ඛාසභගතා.

නෙවි දස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බා.

නෙවි දස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකා.

සියා ආවයගාමිනො, සියා නෙවාචයගාමි නාපචයගාමිනො.

නෙවි සෙක්ඛා නාසෙක්ඛා.

මහග්ගතා.

න චත්තබ්බා පරිත්තාරමමණාති'පි මහග්ගතාරමමණාති'පි අප්පමාණා-
රමමණාති'පි.

මජ්ඣමා.

අනියතා.

න චත්තබ්බා මණාරමමණාති'පි මග්ගහෙතුකාති'පි මණාසිපතීනො
ති'පි.

සියා උපාත්තා, සියා අනුපාත්තා, සියා උපාදිනො.

සියා අතීතා, සියා අනාගතා, සියා පච්චුප්පත්තා.

න චත්තබ්බා අතීතාරමමණාති'පි අනාගතාරමමණාති'පි පච්චුප්පත්තා-
රමමණාති'පි.

සියා අජ්ඣිත්තා, සියා ඛගිඤ්ඤා, සියා අජ්ඣිත්තඛගිඤ්ඤා.

ඛගිඤ්ඤාරමමණා.

අනිදස්සන අප්පට්ඨා.

744. සතර අප්‍රාමාණයන් අතුරෙහි කුශලයෝ කෙනෙක් ද, අකුශලයෝ කෙනෙක් ද, අව්‍යාකෘතයෝ කෙනෙක් ද, . . . සරණයෝ කෙනෙක් ද, අරණයෝ කෙනෙක් ද යත් :

745. (සතර අප්‍රාමාණයෝ) කුසල් ද වන්තාහ, අව්‍යාකෘත ද වන්තාහු ය.

අප්‍රාමාණයෝ තිදෙනෙක් සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ ය. උපෙක්ෂාව උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යි.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) විපාක ද වන්තාහ, විපාකස්වභාවධර්ම ද වන්තාහ, නො ම විපාක වූ නො ද විපාකස්වභාවධර්ම ද වන්තාහු ය.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) උපාදින්නොපාදනිය ද වන්තාහ, අනුපාදින්නොපාදනිය ද වන්තාහු ය.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) අසංක්ලිෂ්ටසංක්ලේශිකයෝ ය.

අප්‍රාමාණයෝ තිදෙනෙක් සචිතර්කසචිතාර ද වන්තාහ, අචිතර්කචිතාරමාත්‍ර ද වන්තාහ, අචිතර්කඅචිතාර ද වන්තාහ, උපෙක්ෂාව අචිතර්කඅචිතාර යි.

අප්‍රාමාණයෝ තිදෙනෙක් ප්‍රීතිසහගත ද වන්තාහ, සුඛසහගත ද වන්තාහ, උපෙක්ෂා සහගත නො වන්තාහ, ප්‍රීතිසහගත යි නො කියුණු ද වන්තාහ, උපෙක්ෂාව උපෙක්ෂා සහගත යි.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ යි.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතු ඇත්තාහු ය.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) ආවයගාමී ද වන්තාහ, නො ම ආවයගාමී නො ද අපවයගාමී ද වන්තාහු ය.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) නො ම ශෛක්ෂ නො ද අශෛක්ෂ වන්තාහු ය.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) මහද්ගතයෝ ය.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) පරිත්තාලම්බන හ යි ද මහද්ගතාලම්බන හ යි ද අප්‍රාමාණ ලම්බන හ යි ද නො කියුණ්නාහ.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) මධ්‍යමයෝ ය.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) අනියතයෝ ය.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) මාර්ගාලම්බන හ යි ද මාර්ගහෙතුක හ යි ද මාර්ගාධිපතී හ යි ද නො කියුණ්නාහ.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) උත්තර්ත ද වන්තාහ, අනුත්තර්ත ද වන්තාහ, උත්තර්ත ද වන්තාහු ය.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) අතීත ද වන්තාහ, අනාගත ද වන්තාහ, ප්‍රත්‍යක්ෂර්ත ද වන්තාහු ය.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) අතීතාලම්බන හ යි ද අනාගතාලම්බන හ යි ද ප්‍රත්‍යක්ෂර්තාලම්බන හ යි ද නො කියුණ්නාහු ය.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) අධ්‍යාත්ම ද වන්තාහ, බාහිර ද වන්තාහ, අධ්‍යාත්මබාහිර ද වන්තාහු ය.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) බාහිරාලම්බනයෝ ය.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) අනිදර්ශන අප්‍රතිසයෝ යි.

746. මෙතතා හෙතු, තිස්සො අප්පමඤ්ඤායො න හෙතු.

සහෙතුකා.

හෙතුසම්පයුතතා.

මෙතතා හෙතු වෙච්ච සහෙතුකා ච. තිස්සො අප්පමඤ්ඤායො න චිත්තබ්බො හෙතු වෙච්ච සහෙතුකාති, සහෙතුකා වෙච්ච න ච හෙතු.

මෙතතා හෙතු වෙච්ච හෙතුසම්පයුතතා ච, තිස්සො අප්පමඤ්ඤායො න චිත්තබ්බො හෙතු වෙච්ච හෙතුසම්පයුතතාති, හෙතුසම්පයුතතා වෙච්ච න ච හෙතු.

තිස්සො අප්පමඤ්ඤායො න හෙතු සහෙතුකා, මෙතතා න චිත්තබ්බො න හෙතු සහෙතුකාති'පි න හෙතු අහෙතුකාති'පි.

747. සප්පච්චයා.

සංඛිතා.

අනිදසානා.

අප්පච්ඡා.

අරුපා.

ලොකිකා.

කෙනච්චි විඤ්ඤායා, කෙනච්චි න විඤ්ඤායා.

748. නො ආසවා.

සාසවා.

ආසවච්චපයුතතා.

න චිත්තබ්බො ආසවා වෙච්ච සාසවාති, සාසවා වෙච්ච නො ච ආසවා.

න චිත්තබ්බො ආසවා වෙච්ච ආසවසම්පයුතතාති'පි ආසවසම්පයුතතා වෙච්ච නො ච ආසවාති'පි.

ආසවච්චපයුතතා සාසවා.

749. නො සඤ්ඤාජනා -පෙ- නො ගජ්ඣා -පෙ- නො ඕඝා -පෙ- නො යොගා -පෙ- නො නිවරණා -පෙ- නො පරුමාසා -පෙ-

750 සාරම්මණා.

නො චිත්තා.

චෙතසිකා.

චිත්තසම්පයුතතා.

චිත්තසංසට්ඨා.

චිත්තසමුට්ඨානා.

746. මෙමත්‍රිය හේතු ය. තුන් අප්‍රාමාණයෝ හේතු නො වෙත්.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) සහේතුකයෝ ය.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) හේතුසම්ප්‍රයුක්තයෝ ය.

මෙමත්‍රිය හේතු ද වූ ම සහේතුක ද වෙයි. තුන් අප්‍රාමාණයෝ හේතු ද වූ ම සහේතුක හ යි නො කියයුත්තාහ. සහේතුක ද වූවාහු ම නො ද හේතු වෙත්.

මෙමත්‍රිය හේතු ද වූ ම හේතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වෙයි. තුන් අප්‍රාමාණයෝ හේතු ද වූ ම හේතුසම්ප්‍රයුක්ත හ යි නො කියයුත්තාහ. හේතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද හේතුහු වෙත්.

තුන් අප්‍රාමාණයෝ හේතු නො වූ සහේතුකයෝ ය. මෙමත්‍රිය හේතු නො වූ සහේතුක හ යි ද හේතු නො වූ අහේතුක හ යි ද නො කියයුත්තාහු ය.

747. (සතර අප්‍රාමාණයෝ) සප්‍රත්‍යයෝ ය.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) සඛිඛකයෝ ය.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) අනිදර්ශනයෝ ය.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) අප්‍රතිසයෝ ය.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) අරූපයෝ ය.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) ලොකිකයෝ ය.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) කිසි විඤ්ඤායෙකින් දහයුත්තාහ, කිසි විඤ්ඤායෙකින් නො දහයුත්තාහු ය.

748. (සතර අප්‍රාමාණයෝ) ආසුචියෝ නො වෙත්.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) සාසුචියෝ ය.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) ආසුචිවිප්‍රයුක්තයෝ ය.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) ආසුචි ද වූ ම සාසුචි හ යි නො කියයුත්තාහ. සාසුචි ද වූවාහු ම නො ද ආසුචි වෙත්.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) ආසුචි ද වූ ම ආසුචිසම්ප්‍රයුක්ත හ යි ද ආසුචිසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නො ද ආසුචි හ යි ද නො කියයුත්තාහු ය.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) ආසුචිවිප්‍රයුක්ත වූ සාසුචියෝ යි.

749. (සතර අප්‍රාමාණයෝ) සංයෝජනයෝ නො වෙත් . . . ශ්‍රුත්ථයෝ නො වෙත් . . . ඔසයෝ නො වෙත් . . . යොගයෝ නො වෙත් . . . නිවරණයෝ නො වෙත් . . . පරාමිඨියෝ නො වෙත් . . .

750. (සතර අප්‍රාමාණයෝ) සාලම්ඛනයෝ ය.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) චිත්තයෝ නො වෙති.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) චෛතසිකයෝ ය.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) චිත්තසම්ප්‍රයුක්තයෝ ය.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) චිත්තසංසාෂ්ටයෝ ය.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) චිත්තසමුත්ථානයෝ ය.

චිත්තසංහතානො.

චිත්තානුපරිච්ඡේදනො.

චිත්තසංසංඛිතමුච්ඡාදනො.

චිත්තසංසංඛිතමුච්ඡාදනසංහතානො.

චිත්තසංසංඛිතමුච්ඡාදනානුපරිච්ඡේදනො.

බාහිරා.

නො උපාදා.

සීයා උපාදිත්තා, සීයා අනුපාදිත්තා.

751. නො උපාදානා -පෙ- නො කිලෙසා -පෙ-

න දස්සනෙන පභාතබ්බා.

න භාවනාය පභාතබ්බා.

න දස්සනෙන පභාතබ්බභෙත්තා.

න භාවනාය පභාතබ්බභෙත්තා.

තිස්සො අප්පමඤ්ඤායො සීයා සම්මතකා, සීයා අවිමතකා. උපෙක්ඛා අවිමතකා.

තිස්සො අප්පමඤ්ඤායො සීයා සම්මතා, සීයා අවිමතා. උපෙක්ඛා අවිමතා.

තිස්සො අප්පමඤ්ඤායො සීයා සම්මතකා, සීයා අවිමතකා. උපෙක්ඛා අවිමතකා.

තිස්සො අප්පමඤ්ඤායො සීයා පිතිසංගතා, සීයා න පිතිසංගතා. උපෙක්ඛා න පිතිසංගතා.

තිස්සො අප්පමඤ්ඤායො සුඛසංගතා. උපෙක්ඛා න සුඛසංගතා.

උපෙක්ඛා උපෙක්ඛාසංගතා. තිස්සො අප්පමඤ්ඤායො න උපෙක්ඛා සංගතා.

න කාමාවචරා.

රූපාවචරා.

න අරූපාවචරා.

පරිභාසකා.

අනිත්තානිකා.

අනිත්තා

සඋත්තරා.

අරණානි.

පඤ්ඤාපුච්ඡකං.

අප්පමඤ්ඤා විගඩෙතා නිබ්බිතො.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) විත්තසහතු වෙති.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) විත්තානුපරිවර්තීහු වෙති.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානයෝ ය.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානසහතුහු වෙති.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්තීහු වෙති.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) බාහිරයෝ ය.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) උපාද නො වෙති.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) උපාදින්න ද වන්නාහ, අනුපාදින්න ද වන්නාහු ය.

751. (සතර අප්‍රාමාණයෝ) උපාදනයෝ නො වෙති . . . ක්ලෙශයෝ නො වෙති . . .

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ නො වෙති.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) භාවිතයෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ නො වෙති.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතු ඇත්තාහු නො වෙති.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) භාවිතයෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතු ඇත්තාහු නො වෙති.

තුන් අප්‍රාමාණයෝ සචිතර්ක ද වන්නාහ, අචිතර්ක ද වන්නාහ. උපෙක්ෂාව අචිතර්ක ය.

තුන් අප්‍රාමාණයෝ සච්චාර ද වන්නාහ, අච්චාර ද වන්නාහ. උපෙක්ෂාව අච්චාර ය.

තුන් අප්‍රාමාණයෝ සප්‍රිතික ද වන්නාහ, අප්‍රිතික ද වන්නාහ. උපෙක්ෂාව අප්‍රිතික ය.

තුන් අප්‍රාමාණයෝ ප්‍රීතිසහගත ද වන්නාහ. ප්‍රීතිසහගත නො ද වන්නාහ. උපෙක්ෂාව ප්‍රීතිසහගත නො වෙයි.

තුන් අප්‍රාමාණයෝ සුඛසහගත වෙති. උපෙක්ෂාව සුඛසහගත නො වෙයි. උපෙක්ෂාව උපෙක්ෂාසහගත ය. තුන් අප්‍රාමාණයෝ උපෙක්ෂාසහගත නො වෙති.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) කාමාවචරයෝ නො වෙති.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) රූපාවචරයෝ ය.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) අරූපාවචරයෝ නො වෙති.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) පයඛාපන්නයෝ ය.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) අනෙයඛාණිකයෝ ය.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) අනියතයෝ ය.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) සඋත්තරයෝ ය.

(සතර අප්‍රාමාණයෝ) අරණයෝ යි.

පඤ්ඤපුරිෂක යි.

අප්‍රාමාණාවිගඩ නිමි.

14. සිකිමාපදවිභවේශා

752. පඤ්ච සිකිමාපදනි : පාණාතිපාතා වෙරමණීසිකිමාපදං, අදින්නාදනා වෙරමණීසිකිමාපදං, කාමෙසු චේත්සවායං වෙරමණීසිකිමාපදං, ඉසාචාද්ඤා වෙරමණීසිකිමාපදං, සුරාමෙරයමජ්ජපමාදච්ඡානා වෙරමණීසිකිමාපදං.

753. තත්ථ කතමං පාණාතිපාතා වෙරමණීසිකිමාපදං : යස්මිං සමයෙ කාමාවච්චරං කුසලං චිත්තං උපපන්නං භොති සොමනස්සසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං පාණාතිපාතා විරමනනස්ස යා තස්මිං සමයෙ පාණාතිපාතා අරති විරති පටිවිරති වෙරමණී අකිරියා අකරණං අනර්කාපතති චේත්සාඅනතික්කමො සෙච්ඡාභාතො, ඉදං වුච්චති පාණාතිපාතා වෙරමණීසිකිමාපදං, අවසෙසා ධම්මා වෙරමණියා සම්පයුත්තා.

තත්ථ කතමං පාණාතිපාතා වෙරමණීසිකිමාපදං : යස්මිං සමයෙ කාමාවච්චරං කුසලං චිත්තං උපපන්නං භොති සොමනස්සසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං පාණාතිපාතා විරමනනස්ස යා තස්මිං සමයෙ චේතනා සඤ්ඤාතනා චේතසිතත්තං,¹ ඉදං වුච්චති පාණාතිපාතා වෙරමණීසිකිමාපදං, අවසෙසා ධම්මා චේතනාය සම්පයුත්තා.

තත්ථ කතමං පාණාතිපාතා වෙරමණීසිකිමාපදං : යස්මිං සමයෙ කාමාවච්චරං කුසලං චිත්තං උපපන්නං භොති සොමනස්සසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං පාණාතිපාතා විරමනනස්ස යො තස්මිං සමයෙ ඵසෙසා -පෙ- පග්ගාභො අවිකෙඛපො, ඉදං වුච්චති පාණාතිපාතා වෙරමණීසිකිමාපදං.

තත්ථ කතමං පාණාතිපාතා වෙරමණීසිකිමාපදං : යස්මිං සමයෙ කාමාවච්චරං කුසලං චිත්තං උපපන්නං භොති සොමනස්සසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං සසඛ්ඛාරෙන -පෙ- සොමනස්සසහගතං ඤාණවිපයුත්තං -පෙ- සොමනස්සසහගතං ඤාණවිපයුත්තං සසඛ්ඛාරෙන -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං සසඛ්ඛාරෙන -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණවිපයුත්තං සසඛ්ඛාරෙන පාණාතිපාතා විරමනනස්ස යා තස්මිං සමයෙ පාණාතිපාතා අරති විරති පටිවිරති වෙරමණී අකිරියා අකරණං අනර්කාපතති චේත්සාඅනතික්කමො සෙච්ඡාභාතො, ඉදං වුච්චති පාණාතිපාතා වෙරමණීසිකිමාපදං, අවසෙසා ධම්මා වෙරමණියා සම්පයුත්තා -පෙ-

තත්ථ කතමං පාණාතිපාතා වෙරමණීසිකිමාපදං : යස්මිං සමයෙ කාමාවච්චරං කුසලං චිත්තං උපපන්නං භොති උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණවිපයුත්තං සසඛ්ඛාරෙන පාණාතිපාතා විරමනනස්ස යා තස්මිං සමයෙ චේතනා සඤ්ඤාතනා චේතසිතත්තං, ඉදං වුච්චති පාණාතිපාතා වෙරමණීසිකිමාපදං, අවසෙසා ධම්මා චේතනාය සම්පයුත්තා -පෙ-

තත්ථ කතමං පාණාතිපාතා වෙරමණීසිකිමාපදං : යස්මිං සමයෙ කාමාවච්චරං කුසලං චිත්තං උපපන්නං භොති උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණවිපයුත්තං සසඛ්ඛාරෙන පාණාතිපාතා විරමනනස්ස යො තස්මිං සමයෙ ඵසෙසා -පෙ- පග්ගාභො අවිකෙඛපො, ඉදං වුච්චති පාණාතිපාතා වෙරමණීසිකිමාපදං.

1. සඤ්ඤාතසිතත්තං - මජ්ඣිම, සෘ.

14. ශික්ෂාපද විභවිතය

752. ශික්ෂාපද පසෙකි : පඤ්චායෙන් වැළකීමේ ශික්ෂාපද ය, අයිතාදනීන් වැළකීමේ ශික්ෂාපද ය, කාමයෙහි වරදවා හැසිරීමෙන් වැළකීමේ ශික්ෂාපද ය, මුසාවායෙන් වැළකීමේ ශික්ෂාපද ය, මත් බවට හා පමාවට කරුණු වූ රහමෙරින් වැළකීමේ ශික්ෂාපද යි.

753. එහි 'පඤ්චායෙන් වැළකීමේ ශික්ෂාපදය' කවරෙ යත් : යම් කලෙක පඤ්චායෙන් වළක්නනුට සොම්නස් සහගිය ඥානසම්ප්‍රයුක්ත කාමාවචරකුශලචිත්තය උපදෙන් වෙ ද, එසමයෙහි පඤ්චායෙන් යම් දුරුවීමක් වෙන් වීමක් වැළැක්මක් වීරමණයෙක් (පඤ්චා) නො කිරීමක් අකරණයෙක් (එයට) නො පැමිණීමක් හිමි නො ඉක්මවීමක් ප්‍රත්‍යය නැසීමක් වෙ ද, මේ 'පඤ්චායෙන් වැළකීමේ ශික්ෂාපද' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂධර්මයෝ වීරමණය හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

එහි 'පඤ්චායෙන් වැළකීමේ ශික්ෂාපදය' කවරෙ යත් : යම් කලෙක පඤ්චායෙන් වළක්නනුට සොම්නස් සහගිය ඥානසම්ප්‍රයුක්ත කාමාවචරකුශලචිත්තය උපදෙන් වෙ ද, එසමයෙහි යම් චේතනායෙක් සංචේතනායෙක් සිතන ලද බවක් වෙ ද, මේ 'පඤ්චායෙන් වැළකීමේ ශික්ෂාපද' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂධර්මයෝ චේතනාව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

එහි 'පඤ්චායෙන් වැළකීමේ ශික්ෂාපදය' කවරෙ යත් : යම් කලෙක පඤ්චායෙන් වළක්නනුට සොම්නස් සහගිය ඥානසම්ප්‍රයුක්ත කාමාවචරකුශලචිත්තය උපදෙන් වෙ ද, එසමයෙහි යම් ස්පර්ශයෙක් . . . ප්‍රග්‍රාහයෙක් අවික්ෂේපයෙක් වෙ ද, මේ 'පඤ්චායෙන් වැළකීමේ ශික්ෂාපද' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'පඤ්චායෙන් වැළකීමේ ශික්ෂාපදය' කවරෙ යත් : යම් කලෙක පඤ්චායෙන් වළක්නනුට සොම්නස් සහගිය ඥානසම්ප්‍රයුක්ත කාමාවචරකුශලචිත්තය සංස්කාර සහිත ව උපදෙන් වෙ ද . . . සොම්නස් සහගිය ඥානවිප්‍රයුක්ත . . . සොම්නස් සහගිය ඥානවිප්‍රයුක්ත (කුශලචිත්තය) සංස්කාර සහිත ව . . . උපේක්ෂාසහගත ඥානසම්ප්‍රයුක්ත . . . උපෙක්ෂාසහගත ඥානසම්ප්‍රයුක්ත (කුශලචිත්තය) සංස්කාර සහිත ව . . . උපෙක්ෂාසහගත ඥානවිප්‍රයුක්ත . . . උපෙක්ෂාසහගත ඥානවිප්‍රයුක්ත (කුශලචිත්තය) සංස්කාර සහිත ව උපදෙන් වෙ ද, එසමයෙහි පඤ්චායෙන් යම් දුරුවීමක් වෙන් වීමක් වැළැක්මක් වීරමණයෙක් අක්‍රියායෙක් අකරණයෙක් නො පැමිණීමක් හිමි නො ඉක්මවීමක් ප්‍රත්‍යය නැසීමක් වෙ ද, මේ 'පඤ්චායෙන් වැළකීමේ ශික්ෂාපද' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂධර්මයෝ වීරමණය හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි. . . .

එහි 'පඤ්චායෙන් වැළකීමේ ශික්ෂාපදය' කවරෙ යත් : යම් කලෙක පඤ්චායෙන් වළක්නනුට උපෙක්ෂාසහගත ඥානවිප්‍රයුක්ත කාමාවචරකුශලචිත්තය සංස්කාර සහිත ව උපදෙන් වෙ ද, එසමයෙහි යම් චේතනාවක් සංචේතනාවක් සිතන ලද බවක් වෙ ද, මේ 'පඤ්චායෙන් වැළකීමේ ශික්ෂාපද' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂධර්මයෝ චේතනාව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි. . . .

එහි 'පඤ්චායෙන් වැළකීමේ ශික්ෂාපදය' කවරෙ යත් : යම් කලෙක පඤ්චායෙන් වැළකීමෙන් වළක්නනුට උපෙක්ෂාසහගත ඥානවිප්‍රයුක්ත කාමාවචරකුශලචිත්තය සංස්කාර සහිත ව උපදෙන් වෙ ද, (එසමයෙහි යම්) ස්පර්ශයෙක් . . . ප්‍රග්‍රාහයෙක් අවික්ෂේපයෙක් වෙ ද, මේ 'පඤ්චායෙන් වැළකීමේ ශික්ෂාපද' යි කියනු ලැබේ.

754. නත්තං කතමං අදින්නාදානං වේරමණී සික්කාපදං : -පෙ-
කාමෙසුච්චිත්තාදානං වේරමණී සික්කාපදං -පෙ-මුසාවාදාදානං වේරමණී සික්කාපදං
-පෙ-සුරුමේරසමජ්ජපමාදාදානං වේරමණී සික්කාපදං. යසම්මි සමයෙ
කාමාවච්චරං කුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති සොමනස්සසහගතං
සුඤ්ඤසම්පයුත්තං සුරුමේරසමජ්ජපමාදාදානං විරමන්නස්ස යා නසම්මි
සමයෙ සුරුමේරසමජ්ජපමාදාදානං ආරති විරති පටිවිරති වේරමණී
අකිරියා අකරණං අනඤ්ඤාපත්ති වේලාඅනතික්කමො සෙතුඤානො, ඉදං
චුච්චති සුරුමේරසමජ්ජපමාදාදානං වේරමණී සික්කාපදං, අවසෙසා ධම්මා
වේරමණීයා සම්පයුත්තා : -පෙ-

නත්තං කතමං සුරුමේරසමජ්ජපමාදාදානං වේරමණී සික්කාපදං :
යසම්මි සමයෙ කාමාවච්චරං කුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති සොමනස්ස
සහගතං සුඤ්ඤසම්පයුත්තං සුරුමේරසමජ්ජපමාදාදානං විරමන්නස්ස
යා නසම්මි සමයෙ වෙනනා සඤ්ඤානනා වෙනසිත්තනං, ඉදං චුච්චති
සුරුමේරසමජ්ජපමාදාදානං වේරමණී සික්කාපදං. අවසෙසා ධම්මා
වෙනනාය සම්පයුත්තා.

නත්තං කතමං සුරුමේරසමජ්ජපමාදාදානං වේරමණී සික්කාපදං :
යසම්මි සමයෙ කාමාවච්චරං කුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති සොමනස්ස-
සහගතං සුඤ්ඤසම්පයුත්තං සුරුමේරසමජ්ජපමාදාදානං විරමන්නස්ස
යො නසම්මි සමයෙ එසෙය්‍යා -පෙ- පග්ගාහො අවිකේඛපො, ඉදං චුච්චති
සුරුමේරසමජ්ජපමාදාදානං වේරමණී සික්කාපදං.

නත්තං කතමං සුරුමේරසමජ්ජපමාදාදානං වේරමණී සික්කාපදං :
යසම්මි සමයෙ කාමාවච්චරං කුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති සොම-
නස්සසහගතං සුඤ්ඤසම්පයුත්තං සසඛ්ඛාරෙන -පෙ- සොමනස්සසහගතං
සුඤ්ඤවිපයුත්තං -පෙ- සොමනස්සසහගතං සුඤ්ඤවිපයුත්තං සසඛ්ඛාරෙන
-පෙ- උපෙක්ඛාසහගතං සුඤ්ඤසම්පයුත්තං -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතං සුඤ්ඤ-
සම්පයුත්තං සසඛ්ඛාරෙන -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතං සුඤ්ඤවිපයුත්තං -පෙ-
උපෙක්ඛාසහගතං සුඤ්ඤවිපයුත්තං සසඛ්ඛාරෙන සුරුමේරසමජ්ජපමා-
දාදානං විරමන්නස්ස යා නසම්මි සමයෙ සුරුමේරසමජ්ජපමාදාදානං
ආරති විරති පටිවිරති වේරමණී අකිරියා අකරණං අනඤ්ඤාපත්ති
වේලාඅනතික්කමො සෙතුඤානො, ඉදං චුච්චති සුරුමේරසමජ්ජපමා-
දාදානං වේරමණී සික්කාපදං, අවසෙසා ධම්මා වේරමණීයා සම්පයුත්තා
-පෙ-

නත්තං කතමං සුරුමේරසමජ්ජපමාදාදානං වේරමණී සික්කාපදං :
යසම්මි සමයෙ කාමාවච්චරං කුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛා-
සහගතං සුඤ්ඤවිපයුත්තං සසඛ්ඛාරෙන සුරුමේරසමජ්ජපමාදාදානං
විරමන්නස්ස යා නසම්මි සමයෙ වෙනනා සඤ්ඤානනා වෙනසිත්තනං,
ඉදං චුච්චති සුරුමේරසමජ්ජපමාදාදානං වේරමණී සික්කාපදං, අවසෙසා
ධම්මා වෙනනාය සම්පයුත්තා -පෙ-

නත්තං කතමං සුරුමේරසමජ්ජපමාදාදානං වේරමණී සික්කාපදං :
යසම්මි සමයෙ කාමාවච්චරං කුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛා-
සහගතං සුඤ්ඤවිපයුත්තං සසඛ්ඛාරෙන සුරුමේරසමජ්ජපමාදාදානං
විරමන්නස්ස යො නසම්මි සමයෙ එසෙය්‍යා -පෙ- පග්ගාහො අවිකේඛපො,
ඉදං චුච්චති සුරුමේරසමජ්ජපමාදාදානං වේරමණී සික්කාපදං.

754. එහි 'අධිතාදනින් වැළකීමේ ශික්ෂාපදය' කවරෙ යන් : ... කාමයෙහි වරදවා හැසිරීමෙන් වැළකීමේ ශික්ෂාපදය ... මුසවායෙන් වැළකීමේ ශික්ෂාපදය ... මදයට හා පමාවට කරුණු වූ රහමෙරින් වැළකීමේ ශික්ෂාපදය කවරෙ යන් : යම් කලෙක මදයට හා පමාදයට කරුණු වූ රහමෙරින් වළක්නනුට සොම්නස් සහගීය ඥානසම්ප්‍රයුක්ත කාමාවචරකුශලචිත්තය උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි මදයට හා පමාවට කරුණු වූ රහමෙරින් යම් දුරු වීමක් වෙන් වීමක් වැළකීමක් විරමණයක් අක්‍රියායෙන් අකරණයක් නො පැමිණීමක් හිමි නො ඉක්මවීමක් ප්‍රත්‍යය නැසීමක් වේ ද, මේ ' මදයට හා පමාවට කරුණු වූ රහමෙරින් වැළකීමේ ශික්ෂාපද ' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂධර්මයෝ විරමණය හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි. ...

එහි ' මදයට හා පමාවට කරුණු වූ රහමෙරින් වැළකීමේ ශික්ෂාපදය ' කවරෙ යන් : යම් කලෙක මදයට හා පමාවට කරුණු වූ රහමෙරින් වළක්නනුට සොම්නස් සහගීය ඥානසම්ප්‍රයුක්ත කාමාවචරකුශලචිත්තය උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් වෙනසිත බවක් වේ ද, මේ ' මදයට හා පමාවට කරුණු වූ රහමෙරින් වැළකීමේ ශික්ෂාපද ' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂධර්මයෝ වෙනතාව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

එහි ' මදයට හා පමාවට කරුණු වූ රහමෙරින් වැළකීමේ ශික්ෂාපදය ' කවරෙ යන් : යම් කලෙක මදයට හා පමාවට කරුණු වූ රහමෙරින් වළක්නනුට සොම්නස් සහගීය ඥානසම්ප්‍රයුක්ත කාමාවචරකුශලචිත්තය උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි යම් ස්පර්ශයක් ... ප්‍රග්‍රාහයක් අවික්ෂේපයක් වේ ද, මේ ' මදයට හා පමාවට කරුණු වූ රහමෙරින් වැළකීමේ ශික්ෂාපද ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' මදයට හා පමාවට කරුණු වූ රහමෙරින් වැළකීමේ ශික්ෂාපදය ' කවරෙ යන් : යම් කලෙක මදයට හා පමාවට කරුණු වූ රහමෙරින් වළක්නනුට සොම්නස් සහගීය ඥානසම්ප්‍රයුක්ත කාමාවචරකුශලචිත්තය සංස්කාර සහිත ව උපදනේ වේ ද ... සොම්නස් සහගීය ඥානසම්ප්‍රයුක්ත ... සොම්නස් සහගීය ඥානසම්ප්‍රයුක්ත (කුශලචිත්තය) සංස්කාර සහිත ව ... උපෙක්ෂාසහගත ඥානසම්ප්‍රයුක්ත ... උපෙක්ෂාසහගත ඥානසම්ප්‍රයුක්ත (කුශලචිත්තය) සංස්කාර සහිත ව ... උපෙක්ෂාසහගත ඥානසම්ප්‍රයුක්ත (කුශලචිත්තය) සංස්කාර සහිත වැ උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි මදයට හා පමාවට කරුණු වූ රහමෙරින් යම් දුරු වීමක් වෙන් වීමක් වැළකීමක් විරමණයක් අක්‍රියායෙන් අකරණයක් නො පැමිණීමක් හිමි නො ඉක්මවීමක් ප්‍රත්‍යය නැසීමක් වේ ද, මේ ' මදයට හා පමාවට කරුණු වූ රහමෙරින් වැළකීමේ ශික්ෂාපද ' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂධර්මයෝ විරමණය හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි. ...

එහි ' මදයට හා පමාවට කරුණු වූ රහමෙරින් වැළකීමේ ශික්ෂාපදය ' කවරෙ යන් : යම් කලෙක මදයට හා පමාවට කරුණු වූ රහමෙරින් වළක්නනුට උපෙක්ෂාසහගත ඥානසම්ප්‍රයුක්ත කාමාවචරකුශලචිත්තය සංස්කාර සහිත වැ උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි යම් වෙනතායක් සඤ්චෙනතායක් සිතන ලද බවක් වේ ද, මේ ' මදයට හා පමාවට කරුණු වූ රහමෙරින් වැළකීමේ ශික්ෂාපද ' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂධර්මයෝ වෙනතාව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි ...

එහි ' මදයට හා පමාවට කරුණු වූ රහමෙරින් වැළකීමේ ශික්ෂාපදය ' කවරෙ යන් : යම් කලෙක මදයට හා පමාවට කරුණු වූ රහමෙරින් වළක්නනුට උපෙක්ෂාසහගත ඥානසම්ප්‍රයුක්ත වූ කාමාවචරකුශලචිත්තය සංස්කාර සහිත වැ උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි යම් ස්පර්ශයක් ... ප්‍රග්‍රාහයක් අවික්ෂේපයක් වේ ද, මේ ' මදයට හා පමාවට කරුණු වූ රහමෙරින් වැළකීමේ ශික්ෂාපද ' යි කියනු ලැබේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

755. පඤ්ච සිකිංසපදානි : පණ්ණාසිකානාං වෙරමණීසිකිංසපදං අදීනනාදනාං වෙරමණීසිකිංසපදං, කාමේසු මිලාදානාං වෙරමණීසිකිංසපදං, මුසාදානාං වෙරමණීසිකිංසපදං, සුරුමෙරසමජ්ජපමාදානාං වෙරමණීසිකිංසපදං.

756. තත්ත කතමං පාණ්ණාසිකානාං වෙරමණීසිකිංසපදං : යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං විතතං උපපන්නං ගොති සොමනස්සසහගතං ඤාණසම්පයුතං ගීනං මජ්ඣමං පණීතං, ඡන්ද්‍රාදිපතෙය්‍යං විරියාදිපතෙය්‍යං විතතාදිපතෙය්‍යං විමංසාදිපතෙය්‍යං, ඡන්ද්‍රාදිපතෙය්‍යං ගීනං මජ්ඣමං පණීතං, විරියාදිපතෙය්‍යං ගීනං මජ්ඣමං පණීතං, විතතාදිපතෙය්‍යං ගීනං මජ්ඣමං පණීතං විමංසාදිපතෙය්‍යං ගීනං මජ්ඣමං පණීතං පාණ්ණාසිකානාං විරමනතස්ස, යා තස්මිං සමයෙ පාණ්ණාසිකානාං ආරති විරති පටිවිරති වෙරමණී අකිරියා අකරණං අනරුකාපතති වෙලා අනතිකතමො සෙතුභානො, ඉදං චූළිති පාණ්ණාසිකානාං වෙරමණීසිකිංසපදං, අවසෙසා ධම්මා වෙරමණීයා සම්පයුතතා.

තත්ත කතමං පාණ්ණාසිකානාං වෙරමණීසිකිංසපදං : යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං විතතං උපපන්නං ගොති සොමනස්සසහගතං ඤාණසම්පයුතං ගීනං මජ්ඣමං පණීතං, ඡන්ද්‍රාදිපතෙය්‍යං විරියාදිපතෙය්‍යං විතතාදිපතෙය්‍යං විමංසාදිපතෙය්‍යං, ඡන්ද්‍රාදිපතෙය්‍යං ගීනං මජ්ඣමං පණීතං විරියාදිපතෙය්‍යං ගීනං මජ්ඣමං පණීතං විතතාදිපතෙය්‍යං ගීනං මජ්ඣමං පණීතං විමංසාදිපතෙය්‍යං ගීනං මජ්ඣමං පණීතං පාණ්ණාසිකානාං විරමනතස්ස, යා තස්මිං සමයෙ වෙනනා සඤ්චතතා වෙනසිතතතා, ඉදං චූළිති පාණ්ණාසිකානාං වෙරමණීසිකිංසපදං, අවසෙසා ධම්මා වෙනනාය සම්පයුතතා.

තත්ත කතමං පාණ්ණාසිකානාං වෙරමණීසිකිංසපදං : යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං විතතං උපපන්නං ගොති සොමනස්සසහගතං ඤාණසම්පයුතං ගීනං මජ්ඣමං පණීතං, ඡන්ද්‍රාදිපතෙය්‍යං විරියාදිපතෙය්‍යං විතතාදිපතෙය්‍යං විමංසාදිපතෙය්‍යං, ඡන්ද්‍රාදිපතෙය්‍යං ගීනං මජ්ඣමං පණීතං -පෙ- විමංසාදිපතෙය්‍යං ගීනං මජ්ඣමං පණීතං පාණ්ණාසිකානාං විරමනතස්ස, යො තස්මිං සමයෙ එසෙසා-පෙ-පඤ්චාගො අවිකෙකපො, ඉදං චූළිති පාණ්ණාසිකානාං වෙරමණීසිකිංසපදං.

තත්ත කතමං පාණ්ණාසිකානාං වෙරමණීසිකිංසපදං : යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං විතතං උපපන්නං ගොති සොමනස්සසහගතං ඤාණසම්පයුතං සසඛාරෙන-පෙ-සොමනස්සසහගතං ඤාණවිපසුතතං -පෙ-සොමනස්සසහගතං ඤාණවිපසුතතං සසඛාරෙන-පෙ-උපෙකිංසා-සහගතං ඤාණසම්පයුතතං -පෙ- උපෙකිංසාසහගතං ඤාණසම්පයුතතං සසඛාරෙන-පෙ-උපෙකිංසාසහගතං ඤාණවිපසුතතං -පෙ- උපෙකිංසා-සහගතං ඤාණවිපසුතතං සසඛාරෙන ගීනං මජ්ඣමං පණීතං, ඡන්ද්‍රාදිපතෙය්‍යං විරියාදිපතෙය්‍යං විතතාදිපතෙය්‍යං, ඡන්ද්‍රාදිපතෙය්‍යං ගීනං මජ්ඣමං පණීතං විරියාදිපතෙය්‍යං ගීනං මජ්ඣමං පණීතං විතතාදිපතෙය්‍යං ගීනං මජ්ඣමං පණීතං පාණ්ණාසිකානාං විරමනතස්ස, යා තස්මිං සමයෙ පාණ්ණාසිකානාං ආරති විරති පටිවිරති වෙරමණී අකිරියා අකරණං අනරුකාපතති වෙලා අනතිකතමො සෙතුභානො, ඉදං චූළිති පාණ්ණාසිකානාං වෙරමණීසිකිංසපදං, අවසෙසා ධම්මා වෙරමණීයා සම්පයුතතා-පෙ-අවසෙසා ධම්මා වෙනනාය සම්පයුතතා -පෙ- එසෙසා -පෙ- පඤ්චාගො අවිකෙකපො, ඉදං චූළිති පාණ්ණාසිකානාං වෙරමණීසිකිංසපදං.

755. සික්ෂාපද පසෙකි : පඤ්චායෙන් වැළකීමේ සික්ෂාපද ය, අධිනාදනින් වැළකීමේ සික්ෂාපදය, කාමයෙහි වරදවා හැසිරීමෙන් වැළකීමේ සික්ෂාපදය, ව්‍යාධියෙන් වැළකීමේ සික්ෂාපදය, මදයට හා පමාවට කරුණු වූ රහමෙරින් වැළකීමේ සික්ෂාපදය යි.

756. එහි 'පඤ්චායෙන් වැළකීමේ සික්ෂාපදය' කවරෙ යත් : යම් කලෙක පඤ්චායෙන් වළක්නනුට සොම්නස් සහගිය ඥානසම්ප්‍රයුක්ත කාමාවචරකුශලචිත්තය හීන වූ මධ්‍යම වූ ප්‍රණීත වූ, ඡන්දය අධිපති කොට ඇති වූ වියභිය අධිපති කොට ඇති වූ චිත්තය අධිපති කොට ඇති වූ විමංසාව අධිපති කොට ඇති වූ, හීන වූ මධ්‍යම වූ ප්‍රණීත වූ ඡන්දය අධිපති කොට ඇති වූ හීන වූ මධ්‍යම වූ ප්‍රණීත වූ වියභිය අධිපති කොට ඇති වූ හීන වූ මධ්‍යම වූ ප්‍රණීත වූ චිත්තය අධිපති කොට ඇති වූ හීන වූ මධ්‍යම වූ ප්‍රණීත වූ විමංසාව අධිපති කොට ඇති වූ උපදනේ වෙ ද, එසමයෙහි පඤ්චායෙන් යම් දුරුවීමක් වෙන් වීමක් වැළකීමක් විරමණයක් අත්‍රියායෙක් අකරණයෙක් නො පැමිණීමක් හිමි නො ඉක්මවීමක් ප්‍රත්‍යය නැසීමක් වෙ ද, මේ 'පඤ්චායෙන් වැළකීමේ සික්ෂාපද' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂධර්මයෝ විරමණය හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

එහි 'පඤ්චායෙන් වැළකීමේ සික්ෂාපදය' කවරෙ යත් : යම් කලෙක පඤ්චායෙන් වළක්නනුට සොම්නස් සහගිය ඥානසම්ප්‍රයුක්ත කාමාවචරකුශලචිත්තය හීන වූ මධ්‍යම වූ ප්‍රණීත වූ, ඡන්දය අධිපති කොට ඇති වූ වියභිය අධිපති කොට ඇති වූ චිත්තය අධිපති කොට ඇති වූ විමංසාව අධිපති කොට ඇති වූ, හීන වූ මධ්‍යම වූ ප්‍රණීත වූ ඡන්දය අධිපති කොට ඇති වූ හීන වූ මධ්‍යම වූ ප්‍රණීත වූ වියභිය අධිපති කොට ඇති වූ හීන වූ මධ්‍යම වූ ප්‍රණීත වූ චිත්තය අධිපති කොට ඇති වූ හීන වූ මධ්‍යම වූ ප්‍රණීත වූ විමංසාව අධිපති කොට ඇති වූ උපදනේ වෙ ද, එසමයෙහි යම් වෙනතායෙක් සක්කවෙනතායෙක් සිතන ලද බවක් වෙ ද, මේ 'පඤ්චායෙන් වැළකීමේ සික්ෂාපද' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂධර්මයෝ වෙනතාව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

එහි 'පඤ්චායෙන් වැළකීමේ සික්ෂාපදය' කවරෙ යත් : යම් කලෙක පඤ්චායෙන් වළක්නනුට සොම්නස් සහගිය ඥානසම්ප්‍රයුක්ත වූ කාමාවචරකුශලචිත්තය හීන වූ මධ්‍යම වූ ප්‍රණීත වූ, ඡන්දය අධිපති කොට ඇති වූ වියභිය අධිපති කොට ඇති වූ චිත්තය අධිපති කොට ඇති වූ විමංසාව අධිපති කොට ඇති වූ, හීන වූ මධ්‍යම වූ ප්‍රණීත වූ ඡන්දය අධිපති කොට ඇති වූ . . . හීන වූ මධ්‍යම වූ ප්‍රණීත වූ විමංසාව අධිපති කොට ඇති වූ උපදනේ වෙ ද, එසමයෙහි යම් ස්පර්ශයෙක් . . . ප්‍රග්‍රාහයෙක් අවික්ෂේපයෙක් වෙ ද, මේ 'පඤ්චායෙන් වැළකීමේ සික්ෂාපද' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'පඤ්චායෙන් වැළකීමේ සික්ෂාපදය' කවරෙ යත් : යම් කලෙක පඤ්චායෙන් වළක්නනුට සොම්නස් සහගිය ඥානසම්ප්‍රයුක්ත කාමාවචරකුශලචිත්තය සංස්කාර සහිත ව උපදනේ වෙ ද . . . සොම්නස් සහගිය ඥානසම්ප්‍රයුක්ත . . . සොම්නස් සහගිය ඥානසම්ප්‍රයුක්ත (කුශලචිත්තය) සංස්කාර සහිත වූ . . . උපෙක්ෂාසහගත ඥානසම්ප්‍රයුක්ත (කුශලචිත්තය) සංස්කාර සහිත වූ . . . උපෙක්ෂාසහගත ඥානසම්ප්‍රයුක්ත (කුශලචිත්තය) සංස්කාර සහිත වූ හීන වූ මධ්‍යම වූ ප්‍රණීත වූ, ඡන්දය අධිපති කොට ඇති වූ වියභිය අධිපති කොට ඇති වූ චිත්තය අධිපති කොට ඇති වූ හීන වූ මධ්‍යම වූ ප්‍රණීත වූ ඡන්දය අධිපති කොට ඇති වූ, හීන වූ මධ්‍යම වූ ප්‍රණීත වූ වියභිය අධිපති කොට ඇති වූ, හීන වූ මධ්‍යම වූ ප්‍රණීත වූ චිත්තය අධිපති කොට ඇති වූ, උපදනේ වෙ ද, එසමයෙහි පඤ්චායෙන් යම් දුරුවීමක් වෙන් වීමක් වැළකීමක් විරමණයක් අත්‍රියායෙක් අකරණයෙක් නො පැමිණීමක් හිමි නො ඉක්මවීමක් ප්‍රත්‍යය නැසීමක් වෙ ද, මේ 'පඤ්චායෙන් වැළකීමේ සික්ෂාපද' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂධර්මයෝ විරමණය හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි. . . . අවශේෂධර්මයෝ වෙනතාව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි . . . ස්පර්ශයෙක් . . . ප්‍රග්‍රාහයෙක් අවික්ෂේපයෙක් වෙ ද, මේ 'පඤ්චායෙන් වැළකීමේ සික්ෂාපද' යි කියනු ලැබේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

757. තත්ථ කතමං අදින්නාදනා වෙරමණීසික්කාපදං-පෙ-කාමෙසු මිථ්‍යාචාරා වෙරමණීසික්කාපදං-පෙ-මුසාවාදා වෙරමණීසික්කාපදං-පෙ-සුරමෙරගමජ්ජපමාදට්ඨානා වෙරමණීසික්කාපදං : යත්ථි සමයෙ කාමා-චචරං කුසලං චිත්තං උපපන්නං හොති සොමනස්සසහගතං සද්දණ්-සමපසුත්තං හිනං මජ්ඣමං පණීතං, ඡන්දුධිපතෙය්‍යං විරියාධිපතෙය්‍යං චිත්තාධිපතෙය්‍යං විමංසාධිපතෙය්‍යං, ඡන්දුධිපතෙය්‍යං හිනං මජ්ඣමං පණීතං, විරියාධිපතෙය්‍යං හිනං මජ්ඣමං පණීතං, චිත්තාධිපතෙය්‍යං හිනං මජ්ඣමං පණීතං, විමංසාධිපතෙය්‍යං හිනං මජ්ඣමං පණීතං සුරමෙරගමජ්ජපමාදට්ඨානා විරමන්තස්ස, යා තස්මි සමයෙ සුරමෙරගමජ්ජපමාදට්ඨානා ආරති විරති පටිවිරති වෙරමණී අකිරියා අකරණං අනඤ්ඤාපතති වෙලාඅනතික්කමො සෙතුභාතො, ඉදං වුව්චති සුරමෙරගමජ්ජපමාදට්ඨානා වෙරමණීසික්කාපදං, අවසෙසා ධම්මා වෙරමණීයා සමපසුත්තා -පෙ- අවසෙසා ධම්මා වේතනාය සමපසුත්තා -පෙ- එසෙය්‍යා -පෙ- පග්ගාහො අවිකෙඛපො, ඉදං වුව්චති සුරමෙරගමජ්ජපමාදට්ඨානා වෙරමණීසික්කාපදං.

තත්ථ කතමං සුරමෙරගමජ්ජපමාදට්ඨානා වෙරමණීසික්කාපදං : යත්ථි සමයෙ කාමාචචරං කුසලං චිත්තං උපපන්නං හොති සොමනස්සසහගතං සද්දණ්සමපසුත්තං සසඛ්ඛාරෙන -පෙ- සොමනස්සසහගතං සද්දණ්විපසුත්තං-පෙ- සොමනස්සසහගතං සද්දණ්විපසුත්තං සසඛ්ඛාරෙන -පෙ- උපෙක්කාසහගතං සද්දණ්සමපසුත්තං -පෙ- උපෙක්කාසහගතං සද්දණ්සමපසුත්තං සසඛ්ඛාරෙන -පෙ- උපෙක්කාසහගතං සද්දණ්විපසුත්තං -පෙ- උපෙක්කාසහගතං සද්දණ්විපසුත්තං සසඛ්ඛාරෙන හිනං මජ්ඣමං පණීතං, ඡන්දුධිපතෙය්‍යං විරියාධිපතෙය්‍යං චිත්තාධිපතෙය්‍යං, ඡන්දුධි-පතෙය්‍යං හිනං මජ්ඣමං පණීතං, විරියාධිපතෙය්‍යං හිනං මජ්ඣමං පණීතං, චිත්තාධිපතෙය්‍යං හිනං මජ්ඣමං පණීතං සුරමෙරගමජ්ජපමාදට්ඨානා විරමන්තස්ස, යා තස්මි සමයෙ සුරමෙරගමජ්ජපමාදට්ඨානා ආරති විරති පටිවිරති වෙරමණී අකිරියා අකරණං අනඤ්ඤාපතති වෙලාඅනතික්කමො සෙතුභාතො, ඉදං වුව්චති සුරමෙරගමජ්ජපමාදට්ඨානා වෙරමණීසික්කාපදං, අවසෙසා ධම්මා වෙරමණීයා සමපසුත්තා -පෙ- අවසෙසා ධම්මා වේතනාය සමපසුත්තා -පෙ- එසෙය්‍යා -පෙ- පග්ගාහො අවිකෙඛපො, ඉදං වුව්චති සුරමෙරගමජ්ජපමාදට්ඨානා වෙරමණීසික්කාපදං.

758. කතමෙ ධම්මා සික්කා : යත්ථි සමයෙ කාමාචචරං කුසලං චිත්තං උපපන්නං හොති සොමනස්සසහගතං සද්දණ්සමපසුත්තං රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරම්භ තස්මි සමයෙ එසෙය්‍යා හොති -පෙ- අවිකෙඛපො හොති, ඉමෙ ධම්මා සික්කා.

කතමෙ ධම්මා සික්කා : යත්ථි සමයෙ කාමාචචරං කුසලං චිත්තං උපපන්නං හොති සොමනස්සසහගතං සද්දණ්සමපසුත්තං සසඛ්ඛාරෙන -පෙ- සොමනස්සසහගතං සද්දණ්විපසුත්තං -පෙ- සොමනස්සසහගතං සද්දණ්විපසුත්තං සසඛ්ඛාරෙන -පෙ- උපෙක්කාසහගතං සද්දණ්සමපසුත්තං -පෙ- උපෙක්කාසහගතං සද්දණ්විපසුත්තං සසඛ්ඛාරෙන -පෙ- උපෙක්කාසහගතං සද්දණ්විපසුත්තං සසඛ්ඛාරෙන රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරම්භ තස්මි සමයෙ එසෙය්‍යා හොති -පෙ- අවිකෙඛපො හොති ඉමෙ ධම්මා සික්කා.

757. එහි 'අධිනාදනීන් වැළකීමේ ශික්ෂාපදය' කවරෙ යත් : ... කාමයෙහි වරදවා හැසිරීමෙන් වැළකීමේ ශික්ෂාපදය ... මුසාවායෙන් වැළකීමේ ශික්ෂාපදය ... මදයට හා පමාවට කරුණු වූ රහමෙරින් වැළකීමේ ශික්ෂාපදය කවරෙ යත් : යම් කලෙක මදයට හා පමාවට කරුණු වූ රහමෙරින් වළක්නුට යොමිනස් සහගිය දෙනසම්ප්‍රසුක්ක වූ කාමාවචරකුශලචිත්තය හීන වූ මධ්‍යම වූ ප්‍රණීත වූ, ඡන්දය අධිපති කොට ඇති වූ වියඛය අධිපති කොට ඇති වූ චිත්තය අධිපති කොට ඇති වූ විමංසාව අධිපති කොට ඇති වූ, හීන වූ මධ්‍යම වූ ප්‍රණීත වූ ඡන්දය අධිපති කොට ඇති වූ, හීන වූ මධ්‍යම වූ ප්‍රණීත වූ වියඛය අධිපති කොට ඇති වූ, හීන වූ මධ්‍යම වූ ප්‍රණීත වූ චිත්තය අධිපති කොට ඇති වූ, හීන වූ මධ්‍යම වූ ප්‍රණීත වූ විමංසාව අධිපති කොට ඇති වූ උපදනේ වේ ද, එයමයෙහි මදයට හා පමාවට කරුණු වූ රහමෙරින් යම් දුරු වීමක් වෙන් වීමක් වැළකීමක් වීරමණයක් අක්‍රියයක් අකරණයක් නො පැමිණීමක් හිමි නො ඉක්මවීමක් ප්‍රත්‍යය නැයිමක් වේ ද, මේ 'මදයට හා පමාවට කරුණු වූ රහමෙරින් වැළකීමේ ශික්ෂාපද' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ වීරමණය හා සම්ප්‍රසුක්කයෝ යි. ... අවශෙෂධර්මයෝ වෙනතාව හා සම්ප්‍රසුක්කයෝ යි ... ස්පර්ශයක් ... ප්‍රග්‍රාහයක් අචික්ෂෙපයක් වේ ද, මේ 'මදයට හා පමාවට කරුණු වූ රහමෙරින් වැළකීමේ ශික්ෂාපද' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'මදයට හා පමාවට කරුණු වූ රහමෙරින් වැළකීමේ ශික්ෂාපදය' කවරෙ යත් : යම් කලෙක මදයට හා පමාවට කරුණු වූ රහමෙරින් වළක්නුට යොමිනස් සහගිය දෙනසම්ප්‍රසුක්ක කාමාවචරකුශලචිත්තය සංස්කාර සහිත වූ උපදනේ වේ ද ... යොමිනස් සහගිය දෙනවිප්‍රසුක්ක ... යොමිනස් සහගිය දෙනවිප්‍රසුක්ක (කුශලචිත්තය) සංස්කාර සහිත වූ ... උපෙක්ෂාසහගත දෙනසම්ප්‍රසුක්ක ... උපෙක්ෂාසහගත දෙනසම්ප්‍රසුක්ක (කුශලචිත්තය) සංස්කාර සහිත වූ ... උපෙක්ෂාසහගත දෙනවිප්‍රසුක්ක ... උපෙක්ෂාසහගත දෙනවිප්‍රසුක්ක (කුශලචිත්තය) සංස්කාර සහිත වූ, ඡන්දය අධිපති කොට ඇති වූ වියඛය අධිපති කොට ඇති වූ චිත්තය අධිපති කොට ඇති වූ හීන වූ මධ්‍යම වූ ප්‍රණීත වූ ඡන්දය අධිපති කොට ඇති වූ, හීන වූ මධ්‍යම වූ ප්‍රණීත වූ වියඛය අධිපති කොට ඇති වූ, හීන වූ මධ්‍යම වූ ප්‍රණීත වූ චිත්තය අධිපති කොට ඇති වූ, උපදනේ වේ ද, එයමයෙහි මදයට හා පමාවට කරුණු වූ රහමෙරින් යම් දුරු වීමක් වෙන් වීමක් වැළකීමක් වීරමණයක් අක්‍රියයක් අකරණයක් නො පැමිණීමක් හිමි නො ඉක්ම වීමක් ප්‍රත්‍යය නැයිමක් වේ ද, මේ 'මදයට හා පමාවට කරුණු වූ රහමෙරින් වැළකීමේ ශික්ෂාපද' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ වීරමණය හා සම්ප්‍රසුක්කයෝ යි ... අවශෙෂධර්මයෝ වෙනතාව හා සම්ප්‍රසුක්කයෝ යි ... ස්පර්ශයක් ... ප්‍රග්‍රාහයක් අචික්ෂෙපයක් වේ ද, මේ 'මදයට හා පමාවට කරුණු වූ රහමෙරින් වැළකීමේ ශික්ෂාපද' යි කියනු ලැබේ.

758. ශික්ෂාධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපාලම්බන වේවයි ... ධර්මාලම්බන වේවයි යම් යම් අරමුණක් ඇඳබැ යොමිනස් සහගත දෙනසම්ප්‍රසුක්ක කාමාවචර කුශලචිත්තය උපදනේ වේ ද, එයමයෙහි ස්පර්ශය වේයි ... අචික්ෂෙපය වේ. මොහු ශික්ෂාධර්මයෝ යි.

ශික්ෂාධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපාලම්බන වේවයි ... ධර්මාලම්බන වේවයි යම් යම් අරමුණක් ඇඳබැ යොමිනස් සහගත දෙනසම්ප්‍රසුක්ක කාමාවචර කුශල චිත්තය සංස්කාර සහිත ව උපදනේ වේ ද ... යොමිනස් සහගත දෙනවිප්‍රසුක්ක ... යොමිනස් සහගත දෙනවිප්‍රසුක්ක (කුශලචිත්තය) සංස්කාර සහිත වූ ... උපෙක්ෂා සහගත දෙනසම්ප්‍රසුක්ක ... උපෙක්ෂාසහගත දෙනසම්ප්‍රසුක්ක (කුශලචිත්තය) සංස්කාර සහිත වූ ... උපෙක්ෂාසහගත දෙනවිප්‍රසුක්ක ... උපෙක්ෂාසහගත දෙනවිප්‍රසුක්ක (කුශලචිත්තය) සංස්කාර සහිත වූ උපදනේ වේ ද, එයමයෙහි ස්පර්ශය වේයි ... අචික්ෂෙපය වේ. මොහු ශික්ෂාධර්මයෝ යි.

759. කතමෙ ධම්මා සිකිකා: යස්මිං සමයෙ රුපුපපතතීයා මඟ්භං
භාවෙතී -පෙ- අරුපුපපතතීයා මඟ්භං භාවෙතී -පෙ- ලොකුතතරං කිංචං
භාවෙතී නිශ්ශානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය
භූමියා පතතීයා විවිච්චෙව කාමෙහි -පෙ- පථමං කිංචං උපසමාප්ත
විහරති දුක්ඛාපච්චදං දකුංභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ එකෙකා හොති -පෙ-
අවිකෙකිපො හොති, ඉමෙ ධම්මා සිකිකා.

අභිධම්මසාප්තියං.

760. පඤ්ච සිකිකාපදානි: පාණානිපාතා වේරමඤ්ඤිසිකිකාපදං,
අදින්නාදනා වේරමඤ්ඤිසිකිකාපදං, කාමෙසු මිට්ඨාචාරා වේරමඤ්ඤිසිකිකාපදං
මුහුර්වාද වේරමඤ්ඤිසිකිකාපදං, සුරාමේරයමඤ්ඤිසිකිකාපදං, වේරමඤ්ඤි
සිකිකාපදං.

761. පඤ්චත්තං සිකිකාපදානං කති කුසලා, කති අකුසලා, කති
අව්‍යාකතා -පෙ- කති සරණා, කති අරණා:

762. කුසලායෙව.

සියා සුඛාය වේදනාය සම්පයුතතා, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය
සම්පයුතතා.

විපාකධම්මධම්මා.

අනුපාදිනනුපාදනීයා.

අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා.

සවිතක්කසවිචාරා.

සියා පිනිසභගතා, සියා සුඛසභගතා, සියා උපෙක්ඛාසභගතා.

නෙවිදස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බා.

නෙවිදස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බභෙතුකා.

ආචයගාමිනො.

නෙව සෙකිකා නාසෙකිකා.

පරිත්තා.

පරිත්තාරමමණා.

මජ්ඣිමා.

අනිසතා.

න චත්තබ්බා මඟ්භාරමමණාති'පි මඟ්භෙතුකාති'පි මඟ්භාධිපතී-
නොති'පි.

සියා උප්පත්තා, සියා අනුප්පත්තා, න චත්තබ්බා උප්පාදිනොති.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

759. ශික්ෂාධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද . . . අරූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද . . . දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෛයධාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව මැ . . . දූෂ්ටප්‍රතිපත් ඇති දන්ධ අභිඤ්ඤ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙපය වේ. මොහු ශික්ෂාධර්මයෝ යි.

අභිධර්මභාජනිය යි.

760. ශික්ෂාපද පසෙකි : පණ්ඩායෙන් වැළකීමේ ශික්ෂාපද ය, අධිනාදනින් වැළකීමේ ශික්ෂාපද ය, කාමයෙහි වරදවා හැසිරීමෙන් වැළකීමේ ශික්ෂාපද ය, මුසවායෙන් වැළකීමේ ශික්ෂාපද ය, මදයට හා පමාවට කරුණු වූ රහමෙරින් වැළකීමේ ශික්ෂාපද යි.

761. පඤ්චශික්ෂාපදයන් අතුරෙහි කුශලයෝ කෙතෙක් ද, අකුශලයෝ කෙතෙක් ද අව්‍යක්ෂාතයෝ කෙතෙක් ද, . . . සරණයෝ කෙතෙක් ද, අරණයෝ කෙතෙක් ද යත් :

762. (පඤ්චශික්ෂාපදයෝ) කුශලයෝ මැ ය.

(පඤ්චශික්ෂාපදයෝ) සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්තාහ, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්තාහුය.

(පඤ්චශික්ෂාපදයෝ) විපාකස්වභාවධර්මයෝ ය.

(පඤ්චශික්ෂාපදයෝ) අනුපාදින්නොපාදනියයෝ ය.

(පඤ්චශික්ෂාපදයෝ) අසංක්ලිෂ්ටසංක්ලේශිකයෝ ය.

(පඤ්චශික්ෂාපදයෝ) සචිතරක්කසචිතාරයෝ ය.

(පඤ්චශික්ෂාපදයෝ) ප්‍රීතිසහගත ද වන්තාහ, සුඛසහගත ද වන්තාහ, උපේක්ෂා සහගත ද වන්තාහු ය.

(පඤ්චශික්ෂාපදයෝ) නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ ය.

(පඤ්චශික්ෂාපදයෝ) නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය හෙතුකයෝ ය.

(පඤ්චශික්ෂාපදයෝ) ආවයගාමීහු ය.

(පඤ්චශික්ෂාපදයෝ) නො ම ශෛක්ෂ නො ද අශෛක්ෂයෝ ය.

(පඤ්චශික්ෂාපදයෝ) පරිත්තයෝ ය.

(පඤ්චශික්ෂාපදයෝ) පරිත්තාලම්භනයෝ ය.

(පඤ්චශික්ෂාපදයෝ) මධ්‍යමයෝ ය.

(පඤ්චශික්ෂාපදයෝ) අනියතයෝ ය.

(පඤ්චශික්ෂාපදයෝ) මාර්ගාලම්භනාහ යි ද මාර්ගහෙතුකාහ යි ද මාර්ගාධිපතිහ යි ද නො කියයුත්තාහු ය.

(පඤ්චශික්ෂාපදයෝ) උත්පන්න ද වන්තාහ, අනුත්පන්න ද වන්තාහ, උත්පාදිහ යි නො කියයුත්තාහු ය.

සියං අතීතං, සියං අනාගතං, සියං පච්චුප්පන්නං.

පච්චුප්පන්නාරම්මණං.

සියං අජඛින්නං, සියං ඛග්ගිඤ්ඤං, සියං අජඛින්නඛග්ගිඤ්ඤං.

ඛග්ගිඤ්ඤාරම්මණං.

අනිදස්සනඅප්පට්ඨිකං.

763. න හෙතු.

සහෙතුකා.

හෙතුසම්පයුත්තං.

න චිත්තබ්බං හෙතුවෙව් සහෙතුකානී, සහෙතුකාවෙව් න ච හෙතු.

න චිත්තබ්බං හෙතුවෙව් හෙතුසම්පයුත්තානී, හෙතුසම්පයුත්තාවෙව් න ච හෙතු.

න හෙතු සහෙතුකා.

764. සප්පච්චයං.

සංඛින්නං.

අනිදස්සනං.

අප්පට්ඨිකං.

අරුපං.

ලොකීයං.

කෙනච්චි වීඤ්ඤායං, කෙනච්චි න වීඤ්ඤායං.

765. නො අංසවා.

සංසවා.

අංසවම්පයුත්තං.

න චිත්තබ්බං අංසවාවෙව් සංසවානී, සංසවාවෙව් නො ච අංසවා.

න චිත්තබ්බං අංසවා වෙව් අංසවසම්පයුත්තානී* පි අංසවසම්පයුත්තාවෙව් නො ච අංසවානී* පි.

අංසවම්පයුත්තං සංසවා.

766. නො සංඤ්ඤාජනං -පෙ- නො ගන්තං -පෙ- නො භික්ඛං -පෙ-
නො යොගං -පෙ- නො නිවරණං -පෙ- නො පරමාසං -පෙ-

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

(පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) අතීත ද වත්තාහ, අනාගත ද වත්තාහ, ප්‍රත්‍යක්ෂත්ත ද වත්තාහු ය.

(පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) ප්‍රත්‍යක්ෂත්තාලම්භනයෝ ය.

(පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) අධ්‍යාත්ම ද වත්තාහ, ඛාහිර ද වත්තාහ, අධ්‍යාත්මඛාහිර ද වත්තාහු ය.

(පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) ඛාහිරාලම්භනයෝ ය.

(පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) අනිදර්ශනඅප්‍රතිසයෝ යි.

763. (පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) භේතුහු නො වෙති.

(පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) සභේතුකයෝ ය.

(පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) භේතුසම්ප්‍රයුක්තයෝ ය.

(පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) භේතු ද වූ ම සභේතුකහ යි නො කියයුත්තාහ, සභේතුක ද වූවාහු ම නො ද භේතුහු වෙති.

(පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) භේතු ද වූ ම භේතුසම්ප්‍රයුක්තහ යි නො කියයුත්තාහ, භේතු සම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද භේතුහු වෙති.

(පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) භේතු නො වූ සභේතුකයෝ වෙත්.

764. (පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) සප්‍රත්‍යයෝ ය.

(පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) සච්චනයෝ ය.

(පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) අනිදර්ශනයෝ ය.

(පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) අප්‍රතිසයෝ ය.

(පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) අරූපයෝ ය.

(පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) ලොකීකයෝ ය.

(පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) කිසි විඤ්ඤායෙකින් දහයුත්තාහ, කිසි විඤ්ඤායෙකින් නො දහයුත්තාහු යි.

(765. (පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) ආසුචයෝ නො වෙති.

(පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) සාසුචයෝ ය.

(පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) ආසුචවිප්‍රයුක්තයෝ ය.

(පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) ආසුච ද වූ ම සාසුචහ යි නො කියයුත්තාහ, සාසුච ද වූවාහු ම නො ද ආසුච වෙති.

(පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) ආසුච ද වූ ම ආසුචසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නො ද ආසුචහ යි ද නො කියයුත්තාහු ය.

(පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) ආසුචවිප්‍රයුක්තසාසුචයෝ යි.

766. (පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) සංයොජනයෝ නො වෙති . . . ග්‍රන්ථයෝ නො වෙති . . . ඔසයෝ නො වෙති . . . යොගයෝ නො වෙති . . . නිවරණයෝ නො වෙති . . . පරාමභියෝ නො වෙති. . . .

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

767. සාරම්මණං.

නො චිත්තං.

වේතසිකං.

චිත්තසම්පය්‍යනං.

චිත්තසංසංචාරං.

චිත්තසම්මුච්ඡාදං.

චිත්තසහභූතං.

චිත්තානුප්පරිවර්තනං.

චිත්තසංසංචාරසම්මුච්ඡාදං.

චිත්තසංසංචාරසම්මුච්ඡාදනසහභූතං.

චිත්තසංසංචාරසම්මුච්ඡාදනානුප්පරිවර්තනං.

බාහිරං.

නො උපාදං.

අනුපාදිතං.

768. නො උපාදං - පෙ - නො කිලෙසං - පෙ -
න දස්සනෙන පභාතබ්බං.

න භාවනාය පභාතබ්බං.

න දස්සනෙන පභාතබ්බභෙතුකා.

න භාවනාය පභාතබ්බභෙතුකා.

සවිතකකා.

සවිචාරං.

සියං සප්පිතිකා, සියං අප්පිතිකා.

සියං පිතිසහගතා, සියං න පිතිසහගතා.

සියං සුඛසහගතා, සියං න සුඛසහගතා.

සියං උපෙක්ඛාසහගතා, සියං න උපෙක්ඛාසහගතා.

කාමාවචරං.

න රූපාවචරං.

න අරූපාවචරං.

පරිශාපකං.

අනිත්තං.

අනිත්තං.

සඋත්තරං.

අරණං.

පඤ්ඤාපුට්ඨං.

සික්කාපදවිග්නඥානං නිව්ඤ්ඤා.

767. (පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) සාලම්බනයෝ ය.
 (පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) චිත්තයෝ නො වෙති.
 (පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) චේතසිකයෝ ය.
 (පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) චිත්තසම්ප්‍රයුක්තයෝ ය.
 (පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) චිත්තසංසාඡ්චයෝ ය.
 (පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) චිත්තසමුත්ථානයෝ ය.
 (පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) චිත්තසහග්‍ර වෙති.
 (පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) චිත්තානුපරිවර්තීහු ය.
 (පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) චිත්තසංසාඡ්චසමුත්ථානයෝ ය.
 (පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) චිත්තසංසාඡ්චසමුත්ථානසහග්‍ර වෙති.
 (පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) චිත්තසංසාඡ්චසමුත්ථානානුපරිවර්තීහු ය.
 (පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) ඛාතිරයෝ ය.
 (පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) උපාදු නො වෙති.
 (පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) අනුපාදින්නයෝ යි.

768. (පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) උපාදුනායෝ නො වෙති . . .
 (පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) කෙලෙසයෝ නො වෙති . . .
 (පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ නො වෙති.
 (පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ නො වෙති.
 (පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතු ඇත්තාහු නො වෙති.
 (පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතු ඇත්තාහු නො වෙති.
 (පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) සචිත්තයෝ ය.
 (පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) සචිතාරයෝ ය.
 (පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) සප්තික ද වන්තාහ, අප්තික ද වන්තාහු ය.
 (පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) ප්‍රීතියහගත ද වන්තාහ, ප්‍රීතියහගත නො ද වන්තාහු ය.
 (පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) සුඛසහගත ද වන්තාහ, සුඛසහගත නො ද වන්තාහු ය.
 (පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) උපෙක්ෂාසහගත ද වන්තාහ, උපෙක්ෂාසහගත නො ද වන්තාහු ය.
 (පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) කාමාවචරයෝ ය.
 (පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) රූපාවචරයෝ නො වෙති.
 (පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) අරූපාවචරයෝ නො වෙති.
 (පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) පයභාපන්නයෝ ය.
 (පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) අනෙකාසාභිකයෝ ය.
 (පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) අනියතයෝ ය.
 (පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) සඋත්තරයෝ ය.
 (පඤ්චශීක්ෂාපදයෝ) අරභයෝ යි.

පඤ්චසුච්ඡික යි.

ශීක්ෂාපදවිභව නිමි.

15. පරිසමහිද, විහබෙහා

769. වහසෙයා පරිසමහිද : අත්පරිසමහිද, බමමපරිසමහිද, නිරුතති පරිසමහිද, පරිහානපරිසමහිද. අත්ඤා ඤාණං අත්පරිසමහිද, බමම ඤාණං බමමපරිසමහිද, තත්‍ර බමමනිරුතතාහිලාපෙ ඤාණං නිරුතති පරිසමහිද, ඤාණෙසු ඤාණං පරිහානපරිසමහිද.

770. වහසෙයා පරිසමහිද : අත්පරිසමහිද, බමමපරිසමහිද, නිරුතතිපරිසමහිද, පරිහානපරිසමහිද. දුක්ඛෙ ඤාණං අත්පරිසමහිද, දුක්ඛසමුදයෙ ඤාණං බමමපරිසමහිද, දුක්ඛනිරෝධෙ ඤාණං අත්පරිසමහිද, දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදාය ඤාණං බමමපරිසමහිද, තත්‍ර බමමනිරුතතාහිලාපෙ ඤාණං නිරුතති පරිසමහිද, ඤාණෙසු ඤාණං පරිහානපරිසමහිද.

771. වහසෙයා පරිසමහිද : අත්පරිසමහිද, බමමපරිසමහිද, නිරුතතිපරිසමහිද, පරිහානපරිසමහිද. හෙතුමහි ඤාණං බමමපරිසමහිද, හෙතුඵලෙ ඤාණං අත්පරිසමහිද, තත්‍ර බමමනිරුතතාහිලාපෙ ඤාණං නිරුතතිපරිසමහිද, ඤාණෙසු ඤාණං පරිහානපරිසමහිද.

772. වහසෙයා පරිසමහිද : අත්පරිසමහිද, බමමපරිසමහිද, නිරුතතිපරිසමහිද, පරිහානපරිසමහිද. යෙ බමමා ජාතා භූතා සඤ්ජාතා නිබ්බතතා අභිනිබ්බතතා පාචුභූතා ඉමෙසු බමමෙසු ඤාණං අත්පරිසමහිද, යෙහි බමමෙහි¹ තෙ බමමා ජාතා භූතා සඤ්ජාතා නිබ්බතතා අභිනිබ්බතතා පාචුභූතා තෙසු බමමෙසු ඤාණං බමමපරිසමහිද, තත්‍ර බමමනිරුතතාහිලාපෙ ඤාණං නිරුතතිපරිසමහිද, ඤාණෙසු ඤාණං පරිහානපරිසමහිද.

773. වහසෙයා පරිසමහිද : අත්පරිසමහිද, බමමපරිසමහිද, නිරුතතිපරිසමහිද, පරිහානපරිසමහිද. ජරාමරණෙ ඤාණං අත්පරිසමහිද, ජරාමරණසමුදයෙ ඤාණං බමමපරිසමහිද, ජරාමරණනිරෝධෙ ඤාණං අත්පරිසමහිද, ජරාමරණ නිරෝධගාමිනියා පටිපදාය ඤාණං බමමපරිසමහිද, තත්‍ර බමමනිරුතතාහිලාපෙ ඤාණං නිරුතතිපරිසමහිද, ඤාණෙසු ඤාණං පරිහානපරිසමහිද.

774. වහසෙයා පරිසමහිද : අත්පරිසමහිද, බමමපරිසමහිද, නිරුතති පරිසමහිද, පරිහානපරිසමහිද. ජාතියා ඤාණං -පෙ- භවෙ ඤාණං -පෙ- උපාදයෙ ඤාණං -පෙ- තණ්හාය ඤාණං -පෙ- වේදනාය ඤාණං -පෙ- ඵසෙය ඤාණං -පෙ- සලායතනෙ ඤාණං -පෙ- නාමරූපෙ ඤාණං -පෙ- විඤ්ඤාණෙ ඤාණං -පෙ- සංඛාරෙසු ඤාණං අත්පරිසමහිද, සංඛාරසමුදයෙ ඤාණං බමමපරිසමහිද, සංඛාරනිරෝධෙ ඤාණං අත්පරිසමහිද, සංඛාරනිරෝධගාමිනියා පටිපදාය ඤාණං බමමපරිසමහිද, තත්‍ර බමමනිරුතතාහිලාපෙ ඤාණං නිරුතතිපරිසමහිද, ඤාණෙසු ඤාණං පරිහානපරිසමහිද.

1. යමා බමමා - සිමු, සි, මජ්ඣං.
2. තත් - සිපාවි, අට්ඨකථා.

15. පරිසමනිද්, විභවනය

769. ප්‍රතිසංවිද්‍ය සකරෙකි : අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍ය ය, ධර්මප්‍රතිසංවිද්‍ය ය, නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍ය ය, ප්‍රතිභානප්‍රතිසංවිද්‍ය යි. අර්ථයෙහි (ප්‍රභේදගත) ඥානය අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍ය ය, ධර්මයෙහි (ප්‍රභේදගත) ඥානය ධර්මප්‍රතිසංවිද්‍ය ය, ඒ අර්ථයෙහි හා ධර්මයෙහි ස්වභාවනිරුක්ති සම්බන්ධයන්ධයෙහි ප්‍රභේදගත ඥානය නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍ය ය, සර්වත්‍රඥතයෙහි ප්‍රභේදගතඥාන ප්‍රතිභානප්‍රතිසංවිද්‍ය යි.

770. ප්‍රතිසංවිද්‍යානරේඛී : අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා, ධර්මප්‍රතිසංවිද්‍යා, නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍යා, ප්‍රතිභානප්‍රතිසංවිද්‍යා යි. දූෂණයෙහි ප්‍රභේදගත ඥානය අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා, දූෂණප්‍රියයෙහි ප්‍රභේදගත ඥානය ධර්මප්‍රතිසංවිද්‍යා, දූෂණාරාධණයෙහි ප්‍රභේදගත ඥානය අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා, දූෂණාරාධණාමිතිප්‍රතිපදයෙහි ප්‍රභේදගත ඥානය ධර්මප්‍රතිසංවිද්‍යා, එහි ස්වභාවනිරුක්තීන් ශබ්දයෙහි ප්‍රභේදගත ඥානය නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍යා, ඥානයෙහි ප්‍රභේදගත ඥානය ප්‍රතිභාන ප්‍රතිසංවිද්‍යා යි.

771. ප්‍රතිසංවිද්‍ය සක්‍රමය: අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යය, ධර්මප්‍රතිසංවිද්‍යය, නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍යය, ප්‍රතිභානප්‍රතිසංවිද්‍යය යි. භෙදයෙහි ප්‍රභේදගත ඥානය ධර්මප්‍රතිසංවිද්‍යය, භෙදානුභවයෙහි ප්‍රභේදගත ඥානය අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යය, එහි ස්වභාවනිරුක්තිශබ්දයෙහි ප්‍රභේදගත ඥානය නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍යය, ඥානයෙහි ප්‍රභේදගත ඥානය ප්‍රතිභානප්‍රතිසංවිද්‍යය යි.

772. ප්‍රතිසංවිද සතරෙකි : අර්ථප්‍රතිසංවිදය, ධර්මප්‍රතිසංවිදය, නිරුක්තිප්‍රතිසංවිදය, ප්‍රතිභානප්‍රතිසංවිදය යි. යම් ධර්ම කෙනෙක් හටගත්තාහු උපන්නාහු ප්‍රත්‍යයසම්මායයෙන් හටගත්තාහු නිපන්නාහු වෙසෙසින් නිපන්නාහු පහළ වූවාහු වෙත් ද, මේ ධර්මයන්හි ප්‍රභේදගතභූතය අර්ථප්‍රතිසංවිදය, යම් ධර්ම කෙනෙකුත් කෙරෙන් ඒ ධර්මයෝ හටගත්තාහු උපන්නාහු ප්‍රත්‍යයසම්මායයෙන් හටගත්තාහු නිපන්නාහු වෙසෙසින් නිපන්නාහු පහළ වූවාහු වෙත් ද, ඒ ධර්මයන්හි ප්‍රභේදගතභූතය ධර්මප්‍රතිසංවිදය, එහි ස්වභාවනිරුක්ති ශබ්දයෙහි ප්‍රභේදගතභූතය නිරුක්තිප්‍රතිසංවිදය, භූතයෙහි ප්‍රභේදගතභූතය ප්‍රතිභාන ප්‍රතිසංවිදය යි.

773. ප්‍රතිසංවිද ස්තරෙකි : අර්ථප්‍රතිසංවිදය, ධර්මප්‍රතිසංවිදය, නිරුක්තිප්‍රතිසංවිදය, ප්‍රතිභානප්‍රතිසංවිද යි. පරාමරණයෙහි ප්‍රභේදගතඥනය අර්ථප්‍රතිසංවිදය, පරාමරණ සමුදයෙහි ප්‍රභේදගතඥනය ධර්මප්‍රතිසංවිදය, පරාමරණනිරෝධයෙහි ප්‍රභේදගතඥනය අර්ථප්‍රතිසංවිදය, පරාමරණනිරෝධභාවිතීප්‍රතිපදයෙහි ප්‍රභේදගතඥනය ධර්මප්‍රතිසංවිදය, එහි ස්වභාවනිරුක්තියෙබදයෙහි ප්‍රභේදගතඥනය නිරුක්තිප්‍රතිසංවිදය, සියලු තැන්හි ඥානයෙහි ප්‍රභේදගතඥනය ප්‍රතිභානප්‍රතිසංවිද යි.

774. ප්‍රතිසංවිද්‍ය සතරෙකි: අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍ය, ධර්මප්‍රතිසංවිද්‍ය, නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍ය, ප්‍රතිභානප්‍රතිසංවිද්‍ය යි. ජාතියෙහි ප්‍රභේදගතඥනය ... භවයෙහි ප්‍රභේදගතඥනය ... උපාදානයෙහි ප්‍රභේදගතඥනය ... තෘෂ්ණායෙහි ප්‍රභේදගතඥනය ... වේදනායෙහි ප්‍රභේදගතඥනය ... ස්පර්ශයෙහි ප්‍රභේදගතඥනය ... ෂඩායතනයෙහි ප්‍රභේදගතඥනය ... නාමරූපයෙහි ප්‍රභේදගතඥනය ... විඥනයෙහි ප්‍රභේදගතඥනය ... සංස්කාරයන්හි ප්‍රභේදගතඥනය අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍ය ය, සංස්කාරයමුදයෙහි ප්‍රභේදගතඥනය ධර්මප්‍රතිසංවිද්‍ය ය, සංස්කාරනිරෝධයෙහි ප්‍රභේදගතඥනය අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍ය ය, සංස්කාරනිරෝධගාමීතිප්‍රතිපදයෙහි ප්‍රභේදගතඥනය ධර්මප්‍රතිසංවිද්‍ය ය, එහි ස්වභාවනිරුක්තිශබ්දයෙහි ප්‍රභේදගතඥනය නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍ය ය, සියලුකැන්හි ඥානයෙහි ප්‍රභේදගතඥනය ප්‍රතිභානප්‍රතිසංවිද්‍ය යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

775 වතසොපට්ඨමැතිද, අත්ථපට්ඨමැතිද, ධම්මපට්ඨමැතිද, තිරුතති පට්ඨමැතිද, පටිභානපට්ඨමැතිද. තත්ථ කතමා ධම්මපට්ඨමැතිද : ඉධ භික්ඛු ධම්මං ජානාති සුත්තං ගෙය්‍යං වෙය්‍යාකරණං භාථං උදනං ඉතිවුත්තකං ජාතකං අබ්බතධම්මං වෙදලුං, අයං වුච්චති ධම්මපට්ඨමැතිද. යො තස්ස තසොච භාසිතස්ස අත්ථං ජානාති අයං ඉමස්ස භාසිතස්ස අත්ථො අයං ඉමස්ස භාසිතස්ස අත්ථොති අයං වුච්චති අත්ථපට්ඨමැතිද. තත්ථ ධම්ම- තිරුතතාභිලාපෙ ඤාණං තිරුතතිපට්ඨමැතිද, ඤාණෙසු ඤාණං පටිභාන පට්ඨමැතිද.

શ્રી રાજા હિત રા.ક.કી.ય.

776. චිත්තකොපපිසඛමිද්දා, අත්පපිසඛමිද්දා, ධම්මපපිසඛමිද්දා, තීරුතනිපපිසඛමිද්දා, පපිභානපපිසඛමිද්දා, කතමෙ ධම්මා කුසලා : යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං විතතං උප්පන්නං භොති නොමනස්සසහගතං ඤාණසම්පත්තං රූපාරම්භං වා -පෙ- ධම්මාරම්භං වා යං යං වා පනාරම්භ තස්මිං සමයෙ එකො භොති -පෙ- අවිකේධපො භොති ඉමෙ ධම්මා කුසලා. ඉමෙසු ධම්මෙසු ඤාණං ධම්මපපිසඛමිද්දා, තෙසං විපාකෙ ඤාණං අත්පපිසඛමිද්දා, යාය තීරුතනියා තෙසං ධම්මානං පඤ්ඤාතති භොති, තත්ථ ධම්මතීරුතනාහිලාපෙ ඤාණං තීරුතනිපපිසඛමිද්දා, යෙන ඤාණෙන තාති ඤාණාති ජානාති, ඉමාති ඤාණාති ඉදමත්තං ජොතකානිති ඤාණෙසු ඤාණං පපිභානපපිසඛමිද්දා

777. චතසොසා පටිසම්භිදා: අත්ථපටිසම්භිදා ධම්මපටිසම්භිදා තිරිත්ති පටිසම්භිදා පටිභානපටිසම්භිදා. කතමෙ ධම්මා කුසල්ලා: යස්මිං සමසෙ කාමාච්චරං කුසල්ලං විතතං උප්පන්නං හොති සොමනස්සසභගතං සුඤ්ඤ සම්පයුත්තං සසම්ඛාරෙන -පෙ- සොමනස්සසභගතං සුඤ්ඤවිප්පයුත්තං -පෙ- සොමනස්සසභගතං සුඤ්ඤවිප්පයුත්තං සසම්ඛාරෙන -පෙ- උපෙක්ඛාසභගතං සුඤ්ඤසම්පයුත්තං -පෙ- උපෙක්ඛාසභගතං සුඤ්ඤ සම්පයුත්තං සසම්ඛාරෙන -පෙ- උපෙක්ඛාසභගතං සුඤ්ඤවිප්පයුත්තං -පෙ- උපෙක්ඛාසභගතං සුඤ්ඤවිප්පයුත්තං සසම්ඛාරෙන රූපාරම්භං වා -පෙ- ධම්මාරම්භං වා යං යං වා පනාරබ්බ තස්මිං සමසෙ ඵසොසා හොති -පෙ- අවිකේඛපො හොති, ඉමෙ ධම්මා කුසල්ලා. ඉමෙසු ධම්මෙසු සුඤ්ඤං ධම්මපටිසම්භිදා, තෙසං විපාකෙ සුඤ්ඤං අත්ථපටිසම්භිදා, සාය තිරිත්තියා තෙසං ධම්මානං පසුඤ්ඤාති හොති, තත්ථ ධම්මා තිරිත්තිකාභිලාපෙ සුඤ්ඤං තිරිත්තිපටිසම්භිදා, යෙව සුඤ්ඤෙන තාති සුඤ්ඤාති ජානාති ඉමාති සුඤ්ඤාති ඉදම්ඤ්ඤොත්තකානිති, සුඤ්ඤෙසු සුඤ්ඤං පටිභානපටිසම්භිදා.

778. චතසො පට්ඨමනිදු : අත්පට්ඨමනිදු, බම්මපට්ඨමනිදු, නිරුත්තරපට්ඨමනිදු, පට්ඨනපට්ඨමනිදු. කතමෙ බම්මො කුසලා : සසම්පමසෙ රුද්ධපපත්තියා මග්ගං භාවෙනි විවිච්චි කාමෙහි -පෙ-පථමං කුසං උපසම්පජ්ජි විහරති පථවිකසිණං, තසම්පමසෙ ඵසො හොති -පෙ- අවිකෙධිපො හොති, ඉමෙ බම්මො කුසලා. ඉමෙසු බම්මෙසු සදුණං බම්මපට්ඨමනිදු, තෙසං විපාකෙ සදුණං අත්පට්ඨමනිදු, සාය නිරුත්තරයා තෙසං බම්මොනං පසදුකතී හොති තත්ත බම්මනිරුත්තරාපෙ සදුණං නිරුත්තර පට්ඨමනිදු, යෙන සදුණෙන තාති සදුණාති ථානාති ඉමාති සදුණාති ඉදමන්තරොතකාති'ති සදුණෙසු සදුණං පට්ඨනපට්ඨමනිදු.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

775. ප්‍රතිසංවිද්‍යා සහරෙකි : අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා, ධර්මප්‍රතිසංවිද්‍යා, නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍යා, ප්‍රතිභානප්‍රතිසංවිද්‍යා යි. එහි ' ධර්මප්‍රතිසංවිද්‍යා ' කවර යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ සුත්තය, ගෙයාය, වෙය්‍යාකරණය, ගාථාය, උද්‍යාය, ඉතිවුත්තකය, ජාතකය, අබ්භ්‍රතධම්මය, වෙදල්ලය යන ධර්මය දැනී ද, මේ ' ධර්මප්‍රතිසංවිද්‍යා ' යි කියනු ලැබේ. හෙතෙම ' මේ ය මේ භාෂිතයාගේ අර්ථය, මේ ය මේ භාෂිතයාගේ අර්ථය ' යි ඒ ඒ භාෂිතයාගේ අර්ථය ම දැනී ද, මේ ' අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා ' යි කියනු ලැබේ. එහි 'ස්වභාවනිරුක්තිශබ්දයෙහි ප්‍රභේදගතඥානය නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍යා, සියලු තැන්හි ඥානයෙහි ප්‍රභේදගතඥානය ප්‍රතිභානප්‍රතිසංවිද්‍යා යි.

සුත්‍රාන්තභාෂණය යි.

776. ප්‍රතිසංවිද්‍යා සහරෙකි : අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා, ධර්මප්‍රතිසංවිද්‍යා, නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍යා, ප්‍රතිභානප්‍රතිසංවිද්‍යා යි. කුලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපාලම්භන වෙවයි . . . ධර්මාලම්භන වෙවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැබූ සොම්නස් සහගිය ඥානසම්ප්‍රයුක්ත කාමාවචරකුලච්ඡිත්තය උපදනේ වෙ ද, එයමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂේපය වෙයි. මේ ධර්මයෝ කුලධර්මයෝ යි. මේ ධර්මයන්හි ප්‍රභේදගතඥානය ධර්මප්‍රතිසංවිද්‍යා, ඔවුන්ගේ විපාකයෙහි ප්‍රභේදගතඥානය අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා, යම් නිරුක්තියකින් ඒ ධර්මයන්ගේ ප්‍රඥප්තිය වෙ ද, එහි ස්වභාවනිරුක්තිශබ්දයෙහි ප්‍රභේදගතඥානය නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍යා, ' මේ ඥානයෝ මේ අර්ථය ප්‍රකාශ කරන්නාහ ' යි යම් ඥානයකින් ඒ ඥානයන් දැනගනී නම් ඒ ඥානයන්හි ප්‍රභේදගතඥානය ප්‍රතිභානප්‍රතිසංවිද්‍යා යි.

777. ප්‍රතිසංවිද්‍යා සහරෙකි : අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා, ධර්මප්‍රතිසංවිද්‍යා, නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍යා, ප්‍රතිභානප්‍රතිසංවිද්‍යා යි. කුලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපාලම්භන වෙවයි . . . ධර්මාලම්භන වෙවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැබූ සොම්නස් සහගිය ඥානසම්ප්‍රයුක්ත කාමාවචරකුලච්ඡිත්තය සංස්කාර සහිත වූ උපදනේ වෙ ද . . . සොම්නස් සහගිය ඥානසම්ප්‍රයුක්ත . . . සොම්නස් සහගිය ඥානසම්ප්‍රයුක්ත (කුලච්ඡිත්තය) සංස්කාර සහිත වූ . . . උපෙක්ෂාසහගත ඥානසම්ප්‍රයුක්ත . . . උපෙක්ෂාසහගත ඥානසම්ප්‍රයුක්ත (කුලච්ඡිත්තය) සංස්කාර සහිත වූ . . . උපෙක්ෂාසහගත ඥානසම්ප්‍රයුක්ත . . . උපෙක්ෂාසහගත ඥානසම්ප්‍රයුක්ත (කුලච්ඡිත්තය) සංස්කාර සහිත වූ උපදනේ වෙ ද, එයමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂේපය වෙයි. මේ ධර්මයෝ කුලධර්මයෝ යි. මේ ධර්මයන්හි ප්‍රභේදගතඥානය ධර්මප්‍රතිසංවිද්‍යා, ඔවුන්ගේ විපාකයෙහි ප්‍රභේදගතඥානය අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා, යම් නිරුක්තියකින් ඒ ධර්මයන්ගේ ප්‍රඥප්තිය වෙ නම් එහි ස්වභාවනිරුක්තිශබ්දයෙහි ප්‍රභේදගතඥානය නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍යා, යම් ඥානයකින් ' මේ ඥානයෝ මේ අර්ථය ප්‍රකාශ කරන්නාහ ' යි ඒ ඥානයන් දැනගනී නම් ඒ ඥානයන්හි ප්‍රභේදගතඥානය ප්‍රතිභානප්‍රතිසංවිද්‍යා යි.

778. ප්‍රතිසංවිද්‍යා සහරෙකි : අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා, ධර්මප්‍රතිසංවිද්‍යා, නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍යා, ප්‍රතිභානප්‍රතිසංවිද්‍යා යි. කුලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපහවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . පට්ඨකසිංහප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එයමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂේපය වෙයි. මේ ධර්මයෝ කුලධර්මයෝ යි. මේ ධර්මයන්හි ප්‍රභේදගතඥානය ධර්මප්‍රතිසංවිද්‍යා, ඔවුන්ගේ විපාකයෙහි ප්‍රභේදගතඥානය අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා, යම් නිරුක්තියකින් ඒ ධර්මයන්ගේ ප්‍රඥප්තිය වෙ නම් එහි ස්වභාවනිරුක්තිශබ්දයෙහි ප්‍රභේදගතඥානය නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍යා, යම් ඥානයකින් ' මේ ඥානයෝ මේ අර්ථය ප්‍රකාශ කරන්නාහ ' යි ඒ ඥානයන් දැනගනී නම් ඒ ඥානයන්හි ප්‍රභේදගතඥානය ප්‍රතිභානප්‍රතිසංවිද්‍යා යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

779. චතස්සො පටිසම්භිදා : අත්ථපටිසම්භිදා, ධම්මපටිසම්භිදා, නිරුත්තරපටිසම්භිදා, පටිභානපටිසම්භිදා. කතමෙ ධම්මා කුසලා : යස්මිං සමයෙ අරුද්ධපපන්තියා මඤ්ඤා භාවෙති සබ්බසො ආකිඤ්ඤාසුඤ්ඤායතනං සමභික්ඛාගා නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතනං සඤ්ඤාසහගතං සුඛස්ස ච පභානා -පෙ- චතුර්ථං කුසලං උපසම්පජ්ජති විහරති. තස්මිං සමයෙ ඵස්සො භොති -පෙ- අවිකේධපො භොති, ඉමෙ ධම්මා කුසලා. ඉමෙසු ධම්මෙසු ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා, තෙසං විපාකෙ ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා, යාය නිරුත්තරා තෙසං ධම්මානං පඤ්ඤානති භොති, තත්ථ ධම්මානිරුත්තරාභිලාපෙ ඤාණං නිරුත්තරපටිසම්භිදා, යෙන ඤාණෙන තාති ඤාණාති ජානාති ඉමාති ඤාණාති ඉදම්ඤ්ඤානකානිති, ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානපටිසම්භිදා.

780. චතස්සො පටිසම්භිදා : අත්ථපටිසම්භිදා, ධම්මපටිසම්භිදා, නිරුත්තරපටිසම්භිදා, පටිභානපටිසම්භිදා. කතමෙ ධම්මා කුසලා : යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං කුසලං භාවෙති නියයානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පන්තියා විවිධෙව නාමෙති -පෙ- පථමං කුසලං උපසම්පජ්ජති විහරති දුක්ඛාපටිපදං දක්ඛාතිඤ්ඤා, තස්මිං සමයෙ ඵස්සො භොති -පෙ- අවිකේධපො භොති, ඉමෙ ධම්මා කුසලා. ඉමෙසු ධම්මෙසු ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා, තෙසං විපාකෙ ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා, යාය නිරුත්තරා තෙසං ධම්මානං පඤ්ඤානති භොති, තත්ථ ධම්මනිරුත්තරාභිලාපෙ ඤාණං නිරුත්තරපටිසම්භිදා, යෙන ඤාණෙන තාති ඤාණාති ජානාති ඉමාති ඤාණාති ඉදම්ඤ්ඤානකානිති, ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානපටිසම්භිදා.

781. චතස්සො පටිසම්භිදා : අත්ථපටිසම්භිදා, ධම්මපටිසම්භිදා, නිරුත්තරපටිසම්භිදා, පටිභානපටිසම්භිදා. කතමෙ ධම්මා අකුසලා : යස්මිං සමයෙ අකුසලං චිත්තං උපපන්නං භොති සොමනස්සසහගතං දිට්ඨිගතසම්පයුත්තං රූපාරම්භං වා -පෙ- ධම්මාරම්භං වා යං යං වා පනාරම්භ තස්මිං සමයෙ ඵස්සො භොති -පෙ- අවිකේධපො භොති, ඉමෙ ධම්මා අකුසලා. ඉමෙසු ධම්මෙසු ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා, තෙසං විපාකෙ ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා, යාය නිරුත්තරා තෙසං ධම්මානං පඤ්ඤානති භොති තත්ථ ධම්මනිරුත්තරාභිලාපෙ ඤාණං නිරුත්තරපටිසම්භිදා, යෙන ඤාණෙන තාති ඤාණාති ජානාති ඉමාති ඤාණාති ඉදම්ඤ්ඤානකානිති, ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානපටිසම්භිදා.

782. චතස්සො පටිසම්භිදා : අත්ථපටිසම්භිදා, ධම්මපටිසම්භිදා, නිරුත්තරපටිසම්භිදා, පටිභානපටිසම්භිදා. කතමෙ ධම්මා අකුසලා : යස්මිං සමයෙ අකුසලං චිත්තං උපපන්නං භොති සොමනස්සසහගතං දිට්ඨිගතසම්පයුත්තං සසම්ඛාරෙන -පෙ- සොමනස්සසහගතං දිට්ඨිගතවිපයුත්තං -පෙ- සොමනස්සසහගතං දිට්ඨිගතවිපයුත්තං සසම්ඛාරෙන -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතං දිට්ඨිගතසම්පයුත්තං -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතං දිට්ඨිගතවිපයුත්තං සසම්ඛාරෙන -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතං දිට්ඨිගතවිපයුත්තං සසම්ඛාරෙන -පෙ- ද්වේශනස්සසහගතං පටිසම්පයුත්තං -පෙ- ද්වේශනස්සසහගතං පටිසම්පයුත්තං සසම්ඛාරෙන -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතං විචිතිච්ඡාසම්පයුත්තං -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතං උඤ්චිවසම්පයුත්තං රූපාරම්භං වා -පෙ- ධම්මාරම්භං වා යං යං වා පනාරම්භ තස්මිං සමයෙ ඵස්සො භොති -පෙ- අවිකේධපො භොති, ඉමෙ ධම්මා අකුසලා. ඉමෙසු ධම්මෙසු ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා, තෙසං විපාකෙ ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා, යාය නිරුත්තරා තෙසං ධම්මානං පඤ්ඤානති භොති. තත්ථ ධම්මනිරුත්තරාභිලාපෙ ඤාණං නිරුත්තරපටිසම්භිදා, යෙන ඤාණෙන තාති ඤාණාති ජානාති ඉමාති ඤාණාති ඉදම්ඤ්ඤානකානිති, ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානපටිසම්භිදා.

779. ප්‍රතිසංවිද්‍ය සතරෙකි : අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍ය, ධර්මප්‍රතිසංවිද්‍ය, නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍ය, ප්‍රතිභානප්‍රතිසංවිද්‍ය යි. කුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක අරුපහවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, සර්වප්‍රකාරයෙන් ආකිඤ්චඤ්ඤාසත්‍යය ඉක්මවා නෙවසඤ්ඤානා සඤ්ඤාසත්‍යයෙහි ස්වරූපය වෙයි . . . අවික්ෂේපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. මේ ධර්මයන්හි ප්‍රභේදගතභූතය ධර්මප්‍රතිසංවිද්‍ය ය, ඔවුන්ගේ විපාකයෙහි ප්‍රභේදගතභූතය අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍ය ය, යම් නිරුක්තියෙකින් ඒ ධර්මයන්ගේ ප්‍රභේදනය වේ ද, එහි ස්වභාව නිරුක්තියෙහි ප්‍රභේදගතභූතය, නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍ය ය, යම් භූතයෙකින් 'මේ භූතයෝ මේ අර්ථය ප්‍රකාශකරන්නාහ' යි ඒ භූතයන් දැනගනී නම් ඒ භූතයන්හි ප්‍රභේදගතභූතය ප්‍රතිභානප්‍රතිසංවිද්‍ය යි.

780. ප්‍රතිසංවිද්‍ය සතරෙකි : අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍ය, ධර්මප්‍රතිසංවිද්‍ය, නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍ය, ප්‍රතිභානප්‍රතිසංවිද්‍ය යි. කුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක දෘෂ්ටිකයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූතියට පැමිණීම පිණිස නොයෙකුත් දෘෂ්ටිකය වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දෘෂ්ටිපද ඇති දන්ධා හිඟ වූ ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙයි ද, එයමයෙහි ස්වරූපය වෙයි . . . අවික්ෂේපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. මේ ධර්මයන්හි ප්‍රභේදගතභූතය ධර්මප්‍රතිසංවිද්‍ය ය, ඔවුන්ගේ විපාකයෙහි ප්‍රභේදගතභූතය අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍ය ය, යම් නිරුක්තියෙකින් ඒ ධර්මයන්ගේ ප්‍රභේදනය වේ ද, එහි ස්වභාවනිරුක්තියෙහි ප්‍රභේදගතභූතය, නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍ය ය, යම් භූතයෙකින් 'මේ භූතයෝ මේ අර්ථය ප්‍රකාශ කරන්නාහ' යි ඒ භූතයන් දැනගනී නම් ඒ භූතයන්හි ප්‍රභේදගතභූතය ප්‍රතිභානප්‍රතිසංවිද්‍ය යි.

781. ප්‍රතිසංවිද්‍ය සතරෙකි : අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍ය, ධර්මප්‍රතිසංවිද්‍ය, නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍ය, ප්‍රතිභානප්‍රතිසංවිද්‍ය යි. අකුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපාලම්භන වෙයි . . . ධර්මාලම්භන වෙයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැඹූ සොම්නස්සහගත දෘෂ්ටිගතසම්ප්‍රයුක්ත අකුශලචිත්තය උපදනේ වේ ද, එයමයෙහි ස්වරූපය වෙයි . . . අවික්ෂේපය වේ. මේ ධර්මයෝ අකුශලයෝ ය. මේ ධර්මයන්හි ප්‍රභේදගතභූතය ධර්මප්‍රතිසංවිද්‍ය ය, ඔවුන්ගේ විපාකයෙහි ප්‍රභේදගතභූතය අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍ය ය, යම් නිරුක්තියෙකින් ඒ ධර්මයන්ගේ ප්‍රභේදනය වේ ද, එහි ස්වභාවනිරුක්තියෙහි ප්‍රභේදගතභූතය නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍ය ය, යම් භූතයෙකින් 'මේ භූතයෝ මේ අර්ථය ප්‍රකාශ කරන්නාහ' යි ඒ භූතයන් දැනගනී නම් ඒ භූතයන්හි ප්‍රභේදගතභූතය ප්‍රතිභානප්‍රතිසංවිද්‍ය යි.

782. ප්‍රතිසංවිද්‍ය සතරෙකි : අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍ය, ධර්මප්‍රතිසංවිද්‍ය, නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍ය, ප්‍රතිභානප්‍රතිසංවිද්‍ය යි. අකුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපාලම්භන වෙයි . . . ධර්මාලම්භන වෙයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැඹූ සොම්නස් සහගත දෘෂ්ටිගතසම්ප්‍රයුක්ත අකුශලචිත්තය සංස්කාර සහිත වූ උපදනේ වේ ද . . . සොම්නස් සහගත දෘෂ්ටිගතසම්ප්‍රයුක්ත . . . සොම්නස් සහගත දෘෂ්ටිගතසම්ප්‍රයුක්ත (අකුශලචිත්තය) සංස්කාර සහිත වූ . . . උපෙක්ෂාසහගත දෘෂ්ටිගතසම්ප්‍රයුක්ත . . . උපෙක්ෂාසහගත දෘෂ්ටිගතසම්ප්‍රයුක්ත සංස්කාර සහිත වූ . . . උපෙක්ෂාසහගත දෘෂ්ටිගතසම්ප්‍රයුක්ත . . . උපෙක්ෂාසහගත දෘෂ්ටිගතසම්ප්‍රයුක්ත සංස්කාර සහිත වූ . . . දෙවනස් සහගත ප්‍රතිසංවිද්‍ය සම්ප්‍රයුක්ත . . . දෙවනස් සහගත ප්‍රතිසංවිද්‍ය සම්ප්‍රයුක්ත සංස්කාර සහිත වූ . . . උපෙක්ෂා සහගත විචිකිත්සාසම්ප්‍රයුක්ත . . . උපෙක්ෂාසහගත භිද්ධිතාසම්ප්‍රයුක්ත අකුශලචිත්තය උපදනේ වේ ද, එයමයෙහි ස්වරූපය වෙයි . . . අවික්ෂේපය වේ. මේ ධර්මයෝ අකුශලයෝ ය. මේ ධර්මයන්හි ප්‍රභේදගතභූතය ධර්මප්‍රතිසංවිද්‍ය ය, ඔවුන්ගේ විපාකයෙහි ප්‍රභේදගතභූතය අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍ය ය, යම් නිරුක්තියෙකින් ඒ ධර්මයන්ගේ ප්‍රභේදනය වේ ද, එහි ස්වභාවනිරුක්තියෙහි ප්‍රභේදගතභූතය නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍ය ය, යම් භූතයෙකින් 'මේ භූතයෝ මේ අර්ථය ප්‍රකාශ කරන්නාහ' යි ඒ භූතයන් දැනගනී නම් ඒ භූතයන්හි ප්‍රභේදගතභූතය ප්‍රතිභානප්‍රතිසංවිද්‍ය යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

783. තිස්සො පටිසම්භිදා : අත්ථපටිසම්භිදා, නිරුත්තරිපටිසම්භිදා, පටිභානපටිසම්භිදා. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා : යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතතතා උපචිතතතා විපාකං චක්ඛුම්භෙද්දාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසභගතං රූපාරම්මණං, තස්මිං සමයෙ ඵස්සො හොති, වේදනා හොති, සඤ්ඤා හොති, චේතනා හොති, චිත්තං හොති, උපෙක්ඛා හොති, චිත්තසංස්කරා හොති, මනිජ්ඣිකං හොති, උපෙක්ඛිජ්ඣිකං හොති, ජිවිතිජ්ඣිකං හොති, යෙ වා පන තස්මිං සමයෙ අඤ්ඤාපි අත්ථ පටිච්චසමුප්පන්නා අරූපිනො ධම්මා, ඉමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා. ඉමෙසු ධම්මෙසු ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා, යාය නිරුත්තරියා තෙසං ධම්මානං පඤ්ඤාතති හොති, තත්‍ර ධම්ම-නිරුත්තරාභිලාපෙ ඤාණං නිරුත්තරිපටිසම්භිදා, යෙන ඤාණෙන තාති ඤාණාති ජානාති ඉමාති ඤාණාති ඉදම්ථජොතකානිති, ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානපටිසම්භිදා.

784. තිස්සො පටිසම්භිදා : අත්ථපටිසම්භිදා, නිරුත්තරිපටිසම්භිදා, පටිභානපටිසම්භිදා. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා : යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතතතා උපචිතතතා විපාකං තොතම්භෙද්දාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසභගතං සද්දරම්මණං -පෙ- භානම්භෙද්දාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසභගතං ගඤ්ඤාරම්මණං -පෙ- ජිව්හම්භෙද්දාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසභගතං රසාරම්මණං -පෙ- කායම්භෙද්දාණං උප්පන්නං හොති සුඛසභගතං ථොට්ඨබ්බාරම්මණං, තස්මිං සමයෙ ඵස්සො හොති, වේදනා හොති, සඤ්ඤා හොති, චේතනා හොති, චිත්තං හොති, සුඛං හොති, චිත්තසංස්කරා හොති, මනිජ්ඣිකං හොති, සුඛිජ්ඣිකං හොති, ජිවිතිජ්ඣිකං හොති, යෙ වා පන තස්මිං සමයෙ අඤ්ඤාපි අත්ථ පටිච්චසමුප්පන්නා අරූපිනො ධම්මා, ඉමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා ඉමෙසු ධම්මෙසු ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා. යාය නිරුත්තරියා තෙසං ධම්මානං පඤ්ඤාතති හොති, තත්‍ර ධම්මනිරුත්තරාභිලාපෙ ඤාණං නිරුත්තරිපටිසම්භිදා. යෙන ඤාණෙන තාති ඤාණාති ජානාති ඉමාති ඤාණාති ඉදම්ථජොතකානිති, ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානපටිසම්භිදා.

785. තිස්සො පටිසම්භිදා : අත්ථපටිසම්භිදා, නිරුත්තරිපටිසම්භිදා, පටිභානපටිසම්භිදා. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා : යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතතතා උපචිතතතා විපාකං මනොධාතු උප්පන්නා හොති උපෙක්ඛාසභගතා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ථොට්ඨබ්බාරම්මණං වා, යං යං වා පනාරබ්බ, තස්මිං සමයෙ ඵස්සො හොති, වේදනා හොති, සඤ්ඤා හොති, චේතනා හොති, චිත්තං හොති, විතතෙකා හොති, විවාඤ්ඤා හොති, උපෙක්ඛා හොති, චිත්තසංස්කරා හොති, මනිජ්ඣිකං හොති, උපෙක්ඛිජ්ඣිකං හොති, ජිවිතිජ්ඣිකං හොති, යෙ වා පන තස්මිං සමයෙ අඤ්ඤාපි අත්ථ පටිච්චසමුප්පන්නා අරූපිනො ධම්මා, ඉමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා. ඉමෙසු ධම්මෙසු ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා. යාය නිරුත්තරියා තෙසං ධම්මානං පඤ්ඤාතති හොති, තත්‍ර ධම්මනිරුත්තරාභිලාපෙ ඤාණං නිරුත්තරිපටිසම්භිදා. යෙන ඤාණෙන තාති ඤාණාති ජානාති ඉමාති ඤාණාති ඉදම්ථජොතකානිති, ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානපටිසම්භිදා.

783. ප්‍රතිසංවිද්‍යානුකූලය : අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා, නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍යා, ප්‍රතිභානප්‍රතිසංවිද්‍යා යි. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්භන වූ උපෙක්ෂාසහගතවිපාකවක්ෂුර්විඥානානුකූලය උපදනේ වේ ද, එයමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි, වේදනාව වෙයි, සංඥාව වෙයි, චේතනාව වෙයි, චිත්තය වෙයි, උපේක්ෂාව වෙයි, වින්තෙකාග්‍රතාව වෙයි, මනින්ද්‍රිය වෙයි, උපෙක්ෂෙන්ද්‍රිය වෙයි, ජීවිතෙන්ද්‍රිය වේ. එයමයෙහි ප්‍රතිත්‍යාසමුත්පන්න වූ අත්‍යා වූ ද යම් අරුපිධර්ම කෙනෙක් හෝ වෙන් නම් මේ ධර්මයෝ අව්‍යාකෘතයෝ ය. මේ ධර්මයන්හි ප්‍රභේදගතඥානානුකූලය අර්ථ ප්‍රතිසංවිද්‍යා ය, යම් නිරුක්තියෙකින් ඒ ධර්මයන්ගේ ප්‍රඥප්තිය වේ ද, එහි ස්වභාවනිරුක්තිය හිලාපයෙහි ප්‍රභේදගතඥානානුකූලය නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍යා ය, යම් ඥානානුකූලයෙකින් 'මේ ඥානානුකූලයේ මේ අර්ථය ප්‍රකාශ කරන්නාහ' යි ඒ ඥානානුකූලය දැනගනී නම් ඒ ඥානානුකූලය ප්‍රභේදගතඥානානුකූලය ප්‍රතිභානප්‍රතිසංවිද්‍යා යි.

784. ප්‍රතිසංවිද්‍යානුකූලය : අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා, නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍යා, ප්‍රතිභානප්‍රතිසංවිද්‍යා යි. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් ශබ්දාලම්භන වූ උපෙක්ෂාසහගතවිපාකශ්‍රෝත්‍රවිඥානානුකූලය උපදනේ වේ ද . . . ගන්ධාලම්භන වූ උපෙක්ෂාසහගතස්පර්ශවිඥානානුකූලය උපදනේ වේ ද . . . රසාලම්භන වූ උපෙක්ෂාසහගතරසවිඥානානුකූලය උපදනේ වේ ද . . . ස්ප්‍රේෂ්ටව්‍යාලම්භන වූ සුඛසහගත කායවිඥානානුකූලය උපදනේ වේ ද, එයමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි, වේදනාව වෙයි, සංඥාව වෙයි, චේතනාව වෙයි, චිත්තය වෙයි, සුඛය වෙයි, වින්තෙකාග්‍රතාව වෙයි, මනින්ද්‍රිය වෙයි, සුඛෙන්ද්‍රිය වෙයි, ජීවිතෙන්ද්‍රිය වේ. එයමයෙහි අත්‍යා වූ ද යම් ප්‍රතිත්‍යාසමුත්පන්න වූ අරුපිධර්ම කෙනෙක් වෙන් නම් මේ ධර්මයෝ අව්‍යාකෘතයෝ ය. මේ ධර්මයන්හි ප්‍රභේදගතඥානානුකූලය අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා ය, යම් නිරුක්තියෙකින් ඒ ධර්මයන්ගේ ප්‍රඥප්තිය වේ ද, එහි ස්වභාවනිරුක්තිය හිලාපයෙහි ප්‍රභේදගතඥානානුකූලය නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍යා ය, යම් ඥානානුකූලයෙකින් 'මේ ඥානානුකූලයේ මේ අර්ථය ප්‍රකාශ කරන්නාහ' යි ඒ ඥානානුකූලය දැනගනී නම් ඒ ඥානානුකූලය ප්‍රභේදගතඥානානුකූලය ප්‍රතිභානප්‍රතිසංවිද්‍යා යි.

785. ප්‍රතිසංවිද්‍යානුකූලය : අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා, නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍යා, ප්‍රතිභානප්‍රතිසංවිද්‍යා යි. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්භන වේවයි . . . ස්ප්‍රේෂ්ටව්‍යාලම්භන වේවයි, යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇඳබැ උපෙක්ෂාසහගත වූ විපාකමනොධාතුව උපදනේ වේ ද, එයමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි, වේදනාව වෙයි, සංඥාව වෙයි, චේතනාව වෙයි, චිත්තය වෙයි, විතර්කය වෙයි, විචාරය වෙයි, උපෙක්ෂාව වෙයි, වින්තෙකාග්‍රතාව වෙයි, මනින්ද්‍රිය වෙයි, උපෙක්ෂෙන්ද්‍රිය වෙයි, ජීවිතෙන්ද්‍රිය වේ. තවද එයමයෙහි අත්‍යා වූ ද යම් ප්‍රතිත්‍යාසමුත්පන්න වූ අරුපිධර්ම කෙනෙක් වෙන් නම් මේ ධර්මයෝ අව්‍යාකෘතයෝ ය. මේ ධර්මයන්හි ප්‍රභේදගතඥානානුකූලය අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා ය, යම් නිරුක්තියෙකින් ඒ ධර්මයන්ගේ ප්‍රඥප්තිය වේ නම් එහි ස්වභාවනිරුක්තිය හිලාපයෙහි ප්‍රභේදගතඥානානුකූලය නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍යා ය, යම් ඥානානුකූලයෙකින් 'මේ ඥානානුකූලයේ මේ අර්ථය ප්‍රකාශ කරන්නාහ' යි ඒ ඥානානුකූලය දැනගනී නම් ඒ ඥානානුකූලය ප්‍රභේදගතඥානානුකූලය ප්‍රතිභානප්‍රතිසංවිද්‍යා යි.

786. තිස්සො පටිසම්භිදා : අත්ථ පටිසම්භිදා, නිරුතති පටිසම්භිදා, පටිභානපටිසම්භිදා. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා : යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතන්තා උපචිතතා විපාකා මනෝවිඤ්ඤාණධාතූ උප්පන්නා භොති සොමනස්සසහගතා රූපාරම්භං වා -පෙ- ධම්මාරම්භං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ එස්සො භොති, වේදනා භොති, සඤ්ඤා භොති, චේතනා භොති, චිත්තං භොති, විතකෙකා භොති, විචාරෙ භොති, පිති භොති, සුඛං භොති, චිත්තස්සෙ-කායනා භොති, මනිජ්ඣයං භොති, සොමනස්සිජ්ඣයං භොති, ජිවිතිජ්ඣයං භොති, යෙ වා පන තස්මිං සමයෙ අඤ්ඤාපි අත්ථ පටිච්චසමුප්පන්නා අරුපිනෝ ධම්මා, ඉමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා. ඉමෙසු ධම්මෙසු ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා, යාය නිරුතති යා තෙසං ධම්මානං පඤ්ඤාතති භොති තත්ථ ධම්මනිරුතතාභිලාපෙ ඤාණං නිරුතති පටිසම්භිදා, යෙන ඤාණෙන තාති ඤාණාති ජානාති ඉමාති ඤාණාති ඉදමත්ථජොතකානීති, ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානපටිසම්භිදා.

787. තිස්සො පටිසම්භිදා : අත්ථපටිසම්භිදා, නිරුතති පටිසම්භිදා, පටිභානපටිසම්භිදා. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා : යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතන්තා උපචිතතා විපාකා මනෝවිඤ්ඤාණධාතූ උප්පන්නා භොති උපෙකඛාසහගතා රූපාරම්භං වා -පෙ- ධම්මාරම්භං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ එස්සො භොති, වේදනා භොති, සඤ්ඤා භොති, චේතනා භොති, චිත්තං භොති, විතකෙකා භොති, විචාරෙ භොති, උපෙකඛා භොති, චිත්තස්සෙකායනා භොති, මනිජ්ඣයං භොති, උපෙකඛිජ්ඣයං භොති, ජිවිතිජ්ඣයං භොති, යෙ වා පන තස්මිං සමයෙ අඤ්ඤාපි අත්ථ පටිච්චසමුප්පන්නා අරුපිනෝ ධම්මා, ඉමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා. ඉමෙසු ධම්මෙසු ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා, යාය නිරුතති යා තෙසං ධම්මානං පඤ්ඤාතති භොති, තත්ථ ධම්මනිරුතතාභිලාපෙ ඤාණං නිරුතති පටිසම්භිදා, යෙන ඤාණෙන තාති ඤාණාති ජානාති ඉමාති ඤාණාති ඉදමත්ථජොතකානීති, ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානපටිසම්භිදා.

788. තිස්සො පටිසම්භිදා : අත්ථපටිසම්භිදා, නිරුතති පටිසම්භිදා, පටිභානපටිසම්භිදා. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා : යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතන්තා උපචිතතා විපාකා මනෝවිඤ්ඤාණධාතූ උප්පන්නා භොති සොමනස්සසහගතා ඤාණසම්පයුතතා -පෙ- සොමනස්සසහගතා ඤාණසම්පයුතතා සසඛ්ඛාරෙන -පෙ- සොමනස්සසහගතා ඤාණසම්පයුතතා -පෙ- සොමනස්සසහගතා ඤාණසම්පයුතතා සසඛ්ඛාරෙන -පෙ- උපෙකඛාසහගතා ඤාණසම්පයුතතා -පෙ- උපෙකඛාසහගතා ඤාණසම්පයුතතා සසඛ්ඛාරෙන -පෙ- උපෙකඛාසහගතා ඤාණසම්පයුතතා සසඛ්ඛාරෙන -පෙ- උපෙකඛාසහගතා ඤාණසම්පයුතතා සසඛ්ඛාරෙන රූපාරම්භං වා -පෙ- ධම්මාරම්භං වා යං යං වා පනාරබ්භ තස්මිං සමයෙ එස්සො භොති -පෙ- අවිකෙඛපො භොති, ඉමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා. ඉමෙසු ධම්මෙසු ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා, යාය නිරුතති යා තෙසං ධම්මානං පඤ්ඤාතති භොති, තත්ථ ධම්මනිරුතතාභිලාපෙ ඤාණං නිරුතති පටිසම්භිදා, යෙන ඤාණෙන තාති ඤාණාති ජානාති ඉමාති ඤාණාති ඉදමත්ථජොතකානීති, ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානපටිසම්භිදා.

786. ප්‍රතිසංවිද්‍යානුකූල : අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා, නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍යා, ප්‍රතිභානුකූල : අව්‍යාකෘතධර්මයේ කවරහ යන් : යම් කලෙක කාමාවචරකුලකර්මය කළ බැවින් රූපාලම්බන වේවයි . . . ධර්මාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇඳබැ සොම්නස් සහගත වූ විපාකමනෝවිභවධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වේයි, වේදනාව වේයි, සංඥාව වේයි, චෙතනාව වේයි, චිත්තය වේයි, චිත්තකය වේයි, විචාරය වේයි, ප්‍රීතිය වේයි, සුඛය වේයි, චිත්තෙනකාග්‍රතාව වේයි, මනින්ද්‍රිය වේයි, සොමනස්සින්ද්‍රිය වේයි, ජීවිතෙන්ද්‍රිය වේ, තවද එසමයෙහි අන්‍ය වූ ද යම් ප්‍රතිභා සමුත්පන්න වූ අරුපිධර්ම කෙනෙක් වෙත් නම් මේ ධර්මයේ අව්‍යාකෘතයෝ ය. මේ ධර්මයන්හි ප්‍රභේදගතභවය අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා ය, යම් නිරුක්තියෙකින් ඒ ධර්මයන්ගේ ප්‍රභේදනය වේ නම් එහි ස්වභාවනිරුක්තියානුකූලයෙහි ප්‍රභේදගතභවය නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍යා ය, යම් භවයෙකින් ' මේ භවයේ මේ අර්ථය ප්‍රකාශ කරන්නාහ ' යි ඒ භවයන් දැනගනී නම් ඒ භවයන්හි ප්‍රභේදගතභවය ප්‍රතිභානුකූලය වේයි.

787. ප්‍රතිසංවිද්‍යානුකූල : අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා, නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍යා, ප්‍රතිභානුකූල : අව්‍යාකෘතධර්මයේ කවරහ යන් : යම් කලෙක කාමාවචරකුලකර්මය කළ බැවින් රූපාලම්බන වේවයි . . . ධර්මාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇඳබැ උපෙක්ෂාසහගත වූ විපාකමනෝවිභවධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වේයි, වේදනාව වේයි, සංඥාව වේයි, චෙතනාව වේයි, චිත්තය වේයි, චිත්තකය වේයි, විචාරය වේයි, උපෙක්ෂාව වේයි, චිත්තෙනකාග්‍රතාව වේයි, මනින්ද්‍රිය වේයි, උපෙක්ෂෙන්ද්‍රිය වේයි, ජීවිතෙන්ද්‍රිය වේ. තවද එසමයෙහි ප්‍රතිභාසමුත්පන්න වූ අන්‍ය වූ ද යම් අරුපිධර්ම කෙනෙක් වෙත් නම් මේ ධර්මයේ අව්‍යාකෘතයෝ ය. මේ ධර්මයන්හි ප්‍රභේදගතභවය අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා ය, යම් නිරුක්තියෙකින් ඒ ධර්මයන්ගේ ප්‍රභේදනය වේ ද, එහි ස්වභාවනිරුක්තියානුකූලයෙහි භවය නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍යා ය, යම් භවයෙකින් ' මේ භවයේ මේ අර්ථය ප්‍රකාශ කරන්නාහ ' යි ඒ භවයන් දැනගනී නම්, ඒ එබඳු භවයන්හි භවය ප්‍රතිභානුකූලය වේයි.

788. ප්‍රතිසංවිද්‍යානුකූල : අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා, නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍යා, ප්‍රතිභානුකූල : අව්‍යාකෘතධර්මයේ කවරහ යන් : යම් කලෙක කාමාවචරකුලකර්මය කළ බැවින් රූපාලම්බන වේවයි . . . ධර්මාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇඳබැ සොම්නස් සහගත වූ භවසම්ප්‍රසූක්ත වූ විපාකමනෝවිභවධාතුව උපදනේ වේ ද, සොම්නස් සහගත වූ භවසම්ප්‍රසූක්ත වූ (මනෝවිභවධාතුව) සංස්කාර සහිත වැ . . . සොම්නස් සහගත වූ භවසම්ප්‍රසූක්ත වූ . . . සොම්නස් සහගත වූ භවසම්ප්‍රසූක්ත වූ (මනෝවිභවධාතුව) සංස්කාර සහිත වැ . . . උපෙක්ෂාසහගත වූ භවසම්ප්‍රසූක්ත වූ . . . උපෙක්ෂාසහගත වූ භවසම්ප්‍රසූක්ත වූ (මනෝවිභවධාතුව) සංස්කාර සහිත ව . . . උපෙක්ෂාසහගත වූ භවසම්ප්‍රසූක්ත වූ . . . උපෙක්ෂාසහගත වූ භවසම්ප්‍රසූක්ත වූ මනෝවිභවධාතුව සංස්කාර සහිත වැ උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වේයි . . . අවික්ෂේපය වේ. මේ ධර්මයේ අව්‍යාකෘතයෝ යි. මේ ධර්මයන්හි භවය අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා ය, යම් නිරුක්තියෙකින් ඒ ධර්මයන්ගේ ප්‍රභේදනය වේ නම් එහි ස්වභාවනිරුක්තියානුකූලයෙහි භවය නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍යා ය, යම් භවයෙකින් ' මේ භවයේ මේ අර්ථය ප්‍රකාශ කරන්නාහ ' යි ඒ භවයන් දැනගනී නම් එබඳු භවයන්හි භවය ප්‍රතිභානුකූලය වේයි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

789. තිස්සො පටිසම්භූතාදි : අත්ථපටිසම්භූතාදි, නිරුත්ථපටිසම්භූතාදි, පටිභානපටිසම්භූතාදි. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා : යස්මිං සමයෙ රුද්ධප-පතතියා මග්ගං භාවෙති, විවිච්චෙව කාමෙති -පෙ- පථමං ක්‍යානං උපසම්පජ්ජ විහරති පථවිකසිණං, තස්මිං සමයෙ ඵස්සො භොති -පෙ- අවිකේධපො භොති, ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව රුද්ධපවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතතතා උපවිතතතා විපාකං විවිච්චෙව කාමෙති -පෙ- පථමං ක්‍යානං උපසම්පජ්ජ විහරති පථවිකසිණං, තස්මිං සමයෙ ඵස්සො භොති -පෙ- අවිකේධපො භොති, ඉමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා, ඉමෙසු ධම්මෙසු සද්දණං අත්ථපටිසම්භූතාදි, යාය නිරුත්ථපතතියා තෙසං ධම්මානං පඤ්ඤානති භොති, තත්‍ර ධම්මනිරුත්ථතාහිලාපෙ සද්දණං නිරුත්ථපටිසම්භූතාදි, යෙන සද්දණෙන තාති සද්දණාති ජානාති ඉමාති සද්දණාති ඉදමත්ථජොතකානීති, සද්දණෙසු සද්දණං පටිභානපටිසම්භූතාදි.

790. තිස්සො පටිසම්භූතාදි : අත්ථපටිසම්භූතාදි, නිරුත්ථපටිසම්භූතාදි, පටිභානපටිසම්භූතාදි. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා : යස්මිං සමයෙ අරුද්ධප-පතතියා මග්ගං භාවෙති සබ්බස්සො අකිඤ්ඤාසද්දායනං සමතිකකම්ම නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායනසඤ්ඤාසහගතං සුඛස්ස ච පභානා -පෙ- චතුත්ථං ක්‍යානං උපසම්පජ්ජ විහරති, තස්මිං සමයෙ ඵස්සො භොති -පෙ- අවිකේධපො භොති, ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව අරුද්ධපවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතතතා උපවිතතතා විපාකං සබ්බස්සො අකිඤ්ඤාසද්දායනං සමතිකකම්ම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනසඤ්ඤාසහගතං සුඛස්ස ච පභානා -පෙ- චතුත්ථං ක්‍යානං උපසම්පජ්ජ විහරති, තස්මිං සමයෙ ඵස්සො භොති -පෙ- අවිකේධපො භොති, ඉමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා, ඉමෙසු ධම්මෙසු සද්දණං අත්ථපටිසම්භූතාදි, යාය නිරුත්ථපතතියා තෙසං ධම්මානං පඤ්ඤානති භොති, තත්‍ර ධම්මනිරුත්ථතාහිලාපෙ සද්දණං නිරුත්ථපටිසම්භූතාදි, යෙන සද්දණෙන තාති සද්දණාති ජානාති ඉමාති සද්දණාති ඉදමත්ථජොතකානීති, සද්දණෙසු සද්දණං පටිභානපටිසම්භූතාදි.

791. තිස්සො පටිසම්භූතාදි : අත්ථපටිසම්භූතාදි, නිරුත්ථපටිසම්භූතාදි, පටිභානපටිසම්භූතාදි. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා : යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ක්‍යානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පතතියා විවිච්චෙව කාමෙති -පෙ- පථමං ක්‍යානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දකිංභිඤ්ඤා, තස්මිං සමයෙ ඵස්සො භොති -පෙ- අවිකේධපො භොති, ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව ලොකුත්තරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතතතා භාවිතතතා විපාකං විවිච්චෙව කාමෙති -පෙ- පථමං ක්‍යානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දකිංභිඤ්ඤා සුඤ්ඤානං, තස්මිං සමයෙ ඵස්සො භොති -පෙ- අවිකේධපො භොති, ඉමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා, ඉමෙසු ධම්මෙසු සද්දණං අත්ථපටිසම්භූතාදි, යාය නිරුත්ථපතතියා තෙසං ධම්මානං පඤ්ඤානති භොති, තත්‍ර ධම්මනිරුත්ථතාහිලාපෙ සද්දණං නිරුත්ථපටිසම්භූතාදි, යෙන සද්දණෙන තාති සද්දණාති ජානාති ඉමාති සද්දණාති ඉදමත්ථජොතකානීති, සද්දණෙසු සද්දණං පටිභාන පටිසම්භූතාදි.

789. ප්‍රතිසංවිද්‍යානුකූල : අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා, නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍යා, ප්‍රතිභානුකූල ප්‍රතිසංවිද්‍යා යි. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . පට්ඨකසිණ ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එයමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂේපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ ම රූපාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් උස් කළ බැවින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව මැ . . . විපාක වූ පට්ඨකසිණ ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එයමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂේපය වේ. මේ ධර්මයෝ අව්‍යාකෘතයෝ ය. මේ ධර්මයන්හි ඥානය අර්ථ ප්‍රතිසංවිද්‍යා, යම් නිරුක්තියෙකින් ඒ ධර්මයන්ගේ ප්‍රඥප්තිය වේ ද, එහි ස්වභාවනිරුක්තෘ භිලාපයෙහි ඥානය නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍යා, යම් ඥානයෙකින් ' මේ ඥානයේ මේ අර්ථය ප්‍රකාශ කරන්නාහ ' යි ඒ ඥානයන් දනගනී නම් එබඳු ඥානයන්හි ඥානය ප්‍රතිභානුකූල ප්‍රතිසංවිද්‍යා යි.

790. ප්‍රතිසංවිද්‍යානුකූල : අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා, නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍යා, ප්‍රතිභානුකූල ප්‍රතිසංවිද්‍යා යි. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක අරූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, සර්වප්‍රකාරයෙන් ආකිඤ්චක්ඤායතනය ඉක්මවා නේවසක්ඤානාසක්ඤායතන සංඥයහගත වූ, සුඛයාගේ ද ප්‍රභාණයෙන් . . . චතුර්ථධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එයමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂේපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ ම අරූපාවචර කුශලකර්මය කළ බැවින් උස් කළ බැවින් සර්වප්‍රකාරයෙන් ආකිඤ්චක්ඤායතනය ඉක්ම නේවසක්ඤානාසක්ඤායතන සංඥයහගත වූ, සුඛයාගේ ද ප්‍රභාණයෙන් . . . විපාකචතුර්ථ ධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එයමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂේපය වේ. මේ ධර්මයෝ අව්‍යාකෘතයෝ ය, මේ ධර්මයන්හි ඥානය අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා, යම් නිරුක්තියෙකින් ඒ ධර්මයන්ගේ ප්‍රඥප්තිය වේ ද, එහි ස්වභාවනිරුක්තෘභිලාපයෙහි ඥානය නිරුක්තිප්‍රති සංවිද්‍යා, යම් ඥානයෙකින් ' මේ ඥානයේ මේ අර්ථය ප්‍රකාශ කරන්නාහ ' යි ඒ ඥානයන් දනගනී නම් එබඳු ඥානයන්හි ඥානය ප්‍රතිභානුකූල ප්‍රතිසංවිද්‍යා යි.

791. ප්‍රතිසංවිද්‍යානුකූල : අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා, නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍යා, ප්‍රතිභානුකූල ප්‍රතිසංවිද්‍යා යි. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථම භූමියට පැමිණීම පිණිස නොයහිණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුෂ්ප්‍රතිපත් ඇති දන්ධානිඤ වූ ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එයමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂේපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ ය, එ ම ලොකොත්තර කුශලකර්මය කළ බැවින් වැඩු බැවින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව මැ . . . දුෂ්ප්‍රතිපත් ඇති දන්ධානිඤ වූ ඉත්‍යාන වූ විපාකප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එයමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂේපය වේ. මේ ධර්මයෝ අව්‍යාකෘතයෝ ය. මේ ධර්මයන්හි ඥානය අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා, යම් නිරුක්තියෙකින් ඒ ධර්මයන්ගේ ප්‍රඥප්තිය වේ ද, එහි ස්වභාව නිරුක්තෘභිලාපයෙහි ඥානය නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍යා, යම් ඥානයෙකින් ' මේ ඥානයේ මේ අර්ථය ප්‍රකාශ කරන්නාහ ' යි ඒ ඥානයන් දනගනී නම් එබඳු ඥානයන්හි ඥානය ප්‍රතිභානුකූල ප්‍රතිසංවිද්‍යා යි.

794. කියොං පටිපලිතිදු : අත්පටිපලිතිදු, නිරුත්තිපටිපලිතිදු, පටිභානපටිපලිතිදු. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා : යසම් සමයෙ මනොධාතු උපපත්තා, 'හොති කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා උපෙක්ඛාසගගතා රූපාරම්භං වා - පෙ- ථොට්ඨබ්බාරම්භං වා, යං යං වා පනාරම්භ තස්මි සමයෙ ඵසොං හොති, වේදනා හොති, සඤ්ඤා හොති, වේතනා හොති, චිත්තං හොති, විතකෙතා හොති, විවාරො හොති, උපෙක්ඛා හොති, චිත්තසොක්කතතා හොති, මනිජ්ඣිං හොති උපෙක්ඛිජ්ඣිං හොති, ජිවිතිජ්ඣිං හොති, යෙ වා පන තස්මි සමයෙ අඤ්ඤාපි අත්ති පටිච්චසමුපපත්තා අරුපිනො ධම්මා, ඉමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා. ඉමෙසු ධම්මෙසු ඤාණං අත්පටිපලිතිදු. යාය නිරුත්තියා තෙසං ධම්මානං පඤ්ඤාත්ති හොති, තත්ථ ධම්මනිරුත්තාහිලාපෙ ඤාණං නිරුත්තිපටිපලිතිදු. යෙන ඤාණෙන තාති ඤාණාති ජානාති ඉමාති ඤාණාති ඉදම්ඵථෙජාතකානීති, ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානපටිපලිතිදු.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

792. ප්‍රතිසංවිද්‍යානුකූල : අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා, නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍යා, ප්‍රතිභානුකූල : අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක අකුලකර්මය කළ බැවින් රූපාලම්බන වූ උපේක්ෂාසහගත වක්ෂුර්විඥානා උපදනේ වේද . . . ශබ්දලම්බන වූ උපේක්ෂාසහගත ශ්‍රෝත්‍රවිඥානා උපදනේ වේද . . . ගන්ධාලම්බන වූ උපේක්ෂාසහගත ස්පර්ශවිඥානා උපදනේ වේද . . . රසාලම්බන වූ උපේක්ෂාසහගත ජීව්‍යවිඥානා උපදනේ වේද . . . ස්ප්‍රේෂ්ටව්‍යාලම්බන වූ දූෂ්ණසහගත කායවිඥානා උපදනේ වේද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි, වේදනාව වෙයි, සංඥාව වෙයි, වෙතනාව වෙයි, චිත්තය වෙයි, දූෂ්ණය වෙයි, චිත්තේකාග්‍රතාව වෙයි, මනින්ද්‍රිය වෙයි, දූෂේන්ද්‍රිය වෙයි, ජීවිතේන්ද්‍රිය වේ. තවද එසමයෙහි අන්‍ය වූ ද යම් ප්‍රතික්ෂාසමුත්පන්න වූ අරුපිධර්ම කෙනෙක් ඇද්ද, මේ ධර්මයෝ අව්‍යාකෘතයෝ ය. මේ ධර්මයන්හි ඥානා අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා, යම් නිරුක්තියෙකින් ඒ ධර්මයන්ගේ ප්‍රඥප්තිය වේද, එහි ධර්මනිරුක්තියාලාපයෙහි ඥානා නිරුක්ති ප්‍රතිසංවිද්‍යා, යම් ඥානෙකින් 'මේ ඥානෙයෝ මේ අර්ථය ප්‍රකාශ කරන්නාහ' යි ඒ ඥානයන් දූතගතී නම් එබඳු ඥානයන්හි ඥානා ප්‍රතිභානුකූල : අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා යි.

793. ප්‍රතිසංවිද්‍යානුකූල : අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා, නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍යා, ප්‍රතිභානුකූල : අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක අකුලකර්මය කළ බැවින් රූපාලම්බන වේවයි . . . ස්ප්‍රේෂ්ටව්‍යාලම්බන වේවයි (යම් යම් අරමුණක් ඇඳබව) උපේක්ෂාසහගත විපාක වූ මනෝධාතුව උපදනේ වේද . . . රූපාලම්බන වේවයි . . . ධර්මාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇඳබෑ උපේක්ෂාසහගත මනෝවිඥානා ධාතුව උපදනේ වේද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි, වේදනාව වෙයි, සංඥාව වෙයි, වෙතනාව වෙයි, චිත්තය වෙයි, චිත්තකය වෙයි, විචාරය වෙයි, උපේක්ෂාව වෙයි, චිත්තේකාග්‍රතාව වෙයි, මනින්ද්‍රිය වෙයි, උපේක්ෂේන්ද්‍රිය වෙයි, ජීවිතේන්ද්‍රිය වේ. තවද එසමයෙහි අන්‍ය වූ ද යම් ප්‍රතික්ෂාසමුත්පන්න වූ අරුපිධර්ම කෙනෙක් ඇද්ද, මේ ධර්මයෝ අව්‍යාකෘතයෝ ය. මේ ධර්මයන්හි ඥානා අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා, යම් නිරුක්තියෙකින් ඒ ධර්මයන්ගේ ප්‍රඥප්තිය වේද, එහි ධර්මනිරුක්තියාලාපයෙහි ඥානා නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍යා, යම් ඥානෙකින් 'මේ ඥානෙයෝ මේ අර්ථය ප්‍රකාශ කරන්නාහ' යි ඒ ඥානයන් දූතගතී නම් එබඳු ඥානයන්හි ඥානා ප්‍රතිභානුකූල : අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා යි.

794. ප්‍රතිසංවිද්‍යානුකූල : අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා, නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍යා, ප්‍රතිභානුකූල : අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපාලම්බන වේවයි . . . ස්ප්‍රේෂ්ටව්‍යාලම්බන වේවයි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇඳබෑ නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ උපේක්ෂාසහගත ක්‍රියාමනෝධාතුව උපදනේ වේද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි, වේදනාව වෙයි, සංඥාව වෙයි, වෙතනාව වෙයි, චිත්තය වෙයි, චිත්තකය වෙයි, විචාරය වෙයි, උපේක්ෂාව වෙයි, චිත්තේකාග්‍රතාව වෙයි, මනින්ද්‍රිය වෙයි, උපේක්ෂේන්ද්‍රිය වෙයි, ජීවිතේන්ද්‍රිය වේ. තවද එසමයෙහි අන්‍ය වූ ද යම් ප්‍රතික්ෂාසමුත්පන්න වූ අරුපිධර්ම කෙනෙක් ඇද්ද මේ ධර්මයෝ අව්‍යාකෘතයෝ ය. මේ ධර්මයන්හි ඥානා අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා, යම් නිරුක්තියෙකින් ඒ ධර්මයන්ගේ ප්‍රඥප්තිය වේද, එහි ධර්මනිරුක්තියාලාපයෙහි ඥානා නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍යා, යම් ඥානෙකින් 'මේ ඥානෙයෝ මේ අර්ථය ප්‍රකාශ කරන්නාහ' යි ඒ ඥානයන් දූතගතී නම් එබඳු ඥානයන්හි ඥානා ප්‍රතිභානුකූල : අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

795. තිස්සො පටිපඨකිය : අත්ථපටිපඨකියද, නිරුතති පටිපඨකියද, පටිභානපටිපඨකියද. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා : යස්මිං සමයෙ මනෝ-විඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා භොති කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා සොමනස්සාසගගතා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා -පෙ- මනෝවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා භොති කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා උපෙක්ඛාසගගතා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාදබ්බ තස්මිං සමයෙ එස්සො භොති, වෙදනා භොති, සඤ්ඤා භොති, වේතනා භොති, විතතං භොති, විතකෙක්ඛා භොති, විචාරේ භොති, උපෙක්ඛා භොති, විතතස්සෙකායනා භොති, විරිසිඤ්ඤා භොති, සමාධිඤ්ඤා භොති, මනිඤ්ඤා භොති, උපෙක්ඛිඤ්ඤා භොති, ජිව්හිඤ්ඤා භොති, යෙ වා පන තස්මිං සමයෙ අඤ්ඤාපි අපි පටිච්චසමුප්පන්නා අරුපිනො ධම්මා, ඉමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා. ඉමෙසු ධම්මෙසු ඤාණං අත්ථපටිපඨකියද. යාය නිරුතතියා තෙසං ධම්මානං පඤ්ඤාතති භොති, තත්‍ර ධම්මනිරුතතාතිලාපෙ ඤාණං නිරුතතිපටිපඨකියද. යෙන ඤාණෙන තාති ඤාණාති ජානාති ඉමාති ඤාණාති ඉදමත්ථජෝතකාතීති, ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානපටිපඨකියද.

796. තිස්සො පටිපඨකිය : අත්ථපටිපඨකියද නිරුතතිපටිපඨකියද පටිභාන පටිපඨකියද. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා : යස්මිං සමයෙ මනෝවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා භොති, කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා සොමනස්සාසගගතා ඤාණසම්පයුත්තා -පෙ- සොමනස්සාසගගතා ඤාණසම්පයුත්තා සසම්ඛාරෙන -පෙ- සොමනස්සාසගගතා ඤාණසම්පයුත්තා -පෙ- සොමනස්සාසගගතා ඤාණසම්පයුත්තා සසම්ඛාරෙන -පෙ- උපෙක්ඛාසගගතා ඤාණසම්පයුත්තා -පෙ- උපෙක්ඛාසගගතා ඤාණසම්පයුත්තා සසම්ඛාරෙන -පෙ- උපෙක්ඛාසගගතා ඤාණසම්පයුත්තා -පෙ- උපෙක්ඛාසගගතා ඤාණසම්පයුත්තා සසම්ඛාරෙන -පෙ- රූපච්චරං-කුභං භාවෙති -පෙ- අරූපච්චරං කුභං භාවෙති කිරියං නෙව කුසලං නාකුසලං න ච කම්මවිපාකා දිට්ඨධම්මෙසු ඛවිහාරං -පෙ- සබ්බසො ආකිඤ්ඤාසගගතං සමතික්කමම නෙව සඤ්ඤානාසඤ්ඤාසගගතං සඤ්ඤාසගගතං සුඛස්ස ච පභානා -පෙ- චතුත්ථං කුභං උපසම්පජ්ඣ විහරති, තස්මිං සමයෙ එස්සො භොති -පෙ- අවිකේධපො භොති, ඉමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා. ඉමෙසු ධම්මෙසු ඤාණං අත්ථපටිපඨකියද. යාය නිරුතතියා තෙසං ධම්මානං පඤ්ඤාතති භොති, තත්‍ර ධම්මනිරුතතාතිලාපෙ ඤාණං නිරුතතිපටිපඨකියද. යෙන ඤාණෙන තාති ඤාණාති ජානාති ඉමාති ඤාණාති ඉදමත්ථජෝතකාතීති, ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානපටිපඨකියද.

797. චතස්සො පටිපඨකිය : අත්ථපටිපඨකියද, ධම්මපටිපඨකියද, නිරුතතිපටිපඨකියද, පටිභානපටිපඨකියද, තිස්සො පටිපඨකියද, කාමාච්චර කුසලතො චතුසු ඤාණසම්පයුත්තෙසු විතතුපාදෙසු, කිරියතො චතුසු ඤාණසම්පයුත්තෙසු විතතුපාදෙසු උප්පජ්ජති. අත්ථපටිපඨකිය එතෙසු වෙච උප්පජ්ජති චතුසු මයෙසු චතුසු එලෙසු ච උප්පජ්ජති.

අභිධම්මානුකූලය.

795. ප්‍රතිසංවිද්‍යාකෘතිය : අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍යා, ප්‍රතිභානප්‍රතිසංවිද්‍යා යි. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපාලම්බන වේවයි . . . ධර්මාලම්බන වේවයි (යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇඳබැ) නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කර්ම විපාක වූ සොමනස් සහගත වූ ක්‍රියාමනෝවිඤ්ඤානාදී උපදනෝ වේ ද, රූපාලම්බන වේවයි . . . ධර්මාලම්බන වේවයි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇඳබැ නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ උපපක්ෂාසහගත ක්‍රියාමනෝවිඤ්ඤානාදී උපදනෝ වේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි, වේදනාව වෙයි, සංඥාව වෙයි, චෙතනාව වෙයි, චිත්තය වෙයි, චිත්තකය වෙයි, විචාරය වෙයි, උපේක්ෂාව වෙයි, චිත්තෙකාග්‍රතාව වෙයි, විශේෂිතත්වය වෙයි, සමාධිතත්වය වෙයි, මනින්ද්‍රියය වෙයි, උපේක්ෂේතත්වය වෙයි, ජීවිතේතත්වය වේ, තවද එසමයෙහි අන්‍ය වූ ද ප්‍රතිත්‍යාසම්ප්‍රත්ත වූ යම් අරුපිධර්ම කෙනෙක් ඇද්ද, මේ ධර්මයෝ අව්‍යාකෘතයෝ ය, මේ ධර්මයන්හි ඤානය අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා ය, යම් නිරුක්තියෙකින් ඒ ධර්මයන්ගේ ප්‍රඥප්තිය වේ ද එහි ධර්මනිරුක්තියානිලාපයෙහි ඤානය නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍යා ය, යම් ඤානයෙකින් ' මේ ඤානයෝ මේ අර්ථය ප්‍රකාශ කරන්නාහ ' යි ඒ ඤානයන් දැනගනී නම් එබඳු ඤානයන්හි ඤානය ප්‍රතිභානප්‍රතිසංවිද්‍යා යි.

796. ප්‍රතිසංවිද්‍යාකෘතිය : අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා, නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍යා, ප්‍රතිභානප්‍රතිසංවිද්‍යා යි. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ සොමනස් සහගත ඤානසම්ප්‍රසූක්ත වූ ක්‍රියාමනෝවිඤ්ඤානාදී උපදනෝ වේ ද . . . සොමනස් සහගත වූ ඤානසම්ප්‍රසූක්ත වූ සංස්කාර වැ . . . සොමනස් සහගත වූ ඤාන විප්‍රසූක්ත වූ . . . සොමනස් සහගත වූ ඤාන විප්‍රසූක්ත වූ සංස්කාර වැ . . . උපපක්ෂා සහගත වූ ඤානසම්ප්‍රසූක්ත වූ . . . උපේක්ෂා සහගත වූ ඤානසම්ප්‍රසූක්ත වූ සංස්කාර වැ . . . උපපක්ෂා සහගත වූ ඤාන විප්‍රසූක්ත වූ . . . උපේක්ෂා සහගත වූ ඤාන විප්‍රසූක්ත වූ සංස්කාර වැ . . . නො ම කුසල් වූ නො ද කර්මවිපාක වූ දෘෂ්ටධර්මසුඛවිහාර වූ ක්‍රියා රූපාවචරධ්‍යානය වඩා ද . . . නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ දෘෂ්ටධර්මසුඛවිහාර වූ අරූපාවචරක්‍රියාධ්‍යානය වඩා ද . . . සර්වප්‍රකාරයෙන් ආකීඤ්ඤාකෘතිය ඉක්මවා තේවසඤ්ඤානාසඤ්ඤානාසංඥා සහගත වූ, සුඛයාගේ ද ප්‍රභාණයෙන් වතුර්ධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂේපය වේ. මේ ධර්මයෝ අව්‍යාකෘතයෝ ය. මේ ධර්මයන්හි ඤානය අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා ය, යම් නිරුක්තියෙකින් ඒ ධර්මයන්ගේ ප්‍රඥප්තිය වේ ද, එහි ධර්මනිරුක්තියානිලාපයෙහි ඤානය නිරුක්ති ප්‍රතිසංවිද්‍යා ය, යම් ඤානයෙකින් ' මේ ඤානයෝ මේ අර්ථය ප්‍රකාශ කරන්නාහ ' යි ඒ ඤානයන් දැනගනී නම් එබඳු ඤානයන්හි ඤානය ප්‍රතිභානප්‍රතිසංවිද්‍යා යි.

797. ප්‍රතිසංවිද්‍යා සතරෙකි : අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා, ධර්මප්‍රතිසංවිද්‍යා, නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍යා, ප්‍රතිභානප්‍රතිසංවිද්‍යා යි. ප්‍රතිසංවිද්‍යාවේ තිදෙනෙක් කාමාවචරකුසල විසින් සතර ඤාන සම්ප්‍රසූක්තචිත්තොත්පාදයන්හි ද, ක්‍රියා විසින් සතර ඤානසම්ප්‍රසූක්තචිත්තොත්පාදයන්හි ද උපදිනී. අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යාව මේ චිත්තොත්පාදයන්හි ද උපදිනී, සතර මාර්ගයන්හි ද සතරඵලයන්හි ද උපදී.

අභිධර්මභාෂණය යි.

798. චතසොං පටිසම්භිදා අත්ථපටිසම්භිදා, ධම්මපටිසම්භිදා, නිරුත්තර පටිසම්භිදා, පටිභානපටිසම්භිදා.

799. චතුත්තං පටිසම්භිදනං කඨි කුසලා, කඨි අකුසලා, කඨි අව්‍යාකතා -පෙ- කඨි සරණා, කඨි අරණා :

800. සියා කුසලා, සියා අව්‍යාකතා.

සියා සුඛාය වේදනාය සම්පසුත්තා, සියා අදුක්ඛම්සුඛාය වේදනාය සම්පසුත්තා.

තිසොං පටිසම්භිදා සියා විපාකධම්මධම්මා, සියා නෙවවිපාක න විපාකධම්මධම්මා. අත්ථපටිසම්භිදා සියා විපාකා, සියා විපාකධම්මධම්මා, සියා නෙවවිපාක න විපාකධම්මධම්මා.

තිසොං පටිසම්භිදා අනුපාදිත්තපාදානිකා. අත්ථපටිසම්භිදා සියා අනුපාදිත්තපාදානිකා, සියා අනුපාදිත්තඅනුපාදානිකා.

තිසොං පටිසම්භිදා අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙයිකා. අත්ථපටිසම්භිදා සියා අසංකිලිට්ඨසංකිලෙයිකා, සියා අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙයිකා.

තිසොං පටිසම්භිදා සම්පන්නසම්පාරා. අත්ථපටිසම්භිදා සියා සම්පන්න සම්පාරා, සියා අවිපන්නසම්පාරාමත්තා, සියා අවිපන්නඅවිපාරා.

සියා පිඨිසහගතා, සියා සුඛසහගතා, සියා උපෙක්ඛාසහගතා.

නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බා.

නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බභෙදාකා.

තිසොං පටිසම්භිදා සියා ආවයගාමිනො, සියා නෙවාචයගාමි නාපචයගාමිනො, අත්ථපටිසම්භිදා සියා ආවයගාමිනී, සියා අපචයගාමිනී, සියා නෙවාචයගාමිනාපචයගාමිනී.

තිසොං පටිසම්භිදා නෙව සෙක්ඛා නාසෙක්ඛා. අත්ථපටිසම්භිදා සියා සෙක්ඛා, සියා අසෙක්ඛා, සියා නෙව සෙක්ඛා නාසෙක්ඛා.

තිසොං පටිසම්භිදා පරිත්තා. අත්ථපටිසම්භිදා සියා පරිත්තා, සියා අපපමාණා.

නිරුත්තරපටිසම්භිදා පරිත්තාරම්මණා. තිසොං පටිසම්භිදා සියා පරිත්තාරම්මණා, සියා මහග්ගතාරම්මණා, සියා අපපමාණාරම්මණා.

තිසොං පටිසම්භිදා මජ්ඣිමා. අත්ථපටිසම්භිදා සියා මජ්ඣිමා, සියා පඤ්ඤා.

තිසොං පටිසම්භිදා අනිගතා. අත්ථපටිසම්භිදා සියා සම්මතනනිගතා, සියා අනිගතා.

798. ප්‍රතිසංවිද්‍ය සතරෙකි : අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍ය, ධර්මප්‍රතිසංවිද්‍ය, නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍ය ය, ප්‍රතිභානප්‍රතිසංවිද්‍ය යි.

799. සතර ප්‍රතිසංවිද්ධර්මයන් අතුරෙහි කුශලයෝ කෙතෙක් ද, අකුශලයෝ කෙතෙක් ද, අව්‍යාකෘතයෝ කෙතෙක් ද, . . . සරණයෝ කෙතෙක් ද, අරණයෝ කෙතෙක් ද යත් :

800. (සතර ප්‍රතිසංවිද්ධර්මයෝ) කුසල් ද වන්නාහ, අව්‍යාකෘත ද වන්නාහු ය.

(සතර ප්‍රතිසංවිද්ධර්මයෝ) සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රසුක්ත ද වන්නාහ, අදුක්ඛමසුඛ වේදනාව හා සම්ප්‍රසුක්ත ද වන්නාහු ය.

ප්‍රතිසංවිද්ධර්මයෝ තිදෙනෙක් විපාකස්වභාවධර්ම ද වන්නාහ, නෛවච්ඡාක නවිපාකස්වභාවධර්ම ද වන්නාහ, අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍ය විපාක ද වන්නේ ය, විපාක ස්වභාවධර්ම ද වන්නේ ය, නෛවච්ඡාකනවිපාකස්වභාවධර්ම ද වන්නේ යි.

ප්‍රතිසංවිද්ධර්මයෝ තිදෙනෙක් අනුපාදින්නොපාදනිය වෙති. අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍ය අනුපාදින්නොපාදනිය ද වන්නේ ය, අනුපාදින්නොපාදනිය ද වන්නේ යි.

ප්‍රතිසංවිද්ධර්මයෝ තිදෙනෙක් අසංක්ලිෂ්ටඅසංක්ලේශිකයෝ ය. අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍ය අසංක්ලිෂ්ටසංක්ලේශික ද වන්නේ ය, අසංක්ලිෂ්ටඅසංක්ලේශික ද වන්නේ යි.

ප්‍රතිසංවිද්ධර්මයෝ තිදෙනෙක් සචිතරක්කසචිතාරයෝ ය. අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍ය සචිතරක්ක සචිතාර ද වන්නේ ය, අචිතරක්කසචිතාරාත්‍ර ද වන්නේ ය, අචිතරක්කසචිතාර ද වන්නේ යි.

(සතර ප්‍රතිසංවිද්‍යවෝ) ප්‍රීතිසහගත ද වන්නාහ, සුඛසහගත ද වන්නාහ, උපෙක්ඛා සහගත ද වන්නාහු ය.

(සතර ප්‍රතිසංවිද්‍යවෝ) නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ ය.

(සතර ප්‍රතිසංවිද්‍යවෝ) නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය භේදකයෝ යි.

තුන් ප්‍රතිසංවිද්‍යවෝ ආවයගාමීහු ද වන්නාහ, නො ම ආවයගාමී නො ද අපවයගාමීහු ද වන්නාහ. අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍ය ආවයගාමී ද වන්නේ ය, අපවයගාමී ද වන්නේ ය, නො ම ආවයගාමී නො ද අපවයගාමී ද වන්නේ යි.

තුන් ප්‍රතිසංවිද්‍යවෝ නොම ශෛක්ෂ නො ද අශෛක්ෂ වෙති. අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍ය ශෛක්ෂ ද වන්නේ ය, අශෛක්ෂ ද වන්නේ ය, නො ම ශෛක්ෂ නො ද අශෛක්ෂ ද වන්නේ යි.

තුන්ප්‍රතිසංවිද්‍යවෝ පරිත්තයෝ ය. අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍ය පරිත්ත ද වන්නේ ය, අප්‍රමාණ ද වන්නේ යි.

නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍ය පරිත්තාලම්භන ය. තුන් ප්‍රතිසංවිද්‍යවෝ පරිත්තාලම්භන ද වන්නාහ, මහදගතාලම්භන ද වන්නාහ, අප්‍රමාණාලම්භන ද වන්නාහු ය.

තුන් ප්‍රතිසංවිද්‍යවෝ මධ්‍යමයෝ ය. අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍ය මධ්‍යම ද වන්නේ ය, ප්‍රණීත ද, වන්නේ යි.

තුන්ප්‍රතිසංවිද්‍යවෝ අනියතයෝ ය. අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍ය සම්‍යක්ත්වනියත ද වන්නේ ය, අනියත ද වන්නේ යි.

නිරුත්තිපටිසම්භිද්ධ න චිත්තබ්බං මිත්තාරමමණාතිපි, මග්ගහෙතුකාතිපි මිත්තාධිපතිනීතිපි. අත්ථපටිසම්භිද්ධ න මග්ගාරමමණා, සියා මග්ගහෙතුකා සියා මිත්තාධිපතිනී, සියා න චිත්තබ්බං මග්ගහෙතුකාතිපි මග්ගාධි-පතිනීතිපි. ඥා පටිසම්භිද්ධ සියා මිත්තාරමමණා න මග්ගහෙතුකා, සියා මිත්තාධිපතිනො, සියා න චිත්තබ්බං මග්ගාරමමණාතිපි මග්ගාධිපති-නොතිපි.

තිස්සො පටිසම්භිද්ධ සියා උප්පන්නා සියා අනුප්පන්නා, න චිත්තබ්බං උප්පාදිනොති. අත්ථපටිසම්භිද්ධ සියා උප්පන්නා, සියා අනුප්පන්නා, සියා උප්පාදිනී.

සියා අතීතා, සියා අනාගතා, සියා පච්චුප්පන්නා.

නිරුත්තිපටිසම්භිද්ධ පච්චුප්පන්නාරමමණා. ඥා පටිසම්භිද්ධ සියා අතීතාරමමණා, සියා අනාගතාරමමණා, සියා පච්චුප්පන්නාරමමණා. අත්ථපටිසම්භිද්ධ සියා අතීතාරමමණා, සියා අනාගතාරමමණා, සියා පච්චුප්පන්නාරමමණා, සියා න චිත්තබ්බං අතීතාරමමණාතිපි අනාගතා-රමමණාතිපි පච්චුප්පන්නාරමමණාතිපි.

සියා අජ්ඣතතා, සියා ඛේදා, සියා අජ්ඣතතඛේදා.

නිරුත්තිපටිසම්භිද්ධ ඛේදාරමමණා. තිස්සො පටිසම්භිද්ධ සියා අජ්ඣතතාරමමණා, සියා ඛේදාරමමණා, සියා අජ්ඣතතඛේදාරමමණා.

අනිදසුන අප්පට්ඨා.

801. හෙතු.

සහෙතුකා.

හෙතුසම්පයුත්තා.

හෙතු චේච්ච සහෙතුකා ච.

හෙතු චේච්ච හෙතුසම්පයුත්තා ච.

න චිත්තබ්බං න හෙතු සහෙතුකාතිපි න හෙතු අහෙතුකාතිපි.

802. සප්පච්චයා.

සංඛිතා.

අනිදසුනා.

අප්පට්ඨා.

අරූපා.

තිස්සො පටිසම්භිද්ධ ලොකීයා. අත්ථපටිසම්භිද්ධ සියා ලොකීයා, සියා ලොකුත්තරා.

කෙනච්චි විඤ්ඤායා, කෙනච්චි න විඤ්ඤායා.

නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍යා මාර්ගාලම්භන යි ද මාර්ගශේකක යි ද මාර්ගාධිපති යි ද නො කිය යුතු ය, අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා මාර්ගාලම්භන නො වෙයි. මාර්ගශේකක ද වන්නේ ය, මාර්ගාධිපති ද වන්නේ ය, මාර්ගශේකක යි ද මාර්ගාධිපති යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ යි. ප්‍රතිසංවිද්‍යාවේ දෙදෙනෙක් මාර්ගාලම්භන ද වන්නාහ, මාර්ගශේකක නො වෙයි, මාර්ගාධිපති ද වන්නාහ, මාර්ගාලම්භන යි ද මාර්ගාධිපති යි ද නො කියයුතු ද වන්නාහු ය.

තුන් ප්‍රතිසංවිද්‍යාවේ උත්පන්න ද වන්නාහ, අනුත්පන්න ද වන්නාහ, උත්පාදීහ යි නො කියයුත්තාහ. අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා උත්පන්න ද වන්නේ ය, අනුත්පන්න ද වන්නේ ය උත්පාදී ද වන්නේ යි.

(සතර ප්‍රතිසංවිද්‍යා) අතීත ද වන්නාහ, අනාගත ද වන්නාහ, ප්‍රත්‍යුත්පන්න ද වන්නාහු ය.

නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍යා ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්භන ය. ප්‍රතිසංවිද්‍යාවේ දෙදෙනෙක් අතීතාලම්භන ද වන්නාහ, අනාගතාලම්භන ද වන්නාහ, ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්භන ද වන්නාහ. අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා අතීතාලම්භන ද වන්නේ ය, අනාගතාලම්භන ද වන්නේ ය, ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්භන ද වන්නේ ය, අතීතාලම්භන යි ද අනාගතාලම්භන යි ද ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්භන යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ යි.

(සතර ප්‍රතිසංවිද්‍යා) අධ්‍යාත්ම ද වන්නාහ, බාහ්‍ය ද වන්නාහ, අධ්‍යාත්මබාහ්‍ය ද වන්නාහු ය.

නිරුක්තිප්‍රතිසංවිද්‍යා බාහ්‍යාලම්භන ය. තුන් ප්‍රතිසංවිද්‍යා අධ්‍යාත්මාලම්භන ද වන්නාහ, බාහ්‍යාලම්භන ද වන්නාහ, අධ්‍යාත්මබාහ්‍යාලම්භන ද වන්නාහු ය.

(සතර ප්‍රතිසංවිද්‍යා) අනිදර්ශන අප්‍රතිසයෝ යි.

801. සතර ප්‍රතිසංවිද්‍යා භේදාහු ය.

සතර ප්‍රතිසංවිද්‍යා සමේකකයෝ ය.

සතර ප්‍රතිසංවිද්‍යා භේදාසම්ප්‍රසක්තයෝ ය.

සතර ප්‍රතිසංවිද්‍යා භේද ද වූ සමේකකයෝ ද වෙති.

සතර ප්‍රතිසංවිද්‍යා භේද ද වූ භේදාසම්ප්‍රසක්තයෝ ද වෙති.

සතර ප්‍රතිසංවිද්‍යා භේද නො වූ සමේකකයහ යි ද, භේද නො වූ අභේදකයහ යි ද නො කිය යුත්තාහ.

802. (සතර ප්‍රතිසංවිද්‍යා) සප්‍රත්‍යයෝ ය.

(සතර ප්‍රතිසංවිද්‍යා) සධිබ්‍රතයෝ ය.

(සතර ප්‍රතිසංවිද්‍යා) අනිදර්ශනයෝ ය.

(සතර ප්‍රතිසංවිද්‍යා) අප්‍රතිසයෝ ය.

(සතර ප්‍රතිසංවිද්‍යා) අරූපයෝ ය.

තුන් ප්‍රතිසංවිද්‍යා ලොකිකයෝ ය. අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා ලොකික ද වන්නේ ය, ලොකොත්තර ද වන්නේ යි.

(සතර ප්‍රතිසංවිද්‍යා) කිසිවිඤ්ඤායෙකින් දතයුත්තාහ, කිසිවිඤ්ඤායෙකින් නො දත යුත්තාහු ය.

803. නො ආසවා.

තිස්සො පටිසම්භිද්ධ සාසවා. අත්ථපටිසම්භිද්ධ සියා සාසවා, සියා අනාසවා.

ආසව විපප්පන්නා.

තිස්සො පටිසම්භිද්ධ න වත්තබ්බා ආසවා වෙව් සාසවාති, සාසවා වෙව් නො ව ආසවා. අත්ථපටිසම්භිද්ධ න වත්තබ්බා ආසවො,¹ වෙව් සාසවාති, සියා සාසවා වෙව් නො ව ආසවො, සියා න වත්තබ්බා සාසවා වෙව් නො ව ආසවොති.

න වත්තබ්බා ආසවා වෙව් ආසවිසම්ප්පන්නාතිපි, ආසවිසම්ප්පන්නා වෙව් නො ව ආසවාතිපි.

තිස්සො පටිසම්භිද්ධ ආසවිවිපප්පන්නා සාසවා. අත්ථපටිසම්භිද්ධ සියා ආසවිවිපප්පන්නා සාසවා, සියා ආසවිවිපප්පන්නා අනාසවා.

804. නො සඤ්ඤාජනා -පෙ- නො ගන්තා -පෙ- නො ඕඝා -පෙ- නො යොගා -පෙ- නො නීවරණා -පෙ- නො පරමාසා -පෙ-

805. සාරම්මණා.

නො විතතා.

වෙනසිකා.

විතතසම්ප්පන්නා.

විතතසංසට්ඨා.

විතතසමුට්ඨානා.

විතතසහභුතො.

විතතානුපරිච්ඡතනිනො.

විතතසංසට්ඨසමුට්ඨානා.

විතතසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභුතො.

විතතසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිච්ඡතනිනො.

බාහිර.

නො උපාදා.

අනුපාදිතතා.

806. නො උපාදානා -පෙ- නො කිලෙසා -පෙ-

න දස්සනෙන පභානබ්බා.

න භාවනාය පභානබ්බා.

න දස්සනෙන පභානබ්බභෙදාකා.

න භාවනාය පභානබ්බභෙදාකා.

1. ආසවා - සිම්බ.

803. (සතර ප්‍රතිසංවිද්‍ය) ආසුර නො වෙයි.

තුන් ප්‍රතිසංවිද්‍ය සාසුරයෝ ය, අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍ය සාසුර ද වන්නේ ය අනාසුර ද වන්නේ යි.

(සතර ප්‍රතිසංවිද්‍ය) ආසුරවිප්‍රසක්තයෝ ය.

තුන් ප්‍රතිසංවිද්‍ය ආසුර ද වූ සාසුරව හි නො කියයුත්තාහ, සාසුර ද වූවාහු නො ද ආසුරයෝ වෙති. අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍ය ආසුර ද වූ සාසුර හි නො කියයුතු ය. සාසුර ද වූ නො ද ආසුර වන්නේ ය. සාසුර ද වූ නො ද ආසුරයෙකු හි නො කියයුතු ද වන්නේ යි.

(සතර ප්‍රතිසංවිද්‍ය) ආසුර ද වූවාහු ම ආසුරවිප්‍රසක්ත හි ද ආසුරවිප්‍රසක්ත ද වූ නො ද ආසුරව හි ද නො කියයුත්තාහු ය.

තුන් ප්‍රතිසංවිද්‍ය ආසුරවිප්‍රසක්ත වූ සාසුරයෝ ය. අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍ය ආසුරවිප්‍රසක්ත සාසුර ද වන්නේ ය, ආසුරවිප්‍රසක්තආසුර ද වන්නේ යි.

804. (සතර ප්‍රතිසංවිද්‍ය) සංයෝජන නො වෙති. . . . ශ්‍රත්ථයෝ නො වෙති . . . සීසයෝ නො වෙති . . . යොගයෝ නො වෙති . . . නීවරණයෝ නො වෙති . . . පරාමිතයෝ නො වෙති . . .

805. (සතර ප්‍රතිසංවිද්‍ය) සාලම්බනයෝ ය.

(සතර ප්‍රතිසංවිද්‍ය) චිත්තයෝ නො වෙති.

(සතර ප්‍රතිසංවිද්‍ය) චෛතසිකයෝ ය.

(සතර ප්‍රතිසංවිද්‍ය) චිත්තසම්ප්‍රසක්තයෝ ය.

(සතර ප්‍රතිසංවිද්‍ය) චිත්තසංසංචයෝ ය.

(සතර ප්‍රතිසංවිද්‍ය) චිත්තසමුත්ථානයෝ ය.

(සතර ප්‍රතිසංවිද්‍ය) චිත්තසහභූත ය.

(සතර ප්‍රතිසංවිද්‍ය) චිත්තානුපරිවර්තීය.

(සතර ප්‍රතිසංවිද්‍ය) චිත්තසංසංචයමුත්ථානයහ.

(සතර ප්‍රතිසංවිද්‍ය) චිත්තසමුත්ථානයහභූත.

(සතර ප්‍රතිසංවිද්‍ය) චිත්තසංසංචයමුත්ථානානුපරිවර්තීය.

(සතර ප්‍රතිසංවිද්‍ය) බාහිරයෝ ය.

(සතර ප්‍රතිසංවිද්‍ය) උපාද නො වෙති.

(සතර ප්‍රතිසංවිද්‍ය) අනුපාදින්නයෝ යි.

806. (සතර ප්‍රතිසංවිද්‍ය) උපාදනයෝ නො වෙති. . . .

(සතර ප්‍රතිසංවිද්‍ය) ක්ලේශයෝ නො වෙති. . . .

(සතර ප්‍රතිසංවිද්‍ය) දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ නො වෙති.

(සතර ප්‍රතිසංවිද්‍ය) භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ නො වෙති.

(සතර ප්‍රතිසංවිද්‍ය) දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යභේදකයෝ නො වෙති.

(සතර ප්‍රතිසංවිද්‍ය) භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යභේදකයෝ නො වෙති.

නිසංසා පටිතමිද සම්මතකා. අත්පටිතමිද සිය සම්මතකා,
සිය අම්මකකා.

නිසංසා පටිතමිද සම්මතා. අත්පටිතමිද සිය සම්මතා, සිය
අම්මතා.

සිය සම්මතකා, සිය අම්මකකා.

සිය පිතූපතකා, සිය න පිතූපතකා.

සිය පුත්‍රපතකා, සිය න පුත්‍රපතකා.

සිය උපකාමපතකා, සිය න උපකාමපතකා.

නිසංසා පටිතමිද කාමාවචර. අත්පටිතමිද සිය කාමාවචර
සිය න කාමාවචර.

න රූපාවචර.

න අරූපාවචර.

නිසංසා පටිතමිද පරිපාපකා. අත්පටිතමිද සිය පරිපාපකා,
සිය අපරිපාපකා.

නිසංසා පටිතමිද අනිපානකා. අත්පටිතමිද සිය නිපානකා,
සිය අනිපානකා.

නිසංසා පටිතමිද අනිපානකා. අත්පටිතමිද සිය නිපානකා, සිය
අනිපානකා.

නිසංසා පටිතමිද ස උත්තර, අත්පටිතමිද සිය ස උත්තර
සිය අනුත්තර.

අරණානි

පඤ්ඤාප්පාදකා.

පටිපාටියේ විග්නාන නිවසිතො.

තුන් ප්‍රතිසංවිද්‍යා සම්පන්නයෝ ය. අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා සම්පන්න ද වන්නෝ ය, අවිභව්‍ය ද වන්නෝ ය.

තුන් ප්‍රතිසංවිද්‍යා සම්පන්නයෝ ය. අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා සම්පන්න ද වන්නෝ ය, අවිභව්‍ය ද වන්නෝ ය.

(සතර ප්‍රතිසංවිද්‍යා) සම්පන්න ද වන්නාහ, අවිභව්‍ය ද වන්නාහ ය.

(සතර ප්‍රතිසංවිද්‍යා) ප්‍රතිසම්පන්න ද වන්නාහ, නො ද ප්‍රතිසම්පන්න ද වන්නාහ ය.

(සතර ප්‍රතිසංවිද්‍යා) සම්පන්න ද වන්නාහ, නො ද සම්පන්න ද වන්නාහ ය.

(සතර ප්‍රතිසංවිද්‍යා) උපසංහතයෝ ද වන්නාහ, නො ද උපසංහතයෝ ද වන්නාහ ය.

තුන් ප්‍රතිසංවිද්‍යා කාමාවචරයෝ ය. අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා කාමාවචර ද වන්නෝ ය, නො ද කාමාවචර ද වන්නෝ ය.

(සතර ප්‍රතිසංවිද්‍යා) රූපාවචර නො වෙති.

(සතර ප්‍රතිසංවිද්‍යා) අරූපාවචර නො වෙති.

තුන් ප්‍රතිසංවිද්‍යා සංඛ්‍යාතයෝ ය. අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා සංඛ්‍යාත ද වන්නෝ ය, අසංඛ්‍යාත ද වන්නෝ ය.

තුන් ප්‍රතිසංවිද්‍යා අනෙකුත්යෝ ය. අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා අනෙකුත් ද වන්නෝ ය, අනෙකුත් ද වන්නෝ ය.

තුන් ප්‍රතිසංවිද්‍යා අනිශ්චයෝ ය. අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා අනිශ්චය ද වන්නෝ ය, අනිශ්චය ද වන්නෝ ය.

තුන් ප්‍රතිසංවිද්‍යා සංකල්පයෝ ය. අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍යා සංකල්ප ද වන්නෝ ය, අනුකල්ප ද වන්නෝ ය.

සතර ප්‍රතිසංවිද්‍යා අරභයෝ ය.

සංකල්පයෝ ය.

ප්‍රතිසංවිද්‍යාව නිසි.

16. සැණවිභවේගා

807. එකවිධෙන සැණවිභු: පඤ්ච විඤ්ඤාණාන හෙතු, අහෙතුකා, හෙතුවිප්පයුත්තා, සප්පව්වයා, සඬ්ඛිතා, අරූපා, ලොකියා, සාසව්වා, සඤ්ඤාජනියා, ගන්තීයා, ඔඝතීයා, කොගතීයා, තීවරණීයා, පරමධිං, උපාදානියා, සංකිලෙසිකා, අවිජානනා, සාරම්මණා, අවේනයිකා, විපාකා, උපාදිනසුපාදානියා, අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා, න සවිතකකාසව්වාරු, න අවිතකකව්වාරමතතා, අවිතකකඅව්වාරු, න පිතීසහගතා, නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභානබ්බා, නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභානබ්බහෙතුකා, නෙවාචගොමිනාපචගොමිනො, නෙව සෙකකා නාසෙකකා, පරිත්තා, කාමාවචරු, න රූපාවචරු, න අරූපාවචරු, පරියාපන්නා, නො අපරියාපන්නා, අනිච්ඡා, අනිත්යානිකා, උප්පන්නා මනොවිඤ්ඤාණවිඤ්ඤායසා,¹ අනිච්චා, ජරාභිභූතා.

පඤ්චවිඤ්ඤාණා* උප්පන්නවිභුකා, උප්පන්නාරම්මණා, පුරෙජාත-විභුකා, පුරෙජාතාරම්මණා, අජ්ඣත්තිකවිභුකා, බාහිරරම්මණා, අසමනිත්තවිභුකා, අසමනිත්තාරම්මණා, නානාවිභුකා, නානාරම්මණා, න අඤ්ඤමඤ්ඤාස්ස ගොචරවිසයං පච්චන්තොනති, න අසමන්තාගාර උප්පජ්ජනති, න අමනසිකාරු උප්පජ්ජනති, න අබ්බොධිණණා උප්පජ්ජනති, න අපුබ්බං අචරිමං උප්පජ්ජනති, න අඤ්ඤමඤ්ඤාස්ස සමනන්තාරු උප්පජ්ජනති.

පඤ්චවිඤ්ඤාණා අනාගොගා. පඤ්චභි විඤ්ඤාණෙහි න කිඤ්චි ධම්මං පටිජානාති අඤ්ඤාත්‍ර අභිනිපාතමත්තා. පඤ්චත්තං විඤ්ඤාණානං සමනන්තාරුපි න කිඤ්චි ධම්මං පටිවිජානාති. පඤ්චභි විඤ්ඤාණෙහි න කිඤ්චි ඉරියාපථං කප්පෙති. පඤ්චත්තං විඤ්ඤාණානං සමනන්තාරුපි න කිඤ්චි ඉරියාපථං කප්පෙති. පඤ්චභි විඤ්ඤාණෙහි න කායකම්මං න වචිකම්මං පට්ඨපෙති පඤ්චත්තං විඤ්ඤාණානං සමනන්තාරුපි න කායකම්මං න වචිකම්මං පට්ඨපෙති. පඤ්චභි විඤ්ඤාණෙහි න කුසලා-කුසලං ධම්මං සමාදියති. පඤ්චත්තං විඤ්ඤාණානං සමනන්තාරුපි න කුසලාකුසලං ධම්මං සමාදියති. පඤ්චභි විඤ්ඤාණෙහි න සමාපජ්ජති, න චූට්ඨාති. පඤ්චත්තං විඤ්ඤාණානං සමනන්තාරුපි න සමාපජ්ජති, න චූට්ඨාති. පඤ්චභි විඤ්ඤාණෙහි න චචති, න උප්පජ්ජති. පඤ්චත්තං විඤ්ඤාණානං සමනන්තාරුපි න චචති, න උප්පජ්ජති. පඤ්චභි විඤ්ඤාණෙහි න සුප්පති, න පටිබුජ්ඣති, න සුපිනං පස්සති. පඤ්චත්තං විඤ්ඤාණානං සමනන්තාරුපි න සුප්පති, න පටිබුජ්ඣති, න සුපිනං පස්සති. යාථාචකා² විභු විභාවනා පඤ්ඤා.

එවං එකවිධෙන සැණවිභු.

1. මනොවිඤ්ඤාණෙන විඤ්ඤායසා - සිරිමු. 2. යාථාචකා - සිපැවි.

* උප්පන්නා මනොවිඤ්ඤාණවිඤ්ඤායසා අනිච්චා ජරාභිභූතා පඤ්චවිඤ්ඤාණා—අයං ඡෙදෙ මරම්මජ්ඣස්සඛායනා පොත්ථකෙ න දිස්සති.

16. සෞභාවික විභවය

807. එක් ප්‍රකාරයකින් සෞභාවික විභවය : පසුවිභවයෙන් හේතු නොවෙති අනෙකුත් ය, හේතුවිභවයෙන් ය, සප්තයෙන් ය, සංඛ්‍යායෙන් ය, අරුතයෙන් ය, ලෝකයෙන් ය, සාමාන්‍යයෙන් ය, සංයෝජනයෙන් ය, ග්‍රන්ථනයෙන් ය, ඔසනයෙන් ය, යෝග්‍යයෙන් ය, නිවර්ණයෙන් ය, පරාමාණුවෙන් ය, උපාදියෙන් ය, සාක්ෂිකයෙන් ය, අව්‍යාකෘතයෙන් ය, සාලම්බනයෙන් ය, අවේනිකයෙන් ය, විපාකයෙන් ය, උපාදිත්තොපාදියෙන් ය, අසංක්ලිෂ්ටසාක්ෂිකයෙන් ය, සම්බන්ධතාවයෙන් ය, අවිභව්‍යවිභවයෙන් ය, අවිභව්‍යවිභවයෙන් ය, ප්‍රතිසංගත නොවෙති, නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෙන් ය, නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෙන් ඇත්තානු ය, නො ම ආවයගාමී නො ද අපවයගාමී, නො ම ශෛක්ෂ නො ද අශෛක්ෂයෙන් ය, පරිත්තයෙන් ය, කාමාවචරයෙන් ය, රූපාවචර නොවෙති, අරූපාවචර නොවෙති, පයාපත්තයෙන් ය, අපයාපත්ත නොවෙති, අනිත්තයෙන් ය, අනෙකුත්යාමිකයෙන් ය, උත්පත්තයෙන් ය, මනෝවිභවයෙන් දත යුක්තානු, අනිත්තයෙන් ය, ජරාභිභවයෙන් ය.

පසුවිභවයෙන් උත්පත්තවිභවයෙන් ය, උත්පත්තාලම්බනයෙන් ය, පුරෙජාතවිභවයෙන් ය, පුරෙජාතාලම්බනයෙන් ය, ආධ්‍යාත්මිකවිභවයෙන් ය, බාහිරාලම්බනයෙන් ය, නිරුද්ධ නො වූ විභව ඇත්තානු ය, නිරුද්ධ නො වූ ආලම්බන ඇත්තානු ය, නානාවිභවයෙන් ය, නානාලම්බනයෙන් ය, අනෙකුත්යාමිකයෙන් ය, විදිති, සමන්වාහාර රහිත වූ නූපදිති, මනසිකාර රහිත වූ නූපදිති, අව්‍යාකෘත වූ නූපදිති, පෙරපසු නො වූ නූපදිති, අනෙකුත්යාමිකයෙන් ය, සමන්තර වූ නූපදිති.

පසුවිභවයෙන් ආහාර රහිතයෙන් ය, අනිත්තානුයෙන් (හමුවට පැමිණි) රූපාදි අරමුණු හැර පසුවිභවයෙන් යෙන් (කුලාකුලාදි) කිසි ධර්මයක් නො දනගනී. පසුවිභවයෙන් ය, සමන්තර වූ ද කිසි ධර්මයක් නො දනගනී. පසුවිභවයෙන් කිසි රීයා පථයක් නො කෙරෙයි, පසුවිභවයෙන් ය, සමන්තර වූ ද කිසි රීයා පථයක් නො කෙරෙයි, පසුවිභවයෙන් කායකර්මය වාක්කර්මය නො කෙරෙයි. පසුවිභවයෙන් ය, සමන්තර වූ ද කායකර්මය වාක්කර්මය නො කෙරෙයි. පසුවිභවයෙන් කුලාකුල ධර්මයමාදනය නො කෙරෙයි, පසුවිභවයෙන් ය, සමන්තර වූ ද කුලාකුල ධර්මයමාදනය නො කෙරෙයි, පසුවිභවයෙන් ය, සමන්තර වූ ද සමච්ඡිද නො පැමිණෙයි, සමච්ඡිද නො නැඟෙයි, පසුවිභවයෙන් ය, සමන්තර වූ ද සමච්ඡිද නො අවදි, සමච්ඡිද නො නැඟෙයි, පසුවිභවයෙන් ය, සමන්තර වූ ද ව්‍යුහ නො වෙයි, නූපදි, පසුවිභවයෙන් ය, නො හොව්, නො පිබ්බෙයි, සිහින නො දකියි. පසුවිභවයෙන් ය, සමන්තර වූ ද නො හොව්, නො පිබ්බෙයි, සිහින නො දකියි, ඇති සැටි විභව ප්‍රකාශ කරන ප්‍රභව යි.

මෙසේ එක් ප්‍රකාරයකින් සෞභාවික විභවය.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

808. ද්විප්‍රකාරයෙන් ඥානවස්තු වෙයි : ලොකිකප්‍රඥා ය, ලොකොත්තර ප්‍රඥා යි. කිසි විඥනයෙන් දහසූත්‍ර ප්‍රඥා ය, කිසි විඥනයෙන් නො දහසූත්‍ර ප්‍රඥා යි. සාමුච්ඡික ප්‍රඥා ය, අනාමුච්ඡික ප්‍රඥා යි. ආසුච්චිප්‍රසූක්තසාමුච්ඡික ප්‍රඥා ය, ආසුච්චිප්‍රසූක්තඅනාමුච්ඡික ප්‍රඥා යි. සංයොජනීයප්‍රඥා ය, අසංයොජනීයප්‍රඥා යි. සංයොජනවිප්‍රසූක්තසංයොජනීයප්‍රඥා ය, සංයොජනවිප්‍රසූක්තඅසංයොජනීයප්‍රඥා යි. ග්‍රන්ථනීයප්‍රඥා ය, අග්‍රන්ථනීයප්‍රඥා යි. ග්‍රන්ථ විප්‍රසූක්තග්‍රන්ථනීයප්‍රඥා ය, ග්‍රන්ථවිප්‍රසූක්තඅග්‍රන්ථනීයප්‍රඥා යි. ඔසනීයප්‍රඥා ය, අනොසනීයප්‍රඥා යි. ඔසවිප්‍රසූක්තඔසනීය ප්‍රඥා ය, ඔසවිප්‍රසූක්තඅනොසනීයප්‍රඥා යි. යොගනීය ප්‍රඥා ය, අයෝගනීයප්‍රඥා යි. යෝගවිප්‍රසූක්තයෝගනීයප්‍රඥා ය, යෝගවිප්‍රසූක්තඅයෝගනීය ප්‍රඥා යි. නිවරණීයප්‍රඥා ය, අනිවරණීයප්‍රඥා යි. නිවරණවිප්‍රසූක්තනිවරණීයප්‍රඥා ය, නිවරණවිප්‍රසූක්තඅනිවරණීයප්‍රඥා යි. පරාමාණ්ථප්‍රඥා ය, අපරාමාණ්ථප්‍රඥා යි. පරාමර්ශ විප්‍රසූක්තපරාමාණ්ථප්‍රඥා ය, පරාමර්ශවිප්‍රසූක්තඅපරාමාණ්ථප්‍රඥා යි. උපාදින්නප්‍රඥා ය, අනුපාදින්නප්‍රඥා යි. උපාදනීයප්‍රඥා ය, අනුපාදනීයප්‍රඥා යි. උපාදනවිප්‍රසූක්තඋපාදනීය ප්‍රඥා ය, උපාදනවිප්‍රසූක්තඅනුපාදනීයප්‍රඥා යි. සාංක්ෂලිකප්‍රඥා ය, අසාංක්ෂලිකප්‍රඥා යි. ක්ලේශවිප්‍රසූක්තසාංක්ෂලිකප්‍රඥා ය, ක්ලේශවිප්‍රසූක්තඅසාංක්ෂලිකප්‍රඥා යි. සචිතරක්කප්‍රඥා ය, අචිතරක්කප්‍රඥා යි. සචිතාරප්‍රඥා ය, අචිතාරප්‍රඥා යි. සප්‍රීතිකප්‍රඥා ය, අප්‍රීතිකප්‍රඥා යි, ප්‍රීතියහගතප්‍රඥා ය, ප්‍රීතියහගත නො වූ ප්‍රඥා යි. සුඛසහගතප්‍රඥා ය, සුඛ සහගත නො වූ ප්‍රඥා යි. උපේක්ෂාසහගතප්‍රඥා ය, උපේක්ෂාසහගත නො වූ ප්‍රඥා යි. කාමාවචරප්‍රඥා ය, කාමාවචර නො වූ ප්‍රඥා යි. රූපාවචරප්‍රඥා ය, රූපාවචර නො වූ ප්‍රඥා යි. අරූපාවචරප්‍රඥා ය, අරූපාවචර නො වූ ප්‍රඥා යි. පයඝාපන්නප්‍රඥා ය, අපයඝාපන්නප්‍රඥා යි. නොයඝාණිකප්‍රඥා ය, අනොයඝාණිකප්‍රඥා යි. නියතප්‍රඥා ය, අනියතප්‍රඥා යි. සඋත්තර ප්‍රඥා ය, අනුත්තරප්‍රඥා යි. විපාක සංඛ්‍යාත අර්ථ උපදවන ප්‍රඥා ය, උපදවන අර්ථ ඇති ප්‍රඥා යි.

මෙසේ ද්විප්‍රකාරයෙන් ඥානවස්තු වේ.

809. ත්‍රිප්‍රකාරයෙන් ඥානවස්තු වෙයි : චිත්තාමයප්‍රඥා ය, ශ්‍රූතමයප්‍රඥා ය, භාවනාමයප්‍රඥා යි. ද්‍යාමයප්‍රඥා ය, ධීලමයප්‍රඥා ය, භාවනාමයප්‍රඥා යි. අධිධීලයෙහි ප්‍රඥා ය, අධිචිත්තයෙහි ප්‍රඥා ය, අධිප්‍රඥයෙහි ප්‍රඥා යි. වෘද්ධිකොශලා ය, භානි කොශලා ය, උපායකොශලා යි. විපාකප්‍රඥා ය, විපාකස්වභාවධර්මප්‍රඥා ය, නොව විපාකනවිපාකස්වභාවධර්මප්‍රඥා යි. උපාදින්නොපාදනීයප්‍රඥා ය, අනුපාදින්නොපාදනීය ප්‍රඥා ය, අනුපාදින්නඅනුපාදනීයප්‍රඥා යි. සචිතරක්කසචිතාරප්‍රඥා ය, අචිතරක්කසචිතාරමාත්‍ර ප්‍රඥා ය, අචිතරක්කඅචිතාරප්‍රඥා යි. ප්‍රීතියහගතප්‍රඥා ය, සුඛසහගතප්‍රඥා ය, උපේක්ෂාසහගත ප්‍රඥා යි. ආවයගාමීනීප්‍රඥා ය, අපවයගාමීනීප්‍රඥා ය, නො ම ආවයගාමී නො ද අපවයගාමීනී ප්‍රඥා යි. ශෛක්ෂප්‍රඥා ය, අශෛක්ෂප්‍රඥා ය, නො ම ශෛක්ෂ නො ද අශෛක්ෂප්‍රඥා යි. පරිත්තප්‍රඥා ය, මහද්ගතප්‍රඥා ය, අප්‍රමාණප්‍රඥා යි. පරිත්තාලම්භනප්‍රඥා ය, මහද්ගතා ලම්භනප්‍රඥා ය, අප්‍රමාණාලම්භනප්‍රඥා යි. මාර්ගාලම්භනප්‍රඥා ය, මාර්ගභේදකප්‍රඥා ය, මාර්ගාධිපතිප්‍රඥා යි. උත්තරන්නප්‍රඥා ය, අනුත්තරන්නප්‍රඥා ය, උත්තරාදිනීප්‍රඥා යි. අකීත ප්‍රඥා ය, අනාගතප්‍රඥා ය, ප්‍රත්‍යුත්තරන්නප්‍රඥා යි. අකීතාලම්භනප්‍රඥා ය, අනාගතාලම්භන ප්‍රඥා ය, ප්‍රත්‍යුත්තරන්නාලම්භනප්‍රඥා යි. අධ්‍යාත්මප්‍රඥා ය, බාහිරප්‍රඥා ය, අධ්‍යාත්මබාහිර ප්‍රඥා යි. අධ්‍යාත්මාලම්භනප්‍රඥා ය, බාහිරාලම්භනප්‍රඥා ය, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්භනප්‍රඥා යි.

සවිතකකවිමාර, පඤ්ඤ අපඨි විපාකා අපඨි විපාකධම්මවමො, අපඨි නෙවවිපාකනවිපාකධම්මවමො, අපඨි උපාදිනනුපාදනියං. අපඨි අනුපාදිනනුපාදනියං අපඨි අනුපාදිනනඅනුපාදනියං, අපඨි පිති සහගතො අපඨි සුඛසහගතො අපඨි උපෙක්ඛාසහගතො, අපඨි ආවයගාමිනී අපඨි අපවයගාමිනී අපඨි නෙවාචයගාමිනාපවයගාමිනී, අපඨි සෙක්ඛා අපඨි අසෙක්ඛා අපඨි නෙවසෙක්ඛා නාසෙක්ඛා, අපඨි පරිත්තො අපඨි මහග්ගතො අපඨි අපමාණො, අපඨි පරිත්තාරමණො අපඨි මහග්ගතාරමණො අපඨි අපමාණාරමණො, අපඨි මග්ගාරමණො අපඨි මග්ගභෙත්තො අපඨි මග්ගාධිපතිනී, අපඨි උපපන්නා අපඨි අනුපපන්නා අපඨි උප්පාදිනී, අපඨි අතීතා අපඨි අනාගතා අපඨි පච්චුප්පන්නා, අපඨි අතීතාරමණො අපඨි අනාගතාරමණො අපඨි පච්චුප්පන්නාරමණො, අපඨි අජ්ඣත්තා අපඨි ඛේදා අපඨි අජ්ඣත්තඛේදා, අපඨි අජ්ඣත්තාරමණො අපඨි ඛේදාරමණො අපඨි අජ්ඣත්තඛේදාරමණො.

අවිතකකවිමාරමත්තා පඤ්ඤ අපඨි විපාකා, අපඨි විපාකධම්මවමො, අපඨි නෙවවිපාකනවිපාකධම්මවමො, අපඨි උපාදිනනුපාදනියං අපඨි අනුපාදිනනුපාදනියං අපඨි අනුපාදිනනඅනුපාදනියං. අපඨි ආවයගාමිනී අපඨි අපවයගාමිනී අපඨි නෙවාචයගාමි නාපවයගාමිනී. අපඨි සෙක්ඛා අපඨි අසෙක්ඛා අපඨි නෙවසෙක්ඛා නාසෙක්ඛා. අපඨි උපපන්නා අපඨි අනුපපන්නා අපඨි උප්පාදිනී. අපඨි අතීතා අපඨි අනාගතා අපඨි පච්චුප්පන්නා. අපඨි අජ්ඣත්තා අපඨි ඛේදා අපඨි අජ්ඣත්තඛේදා.

අවිතකකඅවිමාර, පඤ්ඤ අපඨි විපාකා අපඨි විපාකධම්මවමො, අපඨි නෙවවිපාකනවිපාකධම්මවමො, අපඨි උපාදිනනුපාදනියං අපඨි අනුපාදිනනුපාදනියං අපඨි අනුපාදිනනඅනුපාදනියං, අපඨි පිතිසහගතො අපඨි සුඛසහගතො අපඨි උපෙක්ඛාසහගතො, අපඨි ආවයගාමිනී අපඨි අපවයගාමිනී අපඨි නෙවාචයගාමි නාපවයගාමිනී, අපඨි සෙක්ඛා අපඨි අසෙක්ඛා අපඨි නෙව, සෙක්ඛා නාසෙක්ඛා, අපඨි පරිත්තාරමණො අපඨි මහග්ගතාරමණො අපඨි අපමාණාරමණො, අපඨි මග්ගාරමණො අපඨි මග්ගභෙත්තො අපඨි මග්ගාධිපතිනී, අපඨි උපපන්නා අපඨි අනුපපන්නා අපඨි උප්පාදිනී, අපඨි අතීතා අපඨි අනාගතා අපඨි පච්චුප්පන්නා, අපඨි අතීතාරමණො අපඨි අනාගතාරමණො අපඨි පච්චුප්පන්නාරමණො, අපඨි අජ්ඣත්තා අපඨි ඛේදා අපඨි අජ්ඣත්තඛේදා, අපඨි අජ්ඣත්තාරමණො අපඨි ඛේදාරමණො අපඨි අජ්ඣත්තඛේදාරමණො.

පිතිසහගතො පඤ්ඤ -පෙ- සුඛසහගතො පඤ්ඤ අපඨි විපාකා අපඨි විපාකධම්මවමො අපඨි නෙවවිපාකනවිපාකධම්මවමො, අපඨි උපාදිනනුපාදනියං අපඨි අනුපාදිනනුපාදනියං අපඨි අනුපාදිනනඅනුපාදනියං, අපඨි සවිතකකවිමාර, අපඨි අවිතකකවිමාරමත්තා අපඨි අවිතකකඅවිමාර, අපඨි ආවයගාමිනී අපඨි අපවයගාමිනී අපඨි නෙවාචයගාමි නාපවයගාමිනී, අපඨි සෙක්ඛා අපඨි අසෙක්ඛා අපඨි නෙවසෙක්ඛා නාසෙක්ඛා, අපඨි පරිත්තො අපඨි මහග්ගතො අපඨි අපමාණො, අපඨි

සහිතරක්සවිවාරප්‍රඥා විපාක වූයෙක් ඇත, විපාකස්වභාවධර්ම වූයෙක් ඇත, නොම විපාක නො ද විපාකස්වභාවධර්ම වූයෙක් ඇති. උපාදින්නොපාදනීය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නොපාදනීය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නඅනුපාදනීය වූයෙක් ඇති. ප්‍රිති සහගත වූයෙක් ඇත, සුබසහගත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාසහගත වූයෙක් ඇති. ආවය ගාමිනී වූයෙක් ඇත, අපවයගාමිනී වූයෙක් ඇත, නො ම ආවයගාමී නොද අපවයගාමිනී වූයෙක් ඇති. ජෙශක්ෂ වූයෙක් ඇත, අජෙශක්ෂ වූයෙක් ඇත, නො ම ජෙශක්ෂ නො ද අජෙශක්ෂ වූයෙක් ඇති. පරිත්ත වූයෙක් ඇත, මහද්ගත වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණ වූයෙක් ඇති. පරිත්තාලම්බන වූයෙක් ඇත, මහද්ගතාලම්බන වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණාලම්බන වූයෙක් ඇති. මාර්ගාලම්බන වූයෙක් ඇත, මාර්ගභේතුක වූයෙක් ඇත, මාර්ගාධිපති වූයෙක් ඇති. උත්පන්න වූයෙක් ඇත, අනුත්පන්න වූයෙක් ඇත, උත්පාදී වූයෙක් ඇති. අතීත වූයෙක් ඇත, අනාගත වූයෙක් ඇති, ප්‍රත්‍යුත්පන්න වූයෙක් ඇති. අතීතාලම්බන වූයෙක් ඇත, අනාගතාලම්බන වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බන වූයෙක් ඇති. අධ්‍යාත්ම වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිර වූයෙක් ඇති. අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇති.

අවිතර්කවිචාරමාත්‍රප්‍රඥව විපාක වූයෙක් ඇත, විපාකස්වභාවධර්ම වූයෙක් ඇත, තේනවිපාකනවිපාකස්වභාවධර්ම වූයෙක් ඇති. උපාදිත්තොපාදනිය වූයෙක් ඇත, අනුපාදිත්තොපාදනිය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්න අනුපාදනිය වූයෙක් ඇති. ආවයගාමී වූයෙක් ඇත, අපවයගාමී වූයෙක් ඇත, තේනවාවයගාමීනාපවයගාමී වූයෙක් ඇති. ශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, අශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, තේනවශෛක්ෂනාශෛක්ෂ වූයෙක් ඇති. උත්පන්න වූයෙක් ඇත, අනුත්පන්න වූයෙක් ඇත, උත්පදී වූයෙක් ඇති. අතීත වූයෙක් ඇත, අනාගත වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්න වූයෙක් ඇති. අධ්‍යාත්ම වූයෙක් ඇත බාහිර වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිර වූයෙක් ඇති.

අවිනර්කඅවිචාරප්‍රඥාව විපාක වූයෙක් ඇත, විපාකස්වභාවධර්ම වූයෙක් ඇත, තේනවිවිපාකනවිපාකස්වභාවධර්ම වූයෙක් ඇති. උපාදින්නොපාදනීය වූයෙක් ඇත අනුපාදින්නොපාදනීය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නඅනුපාදනීය වූයෙක් ඇති. ප්‍රීතියහගත වූයෙක් ඇත, සුඛයහගත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂායහගත වූයෙක් ඇති. ආවයගාමී වූයෙක් ඇත, අපවයගාමී වූයෙක් ඇත, තේනවාටයගාමීනාපවයගාමී වූයෙක් ඇති. ජෙශක්ෂ වූයෙක් ඇත, අජෙශක්ෂ වූයෙක් ඇත, තේනවජෙශක්ෂනාජෙශක්ෂ වූයෙක් ඇති. පරිත්තාලම්බන වූයෙක් ඇත, මහද්ගතාලම්බන වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණාලම්බන වූයෙක් ඇති. මාර්ගාලම්බන වූයෙක් ඇත, මාර්ගශේතුක වූයෙක් ඇත, මාර්ගාධිපති වූයෙක් ඇති. උත්පන්න වූයෙක් ඇත, අනුත්පන්න වූයෙක් ඇත, උත්පාදී වූයෙක් ඇති. අතීත වූයෙක් ඇත, අනාගත වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්න වූයෙක් ඇති. අතීතාලම්බන වූයෙක් ඇත, අනාගතාලම්බන වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බන වූයෙක් ඇති. අධ්‍යාත්ම වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිර වූයෙක් ඇති. අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇති.

ප්‍රීතියහගතප්‍රඥාව . . . සුඛයහගතප්‍රඥාව විපාක වූයෙක් ඇත, විපාකස්වභාවධර්ම වූයෙක් ඇත, නෛවවිපාකනවිපාකස්වභාවධර්ම වූයෙක් ඇතී. උපාදින්නොපාදනිය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නොපාදනිය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නඅනුපාදනිය වූයෙක් ඇතී. සචිතර්කයචිතාර වූයෙක් ඇත, අචිතර්කචිතාරමාත්‍ර වූයෙක් ඇත, අචිතර්කඅචිතාර වූයෙක් ඇතී. ආවයගාමී වූයෙක් ඇත, අපවයගාමී වූයෙක් ඇත, නෛවාචයගාමීනාපවයගාමී වූයෙක් ඇතී. ශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, අශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, නෛවශෛක්ෂ නාශෛක්ෂ වූයෙක් ඇතී. පරිත්ත වූයෙක් ඇත, මහද්ගත වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණ වූයෙක් ඇත.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

පරිත්‍යාරම්භො අපි මහග්ගතාරම්භො අපි අප්පමාණාරම්භො, අපි මග්ගාරම්භො අපි මග්ගගෙතුකා අපි මග්ගාධිපතිනී, අපි උප්පන්නා අපි අනුප්පන්නා අපි උප්පාදිනී, අපි අතීතා අපි අනාගතා අපි පච්චුප්පන්නා, අපි අතීතාරම්භො අපි අනාගතාරම්භො අපි පච්චුප්පන්නාරම්භො, අපි අජ්ඣත්තා අපි ඛිඤ්ඤා අපි අජ්ඣත්තඛිඤ්ඤා, අපි අජ්ඣත්තාරම්භො අපි ඛිඤ්ඤාරම්භො අපි අජ්ඣත්තඛිඤ්ඤාරම්භො.

උපෙක්ඛාසග්ගතා පඤ්ඤා අපි විපාකා අපි විපාකධම්මධම්මො, අපි නෙවිවිපාකනවිපාකධම්මධම්මො. අපි උපාදිනනුපාදනියා අපි අනුපාදිනනුපාදනියා අපි අනුපාදින්නා අනුපාදනියා, අපි ආවයගාමිනී අපි අපවයගාමිනී අපි නෙවාචයගාමිනාපවයගාමිනී, අපි සෙක්ඛා අපි අසෙක්ඛා අපි නෙවසෙක්ඛා නාසෙක්ඛා, අපි පරිත්‍යා අපි මහග්ගතා අපි අප්පමාණො, අපි පරිත්‍යාරම්භො අපි මහග්ගතාරම්භො අපි අප්පමාණාරම්භො, අපි මග්ගාරම්භො අපි මග්ගගෙතුකා අපි මග්ගාධිපතිනී, අපි උප්පන්නා අපි අනුප්පන්නා අපි උප්පාදිනී, අපි අතීතා අපි අනාගතා අපි පච්චුප්පන්නා, අපි අතීතාරම්භො අපි අනාගතාරම්භො අපි පච්චුප්පන්නාරම්භො, අපි අජ්ඣත්තා අපි ඛිඤ්ඤා අපි අජ්ඣත්තඛිඤ්ඤා, අපි අජ්ඣත්තාරම්භො අපි ඛිඤ්ඤාරම්භො අපි අජ්ඣත්තඛිඤ්ඤාරම්භො.

එවං නිව්ඛෙත සූත්‍රවස්සු.

810. චතුර්ඛිඛෙත සූත්‍රවස්සු : කම්මස්සකතං සූත්‍රං¹ සම්මානු-
ලෝඡිතං සූත්‍රං මග්ගමඛිඤ්ඤා සූත්‍රං ඵලගමඛිඤ්ඤා සූත්‍රං, දුක්ඛෙ
සූත්‍රං දුක්ඛසමුදයෙ සූත්‍රං දුක්ඛනිරෝධෙ සූත්‍රං දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා
පටිපදාය සූත්‍රං. කාමාවචරා පඤ්ඤා රූපාවචරා පඤ්ඤා අරූපාවචර,
පඤ්ඤා අපරියාපන්නා පඤ්ඤා. ධම්මෙ සූත්‍රං අනුයෙ සූත්‍රං පරිචේතද්දෙ²
සූත්‍රං සම්මුඛිසූත්‍රං.³ අපි පඤ්ඤා ආවයාය නො අපවයාය අපි
පඤ්ඤා අපවයාය නො ආවයාය, අපි පඤ්ඤා ආවයාය චෙව අපවයාය ච,
අපි පඤ්ඤා නෙවාචයාය නො අපවයාය. අපි පඤ්ඤා නිබ්බිදාය
නො පටිච්චේධාය, අපි පඤ්ඤා පටිච්චේධාය නො නිබ්බිදාය, අපි පඤ්ඤා
නිබ්බිදාය චෙව පටිච්චේධාය ච, අපි පඤ්ඤා නෙව නිබ්බිදාය නො
පටිච්චේධාය. භානභාගිනී පඤ්ඤා, ධීනිභාගිනී පඤ්ඤා, විසෙසභාගිනී
පඤ්ඤා, නිබ්බේධභාගිනී පඤ්ඤා.

1. කම්මස්සකතසූත්‍රං - සිරිමු, මජ්ඣං.
2. පරිචේතසූත්‍රං - සිරිමු, ස්‍යා, පරිඤ්ඤා - මජ්ඣං.
3. සම්මුඛිසූත්‍රං - සංචි.

ඇති. පරිත්තාලම්බන වූයෙක් ඇත, මහද්ගතාලම්බන වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණාලම්බන වූයෙක් ඇති. මාර්ගාලම්බන වූයෙක් ඇත, මාර්ගගතක වූයෙක් ඇත, මාර්ගාධිපති වූයෙක් ඇති. උත්පන්න වූයෙක් ඇත, අනුත්පන්න වූයෙක් ඇත, උත්පාදී වූයෙක් ඇති. අතීත වූයෙක් ඇත, අනාගත වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්න වූයෙක් ඇති. අතීතාලම්බන වූයෙක් ඇත, අනාගතාලම්බන වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බන වූයෙක් ඇති. අධ්‍යාත්ම වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිර වූයෙක් ඇති. අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇති.

උපෙක්ෂාසහගතප්‍රඥා විපාක වූයෙක් ඇත, විපාකස්වභාවධර්ම වූයෙක් ඇත, නෛවවිපාකනවිපාකස්වභාවධර්ම වූයෙක් ඇති. උපාදින්නොපාදනීය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නොපාදනීය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නානුපාදනීය වූයෙක් ඇති. ආවයගාමී වූයෙක් ඇත, අපවයගාමී වූයෙක් ඇත, නෛවාචයගාමීනාපවයගාමී වූයෙක් ඇති. ශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, අශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, නෛවශෛක්ෂනාශෛක්ෂ වූයෙක් ඇති. පරිත්ත වූයෙක් ඇත, මහද්ගත වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණ වූයෙක් ඇති. පරිත්තාලම්බන වූයෙක් ඇත, මහද්ගතාලම්බන වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණාලම්බන වූයෙක් ඇති. මාර්ගාලම්බන වූයෙක් ඇත, මාර්ගගතක වූයෙක් ඇත, මාර්ගාධිපති වූයෙක් ඇති. උත්පන්න වූයෙක් ඇත, අනුත්පන්න වූයෙක් ඇත, උත්පාදී වූයෙක් ඇති. අතීත වූයෙක් ඇත, අනාගත වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්න වූයෙක් ඇති. අධ්‍යාත්ම වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිර වූයෙක් ඇති. අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇති.

මෙසේ ත්‍රිප්‍රකාරයෙන් දැනවස්තු වේ.

810. වතුෂ්ප්‍රකාරයෙකින් දැනවස්තු වෙයි: කර්මස්ථානකාදන ය, සත්‍යානුලෝමික දැන ය, මාර්ගසම්චිග්‍රහේ දැන ය, ඵලසම්චිග්‍රහේ දැන යි. දූෂයෙහි දැන ය, දූෂ සමුදයයෙහි දැන ය, දූෂනිරෝධයෙහි දැන ය, දූෂනිරෝධගාමීතිප්‍රතිපදයෙහි දැන යි. කාමාවචරප්‍රඥ ය, රූපාවචරප්‍රඥ ය, අරූපාවචරප්‍රඥ ය, අපයාපන්නප්‍රඥ යි. ධර්ම (මාර්ගප්‍රඥ) යෙහි දැන ය, අත්වය (කාරණ) යෙහි දැන ය, පරිවෘත්තයෙහි (සිත පිරිසිදු මෙහි) දැන ය, සංවෘතීදැන යි. ආවය පිණිස වූ අපවය පිණිස නො වූ ප්‍රඥයෙක් ඇත, අපවය පිණිස වූ ආවය පිණිස නො වූ ප්‍රඥයෙක් ඇත, ආවය පිණිසත් අපවය පිණිසත් වූ ප්‍රඥයෙක් ඇත, නො ම ආවය පිණිස වූ අපවය පිණිස නො වූ ප්‍රඥයෙක් ඇති. නිර්වේදය පිණිස වූ ප්‍රතිවේධය පිණිස නො වූ ප්‍රඥයෙක් ඇත, ප්‍රතිවේධය පිණිස වූ නිර්වේදය පිණිස නො වූ ප්‍රඥයෙක් ඇත, නිර්වේදය පිණිසත් ප්‍රතිවේධය පිණිසත් වූ ප්‍රඥයෙක් ඇත, නො ම නිර්වේදය පිණිස වූ ප්‍රතිවේධය පිණිස නො වූ ප්‍රඥයෙක් ඇති. භානභාගීප්‍රඥ ය, ස්ථිතිභාගී ප්‍රඥ ය, විශේෂභාගීප්‍රඥ ය, නිර්වේදභාගීප්‍රඥ යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

වතස්සො පටිසම්බදා, වතස්සො පටිපදා, වතනාරි ආරම්භණාති,
 ජරාමරණෙ සූණං ජරාමරණසමුදයෙ සූණං ජරාමරණනිරෝධෙ
 සූණං ජරාමරණනිරෝධගාමිනියා පටිපදාය සූණං. ජාතියා සූණං
 -පෙ- භවෙ සූණං -පෙ- උපාද්‍යනෙ සූණං -පෙ- තණ්හාය සූණං
 -පෙ- වේදනාය සූණං -පෙ- එස්සෙ සූණං -පෙ- සලායතනෙ
 සූණං -පෙ- නාමරූපෙ සූණං -පෙ- විසුඤ්ඤෙ සූණං -පෙ-
 සංඛාරෙසු සූණං සංඛාරසමුදයෙ සූණං සංඛාරනිරෝධෙ සූණං
 සංඛාරනිරෝධගාමිනියා පටිපදාය සූණං.

එවං චතුර්විධෙන සූත්‍රවස්සු.

811. පඤ්චවිධෙන සූත්‍රවස්සු : පඤ්චබ්‍යාකො සම්මාසමාධි, පඤ්ච
 සූඤ්ඤා සම්මාසමාධි, එවං පඤ්චවිධෙන සූත්‍රවස්සු.

812. ඡක්ඛිධෙන සූත්‍රවස්සු : ඡක්ඛි අභිසංඝස්ස පඤ්ඤා, එවං
 ඡක්ඛිධෙන සූත්‍රවස්සු.

813. සත්තවිධෙන සූත්‍රවස්සු : සත්තසත්තති සූත්‍රවස්සුති, එවං
 සත්තවිධෙන සූත්‍රවස්සු.

814. අට්ඨවිධෙන සූත්‍රවස්සු : චතුස්ස මග්ගෙසු චතුස්ස එලෙසු පඤ්ඤා,
 එවං අට්ඨවිධෙන සූත්‍රවස්සු.

815. නවවිධෙන සූත්‍රවස්සු : නවස්ස අනුස්සබ්බවිහාරසමාපන්නස්ස
 පඤ්ඤා, එවං නවවිධෙන සූත්‍රවස්සු.

816. දසවිධෙන සූත්‍රවස්සු : දස තථාගතස්ස තථාගතචරාති : යෙති
 ඛලෙති සම්මන්ත්‍රාගතො තථාගතො ආසන්නං ධානං පටිජානාති. පරිසාසු
 සීහනාදං නදති, බ්‍රහ්මචක්කං පවත්තෙති, කතමාති දස : ඉධ තථාගතො
 ධානඤ්ඤා ධානතො අට්ඨානඤ්ඤා අට්ඨානතො යථාභුතං පජානාති, යමපි
 තථාගතො ධානඤ්ඤා ධානතො අට්ඨානඤ්ඤා අට්ඨානතො යථාභුතං
 පජානාති, ඉදමපි තථාගතස්ස තථාගතචරං ගොති, යං ඛලං ආගමම
 තථාගතො ආසන්නං ධානං පටිජානාති පරිසාසු සීහනාදං නදති,
 බ්‍රහ්මචක්කං පවත්තෙති.

සුනවපරං තථාගතො අනිත්‍යානාගතපච්චුප්පන්නානං කම්මසමා-
 දනානං ධානතො ගෙතුසො විපාකං යථාභුතං පජානාති, යමපි
 තථාගතො අනිත්‍යානාගතපච්චුප්පන්නානං කම්මසමාදනානං ධානතො
 ගෙතුසො විපාකං යථාභුතං පජානාති, ඉදමපි තථාගතස්ස තථාගත
 චරං ගොති, යං ඛලං ආගමම තථාගතො ආසන්නං ධානං පටිජානාති,
 පරිසාසු සීහනාදං නදති, බ්‍රහ්මචක්කං පවත්තෙති.

සුනවපරං තථාගතො සබ්බජ්‍යාගාමිතිං පටිපදං යථාභුතං පජානාති
 යමපි තථාගතො සබ්බජ්‍යාගාමිතිං පටිපදං යථාභුතං පජානාති ඉදමපි
 තථාගතස්ස තථාගතචරං ගොති, යං ඛලං ආගමම තථාගතො
 ආසන්නං ධානං පටිජානාති, පරිසාසු සීහනාදං නදති, බ්‍රහ්මචක්කං
 පවත්තෙති.

සතර ප්‍රතිසංවිද්‍යන ය, සතර ප්‍රතිපද්‍යන ය, සතර ආරම්භණයෝ යැ, ජරාමරණයෙහි දෙන ය, ජරාමරණසමුදයෙහි දෙන ය, ජරාමරණනිරෝධයෙහි දෙන ය, ජරාමරණනිරෝධගාමීනීප්‍රතිපද්‍යෙහි දෙන යි. ජාතියෙහි දෙන ය . . . භවයෙහි දෙන ය . . . උපාදනයෙහි දෙන ය . . . කෘෂ්ණයෙහි දෙන ය . . . වේදනායෙහි දෙන ය . . . ස්පර්ශයෙහි දෙන ය . . . ෂබ්දයෙහි දෙන ය . . . නාමරූපයෙහි දෙන ය . . . සංස්කාරයන්හි දෙන ය, සංස්කාරසමුදයෙහි දෙන ය, සංස්කාරනිරෝධයෙහි දෙන ය, සංස්කාරනිරෝධගාමීනීප්‍රතිපද්‍යෙහි දෙන යි.

මෙසේ වතුප්‍රකාරයෙන් දෙනවස්තු වේ.

811. පඤ්චප්‍රකාරයෙකින් දෙනවස්තු වෙයි : පඤ්චාභිග චූ සමාක්සමාධි ය, පඤ්චභූතීක චූ සමාක්සමාධි ය. මෙසේ පඤ්චප්‍රකාරයෙන් දෙනවස්තු වේ.

812. ෂට්ප්‍රකාරයෙකින් දෙනවස්තු වෙයි : ෂට් අභිභවන්ති ප්‍රභූ යි. මෙසේ ෂට්ප්‍රකාරයෙන් දෙනවස්තු වේ.

813. සප්තප්‍රකාරයෙකින් දෙනවස්තු වෙයි : සත්සැත්තෑ දෙනවස්තුහු ය, මෙසේ සප්තප්‍රකාරයෙන් දෙනවස්තු වේ.

814. අෂ්ටප්‍රකාරයෙකින් දෙනවස්තු වෙයි : සතර මාර්ගයන්හි සතර ඵලයන්හි ප්‍රභූ යි. මෙසේ අෂ්ටප්‍රකාරයෙන් දෙනවස්තු වේ.

815. නවප්‍රකාරයෙකින් දෙනවස්තු වෙයි : නව අනුපූර්වවිභාරසමාපත්තීන්හි ප්‍රභූ යි. මෙසේ නවප්‍රකාරයෙන් දෙනවස්තු වේ.

816. දශප්‍රකාරයෙකින් දෙනවස්තු වෙයි : තරාගතයන් වහන්සේගේ තරාගත බලයෝ දශ දෙනෙකි : යම් බලයෙකින් සමන්වාගත වූ තරාගතයෝ ශ්‍රේෂ්ඨස්ථානය ප්‍රතිභූ කෙරෙත් ද, පිරිස්සි සිංහනාද කෙරෙත් ද, ශ්‍රේෂ්ඨ වූ ධර්මවක්‍රය පවත්වත් ද, එබඳු බලයෝ යි. කවර දශබලයෙක් ද යත් : මෙහි තරාගතයෝ කාරණය කාරණ හෙයින් ද අකාරණය අකාරණ හෙයින් ද ඇතිසැටියෙන් දැනගනී. යම් දෙනෙකින් තරාගතයෝ කාරණය කාරණ හෙයින් ද අකාරණය අකාරණ හෙයින් ද ඇති සැටියෙන් දැනගනීත් නම් මෙ ද තරාගතයන්ගේ තරාගතබලයෙක් වෙයි. යම් බලයකට පැමිණ තරාගතයෝ ශ්‍රේෂ්ඨස්ථානය ප්‍රතිභූ කෙරෙත් ද, පිරිස්සි සිංහනාද කෙරෙත් ද, ශ්‍රේෂ්ඨ වූ ධර්මවක්‍රය පවත්වත් ද එබඳු බලයෙකි.

තවද තරාගතයෝ අභිනානාගතප්‍රත්‍යක්ෂන්ත වූ කර්මසමාදානයන්ගේ විපාකය කාරණ වශයෙන් හේතු වශයෙන් ඇති සැටියෙන් දැනගනී. යම් දෙනෙකින් තරාගතයෝ අභිනානාගතප්‍රත්‍යක්ෂන්ත වූ කර්මසමාදානයන්ගේ විපාකය කාරණ වශයෙන් හේතු වශයෙන් දැනගනීත් නම් මෙ ද තරාගතයන්ගේ තරාගතබලයෙකි. යම් බලයකට පැමිණ තරාගතයෝ ශ්‍රේෂ්ඨස්ථානය ප්‍රතිභූ කෙරෙත් ද, පිරිස්සි සිංහනාද කෙරෙත් ද, ශ්‍රේෂ්ඨ වූ ධර්මවක්‍රය පවත්වත් ද එබඳු බලයෙකි.

තවද තරාගතයෝ සර්වත්‍රගාමීමාර්ගය ඇති සැටියෙන් දැනගනී. යම් දෙනෙකින් තරාගතයෝ සර්වත්‍රගාමීමාර්ගය ඇති සැටියෙන් දැනගනීත් නම් මෙ ද තරාගතයන්ගේ තරාගතබලයෙක් වෙයි. යම් බලයකට පැමිණ තරාගතයෝ ශ්‍රේෂ්ඨස්ථානය ප්‍රතිභූ කෙරෙත් ද, පිරිස්සි සිංහනාද කෙරෙත් ද, ශ්‍රේෂ්ඨ වූ ධර්මවක්‍රය පවත්වත් ද, එබඳු බලයෙකි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

පුනර්වපරං තථාගතො අනෙකධාතු නානාධාතු ලොකං යථාභූතං පජානාති, යමපි තථාගතො අනෙකධාතු නානාධාතු ලොකං යථාභූතං පජානාති, ඉදමපි තථාගතස්ස තථාගතබලං හොති, යං බලං ආගමම තථාගතො ආසනං ධානං පටිජානාති, පරිසාසු සීඝනාදං නදති, බ්‍රහ්මචක්කං පවිනෙකති.

පුනර්වපරං තථාගතො සත්තානං නානාධිමුත්තිකතං යථාභූතං පජානාති, යමපි තථාගතො සත්තානං නානාධිමුත්තිකතං යථාභූතං පජානාති, ඉදමපි තථාගතස්ස තථාගතබලං හොති, යං බලං ආගමම තථාගතො ආසනං ධානං පජානාති, පරිසාසු සීඝනාදං නදති, බ්‍රහ්මචක්කං පවිනෙකති.

පුනර්වපරං තථාගතො පරස්සත්තානං, පරපුග්ගලානං ඉන්ද්‍රිය පරෙපරිසත්තං යථාභූතං පජානාති, යමපි තථාගතො පරස්සත්තානං පරපුග්ගලානං ඉන්ද්‍රියපරෙපරිසත්තං යථාභූතං පජානාති, ඉදමපි තථාගතස්ස තථාගතබලං හොති, යං බලං ආගමම තථාගතො ආසනං ධානං පටිජානාති, පරිසාසු සීඝනාදං නදති, බ්‍රහ්මචක්කං පවිනෙකති.

පුනර්වපරං තථාගතො ක්ෂාන්තිමොක්කසමාධිසමාපත්තීනං සංක්ඛ්‍යෙසං වොදනං වුට්ඨානං යථාභූතං පජානාති, යමපි තථාගතො ක්ෂාන්තිමොක්කසමාධිසමාපත්තීනං සංක්ඛ්‍යෙසං වොදනං වුට්ඨානං යථාභූතං පජානාති, ඉදමපි තථාගතස්ස තථාගතබලං හොති, යං බලං ආගමම තථාගතො ආසනං ධානං පටිජානාති, පරිසාසු සීඝනාදං නදති, බ්‍රහ්මචක්කං පවිනෙකති.

පුනර්වපරං තථාගතො පුබ්බෙතිවාසානුස්සතිං යථාභූතං පජානාති, යමපි තථාගතො පුබ්බෙතිවාසානුස්සතිං යථාභූතං පජානාති, ඉදමපි තථාගතස්ස තථාගතබලං හොති, යං බලං ආගමම තථාගතො ආසනං ධානං පටිජානාති, පරිසාසු සීඝනාදං නදති, බ්‍රහ්මචක්කං පවිනෙකති.

පුනර්වපරං තථාගතො සත්තානං චුතුපපාතං යථාභූතං පජානාති, යමපි තථාගතො සත්තානං චුතුපපාතං යථාභූතං පජානාති, ඉදමපි තථාගතස්ස තථාගතබලං හොති, යං බලං ආගමම තථාගතො ආසනං ධානං පටිජානාති, පරිසාසු සීඝනාදං නදති, බ්‍රහ්මචක්කං පවිනෙකති.

පුනර්වපරං තථාගතො ආසවානං බයං යථාභූතං පජානාති, යමපි තථාගතො ආසවානං බයං යථාභූතං පජානාති, ඉදමපි තථාගතස්ස තථාගතබලං හොති, යං බලං ආගමම තථාගතො ආසනං ධානං පටිජානාති, පරිසාසු සීඝනාදං නදති, බ්‍රහ්මචක්කං පවිනෙකති. ඉමානි දස තථාගතස්ස තථාගතබලානි, ඥෙහි බලෙහි සමන්තාගතො තථාගතො ආසනං ධානං පටිජානාති, පරිසාසු සීඝනාදං නදති, බ්‍රහ්මචක්කං පවිනෙකති.

එවං දසවිධෙන සූත්‍රවස්සු.

මානිකා

තවද තථාගතයෝ අන්තේකධාතුනානාධාතුලෝකය ඇති සැටියෙන් දැනගනිති. යම් ඥානයෙකින් තථාගතයෝ අන්තේකධාතුනානාධාතුලෝකය ඇති සැටියෙන් දැනගනිත් නම් මෙ ද තථාගතයන්ගේ තථාගතබලයෙක් වෙයි. යම් බලයකට පැමිණ තථාගතයෝ ශ්‍රේෂ්ඨස්ථානය ප්‍රතිඥ කෙරෙත් ද, පිරිස්හි සිංහනාද කෙරෙත් ද, ශ්‍රේෂ්ඨ වූ බ්‍රහ්මචක්‍රය පවත්වත් ද එබඳු බලයෙකි.

තවද තථාගතයෝ සත්ත්වයන්ගේ නානාධිමුක්තික බව ඇති සැටියෙන් දැනගනිති. යම් ඥානයෙකින් තථාගතයෝ සත්ත්වයන්ගේ නානාධිමුක්තික බව ඇති සැටියෙන් දැනගනිත් නම් මෙ ද තථාගතයන්ගේ තථාගතබලයෙක් වෙයි. යම් බලයකට පැමිණ තථාගතයෝ ශ්‍රේෂ්ඨස්ථානය ප්‍රතිඥ කෙරෙත් ද, පිරිස්හි සිංහනාද කෙරෙත් ද, ශ්‍රේෂ්ඨ වූ බ්‍රහ්මචක්‍රය පවත්වත් ද, එබඳු බලයෙකි.

තවද තථාගතයෝ පරසත්ත්වයන්ගේ පරපුද්ගලයන්ගේ ඉන්ද්‍රියපරාවරභාවය (වෘද්ධිභානිය) ඇති සැටියෙන් දැනගනිති. යම් ඥානයෙකින් තථාගතයෝ පරසත්ත්වයන්ගේ පරපුද්ගලයන්ගේ ඉන්ද්‍රියපරාවරභාවය දැනගනිත් නම් මෙ ද තථාගතයන්ගේ තථාගතබලයෙක් වෙයි. යම් බලයකට පැමිණ තථාගතයෝ ශ්‍රේෂ්ඨස්ථානය ප්‍රතිඥ කෙරෙත් ද, පිරිස්හි සිංහනාද කෙරෙත් ද, බ්‍රහ්මචක්‍රය පවත්වත් ද, එබඳු බලයෙකි.

තවද තථාගතයෝ ධ්‍යානවිමොක්ෂසමාධිසමාපත්තීන්ගේ සංක්ලේශය, ව්‍යවදාය, ව්‍යුත්ථානය ඇති සැටියෙන් දැනගනිති. යම් ඥානයෙකින් තථාගතයෝ ධ්‍යානවිමොක්ෂ සමාධිසමාපත්තීන්ගේ සංක්ලේශය, ව්‍යවදාය, ව්‍යුත්ථානය දැනගනිත් නම් මෙ ද තථාගතයන්ගේ තථාගතබලයෙක් වෙයි. යම් බලයකට පැමිණ තථාගතයෝ ශ්‍රේෂ්ඨස්ථානය ප්‍රතිඥ කෙරෙත් ද, පිරිස්හි සිංහනාද කෙරෙත් ද, බ්‍රහ්මචක්‍රය පවත්වත් ද, එබඳු බලයෙකි.

තවද තථාගතයෝ පූර්වනිවාසානුස්මතිය ඇති සැටියෙන් දැනගනිති. යම් ඥානයෙකින් තථාගතයෝ පූර්වනිවාසානුස්මතිය ඇති සැටියෙන් දැනගනිත් ද මෙ ද තථාගතයන්ගේ තථාගතබලයෙක් වෙයි. යම් බලයකට පැමිණ තථාගතයෝ ශ්‍රේෂ්ඨස්ථානය ප්‍රතිඥ කෙරෙත් ද, පිරිස්හි සිංහනාද කෙරෙත් ද, බ්‍රහ්මචක්‍රය පවත්වත් ද, එබඳු බලයෙකි.

තවද තථාගතයෝ සත්ත්වයන්ගේ ව්‍යුති-උත්පත්තිය ඇති සැටියෙන් දැනගනිති. යම් ඥානයෙකින් තථාගතයෝ සත්ත්වයන්ගේ ව්‍යුති-උත්පත්තිය ඇති සැටියෙන් දැනගනිත් ද, මෙ ද තථාගතයන්ගේ තථාගතබලයෙක් වෙයි. යම් බලයකට පැමිණ තථාගතයෝ ශ්‍රේෂ්ඨස්ථානය ප්‍රතිඥ කෙරෙත් ද, පිරිස්හි සිංහනාද කෙරෙත් ද, බ්‍රහ්මචක්‍රය පවත්වත් ද, එබඳු බලයෙකි.

තවද තථාගතයෝ ආප්‍රවක්ෂය ඇති සැටියෙන් දැනගනිති. යම් ඥානයෙකින් තථාගතයෝ ආප්‍රවක්ෂය ඇති සැටියෙන් දැනගනිත් ද, මෙ ද තථාගතයන්ගේ තථාගතබලයෙක් වෙයි. යම් බලයකට පැමිණ තථාගතයෝ ශ්‍රේෂ්ඨස්ථානය ප්‍රතිඥ කෙරෙත් ද, පිරිස්හි සිංහනාද කෙරෙත් ද, බ්‍රහ්මචක්‍රය පවත්වත් ද, එබඳු බලයෙකි. මොහු දසදෙන තථාගතයන්ගේ තථාගතබලයෝ යි. යම් බලයෙකින් සමන්විත වූ තථාගතයෝ ශ්‍රේෂ්ඨස්ථානය ප්‍රතිඥ කෙරෙත් ද, පිරිස්හි සිංහනාද කෙරෙත් ද, බ්‍රහ්මචක්‍රය පවත්වත් ද එබඳු බලයෝ යි. මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් ඥානවිස්තූ වේ.

මාතෘකා යි.

817. පඤ්ච විඤ්ඤාණං¹ න හෙතුමෙව, අහෙතුකමෙව, හෙතු විප්‍රසූතතමෙව, ස්වයංචයමෙව, සංඛිතමෙව, අරූපමෙව, ලොකියමෙව, සංසරමෙව, සංයෝජනියමෙව, ගන්තරියමෙව, භික්ෂුකියමෙව, යොගනියමෙව, නිවරණීයමෙව, පරමධර්මමෙව, උපාදානියමෙව, සංක්ෂිප්තමෙව, අවිනාශකමෙව, සාරමණකමෙව, අවේනසිකමෙව, විපාකමෙව, උපාදිනනුපාදානියමෙව, අසංක්ෂිප්තසංක්ෂිප්තමෙව, න සම්පන්නක සම්චාරමෙව, න අවිනාශකසම්චාරමතකමෙව, අවිනාශකඅවිචාරමෙව, න පිතිසහගතමෙව, නෙව දස්සනෙන න භාවිනාය පභානබ්බමෙව, නෙව දස්සනෙන න භාවිනාය පභානබ්බහෙතුකමෙව, නෙව අචයගාමී න අපචයගාමීමෙව, නෙවසෙක්කනාසෙක්කමෙව, පරිත්තමෙව, කාමාවචරමෙව, න රූපාවචරමෙව, න අරූපාවචරමෙව, පරියාපන්නමෙව, නො අපරියාපන්නමෙව, අනිත්තමෙව, අනිත්තානිත්තමෙව, උපන්නං, මනොවිඤ්ඤාණවිඤ්ඤායාමෙව, අනිච්චමෙව, ජරාතිභ්‍රතමෙව.

පඤ්චවිඤ්ඤාණං උපන්නවිජ්ජිකා උපන්නාරමමණාති : උපන්නායම් විජ්ජිකම් උපන්නෙ අරමමණෙ උපපජ්ජති. පුරෙජාතවිජ්ජිකා පුරෙජාතාරමමණාති : පුරෙජාතයම් විජ්ජිකම් පුරෙජාතෙ අරමමණෙ උපපජ්ජති. අජ්ඣත්තිකවිජ්ජිකා ඛාතිරුරමමණාති : පඤ්චන්තං විඤ්ඤාණං විජ්ජි අජ්ඣත්තිකා, අරමමණං ඛාතිරු. අසම්පන්නවිජ්ජිකා අසම්පන්නාරමමණාති : අසම්පන්නායම් විජ්ජිකම් අසම්පන්නෙ අරමමණෙ උපපජ්ජති. නානාවිජ්ජිකා නානාරමමණාති : අඤ්ඤං චක්ඛු විඤ්ඤාණං විජ්ජි ව² අරමමණං ව, අඤ්ඤං සොභවිඤ්ඤාණං විජ්ජි ව² අරමමණං ව, අඤ්ඤං ඝානවිඤ්ඤාණං විජ්ජි ව අරමමණං ව, අඤ්ඤං ජීව්‍යාවිඤ්ඤාණං විජ්ජි ව² අරමමණං ව, අඤ්ඤං කායවිඤ්ඤාණං විජ්ජි ව අරමමණං ව, න අඤ්ඤාමඤ්ඤාණං නොචරවිසයං පච්චන්තගොති : චක්ඛු විඤ්ඤාණං ගොචරවිසයං සොභවිඤ්ඤාණං න පච්චන්තගොති, සොභවිඤ්ඤාණං ගොචරවිසයය චක්ඛු විඤ්ඤාණං න පච්චන්තගොති, චක්ඛු විඤ්ඤාණං ගොචරවිසයය ඝානවිඤ්ඤාණං න පච්චන්තගොති, ඝානවිඤ්ඤාණං ගොචරවිසයය ජීව්‍යාවිඤ්ඤාණං න පච්චන්තගොති, ජීව්‍යාවිඤ්ඤාණං ගොචරවිසයය චක්ඛු විඤ්ඤාණං න පච්චන්තගොති, චක්ඛු විඤ්ඤාණං ගොචරවිසයය කායවිඤ්ඤාණං න පච්චන්තගොති, කායවිඤ්ඤාණං ගොචරවිසයය චක්ඛු විඤ්ඤාණං න පච්චන්තගොති, සොභවිඤ්ඤාණං ගොචරවිසයය ජීව්‍යාවිඤ්ඤාණං න පච්චන්තගොති, ජීව්‍යාවිඤ්ඤාණං ගොචරවිසයය කායවිඤ්ඤාණං න පච්චන්තගොති, කායවිඤ්ඤාණං ගොචරවිසයය චක්ඛු විඤ්ඤාණං න පච්චන්තගොති, චක්ඛු විඤ්ඤාණං ගොචරවිසයය සොභවිඤ්ඤාණං න පච්චන්තගොති, සොභවිඤ්ඤාණං ගොචරවිසයය ඝානවිඤ්ඤාණං න පච්චන්තගොති, ඝානවිඤ්ඤාණං ගොචරවිසයය ජීව්‍යාවිඤ්ඤාණං න පච්චන්තගොති, ජීව්‍යාවිඤ්ඤාණං ගොචරවිසයය චක්ඛු විඤ්ඤාණං න පච්චන්තගොති. න අසම්පන්නාභාර උපපජ්ජති : සමන්තාභාරනාය උපපජ්ජති. න අමනසිකාර උපපජ්ජති : මනසිකාරෙනාය උපපජ්ජති. න අබ්බොධිණං උපපජ්ජති : න පටිපාටියා උපපජ්ජති. න අප්‍රබ්බං අචරිමං උපපජ්ජති : න ඵකකමණෙ උපපජ්ජති.

1. පඤ්චවිඤ්ඤාණං - සිප්පි.
2. විජ්ජිං ව - සිප්පි.

817. පඤ්චවිඤ්ඤායෝ හේතු. නො වුවාහු ම ය, අහේතුකයෝ ම ය, හේතු විප්‍රසුක්කයෝ ම ය, සප්‍රත්‍යයෝ ම ය, සධ්විතයෝ ම ය, අරූපයෝ ම ය, ලොකිකයෝ ම ය, සාමුපයෝ ම ය, සංයෝජනියයෝ ම ය, ග්‍රන්ථනියයෝ ම ය, ඕසනියයෝ ම ය, යෝගනියයෝ ම ය, නිවරණියයෝ ම ය, පරාමාණ්වයෝ ම ය, උපාදනියයෝ ම ය, සාක්කුලෙසිකයෝ ම ය, අව්‍යාකානකයෝ ම ය, සාලම්බනකයෝ ම ය, අවේතසිකයෝ ම ය, විපාකයෝ ම ය, උපාදින්නොපාදනියයෝ ම ය, අසාක්ච්ඡිවසාක්කුලෙසිකයෝ ම ය, සචිත්තකසච්චාර නො වුවාහු ම ය, අචිත්තකච්චාරමාත්‍ර නො වුවාහු ම ය, අචිත්තකඅච්චාරයෝ ම ය, ප්‍රිතිසහගත නො වුවාහු ම ය, නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ ම ය, නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහේතු ඇත්තාහු ම ය, නෛවාට්‍යගාමිනාපට්‍යගාමිහු ම ය, නෛවශෛක්ෂනාශෛක්ෂයෝ ම ය, පරිත්තයෝ ම ය, කාමාවචරයෝ ම ය, රූපාවචර නො වුවාහු ම ය, අරූපාවචර නො වුවාහු ම ය, පයඝාපන්නයෝ ම ය, අපයඝාපන්න නො වුවාහු ම ය, අනියතයෝ ම ය, අනෙයඝාණිකයෝ ම ය, උත්පන්නය, මනෝවිඤ්ඤායෙන් දතයුත්තෝ ම ය, අනිත්‍ය ම ය, ජරායෙන් මධ්‍යා ලද්දහු ම ය.

පඤ්චවිඤ්ඤායෝ උත්පන්නවස්තුකයෝ ය, උත්පන්නාලම්බනයෝ ය යනු : උපත් වස්තුවෙහි උපත් අරමුණෙහි උපදිත්. පුරෙජාතවස්තුකයෝ ය, පුරෙජාතාලම්බනයෝ ය යනු : පළමු උපත් වස්තුවෙහි පළමු උපත් අරමුණෙහි උපදිත්. ආධ්‍යාත්මිකවස්තුකයෝ ය, ඛානිලාලම්බනයෝ ය යනු : පඤ්චවිඤ්ඤායන්ගේ වස්තුව ආධ්‍යාත්මික ය, ආලම්බනයෝ ඛානිලයෝ යි. අසම්භින්නවස්තුකයෝ ය, අසම්භින්නආලම්බනයෝ ය යනු : අනිරුද්ධවස්තුවෙහි අනිරුද්ධආලම්බනයෙහි උපදිත්. නානාවස්තුකයෝ ය, නානාලම්බනයෝ ය යනු : වක්ෂුර්විඤ්ඤායාගේ වස්තුව (ප්‍රසාදය) ත් ආලම්බනයත් අනෙකෙක, ශ්‍රෝත්‍රවිඤ්ඤායාගේ වස්තුවත් ආලම්බනයත් අනෙකෙක, ස්ප්‍රාණවිඤ්ඤායාගේ වස්තුවත් ආලම්බනයත් අනෙකෙක, ජිහ්වාවිඤ්ඤායාගේ වස්තුවත් ආලම්බනයත් අනෙකෙක, කායවිඤ්ඤායාගේ වස්තුවත් ආලම්බනයත් අනෙකෙකි. අනෙකානාගෝචරවිෂය නො විඳිති යනු : වක්ෂුර්විඤ්ඤායාගේ ගෝචරවිෂය ශ්‍රෝත්‍රවිඤ්ඤාය තෙමේ නො විඳියි, ශ්‍රෝත්‍ර විඤ්ඤායාගේ ගෝචරවිෂය ද වක්ෂුර්විඤ්ඤාය නො විඳී. වක්ෂුර්විඤ්ඤායාගේ ගෝචරවිෂය ස්ප්‍රාණවිඤ්ඤාය නො විඳියි. ස්ප්‍රාණවිඤ්ඤායාගේ ගෝචරවිෂය ද වක්ෂුර්විඤ්ඤාය නො විඳී. වක්ෂුර්විඤ්ඤායාගේ ගෝචරවිෂය ජිහ්වාවිඤ්ඤාය නො විඳියි. ජිහ්වා විඤ්ඤායාගේ ගෝචරවිෂය ද වක්ෂුර්විඤ්ඤාය නො විඳී. වක්ෂුර්විඤ්ඤායාගේ ගෝචරවිෂය කායවිඤ්ඤාය නො විඳියි. කායවිඤ්ඤායාගේ ගෝචරවිෂය ද වක්ෂුර්විඤ්ඤාය නො විඳී. ශ්‍රෝත්‍රවිඤ්ඤායාගේ . . . ස්ප්‍රාණවිඤ්ඤායාගේ . . . ජිහ්වාවිඤ්ඤායාගේ . . . කායවිඤ්ඤායාගේ ගෝචරවිෂය වක්ෂුර්විඤ්ඤාය නො විඳියි. වක්ෂුර්විඤ්ඤායාගේ ගෝචරවිෂය ද කායවිඤ්ඤාය නො විඳී. කායවිඤ්ඤායාගේ ගෝචරවිෂය ශ්‍රෝත්‍රවිඤ්ඤාය නො විඳියි, ශ්‍රෝත්‍රවිඤ්ඤායාගේ ගෝචරවිෂය ද කායවිඤ්ඤාය නො විඳී. කායවිඤ්ඤායාගේ ගෝචරවිෂය ස්ප්‍රාණවිඤ්ඤාය නො විඳියි. ස්ප්‍රාණවිඤ්ඤායාගේ ගෝචරවිෂය ද කායවිඤ්ඤාය නො විඳී. කායවිඤ්ඤායාගේ ගෝචරවිෂය ජිහ්වාවිඤ්ඤාය නො විඳියි. ජිහ්වාවිඤ්ඤායාගේ ගෝචරවිෂය ද කායවිඤ්ඤාය නො විඳී. අසමන්වාහාර ව නුපදිති යනු : සිත්හි ලා ඵලවත්තනුව උපදිත්. අමතසිකාර ව නුපදිති යනු : මෙනෙහි කරත්තනුව උපදිත්. අව්‍යාකීර්ණ ව නුපදිති යනු : පිළිවෙළින් නුපදිත්. පෙරපසු නො ව නුපදිති යනු : එකක්ෂණයෙහි නුපදිත්.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

න අසුඤ්ඤාමසුඤ්ඤා සමනනාරා උපපජ්ජතිති : වකුට්ඨිසුඤ්ඤාණං උපනතසමනනාරා සොභවිසුඤ්ඤාණං න උපපජ්ජති, සොභවිසුඤ්ඤාණං උපනතසමනනාරාපි වකුට්ඨිසුඤ්ඤාණං න උපපජ්ජති. වකුට්ඨිසුඤ්ඤාණං උපනතසමනනාරා සොභවිසුඤ්ඤාණං න උපපජ්ජති, සොභවිසුඤ්ඤාණං උපනතසමනනාරාපි වකුට්ඨිසුඤ්ඤාණං න උපපජ්ජති. වකුට්ඨිසුඤ්ඤාණං උපනතසමනනාරා ජ්ඣාචිසුඤ්ඤාණං න උපපජ්ජති, ජ්ඣාචිසුඤ්ඤාණං උපනතසමනනාරාපි වකුට්ඨිසුඤ්ඤාණං න උපපජ්ජති. වකුට්ඨිසුඤ්ඤාණං උපනතසමනනාරා කායවිසුඤ්ඤාණං න උපපජ්ජති, කායවිසුඤ්ඤාණං උපනතසමනනාරාපි වකුට්ඨිසුඤ්ඤාණං න උපපජ්ජති. සොභවිසුඤ්ඤාණං -පෙ- සොභවිසුඤ්ඤාණං -පෙ- ජ්ඣාචිසුඤ්ඤාණං -පෙ- කායවිසුඤ්ඤාණං උපනතසමනනාරා වකුට්ඨිසුඤ්ඤාණං න උපපජ්ජති, වකුට්ඨිසුඤ්ඤාණං උපනතසමනනාරාපි කායවිසුඤ්ඤාණං න උපපජ්ජති. කායවිසුඤ්ඤාණං උපනතසමනනාරා සොභවිසුඤ්ඤාණං න උපපජ්ජති, සොභවිසුඤ්ඤාණං උපනතසමනනාරාපි කායවිසුඤ්ඤාණං න උපපජ්ජති. කායවිසුඤ්ඤාණං උපනතසමනනාරා සොභවිසුඤ්ඤාණං න උපපජ්ජති, සොභවිසුඤ්ඤාණං උපනතසමනනාරාපි කායවිසුඤ්ඤාණං න උපපජ්ජති. කායවිසුඤ්ඤාණං උපනතසමනනාරා සොභවිසුඤ්ඤාණං න උපපජ්ජති, සොභවිසුඤ්ඤාණං උපනතසමනනාරාපි කායවිසුඤ්ඤාණං න උපපජ්ජති. කායවිසුඤ්ඤාණං උපනතසමනනාරා ජ්ඣාචිසුඤ්ඤාණං න උපපජ්ජති, ජ්ඣාචිසුඤ්ඤාණං උපනතසමනනාරාපි කායවිසුඤ්ඤාණං න උපපජ්ජති.

පඤ්ච විසුඤ්ඤාණං¹ අනාභොගාති : පඤ්චනාං විසුඤ්ඤාණානං නාථී අචජ්ජනා වා අභොගො වා සමනනාභාගේ වා මනසිකාරො වා, පඤ්චි විසුඤ්ඤාණෙති න කඤ්චි² ධම්මං පටිච්ඡින්නාතිති : පඤ්චි විසුඤ්ඤාණෙති න කඤ්චි ධම්මං පටිච්ඡින්නාති. අසුඤ්ඤා අතින්පාතමනනාති : අසුඤ්ඤා අපාතමනනා, පඤ්චනාං විසුඤ්ඤාණානං සමනනාරාපි න කඤ්චි³ ධම්මං පටිච්ඡින්නාතිති : පඤ්චනාං විසුඤ්ඤාණානං සමනනාරා මනෝ-ධාතුයාපි න කඤ්චි ධම්මං පටිච්ඡින්නාති. පඤ්චි විසුඤ්ඤාණෙති න කඤ්චි ඉරියාපථං කප්පෙතිති : පඤ්චි විසුඤ්ඤාණෙති න කඤ්චි ඉරියාපථං කප්පෙති ගම්මං වා ධානං වා නිසජ්ජං වා සෙය්‍යං වා, පඤ්චනාං විසුඤ්ඤාණානං සමනනාරාපි න කිඤ්චි ඉරියාපථං කප්පෙතිති : පඤ්චනාං විසුඤ්ඤාණානං සමනනාරා මනෝධාතුයාපි න කිඤ්චි ඉරියාපථං කප්පෙති ගම්මං වා ධානං වා නිසජ්ජං වා සෙය්‍යං වා, පඤ්චි විසුඤ්ඤාණෙති න කායකම්මං න වචිකම්මං පට්ඨපෙතිති : පඤ්චි විසුඤ්ඤාණෙති න කායකම්මං වචිකම්මං පට්ඨපෙති : පඤ්චනාං විසුඤ්ඤාණානං සමනනාරාපි න කායකම්මං න වචිකම්මං පට්ඨපෙතිති : පඤ්චනාං විසුඤ්ඤාණානං සමනනාරා මනෝධාතුයාපි න කායකම්මං න වචිකම්මං පට්ඨපෙති. පඤ්චි විසුඤ්ඤාණෙති න කුසලාකුසලං ධම්මං සමාදියති : පඤ්චි විසුඤ්ඤාණෙති න කුසලාකුසලං ධම්මං සමාදියති. පඤ්චනාං විසුඤ්ඤාණානං සමනනාරාපි න කුසලාකුසලං ධම්මං සමාදියති : පඤ්චනාං විසුඤ්ඤාණානං සමනනාරා මනෝධාතුයාපි න කුසලාකුසලං ධම්මං සමාදියති.

පඤ්චි විසුඤ්ඤාණෙති න සමාපජ්ජති න උට්ඨාතිති : පඤ්චි විසුඤ්ඤාණෙති න සමාපජ්ජති න උට්ඨාති.

පඤ්චනාං විසුඤ්ඤාණානං සමනනාරාපි න සමාපජ්ජති න උට්ඨාතිති : පඤ්චනාං විසුඤ්ඤාණානං සමනනාරා මනෝධාතුයාපි න සමාපජ්ජති න උට්ඨාති.

1. විසුඤ්ඤාණං - සිපාචි.

2. කිඤ්චි - සිරිමු, සිපාචි

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ඔවුනොවුන්ට සමන්තර ව නූපදිති යනු : වක්ෂුර්විඥනය උපන් සමනන්තර ව ශ්‍රොත්‍රවිඥනය නූපදියි, ශ්‍රොත්‍රවිඥනය උපන් සමනන්තර ව ද වක්ෂුර්විඥනය නූපදී. වක්ෂුර්විඥනය උපන් සමනන්තර ව ස්‍රාණවිඥනය නූපදියි, ස්‍රාණවිඥනය උපන් සමනන්තර ව ද වක්ෂුර්විඥනය නූපදී. වක්ෂුර්විඥනය උපන් සමනන්තර ව ජිහ්වාවිඥනය නූපදියි, ජිහ්වාවිඥනය උපන් සමනන්තර ව ද වක්ෂුර්විඥනය නූපදී. වක්ෂුර්විඥනය උපන් සමනන්තර ව කායවිඥනය නූපදියි, කායවිඥනය උපන් සමනන්තර ව ද වක්ෂුර්විඥනය නූපදී. ශ්‍රොත්‍රවිඥනය . . . ස්‍රාණවිඥනය . . . ජිහ්වාවිඥනය . . . කායවිඥනය උපන් සමනන්තර ව වක්ෂුර්විඥනය නූපදියි, වක්ෂුර්විඥනය උපන් සමනන්තර ව ද කායවිඥනය නූපදී. කායවිඥනය උපන් සමනන්තර ව ශ්‍රොත්‍රවිඥනය නූපදියි, ශ්‍රොත්‍රවිඥනය උපන් සමනන්තර ව ද කායවිඥනය නූපදී. කායවිඥනය උපන් සමනන්තර ව ස්‍රාණවිඥනය නූපදියි, ස්‍රාණවිඥනය උපන් සමනන්තර ව ද කායවිඥනය නූපදී. කායවිඥනය උපන් සමනන්තර ව ජිහ්වාවිඥනය නූපදියි, ජිහ්වාවිඥනය උපන් සමනන්තර ව ද කායවිඥනය නූපදී.

පඤ්චවිඥනයෝ අනාභොගයෝ ය යනු : පඤ්චවිඥනයන්ගේ ආවර්ජනයක් හෝ අභොගයක් හෝ සමන්වාහාරයක් හෝ මනසිකාරයක් හෝ නැති. පඤ්චවිඥනයෙන් කිසි ධර්මයක් නො දැනගනී යනු : පඤ්චවිඥනයෙන් අභිනිපාතමාත්‍රය හැර ආපාත (හමුවට පැමිණ රූපාදි අරමුණු) මාත්‍රය හැර (කුශලාකුශලාදී) කිසි ධර්මයක් නො දැනගනී. පඤ්චවිඥනයන්ට සමන්තර ව ද කිසි ධර්මයක් නො දැනගනී යනු : පඤ්චවිඥනයට සමන්තර වූ මනෝධාතුයෙහි කිසි ධර්මයක් නො දැනගනී. පඤ්චවිඥනයෙන් කිසි ඊය්‍යාපථයක් නො කෙරේ යනු : පඤ්චවිඥනයෙන් යැමක් වේවයි, සිටීමක් වේවයි, හිඳීමක් වේවයි, භෝවීමක් වේවයි, කිසි ඊය්‍යාපථයක් නො කෙරෙයි. පඤ්චවිඥනයට සමන්තර ව ද කිසි ඊය්‍යාපථයක් නො කෙරේ යනු : පඤ්චවිඥනයට සමන්තර වූ මනෝධාතුයෙහි යැමක් වේවයි, සිටීමක් වේවයි, හිඳීමක් වේවයි, භෝවීමක් වේවයි, කිසි ඊය්‍යාපථයක් නො කෙරෙයි. පඤ්චවිඥනයෙන් නො ද කායකර්මය නො ද වාක්කර්මය පිහිටුවයි යනු : පඤ්චවිඥනයෙන් කායකර්මය නො පිහිටුවයි, වාක්කර්මය නො පිහිටුවයි. පඤ්චවිඥනයට සමන්තර ව ද නො ද කායකර්මය නො ද වාක්කර්මය නො පිහිටුවයි යනු : පඤ්චවිඥනයට සමන්තර වූ මනෝධාතුයෙහි කායකර්මය නො පිහිටුවයි, වාක්කර්මය නො පිහිටුවයි. පඤ්චවිඥනයෙන් කුශලාකුශලධර්මය සමාදානය නො කෙරේ යනු : පඤ්චවිඥනයෙන් කුශලාකුශලධර්මසමාදානය නො කෙරේ. පඤ්චවිඥනයට සමන්තර ව ද කුශලාකුශලධර්මසමාදානය නො කෙරේ යනු : පඤ්චවිඥනයට සමන්තර වූ මනෝධාතුයෙහි කුශලාකුශලධර්මසමාදානය නො කෙරේ.

පඤ්චවිඥනයෙන් සමචතට නො පැමිණෙයි, සමචතින් නො නැගේ යනු : පඤ්චවිඥනයෙන් සමචතට නො පැමිණෙයි, සමචතින් නො නැගේ.

පඤ්චවිඥනයට සමන්තර ව ද සමචතට නො පැමිණෙයි, සමචතින් නො නැගේ යනු : පඤ්චවිඥනයට සමන්තර වූ මනෝධාතුයෙහි සමචතට නො පැමිණෙයි, සමචතින් නො නැගේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

පඤ්චි විඤ්ඤාණෙහි න චචිති න උපපජ්ඣති : පඤ්චි විඤ්ඤාණෙහි න චචිති න උපපජ්ඣති. පඤ්චනාං විඤ්ඤාණානං සමනනතරාපි න චචිති න උපපජ්ඣති : පඤ්චනාං විඤ්ඤාණානං සමනනතරා මනොධාතුයාපි න චචිති න උපපජ්ඣති.

පඤ්චි විඤ්ඤාණෙහි න සුපති න පටිබුජ්ඣති න සුපිනං පසාති : පඤ්චි විඤ්ඤාණෙහි න සුපති න පටිබුජ්ඣති න සුපිනං පසාති.

පඤ්චනාං විඤ්ඤාණානං සමනනතරාපි න සුපති න පටිබුජ්ඣති : න සුපිනං පසාති : පඤ්චනාං විඤ්ඤාණානං සමනනතරා මනොධාතුයාපි න සුපති න පටිබුජ්ඣති න සුපිනං පසාති. එවං යාථාචක්ඛවක්ඛවිතා පඤ්ඤා.

එවං එකවිධෙන සද්ධාණවක්ඛා.

එකකං.

818. තීසු භූමීසු කුසලාච්ඡාකතෙ පඤ්ඤා ලොකීයා පඤ්ඤා, චතුසු මග්ගෙසු චතුසු ඵලෙසු පඤ්ඤා ලොකුතතරා පඤ්ඤා.

සබ්බාච පඤ්ඤා කෙනචි විඤ්ඤායා, කෙනචි න විඤ්ඤායා.

තීසු භූමීසු කුසලාච්ඡාකතෙ පඤ්ඤා සාසවා පඤ්ඤා, චතුසු මග්ගෙසු චතුසු ඵලෙසු පඤ්ඤා අනාසවා පඤ්ඤා.

තීසු භූමීසු කුසලාච්ඡාකතෙ පඤ්ඤා අසව්ච්ඡයනතා සාසවා පඤ්ඤා, චතුසු මග්ගෙසු චතුසු ඵලෙසු පඤ්ඤා අසව්ච්ඡයනතා අනාසවා පඤ්ඤා.

තීසු භූමීසු කුසලාච්ඡාකතෙ පඤ්ඤා සංයෝජනීයා පඤ්ඤා, චතුසු මග්ගෙසු චතුසු ඵලෙසු පඤ්ඤා අසංයෝජනීයා පඤ්ඤා.

තීසු භූමීසු කුසලාච්ඡාකතෙ පඤ්ඤා සංයෝජනවිපජ්ජනතා සංයෝජනීයා පඤ්ඤා, චතුසු මග්ගෙසු චතුසු ඵලෙසු පඤ්ඤා සංයෝජන විපජ්ජනතා අසංයෝජනීයා පඤ්ඤා.

තීසු භූමීසු කුසලාච්ඡාකතෙ පඤ්ඤා ගන්තරීයා පඤ්ඤා, චතුසු මග්ගෙසු චතුසු ඵලෙසු පඤ්ඤා අගන්තරීයා පඤ්ඤා.

තීසු භූමීසු කුසලාච්ඡාකතෙ පඤ්ඤා ගන්තරිකපජ්ජනතා ගන්තරීයා පඤ්ඤා, චතුසු මග්ගෙසු චතුසු ඵලෙසු පඤ්ඤා ගන්තරිකපජ්ජනතා අගන්තරීයා පඤ්ඤා.

තීසු භූමීසු කුසලාච්ඡාකතෙ පඤ්ඤා ඔසනීයා පඤ්ඤා, චතුසු මග්ගෙසු චතුසු ඵලෙසු පඤ්ඤා අනොසනීයා පඤ්ඤා.

තීසු භූමීසු කුසලාච්ඡාකතෙ පඤ්ඤා ඔසවිපජ්ජනතා ඔසනීයා පඤ්ඤා, චතුසු මග්ගෙසු චතුසු ඵලෙසු පඤ්ඤා ඔසවිපජ්ජනතා අනොසනීයා පඤ්ඤා.

තීසු භූමීසු කුසලාච්ඡාකතෙ පඤ්ඤා යොගනීයා පඤ්ඤා, චතුසු මග්ගෙසු චතුසු ඵලෙසු පඤ්ඤා අයොගනීයා පඤ්ඤා.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

පඤ්චවිඤ්ඤායෙන් ව්‍යුහ නො වෙයි, නුපදී යනු : පඤ්චවිඤ්ඤායෙන් ව්‍යුහ නො වෙයි, නුපදී. පඤ්චවිඤ්ඤායට සමනන්තර ව ද ව්‍යුහ නො වෙයි, නුපදී යනු : පඤ්චවිඤ්ඤායට සමනන්තර වූ මනෝධාතූයෙහි ව්‍යුහ නො වෙයි, නුපදී.

පඤ්චවිඤ්ඤායෙන් නො හොච්, නුපුබුද්ධි, සිහින නො දකී යනු : පඤ්චවිඤ්ඤායෙන් නො හොච්, නුපුබුද්ධි, සිහින නො දකී.

පඤ්චවිඤ්ඤායට සමනන්තර ව ද නො හොච්, නුපුබුද්ධි, සිහින නො දකී යනු : පඤ්චවිඤ්ඤායට සමනන්තර වූ මනෝධාතූයෙහි නො හොච්, නුපුබුද්ධි, සිහින නො දකී. මෙසේ ඇති සැටියෙන් වස්තූන් ප්‍රකට කරන ප්‍රඥාව වෙයි.

මෙසේ එක්ප්‍රකාරයෙන් ඥානවස්තු වේ.

එකක යි.

818. තුන් භූමියෙහි කුශලාව්‍යාකෘතයෙහි ප්‍රඥාව ලෝකිකප්‍රඥා ය, සතර මාර්ගයෙහි සතර ඵලයෙහි ප්‍රඥාව ලෝකොත්තරප්‍රඥා යි.

හැම ප්‍රඥාව කිසි විඤ්ඤායෙකින් දතයුතු ය, කිසි විඤ්ඤායෙකින් නො දත යුතු ය.

තුන් භූමියෙහි කුශලාව්‍යාකෘතයෙහි ප්‍රඥාව සාසුචි ප්‍රඥා ය, සතර මාර්ගයෙහි සතර ඵලයෙහි ප්‍රඥාව අනාසුචිප්‍රඥා යි.

තුන් භූමියෙහි කුශලාව්‍යාකෘතයෙහි ප්‍රඥාව ආසුචිවිප්‍රසුක්කසාසුචිප්‍රඥා ය, සතර මාර්ගයෙහි සතර ඵලයෙහි ප්‍රඥාව ආසුචිවිප්‍රසුක්කඅනාසුචිප්‍රඥා යි.

තුන් භූමියෙහි කුශලාව්‍යාකෘතයෙහි ප්‍රඥාව සංයෝජනීයප්‍රඥා ය, සතර මාර්ගයෙහි සතර ඵලයෙහි ප්‍රඥාව අසංයෝජනීයප්‍රඥා යි.

තුන් භූමියෙහි කුශලාව්‍යාකෘතයෙහි ප්‍රඥාව සංයෝජනවිප්‍රසුක්කසංයෝජනීයප්‍රඥා ය, සතර මාර්ගයෙහි සතර ඵලයෙහි ප්‍රඥාව සංයෝජනවිප්‍රසුක්කඅසංයෝජනීයප්‍රඥා යි.

තුන් භූමියෙහි කුශලාව්‍යාකෘතයෙහි ප්‍රඥාව ග්‍රන්ථනීයප්‍රඥා ය, සතර මාර්ගයෙහි සතර ඵලයෙහි ප්‍රඥාව අග්‍රන්ථනීයප්‍රඥා යි.

තුන් භූමියෙහි කුශලාව්‍යාකෘතයෙහි ප්‍රඥාව ග්‍රන්ථවිප්‍රසුක්කග්‍රන්ථනීයප්‍රඥා ය, සතර මාර්ගයෙහි සතර ඵලයෙහි ප්‍රඥාව ග්‍රන්ථවිප්‍රසුක්කඅග්‍රන්ථනීයප්‍රඥා යි.

තුන් භූමියෙහි කුශලාව්‍යාකෘතයෙහි ප්‍රඥාව ඔසනීයප්‍රඥා ය, සතර මාර්ගයෙහි සතර ඵලයෙහි ප්‍රඥාව අනොසනීය ප්‍රඥා යි.

තුන් භූමියෙහි කුශලාව්‍යාකෘතයෙහි ප්‍රඥාව ඔසවිප්‍රසුක්කඔසනීයප්‍රඥා ය, සතර මාර්ගයෙහි සතර ඵලයෙහි ප්‍රඥාව ඔසවිප්‍රසුක්කඅනොසනීය ප්‍රඥා යි.

තුන් භූමියෙහි කුශලාව්‍යාකෘතයෙහි ප්‍රඥාව යොගනීයප්‍රඥා ය, සතර මාර්ගයෙහි සතර ඵලයෙහි ප්‍රඥාව අයොගනීයප්‍රඥා යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

නිසු භූමිසු කුසලාච්ඡාකතෙ පඤ්ඤා යොගවිපසුත්තා යොගනීයා පඤ්ඤා, චතුසු මග්ගෙසු චතුසු ඵලෙසු පඤ්ඤා යොගවිපසුත්තා අයොගනීයා පඤ්ඤා.

නිසු භූමිසු කුසලාච්ඡාකතෙ පඤ්ඤා නිවරණීයා පඤ්ඤා, චතුසු මග්ගෙසු චතුසු ඵලෙසු පඤ්ඤා අනිවරණීයා පඤ්ඤා.

නිසු භූමිසු කුසලාච්ඡාකතෙ පඤ්ඤා නිවරණවිපසුත්තා නිවරණීයා පඤ්ඤා, චතුසු මග්ගෙසු චතුසු ඵලෙසු පඤ්ඤා නිවරණවිපසුත්තා අනිවරණීයා පඤ්ඤා.

නිසු භූමිසු කුසලාච්ඡාකතෙ පඤ්ඤා පරමධා, පඤ්ඤා, චතුසු මග්ගෙසු චතුසු ඵලෙසු පඤ්ඤා අපරමධා, පඤ්ඤා.

නිසු භූමිසු කුසලාච්ඡාකතෙ පඤ්ඤා පරමාසවිපසුත්තා පරමධා, පඤ්ඤා, චතුසු මග්ගෙසු චතුසු ඵලෙසු පඤ්ඤා පරමාසවිපසුත්තා අපරමධා, පඤ්ඤා.

නිසු භූමිසු විපාකෙ පඤ්ඤා උපාදිත්තා පඤ්ඤා, නිසු භූමිසු කුසලෙ නිසු භූමිසු කිරියාච්ඡාකතෙ චතුසු මග්ගෙසු චතුසු ඵලෙසු පඤ්ඤා අනුපාදිත්තා පඤ්ඤා.

නිසු භූමිසු කුසලාච්ඡාකතෙ පඤ්ඤා උපාදනීයා පඤ්ඤා, චතුසු මග්ගෙසු චතුසු ඵලෙසු පඤ්ඤා අනුපාදනීයා පඤ්ඤා.

නිසු භූමිසු කුසලාච්ඡාකතෙ පඤ්ඤා උපාදනවිපසුත්තා උපාදනීයා පඤ්ඤා, චතුසු මග්ගෙසු චතුසු ඵලෙසු පඤ්ඤා උපාදනවිපසුත්තා අනුපාදනීයා පඤ්ඤා.

නිසු භූමිසු කුසලාච්ඡාකතෙ පඤ්ඤා සංකිලෙසිකා පඤ්ඤා, චතුසු මග්ගෙසු චතුසු ඵලෙසු පඤ්ඤා අසංකිලෙසිකා පඤ්ඤා.

නිසු භූමිසු කුසලාච්ඡාකතෙ පඤ්ඤා කිලෙසවිපසුත්තා සංකිලෙසිකා පඤ්ඤා, චතුසු මග්ගෙසු චතුසු ඵලෙසු පඤ්ඤා කිලෙසවිපසුත්තා අසංකිලෙසිකා පඤ්ඤා.

විතකකසම්පසුත්තා පඤ්ඤා සවිතකකා පඤ්ඤා, විතකකවිපසුත්තා පඤ්ඤා අවිතකකා පඤ්ඤා.

විචාරසම්පසුත්තා පඤ්ඤා සවිචාර, පඤ්ඤා, විචාරවිපසුත්තා පඤ්ඤා අවිචාර, පඤ්ඤා.

පිතිසම්පසුත්තා පඤ්ඤා සපපිතිකා පඤ්ඤා පිතිවිපසුත්තා පඤ්ඤා අපපිතිකා පඤ්ඤා.

පිතිසම්පසුත්තා පඤ්ඤා පිතිසහගතා පඤ්ඤා, පිතිවිපසුත්තා පඤ්ඤා න පිතිසහගතා පඤ්ඤා.

සුඛසම්පසුත්තා පඤ්ඤා සුඛසහගතා පඤ්ඤා, සුඛවිපසුත්තා පඤ්ඤා න සුඛසහගතා පඤ්ඤා.

උපෙක්ඛාසම්පසුත්තා පඤ්ඤා උපෙක්ඛා සහගතා පඤ්ඤා, උපෙක්ඛා විපසුත්තා පඤ්ඤා න උපෙක්ඛා සහගතා පඤ්ඤා.

කාමාවචරකුසලාච්ඡාකතෙ පඤ්ඤා කාමාවචර පඤ්ඤා, රූපාවචර පඤ්ඤා අරූපාවචර පඤ්ඤා අපරිඨාපනතා පඤ්ඤා න කාමාවචර පඤ්ඤා.

රූපාවචරකුසලාච්ඡාකතෙ පඤ්ඤා රූපාවචර පඤ්ඤා, කාමාවචර පඤ්ඤා අරූපාවචර පඤ්ඤා අපරිඨාපනතා පඤ්ඤා න රූපාවචර පඤ්ඤා.

තුන් හුමියෙහි කුශලාව්‍යාකෘතයෙහි ප්‍රඥව යෝගවිප්‍රසුක්කයෝගනියප්‍රඥ ය, සතර මාර්ගයෙහි සතර ඵලයෙහි ප්‍රඥව යෝගවිප්‍රසුක්කයෝගනියප්‍රඥ යි.

තුන් හුමියෙහි කුශලාව්‍යාකෘතයෙහි ප්‍රඥව නිවරණියප්‍රඥ ය, සතර මාර්ගයෙහි සතර ඵලයෙහි ප්‍රඥව අනිවරණියප්‍රඥ යි.

තුන් හුමියෙහි කුශලාව්‍යාකෘතයෙහි ප්‍රඥව නිවරණවිප්‍රසුක්කනිවරණියප්‍රඥ ය, සතර මාර්ගයෙහි සතර ඵලයෙහි ප්‍රඥව නිවරණවිප්‍රසුක්කඅනිවරණියප්‍රඥ යි.

තුන් හුමියෙහි කුශලාව්‍යාකෘතයෙහි ප්‍රඥව පරාමාණ්ටප්‍රඥ ය, සතර මාර්ගයෙහි සතර ඵලයෙහි ප්‍රඥව අපරාමාණ්ටප්‍රඥ යි.

තුන් හුමියෙහි විපාකයෙහි ප්‍රඥව උපාදින්නප්‍රඥ ය, තුන් හුමියෙහි කුශලයෙහි තුන් හුමියෙහි ක්‍රියාව්‍යාකෘතයෙහි සතර මාර්ගයෙහි සතර ඵලයෙහි ප්‍රඥව අනුපාදින්නප්‍රඥ යි.

තුන් හුමියෙහි කුශලාව්‍යාකෘතයෙහි ප්‍රඥව උපාදනියප්‍රඥ ය, සතර මාර්ගයෙහි සතර ඵලයෙහි ප්‍රඥව අනුපාදනියප්‍රඥ යි.

තුන් හුමියෙහි කුශලාව්‍යාකෘතයෙහි ප්‍රඥව උපාදනවිප්‍රසුක්කඋපාදනියප්‍රඥ ය, සතර මාර්ගයෙහි සතර ඵලයෙහි ප්‍රඥව උපාදනවිප්‍රසුක්කඅනුපාදනියප්‍රඥ යි.

තුන් හුමියෙහි කුශලාව්‍යාකෘතයෙහි ප්‍රඥව සාංක්ඛ්‍යෙයිකප්‍රඥ ය, සතර මාර්ගයෙහි සතර ඵලයෙහි ප්‍රඥව අසාංක්ඛ්‍යෙයිකප්‍රඥ යි.

තුන් හුමියෙහි කුශලාව්‍යාකෘතයෙහි ප්‍රඥව ක්ලෙශවිප්‍රසුක්කසාංක්ඛ්‍යෙයිකප්‍රඥ ය, සතර මාර්ගයෙහි සතර ඵලයෙහි ප්‍රඥව ක්ලෙශවිප්‍රසුක්කඅසාංක්ඛ්‍යෙයිකප්‍රඥ යි.

චිතර්කසම්ප්‍රසුක්කප්‍රඥව සචිතර්කප්‍රඥ ය, චිතර්කවිප්‍රසුක්කප්‍රඥව අචිතර්කප්‍රඥ යි.

විචාරසම්ප්‍රසුක්කප්‍රඥව සවිචාරප්‍රඥ ය, විචාරවිප්‍රසුක්කප්‍රඥව අවිචාරප්‍රඥ යි.

ප්‍රීතිසම්ප්‍රසුක්කප්‍රඥව සප්‍රීතිකප්‍රඥ ය, ප්‍රීතිවිප්‍රසුක්කප්‍රඥව අප්‍රීතිකප්‍රඥ යි.

ප්‍රීතිසම්ප්‍රසුක්කප්‍රඥව ප්‍රීතිසහගතප්‍රඥ ය, ප්‍රීතිවිප්‍රසුක්කප්‍රඥව ප්‍රීතිසහගත නො වූ ප්‍රඥ යි.

සුඛසම්ප්‍රසුක්කප්‍රඥව සුඛසහගතප්‍රඥ ය, සුඛවිප්‍රසුක්කප්‍රඥව සුඛසහගත නො වූ ප්‍රඥ යි.

උපෙක්ඛාසම්ප්‍රසුක්කප්‍රඥව උපෙක්ඛාසහගතප්‍රඥ ය, උපෙක්ඛාවිප්‍රසුක්කප්‍රඥව උපෙක්ඛාසහගත නො වූ ප්‍රඥ යි.

කාමාවචරකුශලාව්‍යාකෘතයෙහි ප්‍රඥව කාමාවචරප්‍රඥ ය. රූපාවචරප්‍රඥ ය අරූපා වචරප්‍රඥ ය අපයාසීපන්නප්‍රඥ ය යන මොහු කාමාවචර නො වූ ප්‍රඥ යි.

රූපාවචරකුශලාව්‍යාකෘතයෙහි ප්‍රඥව රූපාවචරප්‍රඥ ය. කාමාවචරප්‍රඥ ය අරූපා වචරප්‍රඥ ය අපයාසීපන්නප්‍රඥ ය යන මොහු රූපාවචර නො වූ ප්‍රඥ යි.

අරුපාවචරකුසලාච්ඡාසකතෙ පඤ්ඤා අරුපාවචර පඤ්ඤා, කාමාවචර පඤ්ඤා රුපාවචර පඤ්ඤා අපරියාපනතා පඤ්ඤා න අරුපාවචර පඤ්ඤා.

නිසු භූමිසු කුසලාච්ඡාසකතෙ පඤ්ඤා පරියාපනතා පඤ්ඤා, චතුසු මයෙසු චතුසු ඵලෙසු පඤ්ඤා අපරියාපනතා පඤ්ඤා.

චතුසු මයෙසු පඤ්ඤා නිශ්ශාන්තිකා පඤ්ඤා, නිසු භූමිසු කුසලෙ චතුසු භූමිසු විපාකෙ නිසු භූමිසු කිරියාච්ඡාසකතෙ පඤ්ඤා අනිශ්ශාන්තිකා පඤ්ඤා.

චතුසු මයෙසු පඤ්ඤා නිශ්චයා පඤ්ඤා, නිසු භූමිසු කුසලෙ චතුසු භූමිසු විපාකෙ නිසු භූමිසු කිරියාච්ඡාසකතෙ පඤ්ඤා අනිශ්චයා පඤ්ඤා.

නිසු භූමිසු කුසලාච්ඡාසකතෙ පඤ්ඤා සලකතරා පඤ්ඤා, චතුසු මයෙසු චතුසු ඵලෙසු පඤ්ඤා අනුතතරා පඤ්ඤා.

තත්ථ කතමා අත්ථාපිකා පඤ්ඤා : චතුසු භූමිසු කුසලෙ අරහතො අභිඤ්ඤාං උප්පාදෙනාසං සමාපතති. උප්පාදෙනාසං කිරියාච්ඡාසකතෙ පඤ්ඤා අත්ථාපිකා පඤ්ඤා, චතුසු භූමිසු විපාකෙ අරහතො උප්පන්නාස අභිඤ්ඤාස උප්පන්නාස සමාපතති. කිරියාච්ඡාසකතෙ පඤ්ඤා ජාපිතත්ථා පඤ්ඤා.

ඵලං දුට්ඨෙත සූත්‍රවද්දු.

දුතං.

819. තත්ථ කතමා විනාමයා පඤ්ඤා : යොගවිහිතෙසු වා කම්මාසතනෙසු යොගවිහිතෙසු වා සිට්ඨාසතනෙසු යොගවිහිතෙසු වා විජ්ජාධ්මානෙසු කම්මසංකතං වා සම්මානුලොමිකං වා රූපං අනිච්චනති වා වේදනා අනිච්චනති වා සඤ්ඤා අනිච්චනති වා සංඛාර අනිච්චනති වා විඤ්ඤාණං අනිච්චනති වා යං ඵවරූපිං අනුලොමිකං ඛනති. දිට්ඨිං රූපිං මුක්ඛිං¹ පෙකං ධම්මනිජ්ඣානකකතං පරතො අසුඤ්ඤා පටිලහති, අයං වුව්චති විනාමයා පඤ්ඤා. තත්ථ කතමා සුතමයා පඤ්ඤා. යොගවිහිතෙසු වා කම්මාසතනෙසු යොගවිහිතෙසු වා සිට්ඨාසතනෙසු යොගවිහිතෙසු වා විජ්ජාධ්මානෙසු කම්මසංකතං වා සම්මානුලොමිකං වා රූපං අනිච්චනති වා වේදනා -පෙ- සඤ්ඤා -පෙ- සංඛාර -පෙ- විඤ්ඤාණං අනිච්චනති වා යං ඵවරූපිං අනුලොමිකං ඛනති. දිට්ඨිං රූපිං මුක්ඛිං පෙකං ධම්මනිජ්ඣානකකතං පරතො අසුඤ්ඤා පටිලහති, අයං වුව්චති සුතමයා පඤ්ඤා. සංඛාරි සමාපනනාස පඤ්ඤා භාවනාමයා පඤ්ඤා.

තත්ථ කතමා දුතමයා පඤ්ඤා : දුතං ආරාම දුතාධිගච්ඡ යා උප්පජ්ජති පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි, අයං වුව්චති දුතමයා පඤ්ඤා. තත්ථ කතමා සීලමයා පඤ්ඤා : සීලං ආරාම සීලාධිගච්ඡ යා උප්පජ්ජති පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි, අයං වුව්චති සීලමයා පඤ්ඤා. සංඛාරි සමා-පනනාස පඤ්ඤා භාවනාමයා පඤ්ඤා.

1. මුද්දිං - සිරිමු, මජ්ඣං.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අරුපාවචරකුශලාව්‍යාකෘතයෙහි ප්‍රඥව අරුපාවචරප්‍රඥ ය, කාමාවචරප්‍රඥ ය රුපාවචරප්‍රඥ ය අපයඛාපන්නප්‍රඥ ය යන මොහු අරුපාවචර නො වූ ප්‍රඥ යි.

තුන් භූමියෙහි කුශලාව්‍යාකෘතප්‍රඥව පයඛාපන්නප්‍රඥ ය, සතර මාර්ගයෙහි සතර ඵලයෙහි ප්‍රඥව අපයඛාපන්නප්‍රඥ යි.

සතර මාර්ගයෙහි ප්‍රඥව භෞතසංඝිකප්‍රඥ ය. තුන් භූමියෙහි කුශලයෙහි, සතර භූමියෙහි විපාකයෙහි, තුන් භූමියෙහි ක්‍රියාව්‍යාකෘතප්‍රඥව අභෞතසංඝිකප්‍රඥ යි.

සතර මාර්ගයෙහි ප්‍රඥව නියත වූ ප්‍රඥ ය. භෞතභූමකකුශලයෙහි, වාතූභූමක විපාකයෙහි, වාතූභූමකක්‍රියාව්‍යාකෘතයෙහි ප්‍රඥව අනියත වූ ප්‍රඥ යි.

භෞතභූමකකුශලාව්‍යාකෘතයෙහි ප්‍රඥව සඋත්තරප්‍රඥ ය. සතර මාර්ගයෙහි සතර ඵලයෙහි ප්‍රඥව අනුත්තරප්‍රඥ යි.

එහි අර්ථොප්පාදකප්‍රඥව කවර යත් : (මෙකක්ෂපාථග්ජනයන්ගේ) වාතූභූමක කුශලයෙහි, අභිඤ උපදවන්නා වූ සමාපත්ති උපදවන්නා වූ රහත්හුගේ ක්‍රියාව්‍යාකෘතයෙහි ප්‍රඥව අර්ථොප්පාදකප්‍රඥ ය, වාතූභූමකවිපාකයෙහි, රහත්හුගේ උපන් අභිඤයෙහි, උපන් සමාපත්තියෙහි ක්‍රියාව්‍යාකෘතප්‍රඥව උත්පාදිතාර්ථප්‍රඥ යි.

මෙසේ ද්විප්‍රකාරයෙන් ඥානවස්තු වේ.

ද්වික යි.

819. එහි චින්තාමයප්‍රඥ කවර යත් : ප්‍රඥයෙන් කරන ලද (යෝගවිහිත) කර්මායතනයෙහි හෝ ප්‍රඥයෙන් කරන ලද ශීල්පායතනයෙහි හෝ ප්‍රඥයෙන් කරන ලද විද්‍යායෙහි හෝ කර්මස්ථකතා වූ හෝ සත්‍යානුලෝමික වූ හෝ 'රූපය අනිත්‍ය' යි හෝ 'වේදනාව අනිත්‍ය' යි හෝ 'සංඥාව අනිත්‍ය' යි හෝ 'සංස්කාරයෝ අනිත්‍ය' යි හෝ 'විඤ්ඤා අනිත්‍ය' යි හෝ මෙබඳු වූ යම් අනුලෝමික ක්ෂණිකයක් දෘෂ්ටියක් රූපියක් මුතියක් ප්‍රෙක්ෂාවක් ධර්මනිධ්‍යානක්ෂණිකයක් මෙරමාගෙන් නො අසා ලබා ද, මේ 'චින්තාමයප්‍රඥ' යි කියනු ලැබේ. එහි ශ්‍රැතමයප්‍රඥ කවර යත් : ප්‍රඥයෙන් කරන ලද කර්මායතනයෙහි හෝ ප්‍රඥයෙන් කරන ලද ශීල්පායතනයෙහි හෝ ප්‍රඥයෙන් කරන ලද විද්‍යායෙහි හෝ කර්මස්ථකතා වූ හෝ සත්‍යානුලෝමික වූ හෝ 'රූපය අනිත්‍ය' යි හෝ 'වේදනාව . . . සංඥාව . . . සංස්කාරය . . . විඤ්ඤා අනිත්‍ය' යි හෝ මෙබඳු වූ යම් අනුලෝමික ක්ෂණිකයක් දෘෂ්ටියක් රූපියක් මුතියක් ප්‍රෙක්ෂාවක් ධර්මනිධ්‍යානක්ෂණිකයක් මෙරමාගෙන් අසා ලබා ද මේ 'ශ්‍රැතමයප්‍රඥ' යි කියනු ලැබේ. හැම සමාපන්නයාගේ හැම ප්‍රඥව 'භාවනාමයප්‍රඥ' නම් වේ.

එහි ද්‍යාමයප්‍රඥ කවර යත් : ද්‍යාවේතනාව ඇරැඹූ ද්‍යාවේතනාවට පැමිණ යම් ප්‍රඥවක් ප්‍රජානනයක් . . . අමොහයක් ධර්මවිවිධයක් සමග්දෘෂ්ටියක් උපදී ද මේ ද්‍යාමයප්‍රඥ යි කියනු ලැබේ.

එහි ශීලමයප්‍රඥ කවර යත් : ශීලවේතනාව නිසා ශීලවේතනාවට පැමිණ යම් ප්‍රඥවක් ප්‍රජානනයක් . . . අමොහයක් ධර්මවිවිධයක් සමග්දෘෂ්ටියක් උපදී ද මේ 'ශීලමය ප්‍රඥ' යයි. කියනු ලැබේ. සමාපන්නයාගේ හැම ප්‍රඥව භාවනාමයප්‍රඥ නම් වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

තස්ස කතමා අභිසිලෙ පඤ්ඤා : පාතිමොක්ඛසංවරසංවුත්තං* යා උපපජ්ජති පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි, අයං වුව්චති අභිසිලෙ පඤ්ඤා.

තස්ස කතමා අභිචිත්තෙ පඤ්ඤා : රූපාවචරාරූපාවචරසමාපතති සමාපජ්ජනං යා උපපජ්ජති පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි, අයං වුව්චති අභිචිත්තෙ පඤ්ඤා.

තස්ස කතමා අභිපඤ්ඤාය පඤ්ඤා : චතුසු මය්ගෙසු චතුසු ඵලෙසු පඤ්ඤා, අයං වුව්චති අභිපඤ්ඤාය පඤ්ඤා.

තස්ස කතමං ආයකොසල්ලං : ඉමෙ ධම්මෙ මනසිකරොතො අනුප්පන්නා චෙව අකුසලා ධම්මා න උපපජ්ජන්ති. උප්පන්නා ච අකුසලා ධම්මා පභිසන්ති, ඉමෙ චා පනිමෙ ධම්මෙ මනසිකරොතො අනුප්පන්නා චෙව කුසලා ධම්මා උපපජ්ජන්ති, උප්පන්නා ච කුසලා ධම්මා භියො-භාවාය චෙට්ඨල්ලාය භාවනාය පාරිසුරියා සංවත්තන්ති යා තස්ස පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි, ඉදං වුව්චති ආයකොසල්ලං.

තස්ස කතමං අපායකොසල්ලං : ඉමෙ ධම්මෙ මනසිකරොතො අනුප්පන්නා චෙව කුසලා ධම්මා න උපපජ්ජන්ති, උප්පන්නා ච කුසලා ධම්මා නිරුජ්ඣන්ති ඉමෙ චා පනිමෙ ධම්මෙ මනසිකරොතො අනුප්පන්නා චෙව අකුසලා ධම්මා උපපජ්ජන්ති උප්පන්නා ච අකුසලා ධම්මා භියොභාවාය චෙට්ඨල්ලාය සංවත්තන්ති යා තස්ස පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි, ඉදං වුව්චති අපායකොසල්ලං.

සබ්බාපි තත්ථාපායං පඤ්ඤා උපායකොසල්ලං.

චතුසු භූමිසු විපාකෙ පඤ්ඤා විපාකා පඤ්ඤා, චතුසු භූමිසු කුසලෙ පඤ්ඤා විපාකධම්මධම්මා පඤ්ඤා, තිසු භූමිසු කිරියාව්‍යාකතෙ පඤ්ඤා නෙව විපාකනවිපාකධම්මධම්මා පඤ්ඤා.

තිසු භූමිසු විපාකෙ පඤ්ඤා උපාදිනනුපාදනියා පඤ්ඤා, තිසු භූමිසු කුසලෙ තිසු භූමිසු කිරියාව්‍යාකතෙ පඤ්ඤා අනුපාදිනනුපාදනියා පඤ්ඤා, චතුසු මය්ගෙසු චතුසු ඵලෙසු පඤ්ඤා අනුපාදිනනුපාදනියා පඤ්ඤා.

විභක්ඛවිචාරසම්පත්තා පඤ්ඤා සවිභක්ඛසවිචාර පඤ්ඤා, විභක්ඛ විපාසත්තා විචාරසම්පත්තා පඤ්ඤා අවිභක්ඛවිචාරමත්තා පඤ්ඤා, විභක්ඛවිචාරවිපාසත්තා පඤ්ඤා අවිභක්ඛඅවිචාර පඤ්ඤා.

පිනිසම්පත්තා පඤ්ඤා පිනිසහගතා පඤ්ඤා, සුඛසම්පත්තා පඤ්ඤා සුඛසහගතා පඤ්ඤා, උපෙක්ඛාසම්පත්තා පඤ්ඤා උපෙක්ඛාසහගතා පඤ්ඤා.

තිසු භූමිසු කුසලෙ පඤ්ඤා ආචයගාමිනී පඤ්ඤා, චතුසු මය්ගෙසු පඤ්ඤා අපචයගාමිනී පඤ්ඤා, චතුසු භූමිසු විපාකෙ තිසු භූමිසු කිරියාව්‍යාකතෙ පඤ්ඤා නෙව ආචයගාමිනාපචයගාමිනී පඤ්ඤා.

චතුසු මය්ගෙසු තිසු ඵලෙසු පඤ්ඤා සෙක්ඛා පඤ්ඤා, උපරිට්ඨිමා අරහත්තඵලෙ පඤ්ඤා අසෙක්ඛා පඤ්ඤා, තිසු භූමිසු කුසලෙ තිසු භූමිසු විපාකෙ තිසු භූමිසු කිරියාව්‍යාකතෙ පඤ්ඤා නෙව සෙක්ඛානාසෙක්ඛා පඤ්ඤා.

2. සංවරං, සංවරන්තං - සිරිමු, මජ්ඣං.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

එහි අධිශීලයෙහි ප්‍රභූ කවර යන් : ප්‍රාතිමාත්මකභාවය රක්තානුට යම් ප්‍රභූවක් ප්‍රජානනාකාරයෙන් . . . අමොහයෙන් ධර්මවිවයයෙන් සමාග්දෘෂ්ටියෙන් උපදී ද, මේ 'අධිශීලයෙහි ප්‍රභූ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අධිචිත්තයෙහි ප්‍රභූ කවර යන් : රූපාවචරඅරූපාවචර සමචිත් සමචදනානුට යම් ප්‍රභූවක් ප්‍රජානනාකාරයෙන් . . . අමොහයෙන් ධර්මවිවයයෙන් සමාග්දෘෂ්ටියෙන් උපදී ද, මේ 'අධිචිත්තයෙහි ප්‍රභූ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අධිප්‍රභූයෙහි ප්‍රභූ කවර යන් : සතර මාර්ගයෙහි සතර ඵලයෙහි ප්‍රභූව ය. මේ 'අධිප්‍රභූවෙහි ප්‍රභූ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ආයකොශල්‍යය කවරෙ යන් : මේ ධර්මයන් මෙතෙහි කරනුවහුට නූපන් අකුශලධර්මයෝත් නූපදිති උපන් අකුශලධර්මයෝත් ප්‍රතිෂ්ඨ වෙති, යළි මේ ධර්මයන් මෙතෙහි කරනුවහුට නූපන් කුශලධර්මයෝත් නූපදිති, උපන් කුශලධර්මයෝත් බහුල බවට විපුල බවට භාවනායෙන් වැඩිමට පැමිණෙති, එහි යම් ප්‍රභූවක් ප්‍රජානනයෙන් . . . අමොහයෙන් ධර්මවිවයයෙන් සමාග්දෘෂ්ටියෙන් වෙ ද, මේ 'ආයකොශල්‍යය' යි කියනු ලැබේ.

එහි අපායකොශල්‍යය කවරෙ යන් : මේ ධර්මයන් මෙතෙහි කරනුවහුට නූපන් කුශලධර්මයෝත් නූපදිති, උපන් කුශලධර්මයෝත් නිරුද්ධ වෙති, යළි මේ ධර්මයන් මෙතෙහි කරනුවහුට නූපන් අකුශලධර්මයෝත් උපදිති, උපන් අකුශලධර්මයෝත් බහුල බවට විපුල බවට පැමිණෙති, එහි යම් ප්‍රභූවක් ප්‍රජානනයෙන් . . . අමොහයෙන් ධර්මවිවයයෙන් සමාග්දෘෂ්ටියෙන් වෙ ද, මේ 'අපායකොශල්‍යය' යි කියනු ලැබේ.

සියලු ම ඒ ඒ තැන්හි උපායප්‍රභූව උපායකොශල්‍ය නම් වේ.

සිවු බිම්හි විපාකයෙහි ප්‍රභූව විපාකප්‍රභූ නම, සිවු බිම්හි කුශලයෙහි ප්‍රභූව 'විපාක ස්වභාවධර්මප්‍රභූ' නම, තුන් බිම්හි ක්‍රියාව්‍යාකෘතයෙහි ප්‍රභූව 'නෛවට්ඨිකාකතවිපාක ස්වභාවධර්මප්‍රභූ' නම් වේ.

තුන් බිම්හි විපාකයෙහි ප්‍රභූව 'උපාදින්නොපාදනියප්‍රභූ' නම. තුන් බිම්හි කුශලයෙහි, තුන් බිම්හි ක්‍රියාව්‍යාකෘතයෙහි ප්‍රභූව 'අනුපාදින්නොපාදනියප්‍රභූ' නම. සතර මාර්ගයෙහි සතර ඵලයෙහි ප්‍රභූව 'අනුපාදින්නඅනුපාදනියප්‍රභූ' නම් වේ.

චිත්තස්ථවාරයන් හා සම්ප්‍රයුක්ත ප්‍රභූව 'සචිත්තස්ථවාරප්‍රභූ' නම. චිත්තස්ථවාරයන් වූ විවාරය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූ ප්‍රභූව 'අචිත්තස්ථවාරමාත්‍ර ප්‍රභූ' නම. චිත්තස්ථවාරයෙන් විප්‍රයුක්ත වූ ප්‍රභූව 'අචිත්තස්ථවාරප්‍රභූ' නම් වේ.

ප්‍රීතිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූ ප්‍රභූව 'ප්‍රීතියහගතප්‍රභූ' නම. සුඛය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූ ප්‍රභූව 'සුඛසහගතප්‍රභූ' නම. උපෙක්ෂාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූ ප්‍රභූව 'උපෙක්ෂාසහගත ප්‍රභූ' නම් වේ.

තුන් බිම්හි කුශලයෙහි ප්‍රභූව 'ආවයගාමීනිප්‍රභූ' නම. සතර මාර්ගයෙහි ප්‍රභූව 'අවයගාමීනිප්‍රභූ' නම. සතර බිම්හි විපාකයෙහි, තුන් බිම්හි ක්‍රියාව්‍යාකෘතයෙහි ප්‍රභූව 'නෛවට්ඨිකාකතවිපාකවයගාමීනිප්‍රභූ' නම් වේ.

සතර මාර්ගයෙහි, තුන් ඵලයෙහි ප්‍රභූව 'ශෛක්ෂප්‍රභූ' නම. මත්තෙහි වූ අර්හත්තු ඵලයෙහි ප්‍රභූව 'අශෛක්ෂප්‍රභූ' නම. තුන් බිම්හි කුශලයෙහි, තුන් බිම්හි විපාකයෙහි තුන් බිම්හි ක්‍රියාව්‍යාකෘතයෙහි ප්‍රභූව 'නෛවශෛක්ෂනාශෛක්ෂප්‍රභූ' නම් වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කාමාවචරකුසලාච්ඡාසාකතෙ පඤ්ඤා පරිත්තා පඤ්ඤා, රූපාවචරා-
රූපාවචරකුසලාච්ඡාසාකතෙ පඤ්ඤා මහග්ගතා පඤ්ඤා, චතුසු මග්ගෙසු
චතුසු ඵලෙසු පඤ්ඤා අපමාණං පඤ්ඤා.

තත්ථ කතමා පරිත්තාරම්මණං පඤ්ඤා : පරිත්තෙ ධම්මෙ ආරම්භ
යා උපපජ්ඣති පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි-
අයං වුච්චති පරිත්තාරම්මණං පඤ්ඤා, තත්ථ කතමා මහග්ගතාරම්මණං
පඤ්ඤා : මහග්ගතෙ ධම්මෙ ආරම්භ යා උපපජ්ඣති පඤ්ඤා පජානනා
-පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි, අයං වුච්චති මහග්ගතාරම්මණං
පඤ්ඤා. තත්ථ කතමා අපමාණාරම්මණං පඤ්ඤා : අපමාණෙ ධම්මෙ
ආරම්භ යා උපපජ්ඣති පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො
සම්මාදිට්ඨි, අයං වුච්චති අපමාණාරම්මණං පඤ්ඤා.

තත්ථ කතමා මග්ගාරම්මණං පඤ්ඤා : අරියමග්ගං ආරම්භ යා
උපපජ්ඣති පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි,
අයං වුච්චති මග්ගාරම්මණං පඤ්ඤා. චතුසු මග්ගෙසු පඤ්ඤා මග්ග-
ගෙතුකා පඤ්ඤා. තත්ථ කතමා මග්ගාධිපතීති පඤ්ඤා : අරියමග්ගං
අධිපතීං කරිත්වා යා උපපජ්ඣති පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො
ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි, අයං වුච්චති මග්ගාධිපතීති පඤ්ඤා.

චතුසු භූමියු විපාකෙ පඤ්ඤා සියා උප්පන්නා සියා උප්පාදිතී, න
චත්තබ්බා අනුප්පන්නාති. චතුසු භූමියු කුසලේ, නිසු භූමියු කිරියා
ඛ්‍යාතකතෙ පඤ්ඤා සියා උප්පන්නා සියා අනුප්පන්නා, න චත්තබ්බා
උප්පාදිතීති.

සබ්බාච පඤ්ඤා සියා අතීතා සියා අනාගතා සියා පච්චුප්පන්නා.

තත්ථ කතමා අතීතාරම්මණං පඤ්ඤා : අතීතෙ ධම්මෙ ආරම්භ යා
උපපජ්ඣති පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි
අයං වුච්චති අතීතාරම්මණං පඤ්ඤා. තත්ථ කතමා අනාගතාරම්මණං
පඤ්ඤා : අනාගතෙ ධම්මෙ ආරම්භ යා උපපජ්ඣති පඤ්ඤා පජානනා
-පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි, අයං වුච්චති අනාගතාරම්මණං
පඤ්ඤා. තත්ථ කතමා පච්චුප්පන්නාරම්මණං පඤ්ඤා : පච්චුප්පන්න
ධම්මෙ ආරම්භ යා උපපජ්ඣති පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො
ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි, අයං වුච්චති පච්චුප්පන්නාරම්මණං පඤ්ඤා.

සබ්බාච පඤ්ඤා සියා අජ්ඣත්තා සියා බහිඤා සියා අජ්ඣත්තබහිඤා.

තත්ථ කතමා අජ්ඣත්තාරම්මණං පඤ්ඤා : අජ්ඣත්තෙ ධම්මෙ
ආරම්භ යා උපපජ්ඣති පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො
සම්මාදිට්ඨි, අයං වුච්චති අජ්ඣත්තාරම්මණං පඤ්ඤා. තත්ථ කතමා
බහිඤාරම්මණං පඤ්ඤා : බහිඤා ධම්මෙ ආරම්භ යා උපපජ්ඣති පඤ්ඤා
පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි, අයං වුච්චති
බහිඤාරම්මණං පඤ්ඤා. තත්ථ කතමා අජ්ඣත්තබහිඤාරම්මණං පඤ්ඤා :
අජ්ඣත්තබහිඤා ධම්මෙ ආරම්භ යා උපපජ්ඣති පඤ්ඤා පජානනා
-පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි, අයං වුච්චති අජ්ඣත්තබහිඤා-
රම්මණං පඤ්ඤා.

ඵම්මං තිවිධෙන සූත්‍රාණිඤ්ඤා.

තිසං.

කාමාවචරකුශලාච්ඡාසායෙහි ප්‍රඥව 'පරිත්තප්‍රඥ' නම, රූපාවචරකුශලාච්ඡාසායෙහි ප්‍රඥව 'මහදග්ගප්‍රඥ' නම, සතර මාර්ගයෙහි සතර ඵලයෙහි ප්‍රඥව 'අප්‍රමාණප්‍රඥ' නම් වේ.

එහි පරිත්තාලම්බනප්‍රඥ කවර යත් : පරිත්තධර්මයන් නිසා යම් ප්‍රඥවක් ප්‍රජානන යෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිවයෙක් සමාග්දෘෂ්ටියෙක් උපදී ද, මේ 'පරිත්තාලම්බන ප්‍රඥ' යි කියනු ලැබේ. එහි මහදග්ගාලම්බනප්‍රඥ කවර යත් : මහදග්ගධර්මයන් නිසා යම් ප්‍රඥවක් ප්‍රජානනයෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිවයෙක් සමාග්දෘෂ්ටියෙක් වේ ද, මේ 'මහදග්ගාලම්බනප්‍රඥ' යි කියනු ලැබේ. එහි අප්‍රමාණලම්බනප්‍රඥ කවර යත් : අප්‍රමාණධර්මයන් නිසා යම් ප්‍රඥවක් ප්‍රජානනයෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිවයෙක් සමාග්දෘෂ්ටියෙක් වේ ද, මේ 'අප්‍රමාණාලම්බනප්‍රඥ' යි කියනු ලැබේ.

එහි මාර්ගාලම්බනප්‍රඥ කවර යත් : ආයාමාර්ගය නිසා යම් ප්‍රඥවක් ප්‍රජානන යෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිවයෙක් සමාග්දෘෂ්ටියෙක් උපදී ද, මේ 'මාර්ගාලම්බන ප්‍රඥ' යි කියනු ලැබේ. එහි මාර්ගාධිපතිප්‍රඥ කවර යත් : ආයාමාර්ගය අධිපති කොට ගෙන යම් ප්‍රඥවක් ප්‍රජානනයෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිවයෙක් සමාග්දෘෂ්ටියෙක් වේ ද, මේ 'මාර්ගාධිපතිප්‍රඥ' යි කියනු ලැබේ. පිටු බිම්හි විපාකයෙහි ප්‍රඥව උත්පන්න ද වන්නේ ය, උත්පාදී ද වන්නේ යි. 'අනුත්පන්න' යි නො කියුතු ය. පිටු බිම්හි කුශලයෙහි, තුන් බිම්හි ක්‍රියාව්‍යාකෘතයෙහි ප්‍රඥව උත්පන්න ද වන්නේ ය, අනුත්පන්න ද වන්නේ යි. 'උත්පාදී' යි නො කියුතු යි.

තැම ප්‍රඥව අතීත ද වන්නේ ය, අනාගත ද වන්නේ ය, ප්‍රත්‍යුත්පන්න ද වන්නේ යි.

එහි අකීතාලම්බනප්‍රඥ කවර යත් : අතීතධර්මයන් නිසා යම් ප්‍රඥවක් ප්‍රජානන යෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිවයෙක් සමාග්දෘෂ්ටියෙක් වේ ද, මේ 'අකීතාලම්බන ප්‍රඥ' යි කියනු ලැබේ. එහි අනාගතාලම්බනප්‍රඥ කවර යත් : අනාගතධර්මයන් නිසා යම් ප්‍රඥවක් ප්‍රජානනයෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිවයෙක් සමාග්දෘෂ්ටියෙක් වේ ද, මේ 'අනාගතාලම්බනප්‍රඥ' යි කියනු ලැබේ. එහි ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බනප්‍රඥ කවර යත් : ප්‍රත්‍යුත්පන්නධර්මයන් නිසා යම් ප්‍රඥවක් ප්‍රජානනයෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිවයෙක් සමාග්දෘෂ්ටියෙක් වේ ද, මේ 'ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බනප්‍රඥ' යි කියනු ලැබේ.

තැම ප්‍රඥව අධ්‍යාත්ම ද වන්නේ ය, ඛාහිර ද වන්නේ ය, අධ්‍යාත්මඛාහිර ද වන්නේ යි.

එහි අධ්‍යාත්මාලම්බනප්‍රඥ කවර යත් : අධ්‍යාත්මධර්මයන් නිසා යම් ප්‍රඥවක් ප්‍රජානනයෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිවයෙක් සමාග්දෘෂ්ටියෙක් වේ ද, මේ 'අධ්‍යාත්මාලම්බනප්‍රඥ' යි කියනු ලැබේ. එහි ඛාහිරාලම්බනප්‍රඥ කවර යත් : ඛාහිරධර්මයන් නිසා යම් ප්‍රඥවක් ප්‍රජානනයෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිවයෙක් සමාග්දෘෂ්ටියෙක් වේ ද, මේ 'ඛාහිරාලම්බනප්‍රඥ' යි කියනු ලැබේ. එහි අධ්‍යාත්මඛාහිරාලම්බනප්‍රඥ කවර යත් : අධ්‍යාත්මඛාහිරධර්මයන් නිසා යම් ප්‍රඥවක් ප්‍රජානනයෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිවයෙක් සමාග්දෘෂ්ටියෙක් වේ ද, මේ 'අධ්‍යාත්මඛාහිරාලම්බනප්‍රඥ' යි කියනු ලැබේ.

මෙසේ ත්‍රිප්‍රකාරයෙන් ඥානවස්තු වේ.

ත්‍රික යි.

820. තත් කතමං කමසසකතං ඤාණං : අභි දින්නං, අභි සිට්ඨං, අභි හුතං, අභි සුකට්ඨකතපානං කමානං ඵලං විපාකො, අභි අයං ලොකො, අභි පරො ලොකො, අභි මාතා, අභි පිතා, අභි සත්තා ඔපපාතිකා, අභි ලොකෙ සමණව්‍යාභිණා සමමය්‍යනා සමමා පටිපන්නා, යෙ ඉමං ච ලොකං පරං ච ලොකං සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා පච්චෙදන්තී යා ඵවරූපා පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සමමාදිට්ඨී ඉදං වුච්චති කමසසකතං ඤාණං. ථපෙත්වා සච්චානුලොමිකං ඤාණං සබ්බාපි සාසවා කුසලා පඤ්ඤා කමසසකතං ඤාණං. තත් කතමං සච්චානුලොමිකං ඤාණං : රූපං අනිච්චනති වා වෙදනා -පෙ- සඤ්ඤා -පෙ- සංඛාරා -පෙ- විඤ්ඤාණං අනිච්චනති වා යා ඵවරූපි අනුලොමිකා ඛනති දිට්ඨී රූපී මුතී¹ පෙක්ඛා ධම්මනිජ්ඣානකකන්තති ඉදං වුච්චති සච්චානුලොමිකං ඤාණං. චතුසු මග්ගෙසු පඤ්ඤා මග්ගසමඛිනිය ඤාණං. චතුසු ඵලෙසු පඤ්ඤා ඵලසමඛිනිය ඤාණං. මග්ගසමඛිනිය ඤාණං දුක්ඛපෙතං ඤාණං, දුක්ඛසමුදයපෙතං ඤාණං, දුක්ඛනිරෝධෙ-පෙතං ඤාණං, දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපද්‍යපෙතං ඤාණං.

තත් කතමං දුක්ඛ ඤාණං : දුක්ඛං ආරබ්භ යා උපපජ්ජති පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සමමාදිට්ඨී, ඉදං වුච්චති දුක්ඛ ඤාණං. දුක්ඛසමුදයං ආරබ්භ -පෙ- දුක්ඛනිරෝධං ආරබ්භ -පෙ- දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදං ආරබ්භ යා උපපජ්ජති පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සමමාදිට්ඨී, ඉදං වුච්චති දුක්ඛ නිරෝධගාමිනියා පටිපද්‍ය ඤාණං.

කාමාවචරකුසලාඛ්‍යාකතෙ පඤ්ඤා කාමාවචර පඤ්ඤා, රූපාවචර කුසලාඛ්‍යාකතෙ පඤ්ඤා රූපාවචර පඤ්ඤා, අරූපාවචරකුසලාඛ්‍යාකතෙ පඤ්ඤා අරූපාවචර පඤ්ඤා, චතුසු මග්ගෙසු චතුසු ඵලෙසු පඤ්ඤා අපරියාපනතා පඤ්ඤා.

තත් කතමං ධම්මෙ ඤාණං : චතුසු මග්ගෙසු චතුසු ඵලෙසු පඤ්ඤා ධම්මෙ ඤාණං.

සො ඉමිනා ධම්මෙත ඤාතෙන දිට්ඨෙන පතෙනන විදිතෙන පරිසොගාලෙනන අතීතානාගතෙන නයං තෙනි යෙ පි තෙච්ඡි අතීතමඤ්ඤානං සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා දුක්ඛං අබ්‍යඤ්ඤංසු, දුක්ඛසමුදයං අබ්‍යඤ්ඤංසු, දුක්ඛනිරෝධං අබ්‍යඤ්ඤංසු, දුක්ඛනිරෝධගාමිනීපටිපදං අබ්‍යඤ්ඤංසු, ඉමඤ්ඤෙව තෙ දුක්ඛං අබ්‍යඤ්ඤංසු, ඉමඤ්ඤෙව තෙ දුක්ඛසමුදයං අබ්‍යඤ්ඤංසු, ඉමඤ්ඤෙව තෙ දුක්ඛනිරෝධං අබ්‍යඤ්ඤංසු, ඉමඤ්ඤෙව තෙ දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදං අබ්‍යඤ්ඤංසු. යෙපි කෙච්ඡි අනාගත-මඤ්ඤානං සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා දුක්ඛං අභිජානියානති, දුක්ඛසමුදයං අභිජානියානති, දුක්ඛනිරෝධං අභිජානියානති, දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදං අභිජානියානති, ඉමඤ්ඤෙව තෙ දුක්ඛං අභිජානියානති. ඉමඤ්ඤෙව තෙ දුක්ඛසමුදයං අභිජානියානති, ඉමඤ්ඤෙව තෙ දුක්ඛ නිරෝධං අභිජානියානති, ඉමඤ්ඤෙව තෙ දුක්ඛනිරෝධගාමිනීපටිපදං අභිජානියානතීති යා තත් පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්ම-විචයො සමමාදිට්ඨී, ඉදං වුච්චති අනියෙ ඤාණං.

1. මුදි - සිරිමු, මජ්ඣ.

820. එහි කර්මස්ථානාදිකතකවරෙ යත් : ' දුන් දයෙහි ඵල ඇත, යාගයෙහි ඵල ඇත, පුරායෙහි ඵල ඇත, සුකෘතදුෂ්කෘතකර්මයන්ගේ ඵල විපාක ඇත, මෙ ලොව ඇත, පරලොව ඇත, මව් ඇත, පියා ඇත, ඔපපාතිකසත්වයෝ ඇත, යම් කෙනෙක් මෙ ලොව ද පරලොව ද තුමු විශිෂ්ටඥනයෙන් දැන ප්‍රත්‍යක්ෂ කොට ප්‍රකාශ කෙරෙත් ද, එබඳු වූ සමාග්ගත වූ සමායක්ප්‍රතිපත්ත වූ මහණබමුණෝ ඇතැ ' යි යම් මෙ බඳු වූ ප්‍රඥවක් ප්‍රජානනයෙන් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිවයයෙක් සමාග්දෘෂ්ටියෙක් වේ ද, මේ ' කර්ම ස්වකෘතඥන ' යි කියනු ලැබේ. සත්‍යානුලෝමිකඥනය තබා සියලු ම සාප්‍රවකුශල ප්‍රඥව කර්මස්වකෘතඥන නම. එහි සත්‍යානුලෝමිකඥනය කවරෙ යත් : රූපය අතිත්‍යා යි හෝ වේදනාව-සංඥාව-සංස්කාරය-විඥනය අතිත්‍යා යි හෝ යම් මෙබඳු අනුලෝමික වූ ක්ෂාන්තියක් දෘෂ්ටියක් රූපියක් මුතියක් ප්‍රේක්ෂාවක් ධර්මනිධ්‍යානක්ෂාන්තියක් වේ ද, මේ ' සත්‍යානුලෝමිකඥන ' යි කියනු ලැබේ. සතර මාර්ගයෙහි ප්‍රඥව මාර්ගසමධිගීහ්‍රණේ ඥන යි. සතර ඵලයෙහි ප්‍රඥව ඵලසමධිගීහ්‍රණේ ඥන යි. මාර්ග සමධිගීහ්‍රණේ (යම්) ඥනයෙක් වේ ද, තෙල දුෂ්ටයෙහි ඥන ද වෙයි, දුෂ්ටප්‍රියෙහි ඥන ද වෙයි, දුෂ්ටනිරෝධයෙහි ඥන ද වෙයි, දුෂ්ටනිරෝධගාමීනිප්‍රතිපදයෙහි ඥන ද වේ.

එහි දුෂ්ටයෙහි ඥන කවරෙ යත් : දුෂ්ට නිසා යම් ප්‍රඥයෙක් ප්‍රජානනයෙන් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිවයයෙක් සමාග්දෘෂ්ටියෙක් උපදී ද, මේ ' දුෂ්ටයෙහි ඥන ' යි කියනු ලැබේ. දුෂ්ටප්‍රිය නිසා දුෂ්ටනිරෝධය නිසා දුෂ්ටනිරෝධගාමීනිප්‍රතිපදව නිසා යම් ප්‍රඥයෙක් ප්‍රජානනයෙන් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිවයයෙක් සමාග්දෘෂ්ටියෙක් උපදී ද, මේ ' දුෂ්ටනිරෝධගාමීනිප්‍රතිපදයෙහි ඥන ' යි කියනු ලැබේ.

කාමාවචරකුශලාච්ඡාසකෘතයෙහි ප්‍රඥව කාමාවචරප්‍රඥ ය, රූපාවචරකුශලාච්ඡාසකෘත යෙහි ප්‍රඥව රූපාවචරප්‍රඥ ය, අරූපාවචරකුශලාච්ඡාසකෘතයෙහි ප්‍රඥව අරූපාවචරප්‍රඥ ය, සතර මාර්ගයෙහි සතර ඵලයෙහි ප්‍රඥව අපයභාපත්තප්‍රඥ යි.

එහි ' ධර්මයෙහි ඥන ' කවරෙ යත් : සතර මාර්ගයෙහි සතර ඵලයෙහි ප්‍රඥව ධර්මයෙහි ඥනය යි. හෙතෙම මේ දන්තා ලද දක්තා ලද පැමිණෙන ලද ප්‍රකට කරන ලද බැසැගෙන සිටි මාර්ගඥන සධිබ්‍යාත ධර්මයෙන් අතීතානාගතයෙහි නයසධිබ්‍යාත ප්‍රත්‍ය වේක්ෂාඥනයට පමුණුවයි. ' අතීතකාලයෙහි යම් කිසි මහණ කෙනෙක් හෝ බමුණු කෙනෙක් හෝ දුෂ්ට ප්‍රතිවේධ කළාහු ද, දුෂ්ටප්‍රිය ප්‍රතිවේධ කළාහු ද, දුෂ්ටනිරෝධය ප්‍රතිවේධ කළාහු ද, දුෂ්ටනිරෝධගාමීනිප්‍රතිපදව ප්‍රතිවේධ කළාහු ද, ඔහු මෙ ම දුෂ්ට ප්‍රතිවේධ කළහ, මෙ ම දුෂ්ටප්‍රිය ප්‍රතිවේධ කළහ, මෙ ම දුෂ්ටනිරෝධය ප්‍රතිවේධ කළහ, මෙ ම දුෂ්ටනිරෝධගාමීනිප්‍රතිපදව ප්‍රතිවේධ කළහ. අනාගතකාලයෙහි යම් කිසි මහණ කෙනෙක් හෝ බමුණු කෙනෙක් හෝ දුෂ්ට ප්‍රතිවේධ කරන්නාහු ද, දුෂ්ටප්‍රිය ප්‍රතිවේධ කරන්නාහු ද, දුෂ්ටනිරෝධය ප්‍රතිවේධ කරන්නාහු ද, දුෂ්ටනිරෝධගාමීනිප්‍රතිපදව ප්‍රතිවේධ කරන්නාහු ද, ඔහු මෙ ම දුෂ්ට ප්‍රතිවේධ කරන්නාහ, මෙ ම දුෂ්ටප්‍රිය ප්‍රතිවේධ කරන්නාහ, මෙ ම දුෂ්ටනිරෝධය ප්‍රතිවේධ කරන්නාහ, මෙ ම දුෂ්ටනිරෝධගාමීනි ප්‍රතිපදව ප්‍රතිවේධ කරන්නාහ ' යි. එහි යම් ප්‍රඥයෙක් ප්‍රජානනයෙන් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිවයයෙක් සමාග්දෘෂ්ටියෙක් වේ ද, මේ ' අත්වයෙහි ඥන ' යි කියනු ලැබේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

තත්ත කතමං පරිචේදදෙ¹ සූත්‍රං : ඉධ භික්ඛු පරසත්තානං පරපුත්තලානං චේතසා චේතො පරිච්ච පජානාති. සරාගං වා විත්තං සරාගං විත්තනාති පජානාති විතරාගං වා විත්තං විතරාගං විත්තනාති පජානාති. සද්දෙසං වා විත්තං -පෙ- විතද්දෙසං වා විත්තං -පෙ- සමොහං වා විත්තං -පෙ- විතමොහං වා විත්තං -පෙ- සංඛිත්තං වා විත්තං -පෙ- විකම්මිත්තං වා විත්තං -පෙ- මහග්ගතං වා විත්තං -පෙ- අමහග්ගතං වා විත්තං -පෙ- සඋත්තරං වා විත්තං -පෙ- අනුත්තරං වා විත්තං -පෙ- සමාහිතං වා විත්තං -පෙ- අසමාහිතං වා විත්තං -පෙ- විමුත්තං වා විත්තං -පෙ- අවිමුත්තං වා විත්තං අවිමුත්තං විත්තනාති පජානාතිති යා තත්ත පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි, ඉදං වුච්චති පරිචේදදෙ සූත්‍රං.

ථපෙනා ධම්මෙ සූත්‍රං අනුගෙ සූත්‍රං පරිචේදදෙ සූත්‍රං අවසෙසා පඤ්ඤා සම්මුතිසූත්‍රං.

තත්ත කතමා පඤ්ඤා ආචයාය නො අපචයාය : කාමාවචරකුසලෙ පඤ්ඤා ආචයාය නො අපචයාය, චතුස්ස මග්ගෙස්ස පඤ්ඤා අපචයාය නො ආචයාය, රූපාවචරාරූපාවචරකුසලෙ පඤ්ඤා ආචයාය චෙච අපචයාය ව, අවසෙසා පඤ්ඤා නෙව ආචයාය නො අපචයාය.

තත්තකතමා පඤ්ඤා නිබ්බිද්ධ නො පරිචේධාය : යාය පඤ්ඤාය කාමෙස්ස විතරාගො හොති න ච අභිසංඤ්ඤායො පරිච්ඡේධාති² න ච සච්චාති, අයං වුච්චති පඤ්ඤා නිබ්බිද්ධ නො පරිචේධාය, සෙව ච පඤ්ඤාය කාමෙස්ස විතරාගො සමානො අභිසංඤ්ඤායො පරිච්ඡේධාති න ච සච්චාති, අයං වුච්චති පඤ්ඤා පරිචේධාය නො නිබ්බිද්ධ. චතුස්ස මග්ගෙස්ස පඤ්ඤා නිබ්බිද්ධ චෙව පරිචේධාය ව, අවසෙසා පඤ්ඤා නෙව නිබ්බිද්ධ නො පරිචේධාය.

තත්ත කතමා භානභාගිනී පඤ්ඤා : පථමස්ස කුසලස්ස ලාභිං³ කාමසහගතා සඤ්ඤා මනසිකාරා සමුද්ධරනාති භානභාගිනී පඤ්ඤා. තදනුධම්මතා සති සන්තිට්ඨති සීති⁴භාගිනී පඤ්ඤා අවිතකකසහගතා සඤ්ඤා මනසිකාරා සමුද්ධරනාති විසෙසභාගිනී පඤ්ඤා, නිබ්බිද්ධසහගතා සඤ්ඤා මනසිකාරා සමුද්ධරනාති විරාගපසංහිතා නිබ්බේධභාගිනී පඤ්ඤා.

දුතියස්ස කුසලස්ස ලාභිං³ විතකකසහගතා සඤ්ඤා මනසිකාරා සමුද්ධරනාති භානභාගිනී පඤ්ඤා, තදනුධම්මතා සති සන්තිට්ඨති සීති⁴ භාගිනී පඤ්ඤා, උපෙක්ඛාසහගතා සඤ්ඤා මනසිකාරා සමුද්ධරනාති විසෙසභාගිනී පඤ්ඤා. නිබ්බිද්ධසහගතා⁵ සඤ්ඤා මනසිකාරා සමුද්ධරනාති විරාගපසංහිතා⁶ නිබ්බේධ භාගිනී පඤ්ඤා.

තතියස්ස කුසලස්ස ලාභිං³ පිතිස්සවසහගතා සඤ්ඤා මනසිකාරා සමුද්ධරනාති භානභාගිනී පඤ්ඤා, තදනුධම්මතා සති සන්තිට්ඨති සීති⁴ භාගිනී පඤ්ඤා, අදුක්ඛමස්සවසහගතා සඤ්ඤා මනසිකාරා සමුද්ධරනාති විසෙසභාගිනී පඤ්ඤා, නිබ්බිද්ධසහගතා සඤ්ඤා මනසිකාරා සමුද්ධරනාති විරාගපසංහිතා⁶ නිබ්බේධ භාගිනී පඤ්ඤා.

1. පරිචේද - සිරිමු, ස්‍යා. පරිචේද - මජ්ඣ.

2. පරිච්ඡේද - සිරිමු.

3. ලාභි - සිරිමු, මජ්ඣ.

4. සීති - සිරිමු.

5. නිබ්බිද්ධ සහගතා - සිපුච්චි.

6. විරාගප සඤ්ඤා - සිරිමු,

එහි 'පරිච්ඡේදයෙහි ඥාන' කවරෙ යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ තෙම පරසත්ත්වයන් ගේ පරපුද්ගලයන්ගේ සිත (තමාගේ) සිතින් පිරිසිදු දැනගනියි. සරාග වූ හෝ සිත සරාග වූ සිතැ යි දැනගනියි, විතරාග වූ හෝ සිත විතරාග වූ සිතැ යි දැනගනියි, සදෙස වූ හෝ සිත ... විතදෙස වූ හෝ සිත ... සමොහ වූ හෝ සිත ... විතමොහ වූ හෝ සිත ... සංක්ෂිප්ත වූ හෝ සිත ... වික්ෂිප්ත වූ හෝ සිත ... මහද්ගත වූ හෝ සිත ... මහද්ගත නො වූ හෝ සිත ... සඋත්තර වූ හෝ සිත ... අනුත්තර වූ හෝ සිත ... සමාහිත වූ හෝ සිත ... සමාහිත නො වූ හෝ සිත ... විමුක්ත වූ හෝ සිත ... විමුක්ත නො වූ හෝ සිත විමුක්ත නො වූ සිතැ යි දැනගනී යයි. එහි යම් ප්‍රඥයෙක් ප්‍රජානනයෙන් ... අමොහයෙන් ධර්මවිවයයෙන් සමාග්දෘෂ්ටියෙන් වෙ ද, මේ 'පරිච්ඡේදයෙහි ඥාන' යි කියනු ලැබේ.

ධර්මයෙහි ඥානය තබා අත්වයෙහි ඥානය තබා පරිච්ඡේදයෙහි ඥානය තබා අවශෙෂ ඥානය සංවෘතීඥාන යි.

එහි ආවය පිණිස වූ අපවය පිණිස නො වූ ප්‍රඥ කවර යත් : කාමාවචරකුශලයෙහි ප්‍රඥව ආවය පිණිස වෙයි, අපවය පිණිස නො වෙයි, සතර මාර්ගයෙහි ප්‍රඥව අපවය පිණිස වෙයි, ආවය පිණිස නො වෙයි. රූපාවචරඅරූපාවචරකුශලයෙහි ප්‍රඥව ආවය පිණිසත් අපවය පිණිසත් වෙයි. අවශෙෂප්‍රඥව නො ම ආවය පිණිස නො ද අපවය පිණිස වෙ.

එහි නිර්වේදය පිණිස වූ ප්‍රතිවේධය පිණිස නො වූ ප්‍රඥ කවර යත් : යම් ප්‍රඥයෙකින් කාමයෙහි පහ වූ රාග ඇත්තේ වෙ ද, නො ද අභිඤ්චන් නො ද සත්‍යයන් ප්‍රතිවේධ කෙරේ ද, මේ 'නිර්වේදය පිණිස වූ ප්‍රතිවේධය පිණිස නො වූ ප්‍රඥ' යි කියනු ලැබේ. හෙ ම ප්‍රඥ යෙන් කාමයෙහි පහ වූ රාග ඇත්තේ අභිඤ්චන් ප්‍රතිවේධ කෙරෙයි. නො ද සත්‍යයන් ප්‍රතිවේධ කෙරෙයි. මේ 'ප්‍රතිවේධය පිණිස වූ නිර්වේදය පිණිස නො වූ ප්‍රඥ' යි කියනු ලැබේ. සතර මාර්ගයෙහි ප්‍රඥව නිර්වේදය පිණිසත් ප්‍රතිවේධය පිණිසත් වෙයි. අවශෙෂ ප්‍රඥව නො ම නිර්වේදය පිණිස නො ද ප්‍රතිවේධය පිණිස වෙ.

එහි භානභාගිනිප්‍රඥ කවර යත් : ප්‍රථමධ්‍යානලාභිත්‍ර කාමසහගතසංඤ්චනසිකාරයෝ පෙළුන් නම් භානභාගිනිප්‍රඥ ය. තද්‍යුරූප වූ (මීර්‍යා) ස්මෘතිය සිටි නම් ස්මිතිභාගිනි ප්‍රඥ ය, අවිතර්ක (ද්විතීයධ්‍යාන) සහගත වූ සංඤ්චනසිකාරයෝ පෙළුන් නම් විශෙෂ භාගිනිප්‍රඥ ය, නිර්වේද සම්මාන විදර්ශනාඥන සහගත වූ විරාගයෙන් යුක්ත වූ සංඤ් චනසිකාරයෝ (නිවන් පසක් කරනු පිණිස) පෙළුන් නම් නිර්වේදභාගිනිප්‍රඥ යි.

ද්විතීයධ්‍යානලාභිත්‍ර විතර්කසහගත වූ සංඤ්චනසිකාරයෝ පෙළුන් නම් භානභාගිනි ප්‍රඥ ය, තද්‍යුරූප වූ ස්මෘතිය සිටි නම් ස්මිතිභාගිනිප්‍රඥ ය, උපෙක්ෂාසහගතසංඤ්චනසිකාර යෝ පෙළුන් නම් විශෙෂභාගිනිප්‍රඥ ය, නිර්වේදසහගත වූ විරාගයෙන් යුත් සංඤ්චනසිකාර යෝ පෙළුන් නම් නිර්වේදභාගිනිප්‍රඥ යි.

තෘතීයධ්‍යානලාභිත්‍ර ප්‍රීතිසුඛසහගත වූ සංඤ්චනසිකාරයෝ පෙළුන් නම් භානභාගිනි ප්‍රඥ ය, තද්‍යුරූප වූ ස්මෘතිය සිටි නම් ස්මිතිභාගිනිප්‍රඥ ය, උපෙක්ෂාසහගත වූ සංඤ්චනසිකාරයෝ පෙළුන් නම් විශෙෂභාගිනිප්‍රඥ ය, නිර්වේදසහගත වූ විරාගයෙන් යුත් සංඤ් චනසිකාරයෝ පෙළුන් නම් නිර්වේදභාගිනිප්‍රඥ යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

චතුස්තස්‍ය ක්‍රියාතස්‍ය ලාභිං උපෙක්ඛාසගතො සඤ්ඤා මනසිකාරා සමුද්වරනාහි භානභාගිනී පඤ්ඤා, තදනුබලමනා සති සන්තිධානී සීතිභාගිනී පඤ්ඤා, ආකාශානඤ්ඤායතනසගතො සඤ්ඤා මනසිකාරා සමුද්වරනාහි විසෙසභාගිනී පඤ්ඤා, නිබ්බිද්‍යගතො සඤ්ඤා මනසිකාරා සමුද්වරනාහි විරාගපසංහිතා නිබ්බෙධභාගිනී පඤ්ඤා.

ආකාශානඤ්ඤායතනස්‍ය ලාභිං¹ රූපසගතො සඤ්ඤා මනසිකාරා සමුද්වරනාහි භානභාගිනී පඤ්ඤා, තදනුබලමනා සති සන්තිධානී සීතිභාගිනී පඤ්ඤා, විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනසගතො සඤ්ඤා මනසිකාරා සමුද්වරනාහි විසෙසභාගිනී පඤ්ඤා, නිබ්බිද්‍යගතො සඤ්ඤා මනසිකාරා සමුද්වරනාහි විරාගපසංහිතා නිබ්බෙධභාගිනී පඤ්ඤා.

විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනස්‍ය ලාභිං² ආකාශානඤ්ඤායතනසගතො සඤ්ඤා මනසිකාරා සමුද්වරනාහි භානභාගිනී පඤ්ඤා, තදනුබලමනා සති සන්තිධානී සීතිභාගිනී පඤ්ඤා, ආකිඤ්ඤායතනසගතො සඤ්ඤා මනසිකාරා සමුද්වරනාහි විසෙසභාගිනී පඤ්ඤා, නිබ්බිද්‍යගතො සඤ්ඤා මනසිකාරා සමුද්වරනාහි විරාගපසංහිතා නිබ්බෙධභාගිනී පඤ්ඤා.

ආකිඤ්ඤායතනස්‍ය ලාභිං³ විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනසගතො සඤ්ඤා මනසිකාරා සමුද්වරනාහි භානභාගිනී පඤ්ඤා, තදනුබලමනා සති සන්තිධානී සීතිභාගිනී පඤ්ඤා, නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසගතො සඤ්ඤා මනසිකාරා සමුද්වරනාහි විසෙසභාගිනී පඤ්ඤා, නිබ්බිද්‍යගතො සඤ්ඤා මනසිකාරා සමුද්වරනාහි විරාගපසංහිතා නිබ්බෙධභාගිනී පඤ්ඤා.

තස්‍ය කතමා චතස්‍සො පටිසම්භිද්‍ය : අත්ථපටිසම්භිද්‍ය ඛම්මපටිසම්භිද්‍ය නිරුත්තරපටිසම්භිද්‍ය පටිභානපටිසම්භිද්‍ය. අත්ථො ඤාණං අත්ථපටිසම්භිද්‍ය, ඛම්මෙ ඤාණං ඛම්මපටිසම්භිද්‍ය, තත්ථඛම්මනිරුත්තරාභිලාපෙ ඤාණං නිරුත්තරපටිසම්භිද්‍ය, ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානපටිසම්භිද්‍ය, ඉමා චතස්‍සො පටිසම්භිද්‍ය.

තස්‍ය කතමා චතස්‍සො පටිපද්‍ය : දුක්ඛා පටිපද්‍ය⁴ දකුභිඤ්ඤා පඤ්ඤා, දුක්ඛා පටිපද්‍ය ඩ්‍යාභිඤ්ඤා පඤ්ඤා, සුඛා පටිපද්‍ය⁵ දකුභිඤ්ඤා පඤ්ඤා, සුඛා පටිපද්‍ය ඩ්‍යාභිඤ්ඤා පඤ්ඤා.

තස්‍ය කතමා දුක්ඛා පටිපද්‍ය දකුභිඤ්ඤා පඤ්ඤා : කිචේන්ත කසිරේන සමාධිං උප්පාදෙන්නස්‍ය දකුභි තණ්හානං⁴ අභිජානනස්‍ය යා උප්පජ්ඣති පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ඛම්මවිච්ඡෙයා සම්මාදිට්ඨි, අයං වුච්චති දුක්ඛා පටිපද්‍ය දකුභිඤ්ඤා පඤ්ඤා.

තස්‍ය කතමා දුක්ඛා පටිපද්‍ය ඩ්‍යාභිඤ්ඤා පඤ්ඤා : කිචේන්ත කසිරේන සමාධිං උප්පාදෙන්නස්‍ය ඩ්‍යාපං තණ්හානං⁵ අභිජානනස්‍ය යා උප්පජ්ඣති පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ඛම්මවිච්ඡෙයා සම්මාදිට්ඨි, අයං වුච්චති දුක්ඛා පටිපද්‍ය ඩ්‍යාභිඤ්ඤා පඤ්ඤා.

තස්‍ය කතමා සුඛා පටිපද්‍ය⁴ දකුභිඤ්ඤා පඤ්ඤා : අකිචේන්ත අකසිරේන සමාධිං උප්පාදෙන්නස්‍ය දකුභි තණ්හානං⁴ අභිජානනස්‍ය යා උප්පජ්ඣති පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ඛම්මවිච්ඡෙයා සම්මාදිට්ඨි, අයං වුච්චති සුඛා පටිපද්‍ය දකුභිඤ්ඤා පඤ්ඤා.

තස්‍ය කතමා සුඛා පටිපද්‍ය ඩ්‍යාභිඤ්ඤා පඤ්ඤා : අකිචේන්ත අකසිරේන සමාධිං උප්පාදෙන්නස්‍ය ඩ්‍යාපං තණ්හානං⁵ අභිජානනස්‍ය යා උප්පජ්ඣති පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ඛම්මවිච්ඡෙයා සම්මාදිට්ඨි, අයං වුච්චති සුඛා පටිපද්‍ය ඩ්‍යාභිඤ්ඤා පඤ්ඤා. ඉමා චතස්‍සො පටිපද්‍ය.

1. ලාභි - සිරිමු.

2. දුක්ඛපටිපද්‍ය - මජ්ඣං.

3. සුඛපටිපද්‍ය - මජ්ඣං.

4. දකුභි තණ්හානං - සිරිමු.

5. තණ්හානං - සිරිමු.

වතුර්ථධ්‍යානලාභිත්‍ර උපක්ෂායහගත වූ සංඥමනසිකාරයෝ පෙළුන් නම් භානභාගිනී ප්‍රඥ ය, තදනුරූප වූ ස්මෘතිය සිටි නම් ස්ථිතිභාගිනීප්‍රඥ ය, ආකාශානන්දවායතනසහගත වූ සංඥමනසිකාරයෝ පෙළුන් නම් විශේෂභාගිනීප්‍රඥ ය, නිර්වේදසහගත වූ විරාගයෙන් යුත් සංඥමනසිකාරයෝ පෙළුන් නම් නිර්වේදභාගිනීප්‍රඥ යි.

ආකාශානන්දවායතනලාභිත්‍ර රූපසහගත වූ සංඥමනසිකාරයෝ පෙළුන් නම් භානභාගිනීප්‍රඥ ය, තදනුරූප වූ ස්මෘතිය සිටි නම් ස්ථිතිභාගිනීප්‍රඥ ය, විඤ්ඤාණන්දවායතන සහගත වූ සංඥමනසිකාරයෝ පෙළුන් නම් විශේෂභාගිනීප්‍රඥ ය, නිර්වේදසහගත වූ විරාගයෙන් යුත් සංඥමනසිකාරයෝ පෙළුන් නම් නිර්වේදභාගිනීප්‍රඥ යි.

විඤ්ඤාණන්දවායතනලාභිත්‍ර ආකාශානන්දවායතනසහගත වූ සංඥමනසිකාරයෝ පෙළුන් නම් භානභාගිනීප්‍රඥ ය, තදනුරූප වූ ස්මෘතිය සිටි නම් ස්ථිතිභාගිනීප්‍රඥ ය, ආකිඤ්ඤාණන්දවායතනසහගත වූ සංඥමනසිකාරයෝ පෙළුන් නම් විශේෂභාගිනීප්‍රඥ ය, නිර්වේදසහගත වූ විරාගයෙන් යුත් සංඥමනසිකාරයෝ පෙළුන් නම් නිර්වේදභාගිනීප්‍රඥ යි.

ආකිඤ්ඤාණන්දවායතනලාභිත්‍ර විඤ්ඤාණන්දවායතනසහගත වූ සංඥමනසිකාරයෝ පෙළුන් නම් භානභාගිනීප්‍රඥ ය, තදනුරූප වූ ස්මෘතිය සිටි නම් ස්ථිතිභාගිනීප්‍රඥ ය, නෙවසඤ්ඤාණාසඤ්ඤාණන්දවායතනසහගත වූ සංඥමනසිකාරයෝ පෙළුන් නම් විශේෂභාගිනී ප්‍රඥ ය, නිර්වේදසහගත වූ විරාගයෙන් යුත් සංඥමනසිකාරයෝ පෙළුන් නම් නිර්වේදභාගිනීප්‍රඥ යි.

එහි සතර ප්‍රතිසංවිද්‍ය කවර යත් : අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍ය ය, ධර්මප්‍රතිසංවිද්‍ය ය, නිරුක්තිප්‍රති සංවිද්‍ය ය, ප්‍රතිභානප්‍රතිසංවිද්‍ය යි. අර්ථ (භෙදානුරූප) යෙහි ඥානය අර්ථප්‍රතිසංවිද්‍ය ය, ධර්ම (භෙදානුරූප) යෙහි ඥානය ධර්මප්‍රතිසංවිද්‍ය ය, එහි ස්වභාවනිරුක්තානුරූපයෙහි ඥානය නිරුක්ති ප්‍රතිසංවිද්‍ය ය, ඥානයන්හි ඥානය ප්‍රතිභානප්‍රතිසංවිද්‍ය යි. මොහු සතර ප්‍රතිසංවිද්‍යෝ යි.

එහි සතර ප්‍රතිපද කවරහයත් : දුෂ්ප්‍රතිපත් ඇති දන්ධාභිඤ්ඤා වූ ප්‍රඥ ය, දුෂ්ප්‍රතිපත් ඇති ක්ෂිප්‍රාභිඤ්ඤා වූ ප්‍රඥ ය, සුඛප්‍රතිපත් ඇති දන්ධාභිඤ්ඤා වූ ප්‍රඥ ය, සුඛප්‍රතිපත් ඇති ක්ෂිප්‍රාභිඤ්ඤා වූ ප්‍රඥ යි.

එහි දුෂ්ප්‍රතිපත් ඇති දන්ධාභිඤ්ඤා වූ ප්‍රඥ කවර යත් : දුක්ඛිත් ආයාසයෙන් (ලොකොත්තර) සමාධිය උපදවන්නහුට, ලැයි ව ඒ ලොකොත්තරසමාධි සම්බන්ධ ස්ථානය ප්‍රතිවේධ කරන්නහුට යම් ප්‍රඥයෙක් ප්‍රජානනයක් . . . අමොහයෙක් ධර්ම විවිධයෙක් සමාග්දෘෂ්ටියක් උපදීද, මේ ' දුෂ්ප්‍රතිපත් ඇති දන්ධාභිඤ්ඤා වූ ප්‍රඥ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි දුෂ්ප්‍රතිපත් ඇති ක්ෂිප්‍රාභිඤ්ඤා වූ ප්‍රඥ කවර යත් : දුක්ඛිත් ආයාසයෙන් සමාධිය උපදවන්නහුට, නො ලැයි ව ඒ ස්ථානය ප්‍රතිවේධ කරන්නහුට යම් ප්‍රඥයෙක් ප්‍රජානනයක් . . . අමොහයෙක් ධර්ම විවිධයෙක් සමාග්දෘෂ්ටියක් උපදීද, මේ ' දුෂ්ප්‍රතිපත් ඇති ක්ෂිප්‍රාභිඤ්ඤා වූ ප්‍රඥ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි සුඛප්‍රතිපත් ඇති දන්ධාභිඤ්ඤා වූ ප්‍රඥ කවර යත් : නිදුක්ඛිත් අනායාසයෙන් සමාධිය උපදවන්නහුට ලැයි ව ඒ සමාධිස්ථානය ප්‍රතිවේධ කරන්නහුට යම් ප්‍රඥයෙක් ප්‍රජානනයක් . . . අමොහයෙක් ධර්ම විවිධයෙක් සමාග්දෘෂ්ටියක් උපදීද, මේ ' සුඛප්‍රතිපත් ඇති දන්ධාභිඤ්ඤා වූ ප්‍රඥ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි සුඛප්‍රතිපත් ඇති ක්ෂිප්‍රාභිඤ්ඤා වූ ප්‍රඥ කවර යත් : නිදුක්ඛිත් අනායාසයෙන් සමාධිය උපදවන්නහුට, නො ලැයි ව ඒ සමාධිස්ථානය ප්‍රතිවේධ කරන්නහුට යම් ප්‍රඥයෙක් ප්‍රජානනයක් . . . අමොහයෙක් ධර්ම විවිධයෙක් සමාග්දෘෂ්ටියක් උපදීද, මේ ' සුඛ ප්‍රතිපත් ඇති ක්ෂිප්‍රාභිඤ්ඤා වූ ප්‍රඥ ' යි කියනු ලැබේ. මොහු සතර ප්‍රතිපදෝ යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

තත්තං කතමානි චතතාරී ආරම්භානි : පරිත්තා පරිත්තාරම්භා පඤ්ඤා, පරිත්තා අපමාණාරම්භා පඤ්ඤා, අපමාණා පරිත්තාරම්භා පඤ්ඤා, අපමාණා අපමාණාරම්භා පඤ්ඤා.

තත්තං කතමා පරිත්තා පරිත්තාරම්භා පඤ්ඤා : සමාධියා න නිකාමලාභියා ආරම්භං ථෙංකං ඵරන්තස්ස යා උප්පජ්ඣති පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි, අයං වුව්චති පරිත්තා පරිත්තාරම්භා පඤ්ඤා.

තත්තං කතමා පරිත්තා අපමාණාරම්භා පඤ්ඤා : සමාධියා න නිකාමලාභියා ආරම්භං විපුලං ඵරන්තස්ස යා උප්පජ්ඣති පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි, අයං වුව්චති පරිත්තා අපමාණාරම්භා පඤ්ඤා.

තත්තං කතමා අපමාණා පරිත්තාරම්භා පඤ්ඤා : සමාධියා න නිකාමලාභියා ආරම්භං ථෙංකං ඵරන්තස්ස යා උප්පජ්ඣති පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි, අයං වුව්චති අපමාණා පරිත්තාරම්භා පඤ්ඤා.

තත්තං කතමා අපමාණා අපමාණාරම්භා පඤ්ඤා : සමාධියා න නිකාමලාභියා ආරම්භං විපුලං ඵරන්තස්ස යා උප්පජ්ඣති පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි, අයං වුව්චති අපමාණා අපමාණාරම්භා පඤ්ඤා. ඉමානි චතතාරී ආරම්භානි.

මග්ගසම්ඛිතිස්ස ඤාණං ජරාමරණපෙතං ඤාණං, ජරාමරණ සමුදයෙපෙතං ඤාණං, ජරාමරණනිරෝධෙපෙතං ඤාණං, ජරාමරණ නිරෝධගාමිනියා පටිපද්දයපෙතං ඤාණං.

තත්තං කතමං ජරාමරණ ඤාණං : ජරාමරණං ආරබ්භ යා උප්පජ්ඣති පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි, ඉදං වුව්චති ජරාමරණ ඤාණං. ජරාමරණසමුදයං ආරබ්භ -පෙ- ජරාමරණ නිරෝධං ආරබ්භ -පෙ- ජරාමරණනිරෝධගාමිනියා පටිපද්දං ආරබ්භ යා උප්පජ්ඣති පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි, ඉදං වුව්චති ජරාමරණනිරෝධගාමිනියා පටිපද්දය ඤාණං.

මග්ගසම්ඛිතිස්ස ඤාණං ජාතියාපෙතං ඤාණං -පෙ- භවෙපෙතං ඤාණං -පෙ- උපාද්ධෙපෙතං ඤාණං -පෙ- තණ්හායපෙතං ඤාණං -පෙ- වේදනායපෙතං ඤාණං -පෙ- ඵයෙපෙතං ඤාණං -පෙ- සත්‍යායපෙතං ඤාණං -පෙ- නාමරූපෙපෙතං ඤාණං -පෙ- විඤ්ඤාණෙපෙතං ඤාණං -පෙ-

සංඛාරෙත්ථපෙතං ඤාණං, සංඛාරසමුදයෙපෙතං ඤාණං, සංඛාර නිරෝධෙපෙතං ඤාණං, සංඛාරනිරෝධගාමිනියා පටිපද්දය පෙතං ඤාණං. තත්තං කතමං සංඛාරෙත්ථ ඤාණං : සංඛාරෙ ආරබ්භ යා උප්පජ්ඣති පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි, ඉදං වුව්චති සංඛාරෙත්ථ ඤාණං. සංඛාරසමුදයං ආරබ්භ -පෙ- සංඛාරනිරෝධං ආරබ්භ -පෙ- සංඛාරනිරෝධගාමිනියා පටිපද්දං ආරබ්භ යා උප්පජ්ඣති පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි, ඉදං වුව්චති සංඛාරනිරෝධගාමිනියා පටිපද්දය ඤාණං.

එවං විතුබ්බිමෙති සූත්‍රවච්ඡු.

වතුකතං.

එහි සතර ආලම්බනයෝ කවරහ යත් : පරිත්ත වූ පරිත්තාලම්බනප්‍රඥා ය, පරිත්ත වූ අප්‍රමාණාලම්බනප්‍රඥා ය, අප්‍රමාණ වූ පරිත්තාලම්බනප්‍රඥා ය, අප්‍රමාණ වූ අප්‍රමාණාලම්බන ප්‍රඥා යි.

එහි පරිත්ත වූ පරිත්තාලම්බනප්‍රඥා කවර යත් : නිකාමලාභී (කැමැති සේ ලබන සුලු) නො වූ සමාධිහුගේ අරමුණ අල්ප ව ස්පර්ශ කරන්නාහුට යම් ප්‍රඥයෙක් ප්‍රජානනයක් . . . අමෝහයෙක් ධර්මවිවයයෙක් සමාග්දෘෂ්ටියෙක් වේ ද, මේ ' පරිත්ත වූ පරිත්තාලම්බන ප්‍රඥා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි පරිත්ත වූ අප්‍රමාණාලම්බනප්‍රඥා කවර යත් : නිකාමලාභී නො වූ සමාධිහුගේ අරමුණ විපුල ව ස්පර්ශ කරන්නාහුට යම් ප්‍රඥයෙක් ප්‍රජානනයක් . . . අමෝහයෙක් ධර්මවිවයයෙක් සමාග්දෘෂ්ටියෙක් වේ ද, මේ ' පරිත්ත වූ අප්‍රමාණාලම්බනප්‍රඥා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අප්‍රමාණ වූ පරිත්තාලම්බනප්‍රඥා කවර යත් : නිකාමලාභී සමාධිහුගේ අරමුණ අල්ප ව ස්පර්ශ කරන්නාහුට යම් ප්‍රඥයෙක් ප්‍රජානනයක් . . . අමෝහයෙක් ධර්මවිවය යෙක් සමාග්දෘෂ්ටියෙක් උපදී ද, මේ ' අප්‍රමාණ වූ පරිත්තාලම්බනප්‍රඥා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අප්‍රමාණ වූ අප්‍රමාණාලම්බනප්‍රඥා කවර යත් : නිකාමලාභී සමාධිහුගේ අරමුණ විපුල ව ස්පර්ශ කරන්නාහුට යම් ප්‍රඥයෙක් ප්‍රජානනයක් . . . අමෝහයෙක් ධර්මවිවය යෙක් සමාග්දෘෂ්ටියෙක් උපදී ද මේ ' අප්‍රමාණ වූ අප්‍රමාණාලම්බනප්‍රඥා ' යි කියනු ලැබේ. මොහු සතර ආලම්බනයෝ යි.

මාර්ගසමඛිතීහුගේ යම් ඥානයක් වේ ද තෙල ජරාමරණයෙහි ඥාන ද වෙයි, තෙල ජරාමරණසමුදයෙහි ඥාන ද වෙයි, තෙල ජරාමරණනිරෝධයෙහි ඥාන ද වෙයි, තෙල ජරාමරණනිරෝධගාමිනීප්‍රතිපදයෙහි ඥාන ද වේ.

එහි ජරාමරණයෙහි ඥාන කවරෙ යත් : ජරාමරණය අර්ධය යම් ප්‍රඥයෙක් ප්‍රජානනයක් . . . අමෝහයෙක් ධර්මවිවයයෙක් සමාග්දෘෂ්ටියෙක් උපදී ද, මේ ' ජරාමරණයෙහි ඥාන ' යි කියනු ලැබේ. ජරාමරණසමුදය අර්ධය . . . ජරාමරණනිරෝධය අර්ධය . . . ජරාමරණනිරෝධගාමිනීප්‍රතිපදාව අර්ධය යම් ප්‍රඥයෙක් ප්‍රජානනයක් . . . අමෝහයෙක් ධර්මවිවයයෙක් සමාග්දෘෂ්ටියෙක් උපදී ද මේ ' ජරාමරණනිරෝධගාමිනීප්‍රතිපදයෙහි ඥාන ' යි කියනු ලැබේ.

මාර්ගසමඛිතීහුගේ යම් ඥානයක් වේ ද තෙල ජාතියෙහි ඥානය ද වෙයි, . . . භව යෙහි ඥානය ද වෙයි, . . . උපාදානයෙහි ඥානය ද වෙයි . . . තක්ෂණයෙහි ඥානය ද වෙයි . . . වේදනායෙහි ඥානය ද වෙයි . . . ස්පර්ශයෙහි ඥානය ද වෙයි . . . ෂ්ඛායතනයෙහි ඥානය ද වෙයි . . . නාමරූපයෙහි ඥානය ද වෙයි . . . වීඥානයෙහි ඥානය ද වෙයි . . .

තෙල සංස්කාරයන්හි ඥානය ද වෙයි, සංස්කාරසමුදයෙහි ඥානය ද වෙයි, සංස්කාර නිරෝධයෙහි ඥානය ද වෙයි, සංස්කාරනිරෝධගාමිනීප්‍රතිපදයෙහි ඥානය ද වේ. එහි සංස්කාරයන්හි ඥානය කවර යත් : සංස්කාරයන් නිසා යම් ප්‍රඥයෙක් ප්‍රජානනයක් . . . අමෝහයෙක් ධර්මවිවයයෙක් සමාග්දෘෂ්ටියෙක් උපදී ද, මේ ' සංස්කාරයන්හි ඥාන ' යි කියනු ලැබේ. සංස්කාරසමුදය නිසා . . . සංස්කාරනිරෝධය නිසා . . . සංස්කාර නිරෝධගාමිනීප්‍රතිපදාව නිසා යම් ප්‍රඥයෙක් ප්‍රජානනයක් . . . අමෝහයෙක් ධර්මවිවය යෙක් සමාග්දෘෂ්ටියෙක් උපදී ද, මේ ' සංස්කාරනිරෝධගාමිනීප්‍රතිපදයෙහි ඥාන ' යි කියනු ලැබේ.

මෙසේ වතුන්ප්‍රකාරයෙන් ඥානවස්තු වේ.

වතුන්ක යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

821. තත්ථ කතමො පඤ්ඤාභිකො සම්මාසමාධි : පිතිථරණතා සුඛ ථරණතා චෙතොථරණතා ආලොකථරණතා පච්චචේක්ඛනානිමිතතං. දඹ්බු ක්කිනෙසු පඤ්ඤා පිතිථරණතා, තීසු ක්කිනෙසු පඤ්ඤා සුඛථරණතා, පරච්ඤෙන ඤාණං චෙතොථරණතා, දිබ්බවක්ඛු ආලොකථරණතා, තම්මා තම්මා සමාධිමා පුට්ඨිතස්ස පච්චචේක්ඛනාඤාණං පච්චචේක්ඛනා නිමිතතං, අයං පුට්ඨිති පඤ්ඤාභිකො සම්මාසමාධි.

තත්ථ කතමො පඤ්ඤාභිකො සම්මාසමාධි : අයං සමාධි පච්චුප්පත්තසුඛො චෙව අයතිඤ්ඤා සුඛවිපාකොති පච්චත්තඤ්ඤාච ඤාණං උපපජ්ජති, අයං සමාධි අරියො නිරුමිතොති පච්චත්තඤ්ඤාච ඤාණං උපපජ්ජති, අයං සමාධි අනාපුරිතසෙවිතොති¹ පච්චත්තඤ්ඤාච ඤාණං උපපජ්ජති, අයං සමාධි සන්තො පඤ්ඤො පටිපසංගාධිලඤ්ඤො² ඵකොධිභාවාධිගතො න සසංඛාරනිග්ගස්ස වාරිතවතොති³ පච්චත්තඤ්ඤාච ඤාණං උපපජ්ජති. භො ඛො පනාහං ඉමං සමාධිං සතො සමාපජ්ජාමි සතො උට්ඨාහාමිති පච්චත්තඤ්ඤාච ඤාණං උපපජ්ජති. අයං පඤ්ඤාභිකො සම්මාසමාධි, එවං පඤ්ඤාභිකො ඤාණවජ්ඣු.

822. තත්ථ කතමා ඡත්ත අභිඤ්ඤාසු පඤ්ඤා : ඉද්ධිවිධෙ ඤාණං, සොතඛාතු විසුද්ධියා ඤාණං, පරච්ඤෙන ඤාණං, පුබ්බෙතිවාසානුස්සතියා ඤාණං,⁴ සත්තානං චුතුපපාතෙ ඤාණං, ආසවානං ඛගෙ ඤාණං, ඉමා ඡත්ත අභිඤ්ඤාසු පඤ්ඤා. එවං ඡබ්බිධෙහ ඤාණවජ්ඣු.

823. තත්ථ කතමාති සත්තසත්තති ඤාණවජ්ඣුති : ජාතිපච්චයා ජරාමරණනති ඤාණං. අසති ජාතියා නත්ථි ජරාමරණනති ඤාණං. අතිතපි අද්ධානං ජාතිපච්චයා ජරාමරණනති ඤාණං. අසති ජාතියා නත්ථි ජරාමරණනති ඤාණං. අනාගතපි අද්ධානං ජාතිපච්චයා ජරා මරණනති ඤාණං, අසති ජාතියා නත්ථි ජරාමරණනති ඤාණං. යම්පිස්ස තං ධම්මට්ඨති ඤාණං, තම්පි ඛගධම්මං වගධම්මං විරාගධම්මං නිරෝධධම්මනති ඤාණං. භවපච්චයා ජාතීති ඤාණං -පෙ- උපාද්ග පච්චයා භවොති ඤාණං -පෙ- තණ්හාපච්චයා උපාද්ගනති ඤාණං -පෙ- වේදනාපච්චයා තණ්හාති ඤාණං -පෙ- එස්සපච්චයා වේදනාති ඤාණං -පෙ- සලායතනපච්චයා එස්සොති ඤාණං -පෙ- නාමරූප පච්චයා සලායතනනති ඤාණං -පෙ- විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපනති ඤාණං -පෙ- සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණනති ඤාණං -පෙ- අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරාති ඤාණං, අසති අවිජ්ජාය නත්ථි සංඛාරාති ඤාණං. අතිතපි අද්ධානං අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරාති ඤාණං, අසති අවිජ්ජාය නත්ථි සංඛාරාති ඤාණං. අනාගතපි අද්ධානං අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරාති ඤාණං, අසති අවිජ්ජාය නත්ථි සංඛාරාති ඤාණං. යම්පිස්ස තං ධම්මට්ඨති ඤාණං, තම්පි ඛගධම්මං වගධම්මං විරාගධම්මං නිරෝධධම්මනති ඤාණං. ඉමාති සත්තසත්තති⁵ ඤාණවජ්ඣුති. එවං සත්තවිධෙහ ඤාණවජ්ඣු.

1. මනාපුරිතසෙවිතොති - සිරිමු, මජ්ඣං.
2. පටිපසංගාධා - සිරිමු.
3. වාරිතගතොති - සිරිමු, මජ්ඣං.
4. පුබ්බෙතිවාසානුස්සතියා ඤාණං - සිරිමු, සායං.
5. සත්තති - සිරිමු.

821. එහි පඤ්චාසීතික වූ සමාක්සමාධි කවරෙ යත් : පිතිථරණතා ය, සුඛථරණතා ය, වෙනොථරණතා ය, ආලොකථරණතා ය, පච්චවෙක්ඛණානිමිත්ත යි. (ප්‍රථම ද්විතීය) ධ්‍යානද්වයෙහි ප්‍රඥව පිතිථරණතා ය, ධ්‍යානත්‍රයෙහි ප්‍රඥව සුඛථරණතා ය, පරචිත්තයෙහි ප්‍රඥව වෙනොථරණතා ය, දිව්‍යවක්ෂුස ආලොකථරණතා ය, ඒ ඒ සමාධියෙන් නැඟීසිටියහු ගේ ප්‍රත්‍යාවෙක්ෂාඥනය පච්චවෙක්ඛණානිමිත්ත යි, මේ 'පඤ්චාසීතික වූ සමාක්සමාධි' යි කියනු ලැබේ.

එහි පඤ්චඥනික වූ සමාක්සමාධිය කවරෙ යත් : මේ (අර්හත්ථල) සමාධිය ප්‍රත්‍යුත් පන්තසුඛයත් ආයතිසුඛවිපාකත් ඇත්තේ යයි තමා කෙරෙහි ම ඥනය උපදී, මේ සමාධිය ආයතී ය, නිරාමිෂ යයි තමා කෙරෙහි ම ඥනය උපදී, මේ සමාධිය මහාසුරුෂයත් වීසින් සෙවුනා ලදැයි තමා කෙරෙහි ම ඥනය උපදී. මේ සමාධිය ශාන්ත ය, ප්‍රණීත ය, කෙලෙසුන් සන්තිදුච්ඡේදන ලබන ලද ය, එකඟ බැවින් පැමිණෙන ලද ය, සප්‍රයෝග සිතීන් නිග්‍රහ කොට කෙලෙස වරා පැමිණියේ නො වේ යයි තමා කෙරෙහි ඥනය උපදී. ඒ මම මේ සමාධියට සිති ඇති ව සමච්ඡිදි සිති ඇති ව (ඉන්) නැහැමි තමා කෙරෙහි ම ඥනය උපදී. මේ පඤ්චඥනික වූ සමාක්සමාධිය වේ. මෙසේ පඤ්චප්‍රකාරයෙන් ඥනවස්තු වේ.

822. එහි ඡට්-අභිඤ්චන්ති ප්‍රඥ කවර යත් : සාද්ධිවිධයෙහි ඥන ය, ශ්‍රෝත්‍රධාතු විභුද්ධියෙහි ඥන ය, පරචිත්තයෙහි ඥන ය, පූර්වනිවාසානුස්මාතිකයෙහි ඥන ය, සත්ත්ව යන්තරේ ව්‍යුති-උපපාතයෙහි ඥන ය, ආසුචික්ෂයෙහි ඥන යි. මේ ඡට්-අභිඤ්චන්ති ප්‍රඥ යි. මෙසේ ඡට්ප්‍රකාරයෙන් ඥනවස්තු වේ.

823. එහි සත්සැත්තෑ ඥනවස්තු කවරහ යත් : ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ යැ යි ඥනයක, ජාතිය නැති කල්හි ජරාමරණ නැතැ යි ඥනයක, අතීතකාලයෙහි ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ යැ යි ඥනයක, ජාතිය නැති කල්හි ජරාමරණ නැතැ යි ඥනයක, අනාගතකාලයෙහි ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ යැ යි ඥනයක, ජාතිය නැති කල්හි ජරාමරණ නැතැ යි ඥනයක, යම් ඒ ධර්මස්ථිති (ප්‍රත්‍යයාකාර) ඥනයකුත් වන්නේ නම් හෙ ද ක්ෂයස්ථිතාව ඇත්තේ ය, ව්‍යයස්ථිතාව ඇත්තේ ය, විරාගස්ථිතාව ඇත්තේ ය, නිරෝධස්ථිතාව ඇත්තේ යැ යි ඥනයක, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වේ යැ යි ඥනයක, . . . උපාදනප්‍රත්‍යයෙන් භවය වේ යැ යි ඥනයක . . . තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදනය වේ යැ යි ඥනයක, . . . වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වේ යැ යි ඥනයක . . . ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා වේ යැ යි ඥනයක . . . ෂ්‍යාධ්‍යාතප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වේ යැ යි ඥනයක . . . නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ෂ්‍යාධ්‍යාතය වේ යැ යි ඥනයක . . . විඤ්ඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප වේ යැ යි ඥනයක . . . සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාන වේ යැ යි ඥනයක . . . අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරයෝ වෙතැ යි ඥනයක. අවිද්‍යාව නැති කල්හි සංස්කාරයෝ නැතැ යි ඥනයක, අතීතකාලයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරයෝ වූහ යි ඥනයක, අවිද්‍යාව නැති කල්හි සංස්කාරයෝ නැතැ යි ඥනයක, අනාගත කාලයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරයෝ වන්නාහ යි ඥනයක, අවිද්‍යාව නැති කල්හි සංස්කාරයෝ නැතැ යි ඥනයක, යම් ඒ ධර්මස්ථිතිඥනයකුත් වන්නේ නම් හෙ ද ක්ෂයස්ථිතාව ඇත්තේ ය, ව්‍යයස්ථිතාව ඇත්තේ ය, විරාගස්ථිතාව ඇත්තේ ය, නිරෝධ ස්ථිතාව ඇත්තේ යැ යි ඥනයකි. මොහු සත්සත්තෑ ඥනවස්තු වෙත්. මෙසේ භජනප්‍රකාරයෙන් ඥනවස්තු වේ.

824. තත් කතමා චතුස්‍ර මග්ගෙස්‍ර චතුස්‍ර ඵලෙස්‍ර පඤ්ඤා : සොතාපතති මග්ගෙ පඤ්ඤා, සොතාපතති ඵලෙ පඤ්ඤා, සතදගාමී මග්ගෙ පඤ්ඤා, සතදගාමී ඵලෙ පඤ්ඤා, අනාගාමී මග්ගෙ පඤ්ඤා, අනාගාමී ඵලෙ පඤ්ඤා, අරහත්තමග්ගෙ පඤ්ඤා, අරහත්තඵලෙ පඤ්ඤා. ඉමා චතුස්‍ර මග්ගෙස්‍ර චතුස්‍ර ඵලෙස්‍ර පඤ්ඤා. එවං අට්ඨවිධෙන ඤාණවිජ්ඣා.

825. තත් කතමා නවස්‍ර අනුපුබ්බවිහාරසම්පත්තිස්‍ර පඤ්ඤා : පඨමඤ්ඤානසමාපතතියා පඤ්ඤා, දුතියඤ්ඤානසමාපතතියා පඤ්ඤා, තතියඤ්ඤානසමාපතතියා පඤ්ඤා, චතුස්‍රඤ්ඤානසමාපතතියා පඤ්ඤා, අකාසානඤ්ඤායතනසමාපතතියා පඤ්ඤා, විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනසමාපතතියා පඤ්ඤා, අකිඤ්ඤායතනසමාපතතියා පඤ්ඤා, නෙව්විඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපතතියා පඤ්ඤා සඤ්ඤාචේදසිත්තනිරෝධසමාපතතියා වූට්ඨිතස්‍ර පච්චේදනචනාඤාණං. ඉමා නවස්‍ර අනුපුබ්බවිහාරසම්පත්තිස්‍ර පඤ්ඤා. එවං නවවිධෙන ඤාණවිජ්ඣා.

826. තත් කතමං තථාගතස්‍ර ධානං ව ධානංතො අට්ඨානඤ්ඤා අට්ඨානංතො යථාභූතං ඤාණං : ඉධ තථාගතො අට්ඨානමෙතං අනවකාසො යං දිට්ඨිසම්පන්නො පුග්ගලො කඤ්චි සංඛාරං නිව්වතො උපගච්ඡෙය්‍ය නෙතං ධානං විජ්ජනීති පජානාති, ධානඤ්ඤා ඛො එතං විජ්ජනී යං පුට්ඨජ්ජනො කඤ්චි සංඛාරං නිව්වතො උපගච්ඡෙය්‍ය ධානමෙතං විජ්ජනීති පජානාති. අට්ඨානමෙතං අනවකාසො යං දිට්ඨිසම්පන්නො පුග්ගලො කඤ්චි සංඛාරං සුඛංතො උපගච්ඡෙය්‍ය නෙතං ධානං විජ්ජනීති පජානාති, ධානඤ්ඤා ඛො එතං විජ්ජනී යං පුට්ඨජ්ජනො කඤ්චි සංඛාරං සුඛංතො උපගච්ඡෙය්‍ය ධානමෙතං විජ්ජනීති පජානාති, අට්ඨානමෙතං අනවකාසො යං දිට්ඨිසම්පන්නො පුග්ගලො කඤ්චි ධම්මං අත්තංතො උපගච්ඡෙය්‍ය නෙතං ධානං විජ්ජනීති පජානාති, ධානඤ්ඤා ඛො එතං විජ්ජනී යං පුට්ඨජ්ජනො කඤ්චි ධම්මං අත්තංතො උපගච්ඡෙය්‍ය ධානමෙතං විජ්ජනීති පජානාති.

අට්ඨානමෙතං අනවකාසො යං දිට්ඨිසම්පන්නො පුග්ගලො මාතරං ජීවිතා වොරොපෙය්‍ය නෙතං ධානං විජ්ජනීති පජානාති, ධානඤ්ඤා ඛො එතං විජ්ජනී යං පුට්ඨජ්ජනො මාතරං ජීවිතා වොරොපෙය්‍ය ධානමෙතං විජ්ජනීති පජානාති. අට්ඨානමෙතං අනවකාසො යං දිට්ඨිසම්පන්නො පුග්ගලො පිතරං ජීවිතා වොරොපෙය්‍ය -පෙ- අරහත්තං ජීවිතා වොරොපෙය්‍ය -පෙ- දුට්ඨෙන විතෙතන තථාගතස්‍ර ලොභිතං උප්පාදෙය්‍ය -පෙ- සංඝං භික්ෂෙය්‍ය -පෙ- අඤ්ඤා සත්ථාරං උද්දිගෙය්‍ය -පෙ- අට්ඨමං භවං නිබ්බත්තෙය්‍ය නෙතං ධානං විජ්ජනීති පජානාති, ධානඤ්ඤා ඛො එතං විජ්ජනී යං පුට්ඨජ්ජනො අට්ඨමං භවං නිබ්බත්තෙය්‍ය ධානමෙතං විජ්ජනීති පජානාති.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

824. එහි සතර මාර්ගයෙහි සතර ඵලයෙහි ප්‍රඥ කවර යත් : ශ්‍රොතාපත්තිමාර්ගයෙහි ප්‍රඥ ය, ශ්‍රොතාපත්තිඵලයෙහි ප්‍රඥ ය, සක්‍යගාමිමාර්ගයෙහි ප්‍රඥ ය, සක්‍යගාමිඵලයෙහි ප්‍රඥ ය, අනාගාමිමාර්ගයෙහි ප්‍රඥ ය, අනාගාමිඵලයෙහි ප්‍රඥ ය, අරහත් මාර්ගයෙහි ප්‍රඥ ය, අරහත්ඵලයෙහි ප්‍රඥ යි. මේ සතර මාර්ගයෙහි සතර ඵලයෙහි ප්‍රඥ යි. මෙසේ අෂ්ටප්‍රකාරයෙන් ඥානවස්තු වේ.

825. එහි නව අනුපූර්වවිහාරසමාපත්තීන්හි ප්‍රඥ කවර යත් : ප්‍රථමධ්‍යානසමාපත්තියෙහි ප්‍රඥ ය, ද්විතීයධ්‍යානසමාපත්තියෙහි ප්‍රඥ ය, තෘතීයධ්‍යානසමාපත්තියෙහි ප්‍රඥ ය, චතුර්ථධ්‍යානසමාපත්තියෙහි ප්‍රඥ ය, ආකාශානන්දවායනසමාපත්තියෙහි ප්‍රඥ ය, විඤ්ඤාණන්දවායනසමාපත්තියෙහි ප්‍රඥ ය, ආකිඤ්චඤ්ඤායනසමාපත්තියෙහි ප්‍රඥ ය, තෙව්‍යඤ්ඤානාසන්ධිඤ්ඤායනසමාපත්තියෙහි ප්‍රඥ ය, සංඤ්චෙදයිනනිරෝධසමාපත්තියෙන් නැඟිසිටියු හේ ප්‍රත්‍යවෙක්ෂණාඥන යි. මේ නව අනුපූර්වවිහාරසමාපත්තීන්හි ප්‍රඥ යි. මෙසේ නවප්‍රකාරයෙන් ඥානවස්තු වේ.

826. එහි ත්‍රිපාඨයන්ගේ කාරණය කාරණ හෙයින් ද අකාරණය අකාරණ හෙයින් ද ඇති සැටියෙන් දන්නා නුවණ කවර යත් : යම් කරුණෙකින් දෘෂ්ටිසම්පන්න (සෝචන්) පුද්ගල තෙමේ කිසි සංස්කාරයක් නිත්‍ය වීයින් ගන්නේ නම් මෙය අහෙතුක ය, අනවකාශ ය. මෙ කරුණ නො පෑනේ යයි මෙහි ත්‍රිපාඨ තෙමේ දැනියි. යම් කරුණෙකින් පෘථ්විජන තෙමේ කිසි සංස්කාරයක් නිත්‍ය වීයින් ගන්නේ නම් මෙ කරුණ චූකලී ඇත්තේ ය, මෙ කරුණ විද්‍යාමාන වේ ය යි දැනියි. යම් කරුණෙකින් දෘෂ්ටිසම්පන්නපුද්ගල තෙමේ කිසි සංස්කාරයක් සුඛ වීයින් ගන්නේ නම් මේ අස්ථාන ය, අනවකාශ ය, මෙ කරුණ නො පෑනේ යයි දැනියි. යම් කරුණෙකින් පෘථ්විජන තෙමේ කිසි සංස්කාරයක් සුඛ වීයින් ගන්නේ නම් මෙ කරුණ චූකලී ඇත්තේ ය, මෙ කරුණ විද්‍යාමාන වේ යයි දැනියි. යම් කරුණෙකින් දෘෂ්ටිසම්පන්නපුද්ගල තෙමේ කිසි සංස්කාරයක් ආත්ම වීයින් ගන්නේ නම් මේ අස්ථාන ය, අනවකාශ ය, මෙ කරුණ නො පෑනේ යයි දැනියි. යම් කරුණෙකින් පෘථ්විජන තෙමේ කිසි සංස්කාරයක් ආත්ම වීයින් ගන්නේ නම් මෙ කරුණ චූකලී ඇත්තේ ය, මෙ කරුණ විද්‍යාමාන වේ ය යි දැනියි.

යම් කරුණෙකින් දෘෂ්ටිසම්පන්නපුද්ගල තෙම මව දිවි ගලවන්නේ නම් මේ හෙතු රහිත ය, ප්‍රත්‍යය රහිත ය, මෙ කරුණ නො පෑනේ යයි දැනියි. යම් කරුණෙකින් පෘථ්විජන තෙම මව දිවිගලවන්නේ නම් මෙ කරුණ චූකලී ඇත්තේ ය, මෙ කරුණ විද්‍යාමාන වේ යයි දැනියි. යම් කරුණෙකින් දෘෂ්ටිසම්පන්නපුද්ගල තෙම පියා දිවිගලවන්නේ නම් ... රහත්හු දිවිගලවන්නේ නම් ... දුෂ්ට වූ සිතින් බුද්ධන් සිරිමත් ලෙහෙ සොල්වා නම් ... සධ්‍යහෙද කෙරේ නම් ... අත් ශාස්තෘවක්හු උදෙසා නම් ... අට වැනි භවයෙක උපදනේ නම් මේ හෙතු රහිත ය, ප්‍රත්‍යය රහිත ය, මෙ කරුණ නො පෑනේ යයි දැනියි. යම් කරුණෙකින් පෘථ්විජන තෙම අටවැනි භවයෙක උපදනේ නම් මෙ කරුණ චූකලී ඇත්තේ ය, මෙ කරුණ විද්‍යාමාන වේ යයි දැනියි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අධ්‍යානමෙතං අනවකාසො යං එකිංසා ලොකධාතුයා දො
අරහතො සම්මාසම්බුද්ධා අප්‍රබ්බං අවරිමං උපපජ්ජෙය්‍යං නෙතං ධානං
විජ්ජනීති පජානාති, ධානඤ්ඤා ඛො එතං විජ්ජනී යං එකිංසා ලොක-
ධාතුයා එකො අරහං සම්මාසම්බුද්ධො උපපජ්ජෙය්‍ය ධානමෙතං
විජ්ජනීති පජානාති. අධ්‍යානමෙතං අනවකාසො යං එකිංසා ලොක
ධාතුයා දො රාජානො චක්කවත්තී අප්‍රබ්බං අවරිමං උපපජ්ජෙය්‍යං නෙතං
ධානං විජ්ජනීති පජානාති, ධානඤ්ඤා ඛො එතං විජ්ජනී යං එකිංසා
ලොකධාතුයා එකො රාජා චක්කවත්තී උපපජ්ජෙය්‍ය ධානමෙතං විජ්ජනීති
පජානාති. අධ්‍යානමෙතං අනවකාසො යං ඉතී අරහං අස්ස සම්මා-
සම්බුද්ධො නෙතං ධානං විජ්ජනීති පජානාති, ධානඤ්ඤා ඛො එතං
විජ්ජනී යං පුරිසො අරහං අස්ස සම්මාසම්බුද්ධො ධානමෙතං විජ්ජනීති
පජානාති. අධ්‍යානමෙතං අනවකාසො යං ඉතී රාජා අස්ස චක්කවත්තී
නෙතං ධානං විජ්ජනීති පජානාති, ධානඤ්ඤා ඛො එතං විජ්ජනී යං
පුරිසො රාජා අස්ස චක්කවත්තී ධානමෙතං විජ්ජනීති පජානාති
අධ්‍යානමෙතං අනවකාසො යං ඉතී සක්කත්තං කරෙය්‍ය මාරත්තං
කරෙය්‍ය බ්‍රහ්මත්තං කරෙය්‍ය නෙතං ධානං විජ්ජනීති පජානාති -පෙ-
ධානඤ්ඤා ඛො එතං විජ්ජනී යං පුරිසො බ්‍රහ්මත්තං කරෙය්‍ය ධානමෙතං
විජ්ජනීති පජානාති

අධ්‍යානමෙතං අනවකාසො යං කායදුච්චරිතස්ස ඉධෙඨා කතො
මනාපො විපාකො නිබ්බන්ධෙතය්‍ය නෙතං ධානං විජ්ජනීති පජානාති,
ධානඤ්ඤා ඛො එතං විජ්ජනී යං කායදුච්චරිතස්ස අනිධෙඨා අකතො
අමනාපො විපාකො නිබ්බන්ධෙතය්‍ය ධානමෙතං විජ්ජනීති පජානාති.
අධ්‍යානමෙතං අනවකාසො යං චිච්චුච්චරිතස්ස -පෙ- යං මනොදුච්චරි-
තස්ස ඉධෙඨා කතො මනාපො විපාකො නිබ්බන්ධෙතය්‍ය නෙතං ධානං
විජ්ජනීති පජානාති -පෙ- ධානඤ්ඤා ඛො එතං විජ්ජනී යං මනොදුච්චරිතස්ස
අනිධෙඨා අකතො අමනාපො විපාකො නිබ්බන්ධෙතය්‍ය ධානමෙතං
විජ්ජනීති පජානාති. අධ්‍යානමෙතං අනවකාසො යං කායසුච්චරිතස්ස
අනිධෙඨා අකතො අමනාපො විපාකො නිබ්බන්ධෙතය්‍ය නෙතං ධානං
විජ්ජනීති පජානාති, ධානඤ්ඤා ඛො එතං විජ්ජනී යං කායසුච්චරිතස්ස
ඉධෙඨා කතො මනාපො විපාකො නිබ්බන්ධෙතය්‍ය ධානමෙතං විජ්ජනීති
පජානාති. අධ්‍යානමෙතං අනවකාසො යං චිච්චුච්චරිතස්ස -පෙ- යං
මනොසුච්චරිතස්ස අනිධෙඨා අකතො අමනාපො විපාකො නිබ්බන්ධෙතය්‍ය,
නෙතං ධානං විජ්ජනීති පජානාති -පෙ- ධානඤ්ඤා ඛො එතං විජ්ජනී යං
මනොසුච්චරිතස්ස ඉධෙඨා කතො මනාපො විපාකො නිබ්බන්ධෙතය්‍ය
ධානමෙතං විජ්ජනීති පජානාති.

අධ්‍යානමෙතං අනවකාසො යං කායදුච්චරිතසම්ඛිති තංතිදුනා
තප්පච්චයා කායස්ස හෙද පරමමරණා සුගතිං සංගං ලොකං උපපජ්ජෙය්‍ය
නෙතං ධානං විජ්ජනීති පජානාති, ධානඤ්ඤා ඛො එතං විජ්ජනී යං
කායදුච්චරිතසම්ඛිති තංතිදුනා තප්පච්චයා කායස්ස හෙද පරමමරණා
අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං තීරයං උපපජ්ජෙය්‍ය ධානමෙතං විජ්ජනීති
පජානාති, අධ්‍යානමෙතං අනවකාසො යං චිච්චුච්චරිතසම්ඛිති -පෙ-
යං මනොදුච්චරිතසම්ඛිති තංතිදුනා තප්පච්චයා කායස්ස හෙද
පරමමරණා සුගතිං සංගං ලොකං උපපජ්ජෙය්‍ය නෙතං ධානං විජ්ජනීති
පජානාති -පෙ- ධානඤ්ඤා ඛො එතං විජ්ජනී යං මනොදුච්චරිතසම්ඛිති තං-
තිදුනා තප්පච්චයා කායස්ස හෙද පරමමරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං
තීරයං උපපජ්ජෙය්‍ය ධානමෙතං විජ්ජනීති පජානාති.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අධ්‍යානමෙතං අනවකාසො යං කායසුවරිතසමඛිති තංතිදනා තප්පවයා කායස්ස හෙද පරමරණං අපායං දුක්ඛතීං විනිපාතං තීරයං උපපජේය්‍ය නෙතං ධානං විජ්ජිති පජානාති, ධානඤ්ච ඛො එතං විජ්ජිති යං කායසුවරිතසමඛිති තංතිදනා තප්පවයා කායස්ස හෙද පරමරණං සුගතීං සංගං ලොකං උපපජේය්‍ය ධානමෙතං විජ්ජිති පජානාති. අධ්‍යානමෙතං අනවකාසො යං විචිත්තවරිතසමඛිති -පෙ- යං මනොසුවරිතසමඛිති තංතිදනා තප්පවයා කායස්ස හෙද පරමරණං අපායං දුක්ඛතීං විනිපාතං තීරයං උපපජේය්‍ය, නෙතං ධානං විජ්ජිති පජානාති -පෙ- ධානඤ්ච ඛො එතං විජ්ජිති යං මනොසුවරිතසමඛිති තංතිදනං තප්පවයා කායස්ස හෙද පරමරණං සුගතීං සංගං ලොකං උපපජේය්‍ය, ධානමෙතං විජ්ජිති පජානාති. යෙ යෙ ධම්මා යෙසං යෙසං ධම්මානං හෙතු පච්චයා උපාදය තං තං ධානං යෙ යෙ ධම්මා යෙසං යෙසං ධම්මානං න හෙතු අප්පවයා උපාදය තං තං අධ්‍යානනාති යා තස්ස පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි, ඉදං තථාගතස්ස ධානඤ්ච ධානනො අධ්‍යානඤ්ච අධ්‍යානනො යථාභූතං ඤාණං.

827 තස්ස කතමං තථාගතස්ස අතීතානාගතපච්චුප්පත්තානං කම්ම සමාදානානං ධානසො හෙතුසො විපාකං යථාභූතං ඤාණං : ඉධ තථාගතො පජානාති අජෙකච්චාති පාපකාති කම්මසමාදානාති ගති සම්පත්තිපතිබාලානාති න විපච්චනාති. අජෙකච්චාති පාපකාති කම්ම සමාදානාති උපධිසම්පත්තිපතිබාලානාති න විපච්චනාති. අජෙකච්චාති පාපකාති කම්මසමාදානාති කාලසම්පත්තිපතිබාලානාති න විපච්චනාති. අජෙකච්චාති පාපකාති කම්මසමාදානාති පයොගසම්පත්තිපතිබාලානාති න විපච්චනාති. අජෙකච්චාති පාපකාති කම්මසමාදානාති ගතිවිපත්තිං අගම්ම විපච්චනාති. අජෙකච්චාති පාපකාති කම්මසමාදානාති උපධිවිපත්තිං අගම්ම විපච්චනාති. අජෙකච්චාති පාපකාති කම්මසමාදානාති කාලවිපත්තිං අගම්ම විපච්චනාති. අජෙකච්චාති පාපකාති කම්මසමාදානාති පයොගවිපත්තිං අගම්ම විපච්චනාති. අජෙකච්චාති කල්‍යාණාති කම්මසමාදානාති ගතිවිපත්තිපතිබාලානාති න විපච්චනාති. අජෙකච්චාති කල්‍යාණාති කම්මසමාදානාති උපධිවිපත්තිපතිබාලානාති න විපච්චනාති. අජෙකච්චාති කල්‍යාණාති කම්මසමාදානාති කාලවිපත්තිපතිබාලානාති න විපච්චනාති. අජෙකච්චාති කල්‍යාණාති කම්මසමාදානාති පයොගවිපත්තිපතිබාලානාති න විපච්චනාති. අජෙකච්චාති කල්‍යාණාති කම්මසමාදානාති ගතිසම්පත්තිං අගම්ම විපච්චනාති. අජෙකච්චාති කල්‍යාණාති කම්මසමාදානාති උපධිසම්පත්තිං අගම්ම විපච්චනාති. අජෙකච්චාති කල්‍යාණාති කම්මසමාදානාති කාලසම්පත්තිං අගම්ම විපච්චනාති. අජෙකච්චාති කල්‍යාණාති කම්මසමාදානාති පයොගසම්පත්තිං අගම්ම විපච්චනාති යා තස්ස පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි, ඉදං තථාගතස්ස අතීතානාගතපච්චුප්පත්තානං කම්මසමාදානානං ධානසො හෙතුසො විපාකං යථාභූතං ඤාණං.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

යම් කරුණෙකින් කායසුවරිතසමථි වූ පුද්ගල තෙම එ කරුණෙන් ඒ හෙතෙයෙන් කායාත්මකයින් මත්තෙහි සැපයෙන් පහවූ දුකට ගති වූ විවිධ ව පතිත වන නිරයෙහි උපදනේ නම් මේ හෙතු රහිත ය, ප්‍රත්‍යය රහිත ය, මෙ කරුණ විද්‍යාමාන නො වේ යයි දනියි. යම් කරුණෙකින් කායසුවරිතසමථි වූ පුද්ගල තෙම එ කරුණෙන් ඒ හෙතෙයෙන් කායාත්මකයින් මත්තෙහි සැපයට ගති වූ ස්වර්ගලෝකයෙහි උපදනේ නම් මෙ කරුණ වූකලී ඇත්තේ ය, මෙ කරුණ විද්‍යාමාන වේ යයි දනියි. යම් කරුණෙකින් වාක්සුවරිත සමථි වූ . . . මනස්සුවරිතසමථි වූ පුද්ගල තෙම එ කරුණෙන් ඒ හෙතෙයෙන් කායාත්මකයින් මත්තෙහි සැපයෙන් පහවූ දුකට ගති වූ නිරයෙහි උපදනේ නම් මේ හෙතු රහිත ය ප්‍රත්‍යය රහිත ය, මෙ කරුණ විද්‍යාමාන නො වේ යයි දනියි. යම් කරුණෙකින් මනස්සුවරිතසමථි වූ පුද්ගල තෙම එ කරුණෙන් ඒ හෙතෙයෙන් කායාත්මකයින් මත්තෙහි සැපයට ගති වූ ස්වර්ගලෝකයෙහි උපදනේ නම් මෙ කරුණ වූකලී ඇත්තේ ය, මෙ කරුණ විද්‍යාමාන වේ යයි දනි. යම් යම් ධර්ම කෙනෙක් යම් යම් ධර්ම කෙනකුන්ට හෙතු වෙන් ද ප්‍රත්‍යය වෙන් ද, ඒ ඒ ධර්මය පිණිස කාරණය ය, යම් යම් ධර්ම කෙනෙක් යම් යම් ධර්ම කෙනකුන්ට හෙතු නො වෙන් ද, ප්‍රත්‍යය නො වෙන් ද, ඒ ඒ ධර්මය පිණිස අකාරණය යැ යි එහි යම් ප්‍රඥයෙක් ප්‍රජානනයක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිවිධයෙක් සමාග්දෘෂ්ටියෙක් වේ ද, මේ ' තථාගතයන්ගේ කාරණය කාරණ හෙයින් ද අකාරණය අකාරණ හෙයින් ද ඇති සැටියෙන් දන්තා නුවණ ' වේ.

827. එහි තථාගතයන්ගේ කාරණය විසින් හෙතු විසින් අතීත-අනාගත-ප්‍රත්‍යුත්පන්න කර්මසමාදානයන්ගේ විපාකය ඇතිසැටියෙන් දන්තා නුවණ කවරෙ යන් : මෙහි තථාගත තෙම මෙසේ දනී. කෙසේද යත් : ' ගතිසම්පත්තීන් බාධිත ව විපාක නො දෙත් නම් එබඳු වූ ඇතැම් ලාමක කර්මසමාදාන කෙනෙක් ඇත, උපධිසම්පත්තීන් බාධිත ව විපාක නො දෙත් නම් එබඳු වූ ඇතැම් ලාමක කර්මසමාදාන කෙනෙක් ඇත, කාලසම්පත්තීන් බාධිත ව විපාක නො දෙත් නම් එබඳු වූ ඇතැම් ලාමක කර්මසමාදාන කෙනෙක් ඇත, ප්‍රයෝගසම්පත්තීන් බාධිත ව විපාක නො දෙත් නම් එබඳු වූ ඇතැම් ලාමක කර්මසමාදාන කෙනෙක් ඇත, ගතිවිපත්තියට පැමිණ විපාක දෙත් නම් එබඳු වූ ඇතැම් ලාමක කර්ම සමාදාන කෙනෙක් ඇත, උපධිවිපත්තියට පැමිණ විපාක දෙත් නම් එබඳු වූ ඇතැම් ලාමක කර්මසමාදාන කෙනෙක් ඇත, කාලවිපත්තියට පැමිණ විපාක දෙත් නම් එබඳු වූ ඇතැම් ලාමක කර්මසමාදාන කෙනෙක් ඇත. ප්‍රයෝගවිපත්තියට පැමිණ විපාක දෙත් නම් එබඳු වූ ඇතැම් ලාමක කර්මසමාදාන කෙනෙක් ඇත, ගතිවිපත්තීන් බාධිත ව විපාක නො දෙත් නම් එබඳු වූ ඇතැම් කල්‍යාණ කර්මසමාදාන කෙනෙක් ඇත, උපධිවිපත්තීන් බාධිත ව විපාක නො දෙත් නම් එබඳු වූ ඇතැම් කල්‍යාණ කර්මසමාදාන කෙනෙක් ඇත, කාල විපත්තීන් බාධිත ව විපාක නො දෙත් නම් එබඳු වූ ඇතැම් කල්‍යාණ කර්මසමාදාන කෙනෙක් ඇත, ප්‍රයෝගවිපත්තීන් බාධිත ව විපාක නො දෙත් නම් එබඳු වූ ඇතැම් කල්‍යාණ කර්මසමාදාන කෙනෙක් ඇත, ගතිසම්පත්තියට පැමිණ විපාක දෙත් නම් එබඳු වූ ඇතැම් කල්‍යාණ කර්මසමාදාන කෙනෙක් ඇත, උපධිසම්පත්තියට පැමිණ විපාක දෙත් නම් එබඳු වූ ඇතැම් කල්‍යාණ කර්මසමාදාන කෙනෙක් ඇත, කාලසම්පත්තියට පැමිණ විපාක දෙත් නම් එබඳු වූ ඇතැම් කල්‍යාණ කර්මසමාදාන කෙනෙක් ඇත, ප්‍රයෝගසම්පත්තියට පැමිණ විපාක දෙත් නම් එබඳු වූ ඇතැම් කල්‍යාණ කර්මසමාදාන කෙනෙක් ඇතැ ' යි. එහි යම් ප්‍රඥයෙක් ප්‍රජානනයක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිවිධයෙක් සමාග්දෘෂ්ටියෙක් වේ ද, මේ ' තථාගතයන්ගේ කාරණය විසින් හෙතු විසින් අතීතානාගතප්‍රත්‍යුත්පන්න කර්මසමාදානයන්ගේ විපාකය ඇති සැටියෙන් දන්තා නුවණ ' වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

828. තත්ථ කතමං තථාගතස්ස සබ්බන්තාමිනීපට්ඨපදං යථාභූතං ඤාණං : ඉධ තථාගතො අයං මග්ගො අයං පට්ඨපදා නිරයතාමිනීනී¹ පජානාති. අයං මග්ගො අයං පට්ඨපදා තීරවජ්ඣයොනිගාමිනීනී¹ පජානාති. අයං මග්ගො අයං පට්ඨපදා පෙතතිවිසයගාමිනීනී¹ පජානාති. අයං මග්ගො අයං පට්ඨපදා මුක්ඛස්මාලොකගාමිනීනී පජානාති අයං මග්ගො අයං පට්ඨපදා දෙවලොකගාමිනීනී පජානාති. අයං මග්ගො අයං පට්ඨපදා නිබ්බානගාමිනීනී පජානාති¹ යා තත්ථ පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොභො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි, ඉදං තථාගතස්ස සබ්බන්තාමිනීපට්ඨපදං යථාභූතං ඤාණං.

829. තත්ථ කතමං තථාගතස්ස අනෙකඛාතුනානාඛාතුලොකං යථා භූතං ඤාණං : ඉධ තථාගතො ඛන්ධනානතතං පජානාති, ආයතන නානතතං පජානාති : ඛාතුනානතතං පජානාති, අනෙකඛාතුනානා-ඛාතුලොකනානතතං පජානාති¹ යා තත්ථ පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොභො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි, ඉදං තථාගතස්ස අනෙකඛාතුනානා ඛාතුලොකං යථාභූතං ඤාණං.

830. තත්ථ කතමං තථාගතස්ස සත්තානං නානාඛිත්ථුතතිකතං යථාභූතං ඤාණං : ඉධ තථාගතො පජානාති : සන්ති සත්තා භීනාඛි-ත්ථුතතිකා, සන්ති සත්තා පඤ්ඤාඛිත්ථුතතිකා, භීනාඛිත්ථුතතිකා සත්තා භීනාඛිත්ථුතතිකෙ සත්තෙ සෙවනති, භජනති, පසිරුපාසනති, පඤ්ඤාඛි-ත්ථුතතිකා සත්තා පඤ්ඤාඛිත්ථුතතිකෙ සත්තෙ සෙවනති, භජනති, පසිරුපාසනති, අනිත්ථෙ අභානං භීනාඛිත්ථුතතිකා සත්තා භීනාඛිත්ථුතතිකෙ සත්තෙ සෙවිංසු, භජිංසු, පසිරුපාසිංසු, පඤ්ඤාඛිත්ථුතතිකා සත්තා පඤ්ඤාඛිත්ථුතතිකෙ සත්තෙ සෙවිංසු, භජිංසු, පසිරුපාසිංසු, අනාගතවට්ඨි අභානං භීනාඛිත්ථුතතිකා සත්තා භීනාඛිත්ථුතතිකෙ සත්තෙ සෙවිස්සනති, භජිස්සනති, පසිරුපාසිස්සනති, පඤ්ඤාඛිත්ථුතතිකා සත්තා පඤ්ඤාඛි-ත්ථුතතිකෙ සත්තෙ සෙවිස්සනති, භජිස්සනති, පසිරුපාසිස්සනති¹ යා තත්ථ පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොභො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි, ඉදං තථාගතස්ස සත්තානං නානාඛිත්ථුතතිකතං යථාභූතං ඤාණං.

831. තත්ථ කතමං තථාගතස්ස පරසත්තානං පරපුග්ගලානං ඉන්ද්‍රියපරොපරියතතං යථාභූතං ඤාණං : ඉධ තථාගතො සත්තානං ආසයං පජානාති, අනුසයං පජානාති, චරිතං පජානාති, අඛිත්ථුතතිං පජානාති, අපරප්පකෙව මහරප්පකෙව තික්ඛිත්ථුතතිකෙ මුදිත්ථුතතිකෙ ස්වාකාරෙ ආකාරෙ සුචිඤ්ඤාපයෙ දුචිඤ්ඤාපයෙ භබ්බාභබ්බෙ සත්තෙ පජානාති

කතමො ච සත්තානං ආසයො : සස්සතො ලොකොති වා අසස්සතො ලොකොති වා අන්තවා ලොකොති වා අන්තතවා ලොකොති වා තං ජිවං තං සරීරනති වා, අඤ්ඤං ජිවං අඤ්ඤං සරීරනති වා භොති තථාගතො පරමමරණාති වා, න භොති තථාගතො පරමමරණාති වා, භොති ච න ච භොති තථාගතො පරමමරණාති වා, නෙව භොති න න භොති තථාගතො පරමමරණාති වා, ඉති භවදිට්ඨිසන්තිස්සිතා වා සත්තා භොති, විභවදිට්ඨිසන්තිස්සිතා වා, එතෙ වා පන උභො අන්තෙ අනුපගම්ම ඉදපථවට්ඨතා පට්ඨවසනුපනෙතසු ධම්මෙසු අනුලොමිකා ඛනති පටිලභා භොති යථාභූතං වා ඤාණං,² අයං සත්තානං ආසයො.

1. ගාමිනී - සිප්පි.

2. යථාභූතං ඤාණං - සිරිමු.

828. එහි තථාගතයන්ගේ සර්වත්‍රගාමීභාවයට ඇතිසැටියෙන් දන්තානුවණ කවරෙ යන් : මෙහි තථාගත තෙම මෙ මහ මේ පිළිවෙත නිරයගාමී යි දනගනී. මේ මහ මේ පිළිවෙත තියාගියොනිගාමී යි දනගනී. මේ මහ මේ පිළිවෙත ප්‍රත්‍යාවිෂයගාමී යි දනගනී. මේ මහ මේ පිළිවෙත මනුෂ්‍යාලෝකගාමී යි දනගනී. මේ මහ මේ පිළිවෙත දිව්‍යාලෝකගාමී යි දනගනී. මේ මහ මේ පිළිවෙත නිර්වාණගාමී යි දනගනී යි එහි යම් ප්‍රඥයෙක් ප්‍රජානනයක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිවයයෙක් සමාග්දාෂ්ටියෙක් වේ ද, මේ තථාගතයන්ගේ සර්වත්‍රගාමීභාවයට ඇතිසැටියෙන් දන්තානුවණ වේ.

829. එහි තථාගතයන්ගේ අනෙකඛානුනානාධාතූලෝකය ඇතිසැටියෙන් දන්තානුවණ කවරෙ යන් : මෙහි තථාගත තෙම ස්කන්ධනානාත්වය දනගනී, ආයතන නානාත්වය දනගනී, ධාතූනානාත්වය දනගනී, අනෙකඛානුනානාධාතූලෝකනානාත්වය දනගනී යි එහි යම් ප්‍රඥයෙක් ප්‍රජානනයක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිවයයෙක් සමාග්දාෂ්ටියෙක් වේ ද, මේ තථාගතයන්ගේ අනෙකඛානුනානාධාතූලෝකය ඇතිසැටියෙන් දන්තානුවණ වේ.

830. එහි තථාගතයන් සත්ත්වයන්ගේ නානාධිමුක්තික බව ඇතිසැටියෙන් දන්තානුවණ කවරෙ යන් : මෙහි තථාගත තෙම මෙසේ දනගනී යි. කෙසේද යත් : භීනාධිමුක්තික සත්ත්වයෝ වෙති, ප්‍රභීනාධිමුක්තිකසත්ත්වයෝ වෙත්, භීනාධිමුක්තිකසත්ත්වයෝ භීනාධිමුක්තිකසත්ත්වයන් සෙවනය කෙරෙති, හජනය කෙරෙති, පර්යප්පාසනය කෙරෙත්. ප්‍රභීනාධිමුක්තිකසත්ත්වයෝ ප්‍රභීනාධිමුක්තිකසත්ත්වයන් සෙවනය කෙරෙති, හජනය කෙරෙති, පර්යප්පාසනය කෙරෙත්, අතීතකාලයෙහිද භීනාධිමුක්තිකසත්ත්වයෝ භීනාධිමුක්තිකසත්ත්වයන් සෙවනය කළහ, හජනය කළහ, පර්යප්පාසනය කළහ, ප්‍රභීනාධිමුක්තිකසත්ත්වයෝ ප්‍රභීනාධිමුක්තිකසත්ත්වයන් සෙවනය කළහ, හජනය කළහ, පර්යප්පාසනය කළහ. අනාගතකාලයෙහිද භීනාධිමුක්තිකසත්ත්වයෝ භීනාධිමුක්තිකසත්ත්වයන් සෙවනය කරන්නාහ, හජනය කරන්නාහ, පර්යප්පාසනය කරන්නාහුය, ප්‍රභීනාධිමුක්තිකසත්ත්වයෝ ප්‍රභීනාධිමුක්තිකසත්ත්වයන් සෙවනය කරන්නාහ, හජනය කරන්නාහ, පර්යප්පාසනය කරන්නාහු යි එහි යම් ප්‍රඥයෙක් ප්‍රජානනයක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිවයයෙක් සමාග්දාෂ්ටියෙක් වේ ද, මේ තථාගතයන් සත්ත්වයන්ගේ භීනාධිමුක්තික බව ඇතිසැටියෙන් දන්තානුවණ වේ.

831. එහි තථාගතයන් පරසත්ත්වයන්ගේ පරපුද්ගලයන්ගේ ඉන්ද්‍රියපරාවරතා ඇතිසැටියෙන් දන්තානුවණ කවරෙ යන් : මෙහි තථාගත තෙම සත්ත්වයන්ගේ ආසය දනගනී, අනුසය දනගනී, වර්තය දනගනී, අධ්‍යාය දනගනී, අල්පරජස්ක වූ මහාරජස්ක වූ (ශ්‍රද්ධාදි) නියුණු වූ ඉන්ද්‍රිය ඇති මෘදු වූ ඉන්ද්‍රිය ඇති සුන්දර වූ ආකාර ඇති නපුරු වූ ආකාර ඇති සුවසේ භාෂාව සහිත වූ සත්ත්වයන් දනගනී.

සත්ත්වයන්ගේ ආසය කවරෙ යන් : ලෝකය ශාස්වත යැ හෝ ලෝකය අශාස්වත යැ හෝ ලෝකය අත්තවත් යැ හෝ ලෝකය අනත්තවත් යැ හෝ එ ම ජීව යැ එ ම ශරීර යැ හෝ ජීවය අනෙකක ශරීරය අනෙකකැ යි හෝ සත්ත්ව තෙමේ මරණින් මත්තෙහි වන්නේ යැ හෝ සත්ත්ව තෙමේ මරණින් මත්තෙහි නො වන්නේ යැ හෝ සත්ත්ව තෙමේ මරණින් මත්තෙහි වන්නේ නො වන්නේත් වේ යැ හෝ සත්ත්ව තෙමේ මරණින් මත්තෙහි නො ම වන්නේත් නොද නො වන්නේත් වේ යැ හෝ මෙසේ ශාස්වත දෘෂ්ටිනිශ්චිත වූ හෝ උච්ඡේදදෘෂ්ටිනිශ්චිත වූ හෝ සත්ත්වයෝ වෙති. මේ අත්තද්වයට නො පැමිණ ඉදංප්‍රත්‍යයභාවයෙහි ද ප්‍රතිත්‍යයසමුත්පත්තධර්මයන්හි ද විදර්ශනාඥන සම්බන්ධත අනුලෝමක්ෂාන්තිය ලබන ලද වෙයි. යථාභූතඥනය හෝ ලබන ලද වේ. මේ ' සත්ත්වයන්ගේ ආසය ' යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කතමො ච සත්තානං අනුසයො : සත්තානුසයො : කාමරූපානුසයො පච්ඡානුසයො මානානුසයො දිට්ඨානුසයො විච්ඡිච්ඡානුසයො භව-රූපානුසයො අවිජ්ජානුසයො, සං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං එත්ථ සත්තානං රූපානුසයො අනුසෙති. සං ලොකෙ අප්පියරූපං අසාතරූපං එත්ථ සත්තානං පච්ඡානුසයො අනුසෙති ඉති ඉමෙසු ද්විසු බමෙමසු අවිජ්ජානුසයානාං තදෙකටොඨා මානො ච දිට්ඨි ච විච්ඡිච්ඡා ච දට්ඨබ්බා, අයං සත්තානං අනුසයො.

කතමඤ්ච සත්තානං චරිතං : පුඤ්ඤාභිසංඛාරො අපුඤ්ඤාභිසංඛාරො ආනෙඤ්ඤාභිසංඛාරො පරිත්තභූමිකො වා මහාභූමිකො වා, ඉදං සත්තානං චරිතං.

කතමා ච සත්තානං අභිමුක්ති : සත්ති සත්තාං සීනාභිමුක්තිකා සත්ති සත්තාං පඤ්ඤාභිමුක්තිකා, සීනාභිමුක්තිකා සත්තාං සීනාභිමුක්තිකෙ සත්තෙ සෙවනති, භජනති පසිරූපාසනති, පඤ්ඤාභිමුක්තිකා සත්තාං පඤ්ඤාභිමුක්තිකෙ සත්තෙ සෙවනති භජනති පසිරූපාසනති. අතීතවපි අභූතං -පෙ- අනාගතවපි අභූතං සීනාභිමුක්තිකා සත්තාං සීනාභිමුක්තිකෙ සත්තෙ සෙවිස්සනති, භජිස්සනති පසිරූපාසිස්සනති, පඤ්ඤාභිමුක්තිකා සත්තාං පඤ්ඤාභිමුක්තිකෙ සත්තෙ සෙවිස්සනති, භජිස්සනති, පසිරූපාසිස්සනති. අයං සත්තානං අභිමුක්ති.

කතමෙ තෙ සත්තා මහාරජ්ඣා : දසකිලෙසවඤ්ඤා : ලොභො දෙවො මොහො මානො දිට්ඨි විච්ඡිච්ඡා පීනං උභවං අභිරික්ඛං අනොත්තරං. යෙසං සත්තානං ඉමානි දසකිලෙසවඤ්ඤානි ආසෙවිතානි භාවිතානි බහුලිකතානි උස්සදගතානි. ඉමෙ තෙ සත්තා මහාරජ්ඣා.

කතමෙ තෙ සත්තා අප්පරජ්ඣා : යෙසං සත්තානං ඉමානි දසකිලෙසවඤ්ඤානි අනාසෙවිතානි අභාවිතානි අබහුලිකතානි අනුස්සදගතානි. ඉමෙ තෙ සත්තා අප්පරජ්ඣා.

කතමෙ තෙ සත්තා මුදිත්ථි : පඤ්චත්ථි : සඤ්ඤානි විරිඤ්ඤානි සත්ඤ්ඤානි සමාධිත්ථි පඤ්ඤාත්ථි. යෙසං සත්තානං ඉමානි පඤ්චත්ථි අනාසෙවිතානි අභාවිතානි අබහුලිකතානි අනුස්සදගතානි,¹ ඉමෙ තෙ සත්තා මුදිත්ථි.

කතමෙ තෙ සත්තා තික්ඛිත්ථි : යෙසං සත්තානං ඉමානි පඤ්චත්ථි ආසෙවිතානි භාවිතානි බහුලිකතානි උස්සදගතානි,¹ ඉමෙ තෙ සත්තා තික්ඛිත්ථි.

කතමෙ තෙ සත්තා ආකාරා : යෙ තෙ සත්තා පාපාසයා පාපානුසයා පාපචරිතා පාපාභිමුක්තිකා මහාරජ්ඣා මුදිත්ථි ඉමෙ තෙ සත්තා ආකාරා.

කතමෙ තෙ සත්තා ඥානාරා : යෙ තෙ සත්තා කල්‍යාණං කල්‍යාණං-සයා කල්‍යාණචරිතා කල්‍යාණාභිමුක්තිකා අප්පරජ්ඣා තික්ඛිත්ථි, ඉමෙ තෙ සත්තා ඥානාරා.

කතමෙ තෙ සත්තා දුට්ඨඤ්ඤාපයා : යෙව තෙ සත්තා ආකාරා තෙව තෙ සත්තා දුට්ඨඤ්ඤාපයා, යෙව තෙ සත්තා ඥානාරා, තෙව තෙ සත්තා සුට්ඨඤ්ඤාපයා.

1. කතානි - සිපාචි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සත්ත්වයන්ගේ අනුසය කවරෙ යත් : අනුයයයෝ සත් දෙනෙකි : කාමරාගානුයය ය, ප්‍රතිසානුයය ය, මානානුයය ය, දෘෂ්ටානුයය ය, විචිකිත්සානුයය ය, භවරාගානුයය ය, අවිද්‍යානුයය යි. යමෙක් ලොකයෙහි ප්‍රියරූප සාතරූප වෙද, මෙහි සත්ත්වයන්ගේ රාගානුයය පවතී යමෙක් ලොකයෙහි අප්‍රියරූප අසාතරූප වෙද මෙහි සත්ත්වයන්ගේ ප්‍රතිසානුයය පවතී. මෙසේ මේ දෙ දහමහි අවිද්‍යාව (අරවුණු වශයෙන්) පතිත වෙයි. තදෙකස්ථ වූ මානසය ද දෘෂ්ටිය ද විචිකිත්සාව ද දතයුතු. මේ සත්ත්වයන්ගේ අනුයය යි.

සත්ත්වයන්ගේ වර්තය (කරන ලද්ද) කවරෙ යත් : පරිත්තභූමක වූ භෝ මහද්ගතභූමක වූ භෝ පුණ්‍යාභිසංස්කාර ය, අපුණ්‍යාභිසංස්කාර ය, ආනෙඤ්ජාභිසංස්කාර යි. මේ සත්ත්වයන්ගේ වර්ත යි.

සත්ත්වයන්ගේ අධ්‍යායය කවරෙ යත් : භීත වූ අධ්‍යායය ඇති සත්ත්වයෝ ඇත, ප්‍රභීත වූ අධ්‍යායය ඇති සත්ත්වයෝ ඇති. භීත වූ අධ්‍යායය ඇති සත්ත්වයෝ භීත වූ අධ්‍යායය ඇති සත්ත්වයන් සෙවනය කෙරෙහි, භජනය කෙරෙහි, පර්යයුපාසනය කෙරෙහි. ප්‍රභීත වූ අධ්‍යායය ඇති සත්ත්වයෝ ප්‍රභීත වූ අධ්‍යායය ඇති සත්ත්වයන් සෙවනය කෙරෙහි භජනය කෙරෙහි ; පර්යයුපාසනය කෙරෙහි. අතීතකාලයෙහි දු . . . අනාගත කාලයෙහි දු භීතාධිමුක්තිකසත්ත්වයෝ භීතාධිමුක්තිකසත්ත්වයන් සෙවනය කරන්නාහ, භජනය කරන්නාහ, පර්යයුපාසනය කරන්නාහ ය. ප්‍රභීතාධිමුක්තික සත්ත්වයෝ ප්‍රභීතාධිමුක්තික සත්ත්වයන් සෙවනය කරන්නාහ, භජනය කරන්නාහ, පර්යයුපාසනය කරන්නාහ යි. මේ සත්ත්වයන්ගේ අධිමුක්ති යි.

ඒ මහාරජස්කසත්ත්වයෝ කවරහ යත් : කෙලෙසවස්තුතු දශදෙනෙකි : ලොභ ය ද්වේෂ ය මොහ ය මාන ය දෘෂ්ටිය විචිකිත්සා ය ස්ත්‍යානා ය මාද්ධතා ය අශ්‍රීකය ය අනපත්‍රපා යි. යම් සත්ත්ව කෙනෙකුත් විසින් මේ දශක්කෙලෙසවස්තුතු සෙවුනා ලද්දහු ද වඩනා ලද්දහු ද බහුල කරන ලද්දහු ද උත්සද (විසුල) කරන ලද්දහු ද, මොහු ඒ මහාරජස්ක සත්ත්වයෝ යි.

ඒ අල්පරජස්කසත්ත්වයෝ කවරහ යත් : යම් සත්ත්ව කෙනෙකුත් විසින් මේ දශක්කෙලෙසවස්තුතු නො සෙවුනා ලද්දහු ද නො වඩනා ලද්දහු ද බහුල නො කරන ලද්දහු ද උත්සද නො කරන ලද්දහු ද, මොහු ඒ අල්පරජස්කසත්ත්වයෝ යි.

ඒ මාද්විත්තියසත්ත්වයෝ කවරහ යත් : ඉන්ද්‍රියයෝ පස් දෙනෙකි : ශ්‍රද්ධෙන්ද්‍රිය ය විශේෂෙන්ද්‍රිය ය ස්මෘතීන්ද්‍රිය ය සමාධීන්ද්‍රිය ය ප්‍රඥෙන්ද්‍රිය යි. යම් සත්ත්ව කෙනෙකුත් විසින් මේ පඤ්චෙන්ද්‍රියයෝ නො සෙවුනා ලද්දහු ද නො වඩනා ලද්දහු ද බහුල නො කරන ලද්දහු ද උත්සද නො කරන ලද්දහු ද, මොහු ඒ මාද්විත්තියසත්ත්වයෝ යි.

ඒ තීක්ෂණෙන්ද්‍රියසත්ත්වයෝ කවරහ යත් : යම් සත්ත්ව කෙනෙකුත් විසින් මේ පඤ්චෙන්ද්‍රියයෝ සෙවුනා ලද්දහු ද වඩනා ලද්දහු ද බහුල කරන ලද්දහු ද උත්සද කරන ලද්දහු ද, මොහු ඒ තීක්ෂණෙන්ද්‍රියසත්ත්වයෝ යි.

ඒ ද්වාකාරසත්ත්වයෝ කවරහ යත් : යම් ඒ සත්ත්ව කෙනෙක් අකුශලාධ්‍යායය ඇත්තාහු ද පාපානුයය ඇත්තාහු ද ලාමකවර්ත ඇත්තාහු ද ලාමකඅධ්‍යායය ඇත්තාහු ද මහාරජස්කයෝ ද මාද්විත්තිය ඇත්තාහු ද, මොහු ඒ ද්වාකාරසත්ත්වයෝ යි.

ඒ ස්වාකාරසත්ත්වයෝ කවරහ යත් : යම් ඒ සත්ත්ව කෙනෙක් කල්‍යාණ ද කල්‍යාණාධ්‍යායය ඇත්තාහු ද කල්‍යාණවර්ත ඇත්තාහු ද කල්‍යාණාධිමුක්ති ඇත්තාහු ද අල්පරජස්කයෝ ද තීක්ෂණෙන්ද්‍රිය ඇත්තාහු ද, මොහු ඒ ස්වාකාරසත්ත්වයෝ යි.

ඒ දුර්විඤ්ජාසත්ත්වයෝ කවරහ යත් : යම් මෑ කෙනෙක් ඒ ද්වාකාරසත්ත්වයෝ නම් ඔහු මෑ ඒ දුර්විඤ්ජාසත්ත්වයෝ යි. යම් මෑ කෙනෙක් ඒ ස්වාකාරසත්ත්වයෝ නම් ඔහු මෑ ඒ සුච්ඤ්ජාසත්ත්වයෝ යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

තතමෙ වෙ සත්තා අභව්වා : යෙ වෙ සත්තා කම්මාවරණෙන සම්මනාගතා, කිලෙසාවරණෙන සම්මනාගතා, විපාකාවරණෙන සම්මනාගතා, අසංඛා අවජ්ඣිකා දුපසාදාදා අභව්වා නිශාමං ඔක්කමිභුං කුසලෙසු ධම්මෙසු සම්මත්තං, ඉමෙ වෙ සත්තා අභව්වා.

තතමෙ වෙ සත්තා භව්වා : යෙ වෙ සත්තා හ කම්මාවරණෙන සම්මනාගතා, හ කිලෙසාවරණෙන සම්මනාගතා, හ විපාකාවරණෙන සම්මනාගතා, සංඛා ඡන්දිකා පසාදාවනො භව්වා නිශාමං ඔක්කමිභුං කුසලෙසු ධම්මෙසු සම්මත්තං. ඉමෙ වෙ සත්තා භව්වාහි යා තත් පසාදා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි, ඉදං තථාගතස්ස පරසත්තානං පරපුඤ්ඤානං ඉන්ද්‍රියපරෙපරිසත්තං යථාභූතං ස්වණං.

832. තත් තතමං තථාගතස්ස ක්වානවිමොක්ඛසමාධිසමාපත්තීනං සංකිලෙසං චොදනං වුට්ඨානං යථාභූතං ස්වණං. ක්වාසීති චත්තාරෙ ක්වාසී : අනේකචේවා ක්වාසී සම්පත්තියෙව¹ සමානං විපත්තීති පචේවති. අනේකචේවා ක්වාසී විපත්තියෙව² සමානං සම්පත්තීති පචේවති. අනේකචේවා ක්වාසී සම්පත්තියෙව සමානං සම්පත්තීති පචේවති. අනේකචේවා ක්වාසී විපත්තියෙව සමානං විපත්තීති පචේවති. ඉමෙ චත්තාරෙ ක්වාසී.

අපරෙපි චත්තාරෙ ක්වාසී. අනේකචේවා ක්වාසී දක්ඛං සමාපජ්ජති ඩිපං වුට්ඨාති, අනේකචේවා ක්වාසී. ඩිපං සමාපජ්ජති දක්ඛං වුට්ඨාති, අනේකචේවා ක්වාසී දක්ඛං සමාපජ්ජති දක්ඛං වුට්ඨාති, අනේකචේවා ක්වාසී ඩිපං සමාපජ්ජති ඩිපං වුට්ඨාති. ඉමෙ චත්තාරො ක්වාසී.

අපරෙපි චත්තාරො ක්වාසී : අනේකචේවා ක්වාසී සමාධිස්මිං සමාධි කුසලො හොති හ සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො, අනේකචේවා ක්වාසී සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො හොති හ සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො, අනේකචේවා ක්වාසී සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො ච හොති සමාධිස්මිං සමාපත්ති කුසලො ච, අනේකචේවා ක්වාසී නෙව සමාධිස්මිං සමාධි කුසලො හොති හ සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො. ඉමෙ චත්තාරෙ ක්වාසී.

ක්වානනති චත්තාරි ක්වානාති : පථමං ක්වානං දුතියං ක්වානං තතියං ක්වානං චතුත්තං ක්වානං.

විමොක්ඛොති අට්ඨවිමොක්ඛා : රුපි රූපානි පස්සති, අයං පථමො විමොක්ඛො. අජ්ඣතනං අරූපසංකුද්ධි ඛණ්ඩා රූපානි පස්සති, අයං දුතියො විමොක්ඛො. සුභතොව අබ්බුතො හොති, අයං තතියො විමොක්ඛො. සබ්බසො රූපසංකුද්ධං සමතික්කමං පටිසංකුද්ධං අත්ථිගමං නානත්තසංකුද්ධං අමනසිකාර අනන්තො ආකාසොති ආකාසානසංකුද්ධායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති, අයං චතුත්තො විමොක්ඛො. සබ්බසො ආකාසානසංකුද්ධායතනං සමතික්කමං අනන්තං විසුද්ධං නති විසුද්ධං සංකුද්ධායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති, අයං පඤ්චමො විමොක්ඛො. සබ්බසො විසුද්ධං සංකුද්ධායතනං සමතික්කමං නති කිසුද්ධි ආකිසුද්ධායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති, අයං ඡට්ඨො විමොක්ඛො. සබ්බසො ආකිසුද්ධායතනං සමතික්කමං නෙවසංකුද්ධානසංකුද්ධායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති, අයං සත්තමො විමොක්ඛො. සබ්බසො නෙවසංකුද්ධානසංකුද්ධායතනං සමතික්කමං සංකුද්ධාවේදසිත්තනිරෝධං උපසම්පජ්ජ විහරති, අයං අට්ඨමො විමොක්ඛො.

1. සම්පත්තියෙව - මජ්ඣං.

2. විපත්තියෙව - මජ්ඣං.

ඒ අභවාසත්ත්වයෝ කවරහ යත් : යම් ඒ සත්ත්ව කෙනෙක් කර්මාවරණයෙන් සමන්වාගතයෝ ද ක්ලෙශාවරණයෙන් සමන්වාගතයෝ ද විපාකාවරණයෙන් සමන්වාගතයෝ ද අශ්‍රාද්ධයෝ ද කුශලච්ඡන්ද රහිතයෝ ද දුෂ්ප්‍රාඥයෝ ද කුශලධර්මයන්හි සමාක්ෂත්වනියාම සම්බ්‍යාත මාර්ගයට බැසගන්නට අභවා වූවාහු ද, මොහු ඒ අභවා සත්ත්වයෝ යි.

ඒ භවාසත්ත්වයෝ කවරහ යත් : යම් ඒ සත්ත්ව කෙනෙක් කර්මාවරණයෙන් සමන්වාගත නො වූවාහු ද ක්ලෙශාවරණයෙන් සමන්වාගත නො වූවාහු ද විපාකාවරණයෙන් සමන්වාගත නො වූවාහු ද ශ්‍රද්ධා ඇත්තාහු ද කුශලච්ඡන්ද ඇත්තාහු ද ප්‍රඥ ඇත්තාහු ද කුශලධර්මයන්හි සමාක්ෂත්ව නියාම සම්බ්‍යාත මාර්ගයට බැසගන්නට භවායෝ ද, මොහු ඒ භවාසත්ත්වයෝ යි. එහි යම් ප්‍රඥයෙක් ප්‍රජානනයෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිවයයෙක් සමාන්තරාක්ෂිතයෙක් වේද, මේ 'තථාගතයන් පරසත්ත්වයන්ගේ පරපුද්ගලයන්ගේ ඉන්ද්‍රියපරාවරතා ඇතිසැටියෙන් දන්නා නුවණ' යි.

832. එහි තථාගතයන් ධ්‍යානවිමොක්ෂසමාධිසමාපත්තීන්ගේ සංක්ලෙශවාදන ව්‍යුත්පාන ඇතිසැටියෙන් දන්නා නුවණ කවරෙ යත් : ධ්‍යායි යනු : ධ්‍යායිහු සතර දෙනෙකි : සම්පත් වූයේ ම විපතැ යි ගනී නම් එබඳු ඇතැම් ධ්‍යාන කරන්නෙක් ඇත, විපත් වූයේ ම සම්පතැ යි ගනී නම් එබඳු ඇතැම් ධ්‍යාන කරන්නෙක් ඇත, සම්පත් වූයේ ම සම්පතැ යි ගනී නම් එබඳු ඇතැම් ධ්‍යාන කරන්නෙක් ඇත, විපත් වූයේ ම විපතැ යි ගනී නම් එබඳු ඇතැම් ධ්‍යාන කරන්නෙක් ඇත. මොහු සතර ධ්‍යායිහු ය.

අනා වූ ද ධ්‍යායිහු සතර දෙනෙකි : ලැයි ව සමච්ඡි නම් වහා දැහැනින් නැගේ නම් එබඳු ඇතැම් ධ්‍යාන කරන්නෙක් ඇත, වහා සමච්ඡි නම් ලැයි ව දැහැනින් නැගේ නම් එබඳු ඇතැම් ධ්‍යාන කරන්නෙක් ඇත, ලැයි ව සමච්ඡි නම් ලැයි ව දැහැනින් නැගේ නම් එබඳු ඇතැම් ධ්‍යාන කරන්නෙක් ඇත, වහා සමච්ඡි නම් වහා දැහැනින් නැගේ නම් එබඳු ඇතැම් ධ්‍යාන කරන්නෙක් ඇත. මොහු සතර ධ්‍යායිහු ය.

අනා වූ ද ධ්‍යායිහු සතර දෙනෙකි : සමාධියෙහි සමාධිකුශල වේ නම් සමාධියෙහි සමාපත්තිකුශල නො වේ නම් එබඳු ඇතැම් ධ්‍යාන කරන්නෙක් ඇත, සමාධියෙහි සමාපත්තිකුශල වේ නම් සමාධියෙහි සමාධිකුශල නො වේ නම් එබඳු ඇතැම් ධ්‍යාන කරන්නෙක් ඇත, සමාධියෙහි සමාධිකුශල ද වේ නම් සමාධියෙහි සමාපත්තිකුශල ද වේ නම් එබඳු ඇතැම් ධ්‍යාන කරන්නෙක් ඇත, සමාධියෙහි නො ම සමාධිකුශල වේ නම් සමාධියෙහි නො ද සමාපත්තිකුශල වේ නම් එබඳු ඇතැම් ධ්‍යාන කරන්නෙක් ඇත. මොහු සතර ධ්‍යායිහු වෙත්.

ධ්‍යාන යනු : ධ්‍යාන සතරෙකි : ප්‍රථමධ්‍යාන ය, ද්විතීයධ්‍යාන ය, තෘතීයධ්‍යාන ය, චතුර්ථධ්‍යාන යි.

විමොක්ෂ යනු විමොක්ෂ අවෙකි : රූපධ්‍යාන ඇත්තේ රූපයන් දකී. මේ ප්‍රථම විමොක්ෂ ය, අධ්‍යාත්මයෙහි අරූපසංඥ ඇත්තේ බ්‍යාභාරූපයන් දකී. මේ ද්විතීය විමොක්ෂ ය, ශ්‍රවණ යයි අධිවුක්ති ඇත්තේ වෙයි. මේ තෘතීය විමොක්ෂ ය, සර්වප්‍රකාරයෙන් රූපසංඥවන්ගේ ඉක්මවීමෙන් ප්‍රතිසංඥවන්ගේ අස්තභාවයෙන් නානාත්ව සංඥවන් නො මෙනෙහි කිරීමෙන් 'ආකාශය අනන්තය' යි ආකාශානන්දවායතනයට පැමිණ වාස කෙරෙයි. මේ චතුර්ථවිමොක්ෂ ය, සර්වප්‍රකාරයෙන් ආකාශානන්දවායතනය ඉක්ම 'විඤ්ඤාය අනන්තය' යි විඤ්ඤානන්දවායතනයට පැමිණ වාසය කෙරෙයි. මේ පඤ්චවිමොක්ෂය යි. සර්වප්‍රකාරයෙන් විඤ්ඤානන්දවායතනය ඉක්මවා 'කිසිවක් නැතැ' යි ආකිඤ්ඤායතනයට පැමිණ වාසය කෙරෙයි. මේ ඡෂ්ටවිමොක්ෂය යි. සර්වප්‍රකාරයෙන් ආකිඤ්ඤායතනය ඉක්මවා නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනයට පැමිණ වාසය කෙරෙයි. මේ සප්තවිමොක්ෂය යි. සර්වප්‍රකාරයෙන් නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනය ඉක්මවා සංඥවෙදයිනනිරෝධයට පැමිණ වාස කෙරේ. මේ අෂ්ටවිමොක්ෂය යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සමාධිති තයො සමාධි : සවිතක්කසවිවාඤ්ඤා සමාධි, අවිතක්ක සවිවාඤ්ඤා සමාධි, අවිතක්කඅවිවාඤ්ඤා සමාධි.

සමාපත්තීති නව අනුපුබ්බවිහාරසමාපත්තියො, පථමජ්ඣාන-සමාපත්ති දුතියජ්ඣානසමාපත්ති තතියජ්ඣානසමාපත්ති චතුර්ත්ථානසමාපත්ති අංකාසානඤ්ඤායතනසමාපත්ති විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනසමාපත්ති ආකිඤ්ඤායතනසමාපත්ති, නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්ති සඤ්ඤාවේදයිතනිර්දේශසමාපත්ති.

සංකිලෙසනති හානහාගියො ධම්මො.

වොදනනති විසෙසහාගියො ධම්මො.

වුට්ඨානනති වොදනමපිවුට්ඨානං, තම්භා තම්භා සමාධිම්භා වුට්ඨානමපි වුට්ඨානනති යා තත්ථ පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිවයො සමමාදිට්ඨි, ඉදං තථාගතස්ස ඤානවිමොක්ඛසමාධිසමාපත්තීනං සංකිලෙසං වොදනං වුට්ඨානං යථාභූතං සෑණං.

833. තත්ථ කතමං තථාගතස්ස පුබ්බෙතිවාසානුස්සති යථාභූතං සෑණං : ඉධ තථාගතො අනෙකච්ඡිතං පුබ්බෙතිවාසං අනුස්සරති. සෙය්‍යපීදං : එකමපි ජාතියො, ද්වෙපි ජාතියො, තිස්සොපි ජාතියො, චතුස්සොපි ජාතියො, පඤ්ඤාපි ජාතියො, දසපි ජාතියො, විසතිමපි ජාතියො, තිංසමපි ජාතියො, චතසාරිසමපි ජාතියො, පඤ්ඤාසමපි ජාතියො, ජාතිසතමපි ජාති සහස්සමපි ජාති සතසහස්සමපි අනෙකෙපි සංවට්ටකපෙඨ, අනෙකෙපි විවට්ටකපෙඨ, අනෙකෙපි සංවට්ටිවට්ටකපෙඨ, අශ්‍රිත්‍රායං එවංනාමො එවංගොතොනා එවංවණේණ, එවිමාභාඤ්ඤා, එවංසුඛදුක්ඛපටිත්තංවේදී, එවිමාසුපරිගතොනා, සො තතො වුත්තො අශ්‍රිත්‍ර උදපාදිං තත්‍රාපායං එවංනාමො එවංගොතොනා එවංවණේණ, එවිමාභාඤ්ඤා එවංසුඛදුක්ඛපටිත්තංවේදී එවිමාසුපරිගතොනා. සො තතො වුත්තො ඉබ්බපපතොනාති ඉති සාකාරං සඋද්දෙසං අනෙකච්ඡිතං පුබ්බෙ-තිවාසං අනුස්සරතිති යා තත්ථ පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො, ධම්මවිවයො සමමාදිට්ඨි, ඉදං තථාගතස්ස පුබ්බෙතිවාසානුස්සති යථාභූතං සෑණං.

834. තත්ථ කතමා තථාගතස්ස සත්තානං වුත්තපපාතං යථාභූතං සෑණං : ඉධ තථාගතො දිබ්බෙත චක්ඛුනා විසුඤ්ඤාන අතික්කමන-මානුසකෙන සතොත පස්සති වච්ඡානෙ උපපජ්ජමානෙ භිනෙ පණ්ණිනෙ සුවණේණ දුබ්බණේණ සුගතෙ දුග්ගතෙ යථාකම්මිපගෙ සතොත පජානාති. ඉමෙ චත භොතොනා සත්තා කායදුච්චරිතෙන සමන්තාගතා, වච්ච දුච්චරිතෙන සමන්තාගතා මනෝදුච්චරිතෙන සමන්තාගතා අරියානං උපමාදකා මිච්ඡාදිට්ඨිකා මිච්ඡාදිට්ඨිකමමසමාදනා, තෙ කායස්ස හෙද පරමරණං අපායං දුග්ගතියං විනිපාතං නිරයං උපපන්නා. ඉමෙ චා පන භොතොනා සත්තා කායසුචරිතෙන සමන්තාගතා වච්චසුචරිතෙන සමන්තාගතා මනෝසුචරිතෙන සමන්තාගතා අරියානං අනුපමාදකා සමමාදිට්ඨිකා සමමාදිට්ඨිකමමසමාදනා තෙ කායස්ස හෙද පරමරණං සුගතියං සග්ගං ලොකං උපපන්නාති, ඉති දිබ්බෙත චක්ඛුනා විසුඤ්ඤාන අතික්කමනමානුසකෙන සතොත පස්සති වච්ඡානෙ උපපජ්ජමානෙ භිනෙ පණ්ණිනෙ සුවණේණ දුබ්බණේණ සුගතෙ දුග්ගතෙ යථාකම්මිපගෙ සතොත පජානාතිති, යා තත්ථ පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො, ධම්මවිවයො සමමාදිට්ඨි, ඉදං තථාගතස්ස සත්තානං වුත්තපපාතං යථාභූතං සෑණං.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සමාධි යනු : සමාධි තුනෙකි : සචිතරක්සවිවාරසමාධි ය, අචිතරක්සවිවාරමාත්‍ර සමාධි ය, අචිතරක්සවිවාරසමාධි යි.

සමාපත්ති යනු : අනුපූරවවිභාගසමාපත්ති නවයෙකි. පුඵට්ඨානසමාපත්ති ය, දව්ඨිසධ්‍යානසමාපත්ති ය, තෘතීයධ්‍යානසමාපත්ති ය, චතුර්ඵධ්‍යානසමාපත්ති ය, ආකාශානඤ්චායනනසමාපත්ති ය, විඤ්ඤාණඤ්චායනනසමාපත්ති ය, ආකිඤ්චඤ්ඤායනනසමාපත්ති ය, නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනනසමාපත්ති ය, සඤ්ඤාචෙදධිතනිරොධ සමාපත්ති යි.

සංකේතය යනු : භාෂාභාෂීය ධර්ම යි.

ව්‍යාප්ත යනු : විශේෂභාගීය ධර්ම යි.

ව්‍යුත්පාන යනු : ව්‍යවදනය ද ව්‍යුත්පාන ය, ඒ ඒ සමාධියෙන් නැඟිසිටීම ද ව්‍යුත්පාන යි. එහි යම් ප්‍රඥයෙක් ප්‍රජාතනයෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිවයයෙක් සමාන්තෘෂ්ටියෙක් වෙ ද, මේ ' තථාගතයන් ධ්‍යානවිමොක්ෂසමාධිසමාපත්තීන්ගේ සාංක්ලෙශව්‍යවදනව්‍යුත්පාන ඇති සැටියෙන් දන්නා නුවණ යි.

833. එහි තථාගතයන්ගේ පුරවතීවාසයන් (පෙරවිසුකඳවිළිවෙළ) ඇතිසැටියෙන් දන්තා නුවණ කවරෙ යත් : මෙහි තථාගත තෙම නන්වැදූරුම වූ පුරවතීවාසය සිහි කෙරෙයි. භෙ මෙයේ යි : එක් ජාතියකුදු, ජාතීදෙකකුදු, ජාතීතුනකුදු, ජාතී සතරකුදු, ජාතී පයකුදු, ජාතී දසකුදු, ජාතීවිස්සකුදු, ජාතී තිසකුදු, ජාතී සතළිසකුදු, ජාතී පනසකුදු, ජාතීසියයකුදු, ජාතීදහසකුදු, ජාතී ලක්ෂයකුදු, නොයෙක් සංවර්තකල්පයනුදු, නොයෙක් විවර්තකල්පයනුදු, නොයෙක් සංවර්තවිවර්තකල්පයනුදු අසුවල් තැන මෙබදු නම් ඇතියෙමි මෙබදු ගොත් ඇතියෙමි මෙබදු පැහැසටහන් ඇතියෙමි මෙබදු අහාර ඇතියෙමි මෙබදු සුවක් විදුනාසුලුයෙමි මෙබදු ආයුපයාත්ත ඇතියෙමි වීම්. මම එතැනින් ව්‍යුත වූයෙමි අසුවල් තැන උපන්මි. එහිද මෙබදු නම් ඇතියෙමි මෙබදු ගොත් ඇතියෙමි මෙබදු පැහැසටහන් ඇතියෙමි මෙබදු ආහාර ඇතියෙමි මෙබදු සුවක් විදුනාසුලුයෙමි මෙබදු ආයුපයාත්ත ඇතියෙමි වීම්. මම එතැනින් ව්‍යුත වූයෙමි මෙහි උපන්මි යි මෙසේ ආකාර සහිත ව උද්දෙග සහිත ව නන්වැදූරුම වූ පුරවතීවාසය සිහි කෙරේ යයි, එහි යම් ප්‍රඥයෙක් ප්‍රජානනයෙක් . . . අමොගයෙක් ධර්මවිටියයෙක් සමාග්දෘෂ්ටියෙක් වෙ ද, මේ තථාගතයන්ගේ පුරවතීවාසයන් ඇති සැටියෙන් දන්තා නුවණ යි.

834. එහි තථාගතයන් සත්ත්වයන්ගේ ව්‍යුති-උත්පත්ති ඇතිසැටියෙන් දන්තා නුවණ කවරෙ යන් : මෙහි තථාගත තෙම මිනිස් බව ඉක්මගිය වීඥද වු දිව ඇසින් ව්‍යුත වන්නා වු භීත වු ප්‍රණීත වු ශොභනවර්ණ වු දුර්වර්ණ වු සුන්දරගති ඇති නපුරුගති ඇති සත්ත්වයන් දකී. මේ හවත් සත්ත්වයෝ කායදුෂ්ටරිකයෙන් සමන්වාගතයහ, වාග්දුෂ්ටරිකයෙන් සමන්වාගතයහ, මනෝදුෂ්ටරිකයෙන් සමන්වාගතයහ, ආයෝධාපවාදකයහ, මිථ්‍යාදෘෂ්ටි ඇත්තාහ, මිථ්‍යාදෘෂ්ටිකර්මසමාදාන ඇත්තාහ, ඔහු කාබුත් මරණින් මතු සැපයෙන් පහ වු දුකට ගති ඇති විවස ව පතිත වන නිරයෙහි උපන්නාහු ය, තවද මේ හවත් සත්ත්වයෝ කායසුචරිකයෙන් සමන්වාගතයහ, වාක්සුචරිකයෙන් සමන්වාගතයහ, මනස්සුචරිකයෙන් සමන්වාගතයහ, ආයාධියන්ට උපවාද නො කරන්නාහ, සමාග්දෘෂ්ටි ඇත්තාහ, සමාග්දෘෂ්ටිකර්මසමාදාන ඇත්තාහ, ඔහු කාබුත් මරණින් මතු සුන්දරගති ඇති ස්වර්ගලොකයෙහි උපන්නාහු යි මෙසේ මිනිස් බව ඉක්මගිය වීඥද වු දිව ඇසින් ව්‍යුත වන්නා වු උපදානා වු භීත වු ප්‍රණීත වු ශොභනවර්ණ වු දුර්වර්ණ වු සුන්දරගති ඇති නපුරුගති ඇති සත්ත්වයන් දකී. කම්මුපරිද්දෙන් ගිය සත්ත්වයන් දනගනි යයි එහි යම් ප්‍රඥයෙක් ප්‍රජානනයෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිවයයෙක් සමාග්දෘෂ්ටියෙක් වෙ ද, මේ ' තථාගතයන් සත්ත්වයන්ගේ ව්‍යුති-උත්පත්ති ඇතිසැටියෙන් දන්තා නුවණ ' යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

835. තත් කතමං තථාගතස්ස ආසවානං ඛයෙ යථාභූතං ඤාණං :
 ඉධ තථාගතො ආසවානං ඛයා අනාසවං වෙතොවිමුතතිං පඤ්ඤාවිමුතතිං
 දිට්ඨොව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා උපසම්පජ්ජ විහරතිති යා
 තත් පඤ්ඤා පජානනා සලලකඛණං පච්චුපලකඛණං පඤ්ඤිචං
 කොසලලං නෙපුඤ්ඤං වෙහව්‍යා විනතා උපපරිකඛා භූරි මෙධා පරිනායිකා
 විපස්සනා සම්පජ්ඤාදං පතොදෙ පඤ්ඤා පඤ්ඤාදීප්පිතං පඤ්ඤාබලං
 පඤ්ඤාසත්ථං පඤ්ඤාපාසාදෙ පඤ්ඤාආලෝකො පඤ්ඤාමිභාසො පඤ්ඤා-
 පජේජාතො පඤ්ඤාරතනං අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි, ඉදං
 තථාගතස්ස ආසවානං ඛයෙ යථාභූතං ඤාණනති, ඉමානි දස තථාගතස්ස
 තථාගතබලානි, යෙති බලෙති සමන්තාගතො තථාගතො ආසවං ථානං
 පටිජානාති, පරිසාසු සිහනාදං නදති, බ්‍රහ්මචක්කං පවතෙතති.

එවං දසවිමෙන ඤාණවත්තු.

ඤාණවිගමනං නිට්ඨිතො.

835. එහි තරාගතයන්ගේ ආසුවක්ෂයයෙහි යථාභූතභූතය කවරෙ යත් : මෙහි තරාගත තෙම ආසුවයන්ගේ ක්ෂය වීමෙන් ආසුව රහිත වූ විත්තවිමුක්තියත් ප්‍රඥවිමුක්තියත් මෙ අත්බැවිහි ම තෙමේ වෙසෙසින් දැන ප්‍රත්‍යක්ෂ කොට එයට පැමිණ වෙසේ යයි එහි යම් ප්‍රඥයෙක් ප්‍රජානනයෙක් සංලක්ෂණයෙක් ප්‍රත්‍යුපලක්ෂණයෙක් පාණ්ඩිතයෙක් කෞශල්‍යයෙක් නෛපුණ්‍යයෙක් (අනිත්‍යාදි) විභාවනයෙක් විත්තනයෙක් උපපරික්ෂායෙක් පාඨුලප්‍රඥයෙක් මෙධායෙක් පරිණායිකායෙක් විදර්ශනයෙක් සමාග්භූතයෙක් පතොදප්‍රඥයෙක් ප්‍රඥෝද්‍රියයෙක් ප්‍රඥබලයෙක් ප්‍රඥශක්‍තියෙක් ප්‍රඥප්‍රාසාදයෙක් ප්‍රඥආලෝකයෙක් ප්‍රඥ-අවහාසයෙක් ප්‍රඥප්‍රදෝෂයෙක් ප්‍රඥරත්නයෙක් අමොහයෙක් ධර්මවිචයයෙක් සමාග්දෘෂ්ටියෙක් වේ ද, මේ ' තරාගතයන්ගේ ආසුවක්ෂයයෙහි යථාභූතභූත ' යි. මොහු තරාගතයන්ගේ දශතරාගතබලයෝ යි. යම් බල කෙනකුන්ගෙන් සමන්වාගත වූ තරාගත තෙම ශ්‍රේෂ්ඨස්ථානය ප්‍රතිඥ කෙරේ නම් පිරිස්හි අභිතනාද කෙරේ නම් ශ්‍රේෂ්ඨ වූ ධර්මවක්‍රය පවත්වා නම් ඔහු යි.

මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් ඥානවස්තු වේ.

ඥානවිභව නිමි.

17. බුද්ධකවච්ඡු විභවේශා

836. ජාතිමයෙ, ගෝත්‍රිකමයෙ, ආර්ථිකමයෙ, සංඛ්‍යාමයෙ, ජීවිතමයෙ, ලාභමයෙ, සංකාරමයෙ, ගරුකාරමයෙ, පුරෙකාරමයෙ, පරිවාරමයෙ, භෝගමයෙ, වණ්ණමයෙ, සුන්‍යමයෙ, පරිභානමයෙ, රත්තඤ්ඤමයෙ, පිණ්ඩපාතිකමයෙ, අනවඤ්ඤානිමයෙ¹, ඉරියාපථමයෙ, ඉද්ධිමයෙ, සසමයෙ, සිලමයෙ, කුසලමයෙ, සිප්පමයෙ, ආරෝහමයෙ, පරිණාහමයෙ, සණ්ඨානමයෙ, පාරිසුරිමයෙ, මයෙ, පමායෙ, ඵලේශා, සාරවේශා, අත්‍රිවර්තා, මුහිවර්තා, පාපිවර්තා, සිඛිං, තිත්තිනං, වාපලාං, අසභාගවුත්ති, අරතී, තජ්ඣි විජ්ජනිකා, භත්තසම්මයෙ, වේතසො, ච ලීනත්තං, කුහනා, ලපනා, නෙමිත්තිකතා, නිපොසිකතා, ලාභෙන ලාභං, නිජ්ජිංසනත්තා, සෙය්‍යා, හමසමිති මානො, සද්දසොහමසමිති මානො, සිනොහමසමිති මානො, සෙය්‍යස්ස සෙය්‍යාහමසමිති මානො, සෙය්‍යස්ස සද්දසොහමසමිති මානො, සෙය්‍යස්ස සිනොහමසමිති මානො, සද්දසස්ස සෙය්‍යාහමසමිති මානො, සද්දසස්ස සද්දසොහමසමිති මානො, සද්දසස්ස සිනොහමසමිති මානො, සිනස්ස සෙය්‍යාහමසමිති මානො, සිනස්ස සද්දසොහමසමිති මානො, සිනස්ස සිනොහමසමිති මානො, මානො, අතිමානො, මානාති-මානො, ඔමානො, අධිමානො, අසම්මානො, මිවර්මානො, ඤාතිවිතකේශා, ජනපදවිතකේශා, අමරවිතකේශා, පර්වතාදියපරිසංයුතේශා, විතකේශා, ලාභසංකාරාසිලොක්කපරිසංයුතේශා, විතකේශා, අනවඤ්ඤානිපරිසංයුතේශා, විතකේශා.

එකකං.

837. කොට්ඨං ච උපනාභො ච, මකේඛා ච පලාභො ච, ඉස්සා ච මච්ඡරිසං ච, මායා ච සාධේය්‍යං ච, අවිජ්ජා ච භවතණ්ණා ච, භවදිට්ඨි ච විභවදිට්ඨි ච, සස්සතදිට්ඨි ච උච්චේදදිට්ඨි ච, අනන්තවාදිට්ඨි ච අනන්තවාදිට්ඨි ච, පුබ්බන්තානුදිට්ඨි ච අපරන්තානුදිට්ඨි ච, අභිරික්ඛං ච අනොත්තපං ච, දෙවවස්සතා ච පාපමිත්තතා ච, අනජ්ජවො ච අමග්ගවො ච, අක්ඛන්ති ච අසොරවං ච, අනාබලං ච අපට්ඨිතජාඨෙ ච, ඉද්ධියෙසු අග්‍රත්තථාරතා ච භොජනෙ අමත්තඤ්ඤාතා ච, මුට්ඨිකවං ච අසමප-ජ්ඤාදං ච, සිලවිපතති ච දිට්ඨිවිපතති ච, අජ්ඣත්තසංයොජනං ච බහිද්ධාසංයොජනං ච.

දුක්ඛං.

238. තිණි අකුසලමුලාති, තයො අකුසල විතකකා, තිස්සො අකුසල සඤ්ඤා, තිස්සො අකුසලධාතුයො, තිණි දුට්ඨරිතාති, තයො ආසවා, තිණි සංයොජනාති, තිස්සො තණ්හා, අපරුපි තිස්සො තණ්හා, තිස්සො එසනා, තිස්සො විධා, තිණි භතාති, තිණි තමාති, තිණි තිත්තායතනාති, තයො කිසුට්ඨි, තිණි අභිතණ්හාති, තිණි මලාති, තිණි විසමාති අපරුපි තිණි විසමාති, තයො අග්ගි, තයො කසවා, අපරෙපි තයො කසවා, අස්සාදදිට්ඨි අත්තානුදිට්ඨි මිවර්දිට්ඨි, අරතී විභේශා අධිමමච්ඡරිසං,

1. අනවඤ්ඤානමයෙ - සිරිමු, මජ්ඣං.

17. සෘජුකවයනු විභවනය

836. ජාතිමද ය ගෝත්‍රමද ය ආරොග්‍යමද ය යොවනමද ය ජීවිතමද ය ලාභමද ය සත්කාරමද ය ගරුකාරමද ය පුරස්කාරමද ය පරිවාරමද ය භොගමද ය වර්ණමද ය ශ්‍රැතමද ය ප්‍රතිභානමද ය රාත්‍රඤ්ඤමද ය පිණ්ඩපාතිකමද ය අනවඤ්ඤමද ය ඊයභාපටමද ය සෘද්ධිමද ය යශෝමද ය ශීලමද ය ධ්‍යානමද ය ශීල්පමද ය ආරොහමද ය පරිණාහමද ය සංස්ථානමද ය පරිපූර්ණමද ය මද ය ප්‍රමාද ය ස්තම්භ ය සාරම්භ ය අග්‍රීවිජ බව ය මහෙවිජ බව ය පාපෙවිජ බව ය ශාඛිග ය කිත්තින ය වපල බව ය නො සම පැවැත්ම ය නො ඇල්ම ය මැලි බව ය ඇහමැලිහරන බව ය බත්මත ය විත්තයාගේ ලීන බව ය කුහක බව ය ලපන ය නෙමිත්තික බව ය, නිප්පෙසිකකා (පරගුණපිසලිම) ය, ලාභයෙන් ලාභ සොයන බව ය. මම උසස්ම යන මාන ය, මම සමානයෙමි යන මාන ය, මම භීතයෙමි යන මාන ය, මම උසස්වූවහුට උසස්ම යන මාන ය, මම උසස් වූවහුට සමානයෙමි යන මාන ය, මම උසස්වූවහුට භීතයෙමි යන මාන ය, මම සමානයාහට උසස්ම යන මාන ය, මම සමානයාට සමානයෙමි යන මාන ය, මම සමානයාට භීතයෙමි යන මාන ය, මම භීතයාට උසස්ම යන මාන ය මම භීතයාට සමානයෙමි යන මාන ය, මම භීතයාට භීතයෙමි යන මාන ය, මාන ය, අතිමාන ය මානාතිමාන ය අවමාන ය අධිමාන ය අස්මිමාන ය මිථ්‍යාමාන ය, ඤාතිවිතර්ක ය ජනපදවිතර්ක ය අමරවිතර්ක ය මෙරමානට දයායෙන් ප්‍රතිසංයුක්ත විතර්ක ය ලාභසත්කාරශ්ලෝකප්‍රතිසංයුක්තවිතර්ක ය අනවඤ්ඤප්‍රතිසංයුක්තවිතර්ක යි.

එකක යි.

837. ක්‍රොධය ද බද්ධතෙවරය ද, මකු බව ද පළාසය ද, ඊර්ෂ්‍යාව ද මාන්සයභිය ද, මායාව ද සංච බව ද, අවිද්‍යාව ද භවතෘෂ්ණාව ද, භවදෘෂ්ටිය ද විභවදෘෂ්ටිය ද, ශාශ්වත දෘෂ්ටිය ද උච්චෙදදෘෂ්ටිය ද, අන්තවද්දෘෂ්ටිය ද, අනන්තවද්දෘෂ්ටිය ද, පූර්වාන්තානුදෘෂ්ටිය ද අවරාන්තානු දෘෂ්ටිය ද, අපත්‍රපාව ද, අනුක්තාපය ද, දුර්වච බව ද, පාපමිත්‍ර බව ද, අනාර්ථවය ද, අමාර්දවය ද, නො ඉවසීම ද, සුරත නො වන බව ද, අසවිල බව ද, පටිසන්ථාර රහිත බව ද, ඉන්ද්‍රියයන්හි අගුප්තද්වාර බව ද, භොජනයෙහි අමාත්‍රඤ්ඤ බව ද, මුෂිතස්මාතිය ද, සමාග්ඤ්ජන රහිත බව ද, ශීලවිපත්තිය ද, දෘෂ්ටිවිපත්තිය ද, අධ්‍යාත්ම සංයොජන ද බාහ්‍යසංයොජන ද යි.

ද්වික යි.

838. අකුශලමූලයෝ තිදෙනෙකි, අකුශලවිතර්කයෝ තිදෙනෙකි, අකුශලසංඤ්චෝ තිදෙනෙකි, අකුශලධාතුහු තිදෙනෙකි, දුශ්චරිතයෝ තිදෙනෙකි, ආප්‍රචයෝ තිදෙනෙකි, සංයොජනයෝ තිදෙනෙකි, තෘෂ්ණාවෝ තිදෙනෙකි, අන්‍ය වූ ද තෘෂ්ණාවෝ තිදෙනෙකි, ඵෂණයෝ තිදෙනෙකි, විධාවෝ (මාන) තිදෙනෙකි, භය කුතෙකි, තමස්සු තිදෙනෙකි, කීර්ථායතනයෝ තිදෙනෙකි, කිඤ්චන (පලිභොධ) යෝ තිදෙනෙකි, අධිගුණයෝ තිදෙනෙකි, මලයෝ තිදෙනෙකි, විෂමයෝ තිදෙනෙකි, අන්‍ය වූ ද විෂමයෝ තිදෙනෙකි, අශ්නිහු තිදෙනෙකි, කසටයෝ තිදෙනෙකි, අන්‍ය වූ ද කසටයෝ තිදෙනෙකි, ආස්වාදදෘෂ්ටි ය ආත්මානුදෘෂ්ටි ය මිථ්‍යාදෘෂ්ටි ය, අරතී ය විභෙසා ය අධර්මවයභා ය,

දෙව්වංශනා පාපමිත්තනා නානත්තසංකූලා, උද්ධමං කොසල්යං පමාදො, අසනතුට්ඨිනා අසමපජ්ජානා මහිවත්තා, අහිරිකං අනොත්තපං පමාදො, අනාදරිතං දෙව්වංශනා පාපමිත්තනා, අසංග්ගිකං අවද්දානසුතා කොසල්යං, උද්ධමං අසංවරෙ දුස්සිලාසං, අරියානං අදස්සනකම්මනා සද්ධමං අසොතුකම්මනා උපාරමාචිත්තනා, මුට්ඨස්ථං අසමපජ්ජානං වෙනසො විකෙඛපො, අයොනිසොමනසිකාරො කුමමග්ගසෙවනා වෙනසො ච ලීනත්තං.

තිකං.

839. වත්තාරෙ අසවා, වත්තාරෙ ගජො, වත්තාරෙ ඕඝා, වත්තාරෙ යොගා, වත්තාරි උපාදනාති, වත්තාරෙ තණ්හප්පාදා, වත්තාරි අග්ගි-ගමනාති, වත්තාරෙ විපරියෙසා, වත්තාරෙ අනරියවොභාරා, අපරෙපි වත්තාරෙ අනරියවොභාරා, වත්තාරි දුච්චරිතාති, අපරනිපි වත්තාරි දුච්චරිතාති, වත්තාරි භයාති, අපරනිපි වත්තාරි භයාති, වත්තෙසා දිට්ඨියො.

චතුසකං.

840. පඤ්චාරමාගිකාති සඤ්ඤාජනාති, පඤ්චුද්ධමාගිකාති සඤ්ඤාජනාති, පඤ්චමච්ඡරියාති, පඤ්ච සබ්බා, පඤ්ච සලා, පඤ්ච වෙතොඩ්දා, පඤ්ච වෙනසො විනිබ්බා, පඤ්ච නිවරණාති, පඤ්ච කම්මාති අනන්තරිකාති, පඤ්ච දිට්ඨියො, පඤ්ච වෙරා, පඤ්ච ව්‍යසනා, පඤ්ච අක්ඛන්ධා අදීනවා, පඤ්ච භයාති, පඤ්ච දිට්ඨිමමනිබ්බානවාදා.

පඤ්චකං.

841. ඡ විවාද මූලාති, ඡ ඡන්දරාගා ගෙහසිතා ධම්මා,¹ ඡ විරොධ-වත්තාති, ඡ තණ්හාකායා, ඡ අයාරවා, ඡ පරිභානියා ධම්මා, අපරෙපි ඡ පරිභානියා ධම්මා, ඡ තොමනස්සපච්චාරා, ඡ දොමනස්සපච්චාරා, ඡ උපෙක්ඛපච්චාරා, ඡ ගෙහසිතාති තොමනස්සාති, ඡ ගෙහසිතාති දොම-නස්සාති, ඡ ගෙහසිතා උපෙක්ඛා, ඡ දිට්ඨියො.

ඡක්කං.

842. සත්තානුසයා, සත්ත සඤ්ඤාජනාති, සත්ත පරිපුට්ඨානාති, සත්ත අසද්ධමා, සත්ත දුච්චරිතාති, සත්ත මානා, සත්ත දිට්ඨියො.

සත්තකං.

843. අට්ඨ කිලෙසවත්තාති, අට්ඨ කුසිතවත්තාති, අට්ඨස්ස ලොකධම්මෙස්ස චිත්තස්ස පරිභානො, අට්ඨ අනරියවොභාරා, අට්ඨ මිච්ඡත්තා, අට්ඨ පුරිසදෙසා, අට්ඨ අසඤ්ඤිවාදා, අට්ඨ නෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤිවාදා.

අට්ඨකං.

844. නව අභාතවත්තාති, නව පුරිසමුලාති, නව විධ මානා, නව තණ්හාමූලිකා ධම්මා, නව ඉඤ්ඤිතාති, නව මඤ්ඤිතාති, නව එන්ද්‍රිතාති, නව පපඤ්ඤිතාති, නව සබ්බිතාති.

නවකං.

1. ඡ ඡන්දරාගා - සිරිමු, මජ්ඣං.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

දුර්වච්ඡා ය පාපමිත්‍රතා ය නානාත්වසංඥා ය, ඖද්ධ්‍මා ය කොසිදා ය ප්‍රමාද ය, අසන්තුෂ්ටිතා ය අසමග්ගතා ය මහෙව්‍රතා ය, අපත්‍රසා ය අනුත්තර ය ප්‍රමාද ය, අනාදරිය ය දුර්වච්ඡා ය පාපමිත්‍රතා ය, අශ්‍රද්ධා ය, අවදැක්කුණා ය කොසිදා ය, ඖද්ධ්‍මා ය අසංවර ය දුශ්ශීලා ය, ආයායන් නො දක්නා කැමැති බව ය සදහම් නො අසනු කැමැති බව ය උපාරම්භ සිත් ඇති බව ය, වුළාසි බව ය සමග්ගත රහිත බව ය චිත්තයාගේ වික්ෂේප ය, මනසිකාර ය කුන්සිත මාර්ගසෙවන ය චිත්තයාගේ ලීනතා යි.

ශ්‍රීක යි.

839. ආප්‍රච සතරෙකි, ග්‍රන්ථ සතරෙකි, ඔස සතරෙකි, යොග සතරෙකි, උපාදන සතරෙකි, තෘෂ්ණොත්පාද සතරෙකි, අගනිගමන සතරෙකි, විපයාස සතරෙකි, අනායාසී ව්‍යවහාර සතරෙකි, අන්‍ය වූ ද අනායාසීව්‍යවහාර සතරෙකි, දුශ්චරිත සතරෙකි, අන්‍ය වූ ද දුශ්චරිත සතරෙකි, භය සතරෙකි, අන්‍ය වූ ද භය සතරෙකි, දෘෂ්ටි සතරෙකි.

වතුෂ්ක යි.

840. ඔරම්භාගියසංයොජන පසෙකි, උද්ධම්භාගියසංයොජන පසෙකි, මාත්සයාසී පසෙකි, සධ්‍ධ පසෙකි, ශල්‍ය පසෙකි, වෙතොබ්ල පසෙකි, චිත්තයාගේ විනිබන්ධ පසෙකි, නීවරණ පසෙකි, ආනන්තයාසීකර්ම පසෙකි, දෘෂ්ටි පසෙකි, ජෛව පසෙකි, ව්‍යසන පසෙකි, අක්ෂාන්තියෙහි ආදීනව පසෙකි, භය පසෙකි, දෘෂ්ටිමනිර්වාණවාද පසෙකි.

පඤ්චක යි.

841. විවාදමූල සයෙකි, ගෘහශ්‍රිතජන්දරාගධර්ම සයෙකි, විරුද්ධවස්තු සයෙකි, තෘෂ්ණාකාය සයෙකි, අගොරව සයෙකි, පරිභානිකරධර්ම සයෙකි, අන්‍ය වූ ද පරිභානිකර ධර්ම සයෙකි, සොමනසොපවිචාර සයෙකි, දොමනසොපවිචාර සයෙකි, උපෙක්ෂොප විචාර සයෙකි, ගෘහශ්‍රිතසොමනසා සයෙකි, ගෘහශ්‍රිතදොර්මනසා සයෙකි, ගෘහශ්‍රිත උපෙක්ෂා සයෙකි, දෘෂ්ටි සයෙකි.

ෂටක යි.

842. අනුශය සතෙකි, සංයොජන සතෙකි, පර්යන්තරාන සතෙකි, අසද්ධර්ම සතෙකි, දුශ්චරිත සතෙකි, මාන සතෙකි, දෘෂ්ටි සතෙකි.

සප්තක යි.

843. ක්ලේශවස්තු අටක, කුසිතවස්තු අටක, අෂ්ටලොකධර්මයෙහි චිත්තයාගේ ප්‍රතිසාන ය, අනායාසීව්‍යවහාර අටක, මිථ්‍යාත්ව අටක, පුරුෂදෙෂ අටක, අසංඥි වාද අටක, නෛවසංඥනාසංඥිවාද අටකි.

අෂ්ටක යි.

844. ආසාතවස්තු නවයෙක, පුරුෂමල නවයෙක, නවවිධමාන ය, තෘෂ්ණාමූලක ධර්ම නවයෙක, ඉඤ්ඪිත නවයෙක, මඤ්ඤිත නවයෙක, ස්පන්දිත නවයෙක, ප්‍රපඤ්චිත නවයෙක, සධ්ධත නවයෙකි.

නවක යි.

845. දස කිලෙසවච්ඡුති, දස අභ්‍යවච්ඡුති, දස අක්ඛාලකමපථා, දස සංකෘතජානා, දස මිච්ඡතා, දසවච්ඡුකා මිච්ඡාදිට්ඨි, දසවච්ඡුකා අනාගතානිකා දිට්ඨි.

දසකං.

846. අධාරස නිවර්තනා විවර්තනා අභිධම්මකා උපාදාය, අධාරස නිවර්තනා විවර්තනා භාගිකා උපාදාය, තදෙකඤ්ඤා අභිධම්මකා අභිධම්මකා ජනනික නිවර්තනා විවර්තනා භාගිකා. ඉති අනිතානි ජනනික නිවර්තනා, අනාගතානි ජනනික නිවර්තනා, පච්චුප්පනානි ජනනික නිවර්තනා, තදෙකඤ්ඤා අභිධම්මකා අභිධම්මකා අධාරසනිවර්තනා භාගිකා. යානි ච ආසාදිට්ඨි දිට්ඨිගතානි බුභවජාලෙ වේශාකරණෙ වුත්තානි ගගවතා.

මානිකා.

847. තත්ථ කතමො ජාතීමදෙ : ජාතීං පට්ඨං මදෙ මජ්ඣනං මජ්ඣනතතං මානො මඤ්ඤානං මඤ්ඤිතතං උත්තං උත්තාමො ධජො සම්පන්නාහො කෙතුකම්පතා චිත්තස්ස අයං වුට්ඨති ජාතීමදෙ.

848. තත්ථ කතමො ගොතනමදෙ : ගොතනං පට්ඨං -පෙ- අරුග්ගං පට්ඨං -පෙ- ගොඛඛනං පට්ඨං -පෙ- ජිවිතං පට්ඨං -පෙ- ලාභං පට්ඨං -පෙ- සකකාරං පට්ඨං -පෙ- ගරුකාරං පට්ඨං -පෙ- පුරෙකකාරං පට්ඨං -පෙ- පරිවාරං පට්ඨං -පෙ- භොගං පට්ඨං -පෙ- වණ්ණං පට්ඨං -පෙ- සුතං පට්ඨං -පෙ- පටිභානං පට්ඨං -පෙ- රත්තඤ්ඤානං පට්ඨං -පෙ- පිණ්ඩපාතිකතනං පට්ඨං -පෙ- අනවඤ්ඤානං* පට්ඨං -පෙ- ඉරියපථං පට්ඨං -පෙ- ඉද්ධිං පට්ඨං -පෙ- යසං පට්ඨං -පෙ- සීලං පට්ඨං -පෙ- කුසං පට්ඨං -පෙ- සිසං පට්ඨං -පෙ- අරුග්ගං පට්ඨං -පෙ- පරිණාහං පට්ඨං -පෙ- තණ්ඨානං පට්ඨං -පෙ- පාරිසුරිං පට්ඨං මදෙ මජ්ඣනං මජ්ඣතතං මානො මඤ්ඤානං මඤ්ඤිතතං උත්තං උත්තාමො ධජො සම්පන්නාහො කෙතුකම්පතා චිත්තස්ස අයං වුට්ඨති පාරිසුරිමදෙ.

849. තත්ථ කතමො මදෙ : ගො මදෙ මජ්ඣනං මජ්ඣතතං මානො මඤ්ඤානං මඤ්ඤිතතං උත්තං උත්තාමො ධජො සම්පන්නාහො කෙතුකම්පතා චිත්තස්ස අයං වුට්ඨති මදෙ.

850. තත්ථ කතමො පමාදෙ : කායදුට්ඨරිතෙ වා, වච්ඡුට්ඨරිතෙ වා, මනො දුට්ඨරිතෙ වා පඤ්ඤා වා කාමගුණෙසු චිත්තස්ස වේශාහො වේශාහොප්පාදානං කුසලානං වා ධම්මානං භාවනාය අසකකවකිරිතා අසාතවකිරිතා අනවකිරිතා මලිතවුත්තානි නිකම්පනජානානි නිකම්පනවුත්තා අනාසවනා අභාවනා අබහුලිකමං අනධිධානං අනනුයොගො පමාදෙ. ගො ඵවරුපො පමාදෙ පමජ්ඣනං පමජ්ඣතතං, අයං වුට්ඨති පමාදෙ.

1. අනවඤ්ඤානං - සිරිමු, මජ්ඣ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

845. ක්ලේශවස්තු දසයෙක, ආසාතවස්තු දසයෙක, අකුශලකර්මපට දසයෙක, සංයෝජන දසයෙක, මිථ්‍යාත්ව දසයෙක, දඟවස්තුකම්මාදායක දසය, දඟවස්තුක අත්තග්‍රාහක දායක යි.

දශක යි.

846. තෘෂ්ණාවිවරිත අවලෝසෙක ආධ්‍යාත්මිකස්කන්ධ නිසා, තෘෂ්ණාවිවරිත අවලෝසෙක බාහිරස්කන්ධ නිසා, එය එක් අයුරෙකින් රැස් කොට හකුළවා තෘෂ්ණාවිවරිත සතියෙක් වෙයි. මෙසේ අතීතතෘෂ්ණාවිවරිත සතියෙක, අනාගතතෘෂ්ණාවිවරිත සතියෙක, ප්‍රත්‍යුත්පන්නතෘෂ්ණාවිවරිත සතියෙක, එය එක් අයුරෙකින් රැස් කොට හකුළවා තෘෂ්ණාවිවරිත අවකුලාසියෙක් වේ. කවද භාග්‍යවතුන් වීසින් බ්‍රහ්මචාර ව්‍යාකරණයෙහි යම් දෙසැටදායකට කෙතෙක් වදරන ලද්දහු නම් ඔහු යි.

මාතෘකා යි.

847. එහි ජාතීමද කවරෙ යත් : ජාතිය නිසා මදයෙක් මත් අයුරෙක් මත් වූ බවෙක් මානෙයක් මානාකාරයෙක් මානය කළ බවෙක් උන්නතියෙක් උන්නාමයෙක් ධවරයෙක් සම්ප්‍රග්‍රාහයෙක් චිත්තයාගේ කෙතුකමත්තයෙක් වේ ද, මේ 'ජාතීමද' යි කියනු ලැබේ.

848. එහි ගොත්‍රමද කවරෙ යත් : ගොත්‍රය නිසා . . . ආරොග්‍යය නිසා . . . යෝවනය නිසා . . . ජීවිතය නිසා . . . ලාභය නිසා . . . සත්කාරය නිසා . . . ගරුකාරය නිසා . . . පුරස්කාරය නිසා . . . පිරිවර නිසා . . . භොගය නිසා . . . වර්ණය නිසා . . . ශ්‍රාවය නිසා . . . ප්‍රතිභාතය නිසා . . . රාත්‍රභොග නිසා . . . පිණ්ඩපාතීක බව නිසා . . . අවඤ්ඤා කිරීම නිසා . . . වියාපාරය නිසා . . . සාද්ධිය නිසා . . . යශෝ නිසා . . . ශීලය නිසා . . . ධර්මය නිසා . . . ශීල්පය නිසා . . . ආරොහය නිසා . . . පරිණාමය නිසා . . . සටහන නිසා . . . පරිපූර්ණ බව නිසා මදයෙක් මත් අයුරෙක් මත් වූ බවෙක් මානෙයක් මානාකාරයෙක් මානය කළ බවෙක් උන්නතියෙක් උන්නාමයෙක් ධවරයෙක් සම්ප්‍රග්‍රාහයෙක් චිත්තයාගේ කෙතුකමත්තයෙක් වේ ද, මේ 'පාරිපූරිමද' යි කියනු ලැබේ.

849. එහි මද කවරෙ යත් : යම් මදයෙක් මත් අයුරෙක් මත් වූ බවෙක් මානෙයක් මානාකාරයෙක් මානය කළ බවෙක් උන්නතියෙක් උන්නාමයෙක් ධවරයෙක් සම්ප්‍රග්‍රාහයෙක් චිත්තයාගේ කෙතුකමත්තයෙක් වේ ද, මේ 'මද' යි කියනු ලැබේ.

850. එහි ප්‍රමාද කවරෙ යත් : කායදුශ්චරිතයෙහි හෝ වාග්දුශ්චරිතයෙහි හෝ මනෝදුශ්චරිතයෙහි හෝ පඤ්චකාමඥාණයෙහි හෝ චිත්තයාගේ විසර්ජනයෙක් පුනපුනා විසර්ජනයෙක් කුශලධර්මයන්ගේ වැඩිම පිණිස නොසකසා කරන බවෙක් සාත්තකත්‍රියා රහිත බවෙක් අනවස්ථිතත්‍රියා බවෙක් හැකුළුණු පැවැතුම් ඇති බවෙක් බහා තැබූ වියාපාරය ඇති බවෙක් බහාතැබූ වියාපාරය ඇති බවෙක් අනාසෙවනයෙක් අභාවනයෙක් බහුල නො කිරීමෙක් නො පිහිටීමෙක් අනුයෝග රහිත වීමෙක් ප්‍රමාදයෙක් වේ ද, යම් මෙබඳු ප්‍රමාදයෙක් ප්‍රමාද අයුරෙක් ප්‍රමත්තාවෙක් වේ ද, මේ 'ප්‍රමාද' යි කියනු ලැබේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

851. තත්ථ කතමො ඵලො : යො ඵලො ඵලානා ඵලතිත්තතං කකලිං. ඵාරාසිං උජ්චිත්තතා අමුද්දතා, අයං වුච්චති ඵලො.

852. තත්ථ කතමො සාරලො : යො සාරලො පටිසාරලො සාරලානා පටිසාරලානා පටිසාරලතිත්තතං, අයං වුච්චති සාරලො.

853. තත්ථ කතමා අත්ථිච්ඡතා : ඉතරිතරච්චරපිණ්ඩපාතසෙසනාසනං-
භිලානපච්චයගෙසජ්ජපරික්ඛාරෙති පඤ්චති වා කාමගුණෙති අසනතුට්ඨස්ස
තිසෙයාකම්මතා යා ඵවරුපා ඉච්ඡා ඉච්ඡාගතං¹ අත්ථිච්ඡතා රාගො
සාරුගො අනුභවො අනුරුභවො නන්දි නන්දිරුගො චිත්තස්ස සාරුගො,
අයං වුච්චති අත්ථිච්ඡතා.

854. තත්ථ කතමා මහිච්ඡතා : ඉතරිතරච්චරපිණ්ඩපාතසෙසනා-
සනභිලානපච්චයගෙසජ්ජපරික්ඛාරෙති පඤ්චති වා කාමගුණෙති
අසනතුට්ඨස්ස තිසෙයාකම්මතා, යා ඵවරුපා ඉච්ඡා ඉච්ඡාගතං මහිච්ඡතා
රුගො සාරුගො -පෙ- චිත්තස්ස සාරුගො, අයං වුච්චති මහිච්ඡතා.

855. තත්ථ කතමා පාපිච්ඡතා : ඉධෙකච්චො අස්සඤ්ඤා සමානො
සඤ්ඤාති මං ජනො ජානාතුති ඉච්ඡති, දුස්සිලො සමානො සිලවාති
මං ජනො ජානාතුති ඉච්ඡති, අපාක්ඛ්‍යතො සමානො ඛුක්ඛ්‍යතොති
මං ජනො ජානාතුති ඉච්ඡති, සබ්බභික්ඛාරුමො සමානො පච්චිකේතොති
මං ජනො ජානාතුති ඉච්ඡති, කුසිත්තො සමානො ආරුඤ්ඤිතොති මං
ජනො ජානාතුති ඉච්ඡති, මුට්ඨස්සති සමානො උපට්ඨිතස්සති මං
ජනො ජානාතුති ඉච්ඡති, අසමාහිතො සමානො සමාහිතොති මං
ජනො ජානාතුති ඉච්ඡති. දුපඤ්ඤා සමානො පඤ්ඤවාති මං ජනො
ජානාතුති ඉච්ඡති. අබ්භංගවො සමානො බ්භංගවොති මං ජනො
ජානාතුති ඉච්ඡති. යා ඵවරුපා ඉච්ඡා ඉච්ඡාගතං පාපිච්ඡතා රාගො
සාරුගො -පෙ- චිත්තස්ස සාරුගො, අයං වුච්චති පාපිච්ඡතා.

856. තත්ථ කතමං සිඛං : යං සිඛං සිඛාරතා චතුරතා*
චාතුරිං පරික්ඛතතා පාරික්ඛතතිං, ඉදං වුච්චති සිඛං.

857. තත්ථ කතමං තිත්තිනං : යං තිත්තිනං තිත්තිනායනා
තිත්තිනාසිත්තතං ලොලුපං ලොලුපායනා ලොලුපාසිත්තතා
පුච්ඤ්ඤිකතා* සාදුකම්මතා⁴, ඉදං වුච්චති තිත්තිනං.

858. තත්ථ කතමං වාපලං :⁵ විචරමණිනා පනතමණිනා
සෙතාසනමණිනා ඉමස්ස වා පුතීකායස්ස බාහිරානං වා පරික්ඛාරානං
මණිනා විභුසනා කෙලායනා පරිකෙලායනා* ගෙඨිකතා ගෙඨිකතනං
වපලතා වාපලං, ඉදං වුච්චති වාපලං.

1. ඉච්ඡාගතා - සිරිමු, මජ්ඣ.
2. චාතුරතා - සිරිමු, මජ්ඣ.
3. පුච්ඤ්ඤිකතා - සිරිමු, මජ්ඣ. පුඤ්ඤිකතා - ස්‍යා.
4. සාදුකම්මතා - සිරිමු, මජ්ඣ, ස්‍යා.
5. වාපලං - සි පෑවි.
6. කෙලතා, පරිකෙලතා - සිරිමු, මජ්ඣ, ස්‍යා.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

851. එහි ස්තම්භ කවරෙ යත් : යම් ස්තම්භයෙක් තද අයුරෙක් තද වූ බවෙක් කර්කශ බවෙක් පරුෂ බවෙක් (අභිවාදනාදියෙහි) නො නැමෙන සිත් ඇති බවෙක් මෘදු නො වන බවෙක් වේ ද, මේ ' ස්තම්භ ' යි කියනු ලැබේ.

852. එහි සාරම්භ කවරෙ යත් : යම් කරණෝත්තරකරණයෙක් ප්‍රතිසාරම්භයෙක් සාරම්භාකාරයෙක් ප්‍රතිසාරම්භාකාරයෙක් ප්‍රතිසාරම්භ කළ බවෙක් වේ ද, මේ ' සාරම්භ ' යි කියනු ලැබේ.

853. එහි අත්‍රිවිජනා කවර යත් : යම්කිසි සිවුරු-පිටුවා-සෙනසුන්-ගිලන්පස-බෙහෙත්පිරිකරින් හෝ පස්කම්මුණෙන් හෝ නො සතුටු වූවහුගේ බොහෝ කැමැති බවෙක් වේ ද, යම් මෙබඳු ඉව්ජායෙක් ඉව්ජාගතයෙක් අතිශයින් කැමැති බවෙක් රාගයෙක් සාරාගයෙක් අනුනයෙක් අනුරෝධයෙක් නන්දියෙක් නන්දිරාගයෙක් චිත්තයාගේ බලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ ' අත්‍රිවිජනා ' යි කියනු ලැබේ.

854. එහි මහිවිජනා කවර යත් : යම්කිසි සිවුරු-පිටුවා-සෙනසුන්-ගිලන්පස-බෙහෙත්පිරිකරින් නො සතුටු වූවහුගේ බොහෝ කැමැති බවෙක් වේ ද, යම් මෙබඳු ඉව්ජායෙක් ඉව්ජාගතයෙක් මහෙවිජ බවෙක් රාගයෙක් බලවත් රාගයෙක් . . . චිත්ත-යාගේ බලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ ' මහිවිජනා ' යි කියනු ලැබේ.

855. එහි පාපිවිජනා කවර යත් : මෙලොව ඇතැමෙක් ශ්‍රද්ධා රහිත වූයේ ම ශ්‍රද්ධා ඇතියෙකු යි ජන තෙම මා දැනිවයි කැමැති වෙයි. දුශ්සිල වූයේ ම සිල්විතෙකු යි ජන තෙම මා දැනිවයි කැමැති වෙයි. අල්පග්‍රාහ වූයේ ම බහුග්‍රාහයෙකු යි ජන තෙම මා දැනිවයි කැමැති වෙයි, ගණයා කෙරෙහි ඇලුණේ ම චිත්තියෙකු යි ජන තෙම මා දැනිවයි කැමැති වෙයි. කුසිත වූයේ ම රුකුරුවැර ඇතියෙකු යි ජන තෙම මා දැනිව යි කැමැති වෙයි. මුළාසි ඇතියේ ම එළඹිසිටිසිහි ඇතියෙකු යි ජන තෙම මා දැනිව යි කැමැති වෙයි. අසමාහිත වූයේ ම සමාහිතයෙකු යි ජන තෙම මා දැනිව යි කැමැති වෙයි. නුවණ නැති යෙක් වූයේ ම නුවණැතියෙකු යි ජන තෙම මා දැනිව යි කැමැති වෙයි. ක්ෂිණාසුච නො වූයේ ම ක්ෂිණාසුචයෙකු යි ජන තෙම මා දැනිව යි කැමැති වෙයි. යම් මෙබඳු ඉව්ජායෙක් ඉව්ජාගතයෙක් පාපෙවිජ බවෙක් රාගයෙක් බලවත් රාගයෙක් . . . චිත්ත-යාගේ බලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ ' පාපිවිජනා ' යි කියනු ලැබේ.

856. එහි ශාඛිග කවරෙ යත් : යම් ක්ලෙශශාඛිගයෙක් ශාඛිගාර (නාගරික) බවෙක් චතුර බවෙක් වාතුයායෙක් දැඩි ශාඛිගාර බවෙක් බලවත් ශාඛිගාර බවෙක් වේ ද, මේ ' ශාඛිගය ' යි කියනු ලැබේ.

857. එහි තිත්තින කවරෙ යත් : යම් කෙදිරියක් කොදුරන අයුරෙක් කොදුළ බවෙක් ලොල් බවෙක් ලොල් අයුරෙක් ලොල් කළ බවෙක් නඟුට සලන බවෙක් මිහිරි කැමැති බවෙක් වේ ද, මේ ' තිත්තින ' යි කියනු ලැබේ.

858. එහි වපල බව කවරෙ යත් : සිවුරු සැරසීමෙක් පාත්‍ර සැරසීමෙක් සෙනසුන් සැරසීමෙක් මේ පුත්තියායාගේ හෝ බාහිරපරිෂ්කාරයන්ගේ හෝ සැරසීමෙක් විභූෂණ යෙක් නැළවීමෙක් භාත්පසින් නැළවීමෙක් ගිවු බවෙක් වපල බවෙක් වාපලායෙක් වේ ද මේ ' වපල බව ' යි කියනු ලැබේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

859. තත් කතමා අසභාගවුතී : මාතරි වා පිතරි වා ජේට්ඨ වා කතිට්ඨ වා ගාතරි ආවරියෙසු වා උපජ්ඣායෙ වා බුභේ වා සාවකෙසු වා අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙසු ගරාට්ඨානියෙසු විපට්ඨකුලගාහිතා විපට්ඨනිකසාතතා අනාදරියං අනාදරතා¹ අගාරවතා අපපතිස්සවතා, අයං වුවවතී අසභාගවුතී.

860. තත් කතමා අරතී : පනෙනසු වා සෙනාසනෙසු අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙසු වා අභිකුසලෙසු ධම්මෙසු අරතී අරතීතා අනභිරතී අනභිරමනා උත්තණ්ඨිතා පරතස්සිතා, අයං වුවවතී අරතී.

861. තත් කතමා තඤ්ඤි : යා තඤ්ඤි තඤ්ඤියනා තඤ්ඤිමනකතා ආලසාං ආලසායනා ආලසාසිතතං, අයං වුවවතී තඤ්ඤි.

862. තත් කතමා විජමහිකා : යා කායස්ස ජමනා විජමනා අනමනා විනමනා සන්තමනා පනමනා ව්‍යාධිගතං, අයං වුවවතී විජමහිකා.

863. තත් කතමො භත්තසම්මදෙ : යා භුත්තාවිස්ස භත්තමුච්ඡා භත්තකිලමථො භත්තපරිලාභො කායදුට්ඨුලං, අයං වුවවතී භත්තසම්මදෙ.

864. තත් කතමං චේතසො ච ලීනතතං : යා චිත්තස්ස අකලලතා අකම්මඤ්ඤාතා ඔලීයනා සලලීයනා ලීනං ලීයනා ලිසිතතං චීනං චීයනා පිසිතතං චීතතස්ස, ඉදං වුවවතී චේතසො ච ලීනතතං.

865. තත් කතමා කුහනා : ලාභසකකාරසිලොකසනනිස්සිතස්ස පාපිච්ඡස්ස ඉච්ඡාපකතස්ස පට්ඨපට්ඨසෙධනසඛිනාතෙන වා සාමනන-ජප්පතෙන වා ඉරියාපථස්ස වා අට්ඨපනා² ථපනා සණ්ඨපනා හාකුට්ඨා හාකුට්ඨං කුහනා කුහායනා කුහිතතං, අයං වුවවතී කුහනා.

866. තත් කතමා ලපනා : ලාභසකකාරසිලොකසනනිස්සිතස්ස පාපිච්ඡස්ස ඉච්ඡාපකතස්ස යා පරෙසං ආලපනා ලපනා සලලපනා උලලපනා සමුලලපනා උත්තහනා සමුත්තහනා උක්කාවනා සමුක්කාවනා අනුපට්ඨගාහිතා³ වාට්ඨකමාසනා මුග්ගසුප්පාසනා පාරිභට්ඨනා, අයං වුවවතී ලපනා.

867. තත් කතමා නෙමිතතීතනා : ලාභසකකාරසිලොකසනනිස්සිතස්ස පාපිච්ඡස්ස ඉච්ඡාපකතස්ස යං පරෙසං නිමිතතං නිමිතතකම්මං ඔභාසො ඔභාසකම්මං සාමනනජපා පරිකථා, අයං වුවවතී නෙමිතතීතනා.

868. තත් කතමා නිපෙය්‍යකතා : ලාභසකකාරසිලොකසනනිස්සිතස්ස පාපිච්ඡස්ස ඉච්ඡාපකතස්ස යා පරෙසං අකෙකාසනා වම්භනා ගරහනා උතෙඛපනා සමුතෙඛපනා ඩිපනා සංඛිපනා පාපනා සම්පාපනා අවණ්ණාභාරිතා⁴ පරපිට්ඨමංසිකතා, අයං වුවවතී නිපෙය්‍යකතා.

1. අනාදරියතා - සිරිමු, මජ්ඣ.

2. අථපනා - සිමු.

3. අනුපට්ඨගාහිතා - සිපාචි.

4. අවණ්ණාභාරියා - සිපාචි.

859. එහි අසභාගවෑන්ති කවර යත් : මව කෙරෙහි හෝ පියා කෙරෙහි හෝ දෙටු බැයා කෙරෙහි හෝ කනිටුබැයා කෙරෙහි හෝ ආවායතීයන් කෙරෙහි හෝ උපාධ්‍යායයා කෙරෙහි හෝ බුදුන් කෙරෙහි හෝ බුදුසම්මත් කෙරෙහි හෝ අනාතරානාතර ගරුස්ථාන යන්ති විලෝමග්‍රාහයෙන් විරුද්ධකරණයෙන් සුචිතවන අයුරෙන් අනාදර බවක් අනාදරත්වයෙන් අගෞරව බවක් දෙටු කොට නො ගැන්වෙත් වේ ද, මේ ' අසභාග-වෑන්ති ' යයි කියනු ලැබේ.

860. එහි අරතී කවර යත් : ප්‍රාන්තසෙනාසනයන්හි හෝ අනාතරානාතර අධි කුලධර්මයන්හි හෝ යම් නො ඇල්වෙත් නො ඇලෙන අයුරෙන් අනාතරත්වයෙන් අනාතරත්වයෙන් උකට්ඨි බවක් උද්වේගයෙන් වේ ද, මේ ' අරතී ' යයි කියනු ලැබේ.

861. එහි තන්දි කවර යත් : යම් මැලිවීමක් මැලි අයුරෙන් මැලිසින් ඇති බවක් අලස බවක් අලස අයුරෙන් අලස වූ බවක් වේ ද, මේ ' තන්දි ' යයි කියනු ලැබේ.

862. එහි විජමහිකා කවර යත් : ශරීරයාගේ යම් ජාමිහණයක් විජාමිහණයක් ඉදිරියට නැමීමක් පස්සට නැමීමක් භාත්පසැ නැමීමක් නභාසිටුවීමක් ගිලන් බවක් වේ ද, මේ ' විජමහිකා ' යි කියනු ලැබේ.

863. එහි භත්තසම්මද කවර යත් : වැළඳුවහුට යම් භත්තමුර්ඡායෙන් භත්ත ක්ලමයෙන් භත්තපරිදහයෙන් කය පිළිබඳ අකර්මණා බවක් වේ ද, මේ ' භත්ත සම්මද ' යි කියනු ලැබේ.

864. එහි විත්තයාගේ ලීනත්වය කවර යත් : විත්තයාගේ යම් අකලා බවක් අකර්මණා බවක් ඵලෙන බවක් භාත්පසින් ඵලෙන බවක් හැකිළීමක් හැකිළෙන අයුරෙන් හැකුරුණු බවක් සිත පිළිබඳ තද වීමක් තද අයුරෙන් තද බවක් වේ ද, මේ ' විත්තයාගේ ලීනත්වය ' යි කියනු ලැබේ.

865. එහි කුහනා කවර යත් : ලාභසත්කාරප්‍රශංසා ඇසුරු කළ පාපෙවිජ වූ (අසද්දණ ප්‍රකාශ කරනු කැමැති) ආශායෙන් මධ්‍යා ලද්දහුගේ ප්‍රකාශප්‍රතිකෘතිය යි කියන ලද කොහොන්විතින් හෝ සාමන්තපල්පනයෙන් හෝ වියාපරයාගේ හෝ ආදියෙහි තැබීමක් තබන අයුරෙන් මොනොවට තැබීමක් මුහුණ හකුරුවන බවක් මුහුණ හකුළන අයුරෙන් විස්මය කරවීමක් විස්මය පැවැත්වීමක් කොහොන් බවක් වේ ද, මේ ' කුහනා ' යි කියනු ලැබේ.

866. එහි ලපනා කවර යත් : ලාභසත්කාර කීර්තිප්‍රශංසා ඇසුරු කළ පරිවූ අදහස් ඇති ආශායෙන් මධ්‍යා ලද්දහුගේ පරාභව යම් පළමු කොට බිඳීමක් මනා කොට බිඳීමක් උසස් කොට බිඳීමක් භාත්පසින් උසස් කොට බිඳීමක් මතුමත්තෙහි බැඳීමක් භාත්පසින් මතුමත්තෙහි බැඳීමක් උස් කොට හැඟවීමක් භාත්පසින් උස් කොට හැඟවීමක් ප්‍රිය තෙසුල් බිඳීමක් යටත් ව පවත්නා බවක් මුද්ගසුපය වැනි බවක් දරුවන් වඩන බවක් වේ ද, මේ ' ලපනා ' යි කියනු ලැබේ.

867. එහි නෙමිත්තිකතා කවර යත් : ලාභසත්කාරප්‍රශංසා ඇසුරු කළ පරිවූ අදහස් ඇති ආශායෙන් මධ්‍යා ලද්දහුගේ මෙරමාභව යම් නිමිති කරන බවක් නිමිති කිරීමක් පහළ කිරීමක් පහළ කරන ක්‍රියායෙන් සම්ප කොට බිඳීමක් පයභාය තෙසු ලෙන් වේ ද, මේ ' නෙමිත්තිකතා ' යි කියනු ලැබේ.

868. එහි නිජපෙසිකතා කවර යත් : ලාභසත්කාරප්‍රශංසා ඇසුරු කළ පරිවූ අදහස් ඇති ආශායෙන් මධ්‍යා ලද්දහුගේ මෙරමාභව යම් ආක්‍රොශ කිරීමක් පරිභව කිරීමක් ගර්භා කිරීමක් උස් කොට බිඳීමක් භාත්පසින් උස් කොට බිඳීමක් සිතහ කිරීමක් භාත්පසින් සිතහ කිරීමක් පැමිණවීමක් භාත්පසින් පැමිණවීමක් නුගුණ රළුවන බවක් මෙරමාසිටුවමස් කනසුලු බවක් වේ ද, මේ ' නිජපෙසිකතා ' යි කියනු ලැබේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

869. තථ කතමො ලාභෙන ලාභං තිජ්ඣිංගනතා : ලාභසකකාර-
සිලොකසනනිසිතො, පාපිට්ඨො, ඉට්ඨාපකතො ඉතො, ලභිං ආමිසං
අමුත්තං හරති, අමුත්තං වා, ලභිං ආමිසං ඉධ ආහරති, යං ඵවිරුපා
ආමිසෙන ආමිසස්ස ඵට්ඨි ගවෙට්ඨි පරිගෙට්ඨි ඵසනා ගවෙසනා
පරිගෙසනා, අයං වුට්ඨති ලාභෙන ලාභං තිජ්ඣිංගනතා.

870. තථ කතමො සෙය්‍යාභමසමිති මානො : ඉධෙකච්චො,
ජාතියං වා ගොතෙතන වා කොලපුත්තියෙන වා, වණ්ණපොකකරතාය වා
ධනෙන වා අජේඛිනෙන වා, කම්මායතනෙන වා, සිප්පායතනෙන වා,
විජ්ජාඛ්ඤානෙන වා, සුතෙන වා, පටිභානෙන වා, අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන
වජ්ඣනං මානං ජපොති, යො ඵවිරුපො මානො මඤ්ඤානා මඤ්ඤි-
තතං උත්තති උත්තාමො, ධරේ සම්පග්ගාභො කෙතුකම්මතා විතතස්ස
අයං වුට්ඨති සෙය්‍යාභමසමිති මානො.

871. තථ කතමො සද්ධෙය්‍යාභමසමිති මානො : ඉධෙකච්චො,
ජාතියං වා ගොතෙතන වා කොලපුත්තියෙන වා, වණ්ණපොකකරතාය වා
ධනෙන වා අජේඛිනෙන වා, කම්මායතනෙන වා, සිප්පායතනෙන වා,
විජ්ජාඛ්ඤානෙන වා, සුතෙන වා, පටිභානෙන වා, අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන
වජ්ඣනං මානං ජපොති, යො ඵවිරුපො මානො මඤ්ඤානා මඤ්ඤිතතං
උත්තති උත්තාමො, ධරේ සම්පග්ගාභො කෙතුකම්මතා විතතස්ස, අයං
වුට්ඨති සද්ධෙය්‍යාභමසමිති මානො.

872. තථ කතමො භික්ඛොභමසමිති මානො : ඉධෙකච්චො ජාතියං
වා ගොතෙතන වා කොලපුත්තියෙන වා, වණ්ණපොකකරතාය වා ධනෙන
වා අජේඛිනෙන වා, කම්මායතනෙන වා, සිප්පායතනෙන වා, විජ්ජාඛ්ඤා-
නෙන වා, සුතෙන වා, පටිභානෙන වා, අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වජ්ඣනං
මානං ජපොති, යො ඵවිරුපො මානො මඤ්ඤානා මඤ්ඤිතතං
භිලුනා භිලුනා භිලිච්ඡිතතං අත්තුඤ්ඤා අත්තවඤ්ඤා අත්තපරිභවො,
අයං වුට්ඨති භික්ඛොභමසමිති මානො.

873. තථ කතමො සෙය්‍යස්ස සෙය්‍යාභමසමිති මානො :
ඉධෙකච්චො සෙය්‍යා භොති ජාතියං වා ගොතෙතන වා කොලපුත්තිය-
ෙන වා, වණ්ණපොකකරතාය වා ධනෙන වා අජේඛිනෙන වා, කම්මා-
යතනෙන වා, සිප්පායතනෙන වා, විජ්ජාඛ්ඤානෙන වා, සුතෙන වා,
පටිභානෙන වා, අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වජ්ඣනං පරෙහි සෙය්‍යං අත්තානං
දහති. සො තං නිසංයාම මානං ජපොති, යො ඵවිරුපො මානො
මඤ්ඤානා මඤ්ඤිතතං උත්තති උත්තාමො, ධරේ සම්පග්ගාභො
කෙතුකම්මතා විතතස්ස, අයං වුට්ඨති සෙය්‍යස්ස සෙය්‍යාභමසමිති
මානො.

874. තථ කතමො සෙය්‍යස්ස සද්ධෙය්‍යාභමසමිති මානො : ඉධෙකච්චො
සෙය්‍යා භොති ජාතියං වා ගොතෙතන වා කොලපුත්තියෙන වා, වණ්ණපොකකරතාය වා
ධනෙන වා අජේඛිනෙන වා, කම්මායතනෙන වා, සිප්පායතනෙන වා,
විජ්ජාඛ්ඤානෙන වා, සුතෙන වා, පටිභානෙන වා, අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වජ්ඣනං
පරෙහි සද්ධං අත්තානං දහති. සො තං නිසංයාම මානං ජපොති. යො ඵවිරුපො
මානො මඤ්ඤානා මඤ්ඤිතතං උත්තති උත්තාමො, ධරේ සම්පග්ගාභො
කෙතුකම්මතා විතතස්ස, අයං වුට්ඨති සෙය්‍යස්ස සද්ධෙය්‍යාභමසමිති මානො.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

869. එහි ලාභයෙන් ලාභය සෙවීම කවරෙ යත් : ලාභයත්කාරප්‍රශංසා ඇසුරු කෙළේ පරිවු අදහස් ඇතියේ ආශායෙන් මධනා ලද්දේ මෙගෙන් ලද ආමිෂය එගෙට ගෙනයේ ද එගෙන් ලද ආමිෂය හෝ මෙගෙට ගෙන ඒ ද මෙබදු වූ යම් ආමිෂයෙන් ආමිෂය කැමැති වීමෙන් සෙවීමෙන් නැවත නැවත සෙවීමෙන් එෂණයෙන් ගවේෂණයෙන් පයෝගීෂණයෙන් වේ ද, මේ 'ලාභයෙන් ලාභය සෙවීම' යි කියනු ලැබේ.

870. එහි මම් උසස්මී යන මානය කවරෙ යත් : මෙලොව ඇතැමෙක් ජාතියෙන් හෝ ගොත්‍රයෙන් හෝ කුලපුත්‍ර භාවයෙන් හෝ වර්ණසෞන්දර්යයෙන් හෝ ධනයෙන් හෝ අධ්‍යයනයෙන් හෝ කර්මායතනයෙකින් හෝ ශිල්පායතනයෙකින් හෝ විද්‍යාවෙකින් හෝ ශ්‍රැතයෙන් හෝ ප්‍රතිභානයෙන් හෝ අන්‍යාකරාන්‍යාකර වස්තුවෙකින් මානය කෙරෙයි. යම් මෙබදු වූ මානයක් මානාකාරයක්, මානය කළ බවෙන් උන්නතියෙන් උස් කොට තැබීමෙන් මානාධිවජයක් සිත නභාගැනීමෙන් චිත්තයාගේ කෙතුකම්‍යතායක් වේ ද, මේ 'මම් උසස්මී යන මානය' යි කියනු ලැබේ.

871. එහි මම් සදශයෙමී යන මානය කවරෙ යත් : මෙලොව ඇතැමෙක් ජාතියෙන් හෝ ගොත්‍රයෙන් හෝ කුලපුත්‍ර භාවයෙන් හෝ වර්ණසෞන්දර්යයෙන් හෝ ධනයෙන් හෝ අධ්‍යයනයෙන් හෝ කර්මායතනයෙකින් හෝ ශිල්පායතනයෙකින් හෝ විද්‍යාවෙකින් හෝ ශ්‍රැතයෙන් හෝ ප්‍රතිභානයෙන් හෝ අන්‍යාකරාන්‍යාකරවස්තුවෙකින් මානය කෙරෙයි. යම් මෙබදු වූ මානයක් මානාකාරයක් මානය කළ බවෙන් උන්නතියෙන් උසස් කොට තැබීමෙන් මානාධිවජයක් සිත නභා ගැනීමෙන් චිත්තයාගේ කෙතුකම්‍යතායක් වේ ද, මේ 'මම් සදශයෙමී යන මානය' යි කියනු ලැබේ.

872. එහි මම් භීතයෙමී යන මානය කවරෙ යත් : මෙලොව ඇතැමෙක් ජාතියෙන් හෝ ගොත්‍රයෙන් හෝ කුලපුත්‍ර භාවයෙන් හෝ වර්ණසෞන්දර්යයෙන් හෝ ධනයෙන් හෝ අධ්‍යයනයෙන් හෝ කර්මායතනයෙකින් හෝ ශිල්පායතනයෙකින් හෝ විද්‍යාවෙකින් හෝ ශ්‍රැතයෙන් හෝ ප්‍රතිභානයෙන් හෝ අන්‍යාකරාන්‍යාකරවස්තුවෙකින් අවමානය කෙරෙයි. යම් මෙබදු වූ භීතමානයක් අවමානාකාරයක් අවමන් කළ බවෙන් තමහට ගැරභීමෙන් අධික ව ගැරභීමෙන් ගැරඹූ බවෙන් තමා භීත කොට සැලැකීමෙන් තමහට අවඤ්ඤා කිරීමෙන් තමහට පරිභවයෙන් වේ ද, මේ 'මම් භීතයෙමී මානය' යි කියනු ලැබේ.

873. එහි මම් ශ්‍රේෂ්ඨයහට ශ්‍රේෂ්ඨයෙමී යන මානය කවරෙ යත් : මෙලොව ඇතැමෙක් ජාතියෙන් හෝ ගොත්‍රයෙන් හෝ කුලපුත්‍ර භාවයෙන් හෝ වර්ණසෞන්දර්යයෙන් හෝ ධනයෙන් හෝ අධ්‍යයනයෙන් හෝ කර්මායතනයෙකින් හෝ ශිල්පායතනයෙකින් හෝ විද්‍යාවෙකින් හෝ ශ්‍රැතයෙන් හෝ ප්‍රතිභානයෙන් හෝ අන්‍යාකරාන්‍යාකර වස්තුවෙකින් ශ්‍රේෂ්ඨ වේ ද, හෙතෙම පරහට වඩා තමා උසස් කොට තබයි, හේ එනිසා මානය කෙරෙයි. යම් මෙබදු වූ මානයක් මානාකාරයක් මානය කළ බවෙන් උන්නතියෙන් උන්නාමයෙන් මානාධිවජයක් සිත නභාගැනීමෙන් චිත්තයාගේ කෙතුකම්‍යතායක් වේ ද, මේ 'මම් ශ්‍රේෂ්ඨයෙමී යන මානය' යි කියනු ලැබේ.

874. එහි 'මම් ශ්‍රේෂ්ඨයහට සදශයෙමී යන මානය' කවරෙ යත් : මෙලොව ඇතැමෙක් ජාතියෙන් හෝ ගොත්‍රයෙන් හෝ කුලපුත්‍ර භාවයෙන් හෝ වර්ණසෞන්දර්යයෙන් හෝ ධනයෙන් හෝ අධ්‍යයනයෙන් හෝ කර්මායතනයෙකින් හෝ ශිල්පායතනයෙකින් හෝ විද්‍යාවෙකින් හෝ ශ්‍රැතයෙන් හෝ ප්‍රතිභානයෙන් හෝ අන්‍යාකරාන්‍යාකර වස්තුවෙකින් ශ්‍රේෂ්ඨ වේ ද, හෙතෙම තමා මෙරමා හා සදශ කෙරෙයි, හෙතෙම ඒනිසා මානය කෙරෙයි. යම් මෙබදු මානයක් මානාකාරයක් මානය කළ බවෙන් උන්නතියෙන් උන්නාමයෙන් මානාධිවජයක් සිත නභාගැනීමෙන් චිත්තයාගේ කෙතුකම්‍යතායක් වේ ද, මේ 'මම් ශ්‍රේෂ්ඨයහට සදශයෙමී යන මානය' යි කියනු ලැබේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

875. තත් කතමො සෙය්‍යස්‍ය භිනෝ'භමසමිති මානෝ : ඉධෙකච්චො සෙය්‍යො හොති ජාතියා වා ගොතෙතන වා කොලපුත්තියෙන වා මණ්ණපොකකරතාය වා ධනෙන වා අජේඛිනෙන වා කම්මායතනෙන වා සිප්පායතනෙන වා විජ්ජාචාරානෙන වා සුතෙන වා පටිභානෙන වා අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වජ්ජනා පරෙති භිනං අත්තානං දහති. සො තං නිස්සාය ඔමානං ජපොති. යො ඵවරුපො ඔමානො ඔමඤ්ඤානා ඔමඤ්ඤිතතං භිලනා ඔභිලනා ඔභිලිතතං අත්තුඤ්ඤා අත්තවඤ්ඤා අත්තපටිභවො, අයං වුච්චති සෙය්‍යස්‍ය භිනෝ'භමසමිති මානෝ.

876. තත් කතමො සද්දිසස්‍ය සෙය්‍යා'භමසමිති මානෝ : ඉධෙකච්චො සද්දිසො හොති ජාතියා වා ගොතෙතන වා කොලපුත්තියෙන වා -පෙ- අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වජ්ජනා පරෙති සෙය්‍යං අත්තානං දහති. සො තං නිස්සාය මානං ජපොති. යො ඵවරුපො මානො මඤ්ඤානා මඤ්ඤිතතං -පෙ- කෙතුකම්මතා විතතස්‍ය, අයං වුච්චති සද්දිසස්‍ය සෙය්‍යා'භමසමිති මානෝ.

877. තත් කතමො සද්දිසස්‍ය සද්දිසෝ'භමසමිති මානෝ : ඉධෙකච්චො සද්දිසො හොති ජාතියා වා ගොතෙතන වා කොලපුත්තියෙන වා -පෙ- අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වජ්ජනා පරෙති සද්දිසං අත්තානං දහති. සො තං නිස්සාය මානං ජපොති. යො ඵවරුපො මානො මඤ්ඤානා මඤ්ඤිතතං -පෙ- කෙතුකම්මතා විතතස්‍ය, අයං වුච්චති සද්දිසස්‍ය සද්දිසෝ'භමසමිති මානෝ.

878. තත් කතමො සද්දිසස්‍ය භිනෝ'භමසමිති මානෝ : ඉධෙකච්චො සද්දිසො හොති ජාතියා වා ගොතෙතන වා කොලපුත්තියෙන වා -පෙ- අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වජ්ජනා පරෙති භිනං අත්තානං දහති. සො තං නිස්සාය ඔමානං ජපොති. යො ඵවරුපො ඔමානො ඔමඤ්ඤානා ඔමඤ්ඤිතතං භිලනා ඔභිලනා ඔභිලිතතං අත්තුඤ්ඤා අත්තවඤ්ඤා අත්තපටිභවො, අයං වුච්චති සද්දිසස්‍ය භිනෝ'භමසමිති මානෝ.

879. තත් කතමො භිනස්‍ය සෙය්‍යා'භමසමිති මානෝ : ඉධෙකච්චො භිනො හොති ජාතියා වා ගොතෙතන වා -පෙ- අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වජ්ජනා පරෙති සෙය්‍යං අත්තානං දහති. සො තං නිස්සාය මානං ජපොති. යො ඵවරුපො මානො මඤ්ඤානා මඤ්ඤිතතං -පෙ- කෙතුකම්මතා විතතස්‍ය, අයං වුච්චති භිනස්‍ය සෙය්‍යා'භමසමිති මානෝ.

880. තත් කතමො භිනස්‍ය සද්දිසෝ'භමසමිති මානෝ : ඉධෙකච්චො භිනො හොති, ජාතියා වා ගොතෙතන වා -පෙ- අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වජ්ජනා පරෙති සද්දිසං අත්තානං දහති. සො තං නිස්සාය මානං ජපොති. යො ඵවරුපො මානො මඤ්ඤානා මඤ්ඤිතතං -පෙ- කෙතුකම්මතා විතතස්‍ය, අයං වුච්චති භිනස්‍ය සද්දිසෝ'භමසමිති මානෝ.

875. එහි 'මම ශ්‍රේෂ්ඨයෙකුට හිතයෙමි' යන මාතෘකාව යටතේ : මෙලොව ඇතැම් රාජ්‍යයන් හෝ ගොත්‍රයන් හෝ කුලපුත්‍රභාවයෙන් හෝ වර්ණයෙන්දර්ශයෙන් හෝ ධනයෙන් හෝ අධ්‍යයනයෙන් හෝ කර්මායතනයකින් හෝ ශිල්පායතනයකින් හෝ විද්‍යායෙකින් හෝ ග්‍රාමයෙන් හෝ ප්‍රතිභාවයෙන් හෝ අන්‍යාකාරාන්තර වස්තූන්ගෙන් ශ්‍රේෂ්ඨ වේ ද, හෙතෙම මෙරමා කෙරෙන් තමා හිත කෙරෙයි, හෙතෙම එනිසා අවමානය කෙරෙයි. යම් මෙබඳු අවමානයක් අවමානාකාරයක් අවමන් කළ බවක් තමාට ගැරහීමක් අධික ව ගැරහීමක් ගැරහූ බවක් තමා හිත කොට සැලකීමක් තමාට අවඥ කිරීමක් තමාට පරිභවයක් වේ ද, මේ 'මම ශ්‍රේෂ්ඨයෙකුට හිතයෙමි' යන මාතෘකාව 'යි කියනු ලැබේ.

876. එහි 'මම සද්‍රවයෙකුට ශ්‍රේෂ්ඨයෙමි' යන මාතෘකාව යටතේ : මෙලොව ඇතැම් රාජ්‍යයන් හෝ ගොත්‍රයන් හෝ කුලපුත්‍රභාවයෙන් හෝ . . . අන්‍යාකාරාන්තර වස්තූන්ගෙන් සද්‍රව වූයේ වේ ද, හෙතෙම මෙරමා හා තමා ශ්‍රේෂ්ඨ කෙරෙයි, හෙතෙම එනිසා මාතෘකාව කෙරෙයි, යම් මෙබඳු මාතෘකාවක් මාතෘකාරයක් මාතෘකාව කළ බවක් . . . චිත්තයාගේ කෙතෙකමානයක් වේ ද, මේ 'මම සද්‍රවයෙකුට ශ්‍රේෂ්ඨයෙමි' යන මාතෘකාව 'යි කියනු ලැබේ.

877. එහි 'මම සද්‍රවයෙකුට සද්‍රවයෙමි' යන මාතෘකාව යටතේ : මෙලොව ඇතැම් රාජ්‍යයන් හෝ ගොත්‍රයන් හෝ කුලපුත්‍රභාවයෙන් හෝ . . . අන්‍යාකාරාන්තර වස්තූන්ගෙන් සද්‍රව වූයේ වේ ද, හෙතෙම මෙරමා හා තමා සද්‍රව කෙරෙයි. හෙතෙම එනිසා මාතෘකාව කෙරෙයි. යම් මෙබඳු මාතෘකාවක් මාතෘකාරයක් මාතෘකාව කළ බවක් . . . චිත්තයාගේ කෙතෙකමානයක් වේ ද, මේ 'මම සද්‍රවයෙකුට සද්‍රවයෙමි' යන මාතෘකාව 'යි කියනු ලැබේ.

878. එහි 'මම සද්‍රවයෙකුට හිතයෙමි' යන මාතෘකාව යටතේ : මෙලොව ඇතැම් රාජ්‍යයන් හෝ ගොත්‍රයන් හෝ කුලපුත්‍රභාවයෙන් හෝ . . . අන්‍යාකාරාන්තර වස්තූන්ගෙන් සද්‍රව වූයේ වේ ද, හෙතෙම මෙරමා හා තමා හිත කෙරෙයි. හෙතෙම එනිසා තමාට අවමානය කෙරෙයි. යම් මෙබඳු අවමානයක් අවමානාකාරයක් අවමානය කළ බවක් ගැරහීමක් අධිමාත්‍ර ගැරහීමක් ගැරහූ බවක් තමා හිත කොට සැලකීමක් තමාට අවඥ කිරීමක් තමාට පරිභවයක් වේ ද, මේ 'මම සද්‍රවයෙකුට හිතයෙමි' යන මාතෘකාව 'යි කියනු ලැබේ.

879. එහි 'මම හිතයෙකුට ශ්‍රේෂ්ඨයෙමි' යන මාතෘකාව යටතේ : මෙලොව ඇතැම් රාජ්‍යයන් හෝ ගොත්‍රයන් හෝ . . . අන්‍යාකාරාන්තර වස්තූන්ගෙන් හිත වූයේ වේ ද, හෙතෙම පරමාට වඩා තමා ශ්‍රේෂ්ඨ කෙරෙයි. හෙතෙම එනිසා මාතෘකාව කෙරෙයි. යම් මෙබඳු මාතෘකාවක් මාතෘකාරයක් මාතෘකාව කළ බවක් . . . චිත්තයාගේ කෙතෙකමානයක් වේ ද, මේ 'මම හිතයෙකුට ශ්‍රේෂ්ඨයෙමි' යන මාතෘකාව 'යි කියනු ලැබේ.

880. එහි 'මම හිතයෙකුට සද්‍රවයෙමි' යන මාතෘකාව යටතේ : මෙලොව ඇතැම් රාජ්‍යයන් හෝ ගොත්‍රයන් හෝ . . . අන්‍යාකාරාන්තර වස්තූන්ගෙන් හිත වූයේ වේ ද, හෙතෙම මෙරමා හා තමා සද්‍රව කෙරෙයි. හෙතෙම එනිසා මාතෘකාව කෙරෙයි. යම් මෙබඳු මාතෘකාවක් මාතෘකාරයක් මාතෘකාව කළ බවක් . . . චිත්තයාගේ කෙතෙකමානයක් වේ ද, මේ 'මම හිතයෙකුට සද්‍රවයෙමි' යන මාතෘකාව 'යි කියනු ලැබේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

881. තත්ථ කතමො භික්ඛා භික්ඛො'භමසමීති මානො : ඉධෙකච්චො භික්ඛො භොති ජාතියා වා ගොතෙතන වා -පෙ- අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වජ්ඣනා පරෙති භික්ඛං අත්තානං දහති. යො තං නිස්සංග ඔමානං ජපෙති. යො ඵවරුපො ඔමානො ඔමඤ්ඤානා ඔමඤ්ඤාදිත්තතං හිලුනා ඔහිලුනා ඔහිලිත්තතං අත්තුඤ්ඤා අත්තවඤ්ඤා අත්තපරිභවො, අයං වුවච්චි භික්ඛා භික්ඛො'භමසමීති මානො.

882. තත්ථ කතමො මානො : යො මානො මඤ්ඤානා මඤ්ඤාදිත්තතං උත්තති උත්තාමො ධජො සම්පග්ගාභො කෙතුකම්මානා චිත්තස්ස, අයං වුවච්චි මානො.

883. තත්ථ කතමො අතිමානො : ඉධෙකච්චො ජාතියා වා ගොතෙතන වා -පෙ- අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වජ්ඣනා පරෙති අත්තානං අතිමඤ්ඤති. යො ඵවරුපො මානො මඤ්ඤානා මඤ්ඤාදිත්තතං -පෙ- කෙතුකම්මානා චිත්තස්ස, අයං වුවච්චි අතිමානො.

884. තත්ථ කතමො මානාතිමානො : ඉධෙකච්චො ජාතියා වා ගොතෙතන වා -පෙ- අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වජ්ඣනා සුඛකාලං පරෙති සදිසං අත්තානං දහති. අපරකාලං අත්තානං යෙය්‍යං දහති. යො ඵවරුපො මානො මඤ්ඤානා මඤ්ඤාදිත්තතං -පෙ- කෙතුකම්මානා චිත්තස්ස, අයං වුවච්චි මානාතිමානො.

885. තත්ථ කතමො ඔමානො : ඉධෙකච්චො ජාතියා වා ගොතෙතන වා කොලුපුත්තියෙන වා වණණපොකරතාය වා ධනෙන වා අජේඛි- නෙන වා කම්මායතනෙන වා සිප්පායතනෙන වා විජ්ජාධාරිනෙන වා සුතෙන වා පටිභානෙන වා අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වජ්ඣනා ඔමානං ජපෙති. යො ඵවරුපො ඔමානො ඔමඤ්ඤානා ඔමඤ්ඤාදිත්තතං හිලුනා ඔහිලුනා ඔහිලිත්තතං අත්තුඤ්ඤා අත්තවඤ්ඤා අත්තපරිභවො, අයං වුවච්චි ඔමානො.

886. තත්ථ කතමො අභිමානො : අපගතෙ පත්තසඤ්ඤාදිතා අකතෙ කතසඤ්ඤාදිතා අනභිගතෙ අභිගතසඤ්ඤාදිතා අසච්ඡිකතෙ සච්ඡිකත- සඤ්ඤාදිතා, යො ඵවරුපො මානො මඤ්ඤානා මඤ්ඤාදිත්තතං උත්තති උත්තාමො ධජො සම්පග්ගාභො කෙතුකම්මානා චිත්තස්ස, අයං වුවච්චි අභිමානො.

887. තත්ථ කතමො අසමමානො : රූපං අසමීති මානො, අසමීති ජඤ්ඤා, අසමීති අනුසයො, වේදනා -පෙ- සඤ්ඤා -පෙ- සංඛාරා -පෙ- විඤ්ඤාණං අසමීති මානො, අසමීති ජඤ්ඤා, අසමීති අනුසයො. යො ඵවරුපො මානො මඤ්ඤානා මඤ්ඤාදිත්තතං උත්තති උත්තාමො ධජො සම්පග්ගාභො කෙතුකම්මානා චිත්තස්ස, අයං වුවච්චි අසමමානො.

888. තත්ථ කතමො මිච්ඡාමානො : ඉධෙකච්චො පාපකෙන වා කම්මායතනෙන පාපකෙන වා සිප්පායතනෙන පාපකෙන වා විජ්ජාධාරි- නෙන පාපකෙන වා සුතෙන පාපකෙන වා පටිභානෙන පාපකෙන වා සිලෙන පාපකෙන වා වතෙන පාපකෙන වා සිලබ්බතෙන පාපකෙන වා දිට්ඨිං අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වජ්ඣනා මානං ජපෙති. යො ඵවරුපො මානො මඤ්ඤානා මඤ්ඤාදිත්තතං උත්තති උත්තාමො ධජො සම්පග්ගාභො කෙතුකම්මානා චිත්තස්ස, අයං වුවච්චි මිච්ඡාමානො.

881. එහි 'මම භීතියට භීතියෙහි' යන මාතෘකාව : මෙලොව ඇතැමෙක් ජාතියෙන් හෝ ගෝත්‍රයෙන් හෝ . . . අන්‍යාකාරාත්මකත්වයකින් භීත වූයේ වේ ද, භෞතික මෙරමා කෙරෙහි තමා භීත කෙරෙයි. භෞතික එනිසා අවමානය කෙරෙයි. යම් මෙබඳු අවමානයක් අවමානාකාරයක් අවමානය කළ බවෙන් ගැරහීමෙන් අධිමාත්‍ර ගැරහීමෙන් ගර්හිත බවෙන් තමා පහත් කොට සැලකීමෙන් තමන්ට අවිඥ කිරීමෙන් තමන්ට පරිභවයෙන් වේ ද, මේ 'මම භීතියට භීතියෙහි' යන මාතෘකාව 'යි කියනු ලැබේ.

882. එහි මාතෘකාව : යම් මාතෘකාවක් මාතෘකාරයක් මාතෘකාව කළ බවෙන් උන්නතියක් උන්නතමයක් මාතෘකාරයක් සිත නොගැනීමෙන් විත්තයාගේ කෙතුකම්‍යායෙන් වේ ද, මේ 'මාතෘකාව' යි කියනු ලැබේ.

883. එහි අධිමානය කවරෙ යත් : මෙලොව ඇතැමෙක් ජාතියෙන් හෝ ගෝත්‍රයෙන් හෝ . . . අන්‍යාකාරාත්මකත්වයකින් මෙරමානට වඩා තමා උසස් කොට සිතයි. යම් මෙබඳු මාතෘකාවක් මාතෘකාරයක් මාතෘකාව කළ බවෙන් . . . විත්තයාගේ කෙතුකම්‍යායෙන් වේ ද, මේ 'අධිමානය' යි කියනු ලැබේ.

884. එහි මාතෘකාව : මෙලොව ඇතැමෙක් ජාතියෙන් හෝ ගෝත්‍රයෙන් හෝ . . . අන්‍යාකාරාත්මකත්වයකින් පූර්වකාලයෙහි මෙරමා හා සදූ කොට තමා තබයි. අපරකාලයෙහි තමා ශ්‍රේෂ්ඨ කොට තබයි. යම් මෙබඳු මාතෘකාවක් මාතෘකාරයක් මාතෘකාව කළ බවෙන් . . . විත්තයාගේ කෙතුකම්‍යායෙන් වේ ද, මේ 'මාතෘකාව' යි කියනු ලැබේ.

885. එහි භිමානය කවරෙ යත් : මෙලොව ඇතැමෙක් ජාතියෙන් හෝ ගෝත්‍රයෙන් හෝ කුලපුත්‍රභාවයෙන් හෝ වර්ණසංස්කෘතියෙන් හෝ ධනයෙන් හෝ අධ්‍යයනයෙන් හෝ කර්මායතනයකින් හෝ ශිල්පායතනයකින් හෝ විද්‍යායකින් හෝ ශ්‍රැතයෙන් හෝ ප්‍රතිභානයෙන් හෝ අන්‍යාකාරාත්මකත්වයකින් තමන්ට අවමානය කෙරෙයි. යම් මෙබඳු අවමානයක් අවමානාකාරයක් අවමානය කළ බවෙන් ගැරහීමෙන් අධිමාත්‍ර ගැරහීමෙන් ගැරහූ බවෙන් තමා භීත කොට සැලකීමෙන් තමන්ට අවිඥ කිරීමෙන් තමන්ට පරිභව කිරීමෙන් වේ ද, මේ 'භිමානය' යි කියනු ලැබේ.

886. එහි අධිමානය කවරෙ යත් : නො පැමිණියේ (සිව්සස්) හි පැමිණියේ සංඥ ඇති බව ය, නො කළ (මාර්ග) කෘත්‍යයෙහි කළ සංඥ ඇති බව ය, අවබෝධ නො කළ (සිව්සස්) දහම්හි අවබෝධ කළ සංඥ ඇති බව ය, ප්‍රත්‍යක්ෂ නො කළ දූෂණයෙහි ප්‍රත්‍යක්ෂ කරන ලද්දේ සංඥ ඇති බව ය. යම් මෙබඳු මාතෘකාවක් මාතෘකාරයක් මාතෘකාව කළ බවෙන් උන්නතියක් උන්නතමයක් මාතෘකාරයක් සිත නොගැනීමෙන් විත්තයාගේ කෙතුකම්‍යායෙන් වේ ද, මේ 'අධිමානය' යි කියනු ලැබේ.

887. එහි අස්මිමානය කවරෙ යත් : රූපයෙහි මාතෘකාව, රූපයෙහි ඡන්දය, රූපයෙහි අනුයය ය, වේදනායෙහි . . . සංඥයෙහි . . . සංස්කාරයෙහි . . . විඥනයෙහි මාතෘකාව, විඥනයෙහි ඡන්දය, විඥනයෙහි අනුයය ය. යම් මෙබඳු මාතෘකාවක් මාතෘකාරයක් මාතෘකාව කළ බවෙන් උන්නතියක් උන්නතමයක් මාතෘකාරයක් සිත නොගැනීමෙන් විත්තයාගේ කෙතුකම්‍යායෙන් වේ ද, මේ 'අස්මිමානය' යි කියනු ලැබේ.

888. එහි මිථ්‍යාමානය කවරෙ යත් : මෙලොව ඇතැමෙක් ලාමක වූ කර්මායතනයකින් හෝ ලාමක වූ ශිල්පායතනයකින් හෝ ලාමක වූ විද්‍යායකින් හෝ ලාමක වූ ශ්‍රැතයෙන් හෝ ලාමක වූ ප්‍රතිභානයෙන් හෝ ලාමක වූ ශිල්පයෙන් හෝ ලාමක වූ ප්‍රියයෙන් හෝ ලාමක වූ ශිල්පිකයෙන් හෝ ලාමක වූ දෘෂ්ටියෙන් හෝ අන්‍යාකාරාත්මකත්වයකින් මාතෘකාව කෙරෙයි. යම් මෙබඳු මාතෘකාවක් මාතෘකාරයක් මාතෘකාව කළ බවෙන් උන්නතියක් උන්නතමයක් මාතෘකාරයක් සිත නොගැනීමෙන් විත්තයාගේ කෙතුකම්‍යායෙන් වේ ද, මේ 'මිථ්‍යාමානය' යි කියනු ලැබේ.

889. තත්ථ කතමො ඤාතිවිතකේනා : ඤාතකො ආරබ්භ ගෙහසිතො තකේනා විතකේනා මිච්ඡාසංඛකපො, අයං වුච්චති ඤාතිවිතකේනා.

890. තත්ථ කතමො ජනපදවිතකේනා : ජනපදං ආරබ්භ ගෙහසිතො තකේනා විතකේනා මිච්ඡාසංඛකපො, අයං වුච්චති ජනපදවිතකේනා.

891. තත්ථ කතමො අමරවිතකේනා : දුක්ඛාර්තාරිතා පටිසංයුතො, වා දිට්ඨිගතපටිසංයුතො, වා ගෙහසිතො තකේනා විතකේනා මිච්ඡාසංඛකපො, අයං වුච්චති අමරවිතකේනා.

892. තත්ථ කතමො පරනුද්දායකපටිසංයුතො විතකේනා : ඉධෙකච්චො ගිහිසංසද්ධො, විහරති සභනන්දී සභපොක්ඛී සුඛිතෙසු සුඛිතො දුක්ඛිතෙසු දුක්ඛිතො උපානොතෙසු කිච්ච කරණීයෙසු අත්තනා වා ගොගං ආපජ්ජති. ගො තත්ථ ගෙහසිතො තකේනා විතකේනා මිච්ඡාසංඛකපො, අයං වුච්චති පරනුද්දායකපටිසංයුතො විතකේනා.

893. තත්ථ කතමො ලාභසංකාරසිලොකපටිසංයුතො විතකේනා : ලාභසංකාරසිලොකං ආරබ්භ ගෙහසිතො තකේනා විතකේනා මිච්ඡාසංඛකපො, අයං වුච්චති ලාභසංකාරසිලොකපටිසංයුතො විතකේනා.

894. තත්ථ කතමො අනවඤ්ඤාතතිපටිසංයුතො විතකේනා : ඉධෙකච්චො ජාතියා වා ගොතොතන වා කොලපුත්තියෙන වා වණණපොක්ඛරතාය වා ධනෙන වා අජේඛිනෙන වා කම්මායතනෙන වා සිප්පායතනෙන වා විජ්ජාධානෙන වා සුතෙන වා පටිභානෙන වා අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වඤ්ඤානා 'මා මං පරෙ' අවජාතියංසු¹. ගො තත්ථ ගෙහසිතො තකේනා විතකේනා මිච්ඡාසංඛකපො, අයං වුච්චති අනවඤ්ඤාතතිපටිසංයුතො විතකේනා.

එකකං.

895. තත්ථ කතමො කොට්ඨො : ගො කොට්ඨො කුජ්ඣිනා කුජ්ඣිතතං දෙසො දුස්සනා දුස්සිතතං,² ව්‍යාපතති ව්‍යාපජ්ජනා ව්‍යාපජ්ජිතතං, විරෙට්ඨො පටිවිරෙට්ඨො චණ්ඩිකං අසුරෙපො,³ අනත්තමනනා විත්තංසා, අයං වුච්චති කොට්ඨො.

තත්ථ කතමො උපනාගො : පුබ්බකාලං⁴ කොට්ඨො අපරකාලං⁵ උපනාගො. ගො ඵවිරුපො උපනාගො උපනංගනා උපනගතිතතං, ආඨපනා, ඨපනා සණ්ඨපනා අනුසංසන්දනා අනුපුබ්බඛනිනා දලහිකම්මං කොට්ඨං, අයං වුච්චති උපනාගො.

1. වඤ්ඤා, මං - සිරිමු.

2. දුස්සනා, දුස්සිතතං - ස්‍යා.

3. අසුරෙපො - සිරිමු.

4. පුබ්බකාලෙ - සිප්පි.

5. අපරකාලෙ - සිප්පි.

889. එහි දෙව්විතර්කය කවරෙ යත් : දෙව්න් ඇරැබ ගෘහ (පඤ්චකාමඉණ) ශ්‍රීත තර්කයෙක් විතර්කයෙක් මිථ්‍යාසංකල්පයෙක් වේ ද, මේ 'දෙව්විතර්කය' යි කියනු ලැබේ.

890. එහි ජනපදවිතර්කය කවරෙ යත් : ජනපදය නිසා ගෘහශ්‍රීත තර්කයෙක් විතර්කයෙක් මිථ්‍යාසංකල්පයෙක් වේ ද, මේ 'ජනපදවිතර්කය' යි කියනු ලැබේ.

891. එහි අමරවිතර්කය කවරෙ යත් : දුෂ්කරක්‍රියාප්‍රතිසංයුක්ත වූ හෝ දෘෂ්ටිප්‍රති සංයුක්ත වූ හෝ ගෘහශ්‍රීත තර්කයෙක් විතර්කයෙක් මිථ්‍යාසංකල්පයෙක් වේ ද, මේ 'අමරවිතර්කය' යි කියනු ලැබේ.

892. එහි පරානුකම්පාප්‍රතිසංයුක්ත වූ විතර්කය කවරෙ යත් : මෙලොව ඇතැමෙක් ගිහින් හා සංයෘෂ්ට වූයේ එක්ව සතුටු වූයේ එක්ව ගොස් වූයේ සුඛිත කල්හි (තෙමේ) සුඛිත වැ දුඛිත කල්හි දුඛිත වැ වෙසෙයි. උපන් කටයුතු ඇති කල්හි තෙමේ හෝ යෙදෙයි. එහි යම් ගෘහශ්‍රීත තර්කයෙක් විතර්කයෙක් මිථ්‍යාසංකල්පයෙක් වේ ද, මේ 'පරානුකම්පාප්‍රතිසංයුක්තවිතර්කය' යි කියනු ලැබේ.

893. එහි ලාභසත්කාරප්‍රශංසාප්‍රතිසංයුක්තවිතර්කය කවරෙ යත් : ලාභසත්කාර ප්‍රශංසා නිසා ගෘහශ්‍රීත තර්කයෙක් විතර්කයෙක් මිථ්‍යාසංකල්පයෙක් වේ ද, මේ 'ලාභ සත්කාරප්‍රශංසාප්‍රතිසංයුක්තවිතර්කය' යි කියනු ලැබේ.

894. එහි අනවඤ්චාප්‍රතිසංයුක්තවිතර්කය කවරෙ යත් : මෙලොව ඇතැමෙක් ජාති යෙන් හෝ ගෝත්‍රයෙන් හෝ කුලපුත්‍රභාවයෙන් හෝ වර්ණසොන්දර්යයෙන් හෝ ධන යෙන් හෝ අධ්‍යයනයෙන් හෝ කර්මායතනයකින් හෝ ශීල්පායතනයකින් හෝ විද්‍යායෙකින් හෝ ශ්‍රැතයෙන් හෝ ප්‍රතිභානයෙන් හෝ අන්‍යතරාන්‍යතරවස්තුයෙකින් අන්‍යයෝ මට නහමක් අවමන් කෙරෙත්ව ' යි එහි යම් ගෘහශ්‍රීත තර්කයෙක් විතර්කයෙක් මිථ්‍යාසංකල්පයෙක් වේ ද, මේ 'අනවඤ්චාප්‍රතිසංයුක්තවිතර්කය' යි කියනු ලැබේ.

එකක යි.

895. එහි ක්‍රොධය කවරෙ යත් : යම් ක්‍රොධයෙක් ක්‍රොධ අයුරෙක් ක්‍රොධ කළ බවෙක් දෙෂයෙක් දූෂ්‍ය අයුරෙක් දූෂිත බවෙක් ප්‍රකෘතිභාවය හැරීමක් ව්‍යාපාදකාරයෙක් ව්‍යාපාදිත බවෙක් විරෝධයෙක් ප්‍රතිවිරෝධයෙක් සැබ් බවෙක් අපරිපූර්ණවචන ඇති බවෙක් චිත්තයාමේ නො සතුටු බවෙක් වේ ද, මේ 'ක්‍රොධය' යි කියනු ලැබේ.

එහි උපනාහය කවරෙ යත් : පූර්වකාලය ක්‍රොධය වෙයි. අපරකාල උපනාහය වේ. යම් මෙබඳු උපනාහ (බද්ධවේද)යෙක් බද්ධව ඇති අයුරෙක් බද්ධව ඇති බවෙක් (ක්‍රොධය) ආදියෙහි තැබීමක් පියවින් තැබීමක් පුනපුනා තැබීමක් අනුසන්ධානයක් අනුප්‍රබන්ධයක් (ගැළපීමක්) ක්‍රොධය දැඩි කිරීමක් වේ ද, මේ 'උපනාහය' යි කියනු ලැබේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

896. තත්ත්වකතමො මකේධා : යො මකේධා මකේධා¹ මකේධිතතනං නිවසුරියං නිවසුරියකමං, අයං වුවිච්ඡි මකේධා.

තත්ත්වකතමො පළාතො : යො පළාතො පළාතායනා පළාතාභාගේ විවාදමානං යුගග්ගාභො අපච්ඡිකේධා, අයං වුවිච්ඡි පළාතො.

897. තත්ත්වකතමො ඉක්කා : යා පරලාභසකකාරගරාකාරමානන-විඤ්ඤාපුජනාසු ඉක්කා ඉක්කායනා ඉක්කාසිතතනං, උසුයා උසුයනා උසුසිතතනං, අයං වුවිච්ඡි ඉක්කා.

තත්ත්වකතමො මච්ඡරියං : පඤ්ඤා මච්ඡරියානි : අවාසමච්ඡරියං කුල මච්ඡරියං ලාභමච්ඡරියං වණ්ණමච්ඡරියං ධම්මමච්ඡරියං. යං ඵවරුපං මච්ඡරං මච්ඡරායනා මච්ඡරාසිතතනං වෙවිච්ඡං කදරියං කට්ඨකඤ්චුකතා අග්ගතිතතනං චිත්තග්ගා, ඉදං වුවිච්ඡි මච්ඡරියං.

898. තත්ත්වකතමො මායා : ඉධෙකවෙවා කායෙන දුච්චරිතං චරිතා මායාය දුච්චරිතං චරිතා මනසා දුච්චරිතං චරිතා තග්ග පටිච්ඡාදන හෙතු පාපිකං ඉච්ඡං පතීදහති, මා මං ජඤ්ඤති ඉච්ඡති, මා මං ජඤ්ඤති සංකප්පෙති, මා මං ජඤ්ඤති වාචං භාසති, මා මං ජඤ්ඤති කායෙන පරකකමති, යා ඵවරුපා මායා මායාසිතා අච්චාසරා² විඤ්ඤානා නිකති චිකිරණා පරිහරණා ඉහතා පරිඉහතා ඡාදනා පටිච්ඡාදනා අනුතතානිකමං අනාචිකමං වොච්ඡාදනා පාපකිරියා, අයං වුවිච්ඡි මායා.

තත්ත්වකතමො සාධේයං : ඉධෙකවෙවා සාධො භොති පරිසාධො. යං තත්ත්වකතමො සාධො සාධො සාධො සාධො කකබ්බිතා කකබ්බිතං³ පරිකබ්බතතා පාරිකබ්බතතං, ඉදං වුවිච්ඡි සාධේයං.

899. තත්ත්වකතමො අච්ඡා : යං අඤ්ඤාණං අදක්ඛනං -පෙ- අච්ඡාලඛනී මොභො අකුසලමූලං, අයං වුවිච්ඡි අච්ඡා.

තත්ත්වකතමො භවතණ්ණා : යො භවෙසු භවච්ඡන්දො භවරාගො භවනඤ්ඤා භවතණ්ණා භවතෙසො භවපරිලාභො භවමුච්ඡා භවජේධාසානං, අයං වුවිච්ඡි භවතණ්ණා.

900. තත්ත්වකතමො භවදිට්ඨි : භවිස්සති අතතා ව ලොකොවාති යා ඵවරුපා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං -පෙ- විපරිසෙසගාභො⁴ අයං වුවිච්ඡි භවදිට්ඨි.

තත්ත්වකතමො විභවදිට්ඨි : න භවිස්සති අතතා ව ලොකොවාති යා ඵවරුපා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං -පෙ- විපරිසෙසගාභො, අයං වුවිච්ඡි විභවදිට්ඨි.

901. තත්ත්වකතමො සංස්සනදිට්ඨි : සංස්සනො අතතා ව ලොකොවාති යා ඵවරුපා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං -පෙ- විපරිසෙසගාභො, අයං වුවිච්ඡි සංස්සනදිට්ඨි.

1. මකේධා - සිරිමු - සා. මකේධා - මජ්ඣ.
2. අච්චසර - සිපාචි.
3. කකකරතා කකකරියං - සිරිමු, මජ්ඣ.
- කකකරතා, කකකරියං - අට්ඨකපා.
4. විපරිසායග්ගාභො - මජ්ඣ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

896. එහි මත්තය කවර යත් : යම් පරගුණ මැකීමක් ගුණ මකන අයුරක් ගුණමැකූ බවක් රචවදන් ඇති බවක් රචකවෙක් වේ ද, මේ ' මත්තය ' යි කියනු ලැබේ.

එහි පළාසය කවර යත් : යම් යුගග්‍රාහයෙක් යුගග්‍රාහ අයුරක් (ජයාහරණයෙන්) පළාසාහාරයෙක් විවාදකාරණයෙක් සමධුර ගැන්වෙක් නො හැරීමක් වේ ද, මේ ' පළාසය ' යි කියනු ලැබේ.

897. එහි ඊෂ්ඨා කවර යත් : මෙරමා පිළිබඳ ලාභසත්කාරගරුකාරමානවන්දන පුජාවන් කෙරෙහි යම් ඊෂ්ඨායෙක් ඊෂ්ඨා අයුරක් ඊෂ්ඨා කළ බවක් දෙස් පහළ කිරීමක් දෙස් පහළ කරන අයුරක් දෙස් පහළ කළ බවක් වේ ද, මේ ' ඊෂ්ඨා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි මාත්සයා කවර යත් : මාත්සයා පසෙකි : ආවාසමාත්සයා ය, කුල මාත්සයා ය, ලාභමාත්සයා ය, වර්ණමාත්සයා ය, ධර්මමාත්සයා යි. යම් මෙබඳු මාත්සයායෙක් මධුරු අයුරක් මධුරු කළ බවක් (ස්වකීය සම්පත්තීන්) ව්‍යාජක කරනු කැමැති බවක් තදමධුරු බවක් කටුකභාවයෙක් හැකුරුණුයින් ඇති බවක් සිත නො වීදහාගත් බවක් වේ ද, මේ ' මාත්සයා ' යි කියනු ලැබේ.

898. එහි මායා කවර යත් : මෙලොව ඇතැමෙක් කයින් දුසිරිත් කොට වචන යෙන් දුසිරිත් කොට මනසින් දුසිරිත් කොට එය පිළිසත් කරනු පිණිස ලාමක වූ ඉව්ඡාවක් පිහිටුවයි, මා නො දැනුවයි කැමැති වෙයි. මා නො දැනුවයි කල්පනය කෙරෙයි, මා නො දැනුවයි වචන කියයි, මා නො දැනුවයි කයින් ව්‍යායාම කෙරෙයි. යම් මෙබඳු මායා යෙක් මායාවී බවක් ඉක්ම පැවැත්වෙක් වක්‍රවනයක් නිකාතියෙක් විකිරණයෙක් බැහැර කිරීමක් සැහැවීමක් භාත්පයින් සැහැවීමක් වැසීමක් භාත්පයින් වැසීමක් නො පහළ කිරීමක් නො හෙළි කිරීමක් පාපක්‍රියාව මොනොවට වැසීමක් වේ ද, මේ ' මායා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි සායෙයා කවර යත් : මෙලොව ඇතැමෙක් කෙරාටිකයෙක් භාත්පයින් කෙරාටිකයෙක් වෙයි. එහි යම් කෙරාටිකගුණයෙක් කෙරාටික අයුරක් කෙරාටික බවක් කර්කශනයෙක් කැකුළු බවක් (කැනසිටුවූ සෙයින්) දඩ්කෙරාටික බවක් පරික්වත්ත බවක් වේ ද, මේ ' සායෙයා ' යි කියනු ලැබේ.

899. එහි අවිද්‍යා කවර යත් : යම් අඤ්ඤායෙක් නො දැක්වෙක් . . . අවිද්‍යාපරිභයෙක් මොහසඛබ්‍යාන අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ ' අවිද්‍යා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි භවතෘෂ්ණා කවර යත් : භවයන්හි යම් භවච්ඡන්දයෙක් භවරාගයෙක් භවනන්දි යෙක් භවතෘෂ්ණායෙක් භවස්තොහයෙක් භවපරිදහයෙක් භවමූර්ඡායෙක් භවය ගිල ගැනීමක් වේ ද, මේ ' භවතෘෂ්ණා ' යි කියනු ලැබේ.

900. එහි භවදෘෂ්ටි කවර යත් : ආත්මයන් ලොකයන් වන්නේ යයි යම් මෙබඳු දෘෂ්ටියෙක් දෘෂ්ටිගතයෙක් . . . විපයාසග්‍රාහයෙක් (වරදවාගැනීමක්) වේ ද, මේ ' භව දෘෂ්ටි ' යයි කියනු ලැබේ.

එහි විභවදෘෂ්ටි කවර යත් : ආත්මයන් ලොකයන් නො වන්නේ යයි යම් මෙබඳු දෘෂ්ටියෙක් දෘෂ්ටිගතයෙක් . . . විපයාසග්‍රාහයෙක් වේ ද, මේ ' විභවදෘෂ්ටි ' යයි කියනු ලැබේ.

901. එහි ශාස්වතදෘෂ්ටි කවර යත් : ආත්මයන් ලොකයන් ශාස්වත යයි යම් මෙබඳු දෘෂ්ටියෙක් දෘෂ්ටිගතයෙක් . . . විපයාසග්‍රාහයෙක් වේ ද, මේ ' ශාස්වතදෘෂ්ටි ' යයි කියනු ලැබේ.

තඤ්ඤානං උච්චේදදිට්ඨි : උච්චේදදිට්ඨි අනතො ව ලොකො වානි යා ඵවරුපා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං -පෙ- විපරියෙසගාහො, අයං වුවිති උච්චේදදිට්ඨි.

902. තඤ්ඤානං අනතවාදිට්ඨි : අනතවා අනතො ව ලොකො වානි යා ඵවරුපා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං -පෙ- විපරියෙසගාහො, අයං වුවිති අනතවාදිට්ඨි.

තඤ්ඤානං අනන්තවාදිට්ඨි : අනන්තවා අනතො ව ලොකො වානි යා ඵවරුපා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං -පෙ- විපරියෙසගාහො, අයං වුවිති අනන්තවාදිට්ඨි.

903. තඤ්ඤානං පුබ්බන්තොසුදිට්ඨි : පුබ්බන්තං ආරබ්භ යා උප්පජ්ජති දිට්ඨි දිට්ඨිගතං -පෙ- විපරියෙසගාහො, අයං වුවිති පුබ්බන්තොසුදිට්ඨි.

තඤ්ඤානං අපරන්තොසුදිට්ඨි : අපරන්තං ආරබ්භ යා උප්පජ්ජති දිට්ඨි දිට්ඨිගතං -පෙ- විපරියෙසගාහො, අයං වුවිති අපරන්තොසුදිට්ඨි.

904. තඤ්ඤානං අභිරික්ඛං : යං න භිරික්ඛති භිරික්ඛතබ්බෙන න භිරික්ඛති පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං සමාපත්තියා, ඉදං වුවිති අභිරික්ඛං.

තඤ්ඤානං අනොත්තප්පං : යං න භිත්තප්පති භිත්තප්පිතබ්බෙන න භිත්තප්පති පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං සමාපත්තියා, ඉදං වුවිති අනොත්තප්පං.

905. තඤ්ඤානං දෙවච්ඡයා : සහධම්මකො වුවම්මානෙ දෙවච්ඡයා දෙවච්ඡයායං දෙවච්ඡයායං දෙවච්ඡයා විපට්ඨකුලානිතා විපට්ඨකුලානිතා අනාදරියං අනාදරතා අභාරවතා අපට්ඨකුලානිතා, අයං වුවිති දෙවච්ඡයා.

තඤ්ඤානං පාපමිත්තතා : යෙ තෙ පුග්ගලා අසාදානා දුස්සිලා අපසාදානා මච්ඡරිනො දුප්පසාදානා යා තෙසං සෙවනා නිසෙවනා සංසෙවනා භජනා සංභජනා භතති සම්මතති සම්මතවිකතා, අයං වුවිති පාපමිත්තතා.

906. තඤ්ඤානං අනස්සවො : යො අනස්සවො අනස්සවතා ජම්බතා විකිකතා කුරිලතා, අයං වුවිති අනස්සවො.

තඤ්ඤානං අමඤ්ඤවො : යා අමුද්දතා අමුද්දවතා කකකුලියං ඵාරුසියං කකකුලියං කකිකතා උජ්ජිතතා අමුද්දතා, අයං වුවිති අමඤ්ඤවො.

907. තඤ්ඤානං අකකිකතා : යා අකකිකතා අකකිකතා අනභි- වාසනතා වඤ්ඤකතා අසුරෙපො අනන්තමිත්තතා විත්තසා, අයං වුවිති අකකිකතා.

තඤ්ඤානං අසොරවට්ඨං : කාසිකො විනික්ඛමො වාචසිකො විනික්ඛමො කාසික වාචසිකො විනික්ඛමො, ඉදං වුවිති අසොරවට්ඨං, සබ්බමි දුස්සිලාං අසොරවට්ඨං.

එහි උච්ඡේදදෘෂ්ටි කවර යත් : ආත්මයත් ලොකයත් උච්ඡේද වන්නේ යයි යම් මෙබඳු දෘෂ්ටියක් දෘෂ්ටිගතයෙක් . . . විපයභාසග්‍රාහයෙක් වේද, මේ ' උච්ඡේදදෘෂ්ටි ' යි කියනු ලැබේ.

902. එහි අන්තවිද්දෘෂ්ටි කවර යත් : ආත්මයත් ලොකයත් අන්ත ඇත්තේ යයි යම් මෙබඳු දෘෂ්ටියක් දෘෂ්ටිගතයෙක් . . . විපයභාසග්‍රාහයෙක් වේද, මේ ' අන්ත විද්දෘෂ්ටි ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අන්තවිද්දෘෂ්ටි කවර යත් : ආත්මයත් ලොකයත් අන්ත නැත්තේ යයි යම් මෙබඳු දෘෂ්ටියක් දෘෂ්ටිගතයෙක් . . . විපයභාසග්‍රාහයෙක් වේද, මේ ' අන්තවිද්දෘෂ්ටි ' යි කියනු ලැබේ.

903. එහි පූර්වාන්තානුදෘෂ්ටි කවර යත් : පූර්වාන්තය නිසා යම් දෘෂ්ටියක් දෘෂ්ටිගත යෙක් . . . විපයභාසග්‍රාහයෙක් උපදීද, මේ ' පූර්වාන්තානුදෘෂ්ටි ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අවරාන්තානුදෘෂ්ටි කවර යත් : අවරාන්තය නිසා යම් දෘෂ්ටියක් දෘෂ්ටිගත යෙක් . . . විපයභාසග්‍රාහයෙක් උපදීද, මේ ' අවරාන්තානුදෘෂ්ටි ' යි කියනු ලැබේ.

904. එහි අපත්‍රපා කවර යත් : යමෙකින් පුඤ්ජයා කළපුත්ත පුඤ්ජයා නො කෙරේද, ලාමක අකුඤ්ඤාධර්මයන්ගේ සමාපත්තිය පුඤ්ජයා නො කෙරේද, මේ ' අපත්‍රපා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අනොත්තප්ප කවර යත් : යමෙකින් බියවිය (තැවිය) යුත්තට බිය නො වේද, ලාමක අකුඤ්ඤාධර්මයන්ගේ සමාපත්තියට බිය නො වේද, මේ ' අනොත්තප්ප ' යි කියනු ලැබේ.

905. එහි දුර්වච්ඡක බව කවර යත් : ප්‍රඥප්තයින් භාසදය කියනු ලබන කල්හි දුර්වච්ඡක බවක් දුර්වච්ඡක කමක් දුර්වච්ඡකකර්ම ඇති බවක් දුර්වච්ඡකතායෙක් විරුද්ධග්‍රාහයෙක් ප්‍රතිලෝමග්‍රාහයෙහි මධුර බවක් අනාදර බවක් අනාදර අයුරෙක් අශෝච බවක් නිශ්ශ්‍රය රහිත බවක් වේද, මේ ' දුර්වච්ඡක බව ' යි කියනු ලැබේ.

එහි පාපමිත්‍රතා කවර යත් : යම් ඒ පුද්ගල කෙනෙක් අශාද්ධ ද දුශ්ශීල ද අල්පශ්‍රැත ද මාත්සර්‍ය ඇත්තාහු ද දුෂ්ප්‍රාඥ ද, ඔවුන්ගේ යම් සෙවනයෙක් බලවත් සෙවනයක් භාත්පයින් සෙවනයක් හපනයක් සම්හපනයක් හක්තියක් සම්හක්තියක් ඔවුන් කෙරෙහි නමුත්වයෙක් වේද, මේ ' පාපමිත්‍රතා ' යි කියනු ලැබේ.

906. එහි අනාර්ථව කවර යත් : යම් අනාර්ථව (වඩකතා) අයුරෙක් අනාර්ථව බවක් ජිම්භතායෙක් වඩක බවක් කුටිල බවක් වේද, මේ ' අනාර්ථව ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අමාර්දව කවර යත් : යම් නො මුදු බවක් අමාර්දවාකාරයෙක් කර්කශ බවක් පරුෂ බවක් කර්කශ අයුරෙක් කඨින බවක් අමාද්‍යතාසම්බන්ධාත සංජු සිත් ඇති බවක් වේද, මේ ' අමාර්දව ' යි කියනු ලැබේ.

907. එහි අක්ෂාන්ති කවර යත් : යම් නො ඉවසීමක් නො ඉවසන අයුරෙක් අනාධිවාසනායෙක් සැඩ බවක් නො පිරිසුන් වදන් ඇති බවක් චිත්තයාගේ නො සතුටු බවක් වේද මේ ' අක්ෂාන්ති ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අසොරච්චය කවර යත් : කායික වූ ව්‍යතික්‍රම (දුශ්චරිත) ය, වාචසික වූ ව්‍යතික්‍රම ය, කායිකවාචසික වූ ව්‍යතික්‍රම යි. මේ ' අසොරච්ච ' යි කියනු ලැබේ. හැම දුශ්චිත්ත බව අසොරච්ච යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

908. තත් කතමං අසංඛ්‍යාං ; යා සා වාචා අනුකූලා කතකතා පරකවුක්කා පරතිපාදනී කොධිසංගතා අසංඛ්‍යා සංවිතනනිකා තථා රූපිං වාචං භාසිතා භොති. යා තත් අනුකූලවාචනා අසංඛ්‍යාවාචනා ඵරාසවාචනා, ඉදං වුවිති අසංඛ්‍යාං.

තත් කතමො අපටිසන්තරො : ඥෙ පටිසන්තරො අනුපටිසන්තරො ච ධම්මපටිසන්තරො ච ඉධෙකචො අපටිසන්තරො භොති අනුපටිසන්තරො ච ධම්මපටිසන්තරො ච, අයං වුවිති අපටිසන්තරො.

909. තත් කතමං ඉන්ද්‍රියෙසු අගුත්තථාරතා : ඉධෙකචො වක්කුතා රූපං දිස්සා නිමිත්තභාගාති භොති අනුබ්‍රහ්මකාගාති. යනාධිකරණ මෙනං වක්කුන්ද්‍රියං අයං වුතං විහරන්තං අභිජ්ඣා දෙමනස්සා පාපකා අකුසලා ධම්මා අනුසංවේද්‍යං, තස්ස සංවරය න පටිපජ්ජති න රක්කති වක්කුන්ද්‍රියං වක්කුන්ද්‍රියෙ න සංවරං අපජ්ජති. - සොතෙන සග්ගං සුඤ්ඤං - පෙ - භාගෙන ගඤ්ඤං භාගිඤ්ඤං - පෙ - ජිව්හාය රසං සාගිඤ්ඤං - පෙ - කායෙන ඵොට්ඨබ්බං ඵුසිඤ්ඤං - පෙ - මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය නිමිත්තභාගාති භොති අනුබ්‍රහ්මකාගාති යනාධිකරණමෙනං මනිජ්ජියං අයං වුතං විහරන්තං අභිජ්ඣා දෙමනස්සා පාපකා අකුසලා ධම්මා අනුසංවේද්‍යං, තස්ස සංවරය න පටිපජ්ජති, න රක්කති මනිජ්ජියං මනිජ්ජියෙ න සංවරං අපජ්ජති. යා ඉමෙසං ජත්තං ඉන්ද්‍රියානං අගුත්තරි අගොපනා අනාරක්කො අසංවරො, අයං වුවිති ඉන්ද්‍රියෙසු අගුත්තථාරතා.

තත් කතමං භොජනෙ අමත්තඤ්ඤාතා : ඉධෙකචො අපටිසන්ති, අයොනිකො අභාරං අභාරෙති, දව්‍යං මද්‍යං මනෝකායං විභුසනාය. යා තත් අසනතුට්ඨිතා අමත්තඤ්ඤාතා අපටිසන්ති භොජනෙ, අයං වුවිති භොජනෙ අමත්තඤ්ඤාතා.

910. තත් කතමං මුඛසම්මං : යා අතති අනුක්කමි අපටිසන්ති අසරණතා අධාරණතා පිලාපනතා සංමුක්කනතා,¹ ඉදං වුවිති මුඛසම්මං.

තත් කතමං අසම්පජ්ඣාදා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං - පෙ - අවිජ්ජාලබ්ධි මොභො අකුසලමූලං, ඉදං වුවිති අසම්පජ්ඣාදා.

911. තත් කතමං සිලවිපතති : යො කාසිකො විනික්කමො වාචසිකො විනික්කමො කාසිකවාචසිකො විනික්කමො, අයං වුවිති සිලවිපතති. සබ්බපි දුග්ගතිලාං සිලවිපතති.

තත් කතමං දිට්ඨිවිපතති : නඤ්ඤිතං නඤ්ඤිතං සිට්ඨං - පෙ - ගෙ ඉමිඤ්ඤා ලොකං පරිඤ්ඤා ලොකං සයං අභිඤ්ඤා සම්මතතා පච්චෙදනතීති යා ඵවරූපා දිට්ඨි දිට්ඨිගතා - පෙ - විපරිදෙගගාභො, අයං වුවිති දිට්ඨිවිපතති සබ්බපි ඡිත්තදිට්ඨි දිට්ඨිවිපතති.

912. තත් කතමං අජ්ඣත්තසංයෝජනං : පඤ්ඤාදර්ශනාධිකාරී සංයෝජනාති අජ්ඣත්තසංයෝජනං. පඤ්ඤාදර්ශනාධිකාරී සංයෝජනාති ඛණ්ඩාසංයෝජනං.

දුක්ඛං.

908. එහි අසාධන කවරෙ යත් : යම් ඒ වචනයක් (සඳෙස් බැවින්) ගවු ඇත්තේ ද, කර්කය (කුණු) වූයේ ද, මෙරමාහට කවුක වේ ද, මෙරමා ලගනේ ද නොයෙකුත් ආසන්න වූයේ ද, සමාධිතයේ නො පැවැත්ම කරන්නේ ද, එබඳු වචනය කියන්නේ වෙයි. එහි යම් නො මට්ටන් බවක් නොමොළොක්වදන් බවක් රචවදන් බවක් වේ ද, මේ 'අසාධන' යි කියනු ලැබේ.

එහි අප්‍රතිසන්ධාර කවරෙ යත් : ප්‍රතිසන්ධාර දෙකෙකි : ආම්ප්‍රතිසන්ධාර (ආම්ප්‍ර යෙන් ඇතිරීම) හා ධර්මප්‍රතිසන්ධාර යි. මෙලොව ඇතැමෙක් ආම්ප්‍රතිසන්ධාර යෙන් හෝ ධර්මප්‍රතිසන්ධාරයෙන් හෝ නො අතුරන්නේ වෙයි. මේ 'අප්‍රති සන්ධාර' යි කියනු ලැබේ.

909. එහි ඉන්ද්‍රියයන්හි අගුප්තද්වාරතා කවර යත් : මෙලොව ඇතැමෙක් ඇසින් (වක්ෂුර්විභූතයෙන්) රූපයක් දක නිමිති ගන්නේ අනුවාඤ්ජන ගන්නේ වෙයි. යම් කරුණෙකින් වක්ෂුර්විදියය අසංවෘත ව වාසය කරන්නා වූ මොහු අභිධ්‍යාදොම්නසාස සධ්මාසන ලාමකඅකුශලධර්මයෝ ලුහුබදනාහු නම් ඒ වක්ෂුර්විදියයාගේ සංවරය පිණිස නො පිළිපදියි. වක්ෂුර්විදියය නො රකියි. වක්ෂුර්විදියයෙහි සංවරයට නො පැමිණෙයි. කනිත් හඬක් අසා . . . නැහැයෙන් ගඳක් අසා . . . දිවිත් රසයක් විද . . . කයින් පහසක් පැහැය . . . මනසින් දහමක් දන නිමිති ගන්නේ අනුවාඤ්ජන ගන්නේ වෙයි. යම් කරුණෙකින් මනින්ද්‍රියය අසංවෘත ව වාස කරන්නා වූ මොහු අභිධ්‍යා දොම්නසාසධ්මාසන ලාමකඅකුශලධර්මයෝ ලුහුබදනාහු නම් ඒ මනින්ද්‍රියයාගේ සංවරය පිණිස නො පිළිපදියි, මනින්ද්‍රියය නො රකියි. මනින්ද්‍රියයෙහි සංවරයට නො පැමිණෙයි. මේ ඡායිත්විදියයන්ගේ යම් නො රැක්මක් නො රක්නා අයුරක් අනාරක්ෂා යෙන් අසංවරයෙන් වේ ද, මේ 'ඉන්ද්‍රියයන්හි අගුප්තද්වාරතා' යි කියනු ලැබේ.

එහි භොජනයෙහි අමාත්‍රභූතා කවර යත් : මෙලොව ඇතැමෙක් ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා නො කොට අනුපායයෙන් කෙළි පිණිස මද පිණිස සැරසීම පිණිස විභූෂණය පිණිස අහර වළඳයි. ඒ නුහුවණින් අහරවළඳීමෙහි යම් අසන්තුෂ්ථි බවක් පමණ නො දන්නා බවක් වේ ද, මේ 'භොජනයෙහි අමාත්‍රභූතා' යි කියනු ලැබේ.

910. එහි මුළුස්මාති බව කවරෙ යත් : යම් නො සිහියක් අනාත්මස්මාතියෙන් අප්‍රති ස්මාතියෙන් නො සිහි කරන අයුරක් නො දරන බවක් අරමුණෙහි ඉපිලෙන බවක් නටසිහි ඇති බවක් වේ ද, මේ 'මුළුස්මාති බව' යයි කියනු ලැබේ.

එහි අසම්ප්‍රජනා කවරෙ යත් : යම් නො දැන්මක් නො දක්මක් . . . අවිද්‍යා පරිසයෙන් මොහ සධ්මාසන අකුශලමූලයෙන් වේ ද, මේ 'අසම්ප්‍රජනා' යි කියනු ලැබේ.

911. එහි ශීලවිපත් කවර යත් : යම් කායිකවාතිත්‍රමයෙන් (දුශ්චරිතයෙන්) වාචිකවාතිත්‍රමයෙන් කායිකවාචිකවාතිත්‍රමයෙන් වේ ද, මේ 'ශීලවිපත්' යයි කියනු ලැබේ. හැම දුසිල් බව ශීලවිපත් වේ.

එහි දෘෂ්ටිවිපත් කවර යත් : දුන් දූයෙහි විපාක නැත, යාගයෙහි විපාක නැත . . . යම් කෙනෙක් මෙලොවත් පරලොවත් තුමු වෙසෙයින් දන ප්‍රත්‍යක්ෂ කොට ප්‍රකාශ කෙරෙත් නම් ඔහු නැතැයි යම් මෙබඳු දෘෂ්ටියක් දෘෂ්ටිගතයෙන් . . . විපයාසංග්‍රාහයෙන් වේ ද, මේ 'දෘෂ්ටිවිපත්' යි කියනු ලැබේ. හැම මාරාදෘෂ්ටිය දෘෂ්ටිවිපති.

912. එහි අධ්‍යාත්මසංයෝජන කවරෙ යත් : ඔරම්භාභියසංයෝජන පස අධ්‍යාත්ම සංයෝජන ය, උද්ධම්භාභියසංයෝජන පස වාභ්‍යාසංයෝජන යි.

දව්‍ය යි.

913. තත් කතමානි තිණී අකුසලමූලානි : ලොභො දෝසො මොහො.

තත් කතමො ලොභො : යො රුභො සාරාගො අනුනගො අනුරේධො නන්දි¹ නන්දිරාගො විතතස්ස සාරාගො ඉච්ඡා මුච්ඡා අජේඛාසානං ගෙධො පරිගෙධො සබ්බො පබ්බො එජා මායා ජනිකා² සක්ඛනනී සිබ්බනී³ ජාලිනී සරිතා විසතතිකා සුත්තං⁴ විසවා⁵ ආයුහනී දුතියා පණ්ණිති භවිනෙත්ති වනං වනථො සත්ථො සෙනහො⁶ අපෙක්ඛා පටිවක්ඛු ආසා ආසිංසනා ආසිංසිතතනං රූපාසා සද්දසා ගන්ධාසා රසාසා ථොට්ඨබ්බාසා ලාභාසා ධනාසා පුත්තාසා ජීවිතාසා ජප්පා අභිජප්පා ජප්පනා ජප්පිතතනං ලොලුප්පං ලොලුප්පායනා ලොලුප්පාසිතතනං පුච්ඡස්සේකතා⁷ සාදුකම්මතා⁸ අධිමරුගො විසමලොභො තිකානනී තිකාමනා පත්තනා පිහනා සංපත්තනා කාමිකණ්ණා භවිකණ්ණා විභවිකණ්ණා රූපකණ්ණා අරූපකණ්ණා නිරෝධකණ්ණා සද්දකණ්ණා ගන්ධකණ්ණා රසකණ්ණා ථොට්ඨබ්බකණ්ණා ධම්මකණ්ණා ඕසො යොගො ගජො උපාදානං ආවරණං නිවරණං ඡදනං බක්ඛනං උපකක්ඛිලෙසො අනුසගො පරිසුට්ඨානං ලතා වෙවිච්ඡං දුක්ඛමූලං දුක්ඛනිදානං දුක්ඛප්පහවො මාරපාසො මාරබලිසං මාරවිසගො තණ්හානද්දී තණ්හාජාලං තණ්හාගඤ්ජං තණ්හාසමුද්දො අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං, අයං වුවච්ඡි ලොභො.

තත් කතමො දෝසො : අනත්තං මෙ අවරිති ආඝාතො ජායති, අනත්තං මෙ චරතීති ආඝාතො ජායති, අනත්තං මෙ චරිස්සනීති ආඝාතො ජායති, පියස්ස මෙ මනාපස්ස අනත්තං අවරි අනත්තං චරති අනත්තං චරිස්සනීති ආඝාතො ජායති, අපටියස්ස මෙ අමනාපස්ස අත්තං අවරි අත්තං චරති අත්තං චරිස්සනීති ආඝාතො ජායති, අට්ඨානෙ වා පහ ආඝාතො ජායති, යො එවරුපො විතතස්ස ආඝාතො පටිඝාතො පටිඝං පටිවිරේධො කොපො පකොපො සම්පකොපො දෝසො පදෝසො සම්පදෝසො විතතස්ස බ්‍යාපතති මනොපදෝසො කොධො කුජ්ඣිනා කුජ්ඣිතතනං දෝසො දුස්සනා දුස්සිතතනං බ්‍යාපතති බ්‍යාපජ්ජනා බ්‍යාපජ්ජිතතනං විරේධො පටිවිරේධො චණ්ඩිකකං අසුරොපො⁹ අනතත-මනතා විතතස්ස, අයං වුවච්ඡි දෝසො.

තත් කතමො මොහො : දුක්ඛ අඤ්ඤාණං දුක්ඛසමුදයෙ අඤ්ඤාණං, දුක්ඛනිරෝධෙ අඤ්ඤාණං, දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදාය අඤ්ඤාණං, පුබ්බතො අඤ්ඤාණං, අපරතො අඤ්ඤාණං, පුබ්බතාපරතො අඤ්ඤාණං, ඉදංචචගතා පටිච්චගමුප්පතොසු ධම්මෙසු අඤ්ඤාණං. යං එවරුපං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලබ්ධි මොහො අකුසලමූලං, අයං වුවච්ඡි මොහො. ඉමානි තිණී අකුසලමූලානි.

- | | |
|------------------------------------|---------------------------------------|
| 1. නන්දි - මජ්ඣං. | 8. සාධුකම්මතා - සිරිමු, ස්‍යා, මජ්ඣං. |
| 2. ජනිතා - සිරිමු, සිපාචි. | 9. අසුරෙපො - සිරිමු. |
| 3. සිබ්බනී - සිරිමු, ස්‍යා, මජ්ඣං. | |
| 4. සොතං - සිරිමු, මජ්ඣං. | |
| 5. විසදා - සිරිමු. | |
| 6. සෙනහො - මජ්ඣං, ස්‍යා. | |
| 7. පුච්ඡස්සේකතා - සිරිමු, මජ්ඣං. | |
| | පුඤ්ඤිකතා - සිපාචි, ස්‍යා. |

913. එහි තුන් අකුලලුලයෝ කවරහ යත් : ලොහ ය ද්වේෂ ය මොහ යි.

එහි ලොහය කවරෙ යත් : යම් රාගයෙක් බලවත් රාගයෙක් අනුනයෙක් අනුරෝධයෙක් (කැමැත්තෙක්) නන්දියෙක් නන්දිරාගයෙක් චිත්තයාගේ බලවත් රාගයෙක් ඉවජායෙක් මූර්ජායෙක් ගිලගැනීමෙක් ගිජුබවෙක් බලවත් ගිජුබවෙක් රාගසංඛගයෙක් පඩිකයෙක් (අදනා හෙයින්) එජායෙක් මායායෙක් (ජනනාර්ථයෙන්) ජනිකායෙක් සක්ද්වේෂයක් (හිවනාර්ථයෙන්) සිබ්බනියක්, ජාලිනියක් සරිතාවක් වියත්තිකායෙක් සුත්‍රයෙක් (විස්තෘත බැවින්) විසවායෙක් ආයුභනියක් (රැස්කරනුවක්) ද්විතීයිකාවක් ප්‍රණීධියෙක් හවනෙන්තියෙක් වන (බලවත්තෘෂ්ණා)යෙක් වනාටයෙක් සන්තප්තියෙක් ස්තොහයෙක් අපෙක්ෂායෙක් ප්‍රතිබන්ධුයෙක් ආශායෙක් ආශිංසනයෙක් ආශිංසිත බවෙක් රූපාශායෙක් ශබ්දාශායෙක් ගන්ධාශායෙක් රසාශායෙක් ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යාශායෙක් ලාභාශායෙක් ධනාශායෙක් පුත්‍රාශායෙක් ජීවිතාශායෙක් ජල්පයෙක් අභිජල්පයෙක් ජල්පන අයුරෙක් ජල්පිත බවෙක් පුනපුනා අරමුණු අදනා බවෙක් පුනපුනා අරමුණු අදනා අයුරෙක් පුනපුනා අරමුණු ඇඟහිත් බවෙක් නඟුටසලන බවෙක් මිහිරිකැමැති බවෙක් අධර්මරාගයෙක් විෂමලොහයෙක් කැමැත්තෙක් කැමැති අයුරෙක් ප්‍රාර්ථනයෙක් අභිලාෂයෙක් මොනොවට ප්‍රාර්ථනයෙක් කාමතෘෂ්ණායෙක් හවතෘෂ්ණායෙක් විභව තෘෂ්ණායෙක් රූපභවයෙහි තෘෂ්ණායෙක් අරූපභවයෙහි තෘෂ්ණායෙක් නිරෝධ (උච්ඡේද දෘෂ්ටි) යෙහි තෘෂ්ණායෙක් ශබ්දයෙහි තෘෂ්ණායෙක් ගන්ධතෘෂ්ණායෙක් රසතෘෂ්ණායෙක් ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යතෘෂ්ණායෙක් ධර්මතෘෂ්ණායෙක් ඔසයෙක් යොගයෙක් ග්‍රන්ථයෙක් උපාදන යෙක් ආවරණයෙක් නිවරණයෙක් ජදනයෙක් ඛන්ධනයෙක් උපක්ලේශයෙක් අනුස යෙක් පර්යන්තරානයෙක් තෘෂ්ණාලතායෙක් විවිධෙජ්ජායෙක් දුඃඛමූලයෙක් දුඃඛනිදනයෙක් දුඃඛප්‍රභවයෙක් මාරපාශයෙක් මාරබ්ලියෙක් මාරවිෂයෙක් තෘෂ්ණානදියක් තෘෂ්ණාජාලයෙක් තෘෂ්ණා නැමැති බලුදමෙක් තෘෂ්ණාසමුද්‍රයෙක් අභිධ්‍යායෙක් ලොහ සංඛ්‍යාත අකුලලුලයෙක් වේ ද, මේ 'ලොහ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ද්වේෂය කවරෙ යත් : මට අවැඩක් කෙළේ යයි ආසානයෙක් උපදි. මට අවැඩක් කරා යයි ආසානයෙක් උපදි. මට අවැඩක් කරන්නේ යයි ආසානයෙක් උපදි. මාගේ ප්‍රියමනාපයට අවැඩක් කෙළේ ය. අවැඩක් කරයි, අවධැක් කරන්නේ යයි ආසානයෙක් උපදි. මාගේ අප්‍රියඅමනාපයට වැඩක් කෙළේ ය, වැඩක් කරයි, වැඩක් කරන්නේ යයි ආසානයෙක් උපදි. යළි අස්ථානයෙහි හෝ ආසානයෙක් උපදි. චිත්තයාගේ යම් මෙබඳු ආසානයෙක් බලවත් ආසානයෙක් ප්‍රතිසයෙක් ප්‍රතිවිරෝධයෙක් කොපයෙක් ප්‍රකොපයෙක් සම්ප්‍රකොපයෙක් ද්වේෂයෙක් ප්‍රද්වේෂයෙක් සම්ප්‍රද්වේෂයෙක් චිත්තයාගේ ප්‍රකෘතිය හැරීමෙක් සිත් දුෂ්‍ය බවෙක් ක්‍රොධයෙක් ක්‍රොධ අයුරෙක් ක්‍රොධ කළ බවෙක් ද්වේෂයෙක් ද්වේෂාකාරයෙක් දුෂිත බවෙක් ව්‍යාපත්තියෙක් ව්‍යාපත්ති අයුරෙක් ව්‍යාපාදිත බවෙක් විරෝධයෙක් පුනපුනා විරෝධයෙක් සැබ බවෙක් නො පිරිසුන් වදන් ඇති බවෙක් චිත්තයාගේ නො සතුටු බවෙක් වේ ද, මේ 'ද්වේෂ' යි කියනු ලැබේ.

එහි මොහය කවරෙ යත් : දුඃඛයෙහි නො දැනීම ය, දුඃඛසමුදයෙහි නො දැනීම ය, දුඃඛනිරෝධයෙහි නො දැනීම ය, දුඃඛනිරෝධගාමිනීප්‍රතිපදයෙහි නො දැනීම ය, සූර්වාන්තයෙහි නො දැනීම ය, අවරාන්තයෙහි නො දැනීම ය, සූර්වාන්තාවරාන්තයෙහි නො දැනීම ය, ඉදංප්‍රත්‍යයකාප්‍රතික්‍රියාසමුත්පන්නධර්මයන්හි නො දැනීම යි. යම් මෙබඳු නො දන්නෙක් නො දැක්මෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහ සංඛ්‍යාත අකුලලුලයෙක් වේ ද, මේ 'මොහ' යි කියනු ලැබේ. මොහු තුන් අකුලලුලයෝ යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

914. තත්ත්වං කතමේ තයො අකුසලවිතකකා : කාමවිතකකා ව්‍යාපාදවිතකකා විහිංසාවිතකකා. තත්ත්වං කතමො කාමවිතකකා : කාමපටිසංයුතතො තකකා විතකකා -පෙ- ඡිව්ත්තඛිකපෙසා, අයං චූළචිති කාමවිතකකා.

තත්ත්වං කතමො ව්‍යාපාද විතකකා : ව්‍යාපාදපටිසංයුතතො තකකා විතකකා -පෙ- ඡිව්ත්තඛිකපෙසා, අයං චූළචිති ව්‍යාපාදවිතකකා.

තත්ත්වං කතමො විහිංසාවිතකකා : විහිංසාපටිසංයුතතො තකකා විතකකා -පෙ- ඡිව්ත්තඛිකපෙසා, අයං චූළචිති විහිංසාවිතකකා. ඉමෙ තයො අකුසලවිතකකා.

915. තත්ත්වං කතමා තියො අකුසලසංකප්පා : කාමසංකප්පා ව්‍යාපාද-සංකප්පා විහිංසාසංකප්පා. තත්ත්වං කතමා කාමසංකප්පා : කාමපටිසංයුතතො සංකප්පා සංකප්පානනා සංකප්පානිතතනං, අයං චූළචිති කාමසංකප්පා.

සත්ත්වං කතමා ව්‍යාපාදසංකප්පා : ව්‍යාපාදපටිසංයුතතො සංකප්පා සංකප්පානනා සංකප්පානිතතනං, අයං චූළචිති ව්‍යාපාදසංකප්පා.

තත්ත්වං කතමා විහිංසාසංකප්පා : විහිංසාපටිසංයුතතො සංකප්පා සංකප්පානනා සංකප්පානිතතනං, අයං චූළචිති විහිංසා සංකප්පා. ඉමා තියො අකුසලසංකප්පා.

916. තත්ත්වං කතමා තියො අකුසලධාතුයො : කාමධාතු, ව්‍යාපාද-ධාතු, විහිංසාධාතු. තත්ත්වං කතමා කාමධාතු : කාමවිතකකා කාමධාතු ව්‍යාපාදවිතකකා ව්‍යාපාදධාතු විහිංසාවිතකකා විහිංසාධාතු.

තත්ත්වං කතමො කාමවිතකකා : කාමපටිසංයුතතො තකකා විතකකා -පෙ- ඡිව්ත්තඛිකපෙසා, අයං චූළචිති කාමවිතකකා.

තත්ත්වං කතමො ව්‍යාපාද විතකකා : ව්‍යාපාදපටිසංයුතතො තකකා විතකකා -පෙ- ඡිව්ත්තඛිකපෙසා, අයං චූළචිති ව්‍යාපාදවිතකකා.

තත්ත්වං කතමො විහිංසා විතකකා : විහිංසාපටිසංයුතතො තකකා විතකකා -පෙ- ඡිව්ත්තඛිකපෙසා, අයං චූළචිති විහිංසා විතකකා. ඉමා තියො අකුසලධාතුයො.

917. තත්ත්වං කතමානි තිණි දුච්චරිතානි : කායදුච්චරිතං චච්චරිතං මනෝදුච්චරිතං. තත්ත්වං කතමං කායදුච්චරිතං : පාණානිපාතො අදින්නා-දහං කාමෙසු ඡිව්ත්තඛිකපෙසා, අයං චූළචිති කායදුච්චරිතං.

තත්ත්වං කතමං චච්චරිතං : චූච්චරිතං පිසුණාචාචා ඵරාසාචාචා සමපපාලාපො, අයං චූළචිති චච්චරිතං.

තත්ත්වං කතමං මනෝදුච්චරිතං : අභිජ්ඣා ව්‍යාපාදෙ ඡිව්ත්තඛිකපෙසා, අයං චූළචිති මනෝදුච්චරිතං.

තත්ත්වං කතමං කායදුච්චරිතං : අකුසලං කායකම්මං කායදුච්චරිතං, අකුසලං චච්චරිතං චච්චරිතං, අකුසලං මනෝකම්මං මනෝදුච්චරිතං. තත්ත්වං කතමං අකුසලං කායකම්මං : අකුසලා කායසංකප්පානනා අකුසලා කායකම්මං, අකුසලා චච්චරිතකකා අකුසලා චච්චරිතං, අකුසලා මනෝකම්මකකා අකුසලා මනෝකම්මං, ඉමානි තිණි දුච්චරිතානි.

914. එහි තුන් අකුශලචිතර්කයෝ කවරහ යත් : කාමචිතර්ක ය, ව්‍යාපාදචිතර්ක ය, විභිංසාචිතර්ක යි. එහි කාමචිතර්ක කවරෙ යත් : කාමප්‍රතිසංයුක්ත වූ තර්කයෙක් චිතර්කයෙක් මිථ්‍යාසංකල්පයෙක් වෙ ද, මේ 'කාමචිතර්ක' යි කියනු ලැබේ.

එහි ව්‍යාපාදචිතර්ක කවරෙ යත් : ව්‍යාපාදප්‍රතිසංයුක්ත වූ තර්ක ය, චිතර්ක ය, මිථ්‍යාසංකල්ප යි. මේ 'ව්‍යාපාදචිතර්ක' යි කියනු ලැබේ.

එහි විභිංසාචිතර්ක කවරෙ යත් : විභේදාප්‍රතිසංයුක්ත වූ තර්ක ය, චිතර්ක ය, මිථ්‍යාසංකල්ප යි. මේ 'විභිංසාචිතර්ක' යි කියනු ලැබේ. මොහු තුන් අකුශල චිතර්කයෝ යි.

915. එහි තුන් අකුශලසංඝට්ඨා කවරහ යත් : කාමසංඝ ය, ව්‍යාපාදසංඝ ය, විභිංසාසංඝ යි. එහි කාමසංඝ කවර යත් : කාමප්‍රතිසංයුක්ත වූ සංඝයෙක් හඳුනන අයුරෙක් හැඳින්වෙත් බවෙක් වෙ ද, මේ 'කාමසංඝ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ව්‍යාපාදසංඝ කවර යත් : ව්‍යාපාදප්‍රතිසංයුක්ත වූ හැඳින්වෙත් හඳුනන අයුරෙක් හැඳින්වෙත් බවෙක් වෙ ද, මේ 'ව්‍යාපාදසංඝ' යි කියනු ලැබේ.

එහි විභිංසාසංඝ කවර යත් : විභේදාප්‍රතිසංයුක්ත වූ හැඳින්වෙත් හඳුනන අයුරෙක් හැඳින්වෙත් බවෙක් වෙ ද, මේ 'විභිංසාසංඝ' යි කියනු ලැබේ. මොහු 'තුන් අකුශල සංඝ' යි.

916. එහි තුන් අකුශලධාතුහු කවරහ යත් : කාමධාතු ය, ව්‍යාපාදධාතු ය, විභිංසා ධාතු යි. එහි කාමධාතු කවර යත් : කාමචිතර්කය කාමධාතු වෙයි, ව්‍යාපාදචිතර්කය ව්‍යාපාදධාතු වෙයි, විභිංසාචිතර්කය විභිංසාධාතු වෙයි.

එහි කාමචිතර්ක කවරෙ යත් : කාමප්‍රතිසංයුක්ත වූ තර්කයෙක් චිතර්කයෙක් මිථ්‍යාසංකල්පයෙක් වෙ ද, මේ 'කාමචිතර්ක' යි කියනු ලැබේ.

එහි ව්‍යාපාදචිතර්ක කවරෙ යත් : ව්‍යාපාදප්‍රතිසංයුක්ත වූ තර්කයෙක් චිතර්කයෙක් මිථ්‍යාසංකල්පයෙක් වෙ ද, මේ 'ව්‍යාපාදචිතර්ක' යි කියනු ලැබේ.

එහි විභිංසාචිතර්ක කවරෙ යත් : විභේදාප්‍රතිසංයුක්ත වූ තර්කයෙක් චිතර්කයෙක් මිථ්‍යාසංකල්පයෙක් වෙ ද, මේ 'විභිංසාචිතර්ක' යි කියනු ලැබේ. මොහු තුන් අකුශලධාතුහු වෙත්.

917. එහි තුන් දුශ්චරිතයෝ කවරහ යත් : කායදුශ්චරිත ය, වාග්දුශ්චරිත ය, මනෝදුශ්චරිත යි. එහි කායදුශ්චරිතය කවරෙ යත් : ප්‍රාණඝාත ය, අදත්තාදන ය, කාම මිථ්‍යාවාර යි. මේ 'කායදුශ්චරිත' යි කියනු ලැබේ.

එහි වාග්දුශ්චරිතය කවරෙ යත් : මෘෂාවාද ය, පිඤ්ඤාචරිත ය, පරුෂචරිත ය, සම්ඵලාප යි. මේ 'වාග්දුශ්චරිත' යි කියනු ලැබේ.

එහි මනෝදුශ්චරිතය කවරෙ යත් : අභිධ්‍යා ය, ව්‍යාපාද ය, මිථ්‍යාදෘෂ්ටි යි. මේ 'මනෝදුශ්චරිත' යි කියනු ලැබේ.

එහි කායදුශ්චරිතය කවරෙ යත් : අකුශල වූ කායකර්ම කායදුශ්චරිත ය, අකුශල වූ වාක්කර්ම වාග්දුශ්චරිත ය, අකුශල වූ මනාකර්ම මනෝදුශ්චරිත යි. එහි අකුශල කායකර්ම කවරෙ යත් : අකුශල වූ කායසංකල්පනා අකුශලකායකර්ම වෙයි. අකුශල වූ වාක්සංකල්පනා අකුශලවාක්කර්ම වෙයි. අකුශල වූ මනාසංකල්පනා අකුශල මනාකර්ම වෙයි. මොහු තුන් දුශ්චරිතයෝ යි.

918 තත්ත්ව කතමෙ තයො ආසවා : කාමාසවො භවාසවො අවිජ්ජාසවො. තත්ත්ව කතමො කාමාසවො : යො කාමේසු කාමච්ඡෙදො -පෙ- කාමජේඛාසානං, අයං වුච්චති කාමාසවො.

තත්ත්ව කතමො භවාසවො : යො භවේසු භවච්ඡෙදො -පෙ- භවජේඛාසානං, අයං වුච්චති භවාසවො.

තත්ත්ව කතමො අවිජ්ජාසවො : දුකෙහි අඤ්ඤාණං -පෙ- අවිජ්ජාලඛිති මොභො අකුසලමූලං, අයං වුච්චති අවිජ්ජාසවො. ඉමෙ තයො ආසවා.

919. තත්ත්ව කතමාති තිණ්ණි සංයොජනාති : සකකායදිට්ඨි විචිකිච්ඡ, සීලබ්බතපරාමාසො. තත්ත්ව කතමා සකකායදිට්ඨි : ඉධ අසුභවා පුට්ඨජනො අරියානං අදසුභා වි අරියධම්මස්ස අකොවිදො අරියධම්මෙ අවිනිකො සපුරිසානං අදසුභා වි සපුරිසධම්මස්ස අකොවිදො සපුරිසධම්මෙ අවිනිකො රූපං අත්තතො සමනුපස්සති රූපවිත්තං වා අත්තානං අත්තති වා රූපං රූපස්මිං වා අත්තානං, වෙදනං -පෙ- සඤ්ඤං -පෙ- සඛාරෙ -පෙ- විඤ්ඤාණං අත්තතො සමනුපස්සති විඤ්ඤාණං විත්තං වා අත්තානං අත්තති වා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණස්මිං වා අත්තානං. යා ඵවරූපා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං -පෙ- විපරිසෙසගාභො, අයං වුච්චති සකකායදිට්ඨි.

තත්ත්ව කතමා විචිකිච්ඡ : සත්ථි කඛ්ඛති විචිකිච්ඡති, ධම්මෙ කඛ්ඛති විචිකිච්ඡති, සංඛ්ඤා කඛ්ඛති විචිකිච්ඡති, සිකායා කඛ්ඛති විචිකිච්ඡති, පුබ්බන්තො කඛ්ඛති විචිකිච්ඡති, අපරන්තො කඛ්ඛති විචිකිච්ඡති, පුබ්බන්තාපරන්තො කඛ්ඛති විචිකිච්ඡති, ඉදංපච්චයනා පටිච්ච සමුප්පන්නෙසු ධම්මෙසු කඛ්ඛති විචිකිච්ඡති. යා ඵවරූපා කඛ්ඛා කඛ්ඛායනා කඛ්ඛාසිත්තතං ඵමතිත්තතං¹ චිත්තස්ස මනොවිලොඛො, අයං වුච්චති විචිකිච්ඡ.

තත්ත්ව කතමො සීලබ්බතපරාමාසො : ඉතො ඛණ්ඩා සමණ්ට්ඨාසානං සීලෙන සුද්ධි වතෙන සුද්ධි සීලබ්බතෙන සුද්ධිති යා ඵවරූපා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං -පෙ- විපරිසෙසගාභො, අයං වුච්චති සීලබ්බතපරාමාසො ඉමාති තිණ්ණි සංයොජනාති.

920. තත්ත්ව කතමා තිස්සො තණ්හා : කාමතණ්හා භවතණ්හා විභවතණ්හා. තත්ත්ව කතමා භවතණ්හා : භවදිට්ඨිසහගතො රාගො සාරාගො චිත්තස්ස සාරාගො, අයං වුච්චති භවතණ්හා.

තත්ත්ව කතමා විභවතණ්හා : උච්චේදදිට්ඨි සහගතො රාගො සාරාගො චිත්තස්ස සාරාගො, අයං වුච්චති විභවතණ්හා. අවිසෙසා තණ්හා කාමතණ්හා

තත්ත්ව කතමා කාමතණ්හා : කාමධාතු පටිසංසුතො රාගො සාරාගො -පෙ- චිත්තස්ස සාරාගො, අයං වුච්චති කාමතණ්හා. රූපධාතු අරූපධාතු පටිසංසුතො රාගො සාරාගො -පෙ- චිත්තස්ස සාරාගො, අයං වුච්චති භවතණ්හා. උච්චේදදිට්ඨිසහගතො රාගො සාරාගො -පෙ- චිත්තස්ස සාරාගො, අයං වුච්චති විභවතණ්හා. ඉමා තිස්සො තණ්හා.

1. ඡමතිත්තතං - සිරිමු.

918. එහි තුන් ආස්ත්‍රයෝ කවරහ යත් : කාමාස්ත්‍ර ය, හවාස්ත්‍ර ය, අවිද්‍යාස්ත්‍ර ය. එහි කාමාස්ත්‍ර කවරෙ යත් : පඤ්චකාමගුණයෙහි යම් කාමච්ඡන්දයෙක් . . . කාමයෙහි ගැලී බැසැගැන්මෙන් වේ ද, මේ ' කාමාස්ත්‍ර ' යි කියනු ලැබේ.

එහි හවාස්ත්‍ර කවරෙ යත් : රූපාරූපභවයන්හි (භවපාර්ථනා වීසින්) යම් භවච්ඡන්දයෙක් . . . භවයෙහි ගැලීමෙන් වේ ද, මේ ' හවාස්ත්‍ර ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාස්ත්‍ර කවරෙ යත් : දූෂ්ටයෙහි නො දැනීමෙන් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහ සම්බන්ධ අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ ' අවිද්‍යාස්ත්‍ර ' යි කියනු ලැබේ. මොහු තුන් ආස්ත්‍රයෝ යි.

919. එහි තුන් සංයෝජනයෝ කවරහ යත් : සත්කායදාෂ්ටි ය, විචිකිත්සා ය, ශීලව්‍රතපරාමර්ශ යි. එහි සත්කායදාෂ්ටි කවර යත් : මෙලොව (බුද්ධාදි) ආයායන් නො දක්නාසුලු (සතිපට්ඨානාදි) ආයායධර්මයෙහි අදක්ෂ වූ ආයායධර්මයෙහි නො හික්මුණු සත්පුරුෂයන් නො දක්නාසුලු සත්පුරුෂධර්මයෙහි අදක්ෂ වූ සත්පුරුෂධර්මයෙහි නො හික්මුණු අභූතවත් (ආගමාධිගමරහිත) පාඨේජන තෙම රූපය ආත්ම වශයෙන් (ආත්ම දාෂ්ටියෙන්) දකී. ආත්මය රූප ඇත්තකැ යි හෝ ආත්මයෙහි හෝ රූපය ඇතැ යි රූපයෙහි හෝ ආත්මය ඇතැ යි, වේදනාව . . . සංඥාව . . . ස ස්කාරයන් . . . විඤ්ඤාය ආත්මවශයෙන් දකී. ආත්මය විඤ්ඤාය ඇත්තකැ යි හෝ ආත්මයෙහි හෝ විඤ්ඤාය ඇතැ යි විඤ්ඤායෙහි හෝ ආත්මය ඇතැ යි (ආත්මදාෂ්ටියෙන්) දකී. යම් මෙබඳු දාෂ්ටියක් දාෂ්ටිගතයෙක් . . . වරදවාගැන්මෙන් වේ ද, මේ ' සත්කායදාෂ්ටි ' යි කියනු ලැබේ.

එහි විචිකිත්සා කවර යත් : ශාස්තෘහු කෙරෙහි සැක කෙරෙයි, විචිකිත්සා (අරමුණෙහි ක්ලාන්ත වීම) කෙරෙයි. ධර්මයෙහි සැක කෙරෙයි, විචිකිත්සා කෙරෙයි. සම්බන්ධා කෙරෙහි සැක කෙරෙයි, විචිකිත්සා කෙරෙයි. ශික්ෂායෙහි සැක කෙරෙයි, විචිකිත්සා කෙරෙයි. පූර්වාන්තයෙහි සැක කෙරෙයි, විචිකිත්සා කෙරෙයි. අවරාන්තයෙහි සැක කෙරෙයි, විචිකිත්සා කෙරෙයි. පූර්වාන්තාවරාන්තයෙහි සැක කෙරෙයි, විචිකිත්සා කෙරෙයි. ඉදංප්‍රත්‍යයනාප්‍රතීතාසමුත්පන්නධර්මයන්හි සැක කෙරෙයි, විචිකිත්සා කෙරෙයි. යම් මෙබඳු සැකයෙක් සැක කරන අයුරෙක් සැක කළ බවක් චිත්තයාගේ තද බවක් මනෝවිලෝඛයෙක් (සිතහිඟැයිමෙක්) වේ ද, මේ ' විචිකිත්සා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ශීලව්‍රතපරාමර්ශ කවරෙ යත් : මෙසස්නෙන් බැහැර මහණබමුණන්ගේ ශීලයෙන් ශුද්ධ ය, ව්‍රතයෙන් ශුද්ධ ය, ශීලව්‍රතයෙන් ශුද්ධ යයි යම් මෙබඳු දාෂ්ටියෙක් දාෂ්ටිගතයෙක් . . . විපයායසග්‍රාහයෙක් වේ ද, මේ ' ශීලව්‍රතපරාමර්ශ ' යි කියනු ලැබේ. මොහු තුන් සංයෝජනයෝ යි.

920. එහි තුන් තෘෂ්ණාවෝ කවරහ යත් : කාමතෘෂ්ණා ය, භවතෘෂ්ණා ය, විභවතෘෂ්ණා යි. එහි භවතෘෂ්ණා කවර යත් : භවජදාට්ඨසහගත වූ රාගයෙක් බලවත් රාගයෙක් චිත්තයාගේ බලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ ' භවතෘෂ්ණා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි විභවතෘෂ්ණා කවර යත් : උච්ඡේදදාෂ්ටිසහගත වූ රාගයෙක් බලවත් රාගයෙක් චිත්තයාගේ බලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ ' විභවතෘෂ්ණා ' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂ තෘෂ්ණාව ' කාමතෘෂ්ණා ' යි.

එහි කාමතෘෂ්ණා කවර යත් : කාමධාතුප්‍රතිසංයුක්ත වූ රාගයෙක් බලවත් රාගයෙක් චිත්තයාගේ බලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ ' කාමතෘෂ්ණා ' යි කියනු ලැබේ. රූපධාතු අරූපධාතු ප්‍රතිසංයුක්ත වූ රාගයෙක් බලවත් රාගයෙක් චිත්තයාගේ බලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ ' භවතෘෂ්ණා ' යි කියනු ලැබේ. උච්ඡේදදාෂ්ටිසහගත වූ රාගයෙක් බලවත් රාගයෙක් චිත්තයාගේ බලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ ' විභවතෘෂ්ණා ' යි කියනු ලැබේ. මොහු තුන් තෘෂ්ණා යි,

921. තත්ත්ව කතමා අපරාපි තිස්සො තණ්හා : කාමතණ්හා රූපතණ්හා අරූපතණ්හා. තත්ත්ව කතමා කාමතණ්හා : කාමඛාතු පටිසංස්සුතො රාගො සාරාගො -පෙ- විතතස්ස සාරාගො, අයං වුවිටති කාමතණ්හා.

තත්ත්ව කතමා රූපතණ්හා : රූපඛාතුපටිසංස්සුතො රාගො සාරාගො -පෙ- විතතස්ස සාරාගො, අයං වුවිටති රූපතණ්හා.

තත්ත්ව කතමා අරූපතණ්හා : අරූපඛාතුපටිසංස්සුතො රාගො සාරාගො -පෙ- විතතස්ස සාරාගො, අයං වුවිටති අරූපතණ්හා. ඉමා තිස්සො තණ්හා.

922. තත්ත්ව කතමා අපරාපි තිස්සො තණ්හා : රූපතණ්හා අරූපතණ්හා නිරෝධතණ්හා. තත්ත්ව කතමා රූපතණ්හා : රූපඛාතුපටිසංස්සුතො රාගො සාරාගො -පෙ- විතතස්ස සාරාගො, අයං වුවිටති රූපතණ්හා.

තත්ත්ව කතමා අරූපතණ්හා : අරූපඛාතුපටිසංස්සුතො රාගො සාරාගො -පෙ- විතතස්ස සාරාගො, අයං වුවිටති අරූපතණ්හා.

තත්ත්ව කතමා නිරෝධතණ්හා : උච්චේදදිට්ඨි සහගතො රාගො සාරාගො -පෙ- විතතස්ස සාරාගො, අයං වුවිටති නිරෝධතණ්හා. ඉමා තිස්සො තණ්හා.

923. තත්ත්ව කතමා තිස්සො ඵසනා : කාමෙසනා භවෙසනා බ්‍රහ්මවර්ගෙසනා. තත්ත්ව කතමා කාමෙසනා : යො කාමෙසු කාමච්ඡේදො -පෙ- කාමච්ඡේදාසනා, අයං වුවිටති කාමෙසනා.

තත්ත්ව කතමා භවෙසනා : යො භවෙසු භවච්ඡේදො -පෙ- භවච්ඡේදාසනා, අයං වුවිටති භවෙසනා.

තත්ත්ව කතමා බ්‍රහ්මවර්ගෙසනා : සංගතො ලොකොති වා අසංගතො ලොකොති වා -පෙ- නෙව භොති. න න භොති තථාගතො පරමරණාති වා යා ඵවරූපා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං -පෙ- විපරිගෙසනාහො, අයං වුවිටති බ්‍රහ්මවර්ගෙසනා.

තත්ත්ව කතමා කාමෙසනා : කාමභවො, තදෙකථං අකුසලං කායකමමං වච්ඡිකමමං මනොකමමං, අයං වුවිටති කාමෙසනා.

තත්ත්ව කතමා භවෙසනා : භවරාගො තදෙකථං අකුසලං කායකමමං වච්ඡිකමමං මනොකමමං, අයං වුවිටති භවෙසනා.

තත්ත්ව කතමා බ්‍රහ්මවර්ගෙසනා : අනත්තභාවිකාදිට්ඨි තදෙකථං අකුසලං කායකමමං වච්ඡිකමමං මනොකමමං, අයං වුවිටති බ්‍රහ්මවර්ගෙසනා. ඉමා තිස්සො ඵසනා.

924. තස්ස කතමා තිස්සො විධා : 'සොයොසාහමස්මි'ති විධා. 'සද්දොසාහමස්මි'ති විධා. 'සිනොසාහමස්මි'ති විධා. ඉමා තිස්සො විධා.

325. තත්ත්ව කතමාති තිණ්ඤ්ඤා : ජාතිභයං ජරාභයං මරණභයං. තත්ත්ව කතමං ජාතිභයං : ජාතියං පටිච්ච භයං භයානකං ජලිනිතතං ලොමහංගො වෙනගො උත්තාගො, ඉදං වුවිටති ජාතිභයං.

921. එහි අන්‍යා වූ ද තුන් තෘෂ්ණාවෝ කවරහ යත් : කාමතෘෂ්ණා ය, රූපතෘෂ්ණා ය, අරූපතෘෂ්ණා යි. එහි කාමතෘෂ්ණා කවර යත් : කාමධාතුප්‍රතිසංයුක්ත වූ රාගයෙක් බලවත් රාගයෙක් චිත්තයාගේ බලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ 'කාමතෘෂ්ණා' යි කියනු ලැබේ.

එහි රූපතෘෂ්ණා කවර යත් : රූපධාතුප්‍රතිසංයුක්ත වූ රාගයෙක් බලවත් රාගයෙක් චිත්තයාගේ බලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ 'රූපතෘෂ්ණා' යි කියනු ලැබේ.

එහි අරූපතෘෂ්ණා කවර යත් : අරූපධාතුප්‍රතිසංයුක්ත වූ රාගයෙක් බලවත් රාගයෙක් චිත්තයාගේ බලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ 'අරූපතෘෂ්ණා' යි කියනු ලැබේ. මොහු 'තුන් තෘෂ්ණා' යි.

922. එහි අන්‍යා වූ ද තුන් තෘෂ්ණාවෝ කවරහ යත් : රූපතෘෂ්ණා ය, අරූපතෘෂ්ණා ය, නිරෝධතෘෂ්ණා යි. එහි රූපතෘෂ්ණා කවර යත් : රූපධාතුප්‍රතිසංයුක්ත වූ රාගයෙක් බලවත් රාගයෙක් චිත්තයාගේ බලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ 'රූපතෘෂ්ණා' යි කියනු ලැබේ.

එහි අරූපතෘෂ්ණා කවර යත් : අරූපධාතුප්‍රතිසංයුක්ත වූ රාගයෙක් බලවත් රාගයෙක් චිත්තයාගේ බලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ 'අරූපතෘෂ්ණා' යි කියනු ලැබේ.

එහි නිරෝධතෘෂ්ණා කවර යත් : උච්ඡේදදෘෂ්ටිසහගත වූ රාගයෙක් බලවත් රාගයෙක් චිත්තයාගේ බලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ 'නිරෝධතෘෂ්ණා' යි කියනු ලැබේ. මොහු 'තුන් තෘෂ්ණා' යි.

923. එහි තුන් එසනාවෝ කවරහ යත් : කාමෙසනා (කාමගවේෂණරාග) ය, භවෙසනා ය, භ්‍රම්මවරියෙසනා යි. එහි කාමෙසනා කවර යත් : පඤ්චකාමඥාණයෙහි යම් කාමච්ඡන්දයෙක් . . . කාමයන් ගිලගැනීමක් වේ ද, මේ 'කාමෙසනා' යි කියනු ලැබේ.

එහි භවෙසනා කවර යත් : රූපාරූපභවයන්හි යම් භවච්ඡන්දයෙක් . . . භවය ගිල ගැනීමක් වේ ද, මේ 'භවෙසනා' යි කියනු ලැබේ.

එහි භ්‍රම්මවරියෙසනා කවර යත් : ලොකය ශාශ්වතැ යි හෝ ලොකය අශාශ්වතැ යි හෝ . . . සත්ත්ව තෙම මරණින් මතු නොම වෙයි නොද නොවේ ය යි හෝ යම් මෙබඳු දෘෂ්ටියක් දෘෂ්ටිගතයක් . . . විපයථාසග්‍රාහයෙක් වේ ද, මේ 'භ්‍රම්මවරියෙසනා' යි කියනු ලැබේ.

එහි කාමෙසනා කවර යත් : කාමභවය තදෙකස්ථ (එය හා එක්ව සිටී) අකුශල කායකර්ම ය, වාක්කර්ම ය, මනාකර්ම යි. මේ 'කාමෙසනා' යි කියනු ලැබේ.

එහි භවෙසනා කවර යත් : භවරාග ය, තදෙකස්ථ වූ අකුශල කායකර්ම ය, වාක්කර්ම ය, මනාකර්ම යි. මේ 'භවෙසනා' යි කියනු ලැබේ.

එහි භ්‍රම්මවරියෙසනා කවර යත් : අන්තග්‍රාහකදෘෂ්ටි ය, තදෙකස්ථ වූ අකුශල කායකර්ම ය, වාක්කර්ම ය, මනාකර්ම යි. මේ 'භ්‍රම්මවරියෙසනා' යි කියනු ලැබේ. මොහු 'තුන් එසනා' යි.

924. එහි තුන් විධා (මානා) කවරහ යත් : 'මම් ශ්‍රේෂ්ඨයෙම් විධායෙක. මම් සද්දායෙම් විධායෙක. මම් භීතයෙම් විධායෙකි. මොහු තුන් විධා යි.

925. එහි තුන් භය කවරහ යත් : ජාතිභය ය, ජරාභය ය, මරණභය යි. එහි ජාතිභය කවරෙ යත් : ජාතිය පිණිස භයෙක් භයානකයෙක් තැනිගැන්මක් ලොවුදහ ගැන්මක් චිත්තයාගේ උත්‍රාසයෙක් වේ ද, මේ 'ජාතිභය' යි කියනු ලැබේ.

තත්ත්ව කතමං ජරාභයං : ජරං පටිච්ච භයං භයානකං ජලනිතතතං ලොමහංසො වෙනසො උත්තාසො, ඉදං චූළිකා ජරාභයං.

තත්ත්ව කතමං මරණභයං : මරණං පටිච්ච භයං භයානකං ජලනි-
තතතං ලොමහංසො වෙනසො උත්තාසො, ඉදං චූළිකා මරණභයං.
ඉමානි තිණි භයානි.

926. තත්ත්ව කතමානි තිණි තමානි : අතීතං වා අභිතං අරබ්භ කඛ්ඛි විචිකිච්චති නාසිද්ධිච්චති න සම්පදිද්ධි, අනාගතං වා අභිතං අරබ්භ කඛ්ඛි විචිකිච්චති නාසිද්ධිච්චති න සම්පදිද්ධි, එතර්ථි වා පච්චුත්තතං අභිතං අරබ්භ කඛ්ඛි විචිකිච්චති නාසිද්ධිච්චති න සම්පදිද්ධි. ඉමානි තිණි තමානි

927. තත්ත්ව කතමානි තිණි තිත්ථායකතානි : ඉධෙකච්චො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා එවංවාදී හොති එවංදිට්ඨි 'යං කිඤ්ඤායං පුරිස පුඤ්ණලො පටිත්තංවෙදෙති සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛමසුඛං වා සබ්බන්තං පුබ්බෙකතභෙත්තු'ති.

ඉධ පනෙකච්චො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා එවංවාදී හොති එවංදිට්ඨි. 'යං කිඤ්ඤායං පුරිසපුඤ්ණලො පටිත්තංවෙදෙති සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛමසුඛං වා සබ්බන්තං ඉක්කරනිමමාණභෙත්තු'ති.

ඉධ පනෙකච්චො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා එවංවාදී හොති එවංදිට්ඨි 'යං කිඤ්ඤායං පුරිසපුඤ්ණලො පටිත්තංවෙදෙති සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛමසුඛං වා සබ්බන්තං අභෙත්තුඅපච්චයා'ති. ඉමානි තිණි තිත්ථායකතානි.

928. තත්ත්ව කතමෙ තයො කිඤ්ඤානා : රුහො කිඤ්ඤානං දෙසො කිඤ්ඤානං මොහො කිඤ්ඤානං. ඉමෙ තයො කිඤ්ඤානා.

929. තත්ත්ව කතමානි තිණි අභිතණානි : රාහො අභිතණං දෙසො අභිතණං මොහො අභිතණං. ඉමානි තිණි අභිතණානි.

930. තත්ත්ව කතමානි තිණි මලානි : රුහො මලං දෙසො මලං මොහො මලං. ඉමානි තිණි මලානි.

931. තත්ත්ව කතමානි තිණි විසමානි : රුහො විසමං දෙසො විසමං මොහො විසමං. ඉමානි තිණි විසමානි.

932. තත්ත්ව කතමානි අපරුනිපි තිණි විසමානි : කායවිසමං චම්-
විසමං මනෝවිසමං. ඉමානි තිණි විසමානි.

933. තත්ත්ව කතමෙ තයො අග්ගි : රාගග්ගි දෙසග්ගි මොහග්ගි, ඉමෙ තයො අග්ගි.

934. තත්ත්ව කතමෙ තයො කසාචා : රුහකසාචො දෙසකසාචො මොහකසාචො. ඉමෙ තයො කසාචා.

935. තත්ත්ව කතමෙ අපරෙපි තයො කසාචා : කායකසාචො චම්-
කසාචො මනෝකසාචො. ඉමෙ තයො කසාචා.

එහි පරාභය කවරෙ යත් : පරාව පිණිස බියෙන් බිය අයුරෙන් තැනිගැන්වෙත් ලොවුදහගැන්වෙත් විත්තයාගේ උත්‍රාසයෙන් වේ ද, මේ 'පරාභය' යි කියනු ලැබේ.

එහි මරණභය කවරෙ යත් : මරණය පිණිස බියෙන් බිය අයුරෙන් තැනිගැන්වෙත් ලොවුදහගැන්වෙත් විත්තයාගේ උත්‍රාසයෙන් වේ ද, මේ 'මරණභය' යි කියනු ලැබේ. මොහු තුන් භය වෙත්.

926. එහි තුන් තමස්සු (අඳුරු) කවරහ යත් : අතීතකාලය හෝ ඇරබ සැක කෙරෙයි, විවිකිත්සා කෙරෙයි, එහි අධිමුක්ත නො වෙයි, නො පහදී. අනාගතකාලය හෝ ඇරබ සැක කෙරෙයි, විවිකිත්සා කෙරෙයි. එහි අධිමුක්ත නො වෙයි, නො පහදී. මේ ප්‍රත්‍යක්ෂපත්තකාලය හෝ ඇරබ සැක කෙරෙයි, විවිකිත්සා කෙරෙයි. එහි අධිමුක්ත නො වෙයි, නො පහදී. මොහු තුන් තමස්සු වෙත්.

927. එහි තුන් තීර්ථායතනයෝ කවරහ යත් : මෙලොව ඇතැම් මහණෙක් හෝ බමුණෙක් හෝ මෙසේ කියනසුලු වෙයි. මෙබඳු දෂ්ටි ඇත්තේ යි : (කෙබඳු ද යත්) 'මේ සත්ත්ව කෙම යම් කිසි සුබවේදනාවක් හෝ දුඃඛවේදනාවක් හෝ උපෙක්ෂාවේදනාවක් හෝ විඳි නම් ඒ සියල්ල සුචරිතානුකූලයෙන් විඳි' යයි.

තවද මෙලොව ඇතැම් මහණෙක් හෝ බමුණෙක් හෝ මෙසේ කියනසුලු වෙයි, මෙබඳු දෂ්ටි ඇත්තේ යි : 'මේ සත්ත්ව කෙම යම්කිසි සුබවේදනාවක් හෝ දුඃඛවේදනාවක් හෝ උපෙක්ෂාවේදනාවක් හෝ විඳි නම් ඒ සියල්ල ඊශ්වරනිර්මාණානුකූලයෙන් විඳි' යයි.

තවද මෙලොව ඇතැම් මහණෙක් හෝ බමුණෙක් හෝ මෙසේ කියනසුලු වෙයි, මෙබඳු දෂ්ටි ඇත්තේ යි : 'මේ සත්ත්ව කෙම යම්කිසි සුබවේදනාවක් හෝ දුඃඛවේදනාවක් හෝ උපෙක්ෂාවේදනාවක් හෝ විඳි නම් ඒ සියල්ල භෞමික ව ප්‍රත්‍යය රහිත ව විඳි' යයි. මොහු 'තුන් තීර්ථායතනයෝ' යි.

928. එහි තුන් පලිබොධ කවරහ යත් : රාගය පලිබොධයෙක, ද්වේෂය පලිබොධයෙක, මොහය පලිබොධයෙකි. මොහු තුන් පලිබොධයෝ යි.

929. එහි තුන් අධිගණයෝ (නියුණු කෙලෙස්) කවරහ යත් : රාගය අධිගණයෙක, ද්වේෂය අධිගණයෙක, මොහය අධිගණයෙකි. මොහු තුන් අධිගණයෝ යි.

930. එහි තුන් මල කවරහ යත් : රාගය මලයෙක, ද්වේෂය මලයෙක, මොහය මලයෙකි. මොහු 'තුන් මල' වෙත්.

931. එහි තුන් විෂමයෝ කවරහ යත් : රාගය විෂමයෙක, ද්වේෂය විෂමයෙක, මොහය විෂමයෙකි. මොහු 'තුන් විෂමයෝ' යි.

932. එහි අනෙකුදු තුන් විෂමයෝ කවරහ යත් : කායවිෂම ය, වාග්විෂම ය, මනෝවිෂම ය. මොහු 'තුන් විෂමයෝ' යි.

933. එහි තුන් ගිනි කවරහ යත් : රාග ගිනි ය, ද්වේෂ ගිනි ය, මොහ ගිනි ය. මොහු තුන්ගිනි වෙත්.

934. එහි තුන් කසට කවරහ යත් : රාගකසට ය, ද්වේෂකසට ය, මොහකසට ය. මොහු තුන් කසට වෙත්.

935. එහි අනෙකුදු තුන් කසට කවරහ යත් : කායකසට ය, වාක්කසට ය, මනා කසට ය. මොහු තුන් කසට වෙත්.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

936. තත් කතමා අස්සාදදිට්ඨි : ඉධෙකච්චො, සමණෝ වා, බ්‍රාහ්මණෝ වා, ඵලංවාදී හොති ඵලංදිට්ඨි 'නථි කාමේසු දෙතො'ති. තො කාමේසු පාතව්‍යතං අපඡ්ඡති, අයං වුච්චති අස්සාදදිට්ඨි.

තත් කතමා අත්තානුදිට්ඨි : ඉධ අස්සත්තො පුපුර්ඡනො අරියානං අදස්සාපි අරියධම්මස්ස අකොවිදො අරියධම්මෙ අවිනිනො, සප්පරිසානං අදස්සාපි සප්පරිසධම්මස්ස අකොවිදො සප්පරිසධම්මෙ අවිනිනො රූපං අත්තනො සම්නුපස්සති රූපවන්තං වා අත්තානං අත්තති වා රූපං රූපස්මිං වා අත්තානං. චේදනං -පෙ- සඤ්ඤං -පෙ- සංඛාරේ -පෙ- විඤ්ඤාණං අත්තනො සම්නුපස්සති විඤ්ඤාණවන්තං වා අත්තානං අත්තති වා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණස්මිං වා අත්තානං, යා ඵවරූපා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං -පෙ- විපරිසෙසගාහො, අයං වුච්චති අත්තානුදිට්ඨි.

තත් කතමා ඕඡ්ඡාදිට්ඨි : නථි දින්නං නථි සිට්ඨං -පෙ- යෙ ඉමිඤ්ච ලොකං පරඤ්ච ලොකං සයං අභිඤ්ඤා සවිජ්ඣානා පච්චෙදන්තීති. යා ඵවරූපා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං -පෙ- විපරිසෙසගාහො,¹ අයං වුච්චති ඕඡ්ඡාදිට්ඨි. සස්සතදිට්ඨි අස්සාදදිට්ඨි, සක්කායදිට්ඨි අත්තානුදිට්ඨි, උච්ඡේද දිට්ඨි ඕඡ්ඡාදිට්ඨි.

937. තත් කතමා අරති : පනෙතසු වා සෙනාසනෙසු අඤ්ඤා-තරඤ්ඤාතරෙසු වා අධිකුලෙසු ඛම්මෙසු අරති අරතීතා² අනභිරති අනභිරමණා උක්කණ්ඨිතා පරිතස්සිතා³, අයං වුච්චති අරති.

තත් කතමා විහෙසා : ඉධෙකච්චො පාණීනා වා ලෙඛිඛුනා වා දණ්ඨෙක වා සන්තො වා රජ්ජයා වා අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන සතෙත විහෙයෙති, යා ඵවරූපා හෙරිනා විහෙරිනා හිංසනා විහිංසනා රොසනා විරොසනා පරුපසානො, අයං වුච්චති විහෙසා.

තත් කතමා අධම්මචරියා : කායෙන අධම්මචරියා විසම්මචරියා, වාචාය අධම්මචරියා විසම්මචරියා මනසා අධම්මචරියා විසම්මචරියා, අයං වුච්චති අධම්මචරියා.

938. තත් කතමා දොවච්චස්සතා : සහධම්මකො වුච්චමානො දොවච්චස්සායං දොවච්චස්සියං දොවච්චස්සතා විප්පට්ඨකුලගාහිතා විපච්චතික-සාහිතා අනාදරියං අනාදරතා අගාරවතා අපභිසංචතා, අයං වුච්චති දොවච්චස්සතා.

තත් කතමා පාපමිත්තතා : යෙ තෙ පුග්ගලා අස්සඤ්ඤා දුස්සීලා අපසස්සතා මච්ඡරිනො දුප්පඤ්ඤා, යා තෙසං තෙවතා නිවේසනා සංසෙවනා හජනා සංහජනා හතති සමාහතති තං සමපච්චිකතා, අයං වුච්චති පාපමිත්තතා.

තත් කතමා නානත්තසඤ්ඤා : කාමසඤ්ඤා ව්‍යාපාදසඤ්ඤා විහිංසා සඤ්ඤා, අයං වුච්චති නානත්තසඤ්ඤා. සබ්බාපි අකුසලසඤ්ඤා නානත්තසඤ්ඤා.

1. විපරියාසගාහො - මජ්ඣං.
විපරියෙසගාහො - සූරා.
2. අරතීතා - සිරිමු, සිපාවි, සූරා.
3. පරිතස්සිකා - සිරිමු, සිපාවි, සූරා.

936. එහි ආස්වාදදුෂ්ටි කවර යත් : මෙලොව ඇතැම් මහණෙක් හෝ බමුණෙක් හෝ ' වස්තුකාමසෙවනායෙහි දෙස් නැතැ ' යි මෙසෙයින් කියනසුලු වෙයි, මෙබඳු දුෂ්ටි ඇත්තේ යි. හෙතෙම වස්තුකාමයන්හි (කෙලෙසකාමය) පරිභොග කළයුතු බවට පැමිණෙයි. මේ ' ආස්වාදදුෂ්ටි ' යයි කියනු ලැබේ.

එහි ආත්මානුගතදුෂ්ටි කවර යත් : මේ ලොකයෙහි ආයතියන් නො දක්නාසුලු ආයතීධර්මයෙහි අදක්ෂ වූ ආයතීධර්මයෙහි අවිනීත වූ, සත්පුරුෂයන් නො දක්නාසුලු සත්පුරුෂධර්මයෙහි අදක්ෂ වූ සත්පුරුෂධර්මයෙහි අවිනීත වූ අග්‍රාතවත් පාර්ශ්වන තෙම රූපය ආත්මවශයෙන් විපරිතදුෂ්ටියෙන් දකී. ආත්මය රූප ඇත්තකැ යි හෝ රූපය ආත්මයෙහි ඇතැ යි හෝ ආත්මය රූපයෙහි ඇතැ යි හෝ දකී. වෙදනාව . . . සංඤ්ච . . . සංස්කාරයන් . . . විඤ්ඤා ආත්ම වශයෙන් විපරිතදුෂ්ටියෙන් දකී. ආත්මය විඤ්ඤා ඇත්තකැයි හෝ විඤ්ඤා ආත්මයෙහි ඇතැ යි හෝ ආත්මය විඤ්ඤායෙහි ඇතැ යි හෝ විපරිතදුෂ්ටියෙන් දකී. යම් මෙබඳු දුෂ්ටියක් දුෂ්ටිගතයෙක් . . . විපයතීසග්‍රාහයෙක් වෙ ද, මේ ' ආත්මානුගතදුෂ්ටි ' යයි කියනු ලැබේ.

එහි මිථ්‍යාදුෂ්ටි කවර යත් : දුන්දුයෙහි විපාක නැත, පූජායෙහි විපාක නැත . . . යම් කෙනෙක් මෙලොව ද පරලොව ද තුළු වෙසෙයින් දැන ප්‍රත්‍යක්ෂ කොට ප්‍රකාශ කෙරෙත් නම් ඔහු නැතැ ' යි යම් මෙබඳු දුෂ්ටියක් දුෂ්ටිගතයෙක් . . . විපයතීසග්‍රාහයෙක් වෙ ද, මේ ' මිථ්‍යාදුෂ්ටි ' යයි කියනු ලැබේ. ශාස්වතදුෂ්ටි ආස්වාදදුෂ්ටි වෙයි, සත්කාය දුෂ්ටිය ආත්මානුදුෂ්ටි වෙයි, උච්ඡේදදුෂ්ටිය මිථ්‍යාදුෂ්ටි වෙයි.

937. එහි අරති කවර යත් : ප්‍රාන්තසෙනාසනයන්හි හෝ අන්‍යතරාන්‍යතරඅධිකුල ධර්මයන්හි හෝ යම් නො ඇල්මක් නො ඇලෙන අයුරෙක් අනභිරතියක් අනභිරමණ යෙක් උකටලී බවෙක් උද්වේගයෙක් වෙ ද, මේ ' අරති ' යි කියනු ලැබේ.

එහි විභෙසා කවර යත් : මෙලොව ඇතැමෙක් අතින් හෝ කැටින් හෝ මුඟින් හෝ සැතින් හෝ රැහැනින් හෝ එක්තර එක්තරයෙකින් සත්ත්වයන් පෙළ යි. යම් මෙබඳු පෙළීමක් වෙසෙයින් පෙළීමක් හිංසනයෙක් විහිංසනයෙක් රොෂ කිරීමක් වෙසෙයින් රොෂ කිරීමක් මෙරමා නැගීමක් වෙ ද, මේ ' විභෙසා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අධර්මවයතී කවර යත් : කායික අධර්මවයතී ය, චිත්තවයතී ය, වාචසික අධර්මවයතී ය, චිත්තවයතී ය, මානසික අධර්මවයතී ය, චිත්තවයතී ය. මේ ' අධර්ම වයතී ' යි කියනු ලැබේ.

938. එහි දුර්වච්ඡකතා කවර යත් : ප්‍රඥප්තශීක්ෂාපදයක් කියනු ලබන කල්හි යම් දුර්වච්ඡ කෙලෙස් දුර්වච්ඡකර්ම ඇති බවෙක් දුර්වච්ඡකතායෙක් විරුද්ධග්‍රාහයෙක් විරෝධ ග්‍රාහයෙහි මිහිරි බවෙක් අනාදර බවෙක් අනාදර අයුරෙක් අගෞරව බවෙක් නිශ්ශ්‍රියරහිත බවෙක් වෙ ද, මේ දුර්වච්ඡකතා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි පාපමිත්‍රතා කවර යත් : යම් ඒ පුද්ගල කෙනෙක් සැදහැ නැත්තාහු දුසිල් වූවාහු අල්පග්‍රාහ වූවාහු මසුරු වූවාහු නුවණ නැත්තාහු වෙත් ද, ඔවුන් පිළිබඳ යම් සෙවනයක් බලවත් සෙවනයක් භාත්පයින් සෙවනයක් හපනයක් භාත්පයින් හපනයක් හක්තියක් භාත්පයින් හක්තියක් ඔවුන් කෙරෙහි නැමුණු බවෙක් වෙ ද, මේ ' පාපමිත්‍රතා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි නානාත්වසංඤ්ඤා කවර යත් : කාමසංඤ්ඤා ය, ව්‍යාපාදසංඤ්ඤා ය, විහිංසාසංඤ්ඤා ය. මේ ' නානාත්වසංඤ්ඤා ' යි කියනු ලැබේ. හැම අකුලසංඤ්ඤා නානාත්වසංඤ්ඤා යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

939. තත්ථ කතමං උභවං : යං චිත්තස්ස උභවං අවුපසමො වෙනසො විකෙවපො භන්තත්තං චිත්තස්ස, ඉදං වුව්චි උභවං.

තත්ථ කතමං කොසල් : කායදුච්චරිතෙ වා, වච්චුච්චරිතෙ වා, මනෝදුච්චරිතෙ වා, පඤ්චස්ස වා කාමගුණේස්ස චිත්තස්ස වොස්සග්ගො වොස්සග්ගානුප්පදනං කුසලානං ධම්මානං භාවනාය අසකකච්චකිරිතා අසාතච්චකිරිතා අනට්ඨිතකිරිතා, ඔලීනවුත්තිතා නික්ඛිත්තජ්ඣතා නික්ඛිත්තචුරතා අනාසෙවනා අභාවනා අබහුලීකම්මං අනට්ඨානං අනනුයොගො පමාදො, ඉදං වුව්චි කොසල්.

තත්ථ කතමො පමාදො : කායදුච්චරිතෙ වා, වච්චුච්චරිතෙ වා, මනෝදුච්චරිතෙ වා, පඤ්චස්ස වා කාමගුණේස්ස චිත්තස්ස වොස්සග්ගො වොස්සග්ගානුප්පදනං කුසලානං ධම්මානං භාවනාය අසකකච්චකිරිතා අසාතච්චකිරිතා අනට්ඨිතකිරිතා, ඔලීනවුත්තිතා නික්ඛිත්තජ්ඣතා නික්ඛිත්තචුරතා අනාසෙවනා අභාවනා අබහුලීකම්මං අනට්ඨානං අනනුයොගො පමාදො, යො ඵවරුපො පමාදො පමජ්ජනා පමජ්ජනත්තං, අයං වුව්චි පමාදො.

940. තත්ථ කතමං අසනතුට්ඨිතා : ඉතරිතරච්චරපිණ්ඩපාත සෙනාසනසිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරෙති පඤ්චති වා කාමගුණෙති අසනතුට්ඨස්ස භියොසාකම්මතා. යං ඵවරුපා ඉච්ඡා ඉච්ඡාගතං අසනතුට්ඨිතා රුගො සාරුගො -පෙ- චිත්තස්ස සාරුගො, අයං වුව්චි අසනතුට්ඨිතා.

තත්ථ කතමං අසමපර්ඤ්ඤතා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඛනී මොභො අකුසලමූලං, අයං වුව්චි අසමපර්ඤ්ඤතා.

තත්ථ කතමං මභිච්ඡතා : ඉතරිතරච්චරපිණ්ඩපාතසෙනාසන සිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරෙති පඤ්චති වා කාමගුණෙති අසනතුට්ඨස්ස භියොසාකම්මතා. යං ඵවරුපා ඉච්ඡා ඉච්ඡාගතං මභිච්ඡතා රුගො සාරුගො -පෙ- චිත්තස්ස සාරුගො, අයං වුව්චි මභිච්ඡතා.

941. තත්ථ කතමං අභිරිකං : යං න භිරිතති භිරිසිතබ්බෙන න භිරිතති පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං සමාපත්තියා, ඉදං වුව්චි අභිරිකං.

තත්ථ කතමං අනොත්තප්පං : යං න ඕත්තප්පති ඕත්තප්පිතබ්බෙන න ඕත්තප්පති පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං සමාපත්තියා, ඉදං වුව්චි අනොත්තප්පං.

තත්ථ කතමො පමාදො : කායදුච්චරිතෙ වා, වච්චුච්චරිතෙ වා, මනෝදුච්චරිතෙ වා, පඤ්චස්ස වා කාමගුණේස්ස චිත්තස්ස වොස්සග්ගො වොස්සග්ගානුප්පදනං, කුසලානං ධම්මානං භාවනාය අසකකච්චකිරිතා අසාතච්චකිරිතා අනට්ඨිතකිරිතා, ඔලීනවුත්තිතා නික්ඛිත්තජ්ඣතා නික්ඛිත්තචුරතා අනාසෙවනා අභාවනා අබහුලීකම්මං අනට්ඨානං අනනුයොගො පමාදො. යො ඵවරුපො පමාදො පමජ්ජනා පමජ්ජනත්තං, අයං වුව්චි පමාදො.

939. එහි ඖද්ධතා කවරෙ යත් : විත්තයාගේ යම් උඩගු බවෙක් නොසන්තිදීමක් විත්තයාගේ විසුරුණු බවෙක් විත්තයාගේ හ්‍රාන්ත බවෙක් වේ ද, මේ ' ඖද්ධතා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි කොසිදාය-කුසිත බව කවරෙ යත් : කායදුශ්චරිතයෙහි හෝ වාග්දුශ්චරිතයෙහි හෝ මනෝදුශ්චරිතයෙහි හෝ පස්කම්මලයෙහි හෝ විත්තයාගේ විසර්ජන ය, පුනපුනා විසර්ජන ය, කුශලධර්මයන්ගේ වැඩිම පිණිස සකස් කොට නො කරන බව ය, නිරතුරු නො කරන බව ය, නොපිහිටි ක්‍රියා ඇති බව ය, හැකුළුණු පැවැතුම් ඇති බව ය, බහාකැබු කුශලච්ඡන්ද ඇති බව ය, බහාකැබු වියඬුර ඇති බව ය, ආසෙවන රහිත බව ය. නො වැඩීම ය, බහුල නො කිරීම ය, නො පිහිටීම ය, අනුයෝග නො කිරීම ය, ප්‍රමාද යයි. මේ ' කොසිදා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ප්‍රමාද කවරෙ යත් : කායදුශ්චරිතයෙහි වාග්දුශ්චරිතයෙහි හෝ මනෝදුශ්චරිතයෙහි හෝ පස්කම්මලයෙහි හෝ විත්තයාගේ විසර්ජන ය, පුනපුනා විසර්ජන ය, කුශලධර්මයන්ගේ වැඩිම පිණිස සකස් කොට නො කරන බව ය, නිරතුරු නො කරන බව ය, නො පිහිටි ක්‍රියා ඇති බව ය, හැකුළුණු පැවැතුම් ඇති බව ය, බහාකැබු කුශලච්ඡන්ද ඇති බව ය, බහාකැබු වියඬුර ඇති බව ය, ආසෙවන රහිත බව ය, නො වැඩීම ය, බහුල නො කිරීම ය, නො පිහිටීම ය, පුනපුනා නො යෙදීම ය, ප්‍රමාදය යි. යම් මෙබඳු ප්‍රමාද යෙක් ප්‍රමාද අයුරෙක් ප්‍රමාද වූ බවෙක් වේ ද, මේ ' ප්‍රමාද ' යි කියනු ලැබේ.

940. එහි අසන්තුෂ්චිතා කවර යත් : ඉතරෙතරවිවරපිණ්ඩසාතසෙනාසනාත්ලාන ප්‍රත්‍යයභෙසජ්ජාපරික්කාරයන්ගෙන් හෝ පඤ්චකාමලයෙන් හෝ නො සතුටු වූවහුගේ බොහෝ කැමැති බව ය. යම් මෙබඳු ඉව්ජායෙක් ඉව්ජාගතයෙක් නො සතුටු බවෙක් රාගයෙක් බලවත් රාගයෙක් විත්තයාගේ බලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ ' අසන්තුෂ්චිතා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අසම්ප්‍රජනාතා කවර යත් : යම් අඤ්ජායෙක් අදර්ශනායෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහ සම්බාත අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ ' අසම්ප්‍රජනාතා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි මහෙව්ජනා කවර යත් : ඉතරෙතරවිවරපිණ්ඩසාතසෙනාසනාත්ලානප්‍රත්‍යය භෙසජ්ජාපරික්කාරයන්ගෙන් හෝ පඤ්චකාමලයෙන් හෝ නො සතුටු වූවහුගේ බොහෝ කැමැති බව ය, යම් මෙබඳු ඊජ්ජායෙක් ඊජ්ජාගතයෙක් මහෙව්ජනාවෙක් රාගයෙක් බලවත් රාගයෙක් විත්තයාගේ බලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ ' මහෙව්ජනා ' යි කියනු ලැබේ.

941. එහි අපත්‍රසා කවර යත් : යමෙකින් පුගුල්සා කළ යුත්ත පුගුල්සා නො කෙරේ ද, ලාමක අකුශලධර්මයන්ට පැමිණීම පුගුල්සා නො කෙරේ ද, මේ ' අපත්‍රසා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අනොත්තප්පය කවරෙ යත් : යමෙකින් බියවියයුත්තට බිය නොවේ ද, ලාමක අකුශලධර්මයන්ට පැමිණීමට බිය නො වේ ද, මේ ' අනොත්තප්පය ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ප්‍රමාද කවරෙ යත් : කායදුශ්චරිතයෙහි හෝ වාග්දුශ්චරිතයෙහි හෝ මනෝදුශ්චරිතයෙහි හෝ පස්කම්මලයෙහි හෝ විත්තයාගේ විසර්ජනයෙක් පුනපුනා විසර්ජනයෙක් කුශලධර්මයන්ගේ වැඩිමට සකස් කොට නො කරන බවෙක් නිරතුරු නො කරන බවෙක් නොපිහිටි ක්‍රියා ඇති බවෙක් හැකුළුණු පැවැතුම් ඇති බවෙක් බහාකැබු කුශලච්ඡන්දය ඇති බවෙක් බහාකැබු වියඬුර ඇති බවෙක් ආසෙවනය නො කිරීමෙක් නො වැඩීමෙක් බහුල නො කිරීමෙක් නො පිහිටීමෙක් අනුයෝග නො කිරීමෙක් ප්‍රමාද යෙක් වේ ද, යම් මෙබඳු ප්‍රමාදයෙක් ප්‍රමාද අයුරෙක් ප්‍රමාද වූ බවෙක් වේ ද, මේ ' ප්‍රමාද ' යි කියනු ලැබේ.

942. තත් කතමං අනාදරිතං : යං අනාදරිතං අනාදරතා අගාරවතා අපාතිස්සවතා අනඤ්ඤා අනඤ්ඤතා අනඤ්ඤිතතං අසීලාං අච්ඡිකාශේ, ඉදං වුච්චති අනාදරිතං.

තත් කතමා දෙවචස්සතා : සහධම්මකෙ වුච්චමානෙ දෙවචස්සායං දෙවචස්සියං දෙවචස්සතා විපටිකුලගාතිනා, විපට්ඨනිකසාතනා,¹ අනාදරිතං අනාදරතා අගාරවතා අපාතිස්සවතා, අයං වුච්චති දෙවචස්සතා.

තත් කතමා පාපමිත්තතා : යෙ තෙ පුග්ගලා අස්සඤ්ඤා දුස්සීලා අපාසස්සතා මච්ඡරිතො දුපාසස්සා. යා තෙසං සෙවනා නිසෙවනා සංසෙවනා පටිසෙවනා භජනා සංභජනා භගති සංභගති තං සමප-විබ්ඛතා, අයං වුච්චති පාපමිත්තතා.

943. තත් කතමං අස්සඤ්ඤිතං : ඉධෙකචෙට්ඨා අස්සඤ්ඤා භොති. න සද්දහති බුද්ධං වා ධම්මං වා සංඝං වා. යං ඵවරුපං අස්සඤ්ඤිතං අසද්දහතා අනොකප්පතා අනභිප්පසාදෙ, ඉදං වුච්චති අස්සඤ්ඤිතං.

තත් කතමා අවිදස්සස්සතා : පඤ්චමච්ඡරියානි : අචාසමච්ඡරියං කුලමච්ඡරියං ලාභමච්ඡරියං වණ්ණමච්ඡරියං ධම්මමච්ඡරියං. යං ඵවරුපං මච්ඡරං මච්ඡරුයනා මච්ඡරුසිත්තතං වෙවිච්ඡං කදරියං කට්ඨකස්සුකතා අක්ඛතිත්තතං චිත්තස්ස, අයං වුච්චති අවිදස්සස්සතා.

තත් කතමං කොසල්යං : කායදුච්චරිතෙ වා වච්චදුච්චරිතෙ වා චිත්තදුච්චරිතෙ වා. පඤ්චස්ස වා කාමගුණස්ස චිත්තස්ස චොස්සග්ගො චොස්සග්ගානුපාදනං කුසලානං ධම්මානං භාවනාය අසකකච්චකිරිතො අසාතච්චකිරිතො අනච්චිතකිරිතො ඕලීනවුත්තිතා නික්ඛිත්තජ්ඣතා නික්ඛිත්තචුරිතා අනාසෙවනා අභාවනා අබහුලීකම්මං අනඛිට්ඨානං අනනුයොගො පමාදෙ, ඉදං වුච්චති කොසල්යං.

944. තත් කතමං උභවං : යං චිත්තස්ස උභවං අවුපසමො චෙතසො විකේඛපො භන්තතං චිත්තස්ස, ඉදං වුච්චති උභවං.

තත් කතමො අසංවරො : ඉධෙකචෙට්ඨා චක්ඛුනා රූපං දිස්වා නිමිත්තඤ්ඤාති භොති අනුබ්බාසඤ්ඤානාති. යන්ධාසිකරණමෙතං චක්ඛුන්ද්‍රියං අසංවුත්තං විහරන්තං අභිජ්ඣා දෙමනස්සා පාපකා අකුසලා ධම්මා අචාස්සවෙය්‍යං, තස්ස සංවරාය න පටිපජ්ජති න රක්ඛති චක්ඛුන්ද්‍රියං චක්ඛුන්ද්‍රියෙ න සංවරං අපජ්ජති, සොතෙන සද්ධං සුචා - පෙ - ඤාතෙන ගඤ්ඤා ඤාසිචා - පෙ - ජිට්ඨාය රසං ඤාසිචා - පෙ - කායෙන ථොට්ඨබ්බං පුසිචා - පෙ - මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය නිමිත්තඤ්ඤාති භොති අනුබ්බාසඤ්ඤානාති, යන්ධාසිකරණමෙතං මනිත්තියං අසංවුත්තං විහරන්තං අභිජ්ඣා දෙමනස්සා පාපකා අකුසලා ධම්මා අචාස්සවෙය්‍යං, තස්ස සංවරාය න පටිපජ්ජති න රක්ඛති මනිත්තියං මනිත්තියෙ න සංවරං අපජ්ජති, අයං වුච්චති අසංවරෙ.

තත් කතමං දුස්සීලා : කාසිකො විතීක්ඛමො වාචසිකො විතීක්ඛමො කාසිකවාචසිකො විතීක්ඛමො, ඉදං වුච්චති දුස්සීලා.

1. විපට්ඨනිකසාතනා - සිමු.

942. එහි අනාදරිය කවරෙ යත් : යම් අනාදර බවක් අනාදර අයුරෙන් අගෞරව බවක් නිශ්ශ්‍රිය රහිත බවක් නො ගැන්වෙත් නො ගන්නා අයුරෙන් නො ගත් බවක් ආචාර රහිත බවක් ගරු නො කිරීමෙන් වේ ද, මේ ' අනාදරිය ' යි කියනු ලැබේ.

එහි දුර්වච්ඡකතා කවර යත් : ප්‍රඥප්තයින් භාසයක් කියනු ලබන කල්හි යම් දුර්වච්ඡකමක් දුර්වච්ඡකර ඇති බවක් දුර්වච්ඡකතායෙන් වරද්ධග්‍රාහයෙන් විරෝධග්‍රාහයෙහි මධුර බවක් අනාදර බවක් අනාදර අයුරෙන් අගෞරව බවක් නිශ්ශ්‍රිය රහිත බවක් වේ ද, මේ ' දුර්වච්ඡකතා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි පාපමිත්‍රතා කවර යත් : යම් ඒ පුද්ගල කෙනෙක් අශ්‍රාද්ධ ද, දුෂ්ඨ ල ද, අල්පශ්‍රාත ද, මාත්ස්‍යයෝ ද, දුෂ්ප්‍රාඥයෝ ද, ඔවුන්ගේ යම් සෙවනයක් බලවත් සෙවනයක් භාත්පයින් සෙවනයක් පුනපුනා සෙවනයක් භරතයක් භාත්පයින් භරතයක් (ඔවුන් කෙරෙහි) භක්තියෙන් භාත්පයින් භක්තියෙන් ඔවුන්ට නැවුණු බවක් වේ ද, මේ ' පාපමිත්‍රතා ' යි කියනු ලැබේ.

943. එහි ශ්‍රද්ධා නැති බව කවරෙ යත් : මෙලොව ඇතැම් ශ්‍රද්ධා නැත්තේ වෙයි. බුදුන් හෝ දහම් හෝ සධ්‍යයා හෝ නො හඳහයි. යම් මෙබඳු ශ්‍රද්ධා නැති බවක් නො හඳහන අයුරෙන් නො පිරිස ගැන්වෙත් නො පැහැදීමෙන් වේ ද, මේ ' ශ්‍රද්ධා නැති බව ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යා (වචනඥ නො වන බව) කවර යත් : මාත්ස්‍යයා පසෙකි : ආවාස මාත්ස්‍යයා ය, කුලමාත්ස්‍යයා ය, ලාභමාත්ස්‍යයා ය, වර්ණමාත්ස්‍යයා ය, ධර්මමාත්ස්‍යයා ය. යම් මෙබඳු මාත්ස්‍යයෙක් මාත්ස්‍යයා අයුරෙන් මාත්ස්‍යයා කළ බවක් (ස්වකීය සම්පත්) ව්‍යාජන කරනු කැමැති බවක් තදමසුරු බවක් කටුකභාවයෙන් හැකුරුණු සිත් ඇති බවක් සිත නො වදහාගත් බවක් වේ ද, මේ ' අවිද්‍යා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි කෞසිද්‍යා කවරෙ යත් : කායදුශ්චරිතයෙහි හෝ වාග්දුශ්චරිතයෙහි හෝ මනෝ දුශ්චරිතයෙහි හෝ පඤ්චකාමඥයෙහි හෝ චිත්තයාගේ විසර්ජනයෙන් පුනපුනා විසර්ජනයෙන් කුශලධර්මයන්ගේ වැඩීම පිණිස සකසා නො කරන බවක් සත්‍යයෙන් නො කරන බවක් නො නිමි ක්‍රියා ඇති බවක් හැකුරුණු පැවතුම් ඇති බවක් බහාතැවූ කුශලච්ඡන්දය ඇති බවක් බහාතැවූ වියවුර ඇති බවක් ආසෙවන රහිත බවක් අභාවනයෙන් බහුල නො කිරීමෙන් නො පිරිවීමෙන් අනුයෝග රහිත බවක් ප්‍රමාදයෙන් වේ ද, මේ ' කෞසිද්‍ය ' යි කියනු ලැබේ.

944. එහි භෞද්ධතා කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් උද්ධත බවක් නො සන්තිදීමෙන් චිත්තයාගේ චිත්තපයෙන් චිත්තයාගේ හ්‍රාන්ත බවක් වේ ද, මේ ' භෞද්ධතා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අසංවර කවරෙ යත් : මෙලොව ඇතැම් ඇසින් රූපයක් දකි නිමිති ගන්නේ අනුච්ඡාදන ගන්නේ වෙයි. යම් කරුණෙකින් වක්ඛුරිත්තිය අසංවෘත ව වාස කරන්නා වූ මොහු අභිධ්‍යාදොර්තසා සධ්‍යාත ලාමක අකුශලධර්මයෝ ලුහුබදනාහු නම් ඒ වක්ඛුරිත්තියාගේ සංවරය පිණිස නො පිළිපදී. වක්ඛුරිත්තිය නො රකී. වක්ඛුරිත්තියෙහි සංවරයට නො පැමිණෙයි. කනිත් හඬක් අසා . . . නැහැයෙන් ගඳක් ගඟා . . . දිවින් රසක් වීද . . . කයින් පහසක් පැහැය . . . මනසින් දහමක් දන නිමිති ගන්නේ අනුච්ඡාදන ගන්නේ වෙයි. යම් කරුණෙකින් මනිත්තිය අසංවෘත ව වාස කරන්නා වූ මොහු අභිධ්‍යාදොර්තසා සධ්‍යාත ලාමක අකුශලධර්මයෝ ලුහුබදනාහු නම් ඒ මනිත්තියාගේ සංවරය පිණිස නො පිළිපදී, මනිත්තිය නො රකියයි. මනිත්තියෙහි සංවරයට නො පැමිණෙයි. මේ ' අසංවර ' යි කියනු ලැබේ.

එහි දුශ්ඨ ල බව කවරෙ යත් : කායිකචාරිත්‍රම ය, වාචිකචාරිත්‍රම ය, කායික වාචිකචාරිත්‍රම ය. මේ ' දුශ්ඨ ල බව ' යි කියනු ලැබේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

945. තත්ථ කතමා අරියානං අදස්සනකමාසනා : තත්ථ කතමෙ අරියා : අරියා, චූළචනති බුද්ධා ච බුද්ධසාවකා ච, යා ඉමෙසං අරියානං අදස්සනකමාසනා අදට්ඨකමාසනා අසමෙතුකමාසනා අසමාගනතුකමාසනා, අයං චූළචනි අරියානං අදස්සනකමාසනා.

තත්ථ කතමා සද්ධම්මං අසොතුකමාසනා : තත්ථ කතමො සද්ධම්මො : චතතාරෙ සතිපට්ඨානා චතතාරෙ සම්මසාධානා චතතාරෙ ඉද්ධිපාදා පඤ්චිඤ්ඤානි පඤ්ච බලානි සත්ත බොජ්ඣංගා අරියො අට්ඨංගිකො මග්ගො, අයං චූළචනි සද්ධම්මො. යා ඉමස්ස සද්ධම්මස්ස අසොතුකමාසනා අසවිනකමාසනා අනුග්ගතෙතුකමාසනා අධාරෙතුකමාසනා, අයං චූළචනි සද්ධම්මං අසොතුකමාසනා.

තත්ථ කතමා උපාරමාචිත්තනා : තත්ථ කතමො උපාරමො : යො උපාරමො අනුපාරමො උපාරමානා අනුපාරමානා අනුපාරමිත්තනං උඤ්ඤා අවිඤ්ඤා පරිභවො රක්ඛවෙසිනා, අයං චූළචනි උපාරමාචිත්තනා.

946. තත්ථ කතමං මුට්ඨසම්මං : යා අසති අනනුස්සති අපට්ඨස්සති අසරණතා අධාරණතා පිලාපනතා පමුඤ්ඤානතා, ඉදං චූළචනි මුට්ඨසම්මං.

තත්ථ කතමං අසමපජ්ඤායං : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අච්ඡාලමිති මොභො අකුසලමූලං, ඉදං චූළචනි අසමපජ්ඤායං.

තත්ථ කතමො චේතසො විකේධපො : යං විත්තස්ස උග්ගම්මං අට්ඨපසමො චේතසො විකේධපො භනත්තං විත්තස්ස, අයං චූළචනි චේතසො විකේධපො.

947. තත්ථ කතමො අයොනිසො මනසිකාරෙ : අනිච්චෙ භිච්චනති අයොනිසො මනසිකාරෙ, දුක්ඛෙ සුඛනති අයොනිසො මනසිකාරෙ. අනත්තනි අත්තාති අයොනිසො මනසිකාරෙ, අසුභෙ සුභනති අයොනිසො මනසිකාරෙ, සම්මට්ඨපටිකුලෙන චා විත්තස්ස අවට්ඨනා අභිවට්ඨනා¹ අභොගො සමත්තාහාරෙ මනසිකාරෙ, අයං චූළචනි අයොනිසො මනසිකාරෙ.

තත්ථ කතමා කුමමග්ගසෙවනා : තත්ථ කතමො කුමමග්ගො : ඡිච්ඡ, දුට්ඨි ඡිච්ඡාසංඝපො ඡිච්ඡාචාචා ඡිච්ඡාකම්මනෙතා ඡිච්ඡාආජ්චො ඡිච්ඡා, වායාමො ඡිච්ඡාසති ඡිච්ඡාසමාධි, අයං චූළචනි කුමමග්ගො. යා ඉමස්ස කුමමග්ගස්ස සෙවනා නිසෙවනා සංසෙවනා භජනා සංභජනා භතති සම්මතති තං සමපට්ඨකතා, අයං චූළචනි කුමමග්ගසෙවනා.

තත්ථ කතමං චේතසො ච ලීනත්තං : යා විත්තස්ස අකල්යානා අකම්මඤ්ඤානා ඔලීයනා ඥලීයනා ලීනං ලීයනා ලීසිත්තං පීනං පීයනා පීසිත්තං විත්තස්ස, ඉදං චූළචනි චේතසො ච ලීනත්තං.

තිසං.

1. අනාවට්ඨනා - සිරිමු, මජ්ඣං.
අවජ්ජනා, අනාවජ්ජනා - ස්‍යා.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

945. එහි ආයතියන් නො දක්නා කැමැති බව කවර යන් : එහි ආයතියේ කවරහ යන් : බුදුවරු ද බුද්ධශ්‍රාවකයෝ ද ආයතීන් යි කියනු ලැබෙත්. යම් මේ ආයතියන්ගේ නො දැකීම කැමැති බවෙක් නො දක්නට කැමැති බවෙක් ඔවුන් වෙත නොඑළඹෙනු කැමැති බවෙක් ඔවුන් හා එක්වන්නට නො කැමැති බවෙක් වේ ද, මේ 'ආයතියන් නො දක්නා කැමැති බව' යි කියනු ලැබේ.

එහි සදහම් නො අසනු කැමැති බව කවර යන් : එහි සද්ධර්ම කවරෙ යන් : සතර සතිපට්ඨාන ය, සතර සමයක්ප්‍රධාන ය, සතරසාද්ධිපාද ය, පඤ්චෙන්ද්‍රිය ය, පඤ්චබල ය, සප්තබොධ්‍යාන ය, ආයතීෂට්ඨාසිකමාර්ග යයි මේ 'සද්ධර්ම' යි කියනු ලැබේ. යම් මේ සද්ධර්මය නො අසන්නට කැමැති බවෙක් නො අසනු කැමැති බවෙක් උගන්නට නො කැමැති බවෙක් දරන්නට නො කැමැති බවෙක් වේ ද, මේ 'සදහම් නො අසනු කැමැති බව' යි කියනු ලැබේ.

එහි උපාරම්භ සිත් ඇති බව කවරෙ යන් : එහි උපාරම්භ කවරෙ යන් : යම් උපාරම්භ (නින්ද්‍යුර්වදෙෂාරොපණ)යෙක් පුනපුනා උපාරම්භයෙක් උපාරම්භ අයුරෙක් පුනපුනා උපාරම්භ අයුරෙක් පුනපුනා උපාරම්භ කළ බවෙක් පහත් කොට සිතීමෙක් අවශ්‍යයෙක් පරිභවයෙක් රත්ධ්‍රව්‍යවේෂී (සිදුරු සොයන) බවෙක් වේ ද, මේ 'උපාරම්භ සිත් ඇති බව' යි කියනු ලැබේ.

946. එහි මුළුස්මාති කවර යන් : යම් නො සිහි කිරීමෙක් පුනපුනා නො සිහි කිරීමෙක් අබ්බුච්ච සිහි නො කිරීමෙක් සිහි නො කරන අයුරෙක් නො දරන බවෙක් (අරමුණෙහි) ඉල්පෙන බවෙක් ප්‍රමොෂ බවෙක් වේ ද, මේ 'මුළුස්මාති' යි කියනු ලැබේ.

එහි අසමාග්ගක කවරෙ යන් : යම් අඤ්ඤායෙක් අදර්ශනායෙක්... අවිද්‍යාපරිභවයෙක් මොහ සධ්‍ධාන අකුලලමුලයෙක් වේ ද, මේ 'අසමාග්ගක' යි කියනු ලැබේ.

එහි චිත්තචක්ෂෙප කවරෙ යන් : චිත්තයාගේ යම් උද්ධත භාවයෙක් නො සන්තිදී මෙක් චිත්තයාගේ විසිරීමෙක් චිත්තයාගේ හ්‍රාන්ත බවෙක් වේ ද, මේ 'චිත්ත චක්ෂෙප' යි කියනු ලැබේ.

947. එහි අයොනිසොමනසිකාර කවරෙ යන් : අනිත්‍යයෙහි නිත්‍ය යනු අයොනිසො මනසිකාර ය, දුඃඛයෙහි සුඛ යනු අයොනිසොමනසිකාර ය, අනාත්මයෙහි ආත්ම යනු අයොනිසොමනසිකාර ය, අභුතයෙහි භුත යනු අයොනිසොමනසිකාර ය. සත්‍යයනට විලෝම විසින් හෝ චිත්තයාගේ ආවර්ජනයෙක් පුනපුනා ආවර්ජනයෙක් ආභොගයෙක් සමන්වාහාරයෙක් මනසිකාරයෙක් වේ ද, මේ 'අයොනිසොමනසිකාර' යි කියනු ලැබේ.

එහි කුත්සිතමාර්ගසෙවන කවරෙ යන් : එහි කුත්සිතමාර්ගය කවරෙ යන් : මිථ්‍යා දෂ්ටි ය, මිථ්‍යාසංකල්ප ය, මිථ්‍යාවචන ය, මිථ්‍යාකර්මාන්ත ය, මිථ්‍යාආර්ථි ය, මිථ්‍යා ව්‍යායාම ය, මිථ්‍යාස්මාති ය, මිථ්‍යාසමාධි යි. මේ 'කුත්සිතමාර්ග' යි කියනු ලැබේ. යම් මේ කුත්සිතමාර්ගයාගේ සෙවනයෙක් බලවත් සෙවනයෙක් භාත්පසින් සෙවනයෙක් හජනයෙක් භාත්පසින් හජනයෙක් එය කෙරෙහි හක්තියෙක් භාත්පසින් හක්තියෙක් එයට භාත්පසින් නැවුණු බවෙක් වේ ද, මේ 'කුත්සිතමාර්ගසෙවන' යි කියනු ලැබේ.

එහි චිත්තයාගේ ලීනත්වය කවරෙ යන් : චිත්තයාගේ යම් අකල්‍යා බවෙක් අකර්මණ්‍ය බවෙක් එලෙන බවෙක් භාත්පසින් එලෙන බවෙක් හැකිළීමෙක් හැකිළෙන අයුරෙක් හැකිළුණු බවෙක් චිත්තයාගේ තදයෙක් තද අයුරෙක් තද වූ බවෙක් වේ ද, මේ 'චිත්තයාගේ ලීනත්ව' යි කියනු ලැබේ.

ශ්‍රීක සි.

948. තත්ථ කතමෙ චත්තාරො ආසවා : කාමාසවො හවාසවො දිට්ඨාසවො අවිජ්ජාසවො, තත්ථ කතමො කාමාසවො : යො කාමෙසු කාමච්ඡන්දො කාමරුහො කාමනඤ්ඤි කාමතණ්හා කාමසෙත්තො කාම පරිජ්ජාහො කාමමුච්ඡා කාමජේඛාසානං, අයං වුට්ඨති කාමාසවො.

තත්ථ කතමො හවාසවො : යො හවෙසු හවච්ඡන්දො -පෙ- හවජේඛාසානං, අයං වුට්ඨති හවාසවො.

තත්ථ කතමො දිට්ඨාසවො : සසසනො ලොකොති වා අසසනො ලොකොති වා අනතවා ලොකොති වා අනන්තවා ලොකොති වා තං ජීවං තං සරිරනති වා අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරිරනති වා. හොති තථාගතො පරමමරණාති වා. න හොති තථාගතො පරමමරණාති වා. හොති ච න හොති ච තථාගතො පරමමරණාති වා නෙව හොති න නහොති තථාගතො පරමමරණාති වා යා ඵවරූපා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං -පෙ- විපරියෙසගාහො, අයං වුට්ඨති දිට්ඨාසවො. සබ්බාපි මිත්ථාදිට්ඨි දිට්ඨාසවො.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාසවො : දුක්ඛෙ අඤ්ඤාණං දුක්ඛසමුදයෙ අඤ්ඤාණං දුක්ඛනිරෝධෙ අඤ්ඤාණං දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදාය අඤ්ඤාණං පුබ්බනෙත අඤ්ඤාණං අපරනෙත අඤ්ඤාණං පුබ්බනතාපරනෙත අඤ්ඤාණං ඉදංචවට්ඨතා පටිවට්ඨසමුප්පාදනෙතසු ධර්මෙසු අඤ්ඤාණං, යං ඵවරූපං අඤ්ඤාණං අදසානං -පෙ- අවිජ්ජාලඛිති මොහො අකුසලමූලං, අයං වුට්ඨති අවිජ්ජාසවො. ඉමෙ චත්තාරො ආසවා.

949. තත්ථ කතමෙ චත්තාරො ගන්ථා -පෙ- චත්තාරො ඕභා -පෙ- චත්තාරො යොහා -පෙ- චත්තාරි උපාදනානි : කාමුපාදනං දිට්ඨපාදනං සීලබ්බතුපාදනං අත්තවාදුපාදනං. තත්ථ කතමං කාමුපාදනං : යො කාමෙසු කාමච්ඡන්දො කාමරුහො කාමනඤ්ඤි කාමතණ්හා කාමසෙත්තො කාමපරිජ්ජාහො කාමමුච්ඡා කාමජේඛාසානං, ඉදං වුට්ඨති කාමුපාදනං.

තත්ථ කතමං දිට්ඨපාදනං : නඤ්ඤි දිත්තං නඤ්ඤි සිට්ඨං -පෙ- යෙ ඉමඤ්ඤෙ ලොකං පරඤ්ඤෙ ලොකං සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකන්ධා පච්චෙදෙනතිති ය, ඵවරූපා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං -පෙ- විපරියෙසගාහො, ඉදං වුට්ඨති දිට්ඨපාදනං. ධර්මෙසු සීලබ්බතුපාදනඤ්ඤෙ අත්තවාදුපාදනඤ්ඤෙ සබ්බාපි මිත්ථාදිට්ඨි දිට්ඨපාදනං.

තත්ථ කතමං සීලබ්බතුපාදනං : ඉතො ඛණ්ඩා සමණ්ඩාහමණානං සීලෙන සුඤ්ඤි වතෙන සුඤ්ඤි සීලබ්බතෙන සුඤ්ඤි යා ඵවරූපා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං -පෙ- විපරියෙසගාහො, ඉදං වුට්ඨති සීලබ්බතුපාදනං.

තත්ථ කතමං අත්තවාදුපාදනං : ඉධ අසුභවා, පුපුර්ජනො අරියානං අදසානා අරියධම්මස්ස අකොච්ඡෙදො අරියධම්මෙ අවිනිත්තො සපුරිසානං අදසානා සපුරිසධම්මස්ස අකොච්ඡෙදො සපුරිසධම්මෙ අවිනිත්තො රූපං අත්තතො සමනුපස්සති රූපවත්තං වා අත්තානං අත්තති වා රූපං රූපසමං වා අත්තානං, වෙදනං -පෙ- සඤ්ඤා -පෙ- සබ්බාසර -පෙ- විඤ්ඤාණං අත්තතො සමනුපස්සති. විඤ්ඤාණවත්තං වා අත්තානං අත්තති වා විඤ්ඤාණං. විඤ්ඤාණසමං වා අත්තානං, යා ඵවරූපා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං -පෙ- විපරියෙසගාහො, ඉදං වුට්ඨති අත්තවාදුපාදනං. ඉමානි චත්තාරි උපාදනානි.

948. එහි සතර ආභ්‍රවයෝ කවරහ යත් : කාමාභ්‍රව ය, භවාභ්‍රව ය, දුෂ්ටාභ්‍රව ය, අභිද්‍යාභ්‍රව යි. එහි කාමාභ්‍රව කවර යත් : පඤ්චකාමඉඤ්ඤයෙහි යම් කාමච්ඡන්දයෙන් කාමරාගයෙන් කාමනන්දියෙන් කාමතෘෂ්ණයෙන් කාමස්තෙනයෙන් කාමපරිද්‍රහයෙන් කාම මුර්ඡායෙන් කාමයන්හි ගැලීමෙන් වෙ ද, මේ ' කාමාභ්‍රව ' යි කියනු ලැබේ.

එහි හවාසුව කවරෙ යත් : රූපාරූපහරියැති යම් හව්වින්නදයෙක් . . . හව්වින්නදයෙක් වේ ද, මේ ' හවාසුව ' යි කියනු ලැබේ.

එහි දූෂ්ටාසුචි කවරෙ යත් : ලොකය ශාස්ථිවයැයි හෝ ලොකය අශාස්ථිවයැයි හෝ ලොකය අන්ත ඇතැයි හෝ ලොකය අන්ත නැතැයි හෝ හෙමැ ජීවිය හෙමැ ශරීරයැයි හෝ ජීවිය අනෙකෙක, ශරීරය අනෙකෙකැයි හෝ සත්ත්ව තෙම මරණින් මතු වේ යැයි හෝ සත්ත්ව තෙම මරණින් මතු නො වේ යැයි හෝ සත්ත්ව තෙම මරණින් මතු වන්නේත් නො වන්නේත් වේ යැයි හෝ සත්ත්ව තෙම මරණින් මතු නො ම වෙයි නො ද නො වේ යැයි හෝ යම් මෙබඳු දූෂ්ටියෙක් දූෂ්ටිතයෙක් . . . විපයභාසග්‍රාහයෙක් වේ ද, මේ ' දූෂ්ටාසුචි ' යි කියනු ලැබේ. හැම මිථ්‍යාදූෂ්ටිය දූෂ්ටාසුචි වේ.

එහි අවදායාව කවරෙ යත් : දුබයෙහි නො දැනීම ය, දුබසමුදයෙහි නො දැනීම ය, දුබනිරෝධයෙහි නො දැනීම ය, දුබනිරෝධශාමිනීප්‍රතිපදයෙහි නො දැනීම ය, පුර්වාන්තයෙහි නො දැනීම ය, අවරාන්තයෙහි නො දැනීම ය, පුර්වාන්තාවරාන්තයෙහි නො දැනීම ය, ඉදංප්‍රත්‍යයනාප්‍රතිත්‍යසමුත්පන්නධර්මයන්හි නො දැනීම යි. යම් මෙබඳු නො දැනීමක් නො දැකීමක් . . . අවදාපරිසයෙක් මොහ සබ්බාත්‍ය අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ ' අවදායාව ' යි කියනු ලැබේ. මොසු සතර ආයුර් වෙත්.

949. එහි සතර ග්‍රන්ථයෝ . . . සතර ඔසයෝ . . . සතර යොගයෝ . . . සතර උපාදානයෝ කවරහ යත් : කාමොපාදන ය, දුෂ්ච්‍රියාදන ය, ඡීලව්‍රතොපාදන ය, ආත්ම වාදෙපාදන යි. එහි කාමොපාදන කවරෙ යත් : පඤ්චකාමඥාණයෙහි යම් කාමවිඡ්ඤායෙන් කාමරාගයෙන් කාමනන්දියෙන් කාමකෂණයෙන් කාමස්තෙහයෙන් කාමපරිදාහයෙන් කාමමුර්ඡායෙන් කාමයෙහි බැසගැනීමෙන් වේ ද, මේ ' කාමොපාදන ' යි කියනු ලැබේ.

එහි දෂ්ට්‍යපාදන කවරෙ යත් : 'දුන්දුයෙහි විසාක නැත, පුරායෙහි විසාක නැත . . . යම් කෙනෙක් මෙලොවත් පරලොවත් තුළු විසිස්සදනගෙන් දෑන ප්‍රත්‍යක්ෂ කොට ප්‍රකාශ කෙරෙත් නම් ඔහු නැතැ ' යි යම් මෙබඳු දෂ්ටියෙන් දෂ්ටිතයෙන් . . . විසර්ගය ග්‍රාහයෙන් වේ ද, මේ 'දෂ්ට්‍යපාදන ' යි කියනු ලැබේ. ශීලව්‍රත්තොපාදනයන් ආත්මවාදොපාදනයන් කඩා හැම මිට්ඨාදෂ්ටිය 'දෂ්ට්‍යපාදන ' යි.

එහි ශීලව්‍යාපාදන කවරෙ යත් : මෙසස්තෙන් බැහැර මහණබ්‍රහ්මණ්ණෝගේ ශීලයෙන්
ඉද්ධි ය, ව්‍රතයෙන් ඉද්ධි ය, ශීලව්‍රතයෙන් ඉද්ධි ය යි යම් මෙබඳු දෘෂ්ටියක් දෘෂ්ටි
ගතයෙක් . . . විපක්‍යාසග්‍රාහයෙක් වේ ද, මේ ' ශීලව්‍යාපාදන ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ආත්මවාදෙපාදන කවරෙ යත් : මෙලොව ආයතියන් නො දක්නාසුලු ආයතීධරම් යෙහි අදක්ෂ වූ ආයතීධරමයෙහි අවිනීත වූ සත්පුරුෂයන් නො දක්නාසුලු සත්පුරුෂ ධර්මයෙහි අදක්ෂ වූ සත්පුරුෂධර්මයෙහි අවිනීත වූ අග්‍රැතවත් පෘථග්ජන තෙම රූපය ආත්මවශයෙන් විපරිතදෂ්ටියෙන් දකී. ආත්මය රූපවත් කොට හෝ රූපය ආත්මයෙහි ඇතැයි හෝ ආත්මය රූපයෙහි ඇතැයි හෝ විපරිතදෂ්ටියෙන් දකී. වෙදනාව . . . සංඥාව . . . සංස්කාරයන් . . . විඥනය ආත්මවශයෙන් විපරිතදෂ්ටියෙන් දකී. ආත්මය විඥනාවත් කොට හෝ විඥනය ආත්මයෙහි ඇතැයි හෝ ආත්මය විඥනයෙහි ඇතැයි හෝ යම් මෙබඳු දෂ්ටියෙන් දෂ්ටිතයෙන් . . . විපයතියග්‍රාහයෙන් වේ ද, මේ 'ආත්මවාදෙපාදන' යි කියනු ලැබේ. මොහු සතර උපාදනයෝ යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

950. තත් කතමෙ චත්තාරො තණ්හප්පාදා: විචර්හෙතු වා භික්ඛුනො තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, පිණ්ඩපාතහෙතු වා භික්ඛුනො තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, තෙනාසනහෙතු වා භික්ඛුනො තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, ඉති ගවාගව හෙතු වා භික්ඛුනො තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති. ඉමෙ චත්තාරො තණ්හප්පාදා.

951. තත් කතමානි චත්තාරි අගතිගමනානි : ඡන්දගතියං ගච්ඡති දෙසාගතියං ගච්ඡති. මොහාගතියං ගච්ඡති. භයාගතියං ගච්ඡති, යා ඵවරුපා අගතිගමනා ඡන්දගමනා වග්ගගමනා වාරිගමනා, ඉමානි චත්තාරි අගතිගමනානි.

952. තත් කතමෙ චත්තාරො විපරිඥෙසා: අභිච්චෙ නිව්චනති සඤ්ඤා විපරිඥෙසො විතතවිපරිඥෙසො දිට්ඨිවිපරිඥෙසො, දුක්ඛෙ සුඛනති සඤ්ඤා විපරිඥෙසො විතතවිපරිඥෙසො දිට්ඨිවිපරිඥෙසො, අනත්තනති අත්තනති සඤ්ඤා විපරිඥෙසො විතතවිපරිඥෙසො දිට්ඨිවිපරිඥෙසො, අසුභෙ සුභනති සඤ්ඤා විපරිඥෙසො විතතවිපරිඥෙසො දිට්ඨිවිපරිඥෙසො. ඉමෙ චත්තාරො විපරිඥෙසා.

953. තත් කතමෙ චත්තාරො අනරියවොහාරා: අදිට්ඨො දිට්ඨවාදිනා අසුභෙ සුභවාදිනා අසුභෙ සුභවාදිනා අවිඤ්ඤානෙ විඤ්ඤානවාදිනා, ඉමෙ චත්තාරො අනරියවොහාරා.

954. තත් කතමෙ අපරෙපි චත්තාරො අනරියවොහාරා: දිට්ඨො අදිට්ඨවාදිනා සුභෙ අසුභවාදිනා සුභෙ අසුභවාදිනා විඤ්ඤානෙ අවිඤ්ඤානවාදිනා. ඉමෙ චත්තාරො අනරියවොහාරා.

955. තත් කතමානි චත්තාරි දුච්චරිතානි: පාණාතිපාතො අදිත්තාදානං කාමෙසු ඡිච්ඡාචාරො සුභාචාරො, ඉමානි චත්තාරි දුච්චරිතානි.

956. තත් කතමානි අපරානිපි චත්තාරි දුච්චරිතානි: සුභාචාරො ඵරුකාචාරා සච්ඡාපාදො, ඉමානි චත්තාරි දුච්චරිතානි.

957. තත් කතමානි චත්තාරි භයානි: ජාතිභයං ජරාභයං ව්‍යාධිභයං මරණභයං, ඉමානි චත්තාරි භයානි.

958. තත් කතමානි අපරානිපි චත්තාරි භයානි: රුජ්භයං චෝර භයං අභිභයං උදකභයං, ඉමානි චත්තාරි භයානි.

959. තත් කතමානි අපරානිපි චත්තාරි භයානි: උෞෂ්ඨභයං, කුම්භිලභයං, අවට්ඨභයං, සුසුකාභයං, ඉමානි චත්තාරි භයානි.

960. තත් කතමානි අපරානිපි චත්තාරි භයානි: අත්තානුචාදභයං පරානුචාදභයං දණ්ඩභයං දුග්ගතිභයං, ඉමානි චත්තාරි භයානි.

1. විරියාසා - මජ්ඣං.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

950. එහි සතර තෘෂ්ණාත්පාදයෝ කවරහ යත් : විවරහෙකුයෙන් හෝ මහණහට උපද්‍රව තෘෂ්ණාව උපදී. පිණ්ඩපාතහෙකුයෙන් හෝ මහණහට උපද්‍රව තෘෂ්ණාව උපදී. සෙනාසනහෙකුයෙන් හෝ මහණහට උපද්‍රව තෘෂ්ණාව උපදී. මෙසේ හවාහව (පිණි ඉපිණි තෙල්, මිහි, පැණි ආ) හෙකුයෙන් හෝ මහණහට උපද්‍රව තෘෂ්ණාව උපදී. මොහු සතර තෘෂ්ණාත්පාදයෝ යි.

951. එහි සතර අගතිගමනයෝ කවරහ යත් : ඡන්දයෙන් (ප්‍රෙමවශයෙන්) අගතියට යෙයි. ද්වේෂයෙන් අගතියට යෙයි. මොහයෙන් අගතියට යෙයි. භය වීසින් අගතියට යේ. යම් මෙබඳු අගතිගමනයක් (අකට්‍යකු කිරීමක්) ඡන්දගමනයක් වර්ගගමනයක් (නිමිතගාමී බැවින්) වාරිගමනයක් වේ ද, මොහු සතර අගති ගමනයෝ යි.

952. එහි සතර විපයභාසයෝ කවරහ යත් : අනිත්‍යාවස්ථකුයෙහි නිත්‍ය යයි සංඥ විපයභාස ය, චිත්තවිපයභාස ය, දූෂ්ටිවිපයභාස ය, දුෂ්ටියෙහි සුඛ යයි සංඥවිපයභාස ය, චිත්තවිපයභාස ය, දූෂ්ටිවිපයභාස ය, අනාත්මයෙහි ආත්ම යයි සංඥවිපයභාස ය, චිත්ත විපයභාස ය, දූෂ්ටිවිපයභාස ය, අශුභයෙහි ශුභ යයි සංඥවිපයභාස ය, චිත්තවිපයභාස ය, දූෂ්ටිවිපයභාස ය. මොහු සතර විපයභාසයෝ යි.

953. එහි සතර අනායාසිවාචකාරයෝ කවරහ යත් : අදුෂ්ටයෙහි (නො දුටුයෙහි) දුෂ්ටවාදීත්ව ය, අග්‍රැතයෙහි (නො ඇසුයෙහි) ග්‍රැතවාදීත්ව ය, අමුතයෙහි (නො ගත් ගන්ධ රසස්ප්‍රෂ්ටව්‍යයෙහි) මුතවාදීත්ව ය, අවිඤ්ඤයෙහි (නො දක්නෙහි) විඤ්ඤවාදීත්ව ය. මොහු 'සතර අනායාසිවාචකාරයෝ' යි.

954. එහි අනෙකුදු සතර අනායාසිවාචකාරයෝ කවරහ යත් : දුෂ්ටයෙහි අදුෂ්ට වාදීත්ව ය, ග්‍රැතයෙහි අග්‍රැතවාදීත්ව ය, මුතයෙහි අමුතවාදීත්ව ය, විඤ්ඤයෙහි අවිඤ්ඤ වාදීත්ව යයි. මොහු සතර අනායාසිවාචකාරයෝ යි.

955. එහි සතර දුශ්චරිතයෝ කවරහ යත් : ප්‍රාණඝාත ය, අදත්තාදාන ය, කාමමිට්ඨා වාර ය, මාෂාවාද යි. මොහු සතර දුශ්චරිතයෝ යි.

956. එහි අනෙකුදු සතර දුශ්චරිතයෝ කවරහ යත් : මාෂාවාද ය, පීඥනවචන ය, පරුෂවචන ය, සම්ඵලාප යි. මොහු සතර දුශ්චරිතයෝ යි.

957. එහි සතර භය කවරහ යත් : ජාතිය නිසා උපත් බිය ය, ජරාව නිසා උපත් බිය ය, ව්‍යාධිය නිසා උපත් බිය ය, මරණය නිසා උපත් බිය යි. මොහු සතර භය වෙත්.

958. එහි අනෙකුදු සතර භය කවරහ යත් : රජු කෙරෙන් උපත් බිය ය, සොරු කෙරෙන් උපත් බිය ය, ගිත්තෙන් උපත් බිය ය, දියෙන් උපත් බිය යි. මොහු සතර භය වෙත්.

959. එහි අනෙකුදු සතර භය කවරහ යත් : තරඟවැළ නිසා උපත් බිය ය, කිබුලත්. කෙරෙන් උපත් බිය ය, දියසුළියෙන් වන බිය ය, සැඩමසුන් කෙරෙන් උපත් බිය ය යි මොහු සතර භය වෙත්.

960. එහි අනෙකුදු සතර භය කවරහ යත් : ආත්මානුවාදභය ය, පරානුවාදභය ය, දුශ්ඛභය ය, දුර්ගතිභය යි. මොහු සතර භය වෙත්.

961. තත්ත කතමා චතස්සො දිට්ඨියො : සයං කතං සුඛදුක්ඛනානි සච්චතො, ථෙතතො දිට්ඨි උපපජ්ජති. පරං කතං සුඛදුක්ඛනානි සච්චතො, ථෙතතො දිට්ඨි උපපජ්ජති. සයං කතඤ්ඤා පරං කතඤ්ඤා සුඛදුක්ඛනානි සච්චතො, ථෙතතො දිට්ඨි උපපජ්ජති. අනගංකාරං අපරංකාරං අධිවංසජ්ජපජනං සුඛදුක්ඛනානි සච්චතො, ථෙතතො දිට්ඨි උපපජ්ජති. ඉමා චතස්සො දිට්ඨියො.

වතුකතං.

962. තත්ත කතමානි පඤ්ඤාරම්භාගිනානි සඤ්ඤාජනානි : සකකාය දිට්ඨි විචිකිච්ඡා, සිලබ්බතපරුමාසො, කාමච්ඡන්දො, ව්‍යාපාදො, ඉමානි පඤ්ඤාරම්භාගිනානි සඤ්ඤාජනානි.

963. තත්ත කතමානි පඤ්ඤාධුම්භාගිනානි සඤ්ඤාජනානි : රූප රුභො, අරූපරුභො මානො, උභවං අවජ්ජා, ඉමානි පඤ්ඤාධුම්භාගිනානි සඤ්ඤාජනානි.

964. තත්ත කතමානි පඤ්ඤාමච්ඡරිනානි : අචාසමච්ඡරිතං, කුලමච්ඡරිතං, ලාභමච්ඡරිතං, වණ්ණමච්ඡරිතං, ධම්මමච්ඡරිතං. ඉමානි පඤ්ඤා මච්ඡරිනානි.

965. තත්ත කතමෙ පඤ්ඤා සඛ්භා : රාගසඛ්භො, දෝෂසඛ්භො, මොහසඛ්භො, මානසඛ්භො, දිට්ඨිසඛ්භො, ඉමෙ පඤ්ඤාසඛ්භා.

966. තත්ත කතමෙ පඤ්ඤාසල්ලා : රාගසල්ලං, දෝෂසල්ලං, මොහසල්ලං, මානසල්ලං, දිට්ඨිසල්ලං, ඉමෙ පඤ්ඤා සල්ලා.

967. තත්ත කතමෙ පඤ්ඤාවේදොධිලා : සත්ථි කඛ්ඛති විචිකිච්ඡති නාධිච්ඡවති න සම්පජ්ජති, ධම්මෙ කඛ්ඛති විචිකිච්ඡති නාධිච්ඡවති න සම්පජ්ජති, සඛ්භෙ කඛ්ඛති විචිකිච්ඡති නාධිච්ඡවති න සම්පජ්ජති, සිකකාය කඛ්ඛති විචිකිච්ඡති නාධිච්ඡවති න සම්පජ්ජති. සමුහවාරිසු කුපිතො, හොති අනත්තමතො, අභතථිතො, ධිලජාතො, ඉමෙ පඤ්ඤා වේදොධිලා.

968. තත්ත කතමෙ පඤ්ඤා වේදහසො විනිබ්ඛා : කාමෙ අවිතරාගො හොති අවිගතච්ඡන්දො, අවිගතපෙමො, අවිගතපිපාසො, අවිගතපරිලාභො, අවිගතතණ්හො. කායෙ අවිතරාගො හොති. -පෙ- රූපෙ අවිතරාගො හොති. -පෙ- යාවදත්ථං උදරවදෙහකං භුඤ්ජිතා, ගෙය්‍යසුඛං, පණ්ණසුඛං, භික්ඛුසුඛං අනුසුතො විහරති. අඤ්ඤාතරං දෙවතිකායං, පණ්ණාය, ප්‍රභව-වරිතං, වරති ඉමිනාහං, සිලෙත වා, වතෙත වා, තපෙත වා, ප්‍රභවවරිතෙත වා, දෙවො වා, හවිසාමි දෙවඤ්ඤාතරො වාති, ඉමෙ පඤ්ඤා වේදහසො විනිබ්ඛා.

969. තත්ත කතමානි පඤ්ඤා නිවරණානි : කාමච්ඡන්දනිවරණං, ව්‍යාපාදනිවරණං, පිනභික්ඛනිවරණං, උභවකුසලනිවරණං, විචිකිච්ඡා, නිවරණං, ඉමානි පඤ්ඤා නිවරණානි.

1. ඵය්‍යසුඛං - සිමු.

961. එහි සතර දෂ්ටික කවරණ යන් : සුවද්‍රැක් (වෙදනාව) තමා විසින් කරන ලද සි සතර හෙයින් ස්ථිර හෙයින් දෂ්ටි උපදි. සුවද්‍රැක් වෙදනා පරා විසින් කරන ලද සි සතර හෙයින් ස්ථිර හෙයින් දෂ්ටි උපදි. සුවද්‍රැක් තමා විසින් කරන ලද සි සතර හෙයින් ස්ථිර හෙයින් දෂ්ටි උපදි. සුවද්‍රැක් තමා විසින් නො කරන ලද සි, පරා විසින් නො කරන ලද සි, අධිකාසමුත්පන්න ය සි සතර හෙයින් ස්ථිර හෙයින් දෂ්ටි උපදි. මොහු සතර දෂ්ටික වෙත්.

වතුණක සි.

962. එහි පඤ්චමරමිභාගියසංයොජනයෝ කවරණ යන් : සත්කායදෂ්ටි ය, විචිකිත්සා ය, ශීලවුතපරාමධි ය, කාමචිත්තද ය, ව්‍යාපාද සි. මොහු පඤ්චමරමිභාගිය සංයොජනයෝ සි.

963. එහි පඤ්චඋද්ධමිභාගියසංයොජනයෝ කවරණ යන් : රූපරාග ය, අරූප රාග ය, මාන ය, මාද්ධන ය, අවිද්‍යා සි. මොහු පඤ්චඋද්ධමිභාගියසංයොජනයෝ සි.

964. එහි පඤ්චමාත්සයාසියෝ කවරණ යන් : ආවාසමාත්සයාසි ය, කුලමාත්සයාසි ය, ලාභමාත්සයාසි ය, වර්ණමාත්සයාසි ය, ධර්මමාත්සයාසි සි. මොහු පඤ්චමාත්සයාසියෝ සි.

965. එහි පඤ්චසසීගයෝ කවරණ යන් : රාගසසීග ය, ද්වේෂසසීග ය, මොහසසීග ය, මානසසීග ය, දෂ්ටිසසීග සි. මොහු පඤ්චසසීගයෝ සි.

966. එහි පඤ්චශල්‍යයෝ කවරණ යන් : රාගශල්‍ය ය, ද්වේෂශල්‍ය ය, මොහශල්‍ය ය, මානශල්‍ය ය, දෂ්ටිශල්‍ය සි. මොහු පඤ්චශල්‍යයෝ සි.

967. එහි පඤ්චවෙතොට්ඨයෝ කවරණ යන් : ශාස්තෘන් කෙරෙහි සැක කෙරෙයි, විචිකිත්සා කෙරෙයි, නො ඇලෙයි, නො පහදී. ධර්මය කෙරෙහි සැක කෙරෙයි, විචිකිත්සා කෙරෙයි, නො ඇලෙයි, නො පහදී. සංඛ්‍යා කෙරෙහි සැක කෙරෙයි, විචිකිත්සා කෙරෙයි, නො ඇලෙයි, නො පහදී. ශික්ෂාව කෙරෙහි සැක කෙරෙයි, විචිකිත්සා කෙරෙයි, නො ඇලෙයි, නො පහදී. සමුච්ඡාරුන් කෙරෙහි කිසියම් නො සතුටු සිත් ඇත්තේ ගැටුණු සිත් ඇත්තේ හටගත් වෙතොට්ඨ ඇත්තේ වෙයි. මොහු 'පඤ්ච වෙතොට්ඨයෝ' සි.

968. එහි පඤ්ච චිත්තචිතිකන්ධයෝ කවරණ යන් : වස්තුකාමක්ෂෙපකාමයන්හි අවිගත වූ රාග ඇත්තේ අවිගත වූ ඡන්ද ඇත්තේ අවිගත වූ ප්‍රථම ඇත්තේ අවිගත වූ පිපාසා ඇත්තේ අවිගත වූ පරිදහ ඇත්තේ අවිගත වූ තෘෂ්ණා ඇත්තේ වෙයි, අධ්‍යාත්මකායයෙහි අවිගතරාග ඇත්තේ වෙයි... ඛනිද්ධාරූපයෙහි අවිගතරාග ඇත්තේ වෙයි... කැමැති තාක් කුසසුරා වළඳා ශයාසුඛයෙහි ස්පර්ශසුඛයෙහි නිද්‍රාසුඛයෙහි යෙදුණේ වෙයි. 'මම මේ ශීලයෙන් හෝ ව්‍රතයෙන් හෝ තපසින් හෝ ඛණ්ඩරින් හෝ දෙවියෙක් හෝ එක්තරා දෙවියෙක් හෝ වන්නෙමි' එක්තරා දෙවනිකායක් පතා ඛණ්ඩර වෙයි. මොහු පඤ්ච චිත්තචිතිකන්ධයෝ සි.

969. එහි පඤ්චනිවරණයෝ කවරණ යන් : කාමචිත්තදනිවරණ ය, ව්‍යාපාද නිවරණ ය, චිත්තද්ධනිවරණ ය, උද්ධමවතුණකුච්චනිවරණ ය, විචිකිත්තනිවරණ සි. මොහු පඤ්චනිවරණයෝ සි.

970. තත්ථ කතමානි පඤ්ඤා කම්මානි ආනන්තරියානි : මාතා ජීවිතා වොරොපිතා හොති. පිතා ජීවිතා වොරොපිතො හොති. අරහන්තො ජීවිතා වොරොපිතො හොති. දුට්ඨෙන චිත්තෙන තථාගතස්ස ලොභිතං උප්පාදිතං හොති. සංකො හිත්තො හොති, ඉමානි පඤ්ඤා කම්මානි ආනන්තරියානි.

971. තත්ථ කතමා පඤ්ඤා දිට්ඨියො : සඤ්ඤා අත්තා හොති අරොගො පරමමරණාති ඉත්තෙකෙ අභිවදනති, අසඤ්ඤා අත්තා හොති අරොගො පරමමරණාති ඉත්තෙකෙ අභිවදනති, නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤා අත්තා හොති අරොගො පරමමරණාති ඉත්තෙකෙ අභිවදනති, සතො වා පන සත්තස්ස උච්චේදං විනාසං විභවං පඤ්ඤාපෙනති, දිට්ඨධම්මනිබ්බානං වා පනෙකෙ අභිවදනති, ඉමා පඤ්ඤා දිට්ඨියො.

972. තත්ථ කතමෙ පඤ්ඤා වෙරා : පාණාතිපාතො අදින්නාදුතං කාමේසුඡිච්ඡාචාරො ඡුක්ඛාචාදෙසු සුරාමෙරගමජ්ජපමාදධානං, ඉමෙ පඤ්ඤා වෙරා.

973. තත්ථ කතමෙ පඤ්ඤා ව්‍යසනා : ඤාතිව්‍යසනං භොගව්‍යසනං රොගව්‍යසනං සිලව්‍යසනං දිට්ඨිව්‍යසනං, ඉමෙ පඤ්ඤා ව්‍යසනා.

974. තත්ථ කතමෙ පඤ්ඤා අබන්ධියා ආදීනවා : ඛහුතො ජනස්ස අප්පියො හොති අමනාපො, වෙරඛහුලොච හොති, වජ්ඣඛහුලොච, සමමුලොහා කාලං කරොති, කායස්ස හෙද පරමමරණං අපායං දුග්ගතීං විනිපාතං තිරයං උපපජ්ජති, ඉමෙ පඤ්ඤා අබන්ධියා ආදීනවා.

975. තත්ථ කතමානි පඤ්ඤා හයානි : ආජීවිකහයං අසිලොකහයං පරිසසාරජ්ජහයං මරණහයං දුග්ගතිහයං, ඉමානි පඤ්ඤා හයානි.

976. තත්ථ කතමෙ පඤ්ඤා දිට්ඨධම්මනිබ්බානවාදු : ඉධෙකච්චො, සම්මණො වා බ්‍රාහ්මණො වා එවංවාදී හොති එවංදිට්ඨි. 'තතො ඛො භො අයං අත්තා පඤ්ඤාති කාමගුණෙති සම්ප්පිතො සම්ඛිනීභුතො පටිච්ඡාරෙති. එත්තාවතා ඛො භො අයං අත්තා පරමදිට්ඨධම්ම නිබ්බානප්පත්තො හොතිති, ඉත්තෙකෙ සතො සත්තස්ස පරමදිට්ඨධම්ම නිබ්බානං පඤ්ඤාපෙනති.

තමඤ්ඤාදු එවමාහ: අජී ඛො භො එසො අත්තා යං ත්වං වදෙසි නෙසො නජීති වදාමි. නොච ඛො භො අයං අත්තා එත්තාවතා පරමදිට්ඨධම්මනිබ්බානප්පත්තො හොති. තං කියාසු හෙතු : කාමා හි භො අතිච්චා දුක්ඛා විපරිණාමධම්මා, තෙනං විපරිණාමඤ්ඤාථාභාවා උපපජ්ජන්ති සොකපරිදෙවදුක්ඛදෙමනස්සුප්පායාසා. තතො ඛො භො අයං අත්තා විච්චෙව ඛොමෙති -පෙ- පථමං කිංචං උපසම්පජ්ජ විහරති. එත්තාවතා ඛො භො අයං අත්තා පරමදිට්ඨධම්මනිබ්බානප්පත්තො හොතිති ඉත්තෙකෙ සතො සත්තස්ස පරමදිට්ඨධම්මනිබ්බානං පඤ්ඤාපෙනති.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

970. එහි පඤ්චානන්තයාකර්මයෝ කවරහ යත් : මව දිවියෙන් ගළවනලද වෙයි, පියා දිවියෙන් ගළවනලද වෙයි, රහත් දිවියෙන් ගළවනලද වෙයි, දුෂ්ට සිතීන් තරාගත සිරුරෙහි ලෙහෙ උපදවන ලද්දේ වෙයි, සඬසයා බිදුනා ලද්දේ වේ. මොහු පඤ්චානන්තයාකර්මයෝ යි.

971. එහි පඤ්චදුෂ්චිත්‍ර කවරහ යත් : මරණින් මත්තෙහි ආත්මය සංඥ ඇත්තේ නිත්‍ය වේ යයි ඇතැම් කෙනෙක් කියති. මරණින් මත්තෙහි ආත්මය සංඥ වීරහිත වූයේ නිත්‍ය වේ යයි ඇතැම් කෙනෙක් කියති. මරණින් මත්තෙහි ආත්මය නෛවසංඤ්ඤාසංඤ්ඤා වූයේ නිත්‍ය වේ යයි ඇතැම් කෙනෙක් කියති. තවද විද්‍යාමාන වූ ම සත්ත්වයාගේ සිද්ධි විනාශය විභවය පනවත්. යළි ඇතැම් කෙනෙක් දුෂ්ටධර්මනිර්වාණය හෝ කියත්. මොහු පඤ්චදුෂ්චිත්‍ර වෙත්.

972. එහි පඤ්චවෛරයෝ කවරහ යත් : ප්‍රාණසාත ය, අදත්තාදන ය, කාමමිථ්‍යා වාර ය, මාෂාවාදය, මදයට හා ප්‍රමාදයට කරුණු වූ රහමෙර පිම යි. මොහු පඤ්චවෛරයෝ යි.

973. එහි පඤ්චව්‍යාසනායෝ කවරහ යත් : ඥාතිව්‍යාසන ය, භෞග්‍යව්‍යාසන ය, රොග ව්‍යාසන ය, ශීලව්‍යාසන ය, දුෂ්චිත්තව්‍යාසන යි. මොහු පඤ්චව්‍යාසනායෝ යි.

974. එහි අක්ෂාන්තියෙහි පඤ්චආදීනවයෝ කවරහ යත් : බොහෝ දෙනාට අප්‍රිය වූයේ අමනාප වූයේ වෙයි. ථෙවරබ්‍රහ්ම වූයේත් වදාබ්‍රහ්ම වූයේත් වෙයි. මුළු වූයේ කල්‍යාණ කෙරෙයි, කාමුත් මරණින් මතුයෙහි සැපයෙන් පහවූ දුක්ට ගති වූ විවිධ ව පතිත වන නිරයට පැමිණේ. මොහු අක්ෂාන්තියෙහි පඤ්චආදීනවයෝ යි.

975. එහි පඤ්චභය කවරහ යත් : දිව්‍යවූම නිසා උපන් බිය ය, ගැරුණුබිය ය, පිරිස්හි සාරද්‍ර සඬබ්‍යාත බිය ය, මරණයෙන් වූ බිය ය, දුගති බිය යි. මොහු පඤ්චභය වෙත්.

976. එහි පඤ්චදුෂ්ටධර්මනිර්වාණවාදයෝ කවරහ යත් : මෙලොව ඇතැම් මහණෙක් හෝ බමුණෙක් හෝ මෙබඳු වාද ඇත්තේ මෙබඳු දුෂ්චි ඇත්තේ වෙයි. භවත, යම් තැනෙක පටන් මේ ආත්මය පස්කම්මණයෙන් ඇලුණේ යුක්ත වූයේ ඉදුරන් පිනවා ද, භවත්ති, මෙතෙකින් මේ ආත්මය පරමදුෂ්ටධර්මනිර්වාණයට පැමිණියේ වේ යයි මෙසේ ඇතැම් කෙනෙක් විද්‍යාමාන වූ සත්ත්වයාගේ පරමදුෂ්ටධර්මනිර්වාණය පනවත්.

ඔහුට අනෙකෙක් මෙසේ කියයි : භවත, තෙල ආත්මය ඇත් ම ය තෝ යමක් කියෙහි නම් තෙල නැතැයි නො කියමි. භවත මෙතෙකින් මේ ආත්මය පරමදුෂ්ටධර්ම නිර්වාණයට පැමිණියේ නො ද වෙයි. ඊට හෙතු කිම ? භවත, කාමයෝ අනිත්‍යායහ, දුඃඛායහ, විපරිණාමස්වභාවයහ. ඔවුන්ගේ විපරිණාම සඬබ්‍යාත අත්‍යාරාත්වයෙන් සොකපරිදෙවදුක්බදෙවනස්සුපායායයෝ උපදිත්. භවත, යම් තැනෙක පටන් මේ ආත්මය කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, මෙතෙකින් භවත, මේ ආත්මය පරමදුෂ්ටධර්මනිර්වාණයට පැමිණියේ වේ යයි මෙසේ ඇතැම් කෙනෙක් විද්‍යාමාන වූ සත්ත්වයාගේ පරමදුෂ්ටධර්මනිර්වාණය පනවත්.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

තමඤ්ඤා ඵවමාහ: අපී ඛො හො ඵසො අත්තා යං නිං වදෙයි. නෙසො නාපීති වදුමි. නොච ඛො හො අයං අත්තා ඵත්තාවතා පරමදිට්ඨබ්බමතිබ්බානප්පතො හොති. නං කිසං හෙතු: යදෙවි තත්ථ විතක්ඛිතං විචාරිතං ඵතෙන ඵතං ඔලාරිකං අක්කායති. යතො ඛො හො අයං අත්තා විතක්ඛවිචාරානං වුපසමා -පෙ- දුතීයං ක්කානං උපසමපජ්ජ විහරති. ඵත්තාවතා ඛො හො අයං අත්තා පරම දිට්ඨබ්බමතිබ්බානප්පතො හොතිති ඉතෙකෙ සතො සත්තස්ස පරමදිට්ඨබ්බමතිබ්බානං පඤ්ඤාපෙනති.

තමඤ්ඤා ඵවමාහ: අපී ඛො හො ඵසො අත්තා යං නිං වදෙයි නෙසො නාපීති වදුමි. නොච ඛො හො අයං අත්තා ඵත්තාවතා පරමදිට්ඨබ්බමතිබ්බානප්පතො හොති. නං කිසං හෙතු: යදෙවි තත්ථ පිතිගතං චේතසො උබ්බිල්ලාවිතත්තං¹ ඵතෙන ඵතං ඔලාරිකං අක්කායති. යතො ඛො හො අයං අත්තා පිතිගාච විරාගා -පෙ- තතීයං ක්කානං උපසමපජ්ජ විහරති. ඵත්තාවතා ඛො හො අයං අත්තා පරමදිට්ඨබ්බමතිබ්බානප්පතො හොතිති ඉතෙකෙ සතො සත්තස්ස පරමදිට්ඨබ්බමතිබ්බානං පඤ්ඤාපෙනති.

තමඤ්ඤා ඵවමාහ: අපී ඛො හො ඵසො අත්තා යං නිං වදෙයි නෙසො නාපීති වදුමි. නොච ඛො හො අයං අත්තා ඵත්තාවතා පරමදිට්ඨබ්බමතිබ්බානප්පතො හොති. නං කිසං හෙතු: යදෙවි තත්ථ සුඛමිති චේතසො² ආහොගො ඵතෙන ඵතං ඔලාරිකං අක්කායති. යතො ඛො හො අයං අත්තා සුඛස්ස ච පභානා -පෙ- චතුත්ථං ක්කානං උපසමපජ්ජ විහරති. ඵත්තාවතා ඛො හො අයං අත්තා පරමදිට්ඨබ්බමතිබ්බානප්පතො හොතිති ඉතෙකෙ සතො සත්තස්ස පරම දිට්ඨබ්බමතිබ්බානං පඤ්ඤාපෙනති. ඉමෙ පඤ්ච දිට්ඨබ්බමතිබ්බානවාදා.

පඤ්චකං.

977. තත්ථ කතමාති ඡ විචාදමුලාති: නොධො මකෙධා ඉස්සා සංඝොසං පාපිච්ඡතා සංචිට්ඨිපරමාසිතා. ඉමාති ඡ විචාදමුලාති.

978. තත්ථ කතමෙ ඡ ඡන්දරාගා ගෙහසිතා ධම්මා: මනාපියෙසු රූපෙසු ගෙහසිතො රුගො සාරුගො විතතස්ස සාරුගො. මනාපියෙසු සඤ්ඤා -පෙ- මනාපියෙසු ගකුසු -පෙ- මනාපියෙසු රසෙසු -පෙ- මනාපියෙසු ථොට්ඨබ්බෙසු -පෙ- මනාපියෙසු ධම්මෙසු ගෙහසිතො රුගො සාරුගො විතතස්ස සාරුගො, ඉමෙ ඡ ඡන්දරාගා ගෙහසිතා ධම්මා.

979. තත්ථ කතමාති ඡ විරේඛවිඤ්ඤාති: අමනාපියෙසු රූපෙසු විතතස්ස ආභාතො පටිභාතො චක්ඛිකං අසුරේපො අනත්තමනතා විතතස්ස. අමනාපියෙසු සඤ්ඤා -පෙ- අමනාපියෙසු ගකුසු -පෙ- අමනාපියෙසු රසෙසු -පෙ- අමනාපියෙසු ථොට්ඨබ්බෙසු -පෙ- අමනාපියෙසු ධම්මෙසු විතතස්ස ආභාතො පටිභාතො චක්ඛිකං අසුරේපො අනත්තමනතා විතතස්ස, ඉමාති ඡ විරේඛවිඤ්ඤාති.

1. උබ්බිල්ලාවිතං - සි - උබ්බිල්ලාවිතං - PTS උපිල්ලාවිතං - සිරිමු. මජ්ඣං.
2. සුඛපිති චේතසො ආහොගො - සිරිමු, මජ්ඣං.

ඔහුට අනෙකෙක් මෙසේ කියයි: හවත, තෙල ආත්මය ඇත් ම ය, තෝ යමක් කියෙහි නම් තෙල නැතැයි නො කියමි. හවත, මේ ආත්මය මෙතෙකින් පරමදුෂ්ට ධර්මනිර්වාණයට පැමිණියේ නොද වෙයි, ඊට හෙතු කිම ? එහි යම් ම විතර්කයෙක් විචාරයෙක් වේ ද, මෙයින් තෙල ප්‍රථමධ්‍යානය ඖදරික ව වැටහෙයි. හවත, යම් තැනෙක පටන් මේ ආත්මය විතර්කවිචාරයන්ගේ සන්තිදීමෙන් . . . ද්විතීයධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද මෙතෙකින් හවත, මේ ආත්මය පරමදුෂ්ට ධර්මනිර්වාණයට පැමිණියේ වේ යයි මෙසේ ඇතැම් කෙනෙක් විද්‍යාමාන වූ සත්ත්වයාගේ පරමදුෂ්ට ධර්මනිර්වාණය පතවත්.

ඔහුට අනෙකෙක් මෙසේ කියයි: හවත, තෙල ආත්මය ඇත් ම ය, තෝ යමක් කියෙහි නම්, තෙල නැතැයි නො කියමි. හවත, මේ ආත්මය මෙතෙකින් පරමදුෂ්ට ධර්ම නිර්වාණයට පැමිණියේ නො ද වෙයි. ඊට හෙතු කිම ? එහි යම් මැ ප්‍රීතිගතයෙක් චිත්තයා ගේ උත්ප්ලාවනයෙක් වේ ද, මෙයින් තෙල ද්විතීයධ්‍යානය ඖදරික සේ වැටහෙයි. හවත, යම් තැනෙක පටන් මේ ආත්මය ප්‍රීතියගේ ද විරාගයෙන් . . . තෘතීයධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, හවත, මෙතෙකින් මේ ආත්මය පරමදුෂ්ට ධර්ම නිර්වාණයට පැමිණියේ වේ යයි මෙසේ ඇතැම් කෙනෙක් විද්‍යාමාන වූ සත්ත්වයා ගේ පරමදුෂ්ට ධර්මනිර්වාණය පතවත්.

ඔහුට අනෙකෙක් මෙසේ කියයි: හවත, මේ ආත්මය ඇත් ම ය, තෝ යමක් කියෙහි නම්, තෙල නැතැයි නො කියමි. හවත, මේ ආත්මය මෙතෙකින් පරමදුෂ්ට ධර්මනිර්වාණයට පැමිණියේ නො ද වෙයි. ඊට හෙතු කිම ? එහි යම් මැ සුඛයෙහි චිත්තයා ගේ ආභොගයෙක් වේ ද, මෙයින් තෙල තෘතීයධ්‍යානය ඖදරික සේ වැටහෙයි. හවත, යම් තැනෙක පටන් මේ ආත්මය සුඛයා ගේ ද ප්‍රභාණයෙන් . . . චතුර්ධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, හවත, මෙතෙකින් මේ ආත්මය පරමදුෂ්ට ධර්මනිර්වාණයට පැමිණියේ වේ යයි මෙසේ ඇතැම් කෙනෙක් විද්‍යාමාන වූ සත්ත්වයා ගේ පරමදුෂ්ට ධර්මනිර්වාණය පතවත්. මේ පඤ්ච දුෂ්ට ධර්මනිර්වාණවාදයෝ යි.

පඤ්චක යි.

977. එහි විවාදමූලයෝ සදෙන කවරහ යත් : ක්‍රොධ ය, මඤ්ඤා ඛව ය, ඊර්ෂ්‍යා ය සඨ ඛව ය, පාපිච්ඡ ඛව ය, ස්වකීය දුෂ්ච්‍රිය පරාමිති කරනසුදු ඛව යි. මොහු සදෙන විවාදමූලයෝ යි.

978. එහි ගෘහශ්‍රිත වූ ඡන්දරාගධර්මයෝ සදෙන කවරහ යත් : මනවධන රූපයන්හි ගෘහශ්‍රිත වූ රාගයෙක් ඛලවත් රාගයෙක් චිත්තයාගේ ඛලවත් රාගයෙක්, මන වධන භේදයන්හි . . . මනවධන භන්ධයන්හි . . . මනවධන රසයන්හි . . . මනවධන ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යයන්හි . . . මනවධන ධර්මාලම්බනයන්හි ගෘහශ්‍රිත රාගයෙක් ඛලවත් රාගයෙක් චිත්තයාගේ ඛලවත් රාගයෙක් වේ ද, මොහු සදෙන ගෘහශ්‍රිත ඡන්දරාගධර්මයෝ යි.

979. එහි විරුද්ධවස්තුහු සදෙන කවරහ යත් : අනිෂ්ට වූ රූපයන්හි චිත්තයාගේ ආසාතයෙක් ප්‍රතිසාතයෙක් සැබ ඛවෙක් දුරුක්තියෙක් චිත්තයාගේ නො සතුටුබවෙක්, අනිෂ්ට වූ භේදයන්හි . . . අනිෂ්ට වූ භන්ධයන්හි . . . අනිෂ්ට වූ රසයන්හි . . . අනිෂ්ට වූ ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යයන්හි . . . අනිෂ්ට වූ ධර්මාලම්බනයන්හි චිත්තයාගේ ආසාතයෙක් ප්‍රතිසාතයෙක් සැබ ඛවෙක් දුරුක්තියෙක් චිත්තයාගේ නො සතුටු බවෙක් වේ ද, මොහු විරුද්ධවස්තුහු සදෙන වෙත්.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

980. තත්ත කතමා ඡ තණ්හාකායා : රූපතණ්හා සඤ්ජනණ්හා, ගතිතණ්හා රසතණ්හා ථොට්ඨබ්බතණ්හා ධම්මතණ්හා, ඉමෙ ඡ තණ්හාකායා.

981. තත්ත කතමෙ ඡ අගාරවා : සත්ථි අගාරවො විහරති අප්පතියො. ධම්මෙ අගාරවො විහරති අප්පතියො. සඛෙස අගාරවො විහරති අප්පතියො. සික්ඛාය අගාරවො විහරති අප්පතියො. අප්පමාදෙ අගාරවො විහරති අප්පතියො. පටිතජ්ඣරෙ අගාරවො විහරති අප්පතියො ඉමෙ ඡ අගාරවා.

982. තත්ත කතමෙ ඡ පරිභානියා ධම්මා : කම්මාරුමතා ගණ්ණාරුමතා නිද්දාරුමතා සඛගණිකාරුමතා සංසග්ගාරුමතා පපඤ්චාරුමතා, ඉමෙ ඡ පරිභානියා ධම්මා.

983. තත්ත කතමෙ අපරෙපි ඡ පරිභානියා ධම්මා : කම්මාරුමතා ගණ්ණාරුමතා නිද්දාරුමතා සඛගණිකාරුමතා දෙව්වස්සතා පාපමිත්තතා, ඉමෙ ඡ පරිභානියා ධම්මා.

984. තත්ත කතමෙ ඡ සොමනස්සපට්ඨාරු : චක්ඛුතා රූපං දිස්වා සොමනස්සට්ඨානීයං රූපං උපට්ඨරති. සොතෙන සඤ්ඤා සුඤ්ඤා -පෙ- ඝාතෙන ගතිං ඝායිතා -පෙ- ජීව්හාය රසං සායිතා -පෙ- කායෙන ථොට්ඨබ්බං චුසිතා -පෙ- මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය සොමනස්සට්ඨානීයං ධම්මං උපට්ඨරති, ඉමෙ ඡ සොමනස්සපට්ඨාරු.

985. තත්ත කතමෙ ඡ දෙමනස්සපට්ඨාරු : චක්ඛුතා රූපං දිස්වා දෙමනස්සට්ඨානීයං රූපං උපට්ඨරති, සොතෙන සඤ්ඤා සුඤ්ඤා -පෙ- ඝාතෙන ගතිං ඝායිතා -පෙ- ජීව්හාය රසං සායිතා -පෙ- කායෙන ථොට්ඨබ්බං චුසිතා -පෙ- මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය දෙමනස්සට්ඨානීයං ධම්මං උපට්ඨරති, ඉමෙ ඡ දෙමනස්සපට්ඨාරු.

986. තත්ත කතමෙ ඡ උපෙක්ඛපට්ඨාරු : චක්ඛුතා රූපං දිස්වා උපෙක්ඛාට්ඨානීයං රූපං උපට්ඨරති. සොතෙන සඤ්ඤා සුඤ්ඤා -පෙ- ඝාතෙන ගතිං ඝායිතා -පෙ- ජීව්හාය රසං සායිතා -පෙ- කායෙන ථොට්ඨබ්බං චුසිතා -පෙ- මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය උපෙක්ඛාට්ඨානීයං ධම්මං උපට්ඨරති, ඉමෙ ඡ උපෙක්ඛපට්ඨාරු.

987. තත්ත කතමාති ඡ ගෙගසිතාති සොමනස්සාති : මනාපියෙසු රූපෙසු ගෙගසිතං වෙතයිතං සාතං වෙතයිතං සුඛං, වෙතො සම්පසාර්ථං සාතං සුඛං වේදයිතං, වෙතො සම්පසාර්ථං සාතං සුඛං වේදනා, මනාපියෙසු සඤ්ඤෙසු -පෙ- මනාපියෙසු ගණිකෙසු -පෙ- මනාපියෙසු රසෙසු -පෙ- මනාපියෙසු ථොට්ඨබ්බෙසු -පෙ- මනාපියෙසු ධම්මෙසු ගෙගසිතං වෙතයිතං සාතං වෙතයිතං සුඛං වෙතො සම්පසාර්ථං සාතං සුඛං වේදයිතං, වෙතො සම්පසාර්ථං සාතං සුඛං වේදනා, ඉමාති ඡ ගෙගසිතාති සොමනස්සාති.

980. එහි භවතෘණාකාය කවරෙ යත් : රූපතෘණාය, ගඛ්ඤාණාය, ගන්ධතෘණාය, රසතෘණාය, ස්ප්‍ර්ෂ්ටව්‍යතෘණාය, ධර්මතෘණායයි. මොහු භවතෘණාකාය වෙත්.

981. එහි අගෞරවයෝ සදෙන කවරහ යත් : ශාස්තෘන් කෙරෙහි ගෞරව රහිත ව නි:ශ්‍රය රහිත ව වෙසෙයි. ධර්මය කෙරෙහි ගෞරව රහිත ව නි:ශ්‍රය රහිත ව වෙසෙයි. සම්බයා කෙරෙහි ගෞරව රහිත ව නි:ශ්‍රය රහිත ව වෙසෙයි, ශික්ෂායෙහි ගෞරව රහිත ව නි:ශ්‍රය රහිත ව වෙසෙයි, අප්‍රමාදයෙහි ගෞරව රහිත ව නි:ශ්‍රය රහිත ව වෙසෙයි. ප්‍රතිසන්ථාරයෙහි ගෞරව රහිත ව නි:ශ්‍රය රහිත ව වෙසේ. මොහු අගෞරවයෝ සදෙන වෙත්.

982. එහි පරිභාණියධර්මයෝ සදෙන කවරහ යත් : කම්භි ඇලුණු බව ය, කථායෙහි ඇලුණු බව ය, නිද්‍රායෙහි ඇලුණු බව ය, සම්ගණිකායෙහි ඇලුණු බව ය, සංසර්ගයෙහි ඇලුණු බව ය, ප්‍රසංඝ්වයෙහි ඇලුණු බව යි. මොහු පරිභාණියධර්මයෝ සදෙන වෙත්.

983. එහි අන්‍යා වූ ද, පරිභාණියධර්මයෝ සදෙන කවරහ යත් : කම්භි ඇලුණු බව ය, කථායෙහි ඇලුණු බව ය, නිද්‍රායෙහි ඇලුණු බව ය, සම්ගණිකායෙහි ඇලුණු බව ය, දුබ්බි බව ය, පාපමිත්‍ර බව යි. මොහු පරිභාණියධර්මයෝ සදෙන වෙත්.

984. එහි සොමනස්සුපච්චාරයෝ සදෙන කවරහ යත් : ඇසින් රූපයක් දක සොමනසට කරුණු වූ රූපයෙහි සිත එළවයි. කනින් හඬක් අසා . . . නැහැයෙන් ගඳක් අසා . . . දිවින් රසක් විඳ . . . කයින් පහසක් පැහැය . . . මනසින් දහමක් දන සොමනසට කරුණු වූ ධර්මයෙහි සිත එළවයි. මොහු සොමනස්සුපච්චාරයෝ සදෙන වෙත්.

985. එහි දෙමනස්සුපච්චාරයෝ සදෙන කවරහ යත් : ඇසින් රූපයක් දක දෙමනසට කරුණු වූ රූපයෙහි සිත එළවයි. කනින් හඬක් අසා . . . නැහැයෙන් ගඳක් අසා . . . දිවින් රසක් විඳ . . . කයින් පහසක් පැහැය . . . මනසින් දහමක් දන දෙමනසට කරුණු වූ දහමිහි සිත එළවයි. මොහු දෙමනස්සුපච්චාරයෝ සදෙන වෙත්.

986. එහි උපෙක්ඛුපච්චාරයෝ සදෙන කවරහ යත් : ඇසින් රූපයක් දක උපෙක්ඛාවට කරුණු වූ රූපයෙහි සිත එළවයි. කනින් හඬක් අසා . . . නැහැයෙන් ගඳක් අසා . . . දිවින් රසක් විඳ . . . කයින් පහසක් පැහැය . . . මනසින් දහමක් දන උපෙක්ඛාවට කරුණු වූ දහමිහි සිත එළවයි. මොහු උපෙක්ඛුපච්චාරයෝ සදෙන වෙත්.

987. එහි ගෘහග්‍රිත සෞමනසායෝ සදෙන කවරහ යත් : මනවධනා රූපයන්හි කාමාග්‍රිත වූ වෛතසිකසාකයෙක් වෛතසිකසුඛයෙක් වෙතොසම්ඵස්සයෙන් උපන් සාතසුඛවෛදයිකයෙක් වෙතොසම්ඵස්සයෙන් උපන් සාතසුඛවෛද්‍යායෙක්, මනවධනා ගඛ්ඤායන්හි . . . මනවධනා ගන්ධයන්හි . . . මනවධනා රසයන්හි . . . මනවධනා ස්ප්‍ර්ෂ්ටව්‍යයන්හි . . . මනවධනා දහමිහි කාමාග්‍රිත වූ වෛතසික සාකයෙක් වෛතසික සුඛයෙක් වෙතොසම්ඵස්සයෙන් උපන් සාතසුඛවෛදයිකයෙක් වෙතොසම්ඵස්සයෙන් උපන් සාතසුඛවෛද්‍යායෙක් වේ ද, මොහු ගෘහග්‍රිතසෞමනසායෝ සදෙන වෙත්.

988. තත්ත්ව කතමානි ඡ ග්‍රහස්තයානි ද්‍රව්‍යමයානි : අමනාපියෙසු රූපෙසු ග්‍රහස්තයානි වෙනස්කම අසානං වෙනස්කම දුක්ඛං, වෙනස්කම සම්පන්නං අසානං දුක්ඛං වේදනිකං, වෙනස්කම සම්පන්නං අසානං දුක්ඛං වේදනා, අමනාපියෙසු සංකල්ප -පෙ- අමනාපියෙසු ගතං -පෙ- අමනාපියෙසු රූපෙසු -පෙ- අමනාපියෙසු ඵොට්ඨකං -පෙ- අමනාපියෙසු ධර්මෙසු ග්‍රහස්තයානි වෙනස්කම අසානං වෙනස්කම දුක්ඛං වෙනස්කම සම්පන්නං අසානං දුක්ඛං වේදනිකං වෙනස්කම සම්පන්නං අසානං දුක්ඛං වේදනා, ඉමානි ඡ ග්‍රහස්තයානි ද්‍රව්‍යමයානි.

989. තත්ත්ව කතමා ඡ ග්‍රහස්තයා උපෙක්ඛා : උපෙක්ඛාඨානියෙසු රූපෙසු ග්‍රහස්තයානි වෙනස්කම නෙව්‍යානං නාසානං වෙනස්කම සම්පන්නං අදුක්ඛමසුඛං වේදනිකං වෙනස්කම සම්පන්නං අදුක්ඛමසුඛං වේදනා උපෙක්ඛාඨානියෙසු සංකල්ප -පෙ- උපෙක්ඛාඨානියෙසු ගතං -පෙ- උපෙක්ඛාඨානියෙසු රූපෙසු -පෙ- උපෙක්ඛාඨානියෙසු ඵොට්ඨකං -පෙ- උපෙක්ඛාඨානියෙසු ධර්මෙසු ග්‍රහස්තයානි වෙනස්කම නෙව්‍යානං නාසානං වෙනස්කම සම්පන්නං අදුක්ඛමසුඛං වේදනිකං වෙනස්කම සම්පන්නං අදුක්ඛමසුඛං වේදනා, ඉමා ඡ ග්‍රහස්තයා උපෙක්ඛා.

990. තත්ත්ව කතමා ඡ දිට්ඨියො : අනි මෙ අත්තානි වා අස්ස සම්මතො ථෙතතො දිට්ඨි උපපජ්ඣති, නනි මෙ අත්තානි වා අස්ස සම්මතො ථෙතතො දිට්ඨි උපපජ්ඣති. අත්තනා වා අත්තනං සංකල්පනාමිති වා අස්ස සම්මතො ථෙතතො දිට්ඨි උපපජ්ඣති. අත්තනා වා අත්තනං සංකල්පනාමිති වා අස්ස සම්මතො ථෙතතො දිට්ඨි උපපජ්ඣති. අත්තනා වා අත්තනං සංකල්පනාමිති වා අස්ස සම්මතො ථෙතතො දිට්ඨි උපපජ්ඣති. අනි වා පනස්ස ඵං දිට්ඨි භොති, සො මෙ අයං අත්තා විද්‍යෙ වේදෙයො, තත්ත තත්ත දිග්ඝර්ණනං කල්‍යාණපාපකානං කම්මානං විපාකං පටිච්ඡාදොති න සො ජාතො නාසොධි. න සො ජාතො න භවිස්සති. නිවේදා බ්‍රවො සස්සතො අවිජ්ජාමධර්මොති වා පනස්ස සම්මතො ථෙතතො දිට්ඨි උපපජ්ඣති, ඉමා ඡ දිට්ඨියො.

ඡ කතමං

991. තත්ත්ව කතමෙ සත්තානුසයා : කාමරූපානුසයො පච්ඡානුසයො මානානුසයො දිට්ඨානුසයො විචික්ඛිතානුසයො භවරූපානුසයො අවිජ්ජානුසයො, ඉමෙ සත්ත අනුසයා.

992. තත්ත්ව කතමානි සත්ත සංකෛද්‍යජනානි : කාමරූපසංකෛද්‍යජනං පච්ඡසංකෛද්‍යජනං මානසංකෛද්‍යජනං දිට්ඨිසංකෛද්‍යජනං විචික්ඛිතානුසයො භවරූපසංකෛද්‍යජනං අවිජ්ජාසංකෛද්‍යජනං, ඉමානි සත්ත සංකෛද්‍යජනානි.

993. තත්ත්ව කතමානි සත්ත පරිප්පට්ඨානානි : කාමරූපපරිප්පට්ඨානං පච්ඡපරිප්පට්ඨානං මානපරිප්පට්ඨානං දිට්ඨිපරිප්පට්ඨානං විචික්ඛිතානුසයො භවරූපපරිප්පට්ඨානං අවිජ්ජාපරිප්පට්ඨානං, ඉමානි සත්ත පරිප්පට්ඨානානි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

988. එහි ගෘහග්‍රික දෙමැනිකායෝ සදෙන කවරහ යත් : අතිමට වූ රූපයන්හි ගෘහග්‍රික වූ ජවෙකසික අසාකයෙක් ජවෙකසික දූමයෙක් වෙතොසමඵරස්සයෙන් උපන් අසාකදූමවෙදසිතයෙක් වෙතොසමඵරස්සයෙන් උපන් අසාකදූමවෙදනායෙක්, අතිමට වූ ඔබ්දයන්හි . . . අතිමට වූ ගන්ධයන්හි . . . අතිමට වූ රසයන්හි . . . අතිමට වූ සුප්ප්වර්ණයන්හි . . . අතිමට වූ ධර්මයන්හි ගෘහග්‍රික වූ ජවෙකසික අසාකයෙක් ජවෙකසික දූමයෙක් වෙතොසමඵරස්සයෙන් උපන් අසාකදූමවෙදසිතයෙක් වෙතොසමඵරස්සයෙන් උපන් අසාකදූමවෙදනායෙක් වේ ද, මොහු ' ගෘහග්‍රික දෙමැනිකායෝ සදෙන ' වෙත්.

989. එහි ගැනග්‍රිතලපෙක්ෂාවේ සඳහා කවරහ යන් : ලපෙක්ෂාවට කරුණු වූ රූපයන්හි ගැනග්‍රිත වූ චේතයික තේතවසානනාසානසෙක් වේතොසම්ඵසයෙන් ලපන් ලපෙක්ෂාවේදිතයෙක් වේතොසම්ඵසයෙන් ලපන් ලපෙක්ෂාවේද්නායෙක්, ලපෙක්ෂාවට කරුණු වූ ගබ්දයන්හි . . . ලපෙක්ෂාවට කරුණු වූ ගන්ධයන්හි . . . ලපෙක්ෂාවට කරුණු වූ රසයන්හි . . . ලපෙක්ෂාවට කරුණු වූ ස්ප්‍ර්ෂ්ටව්‍යයන්හි . . . ලපෙක්ෂාවට කරුණු වූ ධර්මයන්හි ගැනග්‍රිත වූ චේතයික තේතවසානනාසානසෙක් වේතොසම්ඵසයෙන් ලපන් ලපෙක්ෂාවේදිතයෙක් වේතොසම්ඵසයෙන් ලපන් ලපෙක්ෂාවේද්නායෙක් වේ ද, මොහු ගැනග්‍රිතලපෙක්ෂාවේ සඳහා වෙන්.

990. එහි ඔබදුම්පත් කවරහ යක් : මාගේ ආත්මය ඇතැ යි හෝ සත්‍ය වීසින් ස්ථිර වීසින් ඔහුට දුෂ්ටය උපදියි. මාගේ ආත්මය නැතැ යි හෝ සත්‍ය වීසින් ස්ථිර වීසින් ඔහුට දුෂ්ටය උපදියි. (සංඥාස්කන්ධ සම්මාන) ආත්මයෙන් (අවශ්‍යස්කන්ධ සම්මාන) ආත්මය දැනීම හෝ සත්‍ය වීසින් ස්ථිර වීසින් ඔහුට දුෂ්ටය උපදියි. ආත්මයෙන් අනාත්මය දැනීම හෝ සත්‍ය වීසින් ස්ථිර වීසින් ඔහුට දුෂ්ටය උපදියි. අනාත්මයෙන් ආත්මය දැනීම හෝ සත්‍ය වීසින් ස්ථිර වීසින් ඔහුට දුෂ්ටය උපදියි. නොහොත් යළි ඔහුට මෙබඳු දුෂ්ටයක් වෙයි : (කෙබඳු ය යත්) යමෙක් කරා කරනුයේ නම් චිත්තෙන් නම් ඒ ඒ තැන්හි දිගුකලක් කලාංශපාපකකර්මයන්ගේ විපාකය අනුභව කෙරේ නම් ඒ මේ මාගේ ආත්මය වෙයි. හෙතෙම නුපත්තේ නො වූයේ ය, හෙතෙම නුපත්තේ නො වන්නේ ය, නිත්‍ය ය, ධ්‍රැව ය, අවිපරිණාමස්වභාව ඇත්තේ යයි හෝ ඔහුට සත්‍ය වීසින් ස්ථිර වීසින් දුෂ්ටය උපදී. මොහු ඔබදුම්පත් වෙත්.

පරිකා දි.

991. එහි සප්තකෘතියයේ කවරහ යත් : කාමරාගානුයය ය, ප්‍රතිසානුයය ය, මානානුයය ය, දෂ්ට්‍යානුයය ය, වීචිකිත්සානුයය ය, හවරාගානුයය ය, අවිද්‍යානුයය යි. මොහු සප්තකෘතිය වෙත්.

992. එහි සඳහා සංයෝජනයෙන් කවරහ යන් : කාමරාගසංයෝජන ය, ප්‍රතිසංයෝජන ය, මානසංයෝජන ය, දෘෂ්ටිසංයෝජන ය, විචිකිත්සාසංයෝජන ය, භවිරාගසංයෝජන ය, අවිද්‍යාසංයෝජන යි. මොහු සඳහා සංයෝජනයෙන් යි.

993. එහි සඳහා පර්යුක්තයෙන් කවරක යන් : කාමරාගපර්යුක්තය ය, ප්‍රතිස පර්යුක්තය ය, මානපර්යුක්තය ය, දෘඪපර්යුක්තය ය, විවිකිකසාපර්යුක්තය ය, භවරාගපර්යුක්තය ය, අවිද්‍යාපර්යුක්තය ය. මොහු සඳහා පර්යුක්තයෙන් යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

994. තස්ස කතමෙ සත්ත අසභ්වතා: අසභ්වතා: හොති, අතිරිකො හොති, අනොත්තප්පි හොති, අපසංසුතො හොති, කුසිතො හොති. මුඛිකානි හොති, දුපපඤ්ඤා හොති. ඉමෙ සත්ත අසභ්වතා.

995. තස්ස කතමානි සත්ත දුච්චරිතානි: පාණාතිපාතො අදින්නාදුතං කාමෙසු මිච්ඡාචාරෙ මුසාචාරෙ පිසුනාචාරා ඵරාසාචාරා සමථප්පලාපො, ඉමානි සත්ත දුච්චරිතානි.

996. තස්ස කතමෙ සත්ත මානා: මානො අතිමානො මානානි-මානො ඕමානො අතිමානො අසමිමානො මිච්ඡාමානො. ඉමෙ සත්ත මානා:

997. තස්ස කතමා සත්ත දිට්ඨියො: ඉධෙකාදෙවො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා ඵවංවාදි හොති ඵවංදිට්ඨි. යතො ඛො හො අයං අත්තා රුපි වාතුමමහාභුතීකො මානාපෙතතිකසමභවො කායස්ස හෙද උච්ඡිජ්ජති විනස්සති න හොති පරමමරණං ඵත්තාවතා ඛො හො අයං අත්තා සමමා සමුච්ඡින්නො හොතිති. ඉතෙකෙ සතො සත්තස්ස උච්ඡිජ්ජං විනාසං විහවං පඤ්ඤාපෙනති.

තමඤ්ඤා ඵවමාන: අපි ඛො හො ඵසො අත්තා යං තං වදෙසි නෙසො නප්පිති වදුමි. නො ච ඛො හො අයං අත්තා ඵත්තාවතා සමමා සමුච්ඡින්නො හොති. අපි ඛො හො අඤ්ඤා අත්තා දිඛෙවො රුපි කාමාවචරෙ කබලිකාරහකෙවො, තං තං න ජානාසි න පස්සසි තමහං ජානාමි පස්සාමි. සො ඛො හො අත්තා යතො කායස්ස හෙද උච්ඡිජ්ජති විනස්සති න හොති පරමමරණං, ඵත්තාවතා ඛො හො අයං අත්තා සමමා සමුච්ඡින්නො හොතිති, ඉතෙකෙ සතො සත්තස්ස උච්ඡිජ්ජං විනාසං විහවං පඤ්ඤාපෙනති.

තමඤ්ඤා ඵවමාන: අපි ඛො හො ඵසො අත්තා යං තං වදෙසි නෙසො නප්පිති වදුමි. නො ච ඛො හො අයං අත්තා ඵත්තාවතා සමමා සමුච්ඡින්නො හොති අපි ඛො හො අඤ්ඤා අත්තා දිඛෙවො රුපි මනොමයො සබ්බඛිපපච්චසි අභිනිඤ්ඤො, තං තං න ජානාසි න පස්සසි, තමහං ජානාමි පස්සාමි. සො ඛො හො අත්තා යතො කායස්ස හෙද උච්ඡිජ්ජති, විනස්සති, න හොති පරමමරණං. ඵත්තාවතා ඛො හො අයං අත්තා සමමා සමුච්ඡින්නො හොතිති, ඉතෙකෙ සතො සත්තස්ස උච්ඡිජ්ජං විනාසං විහවං පඤ්ඤාපෙනති.

තමඤ්ඤා ඵවමාන: අපි ඛො හො ඵසො අත්තා යං තං වදෙසි නෙසො නප්පිති වදුමි. නො ච ඛො හො අයං අත්තා ඵත්තාවතා සමමා සමුච්ඡින්නො හොති. අපි ඛො හො අඤ්ඤා අත්තා සබ්බසො රුප-සඤ්ඤානං සමතික්කමා පථිකසඤ්ඤානං අත්ඛිකමා නානත්තසඤ්ඤානං අමුභසිකාර් අනන්තො අකාසොති අකාසානඤ්ඤායතික්කපගො තං තං න ජානාසි න පස්සසි, තමහං ජානාමි පස්සාමි. සො ඛො හො අත්තා යතො කායස්ස හෙද උච්ඡිජ්ජති, විනස්සති, න හොති පරමමරණං. ඵත්තාවතා ඛො හො අයං අත්තා සමමා සමුච්ඡින්නො හොතිති, ඉතෙකෙ සතො සත්තස්ස උච්ඡිජ්ජං විනාසං විහවං පඤ්ඤාපෙනති.

994. එහි සප්ත අසද්ධර්මයෝ කවරහ යත් : අශ්‍රාද්ධයෙක් වෙයි, අග්‍රීකයෙක් වෙයි, පාපභීරුක නො වූයෙක් වෙයි, අල්පශ්‍රැතයෙක් වෙයි, කුසිතයෙක් වෙයි, මුළුමනින්ම ඇත්තේ වෙයි, දුෂ්ප්‍රාඥයෙක් වේ. මොහු සප්තඅසද්ධර්මයෝ යි.

995. එහි සප්ත දුෂ්චරිතයෝ කවරහ යත් : ප්‍රාණසාත ය, අදත්තාදන ය, කාම මිත්‍යාවාර ය, මානාවාද ය, පිශුතච්චිත ය, පරුෂච්චිත ය, සම්ඵලාප යි. මොහු සප්ත දුෂ්චරිතයෝ යි.

996. එහි සප්ත මානායෝ කවරහ යත් : මාන ය, අභිමාන ය, මානාභිමාන ය, අචමාන ය, අධිමාන ය, අස්මිමාන ය, මිත්‍යාමාන යි. මොහු සප්ත මානායෝ යි.

997. එහි සප්තදුෂ්ටිහු කවරහ යත් : මෙලොව ඇතැම් මහණෙක් හෝ ධම්මඥෙක් හෝ මෙබඳු වාද ඇත්තේ මෙබඳු දුෂ්ටි ඇත්තේ වෙයි. හව්ත, යම් භෙයකින් රූපි වූ වාතුර්මභාග්‍රහිත වූ මාතෘපෙතකසම්භව වූ මේ ආත්මය කරජකායයාගේ බිඳීමෙන් සිද්ධ ද, වැනැපේ ද, මරණින් මත්තෙහි නො වේ ද, හව්ත, මෙතෙකින් මේ ආත්මය මොනොවට සිදුණේ වේ යයි, මෙසේ ඇතැම් කෙනෙක් විද්‍යාමාන වූ සත්ත්වයාගේ උච්ඡේදය විනාශය වීහවය පනවයි.

ඔහුට අනෙකෙක් මෙසේ කියයි : හව්ත, තෝ යමක් කියෙහි නම් තෙල ආත්මය ඇත් ම ය, තෙල නැතැ යි නො කියමි. එතෙකුදුවත් හව්ත, මේ ආත්මය මෙතෙකින් මොනොවට සිදුණේ නො වෙයි. හව්ත, දිව්‍ය වූ රූපි වූ කාමාවචර වූ කවලිකාරාහාරය වළදනා අන්‍ය ආත්මයෙක් ඇත් මැ යි. එය තෝ නො දන්නෙහි ය, නො දක්නෙහි ය, එය මම දනිමි දක්මි. හව්ත, ඒ මේ ආත්මය යම් භෙයකින් කරජකායයාගේ භෙදයෙන් සිද්ධ ද, වැනැපේ ද, මරණින් මත්තෙහි නො වේ ද, හව්ත, මෙතෙකින් මේ ආත්මය මොනොවට සිදුණේ වේ යයි මෙසේ ඇතැම් කෙනෙක් විද්‍යාමාන වූ සත්ත්වයාගේ උච්ඡේදය විනාශය වීහවය පනවයි.

ඔහුට අනෙකෙක් මෙසේ කියයි : හව්ත, තෝ යමක් කියෙහි නම් තෙල ආත්ම ඇත් ම ය, තෙල නැතැ යි නො කියමි, එතෙකුදුවත් හව්ත, මේ ආත්මය මෙතෙකින් මොනොවට සිදුණේ නො වෙයි. හව්ත, දිව්‍ය වූ රූපි වූ (ධ්‍යාන) මනසින් නිපත් හැම අභපසභ ඇති පරිපූර්ණ ඉන්ද්‍රිය ඇති අන්‍ය ආත්මයෙක් ඇත් මැ යි. එය තෝ නො දන්නෙහි ය, නො දක්නෙහි ය, එය මම දනිමි, දක්මි. හව්ත, ඒ මේ ආත්මය යම් භෙයකින් භරිටයාගේ භෙදයෙන් සිද්ධ ද, වැනැපේ ද, මරණින් මත්තෙහි නො වේ ද, මෙතෙකින් හව්ත, මේ ආත්මය මොනොවට සිදුණේ වේ යයි මෙසේ ඇතැම් කෙනෙක් විද්‍යාමාන වූ සත්ත්වයාගේ උච්ඡේදය විනාශය වීහවය පනවයි.

ඔහුට අනෙකෙක් මෙසේ කියයි : හව්ත, තෝ යමක් කියෙහි නම් තෙල ආත්මය ඇත් ම ය, තෙල නැතැ යි නො කියමි, එතෙකුදුවත් හව්ත, මේ ආත්මය මෙතෙකින් මොනොවට සිදුණේ නො වෙයි, හව්ත, සර්වප්‍රකාරයෙන් රූපසංඤ්චින්ගේ ඉක්මවීමෙන් ප්‍රතිසංඤ්චින්ගේ අස්තභිගමයෙන් නානාත්වසංඤ්චින්ගේ නො මෙනෙහි කිරීමෙන් 'ආකාශය අනන්ත ය' යි ආකාශානුච්ඡාදකත්වයට පැමිණි අන්‍ය ආත්මයෙක් ඇත. එය තෝ නො දන්නෙහි ය, නො දක්නෙහි ය, එය මම දනිමි, දක්මි, හව්ත, ඒ ආත්මය යම් භෙයකින් භරිටයාගේ භෙදයෙන් සිද්ධ ද වැනැපේද, මරණින් මත්තෙහි නො වේද, මෙතෙකින් හව්ත, මේ ආත්මය මොනොවට සිදුණේ වේ යයි මෙසේ ඇතැම් කෙනෙක් විද්‍යාමාන වූ සත්ත්වයාගේ උච්ඡේදය විනාශය වීහවය පනවයි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

තමඤ්ඤා ඵචමාහ: අපච්චි බො හො ඵසො අත්තා යං තුං වදෙයි නෙසො නාපච්චි වදුමි. නො ව බො හො අයං අත්තා ඵත්තාවතා සමමා සමුච්චිනො හොති. අපච්චි බො හො අඤ්ඤා අත්තා සබ්බසො අකාසානඤ්ඤායතනං සමච්චිකකමම අත්තනං විඤ්ඤාණනාති විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනුපගො, තං තුං න ජානාසි න පසාසි තමහං ජානාමි පසාමි. සො බො හො අත්තා යතො කායසං හෙදා උච්ඡිජ්ජති විනසාති න හොති පරමමරණං, ඵත්තාවතා බො හො අයං අත්තා සමමා සමුච්චිනො හොතිති, ඉදෙකෙ සතො සත්තසං උච්චිදං විනාසං විහවං පඤ්ඤාපෙනති.

තමඤ්ඤා ඵචමාහ: අපච්චි බො හො ඵසො අත්තා යං තුං වදෙයි නෙසො නාපච්චි වදුමි. නො ව බො හො අයං අත්තා ඵත්තාවතා සමමා සමුච්චිනො හොති. අපච්චි බො හො අඤ්ඤා අත්තා සබ්බසො විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනං සමච්චිකකමම නාපච්චි කිඤ්චිති අකිඤ්චිඤ්ඤායතනුපගො, තං තුං න ජානාසි න පසාසි, තමහං ජානාමි පසාමි. සො බො හො අත්තා යතො කායසං හෙදා උච්චිජ්ජති විනසාති න හොති පරමමරණං. ඵත්තාවතා බො හො අයං අත්තා සමමා සමුච්චිනො හොතිති, ඉදෙකෙ සතො සත්තසං උච්චිදං විනාසං විහවං පඤ්ඤාපෙනති.

තමඤ්ඤා ඵචමාහ: අපච්චි බො හො ඵසො අත්තා යං තුං වදෙයි නෙසො නාපච්චි වදුමි. නො ව බො හො අයං අත්තා ඵත්තාවතා සමමා සමුච්චිනො හොති. අපච්චි බො හො අඤ්ඤා අත්තා සබ්බසො අකිඤ්චිඤ්ඤායතනං සමච්චිකකමම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනුපගො, තං තුං න ජානාසි න පසාසි, තමහං ජානාමි පසාමි. සො බො හො අත්තා යතො කායසං හෙදා උච්චිජ්ජති විනසාති න හොති පරමමරණං. ඵත්තාවතා බො හො අයං අත්තා සමමා සමුච්චිනො හොතිති ඉදෙකෙ සතො සත්තසං උච්චිදං විනාසං විහවං පඤ්ඤාපෙනති. ඉමෙ සත්ත දිට්ඨියො.

සත්තකං.

998. තත්ථ කතමාති අට්ඨ කිලෙඝවජ්ඣති : ලොහො දෙසො මොහො මානො දිට්ඨි විචිකිච්ඡා ජිනං උඤ්චවං. ඉමාති අට්ඨ කිලෙඝවජ්ඣති.

999. තත්ථ කතමාති අට්ඨ කුසිතවජ්ඣති : ඉධ භික්ඛුනා කමමං කාතබ්බං හොති, තස්ස ඵචං හොති: කමමං බො මෙ කාතබ්බං භවිස්සති. කමමං බො පන මෙ කාරෙන්නාසං කායො කිලුමිස්සති, හඤ්ඤං නිපජ්ජාමිති සො නිපජ්ජති න විරියං අරහති අප්පත්තසං පතඨියා අනගිගතස්ස අගිගමාය අපච්චිකතස්ස සච්ඡිකිරියාය. ඉදං පඨමං කුසිතවජ්ඣ.

පුන ව පරං භික්ඛුනා කමමං කතං හොති. තස්ස ඵචං හොති : අහං බො කමමං අකාසිං, කමමං බො පන මෙ කාරෙන්නාසං කායො කිලුනොනා හඤ්ඤං නිපජ්ජාමිති සො නිපජ්ජති. න විරියං අරහති අප්පත්තසං පතඨියා, අනගිගතස්ස අගිගමාය, අපච්චිකතස්ස සච්ඡිකිරියාය. ඉදං දුතියං කුසිතවජ්ඣ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

ඔහුට අනෙකෙක් මෙසේ කියයි : හවත, තෝ යමක් කියෙහි ද, තෙල ආත්මය ඇත, 'තෙලෙ නැතැ' යි නො කියමි. එතෙකුදුවත් හවත, මේ ආත්මය මෙතෙකින් මොනොවට සිදුණේ නො වෙයි, හවත, සර්වප්‍රකාරයෙන් අකාසානඤ්චායතනය ඉක්මවා 'විඤ්ඤාන අනන්ත ය' යි විඤ්ඤානඤ්චායතනයට පැමිණි අනා ආත්මයෙක් ඇත් මැ යි, එය තෝ නො දන්නෙහි ය, නො දක්නෙහි ය, එය මම දනිමි, දක්මි. හවත, ඒ ආත්මය යම් භෙයෙකින් ශරීරයාගේ හෙදයෙන් සිදේ ද, වැනැසේ ද, මරණින් මත්තෙහි නො වෙ ද, හවත, මෙතෙකින් මේ ආත්මය මොනොවට සිදුණේ වෙ යයි මෙසේ ඇතැම් කෙනෙක් විදාමාන වූ සත්ත්වයාගේ උච්ඡේදය විනාශය විභවය පනවති.

ඔහුට අනෙකෙක් මෙසේ කියයි : හවත, තෝ යමක් කියෙහි ද, තෙල ආත්මය ඇත් මැ ය 'තෙලෙ නැතැ' යි නො කියමි, එතෙකුදුවත් හවත, මේ ආත්මය මෙතෙකින් මොනොවට සිදුණේ නො වෙයි, හවත, සර්වප්‍රකාරයෙන් විඤ්ඤානඤ්චායතනය ඉක්මවා 'කිසිවක් නැතැ' යි ආකිඤ්චායතනයට පැමිණි අනා ආත්මයෙක් ඇත් මැ යි, එය තෝ නො දන්නෙහි ය, නො දක්නෙහි ය, එය මම දනිමි, දක්මි. හවත, ඒ ආත්මය යම් භෙයෙකින් ශරීරයාගේ හෙදයෙන් සිදේ ද, වැනැසේ ද, මරණින් මත්තෙහි නො වෙ ද, මෙතෙකින් හවත, මේ ආත්මය මොනොවට සිදුණේ වෙ යයි මෙසේ ඇතැම් කෙනෙක් විදාමාන වූ සත්ත්වයාගේ උච්ඡේදය විනාශය විභවය පනවති.

ඔහුට අනෙකෙක් මෙසේ කියයි : හවත, තෝ යමක් කියෙහි නම් තෙල ආත්මය ඇත් ම ය 'තෙලෙ නැතැ' යි නො කියමි. එතෙකුදුවත් හවත, මේ ආත්මය මෙතෙකින් මොනොවට සිදුණේ නො වෙයි. හවත, සර්වප්‍රකාරයෙන් ආකිඤ්චායතනය ඉක්මවා නෙවයඤ්ඤානායඤ්ඤායතනයට පැමිණි අනා ආත්මයෙක් ඇත් මැ යි. එය තෝ නො දන්නෙහි ය, නො දක්නෙහි ය, එය මම දනිමි, දක්මි. හවත, ඒ ආත්මය යම් භෙයෙකින් ශරීරයාගේ හෙදයෙන් සිදේ ද, වැනැසේ ද, මරණින් මත්තෙහි නො වෙ ද, මෙතෙකින් හවත, මේ ආත්මය මොනොවට සිදුණේ වෙ යයි මෙසේ ඇතැම් කෙනෙක් විදාමාන වූ සත්ත්වයාගේ උච්ඡේදය විනාශය පනවත්. මොහු සජ්ජානානු වෙත්.

සජ්ජක යි.

998. එහි අෂ්ට ක්ලෙශවස්තුහු කවරහ යත් : ලොභ ය, ද්වේෂ ය, මොහ ය, මාන ය, දෂ්ටි ය, විචිකිත්සා ය, ඵ්ථාන ය, ඖද්ධතා ය. මොහු අෂ්ට ක්ලෙශවස්තුහු වෙත්.

999. එහි අෂ්ට කුසිද්ධිවස්තුහු කවරහ යත් : මෙ සස්තෙහි මහණහු විසින් කළයුතු කියෙක් වෙයි, ඔහුට මෙබදු සිතෙක් වෙයි: මා විසින් කළයුතු කියෙක් වන්නේ ය, මා කිය කරන්නාහුට කය ක්ලාන්ත වෙයි. මම භොවිම් නම් මැනැවැ යි හෙතෙම වැදහොව්. නො පැමිණියහු (ධ්‍යානාදිය) ගේ පැමිණීම පිණිස අනාදිගතයා ගේ අධිගමය පිණිස ප්‍රත්‍යක්ෂ නො කළහුගේ ප්‍රත්‍යක්ෂ කිරීම පිණිස වියාරම්භ නො කෙරෙයි. මේ පළමු වැනි කුසිද්ධිවස්තු වෙයි.

තවද අනෙකෙකි : මහණහු විසින් කියෙක් කරනලද වෙයි. ඔහුට මෙබදු සිතෙක් වෙයි, මම වනාහි කියක් කෙළෙමි. මා කිය කරන්නාහුට කය ක්ලාන්ත විය. මම භොවිම් නම් මැනැවැ යි හෙතෙම හොව්. නො පැමිණියහුගේ පැමිණීම පිණිස අනාදිගත යාගේ අධිගමය පිණිස ප්‍රත්‍යක්ෂ නො කළහුගේ ප්‍රත්‍යක්ෂ කිරීම පිණිස වියාරම්භ නො කෙරෙයි. මේ දෙවැනි කුසිද්ධිවස්තු වෙයි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

පුත ව පරං භික්ඛුනා මග්ගො ගන්තබ්බො භොති, තස්ස ඵලං භොති : මග්ගො ඛො පන මෙ ගන්තබ්බො භවිස්සති. මග්ගො ඛො පන මෙ ගච්ඡන්තස්ස කායො කිලමිස්සති, භන්දුහං නිපජ්ජාමිති, සො නිපජ්ජති. න චිරිං අරහති අප්පත්තස්ස පතතියා අනඛිගතස්ස අභිගමාය අසව්ඡිකතස්ස සච්ඡිකිරියාය. ඉදං තතියං කුසිතවන්තී.

පුත ව පරං භික්ඛුනා මග්ගො ගතො භොති, තස්ස ඵලං භොති : අහං ඛො මග්ගො අගමාසිං, මග්ගො ඛො පන මෙ ගච්ඡන්තස්ස කායො කිලනොතා භන්දුහං නිපජ්ජාමිති. සො නිපජ්ජති. න චිරිං අරහති. අප්පත්තස්ස පතතියා අනඛිගතස්ස අභිගමාය අසව්ඡිකතස්ස සච්ඡිකිරියාය. ඉදං චතුත්තං කුසිතවන්තී.

පුත ව පරං භික්ඛු ගාමං වා නිගමං වා පිණ්ඩාය වරතොතා න ලහති ඥායස්ස වා පණීතස්ස වා භොජනස්ස යාවදන්තං පාරිසුරිං. තස්ස ඵලං භොති : අහං ඛො ගාමං වා නිගමං වා පිණ්ඩාය වරතොතා නාලන්තං ඥායස්ස වා පණීතස්ස වා භොජනස්ස යාවදන්තං පාරිසුරිං. තස්ස මෙ කායො කිලනොතා අකමමිසෙසුඤ්ඤා භන්දුහං නිපජ්ජාමිති. සො නිපජ්ජති, න චිරිං අරහති අප්පත්තස්ස පතතියා අනඛිගතස්ස අභිගමාය අසව්ඡිකතස්ස සච්ඡිකිරියාය. ඉදං පඤ්චමං කුසිතවන්තී.

පුත ව පරං භික්ඛු ගාමං වා නිගමං වා පිණ්ඩාය වරතොතා ලහති ඥායස්ස වා පණීතස්ස වා භොජනස්ස යාවදන්තං පාරිසුරිං. තස්ස ඵලං භොති : අහං ඛො ගාමං වා නිගමං වා පිණ්ඩාය වරතොතා අලන්තං ඥායස්ස වා පණීතස්ස වා භොජනස්ස යාවදන්තං පාරිසුරිං. තස්ස මෙ කායො කිලනොතා අකමමිසෙසුඤ්ඤා මාසාවිතං මිසෙසුඤ්ඤා භන්දුහං නිපජ්ජාමිති සො නිපජ්ජති න චිරිං අරහති අප්පත්තස්ස පතතියා අනඛිගතස්ස අභිගමාය අසව්ඡිකතස්ස සච්ඡිකිරියාය. ඉදං ඡට්ඨං කුසිතවන්තී.

පුත ව පරං භික්ඛුනො උප්පත්තො භොති අප්පමත්තකො අබ්බාධො. තස්ස ඵලං භොති : උප්පත්තො ඛො මෙ අයං අප්පමත්තකො අබ්බාධො අප්පි කප්පො, නිපජ්ජතුං. භන්දුහං නිපජ්ජාමිති සො නිපජ්ජති න චිරිං අරහති අප්පත්තස්ස පතතියා අනඛිගතස්ස අභිගමාය අසව්ඡිකතස්ස සච්ඡිකිරියාය. ඉදං සත්තමං කුසිතවන්තී.

පුත ව පරං භික්ඛු භිලානා වුට්ඨිතො භොති අචිරවුට්ඨිතො ගෙලඤ්ඤා, තස්ස ඵලං භොති : අහං ඛො භිලානා වුට්ඨිතො අචිර-වුට්ඨිතො ගෙලඤ්ඤා. තස්ස මෙ කායො දුබ්බලො අකමමිසෙසුඤ්ඤා භන්දුහං නිපජ්ජාමිති. සො නිපජ්ජති, න චිරිං අරහති, අප්පත්තස්ස පතතියා අනඛිගතස්ස අභිගමාය අසව්ඡිකතස්ස සච්ඡිකිරියාය. ඉදං අට්ඨමං කුසිතවන්තී. ඉමානි අට්ඨ කුසිතවන්තී.

1000. තත්ත කතමෙසු අට්ඨසු ලොකධම්මෙසු චිත්තස්ස පටිඝානො : ලාභෙ සාර්ථකො අලාභෙ පටිච්ඡේදො යසෙ සාර්ථකො අයසෙ පටිච්ඡේදො, පසංසාය සාර්ථකො නිශ්ඤාය පටිච්ඡේදො, සුඛෙ සාර්ථකො දුක්ඛෙ පටිච්ඡේදො, ඉමෙසු අට්ඨසු ලොකධම්මෙසු චිත්තස්ස පටිඝානො.

තවද අනෙකෙකි : මහණු විසින් මහ යායුතු වෙයි. ඔහුට මෙබඳු සිතෙක් වෙයි, මා වනාහි මහ යායුතු වෙයි, මා මහ යන්ත්‍රානුට කය ක්ලාන්ත වෙයි. මම භොවීම් නම් මැනවැ යි හෙතෙම භොවී. නො පැමිණියහුගේ පැමිණීම පිණිස අනාධිගතයාගේ අධිගමය පිණිස ප්‍රත්‍යක්ෂ නො කළහුගේ ප්‍රත්‍යක්ෂ කිරීම පිණිස වියාරම්භ නො කෙරෙයි. මේ තුන්වැනි කුසිදාවක් වෙයි.

තවද අනෙකෙකි : මහණු විසින් මහ ගියෙක් වෙයි. ඔහුට මෙබඳු සිතෙක් වෙයි. මම මහ ගියෙමි. මා මහ යන්ත්‍රානුට කය ක්ලාන්ත විය. මම භොවීම් නම් මැනවැ යි හෙතෙම භොවී. නො පැමිණියහුගේ පැමිණීම පිණිස අනාධිගතයාගේ අධිගමය පිණිස ප්‍රත්‍යක්ෂ නො කළහුගේ ප්‍රත්‍යක්ෂ කිරීම පිණිස වියාරම්භ නො කෙරෙයි. මේ සතර වැනි කුසිදාවක් වෙයි.

තවද අනෙකෙකි : මහණු තෙම ගමෙක හෝ නියම්ගමෙක හෝ පිටු පිණිස සරන්ගේ රුක්ෂ වූ හෝ ප්‍රණීත වූ හෝ භොජනයක් කැමැති තෙක් කුසපුරා නො ලබයි, ඔහුට මෙබඳු සිතෙක් වෙයි, මම වනාහි ගමෙහි හෝ නියම්ගමෙහි හෝ පිටු පිණිස සරන්ගේ රුක්ෂ වූ හෝ ප්‍රණීත වූ හෝ භොජනයක් කැමැති තෙක් කුසපුරා නො ලද්දෙමි. ඒ මාගේ කය ක්ලාන්ත විය, අකර්මණ්‍ය විය, මම භොවීම් නම් මැනවැ යි හෙතෙම භොවී. නො පැමිණියහුගේ පැමිණීම පිණිස අනාධිගතයාගේ අධිගමය පිණිස ප්‍රත්‍යක්ෂ නො කළහුගේ ප්‍රත්‍යක්ෂ කිරීම පිණිස වියාරම්භ නො කෙරෙයි. මේ පස් වැනි කුසිදාවක් වෙයි.

තවද අනෙකෙකි : මහණු තෙම ගමෙක හෝ නියම්ගමෙක හෝ පිටු පිණිස සරන්ගේ රුක්ෂ වූ හෝ ප්‍රණීත වූ හෝ භොජනයක් කැමැති තෙක් කුසපුරා ලබයි. ඔහුට මෙබඳු සිතෙක් වෙයි, මම වනාහි ගමෙහි හෝ නියම්ගමෙහි හෝ පිටු පිණිස සරන්ගේ රුක්ෂ වූ හෝ ප්‍රණීත වූ හෝ භොජනයක් කැමැති තෙක් කුසපුරා ලදිමි. ඒ මාගේ කය ක්ලාන්ත විය, අකර්මණ්‍ය විය, (තෙත්) මැඟුට පිරු කලක් වැන්න. මම භොවීම් නම් මැනවැ යි හෙතෙම භොවීයි. නො පැමිණියහුගේ පැමිණීම පිණිස අනාධිගතයාගේ අධිගමය පිණිස ප්‍රත්‍යක්ෂ නො කළහුගේ ප්‍රත්‍යක්ෂ කිරීම පිණිස වියාරම්භ නො කෙරෙයි. මේ සවැනි කුසිදාවක් වෙයි.

තවද අනෙකෙකි : මහණුට අල්පමාත්‍ර ආබාධයෙක් උපන්නේ වෙයි, ඔහුට මෙබඳු සිතෙක් වෙයි ; ' මට මේ අල්පමාත්‍ර ආබාධයෙක් උපන්නේ ය. නිදන්තට කැප ඇති, මම නිද්‍රායෙමි නම් මැනවැ ' යි. හෙතෙම නිද්‍රයි, නො පැමිණියහුගේ පැමිණීම පිණිස අනාධිගතයාගේ අධිගමය පිණිස ප්‍රත්‍යක්ෂ නො කළහුගේ ප්‍රත්‍යක්ෂ කිරීම පිණිස වියාරම්භ නො කෙරෙයි. මේ සත් වැනි කුසිදාවක් වෙයි.

තවද අනෙකෙකි : මහණු තෙම ගිලන් ව සිට ඉන් නැඟුණේ ගිලන් බැවින් නැඟී නොබෝකල් ඇතියෙක් වෙයි, ඔහුට මෙබඳු සිතෙක් වෙයි, ' මම වනාහි ගිලන් නැඟුණෙමි ගිලන් බැවින් නැඟී නොබෝකල් ඇතියෙමි, ඒ මාගේ කය දුබල ය අකර්මණ්‍ය ය, මම භොවීම් නම් මැනවැ ' යි හෙතෙම භොවීයි. නො පැමිණියහුගේ පැමිණීම පිණිස අනාධිගත යාගේ අධිගමය පිණිස ප්‍රත්‍යක්ෂ නො කළහුගේ ප්‍රත්‍යක්ෂ කිරීම පිණිස වියාරම්භ නො කෙරේ. මේ අට වැනි කුසිදාවක් වෙයි. මොහු අෂ්ටකුසිදාවක් වෙත්.

1000. එහි කවර අෂ්ටලොකධර්මයෙහි විත්තයාගේ ප්‍රතිසානය වේ ද යත් : ලාභයෙහි බලවත් රාග ය, අලාභයෙහි ප්‍රතිවිරෝධ ය, යශස්සි බලවත් රාග ය, අයශස්සි ප්‍රතිවිරෝධ ය, ප්‍රශංසායෙහි බලවත් රාග ය, නින්දයෙහි ප්‍රතිවිරෝධ ය, සුඛයෙහි බලවත් රාග ය, දුඛයෙහි ප්‍රතිවිරෝධ යයි. මේ අෂ්ටලොකධර්මයෙහි විත්තයාගේ ප්‍රතිසානය වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

1001. තත් කතමෙ අට්ඨ අනරියවොභාරා : අදිට්ඨ දිට්ඨවාදිතා අසුතෙ සුතවාදිතා අසුතෙ ඉතවාදිතා අවිඤ්ඤාතෙ විඤ්ඤාතවාදිතා දිට්ඨ අදිට්ඨවාදිතා සුතෙ අසුතවාදිතා, ඉතෙ අසුතවාදිතා, විඤ්ඤාතෙ අවිඤ්ඤාතවාදිතා. ඉමෙ අට්ඨ අනරියවොභාරා.

1002. තත් කතමෙ අට්ඨ චිත්තතා : චිත්තදිට්ඨි චිත්තඝණකපපා, චිත්තවාචා, චිත්තකමමනෙතා, චිත්තආච්ඡේදා, චිත්තවායාමො චිත්තඝණි චිත්තඝණාදි. ඉමෙ අට්ඨචිත්තතා.

1003. තත් කතමෙ අට්ඨ පුරිසදෙසා : ඉධ භික්ඛු භික්ඛුං ආපතතියා වොදෙනති නො භික්ඛු භික්ඛුති ආපතතියා වොදියමානො න සරාමි න සරාමිති අතතියාව නිබ්බේධෙති. අයං පඨමො පුරිසදෙසො.

පුන ච පරං භික්ඛු භික්ඛුං ආපතතියා වොදෙනති, සො භික්ඛු භික්ඛුති ආපතතියා වොදියමානො වොදකං යෙව පටිපථරතී. කිං චු ඛො භුග්ගං බාලග්ගං අව්‍යාතකං ගණිතෙන, භුවට්ඨි තාම මං ගණිතබ්බං මඤ්ඤසිති. අයං දුතියො පුරිසදෙසො.

පුන ච පරං භික්ඛු භික්ඛුං ආපතතියා වොදෙනති, නො භික්ඛු භික්ඛුති ආපතතියා වොදියමානො වොදකං යෙව පට්ඨාරොපෙති. ත්වට්ඨි ඛොයි ඉත්තනාමං ආපතතියා ආපනෙනා, ත්වං තාව පඨමං පටිකරොගීති අයං තුතියො පුරිසදෙසො.

පුන ච පරං භික්ඛු භික්ඛුං ආපතතියා වොදෙනති. සො භික්ඛු භික්ඛුති ආපතතියා වොදියමානො අඤ්ඤාතඤ්ඤං පටිවරතී. බහිඤ්ඤාතං අපනාමෙති. නොපඤ්ඤාතං අපනාමෙති පාඨකරොගීති. අයං චතුත්තො පුරිසදෙසො.

පුන ච පරං භික්ඛු භික්ඛුං ආපතතියා වොදෙනති. සො භික්ඛු භික්ඛුති ආපතතියා වොදියමානො සංකමජේඛි බාහා විකෙඛපකං ගණති. අයං පඤ්ඤාමො පුරිසදෙසො.

පුන ච පරං භික්ඛු භික්ඛුං ආපතතියා වොදෙනති. සො භික්ඛු භික්ඛුති ආපතතියා වොදියමානො නෙවාහං ආපනෙනාසමි න පනාහං අනාපනෙනාසමිති භුණ්ඨිභුතො සංකං විහෙතෙති. අයං ඡට්ඨො පුරිසදෙසො.

පුන ච පරං භික්ඛු භික්ඛුං ආපතතියා වොදෙනති. නො භික්ඛු භික්ඛුති ආපතතියා වොදියමානො අනාදිසිතො සංකං, අනාදිසිතො වොදකං, සාපතතිකොච යෙන කාමං පකාමති. අයං සතතමො පුරිසදෙසො.

පුන ච පරං භික්ඛු භික්ඛුං ආපතතියා වොදෙනති. සො භික්ඛු භික්ඛුති ආපතතියා වොදියමානො ඵම්මාහ : කිං චු ඛො භුග්ගො ආග්ගනෙතා අභිබාලො මගි බ්‍රාහ්මිණ, ඉද්දනාහං සික්ඛං පට්ටකාය භිනායාවත්තංගමිති. සො සික්ඛං පට්ටකාය භිනායාවත්තංගමිති ඵම්මාහ : 'ඉද්දති ඛො භුග්ගො ආග්ගනෙතා අත්තමිතා හොථා'ති. අයං අට්ඨමො පුරිසදෙසො. ඉමෙ අට්ඨ පුරිසදෙසා.

1001. එහි අර්ථය අනායාසවිභාගයේ කවරහ යන්න : අදර්ශයෙහි දර්ශවාදී බව ය, අශ්‍රැතයෙහි ශ්‍රැතවාදී බව ය, අප්‍රිතයෙහි ප්‍රිතවාදී බව ය, අවිඤ්ඤයෙහි විඤ්ඤවාදී බව ය, දර්ශයෙහි අදර්ශවාදී බව ය, ශ්‍රැතයෙහි අශ්‍රැතවාදී බව ය, ප්‍රිතයෙහි අප්‍රිතවාදී බව ය, විඤ්ඤයෙහි අවිඤ්ඤවාදී බව යි. මොහු අර්ථ අනායාසවිභාගයේ යි.

1002. එහි අර්ථය මාර්ගාත්මකයේ කවරහ යන්න : මාර්ගාදර්ශී ය, මාර්ගාසංකල්ප ය, මාර්ගාවිභාග ය, මාර්ගාකර්මාන්ත ය, මාර්ගාආර්ථීය ය, මාර්ගාව්‍යායාම ය, මාර්ගාස්මෘතිය ය, මාර්ගාසමාධි යි. මොහු අර්ථ මාර්ගාත්මකයේ යි.

1003. එහි අර්ථය පුරුෂදෙවියන්ගේ කවරහ යන්න : මෙ සස්තනෙහි මහණෙකු මහණකට ඇවැත්මින් වොදනා කෙරෙහි. ඒ මහණ තෙම මහණුන් වීසින් ඇවැත්මින් වොදනා කරනු ලබන්නේ නො සිඟි කෙරෙමි, නො සිඟි කෙරෙමි නො සිඟියෙන් ම මිඳෙයි. මේ පළමු වැනි පුරුෂදෙවියන් වෙයි.

තවද අනෙකකි : මහණෙකු මහණකට ඇවැත්මින් වොදනා කෙරෙහි. ඒ මහණ තෙම මහණුන් වීසින් ඇවැත්මින් වොදනා කරනු ලබන්නේ ' බොළඳ වූ අව්‍යක්ෂ වූ කාගේ කථායෙන් කීම ? තො ද මා කියයුත්තකු කොට හඟනෙහි ද ' යි වොදකයාගේ ම පටහැනි වෙයි. මේ දෙ වැනි පුරුෂදෙවියන් වෙයි.

තවද අනෙකකි : මහණෙකු මහණකට ඇවැත්මින් වොදනා කෙරෙහි. ඒ මහණ තෙම මහණුන් වීසින් ඇවැත්මින් වොදනා කරනු ලබන්නේ ' තො ද මේ නම් ඇවැත්මට පැමිණියෙහි, තෝ පළමු කොට පිළියම් කරව ' යි වොදකයාගේ ම ප්‍රත්‍යාපරොපණය කෙරේ. මේ තුන් වැනි පුරුෂදෙවියන් වෙයි.

තවද අනෙකකි : මහණෙකු මහණකට ඇවැත්මින් වොදනා කෙරෙහි. ඒ මහණ තෙම මහණුන් වීසින් ඇවැත්මින් වොදනා කරනු ලබන්නේ අනෙකකින් අනෙකක් පිළි සොයයි. කරාව බැහැරව නමයි. කොපයක් ද්වේෂයක් නො සතුටක් පහළ කෙරේ. මේ සතර වැනි පුරුෂදෙවියන් වෙයි.

තවද අනෙකකි : මහණෙකු මහණකට ඇවැත්මින් වොදනා කෙරෙහි. ඒ මහණ තෙම මහණුන් වීසින් ඇවැත්මින් වොදනා කරනු ලබන්නේ සහ මැද අත් සලමින් කරා කෙරෙයි. මේ පස් වැනි පුරුෂදෙවියන් වෙයි.

තවද අනෙකකි : මහණෙකු මහණකට ඇවැත්මින් වොදනා කෙරෙහි. ඒ මහණ තෙම මහණුන් වීසින් ඇවැත්මින් වොදනා කරනු ලබන්නේ ' මම නො ම අවන්මි, යළි මම නො අවන්තෙමි නො වෙමි ' තුෂ්ණිමිභූත ව සභිසයා වෙහෙසයි. මේ ස වැනි පුරුෂදෙවියන් වෙයි.

තවද අනෙකකි : මහණෙකු මහණකට ඇවැත්මින් වොදනා කෙරෙහි. ඒ මහණ තෙම මහණුන් වීසින් ඇවැත්මින් වොදනා කරනු ලබන්නේ සභිසයා අනාදර කොට වොදකයා අනාදර කොට සාපත්තික ව ම කැමැති තැනෙක යේ. මේ සත් වැනි පුරුෂදෙවියන් වෙයි.

තවද අනෙකකි : මහණෙකු මහණකට ඇවැත්මින් වොදනා කෙරෙහි. ඒ මහණ තෙම මහණුන් වීසින් ඇවැත්මින් වොදනා කරනු ලබන්නේ මෙසේ කියයි : ' ඇවැත්නි, මුඛ වහන්සේ මා කෙරෙහි කුමට ඉතා දැඩි ව (පමණ ඉක්ම) ව්‍යාපෘතවඩු ද ? දන් මම ශික්ෂාප්‍රත්‍යායානාය කොට ගිහි බවට පෙරළෙමි ' යි. හෙතෙම ශික්ෂාප්‍රත්‍යායානාය කොට ගිහි ව මෙසේ කියයි : ' ඇවැත්නි, දන් මුඛ වහන්සේ සතුටුසිතැනි වඩු ' යයි. මේ අට වැනි පුරුෂදෙවියන් වෙයි. මොහු අර්ථ පුරුෂදෙවියන් යි.

1004. තත්ථ කතමෙ අට්ඨ අසඤ්ඤිවාදා: රුපි අත්තා භොති අරේගො පරමමරණාති අසඤ්ඤිති නං පඤ්ඤාපෙනති. අරුපි අත්තා -පෙ- රුපි ච අරුපි ච -පෙ- නෙවරුපි නාරුපි -පෙ- අත්තවා අත්තා භොති අරේගො පරමමරණාති අසඤ්ඤිති නං පඤ්ඤාපෙනති. අනන්තවා අත්තා භොති අරේගො පරමමරණාති. අසඤ්ඤිති නං පඤ්ඤාපෙනති. අත්තවා ච අනන්තවා ච අත්තා භොති අරේගො පරමමරණාති අසඤ්ඤිති නං පඤ්ඤාපෙනති. නෙවන්තවා නානන්තවා අත්තා භොති අරේගො පරමමරණාති අසඤ්ඤිති නං පඤ්ඤාපෙනති. ඉමෙ අට්ඨ අසඤ්ඤිවාදා.

1005. තත්ථ කතමෙ අට්ඨ නෙවසඤ්ඤි නාසඤ්ඤිවාදා: රුපි අත්තා භොති අරේගො පරමමරණාති නෙවසඤ්ඤි නාසඤ්ඤිති නං පඤ්ඤාපෙනති. අරුපි අත්තා භොති අරේගො පරමමරණාති නෙවසඤ්ඤි නාසඤ්ඤිති නං පඤ්ඤාපෙනති. රුපි ච අරුපි ච අත්තා භොති අරේගො පරමමරණාති නෙවසඤ්ඤි නාසඤ්ඤිති නං පඤ්ඤාපෙනති. නෙව රුපි නාරුපි අත්තා භොති අරේගො පරමමරණාති නෙවසඤ්ඤි නාසඤ්ඤිති නං පඤ්ඤාපෙනති. අත්තවා අත්තා භොති අරේගො පරමමරණාති නෙවසඤ්ඤි නාසඤ්ඤිති නං පඤ්ඤාපෙනති. අනන්තවා අත්තා භොති අරේගො පරමමරණාති නෙවසඤ්ඤි නාසඤ්ඤිති නං පඤ්ඤාපෙනති. අත්තවා ච අනන්තවා ච අත්තා භොති අරේගො පරමමරණාති නෙවසඤ්ඤි නාසඤ්ඤිති නං පඤ්ඤාපෙනති. නෙවන්තවා නානන්තවා අත්තා භොති අරේගො පරමමරණාති නෙවසඤ්ඤි නාසඤ්ඤිති නං පඤ්ඤාපෙනති. ඉමෙ අට්ඨ නෙවසඤ්ඤි නාසඤ්ඤිවාදා.

අට්ඨකං.

1006. තත්ථ කතමාති නව ආභාතවජ්ඣති: අනන්තං මෙ අවරිති ආභාතො ජායති. අනන්තං මෙ වරතීති ආභාතො ජායති. අනන්තං මෙ චරිත්තනීති ආභාතො ජායති. පියස්ස මෙ මනාපස්ස අනන්තං අවරි, අනන්තං චරති, අනන්තං චරිත්තනීති. ආභාතො ජායති. අප්පියස්ස මෙ අමනාපස්ස අන්තං අවරි, අන්තං චරති, අන්තං චරිත්තනීති ආභාතො ජායති. ඉමාති නව ආභාතවජ්ඣති.

1007. තත්ථ කතමාති නව පුරිසමුලාති: කොට්ඨො මකෙට්ඨො ඉස්සා මච්ඡරිසං මායා සාදෙය්සං මුත්තාවාදො පාපිච්ඡතා ඕච්ඡාදිට්ඨි ඉමාති නව පුරිසමුලාති.

1008. තත්ථ කතමෙ නවවිධා මානා: සෙය්සස්ස සෙය්සාභමසමීති මානො, සෙය්සස්ස සද්දිසො භමසමීති මානො, සෙය්සස්ස භිනො භමසමීති මානො, සද්දිසස්ස සෙය්සා භමසමීති මානො, සද්දිසස්ස භිනො භමසමීති මානො, භිනස්ස සෙය්සා භමසමීති මානො, භිනස්ස සද්දිසො භමසමීති මානො, භිනස්ස භිනො භමසමීති මානො. ඉමෙ නවවිධා මානා.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

1004. එහි අෂ්ට අසංච්චාදයෝ කවරහ යත් : ආත්මය රූප ඇත්තේ වෙයි, මරණින් මත්තෙහි නිත්‍ය වේ යැ යි ද, ඒ ආත්මය අසංච්චි යැ යි ද පනවති. ආත්මය රූප නැත්තේ වෙයි . . . රූප ඇත්තේ ද රූප නැත්තේ ද වෙයි . . . නො ම රූප ඇත්තේ නො ද රූප නැත්තේ වෙයි . . . ආත්මය අනන්තවත් වෙයි, මරණින් මත්තෙහි නිත්‍ය වේ යැ යි ද ඒ ආත්මය අසංච්චි යැ යි ද පනවති. ආත්මය අනන්තවත් වෙයි, මරණින් මත්තෙහි නිත්‍ය වේ යැ යි ද, එය අසංච්චි යැ යි ද පනවති. ආත්මය අන්තවත් ද අනන්ත වත් ද වෙයි, මරණින් මත්තෙහි නිත්‍ය වේ යැ යි ද එය අසංච්චි යැ යි ද පනවති. ආත්මය නො ම අන්තවත් නොද අනන්තවත් වෙයි, මරණින් මත්තෙහි නිත්‍ය වේ යැ යි ද එය අසංච්චි යැ යි ද පනවත්. මොහු අෂ්ට අසංච්චාදයෝ යි.

1005. එහි අෂ්ට නෛවසංච්චිනාසංච්චාදයෝ කවරහ යත් : ආත්මය රූපවත් වෙයි. මරණින් මතු නිත්‍ය වේ යැ යි ද, එය නෛවසංච්චිනාසංච්චි යැ යි ද පනවති, ආත්මය අරූපි වෙයි, මරණින් මතු නිත්‍ය වේ යැ යි ද, එය නෛවසංච්චිනාසංච්චි යැ යි ද පනවති, ආත්මය රූපිත් අරූපිත් වෙයි. මරණින් මතු නිත්‍ය වේ යැ යි ද එය නෛවසංච්චි නාසංච්චි යැ යි ද පනවති. ආත්මය නෛවරූපිනාරූපි වෙයි. මරණින් මතු නිත්‍ය වේ යැ යි ද, එය නෛවසංච්චිනාසංච්චි යැ යි ද පනවති. ආත්මය අන්තවත් වෙයි, මරණින් මතු නිත්‍ය වේ යැ යි ද, එය නෛවසංච්චිනාසංච්චි යැ යි ද පනවති. ආත්මය අන්තවත් නො වෙයි, මරණින් මතු නිත්‍ය වේ යැ යි ද, එය නෛවසංච්චිනාසංච්චි යැ යි ද පනවති. ආත්මය අන්තවත් ද අනන්තවත් ද වෙයි, මරණින් මතු නිත්‍ය වේ යැ යි ද, එය නෛවසංච්චිනාසංච්චි යැ යි ද පනවති. ආත්මය නො ම අන්තවත් නොද අනන්තවත් වෙයි. මරණින් මතු නිත්‍ය වේ යැ යි ද, එය නෛවසංච්චිනාසංච්චි යැ යි ද පනවත්. මොහු අෂ්ට නෛවසංච්චිනාසංච්චාදයෝ යි.

අෂ්ටක යි.

1006. එහි නව ආසාතවස්තුහු කවරහ යත් : මට අනර්ථයක් කෙළේ යැ යි ආසාතයෙන් උපදී. මට අනර්ථයක් කෙරේ යැ යි ආසාතයෙන් උපදියි. මට අනර්ථයක් කරන්නේ යැ යි ආසාතයෙන් උපදියි. මාගේ ප්‍රියමිත්‍යාපයහට අනර්ථයක් කෙළේ ය, අනර්ථයක් කෙරෙයි, අනර්ථයක් කරන්නේ යැ යි ආසාතයෙන් උපදියි. මාගේ අප්‍රිය අමිත්‍යාපයහට අර්ථයක් කෙළේ ය, අර්ථයක් කෙරෙයි, අර්ථයක් කරන්නේ යැ යි ආසාතයෙන් උපදී. මොහු නව ආසාතවස්තුහු වෙත්.

1007. එහි නව පුරුෂමලයෝ කවරහ යත් : ශ්‍රෝධ ය, මතු බව ය. ඊෂ්ඨා ය, මාත්ස්‍යඨ ය, මායා ය, ශබ් බව ය, මාෂාවාද ය, පාපෙච්ඡතා ය, මීර්ශාදෂ්ටි යි. මොහු නව පුරුෂමලයෝ යි.

1008. එහි නවච්චි මානසෝ කවරහ යත් : මම ශ්‍රෙෂ්ඨයහට ශ්‍රෙෂ්ඨයෙමි යන මාන ය, මම ශ්‍රෙෂ්ඨයහට සදශයෙමි යන මාන ය, මම ශ්‍රෙෂ්ඨයහට භීතයෙමි යන මාන ය, මම සදශයහට ශ්‍රෙෂ්ඨයෙමි යන මාන ය, මම සදශයහට සදශයෙමි යන මාන ය, මම සදශයහට භීතයෙමි යන මාන ය, මම භීතයහට ශ්‍රෙෂ්ඨයෙමි යන මාන ය, මම භීතයහට සදශයෙමි යන මාන ය, මම භීතයහට භීතයෙමි යන මාන යි. මොහු නවච්චි මානසෝ යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

1009. තත් කතමෙ නච තණ්හාමූලකා ධර්මා: තණ්හං පට්ඨං පරිසෙසනා, පරිසෙසනං පට්ඨං ලාභො, ලාභං පට්ඨං විනිව්ජයො, විනිව්ජයං පට්ඨං ඡන්දරුගො, ඡන්දරුගං පට්ඨං අජේඛාසානං, අජේඛාසානං පට්ඨං පරිඤ්ඤා, පරිඤ්ඤං පට්ඨං මච්ඡරියං, මච්ඡරියං පට්ඨං ආරක්ඛා, ආරක්ඛාසිකරණං දණ්ඩාදුනසත්ථාදුනකලහවිග්ගහ විවාදකුචංකුචංපෙසුඤ්ඤාසුභවාදා, අනෙකෙ පාපකා අකුසලා ධර්මා සම්භවන්ති. ඉමෙ නච තණ්හාමූලකා ධර්මා.

1010. තත් කතමානි නච ඉඤ්ජිතානි: 'අසමි'ති ඉඤ්ජිතමෙතං 'අභමසමි'ති ඉඤ්ජිතමෙතං, 'අසමභමසමි'ති ඉඤ්ජිතමෙතං, 'භවිස්ස'නති ඉඤ්ජිතමෙතං, 'රුපි භවිස්ස'නති ඉඤ්ජිතමෙතං, 'අරුපි භවිස්ස'නති ඉඤ්ජිතමෙතං, 'සඤ්ඤි භවිස්ස'නති ඉඤ්ජිතමෙතං, 'අසඤ්ඤි භවිස්ස'නති ඉඤ්ජිතමෙතං, 'නෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤි භවිස්ස'නති ඉඤ්ජිතමෙතං. ඉමානි නච ඉඤ්ජිතානි.

1011. තත් කතමානි නච මඤ්ඤිතානි--පෙ-නච එඤ්ජිතානි--පෙ-නච පපඤ්ඤිතානි--පෙ-නච සඛිතානි: 'අසමි'ති සඛිතමෙතං, 'අභමසමි'ති සඛිතමෙතං, 'අසමභමසමි'ති සඛිතමෙතං, 'භවිස්ස'නති සඛිතමෙතං, 'රුපි භවිස්ස'නති සඛිතමෙතං, 'අරුපි භවිස්ස'නති සඛිතමෙතං, 'සඤ්ඤි භවිස්ස'නති සඛිතමෙතං, 'අසඤ්ඤි භවිස්ස'නති සඛිතමෙතං, 'නෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤි භවිස්ස'නති සඛිතමෙතං. ඉමානි නච සඛිතානි.

නවකං.

1012. තත් කතමානි දස කිලෙසවඤ්ඤිතී: ලොභො දෙවො මොභො මානො දිට්ඨි විචිකිච්ඡා පිනං උද්ධචං අභිරිකං අනොත්තප්පං, ඉමානි දස කිලෙසවඤ්ඤිතී.

1013. තත් කතමානි දස ආභාතවඤ්ඤිතී: අනන්තං මෙ අවරීති ආභාතො ජායති, අනන්තං මෙ වරතීති ආභාතො ජායති, අනන්තං මෙ චරිස්සතීති ආභාතො ජායති, පියස්ස මෙ මනාපස්ස අනන්තං අවරි අනන්තං වරති අනන්තං චරිස්සතීති ආභාතො ජායති, අපපියස්ස මෙ අමනාපස්ස අන්තං අවරි අන්තං වරති අන්තං චරිස්සතීති ආභාතො ජායති, අධ්මානෙ වා පන ආභාතො ජායති, ඉමානි දස ආභාතවඤ්ඤිතී.

1014. තත් කතමෙ දස අකුසලකම්මපථා: පාණාතිපාතො අදින්නාදනං කාමෙසු මිච්ඡාචාරෙ ඉසාචාදෙ පිසුනාචාචා ඵරාසාචාචා සම්මප්පලාපො අභිජ්ඣා ව්‍යාපාදෙ මිච්ඡාදිට්ඨි, ඉමෙ දස අකුසල කම්මපථා.

1015. තත් කතමානි දස සඤ්ඤාප්තානි: කාමරුග්ගසඤ්ඤාප්තං, පටිඝ්ඤාප්තං, මානසඤ්ඤාප්තං, දිට්ඨිසඤ්ඤාප්තං, විචිකිච්ඡා-සඤ්ඤාප්තං, සීලබ්ධපරමාසනසඤ්ඤාප්තං, භවරාග්ගසඤ්ඤාප්තං, ඉත්තාසඤ්ඤාප්තං, මච්ඡරියසඤ්ඤාප්තං, අවිජ්ජාසඤ්ඤාප්තං, ඉමානි දස සඤ්ඤාප්තානි.

1016. තත්ත්ව කතමෙ දස මිව්තතා : මිව්තදිව්ඪි මිව්තසඛිකපො : මිව්තවාචා මිව්තකම්මකො මිව්තආච්චො මිව්තවායාමො මිව්තසති මිව්තමාධි මිව්තඤ්ඤං මිව්තවිමුතති, ඉමෙ දස මිව්තතා.

1017. තත්ත්ව කතමා දසවඤ්චකා මිව්තදිව්ඪි : නත්ති දිනතං, නත්ති සිරිධං, නත්ති හුතං, නත්ති සුකට්ඨකකවානං කම්මානං ඵලං විපාකො, නත්ති අයං ලොකො, නත්ති පරො ලොකො, නත්ති මාතා, නත්ති පිතා, නත්ති සත්තා ඕපපාතිකා, නත්ති ලොකෙ සමණවුහමණා සම්මහත්තා සම්මං පටිපත්තා යෙ ඉමඤ්ච ලොකං පරඤ්ච ලොකං සයං අභිඤ්ඤා සම්මිකතා පච්චෙදෙනති, අයං දසවඤ්චකා මිව්තදිව්ඪි.

1018. තත්ත්ව කතමා දසවඤ්චකා අනතඤ්ඤාසිකා දිව්ඪි : සසසනො ලොකොති වා, අසසනො ලොකොති වා අනතවා ලොකොති වා අනතතවා ලොකොති වා, තං ජිවං තං සරීරනති වා, අඤ්ඤං ජිවං අඤ්ඤං සරීරනති වා, හොති තථාගතො පරමමරණාති වා, න හොති තථාගතො පරමමරණාති වා, හොති ච න හොති ච තථාගතො පරමමරණාති වා, නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරමමරණාති වා, අයං දසවඤ්චකා අනතඤ්ඤාසිකා දිව්ඪි.

දසකං.

1019. තත්ත්ව කතමාති අට්ඨාරස තණ්හාවිච්චිතාති අජකිතතිකසං උපාදා : අසමිති හොති, ඉන්ධ්‍යමිති හොති, ඵලසමිති හොති, අඤ්ඤා-ථාසමිති හොති, භවිස්සනති හොති, ඉන්ධං භවිස්සනති හොති. ඵලං භවිස්සනති හොති. අඤ්ඤාථා භවිස්සනති හොති, අසමිති¹ හොති, සතසමිති² හොති, සිගනති හොති, ඉන්ධං සිගනති හොති, ඵලං සිගනති හොති, අඤ්ඤාථා සිගනති හොති, අපාහං සිගනති හොති, අපාහං ඉන්ධං සිගනති හොති, අපාහං ඵලං සිගනති හොති, අපාහං අඤ්ඤාථා සිගනති හොති.

කථඤ්ච අසමිති හොති : කඤ්චි ධම්මං අනවිකාරිං කරිත්වා රූපං වෙදහං සඤ්ඤං සංඛාරෙ විඤ්ඤාණං අසමිති ජන්දං පටිලහති. අසමිති මාහං පටිලහති අසමිති දිව්ඪිං පටිලහති. තසමිං සත් ඉමාති පපඤ්චි-තාති හොනති : ඉන්ධ්‍යමිති වා ඵලසමිති වා අඤ්ඤාථාසමිති වා.

කථඤ්ච ඉන්ධ්‍යමිති හොති : ඛතියොසමිති වා වුහමණොසමිති වා වෙසොසමිති වා සුද්දොසමිති වා ගහට්ඨොසමිති වා පබ්බජිතොසමිති වා දෙවොසමිති වා මනුස්සොසමිති වා රූපිසමිති වා අරූපිසමිති වා සඤ්ඤාසමිති වා අසඤ්ඤාසමිති වා නෙවනඤ්ඤාසමිති වා, ඵලං ඉන්ධ්‍යමිති හොති.

1. සමිති - සිරිමු.

2. අසමිති - සිරිමු, සතසමිති - මජ්ඣං, සතා.

1016. එහි දශ මාර්ගවලින් කවර හයක් : මාර්ගදෘෂ්ටි ය, මාර්ගසංකල්ප ය, මාර්ගවාක් ය, මාර්ගාකර්මාන්ත ය, මාර්ගාදීව ය, මාර්ගව්‍යායාම ය, මාර්ගස්මෘති ය, මාර්ගසමාධි ය, මාර්ගඤ්ඤා ය, මාර්ගවිමුක්ති යි. මොහු දශ මාර්ගවලින් යි.

1017. එහි දශ වස්තුකමාර්ගදෘෂ්ටි කවර යත් : දුන්දයෙහි විපාක නැත, සුදුනලදු යෙහි විපාක නැත, භවනලදුයෙහි විපාක නැත, සුකෘත්‍යුෂ්කෘත්කර්මයන්ගේ ඵල විපාක නැත, මෙලොව නැත, පරලොව නැත, මව් නැත, පියා නැත, ඔපපාතිකයන්ත්වයෙන් නැත. ලොව යම් කෙනෙක් මෙලොවත් පරලොවත් තුළ ම දැන ප්‍රත්‍යක්ෂ කොට ප්‍රකාශ කෙරෙත් නම්, එබඳු සමාග්‍රහණ වූ සමාන්තරවත්ත වූ ශ්‍රමණමාර්ගය කෙනෙක් නැතැ යි. මේ දශ වස්තුකමාර්ගදෘෂ්ටි වේ.

1018. එහි දශවස්තුක අත්තග්‍රාහිකදෘෂ්ටි කවර යත් : ලොකය ශාශ්වතය යි හෝ ලොකය අශාශ්වතය යි හෝ ලොකය අන්තවත් යැ යි හෝ ලොකය අන්තවත් යැ යි හෝ එ මැ ජීව ය එ මැ ඔරිර යැ යි හෝ ජීවය අනෙකක, ඔරිරය අනෙකකැ යි හෝ, සත්ත්ව තෙමේ මරණින් මතු වෙයි හෝ, සත්ත්ව තෙමේ මරණින් මතු නො වෙයි හෝ, සත්ත්ව තෙමේ මරණින් මතු වන්නේත් නො වන්නේත් වේ යැ යි හෝ සත්ත්ව තෙමේ මරණින් මතු නො ම වෙයි නො වන්නේ නො වෙයි හෝ යි. මේ දශවස්තුක අත්තග්‍රාහිකදෘෂ්ටි වේ.

දශක යි.

1019. එහි ආධ්‍යාත්මිකපඤ්චස්කන්ධය නිසා පවත්නා අටළොස් තෘෂ්ණාවිවර්තයන් කවර හයක් : (මම) 'වෙමි' (තෘෂ්ණාව) වෙයි, 'මේ ප්‍රකාර වෙමි' තෘෂ්ණා වෙයි, 'මෙසේ වෙමි' තෘෂ්ණාව වෙයි, 'අන් ප්‍රකාරයෙකින් වෙමි' තෘෂ්ණා වෙයි, (මම) 'වන්නෙමි' තෘෂ්ණා වෙයි, 'මේ ප්‍රකාරයෙන් වන්නෙමි' වෙයි, 'මෙසේ වන්නෙමි', වෙයි, 'අන් ප්‍රකාරයෙකින් වන්නෙමි' වෙයි, 'ශාශ්වතයෙමි' වෙයි, 'අශාශ්වතයෙමි' වෙයි, 'වන්නෙමි දෝහො' යි වෙයි. 'මේ ප්‍රකාරයෙන් වන්නෙමි දෝහො' යි වෙයි, 'මෙසේ වන්නෙමි දෝහො' යි වෙයි, අන් ප්‍රකාරයෙකින් වන්නෙමි දෝහො' යි වෙයි, 'වන්නෙමි නම් මැනැවැ' යි වෙයි. 'මේ ප්‍රකාරයෙන් වන්නෙමි නම් මැනැවැ' යි වෙයි, 'මෙසේ වන්නෙමි නම් මැනැවැ' යි වෙයි, අන් ප්‍රකාරයෙකින් වන්නෙමි නම් මැනැවැ' යි වේ.

කිසෙයින් 'වෙමි' වේ ද යත් : කිසිදුහමක් රූපය, වේදනාව, සංඥාව සංස්කාරයන් විඤ්ඤාය නො වෙන් කොටගෙන මම වෙමි' යි තෘෂ්ණාවට පැමිණෙයි. 'මම වෙමි' යි මානසට පැමිණෙයි, 'මම වෙමි' යි දෘෂ්ටියට පැමිණෙයි. ඒ තුන් ප්‍රපඤ්චයන් ඇති කල්හි 'මේ ප්‍රකාර වෙමි' යි හෝ 'මෙසේ වෙමි' යි හෝ 'අන් ප්‍රකාරයෙකින් වෙමි' යි හෝ මේ ප්‍රපඤ්චිතයෙන් වෙයි.

කිසෙයින් 'මේ ප්‍රකාර වෙමි' වේ ද යත් : ක්ෂත්‍රියයෙමි හෝ බ්‍රාහ්මණයෙමි හෝ ඉන්ද්‍රියයෙමි හෝ භූතයෙමි හෝ භාහස්ථයෙමි හෝ ප්‍රචුච්ඡිතයෙමි හෝ දිව්‍යයෙමි හෝ චක්‍රාස්ත්‍රයෙමි හෝ රූපි වෙමි හෝ අරූපි වෙමි හෝ සංඥී වෙමි හෝ අසංඥී වෙමි හෝ නෛවසංඥිතාසංඥී වෙමි හෝ 'මේ ප්‍රකාර වෙමි' යි වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කථකුටුච්චයෙහි හෙති : පරපුරාලං උපනිධාය යථා සො ඛතියො තථාහං ඛතියොසමිති වා, යථා සො ඩ්‍රාහමණො තථාහං ඩ්‍රාහමණොසමිති වා, යථා සො වෙසො තථාහං වෙසොසමිති වා, යථා සො සුද්දො තථාහං සුද්දොසමිති වා, යථා සො ගහවෙදා තථාහං ගහවෙදාසමිති වා, යථා සො පබ්බජිතො තථාහං පබ්බජිතොසමිති වා, යථා සො දෙවො තථාහං දෙවොසමිති වා, යථා සො මනුස්සො තථාහං මනුස්සොසමිති වා, යථා සො රූපි තථාහං රූපිසමිති වා, යථා සො අරූපි තථාහං අරූපිසමිති වා, යථා සො සඤ්ඤා තථාහං සඤ්ඤාසමිති වා, යථා සො අසඤ්ඤා තථාහං අසඤ්ඤාසමිති වා, යථා සො නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤා තථාහං නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤාසමිති වා, එවං ඵලසමිති හෙති.

කථකුටු අඤ්ඤාතාසමිති හෙති : පරපුරාලං උපනිධාය යථා සො ඛතියො නාහං තථා ඛතියොසමිති වා, යථා සො ඩ්‍රාහමණො නාහං තථා ඩ්‍රාහමණොසමිති වා, යථා සො වෙසො නාහං තථා වෙසොසමිති වා, යථා සො සුද්දො නාහං තථා සුද්දොසමිති වා, යථා සො ගහවෙදා නාහං තථා ගහවෙදාසමිති වා, යථා සො පබ්බජිතො නාහං තථා පබ්බජිතොසමිති වා, යථා සො දෙවො නාහං තථා දෙවොසමිති වා, යථා සො මනුස්සො නාහං තථා මනුස්සොසමිති වා, යථා සො රූපි නාහං තථා රූපිසමිති වා, යථා සො අරූපි නාහං තථා අරූපිසමිති වා, යථා සො සඤ්ඤා නාහං තථා සඤ්ඤාසමිති වා, යථා සො අසඤ්ඤා නාහං තථා අසඤ්ඤාසමිති වා, යථා සො නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤා නාහං තථා නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤාසමිති වා, එවං අඤ්ඤාතාසමිති හෙති.

කථකුටු භවිස්සනාති හෙති : කඤ්ච ධම්මං අනවකාරිං කරිනා රූපං වෙදනං සඤ්ඤං සංඛාරෙ විඤ්ඤාණං භවිස්සනාති ඡන්දං පටිලහති, භවිස්සනාති මානං පටිලහති. භවිස්සනාති දිට්ඨිං පටිලහති. තස්මිං සති ඉමානි පපඤ්චනාති හෙතෙන : ඉන්ධං භවිස්සනාති වා එවං භවිස්සනාති වා අඤ්ඤාතා භවිස්සනාති වා.

කථකුටු ඉන්ධං භවිස්සනාති හෙති : ඛතියො භවිස්සනාති වා, ඩ්‍රාහමණො භවිස්සනාති වා, වෙසො භවිස්සනාති වා, සුද්දො භවිස්සනාති වා, ගහවෙදා භවිස්සනාති වා, පබ්බජිතො භවිස්සනාති වා, දෙවො භවිස්සනාති වා, මනුස්සො භවිස්සනාති වා, රූපි භවිස්සනාති වා, අරූපි භවිස්සනාති වා, සඤ්ඤා භවිස්සනාති වා, අසඤ්ඤා භවිස්සනාති වා, නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤා භවිස්සනාති වා, එවං ඉන්ධං භවිස්සනාති හෙති.

කථකුටු ඵලං භවිස්සනාති හෙති : පරපුරාලං උපනිධාය යථා සො ඛතියො තථාහං ඛතියො භවිස්සනාති වා, යථා සො ඩ්‍රාහමණො තථාහං ඩ්‍රාහමණො භවිස්සනාති වා -පෙ- යථා සො නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤා තථාහං නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤා භවිස්සනාති වා, එවං භවිස්සනාති හෙති.

කථකුටු අඤ්ඤාතා භවිස්සනාති හෙති : පරපුරාලං උපනිධාය යථා සො ඛතියො නාහං තථා ඛතියො භවිස්සනාති වා, යථා සො ඩ්‍රාහමණො නාහං තථා ඩ්‍රාහමණො භවිස්සනාති වා -පෙ- යථා සො නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤා නාහං තථා නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤා භවිස්සනාති වා, එවං අඤ්ඤාතා භවිස්සනාති හෙති.

කිසෙයින් ' මෙයේ වෙමි ' යි වේ ද යත් : පරපුභුලකු පිණිස යම්යෙකෙකුට ක්ෂත්‍රිය වේ නම් එසෙයින් මම ක්ෂත්‍රියයෙහි හෝ යම්යෙකෙකුට බ්‍රාහ්මණ වේ නම් එසෙයින් මම බ්‍රාහ්මණයෙහි හෝ යම්යෙකෙකුට ථේව්‍ය වේ නම් එසෙයින් මම ථේව්‍යයෙහි හෝ යම්යෙකෙකුට ඉද්‍ර වේ නම් එසෙයින් මම ඉද්‍රයෙහි හෝ යම්යෙකෙකුට ගාහස්ථ වේ නම් එසෙයින් මම ගාහස්ථයෙහි හෝ යම්යෙකෙකුට පුට්ඨික වේ නම් එසෙයින් මම පුට්ඨිකයෙහි හෝ යම්යෙකෙකුට දිව්‍ය වේ නම් එසෙයින් මම දිව්‍යයෙහි හෝ යම්යෙකෙකුට රුපි වේ නම් එසෙයින් මම රුපි වෙමි හෝ යම්යෙකෙකුට අරුපි වේ නම් එසෙයින් මම අරුපි වෙමි හෝ යම්යෙකෙකුට සංඥි වේ නම් එසෙයින් මම සංඥි වෙමි හෝ යම්යෙකෙකුට අසංඥි වේ නම් එසෙයින් මම අසංඥි වෙමි හෝ යම්යෙකෙකුට භෞතික-අනාමික-සංඥි වේ නම් එසෙයින් මම භෞතික-අනාමික-සංඥි වෙමි හෝ මෙසෙයින් ' මෙයේ වෙමි ' යි වේ.

කිසෙයින් ' අත් ප්‍රකාරයෙකින් වෙමි ' වේ ද යත් : පරපුභුලකු පිණිස යම්යෙකෙකුට ක්ෂත්‍රිය වේ නම් එසෙයින් මම ක්ෂත්‍රිය නො වෙමි හෝ යම්යෙකෙකුට බ්‍රාහ්මණ වේ නම් එසෙයින් මම බ්‍රාහ්මණ නො වෙමි හෝ යම්යෙකෙකුට ථේව්‍ය වේ නම් එසෙයින් මම ථේව්‍ය නො වෙමි හෝ යම්යෙකෙකුට ඉද්‍ර වේ නම් එසෙයින් මම ඉද්‍ර නො වෙමි හෝ යම්යෙකෙකුට ගාහස්ථ වේ නම් එසෙයින් මම ගාහස්ථ නො වෙමි හෝ යම්යෙකෙකුට පුට්ඨික වේ නම් එසෙයින් මම පුට්ඨික නො වෙමි හෝ යම්යෙකෙකුට දෙවි වේ නම් එසෙයින් මම දෙවි නො වෙමි හෝ යම්යෙකෙකුට මනුෂ්‍ය වේ නම් එසෙයින් මම මනුෂ්‍ය නො වෙමි හෝ යම්යෙකෙකුට රුපි වේ නම් එසෙයින් මම රුපි නො වෙමි හෝ යම්යෙකෙකුට අරුපි වේ නම් එසෙයින් මම අරුපි නො වෙමි හෝ යම්යෙකෙකුට සංඥි වේ නම් එසෙයින් මම සංඥි නො වෙමි හෝ යම්යෙකෙකුට අසංඥි වේ නම් එසෙයින් මම අසංඥි නො වෙමි හෝ යම්යෙකෙකුට භෞතික-අනාමික-සංඥි වේ නම් එසෙයින් මම භෞතික-අනාමික-සංඥි නො වෙමි හෝ මෙසෙයින් ' අත් ප්‍රකාරයෙකින් වෙමි ' යි වේ.

කිසෙයින් ' වත්තෙමි ' යි වේ ද යත් : කිසි දුභවක් රූපය වේදානාදි සංඥාදි සංස්කාරයන් විභ්‍රාතය නො වෙත් කොටගෙන මම වත්තෙමි කාමරූපයට පැමිණෙයි, වත්තෙමි මානසයට පැමිණෙයි. වත්තෙමි දුෂ්ඨයට පැමිණෙයි, ඒ තුන් ප්‍රසංඛයන් ඇති කල්හි මේ ප්‍රකාරයෙන් වත්තෙමි හෝ මෙයේ වත්තෙමි හෝ අත් ප්‍රකාරයෙකින් වත්තෙමි හෝ මේ ප්‍රසංඛිතයෝ වෙත්.

කිසෙයින් ' මේ ප්‍රකාරයෙන් වත්තෙමි ' යි වේ ද යත් : ක්ෂත්‍රිය වත්තෙමි හෝ බ්‍රාහ්මණ වත්තෙමි හෝ ථේව්‍ය වත්තෙමි හෝ ඉද්‍ර වත්තෙමි හෝ ගාහස්ථ වත්තෙමි හෝ පුට්ඨික වත්තෙමි හෝ දිව්‍ය වත්තෙමි හෝ මනුෂ්‍ය වත්තෙමි හෝ රුපි වත්තෙමි හෝ අරුපි වත්තෙමි හෝ සංඥි වත්තෙමි හෝ අසංඥි වත්තෙමි හෝ භෞතික-අනාමික-සංඥි වත්තෙමි හෝ මෙසෙයින් ' මේ ප්‍රකාරයෙන් වත්තෙමි ' යි වේ.

කිසෙයින් ' මෙයේ වත්තෙමි ' යි වේ ද යත් : පරපුභුලකු පිණිස යම්යෙකෙකුට ක්ෂත්‍රිය වේ නම් එසෙයින් මම ක්ෂත්‍රිය වත්තෙමි හෝ යම්යෙකෙකුට බ්‍රාහ්මණ වේ නම් එසෙයින් මම බ්‍රාහ්මණ වත්තෙමි හෝ . . . යම්යෙකෙකුට ථේව්‍ය වේ නම් එසෙයින් මම ථේව්‍ය වත්තෙමි හෝ මනුෂ්‍ය වත්තෙමි හෝ රුපි වත්තෙමි හෝ අරුපි වත්තෙමි හෝ සංඥි වත්තෙමි හෝ අසංඥි වත්තෙමි හෝ භෞතික-අනාමික-සංඥි වත්තෙමි හෝ මෙසෙයින් ' මෙයේ වත්තෙමි ' යි වේ.

කිසෙයින් අත් ප්‍රකාරයෙකින් වත්තෙමි ' යි වේ ද යත් : පරපුභුලකු පිණිස යම්යෙකෙකුට ක්ෂත්‍රිය වේ නම් එසෙයින් මම ක්ෂත්‍රිය නො වත්තෙමි හෝ යම්යෙකෙකුට බ්‍රාහ්මණ වේ නම් එසෙයින් මම බ්‍රාහ්මණ නො වත්තෙමි හෝ . . . යම්යෙකෙකුට ථේව්‍ය වේ නම් එසෙයින් මම ථේව්‍ය වත්තෙමි හෝ මනුෂ්‍ය වත්තෙමි හෝ රුපි වත්තෙමි හෝ අරුපි වත්තෙමි හෝ සංඥි වත්තෙමි හෝ අසංඥි වත්තෙමි හෝ භෞතික-අනාමික-සංඥි වත්තෙමි හෝ මෙසෙයින් ' අත් ප්‍රකාරයෙකින් වත්තෙමි ' යි වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කථසූට්ඨ අසත්‍යයෙහි හෙතෙයි : කසුච්ඡි ධම්මං අනවකාරිං¹ කරිත්වා රූපං වේදනං සකුසුං සංඛාරෙ විකුසුණං නිවේදයම් බ්‍රවෙය්‍යම් සත්‍යතෙය්‍යම් අවිපරිණාමධම්මෙය්‍යම් ඵලං අසත්‍යයෙහි හෙතෙයි.

කථසූට්ඨ සත්‍යයෙහි හෙතෙයි : කසුච්ඡි ධම්මං අනවකාරිං කරිත්වා රූපං වේදනං සකුසුං සංඛාරෙ විකුසුණං උච්ඡිද්ධං විනස්සිත්වා න භවිත්වායිති, ඵලං සත්‍යයෙහි හෙතෙයි.

කථසූට්ඨ සියනති හෙතෙයි : කසුච්ඡි ධම්මං අනවකාරිං කරිත්වා රූපං වේදනං සකුසුං සංඛාරෙ විකුසුණං සියනති ඡන්දං පච්චිකති, සියනති මානං පච්චිකති, සියනති දිට්ඨිං පච්චිකති, තස්මිං සති ඉමානි පපඤ්චිතානි හෙතෙයි : ඉන්ද්‍රියං සියනති වා, ඵලං සියනති වා, අකුසලං සියනති වා.

කථසූට්ඨ ඉන්ද්‍රියං සියනති හෙතෙයි : ඛතියෙය්‍ය සියනති වා, ච්ඡායාසියනති වා, වේශ්‍යාසියනති වා, සුඤ්ඤාසියනති වා, ගහවේදිකාසියනති වා, පඛණ්ඩිකාසියනති වා, දෙවොසියනති වා, මනුෂ්‍යාසියනති වා, රූපිසියනති වා, අරූපිසියනති වා, සකුසුං සියනති වා, අසකුසුං සියනති වා, නෙවසකුසුංසකුසුං සියනති වා, ඵලං ඉන්ද්‍රියං සියනති හෙතෙයි.

කථසූට්ඨ ඵලං සියනති හෙතෙයි : පරපුඤ්ඤා උපනිධාය යථා සො ඛතියෙය්‍ය තථාහං ඛතියෙය්‍ය සියනති වා, යථා සො ච්ඡායාසියනති වා, තථාහං ච්ඡායාසියනති වා -පෙ- යථා සො නෙවසකුසුංසකුසුං, තථාහං නෙවසකුසුංසකුසුං සියනති වා, ඵලං ඵලං සියනති හෙතෙයි.

කථසූට්ඨ අකුසලං සියනති හෙතෙයි : පරපුඤ්ඤා උපනිධාය යථා සො ඛතියෙය්‍ය නාහං තථා ඛතියෙය්‍ය සියනති වා, යථා සො ච්ඡායාසියනති වා, තථා ච්ඡායාසියනති වා -පෙ- යථා සො නෙවසකුසුංසකුසුං, තථාහං නෙවසකුසුංසකුසුං සියනති වා, ඵලං අකුසලං සියනති හෙතෙයි.

කථසූට්ඨ අපාහං සියනති හෙතෙයි : කසුච්ඡි ධම්මං අනවකාරිං කරිත්වා රූපං වේදනං සකුසුං සංඛාරෙ විකුසුණං අපාහං සියනති ඡන්දං පච්චිකති. අපාහං සියනති මානං පච්චිකති. අපාහං සියනති දිට්ඨිං පච්චිකති. තස්මිං සති ඉමානි පපඤ්චිතානි හෙතෙයි : අපාහං ඉන්ද්‍රියං සියනති වා, අපාහං ඵලං සියනති වා, අපාහං අකුසලං සියනති වා.

කථසූට්ඨ අපාහං ඉන්ද්‍රියං සියනති හෙතෙයි : අපාහං ඛතියෙය්‍ය සියනති වා, අපාහං ච්ඡායාසියනති වා, අපාහං වේශ්‍යාසියනති වා, අපාහං සුඤ්ඤාසියනති වා, අපාහං ගහවේදිකාසියනති වා, අපාහං පඛණ්ඩිකාසියනති වා, අපාහං දෙවොසියනති වා, අපාහං මනුෂ්‍යාසියනති වා, අපාහං රූපිසියනති වා, අපාහං අරූපිසියනති වා, අපාහං සකුසුං සියනති වා, අපාහං අසකුසුං සියනති වා, අපාහං නෙවසකුසුංසකුසුං සියනති වා. ඵලං අපාහං ඉන්ද්‍රියං සියනති හෙතෙයි.

1. අනවකාරි - සිද්ධි.

කථංඤ්ඤා අපාභං ඵලං සියනති හොති : පරපුඤ්ඤා උපනිබ්බාය යථා සො ඛතතියො අපාභං තථා ඛතතියො සියනති වා, යථා සො බ්‍රාහ්මණො අපාභං තථා බ්‍රාහ්මණො සියනති වා -පෙ- යථා සො නෙවසංඤ්ඤානාසංඤ්ඤා අපාභං තථා නෙවසංඤ්ඤානාසංඤ්ඤා සියනති වා. ඵලං අපාභං ඵලං සියනති හොති.

කථංඤ්ඤා අපාභං අඤ්ඤාථා සියනති හොති : පරපුඤ්ඤා උපනිබ්බාය යථා සො ඛතතියො අපාභං න තථා ඛතතියො සියනති වා, යථා සො බ්‍රාහ්මණො අපාභං න තථා බ්‍රාහ්මණො සියනති වා -පෙ- යථා සො නෙවසංඤ්ඤානාසංඤ්ඤා අපාභං න තථා නෙවසංඤ්ඤානාසංඤ්ඤා සියනති වා. ඵලං අපාභං අඤ්ඤාථා සියනති හොති. ඉමානි අට්ඨාථක තණ්හා විචිරිතානි අජ්ඣාතතිකස්ස උපාදය.

තත්ත කතමානි අට්ඨාථක තණ්හාවිචිරිතානි බාහිරස්ස උපාදය : ඉමිනා අසමිති හොති. ඉමිනා ඉත්ථසමිති හොති. ඉමිනා ඵලසමිති හොති. ඉමිනා අඤ්ඤාථාසමිති හොති ඉමිනා භවිස්සනති හොති ඉමිනා ඉත්ථං භවිස්සනති හොති. ඉමිනා ඵලං භවිස්සනති හොති ඉමිනා අඤ්ඤාථා භවිස්සනති හොති. ඉමිනා අසමිති හොති. ඉමිනා සත්ථසමිති හොති. ඉමිනා සියනති හොති. ඉමිනා ඉත්ථං සියනති හොති ඉමිනා ඵලං සියනති හොති. ඉමිනා අඤ්ඤාථා සියනති හොති. ඉමිනා අපාභං සියනති හොති. ඉමිනා අපාභං ඉත්ථං සියනති හොති, ඉමිනා අපාභං ඵලං සියනති හොති ඉමිනා අපාභං අඤ්ඤාථා සියනති හොති.

කථංඤ්ඤා ඉමිනා අසමිති හොති : කඤ්ඤි ධම්මං අවකාරිං¹ කර්තෘ රූපං වේදනං සංඤ්ඤං සංඛාරෙ විඤ්ඤාණං. ඉමිනා අසමිති ජ්ඣං පටිලහති. ඉමිනා අසමිති මානං පටිලහති. ඉමිනා අසමිති දිට්ඨිං පටිලහති. තස්මිං සති ඉමානි පපඤ්ඤිතානි හොනති : ඉමිනා ඉත්ථසමිති වා ඉමිනා ඵලසමිති වා ඉමිනා අඤ්ඤාථාසමිති වා.

කථංඤ්ඤා ඉමිනා ඉත්ථසමිති හොති : ඉමිනා ඛතතියොසමිති වා, ඉමිනා බ්‍රාහ්මණොසමිති වා, ඉමිනා වේසෙසාසමිති වා, ඉමිනා සුඤ්ඤාසමිති වා, ඉමිනා භගවේශාසමිති වා, ඉමිනා පබ්බජිතොසමිති වා, ඉමිනා දෙවොසමිති වා. ඉමිනා මත්‍රස්සොසමිති වා, ඉමිනා රූපිසමිති වා, ඉමිනා අරූපිසමිති වා, ඉමිනා සංඤ්ඤාසමිති වා, ඉමිනා අසංඤ්ඤාසමිති වා, ඉමිනා නෙවසංඤ්ඤානාසංඤ්ඤාසමිති වා, ඵලං ඉමිනා ඉත්ථසමිති හොති.

කථංඤ්ඤා ඉමිනා ඵලසමිති හොති : පර පුඤ්ඤා උපනිබ්බාය යථා සො ඛතතියො ඉමිනා තථාභං ඛතතියොසමිති වා, යථා සො බ්‍රාහ්මණො ඉමිනා තථාභං බ්‍රාහ්මණොසමිති වා -පෙ- යථා සො නෙවසංඤ්ඤානාසංඤ්ඤා ඉමිනා තථාභං නෙවසංඤ්ඤානාසංඤ්ඤාසමිති වා, ඵලං ඉමිනා ඵලසමිති හොති.

කථංඤ්ඤා ඉමිනා අඤ්ඤාථාසමිති හොති : පරපුඤ්ඤා උපනිබ්බාය යථා සො ඛතතියො ඉමිනා නාභං තථා ඛතතියොසමිති වා, යථා සො බ්‍රාහ්මණො ඉමිනා නාභං තථා බ්‍රාහ්මණොසමිති වා -පෙ- යථා සො නෙවසංඤ්ඤානාසංඤ්ඤා ඉමිනා නාභං තථා නෙවසංඤ්ඤානාසංඤ්ඤාසමිති වා, ඵලං ඉමිනා අඤ්ඤාථාසමිති හොති.

1. අවකාරි - සිද්ධි.

කිසෙයින් 'මම මෙසේ වන්නෙමි නම් මැනවැ' යි වේ ද යත් : පරපුභුලකු පිණිස යම්සේ හෙතෙම ක්ෂත්‍රිය වේ නම් එසෙයින් මම ක්ෂත්‍රිය වන්නෙමි නම් මැනවැ යි හෝ යම්සේ හෙතෙම බ්‍රාහ්මණ වේ නම් එසෙයින් මම බ්‍රාහ්මණ වන්නෙමි නම් මැනවැ යි හෝ . . . යම්සේ හෙතෙම තෙතවසංඥිනාසංඥී වේ නම් එසෙයින් මම තෙතවසංඥිනාසංඥී වන්නෙමි නම් මැනවැ යි හෝ මෙසෙයින් 'මම මෙසේ වන්නෙමි නම් මැනවැ' යනු වේ.

කිසෙයින් 'මම අත් ප්‍රකාරයෙකින් වන්නෙමි නම් මැනවැ' යි වේ ද යත් : පරපුභුලකු පිණිස යම්සේ හෙතෙම ක්ෂත්‍රිය වේ නම් එසෙයින් මම ක්ෂත්‍රිය නො වන්නෙමි නම් මැනවැ යි හෝ යම්සේ හෙතෙම බ්‍රාහ්මණ වේ නම් එසෙයින් මම බ්‍රාහ්මණ නො වන්නෙමි නම් මැනවැ යි හෝ . . . යම්සේ හෙතෙම තෙතවසංඥිනාසංඥී වේ නම් එසෙයින් මම තෙතවසංඥිනාසංඥී නො වන්නෙමි නම් මැනවැ යි හෝ මෙසෙයින් 'මම අත් ප්‍රකාරයෙකින් වන්නෙමි නම් මැනවැ' යනු වේ. මොහු ආධ්‍යාත්මික ස්කන්ධපඤ්චකය ගෙන අවලෝක කෘෂ්ණවිවර්තයෝ යි.

එහි බාහිර ස්කන්ධපඤ්චකය ගෙන අවලෝක කෘෂ්ණවිවර්තයෝ කවරහ යත් : මෙයින් (මම) වෙමි වෙයි, මෙයින් මේ ප්‍රකාරයෙන් වෙමි වෙයි, මෙයින් මෙසේ වෙමි වෙයි, මෙයින් අත් ප්‍රකාරයෙකින් වෙමි වෙයි, මෙයින් (මම) වන්නෙමි වෙයි, මෙයින් මේ ප්‍රකාරයෙන් වන්නෙමි වෙයි, මෙයින් මෙසේ වන්නෙමි වෙයි, මෙයින් අත් ප්‍රකාරයෙකින් වන්නෙමි වෙයි, මෙයින් ශාස්වතයෙමි වෙයි, මෙයින් අශාස්වතයෙමි වෙයි, මෙයින් වන්නෙමි දෝහො යි වෙයි, මෙයින් මේ ප්‍රකාරයෙන් වන්නෙමි දෝහො යි වෙයි, මෙයින් මෙසේ වන්නෙමි දෝහො යි වෙයි, මෙයින් අත් ප්‍රකාරයෙකින් වන්නෙමි දෝහො යි වෙයි, මෙයින් මම වන්නෙමි නම් මැනවැ යි වෙයි, මෙයින් මම මේ ප්‍රකාරයෙන් වන්නෙමි නම් මැනවැ යි වෙයි, මෙයින් මම මෙසේ වන්නෙමි නම් මැනවැ යි වෙයි, මෙයින් මම අත් ප්‍රකාරයෙකින් වන්නෙමි නම් මැනවැ යි වේ.

කිසෙයින් 'මෙයින් (මම) වෙමි' යි වේ ද යත් : කිසි දහමක් රූපය වෙද්දා ව සංඥා ව සංස්කාරයන් විඤ්ඤාය වෙන් කොටගෙන මෙයින් ' (මම) වෙමි' යි කෘෂ්ණවට පැමිණෙයි, මෙයින් 'වෙමි' යි මාත්‍යව පැමිණෙයි, මෙයින් 'වෙමි' යි දෘඪියව පැමිණෙයි, ඒ තුන් ප්‍රපඤ්චයන් ඇති කල්හි මෙයින් මේ ප්‍රකාරයෙන් වෙමි හෝ මෙයින් මෙසේ වෙමි හෝ මෙයින් අත් ප්‍රකාරයෙකින් වෙමි හෝ මේ ප්‍රපඤ්චිතයෝ වෙත්.

කිසෙයින් මෙයින් මේ ප්‍රකාරයෙන් වෙමි' යි වේ ද යත් : මෙයින් ක්ෂත්‍රිය වෙමි හෝ මෙයින් බ්‍රාහ්මණ වෙමි හෝ මෙයින් වෛශ්‍ය වෙමි හෝ මෙයින් ශුද්‍ර වෙමි හෝ මෙයින් ගෑහැව් වෙමි හෝ මෙයින් පැරිදි වෙමි හෝ මෙයින් දෙව් වෙමි හෝ මෙයින් මිනිස් වෙමි හෝ මෙයින් රූපි වෙමි හෝ මෙයින් අරූපි වෙමි හෝ මෙයින් සංඥී වෙමි හෝ මෙයින් අසංඥී වෙමි හෝ මෙයින් තෙතවසංඥිනාසංඥී වෙමි හෝ මෙසේ 'මෙයින් මේ ප්‍රකාරයෙන් වෙමි' යි වේ.

කිසෙයින් 'මෙයින් මෙසේ වෙමි' යි වේ ද යත් : පරපුභුලකු පිණිස යම්සේ හෙතෙම ක්ෂත්‍රිය වේ නම් එසෙයින් මම මෙයින් ක්ෂත්‍රිය වෙමි හෝ යම්සේ හෙතෙම බ්‍රාහ්මණ වේ නම් එසෙයින් මම මෙයින් බ්‍රාහ්මණ වෙමි හෝ . . . යම්සේ හෙතෙම තෙතවසංඥිනාසංඥී වේ නම් එසෙයින් මම මෙයින් තෙතවසංඥිනාසංඥී වෙමි හෝ මෙසේ මෙයින් මෙසේ වෙමි' යි වේ.

කිසෙයින් මෙයින් අත් ප්‍රකාරයෙකින් වෙමි' යි වේ ද යත් : පරපුභුලකු පිණිස යම්සේ හෙතෙම ක්ෂත්‍රිය වේ නම් එසෙයින් මම මෙයින් ක්ෂත්‍රිය නො වෙමි හෝ යම්සේ හෙතෙම බ්‍රාහ්මණ වේ නම් එසෙයින් මම මෙයින් බ්‍රාහ්මණ නො වෙමි හෝ . . . යම්සේ හෙතෙම තෙතවසංඥිනාසංඥී වේ නම් එසෙයින් මම මෙයින් තෙතවසංඥිනාසංඥී නො වෙමි හෝ මෙසේ මෙයින් අත් ප්‍රකාරයෙකින් වෙමි' යි වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කථසූඨ ඉමිනා හවිස්සනති හොති : කඤ්චිධම්මං අවකාරිං¹ කරිනා රූපං වේදනං සඤ්ඤං සංඛාරෙ විඤ්ඤාණං ඉමිනා හවිස්සනති ඡන්දං පටිලහති. ඉමිනා හවිස්සනති මානං පටිලහති : ඉමිනා හවිස්සනති දිව්ඪං පටිලහති. තස්මිං සති ඉමානි පපඤ්චිතානි හොනාති : ඉමිනා ඉන්ධං හවිස්සනති වා, ඉමිනා එවං හවිස්සනති වා, ඉමිනා අඤ්ඤාථා හවිස්සනති වා.

කථසූඨ ඉමිනා ඉන්ධං හවිස්සනති හොති : ඉමිනා ඛතතියො හවිස්සනති වා -පෙ- ඉමිනා අරූපි හවිස්සනති වා, ඉමිනා සඤ්ඤි හවිස්සනති වා, ඉමිනා අසඤ්ඤි හවිස්සනති වා, ඉමිනා නෙවසඤ්ඤි නාසඤ්ඤි හවිස්සනති වා, එවං ඉමිනා ඉන්ධං හවිස්සනති හොති.

කථසූඨ ඉමිනා එවං හවිස්සනති හොති : පරපුග්ගලං උපනිධාය යථා සො ඛතතියො ඉමිනා තථාහං ඛතතියො හවිස්සනති වා, යථා සො බ්‍රාහ්මණො ඉමිනා තථාහං බ්‍රාහ්මණො හවිස්සනති වා -පෙ- යථා සො නෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤි ඉමිනා තථාහං නෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤි හවිස්සනති වා, එවං ඉමිනා එවං හවිස්සනති හොති.

කථසූඨ ඉමිනා අඤ්ඤාථා හවිස්සනති හොති : පරපුග්ගලං උපනිධාය යථා සො ඛතතියො ඉමිනා නාහං තථා ඛතතියො හවිස්සනති වා, යථා සො බ්‍රාහ්මණො ඉමිනා නාහං තථා බ්‍රාහ්මණො හවිස්සනති වා -පෙ- යථා සො නෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤි ඉමිනා නාහං තථා නෙවසඤ්ඤි නාසඤ්ඤි හවිස්සනති වා, එවං ඉමිනා අඤ්ඤාථා හවිස්සනති හොති.

කථසූඨ ඉමිනා අසත්ති හොති : කඤ්චි ධම්මං අවකාරිං¹ කරිනා රූපං වේදනං සඤ්ඤං සංඛාරෙ විඤ්ඤාණං ඉමිනා නිවේධාසම් ධූවේධාසම් සංස්සනොසම් අවිපරිණාමධම්මොසම්ති, එවං ඉමිනා අසත්ති හොති.

කථසූඨ ඉමිනා සතස්මිති හොති : කඤ්චි ධම්මං අවකාරිං කරිනා රූපං වේදනං සඤ්ඤං සංඛාරෙ විඤ්ඤාණං ඉමිනා උච්ඡේද්දස්සාමි විනස්සිස්සාමි න හවිස්සාමිති, එවං ඉමිනා සතස්මිති හොති.

කථසූඨ ඉමිනා සියනති හොති : කඤ්චි ධම්මං අවකාරිං කරිනා රූපං වේදනං සඤ්ඤං සංඛාරෙ විඤ්ඤාණං, ඉමිනා සියනති ඡන්දං පටිලහති, ඉමිනා සියනති මානං පටිලහති, ඉමිනා සියනති දිව්ඪං පටිලහති. තස්මිං සති ඉමානි පපඤ්චිතානි හොනාති : ඉමිනා ඉන්ධං සියනති වා, ඉමිනා එවං සියනති වා, ඉමිනා අඤ්ඤාථා සියනති වා.

කථසූඨ ඉමිනා ඉන්ධං සියනති හොති : ඉමිනා ඛතතියො සියනති වා, ඉමිනා බ්‍රාහ්මණො සියනති වා, ඉමිනා වේසො සියනති වා, ඉමිනා සුඤ්ඤා සියනති වා, ඉමිනා ගහවේදි සියනති වා, ඉමිනා පඛන්දිනො සියනති වා, ඉමිනා දෙවො සියනති වා, ඉමිනා මනුස්සො සියනති වා, ඉමිනා රූපි සියනති වා, ඉමිනා අරූපි සියනති වා, ඉමිනා සඤ්ඤි සියනති වා, ඉමිනා අසඤ්ඤි සියනති වා, ඉමිනා නෙවසඤ්ඤි නාසඤ්ඤි සියනති වා, එවං ඉමිනා ඉන්ධං සියනති හොති.

1. අවකාරි - සිඳු.

කිසෙයින් 'මෙයින්' (මම) වන්නෙමි' යි වේදයක් : කිසි දහමක් රූපය වේදනාව සංඥාව සංස්කාරයන් විඤ්ඤාය වෙන් කොටගෙන මෙයින් වන්නෙමි තෘෂ්ණාවට පැමිණෙයි, මෙයින් වන්නෙමි මාත්‍යයට පැමිණෙයි, මෙයින් වන්නෙමි දෘෂ්ටියට පැමිණෙයි, ඒ තුන් ප්‍රපඤ්චයන් ඇති කල්හි මෙයින් මේ ප්‍රකාරයෙන් වන්නෙමි හෝ මෙයින් මෙසේ වන්නෙමි හෝ මෙයින් අන් ප්‍රකාරයෙකින් වන්නෙමි හෝ මේ ප්‍රපඤ්චිතයෝ වෙත්.

කිසෙයින් ' මෙයින් මේ ප්‍රකාරයෙන් වන්නෙහි ' යි වේ ද යත් : මෙයින් ක්ෂත්‍රී වන්නෙහි හෝ . . . මෙයින් අරුචි වන්නෙහි හෝ මෙයින් සංඥී වන්නෙහි හෝ මෙයින් අසංඥී වන්නෙහි හෝ මෙයින් නොවසංඥිතාසංඥී වන්නෙහි හෝ මෙසේ ' මෙයින් මේ ප්‍රකාර වන්නෙහි ' යි වේ.

කිසෙයින් ' මෙයින් මෙසේ වන්නෙමි ' යි වේ ද යත් : පරපුභුලා ජිනිස යම්සේ හෙතෙම ක්ෂත්‍රිය වේ නම් එසෙයින් මම මෙයින් ක්ෂත්‍රිය වන්නෙමි හෝ යම්සේ හෙතෙම බ්‍රාහ්මණ වේ නම් එසෙයින් මම මෙයින් බ්‍රාහ්මණ වන්නෙමි හෝ . . . යම්සේ හෙතෙම නෛවසංඥනාසංඥී වේ නම් එසෙයින් මම මෙයින් නෛවසංඥනාසංඥී වන්නෙමි හෝ මෙසෙයින් ' මෙයින් මෙසේ වන්නෙමි ' යි වේ.

කිසෙයින් ' මෙයින් අත් ප්‍රකාරයෙකින් වන්නෙමි ' යි වේ ද යත් : පරපුලුකු පිණිස යම්යේ හෙතෙම ක්ෂත්‍රිය වේ නම් එසෙයින් මම මෙයින් ක්ෂත්‍රිය නො වන්නෙමි හෝ යම්යේ හෙතෙම බ්‍රාහ්මණ වේ නම් එසෙයින් මම මෙයින් බ්‍රාහ්මණ නො වන්නෙමි හෝ . . . යම්යේ හෙතෙම තෛවිසංඥිනාසංඥී වේ නම් එසෙයින් මම මෙයින් තෛවිසංඥිනාසංඥී නො වන්නෙමි හෝ මෙසෙයින් ' මෙයින් අත් ප්‍රකාර වන්නෙමි ' යි වේ.

කිසෙයින් ' මෙයින් ශාශ්වතයෙහි ' යි වේ ද යත් : කිසි දහමක් රූපය වෙද්දා ව සංඥා ව සංස්කාරයන් විඤ්ඤාය වෙන් කොටගෙන මෙයින් නිත්‍යයෙහි, ධ්‍රැවයෙහි, ශාශ්වත යෙහි, අවිපරිණාමස්වභාව ඇත්තෙහි ' යි මෙසෙයින් ' මෙයින් ශාශ්වතයෙහි ' යි වේ.

කිසෙයින් 'මෙයින් මම අශාස්වතයෙහි' යි වේ ද යත් : කිසි දහමක් රූපය වෙදනාව සංඥාව සංස්කාරයන් විඤ්ඤාය වෙන් කොටගෙන මෙයින් සිද්ධන්තෙහි, ව්‍යාපෘන්තෙහි, නො වන්නෙහි' යි මෙසෙයින් 'මෙයින් අශාස්වතයෙහි' යි වේ.

කිසෙයින් 'මෙයින් වත්තෙම් දෝහො' යි වේදයන් : කිසි දහමක් රූපය වේදනාව සංඥාව සංස්කාරයන් විඤ්ඤාය වෙන් කොටගෙන මෙයින් වත්තෙම් දෝහො' යි තෘෂ්ණාවට පැමිණෙයි, මෙයින් වත්තෙම් දෝහො' යි මාත්‍යයට පැමිණෙයි, මෙයින් වත්තෙම් දෝහොයි දෘෂ්ටියට පැමිණෙයි, ඒ තුන් ප්‍රපංචයන් ඇති කල්හි මෙයින් මේ ප්‍රකාර වත්තෙම් දෝහො කියා හෝ මෙයින් මෙසේ වත්තෙම් දෝහො කියා හෝ මෙයින් අන් ප්‍රකාර වත්තෙම් දෝහො කියා හෝ මේ ප්‍රපංචිතයෝ වෙත්.

කිසෙයින් ' මෙයින් මේ ප්‍රකාර වන්නෙමි දෝහො ' යි වේ ද යත් : මෙයින් ක්ෂත්‍රිය වන්නෙමි දෝහො කියා හෝ මෙයින් බ්‍රාහ්මණ වන්නෙමි දෝහො කියා හෝ මෙයින් වෛශ්‍ය වන්නෙමි දෝහො කියා හෝ මෙයින් ශුද්‍ර වන්නෙමි දෝහො කියා හෝ මෙයින් ගැහැටි වන්නෙමි දෝහො කියා හෝ මෙයින් පැවිදි වන්නෙමි දෝහො කියා හෝ මෙයින් දෙවි වන්නෙමි දෝහො කියා හෝ මෙයින් මිනිස් වන්නෙමි දෝහො කියා හෝ මෙයින් රූපි වන්නෙමි දෝහො කියා හෝ මෙයින් අරූපි වන්නෙමි දෝහො කියා හෝ මෙයින් සංඥී වන්නෙමි දෝහො කියා හෝ මෙයින් අසංඥී වන්නෙමි දෝහො කියා හෝ මෙයින් තෛවසංඥ්‍යාසංඥී වන්නෙමි දෝහො කියා හෝ මෙයින් ' මෙයින් මේ ප්‍රකාර වන්නෙමි දෝහො ' යි වේ.

* මෙම පොතේහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කථසූට්ඨ ඉමිනා ඵලං සියනති හොති : පරපුඤ්ඤා උපනිබ්බාය යථා සො ඛතතියො ඉමිනා තථාහං ඛතතියො සියනති වා, යථා සො බ්‍රාහ්මණො ඉමිනා තථාහං බ්‍රාහ්මණො සියනති වා -පෙ- යථා සො නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤා ඉමිනා තථාහං නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤා සියනති වා, ඵලං ඉමිනා ඵලං සියනති හොති.

කථසූට්ඨ ඉමිනා අඤ්ඤා ඵලං සියනති හොති : පරපුඤ්ඤා උපනිබ්බාය යථා සො ඛතතියො ඉමිනා නාහං තථා ඛතතියො සියනති වා, යථා සො බ්‍රාහ්මණො ඉමිනා නාහං තථා බ්‍රාහ්මණො සියනති වා -පෙ- යථා සො නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤා ඉමිනා නාහං තථා නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤා සියනති වා, ඵලං ඉමිනා අඤ්ඤා ඵලං සියනති හොති.

කථසූට්ඨ ඉමිනා අපාහං සියනති හොති : කසුචි ධම්මං අවිකාරිං කරිත්ථි රූපං වේදනං සඤ්ඤා සංඛාරෙ විඤ්ඤාණං ඉමිනා අපාහං සියනති ඡන්දං පටිලහති, ඉමිනා අපාහං සියනති මානං පටිලහති, ඉමිනා අපාහං සියනති දිට්ඨිං පටිලහති. තස්මිං සති ඉමානි පපඤ්චිතානි හොනති : ඉමිනා අපාහං ඉන්ධ්‍රියං සියනති වා, ඉමිනා අපාහං ඵලං සියනති වා, ඉමිනා අපාහං අඤ්ඤා ඵලං සියනති වා.

කථසූට්ඨ ඉමිනා අපාහං ඉන්ධ්‍රියං සියනති හොති : ඉමිනා අපාහං ඛතතියො සියනති වා, ඉමිනා අපාහං බ්‍රාහ්මණො සියනති වා, ඉමිනා අපාහං වෙසො සියනති වා, ඉමිනා අපාහං සුද්දො සියනති වා, ඉමිනා අපාහං ගහවේධං සියනති වා, ඉමිනා අපාහං පඛඛේදනො සියනති වා, ඉමිනා අපාහං දෙවො සියනති වා, ඉමිනා අපාහං මිත්‍රසො සියනති වා, ඉමිනා අපාහං රූපි සියනති වා, ඉමිනා අපාහං අරූපි සියනති වා, ඉමිනා අපාහං සඤ්ඤා සියනති වා, ඉමිනා අපාහං අසඤ්ඤා සියනති වා, ඉමිනා අපාහං නෙවසඤ්ඤා, නාසඤ්ඤා සියනති වා, ඵලං ඉමිනා අපාහං ඉන්ධ්‍රියං සියනති හොති.

කථසූට්ඨ ඉමිනා අපාහං ඵලං සියනති හොති : පරපුඤ්ඤා උපනිබ්බාය යථා සො ඛතතියො ඉමිනා අපාහං තථා ඛතතියො සියනති වා, යථා සො බ්‍රාහ්මණො ඉමිනා අපාහං තථා බ්‍රාහ්මණො සියනති වා -පෙ- යථා සො නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤා ඉමිනා අපාහං තථා නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤා සියනති වා, ඵලං ඉමිනා අපාහං ඵලං සියනති හොති.

කථසූට්ඨ ඉමිනා අපාහං අඤ්ඤා ඵලං සියනති හොති : පරපුඤ්ඤා උපනිබ්බාය යථා සො ඛතතියො ඉමිනා අපාහං න තථා ඛතතියො සියනති වා, යථා සො බ්‍රාහ්මණො ඉමිනා අපාහං න තථා බ්‍රාහ්මණො සියනති වා -පෙ- යථා සො නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤා ඉමිනා අපාහං න තථා නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤා සියනති වා, ඵලං ඉමිනා අපාහං අඤ්ඤා ඵලං සියනති හොති. ඉමානි අව්චාරස තණ්හාවිච්චිතානි ඛාතිරය්‍ය උපාදාය.

කියෙයින් 'මෙයින් මෙසේ වන්නෙමි දෝහො' යි වේද යත් : පරපුලුලකු පිණිස යම්සේ හෙතෙම ක්ෂත්‍රිය වේ නම් එසෙයින් මම මෙයින් ක්ෂත්‍රිය වන්නෙමි දෝහො යි හෝ යම්සේ හෙතෙම බ්‍රාහ්මණ වේ නම් එසෙයින් මම මෙයින් බ්‍රාහ්මණ වන්නෙමි දෝහො' යි හෝ . . . යම්සේ හෙතෙම තෙවසංඥිතාසංඥී වේ නම් එසෙයින් මම මෙයින් තෙවසංඥිතාසංඥී වන්නෙමි දෝහො යි හෝ මෙසෙයින් 'මෙයින් මෙසේ වන්නෙමි දෝහො' යි වේ.

කියෙයින් 'මෙයින් අන් ප්‍රකාර වන්නෙමි දෝහො' යි වේද යත් : පරපුලුලකු පිණිස යම්සේ හෙතෙම ක්ෂත්‍රිය වේ නම් එසෙයින් මම මෙයින් ක්ෂත්‍රිය නො වන්නෙමි දෝහො යි හෝ යම්සේ හෙතෙම බ්‍රාහ්මණ වේ නම් එසෙයින් මම මෙයින් බ්‍රාහ්මණ නො වන්නෙමි දෝහො' යි හෝ . . . යම්සේ හෙතෙම තෙවසංඥිතාසංඥී වේ නම් එසෙයින් මම මෙයින් තෙවසංඥිතාසංඥී නො වන්නෙමි දෝහො' යි මෙසෙයින් 'මෙයින් අන් ප්‍රකාර වන්නෙමි දෝහො' යි වේ.

කියෙයින් 'මෙයින් මම වන්නෙමි නම් මැනවැ' යි වේද යත් : කිසි දහමක් රූපය වේදනාව සංඥාව සංස්කාරයන් විඤ්ඤාන වෙන් කොටගෙන මෙයින් මම වන්නෙමි නම් මැනවැ' යි කෘෂ්ණාට්ට පැමිණෙයි, මෙයින් මම වන්නෙමි නම් මැනවැ යි මානයට පැමිණෙයි, මෙයින් මම වන්නෙමි නම් මැනවැ යි දෘෂ්ටියට පැමිණෙයි. ඒ තුන් ප්‍රසංගයන් ඇති කල්හි මෙයින් මම මේ ප්‍රකාර වන්නෙමි නම් මැනවැ යි හෝ මෙයින් මම ඔබසේ වන්නෙමි නම් මැනවැ යි හෝ මෙයින් මම අන් ප්‍රකාරයෙකින් වන්නෙමි නම් මැනවැ යි හෝ මේ ප්‍රසංගයෙන් වෙන්.

කියෙයින් 'මෙයින් මම මේ ප්‍රකාර වන්නෙමි නම් මැනවැ' යි වේද යත් : මෙයින් මම ක්ෂත්‍රිය වන්නෙමි නම් මැනවැ යි හෝ මෙයින් මම බ්‍රාහ්මණ වන්නෙමි නම් මැනවැ යි හෝ මෙයින් මම වෛශ්‍ය වන්නෙමි නම් මැනවැ යි හෝ මෙයින් මම ශුද්‍ර වන්නෙමි නම් මැනවැ යි හෝ මෙයින් මම ගැහැව් වන්නෙමි නම් මැනවැ යි හෝ මෙයින් මම පැවිදි වන්නෙමි නම් මැනවැ යි හෝ මෙයින් මම දෙව් වන්නෙමි නම් මැනවැ යි හෝ මෙයින් මම මිනිස් වන්නෙමි නම් මැනවැ යි හෝ මෙයින් මම රූපි වන්නෙමි නම් මැනවැ යි හෝ මෙයින් මම අරූපි වන්නෙමි නම් මැනවැ යි හෝ මෙයින් මම සංඥී වන්නෙමි නම් මැනවැ යි හෝ මෙයින් මම අසංඥී වන්නෙමි නම් මැනවැ යි හෝ මෙයින් මම තෙවසංඥිතාසංඥී වන්නෙමි නම් මැනවැ යි හෝ මෙසෙයින් 'මෙයින් මම මේ ප්‍රකාර වන්නෙමි නම් මැනවැ' යි වේ.

කියෙයින් 'මෙයින් මම මෙසේ වන්නෙමි නම් මැනවැ' යි වේද යත් : පරපුලුලකු පිණිස යම්සේ හෙතෙම ක්ෂත්‍රිය වේ නම් එසෙයින් මම මෙයින් ක්ෂත්‍රිය වන්නෙමි නම් මැනවැ යි හෝ යම්සේ හෙතෙම බ්‍රාහ්මණ වේ නම් එසෙයින් මම මෙයින් බ්‍රාහ්මණ වන්නෙමි නම් මැනවැ යි හෝ . . . යම්සේ හෙතෙම තෙවසංඥිතාසංඥී වේ නම් එසෙයින් මම මෙයින් තෙවසංඥිතාසංඥී වන්නෙමි නම් මැනවැ යි හෝ මෙසෙයින් 'මෙයින් මම මෙසේ වන්නෙමි නම් මැනවැ' යි වේ.

කියෙයින් 'මෙයින් මම අන් ප්‍රකාරයෙකින් වන්නෙමි නම් මැනවැ' යි වේද යත් : පරපුලුලකු පිණිස යම්සේ හෙතෙම ක්ෂත්‍රිය වේ නම් එසෙයින් මම මෙයින් ක්ෂත්‍රිය නො වන්නෙමි නම් මැනවැ යි හෝ යම්සේ හෙතෙම බ්‍රාහ්මණ වේ නම් එසෙයින් මම මෙයින් බ්‍රාහ්මණ නො වන්නෙමි මැනවැ යි හෝ . . . යම්සේ හෙතෙම තෙවසංඥිතාසංඥී වේ නම් එසෙයින් මම මෙයින් තෙවසංඥිතාසංඥී නො වන්නෙමි නම් මැනවැ යි හෝ මෙසෙයින් 'මෙයින් මම අන් ප්‍රකාරයෙකින් වන්නෙමි නම් මැනවැ' යි වේ. මොහු බාහිර ස්කන්ධපඤ්චකය ගැන අවලෝකය කෘෂ්ණාවිවර්තයෝ යි.

ඉති ඉමානි අට්ඨාරහ තණ්හාවිවරිතානි අජ්ඣතතිකස්ස උපාදය,
ඉමානි අට්ඨාරහ තණ්හාවිවරිතානි බාහිරස්ස උපාදය. තදෙකජ්ඣං
අභිසංඝායානි අභිසංඝිපිනා ඡතනිංස තණ්හාවිවරිතානි භොනති. ඉති
එවරුපානි අතීතානි ඡතනිංස තණ්හාවිවරිතානි, අනාගතානි ඡතනිංස
තණ්හාවිවරිතානි, පච්චුප්පනානි ඡතනිංස තණ්හාවිවරිතානි, තදෙ
කජ්ඣං අභිසංඝායානි අභිසංඝිපිනා අට්ඨතණ්හාවිවරිතසතං භොති.

තත්ථ කතමානි ආසට්ඨි දිට්ඨිගතානි බ්‍රහ්මජාලෙ වේයාකරණේ
වුත්තානි භගවතා: චත්තාරේ සංඝානවාද, චත්තාරේ එකච්චසංඝානිකා,
චත්තාරේ අනතානනතිකා, චත්තාරේ අමරවිකෙඛපිකා, දො අධිච්ච
සම්මුප්පනතිකා, සොලස සංඝායානිවාද, අට්ඨ අසංඝායානිවාද, අට්ඨ නෙවසංඝායා
නිවාද, සතත උච්චේදවාද, පඤ්ච දිට්ඨිමමනිබ්බානවාද, ඉමානි
ආසට්ඨි දිට්ඨිගතානි බ්‍රහ්මජාලෙ වේයාකරණේ වුත්තානි භගවතානි.

බුද්ධකම්මසම්මානං නිවසිතො.



මෙසේ මේ ආධ්‍යාත්මිකස්කන්ධපඤ්චකය ගැන අවලෝක කෘෂ්ණාවිවර්තයෝ ය, මේ බාහිරස්කන්ධපඤ්චකය ගැන අවලෝක කෘෂ්ණාවිවර්තයෝ ය යි ඒ සියල්ල එක් අයුරෙකින් කැටි කොට හකුළුවා සතිය කෘෂ්ණාවිවර්තයෝ වෙති. මෙසේ මෙබඳු අතීත වූ සතිය කෘෂ්ණාවිවර්තයෝ ය, අනාගත වූ සතිය කෘෂ්ණාවිවර්තයෝ ය, ප්‍රත්‍යක් පන්න වූ සතිය කෘෂ්ණාවිවර්තයෝ ය යි ඒ සියල්ල එක් අයුරෙකින් කැටි කොට හකුළුවා එක්සියඅටක් කෘෂ්ණාවිවර්ත වේ.

එහි භාග්‍යවතුන් විසින් බ්‍රහ්මජාලවේදයාකරණයෙහි වදළ දෙසැට දෘෂ්ටිගතයෝ කවරහ යත් : සතර ශාශ්වතවාදයෝ ය, සතර එකතරශාශ්වතියෝ ය, සතර අන්තරාන්තියෝ ය, සතර අමරාවික්ෂෙපිකයෝ ය, අධිතරසමුත්පන්නවාද ඇතියෝ දෙදෙන ය, සොළොස් සංඥීවාදයෝ ය, අසංඥීවාදයෝ අටදෙන ය, නෙවසඤ්ඤිතස සඤ්ඤීවාදයෝ අටදෙන ය, උච්ඡේදවාදයෝ සත්දෙන ය, දෘෂ්ටධර්මනිර්වාණවාදයෝ පස්දෙන යි, මොහු භාග්‍යවතුන් විසින් බ්‍රහ්මජාලවේදයාකරණයෙහි වදළ දෙසැට දෘෂ්ටිගතයෝ යි.

බුද්ධකවත්ථුවිගඩ නිමි.



18. ධම්මපදය විභවේශා

1

1020. කතී ඛක්ඛා: කතී ආයතනානි: කතී ධාතුයො: කතී සච්චානි:
කතී ඉන්ද්‍රියානි: කතී භෙත්තු: කතී ආභාර: කතී එස්සා: කතී වේදනා:
කතී සඤ්ඤා: කතී චෙතනා: කතී චිත්තානි:

1021. පඤ්චකකඤ්ඤා, ආදසායනනානි, අට්ඨාරසධාතුයො, චත්තාරි
සච්චානි, බාචිසතින්ද්‍රියානි, නව භෙත්තු, චත්තාරො ආභාර, සත්ත එස්සා,
සත්ත වේදනා, සත්ත සඤ්ඤා, සත්ත චෙතනා, සත්ත චිත්තානි.

1022. තත්ථ කතමෙ පඤ්චකකඤ්ඤා: රූපකකඤ්ඤා වේදනාකකඤ්ඤා
සඤ්ඤාකකඤ්ඤා සංඛාරකකඤ්ඤා විඤ්ඤාණකකඤ්ඤා. ඉමෙ වුච්චන්ති
පඤ්චකකඤ්ඤා:

1023. තත්ථ කතමානි ආදසායනනානි: චක්ඛායතනං රූපායතනං
සොතායතනං සද්දයතනං ඝානායතනං ගන්ධායතනං ජ්වහායතනං
රසායතනං කායායතනං ථොට්ඨබ්බායතනං මනායතනං ධම්මායතනං.
ඉමානි වුච්චන්ති ආදසායනනානි.

1024. තත්ථ කතමා අට්ඨාරසධාතුයො: චක්ඛුධාතු රූපධාතු චක්ඛු-
විඤ්ඤාණධාතු, සොතධාතු සද්දධාතු සොතවිඤ්ඤාණධාතු, ඝානධාතු
ගන්ධධාතු ඝානවිඤ්ඤාණධාතු, ජ්වහධාතු රසධාතු ජ්වහවිඤ්ඤාණධාතු,
කායධාතු ථොට්ඨබ්බධාතු කායවිඤ්ඤාණධාතු, මනොධාතු ධම්මධාතු
මනොවිඤ්ඤාණධාතු. ඉමා වුච්චන්ති අට්ඨාරසධාතුයො.

1025. තත්ථ කතමානි චත්තාරි සච්චානි: දුක්ඛසච්චං සමුදයසච්චං
නිරෝධසච්චං මඤ්ඤසච්චං. ඉමානි වුච්චන්ති චත්තාරි සච්චානි.

1026. තත්ථ කතමානි බාචිසතින්ද්‍රියානි: චක්ඛුන්ද්‍රියං සොතින්ද්‍රියං
ඝාතින්ද්‍රියං ජිව්හින්ද්‍රියං කාශින්ද්‍රියං මනින්ද්‍රියං, ඉන්ද්‍රියන්ද්‍රියං පුරිසින්ද්‍රියං
ජිව්හින්ද්‍රියං සුඛින්ද්‍රියං දුක්ඛින්ද්‍රියං සොමනසින්ද්‍රියං දොමනසින්ද්‍රියං
උපෙකක්ඛින්ද්‍රියං සද්ධින්ද්‍රියං විරිසින්ද්‍රියං සතින්ද්‍රියං සමාධිත්ද්‍රියං පඤ්ඤාත්තින්ද්‍රියං
අනඤ්ඤානඤ්ඤාස්සාමිතින්ද්‍රියං අඤ්ඤාත්තින්ද්‍රියං අඤ්ඤාතාපින්ද්‍රියං. ඉමානි
වුච්චන්ති බාචිසතින්ද්‍රියානි.

1027. තත්ථ කතමෙ නව භෙත්තු: තයො කුසලභෙත්තු, තයො අකුසල-
භෙත්තු, තයො අව්‍යාකතභෙත්තු. තත්ථ කතමෙ තයො කුසලභෙත්තු:
අලොභො කුසලභෙත්තු, අද්දෙසො කුසලභෙත්තු, අමොහො කුසලභෙත්තු,
ඉමෙ තයො කුසලභෙත්තු. තත්ථ කතමෙ තයො අකුසලභෙත්තු, ලොභො
අකුසලභෙත්තු, ද්දෙසො අකුසලභෙත්තු, මොහො අකුසලභෙත්තු, ඉමෙ තයො
අකුසලභෙත්තු. තත්ථ කතමෙ තයො අව්‍යාකතභෙත්තු: කුසලානං වා
ධම්මානං විපාකතො කිරිතාව්‍යාකතෙසු වා ධම්මෙසු අලොභො අද්දෙසො
අමොහො, ඉමෙ තයො අව්‍යාකතභෙත්තු. ඉමෙ වුච්චන්ති නව භෙත්තු.

18. ධම්මසදාස විභඩ්භය

I

1020. ස්කන්ධයෝ කෙතෙක් ද, ආයතනයෝ කෙතෙක් ද, ධාතුහු කෙතෙක් ද, සත්‍යයෝ කෙතෙක් ද, ඉන්ද්‍රියයෝ කෙතෙක් ද, හෙතුහු කෙතෙක් ද, ආභාරයෝ කෙතෙක් ද, ස්පර්ශයෝ කෙතෙක් ද, වේද්‍යා කෙතෙක් ද, සංඥ කෙතෙක් ද, චේතනා කෙතෙක් ද, චිත්තයෝ කෙතෙක් ද යත් :

1021. ස්කන්ධ පසෙකි, ආයතන දෙළොසෙකි, ධාතු අටළොසෙකි, සත්‍ය සතරෙකි, ඉන්ද්‍රිය දෙවිස්සෙකි, හෙතු නවයෙකි, ආභාර සතරෙකි, ස්පර්ශ සතෙකි, වේද්‍යා සතෙකි, සංඥ සතෙකි, චේතනා සතෙකි, චිත්ත සතෙකි.

1022. එහි පඤ්චස්කන්ධයෝ කවරහ යත් : රූපස්කන්ධ ය, වේද්‍යාස්කන්ධ ය, සංඥස්කන්ධ ය, සංස්කාරස්කන්ධ ය, වීඤ්ඤාස්කන්ධ යි. මොහු පඤ්චස්කන්ධයහ යි කියනු ලැබෙත්.

1023. එහි ද්වාදශායතනයෝ කවරහ යත් : වස්ත්‍රරායතන ය, රූපායතන ය, ශ්‍රොත්‍රායතන ය, ශබ්දායතන ය, ස්පර්ශායතන ය, ගන්ධායතන ය, ජීව්වායතන ය, රසායතන ය, කායායතන ය, සප්‍රණ්ඩව්‍යායතන ය, මනායතන ය, ධර්මායතන යි. මොහු ද්වාදශායතනහ යි කියනු ලැබෙත්.

1024. එහි අටළොස්ධාතුහු කවරහ යත් : වස්ත්‍රර්ධාතු ය රූපර්ධාතු ය වස්ත්‍රර් වීඤ්ඤාධාතු ය, ශ්‍රොත්‍රර්ධාතු ය ශබ්දර්ධාතු ය ශ්‍රොත්‍රවීඤ්ඤාධාතු ය, ස්පර්ශර්ධාතු ය ගන්ධර්ධාතු ය ස්පර්ශවීඤ්ඤාධාතු ය, ජීව්වාර්ධාතු ය රසර්ධාතු ය ජීව්වාවීඤ්ඤාධාතු ය, කායර්ධාතු ය සප්‍රණ්ඩව්‍යාර්ධාතු ය කායවීඤ්ඤාධාතු ය, මනොර්ධාතු ය ධම්මර්ධාතු ය මනොවීඤ්ඤාධාතු යි. මොහු අටළොස්ධාතුහු වෙත්.

1025. එහි සතර සත්‍යයෝ කවරහ යත් : දුඃඛසත්‍ය ය, සමුදයසත්‍ය ය, නිරෝධ සත්‍ය ය, මාර්ගසත්‍ය යි. මොහු සතර සත්‍යහ යි කියනු ලැබෙත්.

1026. එහි දෙවිසි ඉන්ද්‍රියයෝ කවරහ යත් : වස්ත්‍රවින්ද්‍රිය ය, ශ්‍රොත්‍රෙන්ද්‍රිය ය, ස්පර්ශෙන්ද්‍රිය ය, ජීව්වෙන්ද්‍රිය ය, කායෙන්ද්‍රිය ය, මනින්ද්‍රිය ය, ස්ත්‍රීන්ද්‍රිය ය, පුරුෂෙන්ද්‍රිය ය, ජීවීතෙන්ද්‍රිය ය, සුඛෙන්ද්‍රිය ය, දුඃඛෙන්ද්‍රිය ය, මහාමනසෙන්ද්‍රිය ය, අපරමනසෙන්ද්‍රිය ය, උපෙක්ෂෙන්ද්‍රිය ය, ශ්‍රද්ධෙන්ද්‍රිය ය, විශ්වාසීන්ද්‍රිය ය, සමාසීන්ද්‍රිය ය, සමාධීන්ද්‍රිය ය, ප්‍රඥෙන්ද්‍රිය ය, අනඤ්ඤාඤ්ඤස්සමාසීන්ද්‍රිය ය, අඤ්ඤීන්ද්‍රිය ය, අඤ්ඤාචීන්ද්‍රිය යි. මොහු දෙවිසි ඉන්ද්‍රියයෝ යි කියනු ලැබෙත්.

1027. එහි නවහෙතුහු කවරහ යත් : කුසලහෙතුහු තිදෙනෙකි, අකුසලහෙතුහු තිදෙනෙකි, අව්‍යාකෘතහෙතුහු තිදෙනෙකි. එහි තුන් කුසලහෙතුහු කවරහ යත් : අලෝභය කුසලහෙතු වෙයි, අද්වේෂය කුසලහෙතු වෙයි, අමෝහය කුසලහෙතු වේ, මොහු තුන් කුසලහෙතුහු වෙත්. එහි තුන් අකුසලහෙතුහු කවරහ යත් : ලෝභය අකුසලහෙතු වෙයි, ද්වේෂය අකුසලහෙතු වෙයි. මෝහය අකුසලහෙතු වේ, මොහු තුන් අකුසලහෙතුහු වෙත්. එහි තුන් අව්‍යාකෘතහෙතුහු කවරහ යත් : කුසලකර්ම යන්තේ විපාක හෙයින් හෝ ක්‍රියාව්‍යාකෘතධර්මයන්හි හෝ අලෝභ ය, අද්වේෂ ය, අමෝහ යි. මොහු තුන් අව්‍යාකෘතහෙතුහු වෙත්. මොහු නවහෙතුහු යි කියනු ලැබෙත්.

1028. තත්ථ කතමෙ චත්තාරෙ ආභාරා: කබ්බිඞ්කාරෙ ආභාරෙ එසාභාරෙ මනොසසෙවුභ්වාරෙ විඤ්ඤාණාරෙ. ඉමෙ චුච්චනති චත්තාරෙ ආභාරා.

1029. තත්ථ කතමෙ සත්ත එසා: චික්ඛුසල්ලො සොභසල්ලො; ඝානසල්ලො; ජිට්ඨාසල්ලො; කායසල්ලො; මනොධාතුසල්ලො; මනොවිඤ්ඤාණධාතුසල්ලො. ඉමෙ චුච්චනති සත්ත සල්ලො.

1030. තත්ථ කතමා සත්ත වෙදනා: චික්ඛුසල්ලොස් වෙදනා සොභ සල්ලොස් වෙදනා; ඝානසල්ලොස් වෙදනා; ජිට්ඨාසල්ලොස් වෙදනා; කායසල්ලොස් වෙදනා; මනොධාතුසල්ලොස් වෙදනා; මනොවිඤ්ඤාණ-ධාතුසල්ලොස් වෙදනා. ඉමා චුච්චනති සත්ත වෙදනා.

1031. තත්ථ කතමා සත්තසඤ්ඤා: චික්ඛුසල්ලොස් සඤ්ඤා සොභ සල්ලොස් සඤ්ඤා; ඝානසල්ලොස් සඤ්ඤා; ජිට්ඨාසල්ලොස් සඤ්ඤා; කායසල්ලොස් සඤ්ඤා; මනොධාතුසල්ලොස් සඤ්ඤා; මනොවිඤ්ඤාණධාතු සල්ලොස් සඤ්ඤා. ඉමා චුච්චනති සත්තසඤ්ඤා.

1332. තත්ථ කතමා සත්ත චේතනා: චික්ඛුසල්ලොස් චේතනා සොභසල්ලොස් චේතනා; ඝානසල්ලොස් චේතනා; ජිට්ඨාසල්ලොස් චේතනා; කායසල්ලොස් චේතනා; මනොධාතුසල්ලොස් චේතනා; මනොවිඤ්ඤාණධාතුසල්ලොස් චේතනා. ඉමා චුච්චනති සත්ත චේතනා.

1033. තත්ථ කතමාති සත්තචිත්තාති: චික්ඛුසඤ්ඤාණං සොභවිඤ්ඤාණං ඝානවිඤ්ඤාණං ජිට්ඨාවිඤ්ඤාණං කායවිඤ්ඤාණං මනොධාතු මනො-විඤ්ඤාණධාතු. ඉමාති චුච්චනති සත්ත චිත්තාති.

2

1034. කාමධාතුයා කතී ඛණ්ඩා: කතී ආයතනාති: කතී ධාතුයො: කතී සල්ලාති: කතී ඉන්ද්‍රියාති: කතී ගෙතු: කතී ආභාරා: කතී එසා: කතී වෙදනා: කතී සඤ්ඤා: කතී චේතනා: කතී චිත්තාති:

කාමධාතුයා පඤ්චකඤ්ඤා, ආදසායනනාති, අධාරසධාතුයො, තිණි සල්ලාති, බාවිසතින්ද්‍රියාති, නව ගෙතු, චත්තාරෙ ආභාරා, සත්ත එසා, සත්ත වෙදනා, සත්ත සඤ්ඤා, සත්ත චේතනා, සත්ත චිත්තාති.

තත්ථ කතමෙ කාමධාතුයා පඤ්චකඤ්ඤා: රූපකඤ්ඤා වෙදනාකඤ්ඤා සඤ්ඤාකඤ්ඤා සංඛාරකඤ්ඤා විඤ්ඤාණකඤ්ඤා. ඉමෙ චුච්චනති කාමධාතුයා පඤ්චකඤ්ඤා.

තත්ථ කතමාති කාමධාතුයා ආදසායනනාති: චකඤ්ඤායතනං රූපායතනං සොභායතනං සඤ්ඤායතනං ඝානායතනං ගණ්ඨායතනං ජිට්ඨායතනං රසායතනං කායායතනං ඓද්ධිබ්බායතනං මනායතනං ධම්මායතනං. ඉමාති චුච්චනති කාමධාතුයා ආදසායනනාති.

තත්ථ කතමා කාමධාතුයා අධාරසධාතුයො: චික්ඛුධාතු රූපධාතු චික්ඛුසඤ්ඤාණධාතු, සොභධාතු සඤ්ඤාණධාතු, ඝානධාතු ගණ්ඨාතු ඝානවිඤ්ඤාණධාතු, ජිට්ඨාධාතු රසධාතු ජිට්ඨාවිඤ්ඤාණධාතු, කායධාතු ඓද්ධිබ්බධාතු කායවිඤ්ඤාණධාතු, මනොධාතු ධම්මධාතු මනොවිඤ්ඤාණධාතු. ඉමා චුච්චනති කාමධාතුයා අධාරස 'ධාතුයො.

1028. එහි සතර ආභාරයෝ කවරහ යත් : කවලීකාරාභාර ය ස්පර්ශාභාර ය මනෝසසේවනාභාර ය විඥනාභාර යි. මොහු සතර ආභාරයෝ යි කියනු ලැබෙත්.

1029. එහි සප්තස්පර්ශයෝ කවරහ යත් : වක්ඛුසම්ප්පය ය සොතසම්ප්පය ය ඝාතසම්ප්පය ය ජීවිහාසම්ප්පය ය කායසම්ප්පය ය මනෝධාතුසම්ප්පය ය මනෝවිඤ්ඤාණධාතුසම්ප්පය යි. මොහු සප්තස්පර්ශයෝ යි කියනු ලැබෙත්.

1030. එහි සප්තවේදනා කවරහ යත් : වක්ඛුසම්ප්පයෙන් උපන් වේදනා ය සොතසම්ප්පයෙන් උපන් වේදනා ය ඝාතසම්ප්පයෙන් උපන් වේදනා ය ජීවිහාසම්ප්පයෙන් උපන් වේදනා ය කායසම්ප්පයෙන් උපන් වේදනා ය මනෝධාතුසම්ප්පයෙන් උපන් වේදනා ය මනෝවිඤ්ඤාණධාතුසම්ප්පයෙන් උපන් වේදනා යි. මොහු සප්තවේදනා යි කියනු ලැබෙත්.

1031. එහි සප්තසංඥ කවරහ යත් : වක්ඛුසම්ප්පයෙන් උපන් සංඥ ය සොතසම්ප්පයෙන් උපන් සංඥ ය ඝාතසම්ප්පයෙන් උපන් සංඥ ය ජීවිහාසම්ප්පයෙන් උපන් සංඥ ය කායසම්ප්පයෙන් උපන් සංඥ ය මනෝධාතුසම්ප්පයෙන් උපන් සංඥ ය මනෝවිඤ්ඤාණධාතුසම්ප්පයෙන් උපන් සංඥ යි. මොහු සප්තසංඥ යි කියනු ලැබෙත්.

1032. එහි සප්තවෙතනා කවරහ යත් : වක්ඛුසම්ප්පයෙන් උපන් වෙතනා ය සොතසම්ප්පයෙන් උපන් වෙතනා ය ඝාතසම්ප්පයෙන් උපන් වෙතනා ය ජීවිහාසම්ප්පයෙන් උපන් වෙතනා ය කායසම්ප්පයෙන් උපන් වෙතනා ය මනෝධාතුසම්ප්පයෙන් උපන් වෙතනා ය මනෝවිඤ්ඤාණධාතුසම්ප්පයෙන් උපන් වෙතනා යි. මොහු සප්තවෙතනා යි කියනු ලැබෙත්.

1033. එහි සප්තචිත්තයෝ කවරහ යත් : වක්ඛුර්විඤ්ඤාණ ය ශ්‍රොත්‍රවිඤ්ඤාණ ය ස්පර්ශවිඤ්ඤාණ ය ජීව්වාචිඤ්ඤාණ ය කායවිඤ්ඤාණ ය මනෝධාතු ය මනෝවිඤ්ඤාණධාතු යි. මොහු සප්තචිත්තයෝ යි කියනු ලැබෙත්.

2

1034. කාමධාතුවෙහි ස්කන්ධයෝ කෙතෙක් ද, ආයතනයෝ කෙතෙක් ද, ධාතුහු කෙතෙක් ද, සත්‍යයෝ කෙතෙක් ද, ඉන්ද්‍රියයෝ කෙතෙක් ද, හෙතුහු කෙතෙක් ද, සංඥ කෙතෙක් ද, වෙතනා කෙතෙක් ද, චිත්තයෝ කෙතෙක් ද යත් :

කාමධාතුවෙහි ස්කන්ධ පසෙක, ආයතන දෙළොසෙක, ධාතුහු අටළොසෙක, සත්‍ය තුනෙක, ඉන්ද්‍රිය දෙවිස්සෙක, හෙතු නවයෙක, ආභාර සතරෙක, ස්පර්ශ සතෙක, වේදනා සතෙක, සංඥ සතෙක, වෙතනා සතෙක, චිත්ත සතෙකි.

එහි කාමධාතුවෙහි පඤ්චස්කන්ධයෝ කවරහ යත් : රූපස්කන්ධ ය වේදනා ස්කන්ධ ය සංඥස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය විඤ්ඤාස්කන්ධ යි. මොහු කාමධාතුවෙහි පඤ්චස්කන්ධයෝ යි කියනු ලැබෙත්.

එහි කාමධාතුවෙහි ද්වාදශායතනයෝ කවරහ යත් : වක්ඛුරායතන ය රූපායතන ය ශ්‍රොත්‍රායතන ය ශබ්දායතන ය ස්පර්ශායතන ය ජීව්වායතන ය රසායතන ය කායායතන ය ස්ප්‍රෂ්චර්මායතන ය මනායතන ය ධර්මායතන යි. මොහු කාමධාතුවෙහි ද්වාදශායතනයෝ යි කියනු ලැබෙත්.

එහි කාමධාතුවෙහි අටළොස් ධාතුහු කවරහ යත් : වක්ඛුර්ධාතු ය රූපධාතු ය වක්ඛුර්විඤ්ඤාධාතු ය, ශ්‍රොත්‍රධාතු ය ශබ්දධාතු ය ශ්‍රොත්‍රවිඤ්ඤාධාතු ය, ස්පර්ශධාතු ය ගන්ධධාතු ය ස්පර්ශවිඤ්ඤාධාතු ය, ජීව්වාධාතු ය රසධාතු ය ජීව්වාචිඤ්ඤාධාතු ය, කායධාතු ය ස්ප්‍රෂ්චර්මධාතු ය කායවිඤ්ඤාධාතු ය, මනෝධාතු ය ධම්මධාතු ය මනෝවිඤ්ඤාධාතු යි. මොහු කාමධාතුවෙහි අටළොස් ධාතුහු යි කියනු ලැබෙත්.

තැන් කතෘනි කාමධාතුය නිශ්චිත වන්නි : දුකකවං සමුදයකවං මග්ගකවං, ඉමානි වුවනනි කාමධාතුය නිශ්චිත වන්නි.

သည် ကသမာဉ် ကာမဝါသနာ၊ ခါးစိမ့်ညှိုးနီနီ၊ ဝါးညှိုးနီနီ၊
 -၆၆- နှုတ်ကမ္မာ၊ ဝါးညှိုးနီနီ၊ ဝါးညှိုးနီနီ၊ ဝါးညှိုးနီနီ၊ ဝါးညှိုးနီနီ၊

තැන් කතමේ කාමධාතුය නම් ගෙනු : තයෝ කුසලගෙනු, තයෝ අකුසලගෙනු, තයෝ අව්‍යාකතගෙනු. ඉමේ චූළ්චනති කාමධාතුය නම් ගෙනු.

သည် ဆက်မေး ကာမဝါသနာ့ ခံစားရန် အားပေး ကူညီပေးရန်
 အားပေး ပံ့ပိုးပေးရန် စီစဉ်ပေးရန်နှင့် ပူးပေါင်း ဆောင်ရွက်ပေးရန်
 ပြုလုပ်ပေး ကာမဝါသနာ့ ခံစားရန် အားပေး ကူညီပေးရန်

තැන් කනමේ කාමධාතුය, සත්ත එසාය, චික්ඛුසල්පසො, සොති-සල්පසො, ඝාතසල්පසො, ජීවසල්පසො, කායසල්පසො, මනෝධාතු සල්පසො, මනෝවිඤ්ඤාණධාතුසල්පසො, ඉමේ වූච්චනභි කාමධාතුය, සත්ත එසාය.

තත් කතමා කාමධාතුය සත්ත වේදනා : චක්ඛුසල්ඝ්ඤා වේදනා,
 සොත්තල්ඝ්ඤා වේදනා, ඝාතසල්ඝ්ඤා වේදනා, ජ්ඣාසල්ඝ්ඤා වේදනා,
 කායසල්ඝ්ඤා වේදනා, ඔනොධාතුසල්ඝ්ඤා වේදනා මනෝ-
 විඤ්ඤාධාතුසල්ඝ්ඤා වේදනා. ඉමා වූවිනෙහි කාමධාතුය සත්ත
 වේදනා.

තැන් තනම්, කාමධාතුය, සත්ත සංඝද්ද; චක්‍රිසල්ස්සජ්, සංඝද්ද
සොතසල්ස්සජ්, සංඝද්ද සන්නල්ස්සජ්, සංඝද්ද ජට්ඨාසල්ස්සජ්,
සංඝද්ද කායසල්ස්සජ්, සංඝද්ද මනෝධාතුසල්ස්සජ්, සංඝද්ද මනෝ-
විඤ්ඤාණධාතුසල්ස්සජ්, සංඝද්ද, ඉමි වුච්චන්ති කාමධාතුය සත්ත සංඝද්ද.

තර්ථ කතමා කාමධාතුයා සත්ත වේදනා : චක්ඛුසල්පයා, වේදනා සොත්තල්පයා, වේදනා ඝාතල්පයා, වේදනා ජ්ඣාසල්පයා, වේදනා කායල්පයා, වේදනා මනෝධාතුසල්පයා, වේදනා මනෝවිඤ්ඤාණධාතුසල්පයා වේදනා. ඉමා ථූවිච්ඡාති කාමධාතුයා සත්ත වේදනා.

තත් කතමැති කාමධාතුය සත්ත විත්තාති : විකවුච්ඤ්ඤණං
සොචච්ඤ්ඤණං ඝානච්ඤ්ඤණං ජ්වහාච්ඤ්ඤණං කායච්ඤ්ඤණං
මනොධාතු මනොච්ඤ්ඤණධාතු. ඉමාති ථුට්ඨනභි කාමධාතුය සත්ත
විත්තාති.

1035. රූපවාහුයා කති බක්කා : කති ආයතනා : කති වාහුයෝ :
කති සම්මානි : කති ඉන්ද්‍රියානි -පෙ- කති චිත්තානි :

රූපධාරායා පඤ්චකකකා, ඡ ආයතනානි, නව ධාතුයො, තිණි
සච්චානි, වුද්ධිසිනි, අට්ඨ භෙත්තු, නයො ආහාරා, චතතායො ඵසා,
චතසො චෙදනා, චතසො සක්ඛා, චතසො චෙතනා, චතතාරි
ඵතනානි.

තත් කතමේ රූපධානුය පඤ්චකකිකා; රූපකකිකේ; වේදනාකකිකේ; සඤ්ඤාකකිකේ; සංකිතකකිකේ; විඤ්ඤාණකකිකේ. ඉමෙ චූළිචනති රූපධානුය පඤ්චකකිකා.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

එහි කාමධාතුවෙහි තුන් සත්‍යයෝ කවරහ යත් : දූෂිතත්‍ය ය සමුදයසත්‍ය ය මාරුසත්‍ය යි. මොහු කාමධාතුවෙහි තුන් සත්‍යයෝ යි කියනු ලැබෙත්.

එහි කාමධාතුවෙහි දෙවිසි ඉන්ද්‍රියයෝ කවරහ යත් : චක්ෂුරින්ද්‍රිය ය ශ්‍රොත්‍ර න්ද්‍රිය ය . . . අඤ්ඤාචින්ද්‍රිය යි. මොහු කාමධාතුවෙහි දෙවිසි ඉන්ද්‍රියයෝ යි කියනු ලැබෙත්.

එහි කාමධාතුවෙහි නවහෙතුහු කවරහ යත් : කුශලහෙතු තුනෙක, අකුශලහෙතු තුනෙක, අව්‍යාකෘතහෙතු තුනෙකි. මොහු කාමධාතුවෙහි නවහෙතූහ යි කියනු ලැබෙත්.

එහි කාමධාතුවෙහි සතර ආභාරයෝ කවරහ යත් : කවලිකාරාභාර ය ස්පර්ශා භාර ය මනෝසඤ්ඤවෙතනාභාර ය වීඤ්ඤාභාර යි. මොහු කාමධාතුවෙහි සතර ආභාර යෝ යි කියනු ලැබෙත්.

එහි කාමධාතුවෙහි සප්තස්පර්ශයෝ කවරහ යත් : චක්ෂුසමිථස්ස ය සොත සමිථස්ස ය සානසමිථස්ස ය ජීවහාසමිථස්ස ය කායසමිථස්ස ය මනෝධාතූසමිථස්ස ය මනෝවිඤ්ඤාණධාතූසමිථස්ස යි. මොහු කාමධාතුවෙහි සප්තස්පර්ශයෝ යි කියනු ලැබෙත්.

එහි කාමධාතුවෙහි සප්තවේදනා කවර යත් : චක්ෂුසමිථස්සයෙන් උපන් වේදනා ය සොතසමිථස්සයෙන් උපන් වේදනා ය සානසමිථස්සයෙන් උපන් වේදනා ය ජීවහා සමිථස්සයෙන් උපන් වේදනා ය කායසමිථස්සයෙන් උපන් වේදනා ය මනෝධාතූ සමිථස්සයෙන් උපන් වේදනා ය මනෝවිඤ්ඤාණධාතූසමිථස්සයෙන් උපන් වේදනා යි. මොහු කාමධාතුවෙහි සප්තවේදනා යි කියනු ලැබෙත්.

එහි කාමධාතුවෙහි සප්තසංඤ්ඤා කවර යත් : චක්ෂුසමිථස්සයෙන් උපන් සංඤ්ඤා ය සොතසමිථස්සයෙන් උපන් සංඤ්ඤා ය සානසමිථස්සයෙන් උපන් සංඤ්ඤා ය ජීවහාසමිථස්ස යෙන් උපන් සංඤ්ඤා ය කායසමිථස්සයෙන් උපන් සංඤ්ඤා ය මනෝධාතූසමිථස්සයෙන් උපන් සංඤ්ඤා ය මනෝවිඤ්ඤාණධාතූසමිථස්සයෙන් උපන් සංඤ්ඤා යි. මොහු කාමධාතූ යෙහි සප්තසංඤ්ඤා යි කියනු ලැබෙත්.

එහි කාමධාතුවෙහි සප්තවේතනා කවර යත් : චක්ෂුසමිථස්සයෙන් උපන් වේතනා ය සොතසමිථස්සයෙන් උපන් වේතනා ය සානසමිථස්සයෙන් උපන් වේතනා ය ජීවහාසමිථස්සයෙන් උපන් වේතනා ය කායසමිථස්සයෙන් උපන් වේතනා ය මනෝධාතූ සමිථස්සයෙන් උපන් වේතනා ය මනෝවිඤ්ඤාණධාතූසමිථස්සයෙන් උපන් වේතනා යි. මොහු කාමධාතුවෙහි සප්තවේතනා යි කියනු ලැබෙත්.

එහි කාමධාතුවෙහි සප්තචිත්තයෝ කවරහ යත් : චක්ෂුර්විඤ්ඤා ය ශ්‍රොත්‍රවිඤ්ඤා ය ස්පර්ශවිඤ්ඤා ය ජීව්වාචිඤ්ඤා ය කායවිඤ්ඤා ය මනෝධාතූ ය මනෝවිඤ්ඤාධාතූ යි. මොහු කාමධාතුවෙහි සප්තචිත්තයෝ යි කියනු ලැබෙත්.

1035. රූපධාතුවෙහි ස්කන්ධයෝ කෙතෙක් ද, ආයතනයෝ කෙතෙක් ද, ධාතුහු කෙතෙක් ද, සත්‍යයෝ කෙතෙක් ද, ඉන්ද්‍රියයෝ කෙතෙක් ද ? . . . විත්තයෝ කෙතෙක් ද යත් :

රූපධාතුවෙහි ස්කන්ධ පසෙක, ආයතන සයෙක, ධාතු නවයෙක, සත්‍ය තුනෙක, ඉන්ද්‍රිය තුදයෙක, හෙතු අටෙක, ආභාර තුනෙක, ස්පර්ශ සතරෙක, වේදනා සතරෙක, සංඤ්ඤා සතරෙක, වේතනා සතරෙක, සිත් සතරෙකි.

එහි රූපධාතුවෙහි පඤ්චස්කන්ධයෝ කවරහ යත් : රූපස්කන්ධ ය වේදනා ස්කන්ධ ය සංඤ්ඤාස්කන්ධ ය. සංස්කාරස්කන්ධ ය වීඤ්ඤාස්කන්ධ යි. මොහු රූපධාතුවෙහි පඤ්චස්කන්ධයෝ යි.

තඤ්ඤා කතමාති රූපධාතුයා ඡ ආයතනාති: චක්ඛායතනං රූපා-
යතනං සොභායතනං සද්ධායතනං මනායතනං ධම්මායතනං. ඉමාති
වුච්චන්ති රූපධාතුයා ඡ ආයතනාති.

තඤ්ඤා කතමා රූපධාතුයා නච ධාතුයො: චක්ඛුධාතු රූපධාතු
චක්ඛුච්ඡාදකධාතු, සොභධාතු සද්ධාධාතු සොභච්ඡාදකධාතු, මනෝධාතු
ධම්මධාතු මනෝච්ඡාදකධාතු. ඉමාති වුච්චන්ති රූපධාතුයා නච
ධාතුයො.

තඤ්ඤා කතමාති රූපධාතුයා තිණ්ණි සච්චාති: දුක්ඛසච්චං සමුදයසච්චං
මඝගසච්චං. ඉමාති වුච්චන්ති රූපධාතුයා තිණ්ණි සච්චාති.

තඤ්ඤා කතමාති රූපධාතුයා වුද්දුසිත්ථිතාති: චක්ඛුත්ථිතං සොභිත්ථිතං
මනිත්ථිතං ජීවිතිත්ථිතං සොමනසිත්ථිතං උපෙක්ඛිත්ථිතං සද්ධිත්ථිතං විරිසිත්ථිතං
සතිත්ථිතං සමාධිත්ථිතං පඤ්ඤාත්ථිතං අනඤ්ඤාතඤ්ඤාසාමිතිත්ථිතං අඤ්ඤාත්ථිතං
අඤ්ඤාතාචිත්ථිතං. ඉමාති වුච්චන්ති රූපධාතුයා වුද්දුසිත්ථිතාති.

තඤ්ඤා කතමෙ රූපධාතුයා අට්ඨ හෙතු: තයො කුසලහෙතු, ඥේ
අකුසලහෙතු, තයො අව්‍යාකතහෙතු. තඤ්ඤා කතමෙ තයො කුසලහෙතු:
අලොභො කුසලහෙතු, අද්දෙසො කුසලහෙතු, අමොහො කුසලහෙතු.
ඉමෙ තයො කුසලහෙතු.

තඤ්ඤා කතමෙ ඥේ අකුසලහෙතු: ලොභො අකුසලහෙතු මොහො
අකුසලහෙතු. ඉමෙ ඥේ අකුසලහෙතු.

තඤ්ඤා කතමෙ තයො අව්‍යාකත හෙතු: කුසලානං වා ධම්මානං
විපාකතො කිරියාව්‍යාකතෙසු වා ධම්මෙසු අලොභො අද්දෙසො අමොහො
ඉමෙ තයො අව්‍යාකත හෙතු. ඉමෙ වුච්චන්ති රූපධාතුයා අට්ඨ හෙතු.

තඤ්ඤා කතමෙ රූපධාතුයා තයො අභාර: එස්සාභාරෙ මනෝ-
සඤ්ඤාචතාභාරෙ විඤ්ඤාණාභාරෙ. ඉමෙ වුච්චන්ති රූපධාතුයා තයො
අභාර.

තඤ්ඤා කතමෙ රූපධාතුයා චත්තාරෙ එස්සා: චක්ඛුසච්චස්සො
සොභසච්චස්සො මනෝධාතුසච්චස්සො මනෝච්ඡාදකධාතුසච්චස්සො.
ඉමෙ වුච්චන්ති රූපධාතුයා චත්තාරෙ එස්සා.

තඤ්ඤා කතමා රූපධාතුයා චතස්සො වේදනා: -පෙ- චතස්සො
සඤ්ඤා -පෙ- චතස්සො චේතනා: -පෙ- චත්තාරි චිත්තාති: චක්ඛුච්ඡාදකං
සොභච්ඡාදකං මනෝධාතු මනෝච්ඡාදකධාතු. ඉමාති වුච්චන්ති
රූපධාතුයා චත්තාරි චිත්තාති.

1036. අරූපධාතුයා කති ඛකා: -පෙ- කති චිත්තාති:

අරූපධාතුයා චත්තාරෙ ඛකා, ඥේ ආයතනාති, ඥේ ධාතුයො,
තිණ්ණි සච්චාති, එකාදසිත්ථිතාති, අට්ඨ හෙතු, තයො අභාර, එකො
එස්සො, එකා වේදනා, එකා සඤ්ඤා, එකා චේතනා, එකං චිත්තං.

තඤ්ඤා කතමෙ අරූපධාතුයා චත්තාරෙ ඛකා: වේදනාකඛකො
සඤ්ඤාකඛකො සංඛාරකඛකො විඤ්ඤාණකඛකො. ඉමෙ වුච්චන්ති
අරූපධාතුයා චත්තාරෙ ඛකා.

තඤ්ඤා කතමාති අරූපධාතුයා ඥේ ආයතනාති: මනායතනං
ධම්මායතනං. ඉමාති වුච්චන්ති අරූපධාතුයා ඥේ ආයතනාති.

එහි රූපධාතූයෙහි ණයායතනයේ කවරහ යත් : වත්ඡුරායතන ය රූපායතන ය ශ්‍රෝත්‍රායතන ය ශබ්දායතන ය මනායතන ය ධර්මායතන යි. මොහු රූපධාතූයෙහි ණයායතන යි කියනු ලැබෙත්.

එහි රූපධාතූයෙහි නවධාතූ කවර යත් : වත්ඡුර්විඤ්ඤාධාතූ ය ශ්‍රෝත්‍රධාතූ ය ශබ්දධාතූ ය ශ්‍රෝත්‍රවිඤ්ඤාධාතූ ය මනෝධාතූ ය ධර්මධාතූ ය මනෝවිඤ්ඤාධාතූ යි. මොහු රූපධාතූයෙහි නවධාතූහ යි කියනු ලැබෙත්.

එහි රූපධාතූයෙහි තුන් සත්‍යයෝ කවරහ යත් : දුඛසත්‍ය ය සමුදය සත්‍ය ය චාර්යසත්‍ය යි. මොහු රූපධාතූයෙහි තුන් සත්‍යහ යි කියනු ලැබෙත්.

එහි රූපධාතූයෙහි තුදස් ඉන්ද්‍රියයෝ කවරහ යත් : වත්ඡුරින්ද්‍රිය ය ශ්‍රෝත්‍රෙන්ද්‍රිය ය මනින්ද්‍රිය ය චීවිතෙන්ද්‍රිය ය සංමනසෙන්ද්‍රිය ය උපෙක්ෂෙන්ද්‍රිය ය ශ්‍රද්ධෙන්ද්‍රිය ය වියෝධින්ද්‍රිය ය සමාසින්ද්‍රිය ය සමාධීන්ද්‍රිය ය ප්‍රඥෙන්ද්‍රිය ය අනඤ්ඤාඤ්ඤාස්සාමිතින්ද්‍රිය ය අඤ්ඤාන්ද්‍රිය ය අඤ්ඤාතාචින්ද්‍රිය යි. මොහු රූපධාතූයෙහි තුදස් ඉන්ද්‍රියහ යි කියනු ලැබෙත්.

එහි රූපධාතූයෙහි අෂ්ටභෙතුහු කවරහ යත් : තුන් කුශලභෙතු ය අකුශලභෙතුහු දෙදෙන ය තුන් අව්‍යාකෘතභෙතු යි. එහි තුන් කුශලභෙතු කවර යත් : අලෝභය කුශලභෙතුයෙක, අද්වේෂය කුශලභෙතුයෙක, අමෝහය කුශලභෙතුයෙකි. මොහු තුන් කුශලභෙතු වෙත්.

එහි අකුශලධාතුහු දෙදෙන කවරහ යත් : ලෝභය අකුශලභෙතුයෙකි, මෝහය අකුශලභෙතුයෙකි. මොහු අකුශලභෙතුහු දෙදෙන වෙත්.

එහි තුන් අව්‍යාකෘතභෙතුහු කවරහ යත් : කුශලධර්මයන්ගේ විපාක භෙයින් හෝ ක්‍රියාව්‍යාකෘතධර්මයන්හි හෝ අලෝභ ය අද්වේෂ ය අමෝහ යි. මොහු තුන් අව්‍යාකෘතභෙතු වෙත්. මොහු රූපධාතූයෙහි අෂ්ටභෙතුහ යි කියනු ලැබෙත්.

එහි රූපධාතූයෙහි තුන් ආභාරයෝ කවරහ යත් : ස්පර්ශාභාර ය මනෝසංස්පේෂනාභාර ය විඤ්ඤාභාර යි. මොහු රූපධාතූයෙහි තුන් ආභාරහ යි කියනු ලැබෙත්.

එහි රූපධාතූයෙහි සතර ස්පර්ශයෝ කවරහ යත් : වත්ඡුසම්ප්ප්ප ය සොත සම්ප්ප්ප ය මනෝධාතූසම්ප්ප්ප ය මනෝවිඤ්ඤාසධාතූසම්ප්ප්ප යි. මොහු රූපධාතූයෙහි සතර ස්පර්ශහ යි කියනු ලැබෙත්.

එහි රූපධාතූයෙහි සතර වේදනා කවර යත් : ... සතර සංඤ ... සතර වේදනා ... සතර චිත්තයෝ කවරහ යත් : වත්ඡුර්විඤ්ඤා ය ශ්‍රෝත්‍රවිඤ්ඤා ය මනෝධාතූ ය මනෝවිඤ්ඤාධාතූ යි. මොහු රූපධාතූයෙහි සතර චිත්තහ යි කියනු ලැබෙත්.

1036. අරූපධාතූයෙහි : ස්කන්ධයෝ කෙතෙක්ද ... චිත්තයෝ කෙතෙක්ද යත් :

අරූපධාතූයෙහි ස්කන්ධ සතරෙක, ආයතන දෙකෙක, ධාතූ දෙකෙක, සත්‍ය තුනෙක, ඉන්ද්‍රිය එකොළොසෙක, භෙතු අටෙක, ආභාර තුනෙක, ස්පර්ශ එකෙක, වේදනා එකෙක, සංඤ එකෙක, වේදනා එකෙක, චිත්ත එකකි.

එහි අරූපධාතූයෙහි සතර ස්කන්ධයෝ කවරහ යත් : වේදනා ස්කන්ධ ය සංඤ ස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය විඤ්ඤාස්කන්ධ යි. මොහු අරූපධාතූයෙහි සතර ස්කන්ධහ යි කියනු ලැබෙත්.

එහි අරූපධාතූයෙහි ආයතනයෝ දෙදෙන කවරහ යත් : මනායතන ය ධර්මායතන යි. මොහු අරූපධාතූයෙහි ආයතනයෝ දෙදෙන යයි කියනු ලැබෙත්.

තස්ස කතමා අරුපධාතුයා ඥා ධාතුයො : මනෝවිඤ්ඤාණධාතු ධම්මධාතු. ඉමා වුච්චන්ති අරුපධාතුයා ඥා ධාතුයො.

තස්ස කතමානි අරුපධාතුයා නිඤ්ඤාසච්ඡායා : දුක්ඛ සච්ඡායා සමුදය සච්ඡායා ඝණසච්ඡායා. ඉමානි වුච්චන්ති අරුපධාතුයා නිඤ්ඤාසච්ඡායා.

තස්ස කතමානි අරුපධාතුයා එකාදසිත්ථිතානි : මනිත්ථිතං ජිවිතිත්ථිතං සොමනසසිත්ථිතං උපෙක්ඛිත්ථිතං සද්ධිත්ථිතං විරිසිත්ථිතං සතිත්ථිතං සමාධිත්ථිතං පඤ්ඤිත්ථිතං අඤ්ඤිත්ථිතං අඤ්ඤානාමිත්ථිතං. ඉමානි වුච්චන්ති අරුපධාතුයා එකාදසිත්ථිතානි.

තස්ස කතමෙ අරුපධාතුයා අච්ඡායො : තයො කුසලභෙත්තු ඥා අකුසලභෙත්තු තයො අව්‍යාකතභෙත්තු. ඉමෙ වුච්චන්ති අරුපධාතුයා අච්ඡායො.

තස්ස කතමෙ අරුපධාතුයා තයො ආභාරා : එස්සාභාරො මනෝ සංඝට්ඨනාභාරො විඤ්ඤාණභාරො. ඉමෙ වුච්චන්ති අරුපධාතුයා තයො ආභාරා.

තස්ස කතමා අරුපධාතුයා එකො එස්සො : මනෝවිඤ්ඤාණධාතු සමථස්සො. අයං වුච්චති අරුපධාතුයො එකො එස්සො.

තස්ස කතමා අරුපධාතුයා එකා වෙදනා : -පෙ- එකා සඤ්ඤා -පෙ- එකා චේතනා : -පෙ- එකා චිත්තං : මනෝවිඤ්ඤාණධාතු. ඉදං වුච්චති අරුපධාතුයා එකං චිත්තං.

1037 අපරිතාපනේන කතී ඛක්ඛා : -පෙ- කතී චිත්තානි : අපරිතාපනේන චිත්තාභාරො ඛක්ඛා, ඥා ආයතනානි, ඥා ධාතුයො, ඥා සච්ඡායානි, ආදායිත්ථිතානි, ඡ භෙත්තු, තයො ආභාරා, එකො එස්සො, එකා වෙදනා, එකා සඤ්ඤා, එකා චේතනා, එකං චිත්තං.

තස්ස කතමෙ අපරිතාපනේන චිත්තාභාරො ඛක්ඛා : වෙදනාකඛක්ඛො, සඤ්ඤාකඛක්ඛො, සංඛාරකඛක්ඛො, විඤ්ඤාණකඛක්ඛො. ඉමෙ වුච්චන්ති අපරිතාපනේන චිත්තාභාරො ඛක්ඛා.

තස්ස කතමානි අපරිතාපනේන ඥා ආයතනානි : මනායතනං ධම්මායතනං. ඉමානි වුච්චන්ති අපරිතාපනේන ඥා ආයතනානි.

තස්ස කතමා අපරිතාපනේන ඥා ධාතුයො : මනෝවිඤ්ඤාණධාතු ධම්මධාතු. ඉමා වුච්චන්ති අපරිතාපනේන ඥා ධාතුයො.

තස්ස කතමානි අපරිතාපනේන ඥා සච්ඡායා : මහසච්ඡායා නිරුධ්මසච්ඡායා. ඉමානි වුච්චන්ති අපරිතාපනේන ඥා සච්ඡායා.

තස්ස කතමානි අපරිතාපනේන ආදායිත්ථිතානි : මනිත්ථිතං ජිවිතිත්ථිතං සොමනසසිත්ථිතං උපෙක්ඛිත්ථිතං සද්ධිත්ථිතං විරිසිත්ථිතං සතිත්ථිතං සමාධිත්ථිතං පඤ්ඤිත්ථිතං අනඤ්ඤානඤ්ඤාසාමිතිත්ථිතං අඤ්ඤිත්ථිතං අඤ්ඤානාමිත්ථිතං. ඉමානි වුච්චන්ති අපරිතාපනේන ආදායිත්ථිතානි.

තස්ස කතමෙ අපරිතාපනේන ඡ භෙත්තු : තයො කුසලභෙත්තු, තයො අව්‍යාකතභෙත්තු.

තස්ස කතමෙ තයො කුසලභෙත්තු : අලොභො කුසලභෙත්තු, අදොසො කුසලභෙත්තු, අමොභො කුසලභෙත්තු. ඉමෙ තයො කුසලභෙත්තු.

එහි අරුපධාතූයෙහි ධාතුහු දෙදෙනා කවරහ යත් : මනෝවිඤ්ඤාධාතූ ය ධර්ම ධාතූ යි. මොහු අරුපධාතූයෙහි ධාතුහු දෙදෙනා යයි කියනු ලැබෙත්.

එහි අරුපධාතූයෙහි තුන් සත්‍යයෝ කවරහ යත් : දුඃඛසත්‍ය ය සමුදයසත්‍ය ය මාර්ගසත්‍ය යි. මොහු අරුපධාතූයෙහි තුන් සත්‍යහ යි කියනු ලැබෙත්.

එහි අරුපධාතූයෙහි ඵලකොළොස් ඉන්ද්‍රියයෝ කවරහ යත් : මනින්ද්‍රිය ය ජීවිතෙන්ද්‍රිය ය සොමනසොත්තන්ද්‍රිය ය උපෙක්ෂෙන්ද්‍රිය ය ශ්‍රද්ධෙන්ද්‍රිය ය වියෝගීන්ද්‍රිය ය සමාසීන්ද්‍රිය ය සමාධිත්තන්ද්‍රිය ය ප්‍රඥෙන්ද්‍රිය ය අඤ්ඤින්ද්‍රිය ය අඤ්ඤාතීන්ද්‍රිය යි. මොහු අරුපධාතූයෙහි ඵලකොළොස් ඉන්ද්‍රියහ යි කියනු ලැබෙත්.

එහි අරුපධාතූයෙහි අෂ්ටමෙකු කවර යත් : තුන් කුසලමෙකු ය අකුසලමෙකු දෙක ය තුන් අව්‍යාකෘතමෙකු යි. මොහු අරුපධාතූයෙහි අෂ්ටමෙකුහ යි කියනු ලැබෙත්.

එහි අරුපධාතූයෙහි තුන් ආහාර කවර යත් : ස්පර්ශාහාර ය මනෝසංස්පර්ශාහාර ය වීඤ්ඤාහාර යි. මොහු අරුපධාතූයෙහි තුන් ආහාරහ යි කියනු ලැබෙත්.

එහි අරුපධාතූයෙහි එක් මැ ස්පර්ශය කවරෙ යත් : මනෝවිඤ්ඤාධාතූසම්ප්‍රස්ස යි. මේ අරුපධාතූයෙහි එක් මැ ස්පර්ශ යි කියනු ලැබේ.

එහි අරුපධාතූයෙහි එක් මැ වේදනාව . . . එක් මැ සංඥාව . . . එක් මැ චේතනාව . . . එක් මැ චිත්තය කවරෙ යත් : මනෝවිඤ්ඤාධාතූ යි. මේ අරුපධාතූයෙහි එක් මැ චිත්ත යි කියනු ලැබේ.

1037. අපයඝාතත්තයෙහි : ස්කන්ධයෝ කෙතෙක් ද . . . චිත්තයෝ කෙතෙක් ද යත් :

අපයඝාතත්තයෙහි ස්කන්ධ සතරෙක ආයතන දෙකෙක ධාතු දෙකෙක සත්‍ය දෙකෙක ඉන්ද්‍රිය දෙළොසෙක මෙකු සයෙක ආහාර තුනෙක ස්පර්ශ ඵලකෙක වේදනා ඵලකෙක සංඥ ඵලකෙක චේතනා ඵලකෙක චිත්ත ඵලකෙකි.

එහි අපයඝාතත්තයෙහි සතර ස්කන්ධයෝ කවරහ යත් : වේදනාස්කන්ධ ය සංඥස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය වීඤ්ඤාස්කන්ධ යි. මොහු අපයඝාතත්තයෙහි සතර ස්කන්ධහ යි කියනු ලැබෙත්.

එහි අපයඝාතත්තයෙහි ආයතනයෝ දෙදෙනා කවරහ යත් : මනායතන ය ධර්මායතන යි. මොහු අපයඝාතත්තයෙහි ආයතනයෝ දෙදෙනා යයි කියනු ලැබෙත්.

එහි අපයඝාතත්තයෙහි ධාතුහු දෙදෙනා කවරහ යත් : මනෝවිඤ්ඤාධාතූ ය ධර්මධාතූ යි. මොහු අපයඝාතත්තයෙහි ධාතුහු දෙදෙනා යයි කියනු ලැබෙත්.

එහි අපයඝාතත්තයෙහි සත්‍යයෝ දෙදෙනා කවරහ යත් : මාර්ගසත්‍ය ය නිරෝධ සත්‍ය යි. මොහු අපයඝාතත්තයෙහි සත්‍යයෝ දෙදෙනා යයි කියනු ලැබෙත්.

එහි අපයඝාතත්තයෙහි දෙළොස් ඉන්ද්‍රියයෝ කවරහ යත් : මනින්ද්‍රිය ය ජීවිතීන්ද්‍රිය ය සොමනස්සීන්ද්‍රිය ය උපෙක්ෂීන්ද්‍රිය ය සද්ධීන්ද්‍රිය ය වීරීසීන්ද්‍රිය ය සංකීන්ද්‍රිය ය සමාධිත්තන්ද්‍රිය ය පඤ්ඤීන්ද්‍රිය ය අනඤ්ඤතඤ්ඤස්සාම්භීන්ද්‍රිය ය අඤ්ඤීන්ද්‍රිය ය අඤ්ඤාතීන්ද්‍රිය යි. මොහු අපයඝාතත්තයෙහි දෙළොස් ඉන්ද්‍රියයෝ යයි කියනු ලැබෙත්.

එහි අපයඝාතත්තයෙහි මෙකු හු කවරහ යත් : කුසල මෙකුහු තිදෙනා ය අව්‍යාකෘතමෙකුහු තිදෙනා යි.

එහි කුසලමෙකුහු තිදෙනා කවරහ යත් : අලෝභකුසලමෙකු ය අද්වේශකුසල මෙකු ය අමොහකුසලමෙකු යි. මොහු තිදෙනා කුසලමෙකු යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

තත්ත්වකතමෙ තයො අව්‍යාකතභෙත්තු : කුසලානං ධර්මානං විපාකතො අලොභො අද්දෙසො අමොහො, ඉමෙ තයො අව්‍යාකතභෙත්තු, ඉමෙ වුව්වනති අපරියාපනෙන ඡ භෙත්තු.

තත්ත්වකතමෙ අපරියාපනෙන තයො ආභාරා : එසාංභාරො, මනො සංඝොචතනාභාරො, විඤ්ඤාණාභාරො. ඉමෙ වුව්වනති අපරියාපනෙන තයො ආභාරා.

තත්ත්වකතමො අපරියාපනෙන එකො එසො : මනොවිඤ්ඤාණධාතු සම්ප්‍රේක්ෂො. අයං වුව්වනති අපරියාපනෙන එකො එසො.

තත්ත්වකතමො අපරියාපනෙන එකා වේදනා -පෙ- එකා සංඝඤ්ඤා -පෙ- එකා චේතනා -පෙ- එකං චිත්තං : මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුව්වනති අපරියාපනෙන එකං චිත්තං.

3

1038. පඤ්චනනං ඛඩ්ඩානං කති කාමධාතු පරියාපනනා : කති න කාමධාතුපරියාපනනා : -පෙ- සත්තනනං චිත්තානං කති කාමධාතු පරියාපනනා : කති න කාමධාතුපරියාපනනා :

රූපකඛ්ඤා කාමධාතුපරියාපනනා. චත්තාරො ඛඩ්ඩා සියා කාමධාතුපරියාපනනා, සියා න කාමධාතුපරියාපනනා.

දසායතනා කාමධාතුපරියාපනනා. දො ආයතනා සියා කාමධාතු-පරියාපනනා, සියා න කාමධාතුපරියාපනනා.

සොළස ධාතුයො කාමධාතු පරියාපනනා. දො ධාතුයො සියා කාමධාතුපරියාපනනා, සියා න කාමධාතුපරියාපනනා.

සමුදයසම්මං කාමධාතුපරියාපනනං. දො සම්මං න කාමධාතු පරියාපනනා. දුක්ඛසම්මං සියා කාමධාතුපරියාපනනං, සියා න කාමධාතු පරියාපනනං.

දසිඤ්ඤා කාමධාතුපරියාපනනා. තිඤ්ඤා න කාමධාතුපරියාපනනා. නවිඤ්ඤා සියා කාමධාතුපරියාපනනා, සියා න කාමධාතුපරියාපනනා.

තයො අකුසලභෙත්තු කාමධාතුපරියාපනනා. ඡ භෙත්තු සියා කාමධාතු පරියාපනනා, සියා න කාමධාතුපරියාපනනා.

කඛ්චිඛ්ඤා ආභාරො කාමධාතුපරියාපනනා. තයො ආභාරා සියා කාමධාතුපරියාපනනා, සියා න කාමධාතුපරියාපනනා.

ඡ එසාං කාමධාතුපරියාපනනා. මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ප්‍රේක්ෂො සියා කාමධාතුපරියාපනනා, සියා න කාමධාතුපරියාපනනා.

ඡ වේදනා -පෙ- ඡ සංඝඤ්ඤා -පෙ- ඡ චේතනා -පෙ- ඡ චිත්තා කාමධාතුපරියාපනනා. මනොවිඤ්ඤාණධාතු සියා කාමධාතුපරියාපනනා, සියා න කාමධාතුපරියාපනනා.

1039. පඤ්චනනං ඛඩ්ඩානං කති රූපධාතුපරියාපනනා : කති න රූපධාතුපරියාපනනා -පෙ- සත්තනනං චිත්තානං කති රූපධාතුපරියා-පනනා : කති න රූපධාතුපරියාපනනා :

එහි අවසානගතයෙහි තිදෙනා කවරය යන් : කුසලධර්මයෙන්ම විපාකවශයෙන් අලෝභ ස අද්දෙ ය අමොහ යි. මොහු තිදෙනා අවසානගතයෙහි යි. මොහු අපයානපත්තයෙහි මධ්‍යගතයෙහි යි කියනු ලැබෙයි.

එහි අපයානපත්තයෙහි ආභාරයෝ තිදෙනා කවරය යන් : ස්වර්ගාභාර ය. මනාසඤ්චෙතනාභාර ය, විඤ්ඤාභාරයි. මොහු අපයානපත්තයෙහි ආභාරයෝ තිදෙනා යි කියනු ලැබෙයි.

එහි අපයානපත්තයෙහි එක් ස්වර්ගය කවරය යන් : මනෝවිඤ්ඤාධාතු සංස්වර්ගයි. මේ අපයානපත්තයෙහි එක් ස්වර්ගය යි කියනු ලැබෙයි.

එහි අපයානපත්තයෙහි එක් වේදනාව කවර යන් : ... එක් සංඥ ... එක් වේදනා ... එක් සිත් කවරය යන් : මනෝවිඤ්ඤාධාතු යි. මේ අපයානපත්තයෙහි එක් සිත් යි කියනු ලැබෙයි.

3

1038. පඤ්ච ස්කන්ධයන් අතුරෙහි කෙතෙක් කාමධාතුපයානපත්ත ද, කෙතෙක් කාමධාතුපයානපත්ත නො වෙත් ද ... ස්වර්ගවිත්තයෙන් කෙතෙක් කාමධාතුපයානපත්ත ද, කෙතෙක් කාමධාතු පයානපත්ත නො වෙත් ද යන් :

රූපස්කන්ධය කාමධාතුපයානපත්ත යි. සතර ස්කන්ධයෝ කාමධාතුපයානපත්ත ද වෙත්, කාමධාතුපයානපත්ත නො ද වෙත්.

ආයතනයෝ දස දෙනෙක් කාමධාතුපයානපත්ත වෙත්. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් කාමධාතුපයානපත්ත ද වෙත්, කාමධාතු පයානපත්ත නො ද වෙත්.

සංඝායකයා දස දෙනෙක් කාමධාතුපයානපත්තය. ධාතුහු දෙදෙනෙක් කාමධාතුපයානපත්ත ද වෙති. කාමධාතුපයානපත්ත නො ද වෙත්.

සමුද්දායකයා කාමධාතුපයානපත්ත යි. සතරයෝ දෙදෙනෙක් කාමධාතුපයානපත්ත නො වෙත්. ද්වයකයා කාමධාතුපයානපත්ත ද වෙයි. කාමධාතුපයානපත්ත නො ද වේ.

දස ඉන්ද්‍රියයෝ කාමධාතුපයානපත්තය. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් කාමධාතු පයානපත්ත නො වෙත්. නව ඉන්ද්‍රියයෝ කාමධාතුපයානපත්ත ද වෙත්. කාමධාතු පයානපත්ත නො ද වෙත්.

අකුලලගතයෙහි තිදෙනෙක් කාමධාතුපයානපත්ත වෙත්. මධ්‍යගතයෙහි කාමධාතු පයානපත්ත ද වෙත්. කාමධාතුපයානපත්ත නො ද වෙත්.

කම්මකාරාභාරය කාමධාතුපයානපත්ත යි. ආභාරයෝ තිදෙනෙක් කාමධාතු පයානපත්ත ද වෙත්. කාමධාතුපයානපත්ත නො ද වෙත්.

මේ ස්වර්ගයෝ කාමධාතු පයානපත්තය. මනෝවිඤ්ඤාධාතු සංස්වර්ගය කාමධාතුපයානපත්ත ද වේ. කාමධාතුපයානපත්ත නො ද වේ.

මධ්‍යගතයෝ ... මධ්‍යගතයෝ ... මධ්‍යගතයෝ ... මධ්‍යගතයෝ කාම ධාතුපයානපත්තය. මනෝවිඤ්ඤාධාතු කාමධාතුපයානපත්ත ද වේ. කාමධාතුපයානපත්ත නො ද වේ.

1039. පඤ්ච ස්කන්ධයන් අතුරෙහි කෙතෙක් රූපධාතුපයානපත්ත වෙත් ද, කෙතෙක් රූපධාතුපයානපත්ත නො වෙත් ද ... ස්වර්ග විත්තයන් අතුරෙහි කෙතෙක් රූපධාතුපයානපත්ත වෙත් ද කෙතෙක් රූපධාතුපයානපත්ත නො වෙත් ද යන් :

රූපකඛ්ඛො න රූපධාතූපරියාපනො. චක්කාඤ්ඤා ඛකා සියා රූපධාතූපරියාපනො, සියා න රූපධාතූපරියාපනො.

දසායනනා න රූපධාතූපරියාපනො. ඤා ආයනනා සියා රූපධාතූපරියාපනො, සියා න රූපධාතූපරියාපනො.

සොළස ඛාතූයො න රූපධාතූපරියාපනො. ඤා ඛාතූයො සියා රූපධාතූපරියාපනො, සියා න රූපධාතූපරියාපනො.

නිඤ්ඤා සම්මානි න රූපධාතූපරියාපනො. දුක්ඛසම්මානි සියා රූපධාතූපරියාපනො, සියා න රූපධාතූපරියාපනො.

තෙරසිඤ්ඤා න රූපධාතූපරියාපනො. නිඤ්ඤා සියා රූපධාතූපරියාපනො, සියා න රූපධාතූපරියාපනො.

තයො අකුසලභෙදා න රූපධාතූපරියාපනො. ඡ භෙදා සියා රූපධාතූපරියාපනො, සියා න රූපධාතූපරියාපනො.

කම්මිකාඤ්ඤා ආභාඤ්ඤා න රූපධාතූපරියාපනො. තයො ආභාඤ්ඤා සියා රූපධාතූපරියාපනො, සියා න රූපධාතූපරියාපනො.

ඡ ඵසා න රූපධාතූපරියාපනො. මනෝවිඤ්ඤාණධාතූපරියාපනො සියා රූපධාතූපරියාපනො, සියා න රූපධාතූපරියාපනො.

ඡ වෙදනා -පෙ- ඡ සංකල්පනා -පෙ- ඡ චේතනා -පෙ- ඡ චිත්තා න රූපධාතූපරියාපනො. මනෝවිඤ්ඤාණධාතූ සියා රූපධාතූපරියාපනො, සියා න රූපධාතූපරියාපනො.

1040. පඤ්ඤාතා ඛකානං කාඨි අරූපධාතූපරියාපනො: කාඨි න අරූපධාතූපරියාපනො: -පෙ- සත්තනං චිත්තානං කාඨි අරූපධාතූපරියාපනො: කාඨි න අරූපධාතූපරියාපනො:

රූපකඛ්ඛො න අරූපධාතූපරියාපනො. චක්කාඤ්ඤා ඛකා සියා අරූපධාතූපරියාපනො, සියා න අරූපධාතූපරියාපනො.

දසායනනා න අරූපධාතූපරියාපනො. ඤා ආයනනා සියා අරූපධාතූපරියාපනො, සියා න අරූපධාතූපරියාපනො.

සොළස ඛාතූයො න අරූපධාතූපරියාපනො. ඤා ඛාතූයො සියා අරූපධාතූපරියාපනො, සියා න අරූපධාතූපරියාපනො.

නිඤ්ඤා සම්මානි න අරූපධාතූපරියාපනො. දුක්ඛසම්මානි සියා අරූපධාතූපරියාපනො, සියා න අරූපධාතූපරියාපනො.

වුද්ධසිඤ්ඤා න අරූපධාතූපරියාපනො. අවිඤ්ඤා සියා අරූපධාතූපරියාපනො, සියා න අරූපධාතූපරියාපනො.

තයො අකුසලභෙදා න අරූපධාතූපරියාපනො. ඡ භෙදා සියා අරූපධාතූපරියාපනො, සියා න අරූපධාතූපරියාපනො.

කම්මිකාඤ්ඤා ආභාඤ්ඤා න අරූපධාතූපරියාපනො. තයො ආභාඤ්ඤා සියා අරූපධාතූපරියාපනො, සියා න අරූපධාතූපරියාපනො.

ඡ ඵසා න අරූපධාතූපරියාපනො. මනෝවිඤ්ඤාණධාතූපරියාපනො සියා අරූපධාතූපරියාපනො, සියා න අරූපධාතූපරියාපනො.

ඡ වෙදනා -පෙ- ඡ සංකල්පනා -පෙ- ඡ චේතනා -පෙ- ඡ චිත්තා න අරූපධාතූපරියාපනො. මනෝවිඤ්ඤාණධාතූ සියා අරූපධාතූපරියාපනො, සියා න අරූපධාතූපරියාපනො.

රූපස්කන්ධය රූපධාතූපයභාවනා නො වෙයි. ස්කන්ධයෝ සතර දෙනෙක් රූපධාතූපයභාවනා ද වෙති. රූපධාතූපයභාවනා නොද වෙත්.

දශආයතනයෝ රූපධාතූපයභාවනා නො වෙත්. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් රූපධාතූපයභාවනා ද වෙත්. රූපධාතූපයභාවනා නොද වෙත්.

මොඩගධාතූ කෙනෙක් රූපධාතූපයභාවනා නො වෙත්. ධාතූහු දෙදෙනෙක් රූපධාතූපයභාවනා ද වෙත්. රූපධාතූපයභාවනා නොද වෙත්.

සත්තයෝ කිදෙනෙක් රූපධාතූපයභාවනා නො වෙත්. දුෂ්ඨසත්තය රූපධාතූපයභාවනා ද වෙයි. රූපධාතූපයභාවනා නොද වේ.

කෙළෙස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් රූපධාතූපයභාවනා නො වෙත්. නවඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් රූපධාතූපයභාවනා ද වෙත්. රූපධාතූපයභාවනා නොද වෙත්.

අකුසලභෙතුහු කිදෙන රූපධාතූපයභාවනා නො වෙත්. ඡට්ඨෙතුහු රූපධාතූපයභාවනා ද වෙත්. රූපධාතූපයභාවනා නොද වෙත්.

කම්මිකාරභාරය රූපධාතූපයභාවනා නො වේ. ආභාරයෝ කිදෙනෙක් රූපධාතූපයභාවනා ද වෙත්. රූපධාතූපයභාවනා නොද වෙත්.

ඡට්ඨපරිභයෝ රූපධාතූපයභාවනා නො වෙත්. මනෝවිඤ්ඤාධාතූසංස්පර්ශය රූපධාතූපයභාවනා ද වේ. රූපධාතූපයභාවනා නොද වේ.

ඡධිවේදනාවෝ . . . ඡට්ඨසංඥාවෝ . . . ඡට්ඨෙකතාවෝ . . . ඡට්ඨිත්තයෝ රූපධාතූපයභාවනා නො වෙත්. මනෝවිඤ්ඤාධාතූව රූපධාතූපයභාවනා ද වේ. රූපධාතූපයභාවනා නොද වේ.

1040. පඤ්චස්කන්ධයන් අතුරෙහි කෙනෙක් අරූපධාතූපයභාවනා වෙත් ද කෙනෙක් අරූපධාතූපයභාවනා නො වෙත් ද . . . සප්තචිත්තයන් අතුරෙහි කෙනෙක් අරූපධාතූපයභාවනා වෙත් ද කෙනෙක් අරූපධාතූපයභාවනා නො වෙත් ද යත් :

රූපස්කන්ධය අරූපධාතූපයභාවනා නො වේ. ස්කන්ධයෝ සතරදෙනෙක් අරූපධාතූපයභාවනා ද වෙත්. අරූපධාතූපයභාවනා නොද වෙත්.

දශආයතන කෙනෙක් අරූපධාතූපයභාවනා නො වෙත්. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් අරූපධාතූපයභාවනා ද වෙත්. අරූපධාතූපයභාවනා නොද වෙත්.

මොඩගධාතූ කෙනෙක් අරූපධාතූපයභාවනා නො වෙත්. ධාතූහු දෙදෙනෙක් අරූපධාතූපයභාවනා ද වෙත්. අරූපධාතූපයභාවනා නොද වෙත්.

සත්තයෝ කිදෙනෙක් අරූපධාතූපයභාවනා නො වෙත්. දුෂ්ඨසත්තය අරූපධාතූපයභාවනා ද වේ. අරූපධාතූපයභාවනා නොද වේ.

තුළස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් අරූපධාතූපයභාවනා නො වෙත්. ඉන්ද්‍රියයෝ අටදෙනෙක් අරූපධාතූපයභාවනා ද වෙත්. අරූපධාතූපයභාවනා නොද වෙත්.

අකුසල භෙතුහු කිදෙන අරූපධාතූපයභාවනා නො වෙත්. ඡට්ඨෙතුහු අරූපධාතූපයභාවනා ද වෙත්. අරූපධාතූපයභාවනා නොද වෙත්.

කම්මිකාර ආභාරය අරූපධාතූපයභාවනා නො වේ. ආභාරයෝ කිදෙනෙක් අරූපධාතූපයභාවනා ද වෙත්. අරූපධාතූපයභාවනා නොද වෙත්.

ඡට්ඨපරිභයෝ අරූපධාතූපයභාවනා නො වෙත්. මනෝවිඤ්ඤාධාතූසංස්පර්ශය අරූපධාතූපයභාවනා ද වේ. අරූපධාතූපයභාවනා නොද වේ.

ඡධිවේදනාවෝ . . . ඡට්ඨසංඥාවෝ . . . ඡධිවේදනාවෝ . . . ඡට්ඨිත්තයෝ අරූපධාතූපයභාවනා නො වෙත්. මනෝවිඤ්ඤාධාතූ අරූපධාතූපයභාවනා ද වේ. අරූපධාතූපයභාවනා නොද වේ.

1041. පඤ්චනතං ඛක්ඛානං කතී පරියාපනතා : කතී අපරියාපනතා :
-පෙ- සත්තනතං චිත්තානං කතී පරියාපනතා : කතී අපරියාපනතා :

රූපකඛ්ඛො පරියාපනතො. චිත්තායේ ඛක්ඛා සියා පරියාපනතො,
සියා අපරියාපනතො.

දසායතනා පරියාපනතා. දො ආයතනා සියා පරියාපනතා, සියා
අපරියාපනතා.

සොළස ඛාතුයො පරියාපනතා. දො ඛාතුයො සියා පරියාපනතා,
සියා අපරියාපනතා.

දො සම්මා පරියාපනතා. දො සම්මා අපරියාපනතා.

දසිඤ්චා පරියාපනතා. තිඤ්ඤිතා අපරියාපනතා. නචිඤ්චා සියා
පරියාපනතා, සියා අපරියාපනතා.

තයො අකුසලහෙතු පරියාපනතා. ඡ හෙතු සියා පරියාපනතා, සියා
අපරියාපනතා.

කඛ්චිඛ්ඤායේ ආභායේ පරියාපනතො. තයො ආභාය සියා
පරියාපනතා, සියා අපරියාපනතා.

ඡ එසා පරියාපනතා. මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්පයො සියා
පරියාපනතො, සියා අපරියාපනතො.

ඡ වේදනා -පෙ- ඡ සඤ්ඤා -පෙ- ඡ චේතනා -පෙ- ඡ චිත්තා
පරියාපනතා. මනොවිඤ්ඤාණධාතු සියා පරියාපනතා, සියා අපරියාපනතා.

4

1042. කාමධාතුයා උපපතතිකඛ්ඤා කතීඛක්ඛා පාතුභවනති -පෙ-
කතී චිත්තානි පාතුභවනති :

කාමධාතුයා උපපතතිකඛ්ඤා සබ්බෙතං පඤ්චකඛ්ඤා පාතුභවනති.

කසාපී එකාදසායතනානි පාතුභවනති. කසාපී දසායතනානි
පාතුභවනති. කසාපී අපරාති දසායතනානි පාතුභවනති. කසාපී
නව්‍යායතනානි පාතුභවනති. කසාපී සත්තායතනානි පාතුභවනති.

කසාපී එකාදස ඛාතුයො පාතුභවනති. කසාපී දස ඛාතුයො
පාතුභවනති. කසාපී අපරා දස ඛාතුයො පාතුභවනති. කසාපී නව
ඛාතුයො පාතුභවනති. කසාපී සත්ත ඛාතුයො පාතුභවනති.

සබ්බෙතං එකං සම්මං පාතුභවති.

කසාපී චුද්දසිඤ්චානි පාතුභවනති. කසාපී තෙරසිඤ්චානි පාතුභවනති.
කසාපී අපරාති තෙරසිඤ්චානි පාතුභවනති. කසාපී ආදසිඤ්චානි
පාතුභවනති. කසාපී දසිඤ්චානි පාතුභවනති. කසාපී නචිඤ්චානි
පාතුභවනති. කසාපී අපරාති නචිඤ්චානි පාතුභවනති. කසාපී අට්ඨිඤ්චානි
පාතුභවනති. කසාපී අපරාති අට්ඨිඤ්චානි පාතුභවනති. කසාපී
සත්තිඤ්චානි පාතුභවනති. කසාපී පඤ්චිඤ්චානි පාතුභවනති. කසාපී
චිත්තාරිඤ්චානි පාතුභවනති.

කසාපී තයො හෙතු පාතුභවනති. කසාපී දො හෙතු පාතුභවනති.
කෙව්ඨි අහෙතුකා පාතුභවනති.

සබ්බෙතං චිත්තායේ ආභාය පාතුභවනති. සබ්බෙතං එකො එසො
පාතුභවනති.

සබ්බෙතං එකා වේදනා, එකා සඤ්ඤා, එකා චේතනා, එකං චිත්තං
පාතුභවති.

1. කසාපී - සිඤ්ච, මඡයං.

1041. පසුව ස්කන්ධයන් අතුරෙහි කෙතෙක් පරිණාමයන් වෙත් ද කෙතෙක් අපරිණාමයන් වෙත් ද . . . ස්කන්ධයන් අතුරෙහි කෙතෙක් පරිණාමයන් වෙත් ද කෙතෙක් අපරිණාමයන් වෙත් ද යත් :

උපස්කන්ධය පරිණාමය වේ. ස්කන්ධය කෙතෙක් පරිණාමය වේ. අපරිණාමය වේ.

දශකයක කෙතෙක් පරිණාමය වේ. දශකයක දෙදෙනෙක් පරිණාමය වේ. අපරිණාමය වේ.

සොළොස් බාහු කෙතෙක් පරිණාමය වේ. බාහු දෙදෙනෙක් පරිණාමය වේ. අපරිණාමය වේ.

සත්තයෝ දෙදෙනෙක් පරිණාමය වේ. සත්තයෝ දෙදෙනෙක් අපරිණාමය වේ.

ඉන්ද්‍රියයෝ දෙදෙනෙක් පරිණාමය වේ. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් අපරිණාමය වේ. ඉන්ද්‍රියයෝ නවදෙනෙක් පරිණාමය වේ. අපරිණාමය වේ.

අකුසලපොසු තිදෙනෙක් පරිණාමය වේ. ජීවිත පොසු පරිණාමය වේ. අපරිණාමය වේ.

කම්ම-කාර ආභාරය පරිණාමය වේ. ආභාරයෝ තිදෙනෙක් පරිණාමය වේ. අපරිණාමය වේ.

මධ්‍යස්ථයෝ පරිණාමය වේ. මධ්‍යස්ථයෝ පරිණාමය වේ. අපරිණාමය වේ.

මධ්‍යස්ථයෝ . . . මධ්‍යස්ථයෝ . . . මධ්‍යස්ථයෝ . . . මධ්‍යස්ථයෝ පරිණාමය වේ. මධ්‍යස්ථයෝ පරිණාමය වේ. අපරිණාමය වේ.

4

1042. කාමධාතුවෙහි උත්පත්ති-මාර්ගයෙහි කෙතෙක් ස්කන්ධයෝ පහළ වෙත් ද, . . . කෙතෙක් සිත් පහළ වෙත් ද යත් :

කාමධාතුවෙහි උත්පත්ති-මාර්ගයෙහි සියල්ලන්ට පසුව ස්කන්ධයෝ පහළ වෙත්.

කිසිවකුට එකොළොස් දශකයක කෙතෙක් පහළ වෙති. කිසිවකුට දශකයක කෙතෙක් පහළ වෙති. කිසිවකුට දශකයක කෙතෙක් පහළ වෙති. කිසිවකුට නවදශකයක කෙතෙක් පහළ වෙති. කිසිවකුට සත්දශකයක කෙතෙක් පහළ වෙත්.

කිසිවකුට එකොළොස් බාහු පහළ වෙති. කිසිවකුට දශබාහු පහළ වෙති. කිසිවකුට දශ බාහු පහළ වෙති. කිසිවකුට නවබාහු පහළ වෙති. කිසිවකුට සත්බාහු පහළ වෙත්.

සියල්ලන්ට එක් සත්තයක් පහළ වෙයි.

කිසිවකුට තුළු ඉන්ද්‍රියයෝ පහළ වෙති. කිසිවකුට තෙළු ඉන්ද්‍රියයෝ පහළ වෙති. කිසිවකුට දශ ඉන්ද්‍රියයෝ පහළ වෙති. කිසිවකුට දශ ඉන්ද්‍රියයෝ පහළ වෙති. කිසිවකුට නව ඉන්ද්‍රියයෝ පහළ වෙත්. කිසිවකුට දශ බාහු පහළ වෙත්. කිසිවකුට දශ බාහු පහළ වෙති. කිසිවකුට නව බාහු පහළ වෙති. කිසිවකුට සත් බාහු පහළ වෙත්. කිසිවකුට සත් බාහු පහළ වෙති. කිසිවකුට පසුව ඉන්ද්‍රියයෝ පහළ වෙති. කිසිවකුට සත් ඉන්ද්‍රියයෝ පහළ වෙත්.

කිසිවකුට හෙතු තිදෙනෙක් පහළ වෙති. කිසිවකුට හෙතු දෙදෙනෙක් පහළ වෙති. කිසිකෙතෙක් අහෙතු වූ පහළ වෙත්.

සියල්ලන්ට සත් ආභාරයෝ පහළ වෙත්. සියල්ලන්ට එක් ස්පර්ශයක් පහළ වෙයි. සියල්ලන්ට එක් වේදනාවක් . . . එක් සංඥාවක් . . . එක් චේතනාවක් . . . එක් සිත් පහළ වෙයි.

* මෙම පොතෙහි පිටු, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

1643. කාමධාතුයා උපපත්තිකකිණේ සබ්බෙසං කතමේ පඤ්චකකිනියා පාතුභවනති : රූපකිකිණියො -පෙ- විඤ්ඤාණකිකිණියො. කාමධාතුයා උපපත්තිකකිණේ සබ්බෙසං ඉමේ පඤ්චකකිනියා පාතුභවනති.

1044. කාමධාතුයා උපපත්තිකකිණේ කසං¹ එකාදසායනනානි පාතුභවනති : කාමාවච්චරුනං දෙව්නං, පඨමකපපිකානං මහුසානං, ඔපපාතිකානං පෙතානං, ඔපපාතිකානං අසුරානං, ඔපපාතිකානං තීරච්ඡානගතානං, නෙරසිකානං පරිපුණ්ණායනනානං, උපපත්තිකකිණේ එකාදසායනනානි පාතුභවනති : චක්ඛායනං රූපායනං සොතා-යනං ඝානායනං ගන්ධායනං ජීව්හායනං රසායනං කායායනං ථොට්ඨබ්බායනං මනායනං බම්මායනං, කාමධාතුයා උපපත්තිකකි-ණේ එතෙසං ඉමානි එකාදසායනනානි පාතුභවනති.

කාමධාතුයා උපපත්තිකකිණේ කසං දසායනනානි පාතුභවනති : ඔපපාතිකානං පෙතානං, ඔපපාතිකානං අසුරානං, ඔපපාතිකානං තීරච්ඡානගතානං, නෙරසිකානං ජව්වකිනං උපපත්තිකකිණේ දසා-යනනානි පාතුභවනති : රූපායනං සොතායනං ඝානායනං ගන්ධායනං ජීව්හායනං රසායනං කායායනං ථොට්ඨබ්බායනං මනායනං බම්මායනං, කාමධාතුයා උපපත්තිකකිණේ එතෙසං ඉමානි දසායනනානි පාතුභවනති.

කාමධාතුයා උපපත්තිකකිණේ කසං අපරුනි දසායනනානි පාතු-භවනති : ඔපපාතිකානං පෙතානං, ඔපපාතිකානං අසුරානං, ඔපපාති-කානං තීරච්ඡානගතානං, නෙරසිකානං, ජව්වබ්බිරුනං උපපත්තිකකිණේ දසායනනානි පාතුභවනති : චක්ඛායනං රූපායනං ඝානායනං ගන්ධායනං ජීව්හායනං රසායනං කායායනං ථොට්ඨබ්බායනං මනායනං බම්මායනං, කාමධාතුයා උපපත්තිකකිණේ එතෙසං ඉමානි දසායනනානි පාතුභවනති.

කාමධාතුයා උපපත්තිකකිණේ කසං නවායනනානි පාතුභවනති : ඔපපාතිකානං පෙතානං, ඔපපාතිකානං අසුරානං, ඔපපාතිකානං තීරච්ඡානගතානං, නෙරසිකානං, ජව්වබ්බිරුනං, උපපත්තිකකිණේ නවායනනානි පාතුභවනති : රූපායනං ඝානායනං ගන්ධායනං ජීව්හායනං රසායනං කායායනං ථොට්ඨබ්බායනං මනායනං බම්මායනං, කාමධාතුයා උපපත්තිකකිණේ එතෙසං ඉමානි නවායනනානි පාතුභවනති.

කාමධාතුයා උපපත්තිකකිණේ කසං සත්තායනනානි පාතුභවනති : ගබ්බසෙය්‍යකානං සත්තානං උපපත්තිකකිණේ සත්තායනනානි පාතුභවනති : රූපායනං ගන්ධායනං රසායනං කායායනං ථොට්ඨබ්බායනං මනායනං බම්මායනං, කාමධාතුයා උපපත්තිකකිණේ එතෙසං ඉමානි සත්තායනනානි පාතුභවනති.

1045. කාමධාතුයා උපපත්තිකකිණේ කසං එකාදස බාහුගො පාතුභවනති : කාමාවච්චරුනං දෙව්නං පඨමකපපිකානං මහුසානං, ඔපපාතිකානං පෙතානං, ඔපපාතිකානං අසුරානං, ඔපපාතිකානං තීරච්ඡානගතානං, නෙරසිකානං පරිපුණ්ණායනනානං, උපපත්තිකකිණේ එකාදස බාහුගො පාතුභවනති : චක්ඛුබාහු රූපබාහු සොතබාහු ඝානබාහු ගන්ධබාහු ජීව්හබාහු රසබාහු කායබාහු ථොට්ඨබ්බබාහු මනොවිඤ්ඤාණබාහු බම්මබාහු, කාමධාතුයා උපපත්තිකකිණේ එතෙසං ඉමානි එකාදසබාහුගො පාතුභවනති.

1. කසංචි - සිරිඡු.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

1043. කාමධාතුවෙහි උත්පත්තික්ෂණයෙහි සියල්ලන්ට කවර පඤ්චස්කන්ධයෝ පහළ වෙත් ද යත් : රූපස්කන්ධය . . . විඤ්ඤාස්කන්ධයි.

කාමධාතුවෙහි උත්පත්තික්ෂණයෙහි සියල්ලන්ට මේ පඤ්චස්කන්ධයෝ පහළ වෙත්.

1044. කාමධාතුවෙහි උත්පත්තික්ෂණයෙහි කවරක්භව ඵකොළොස් ආයතන කෙනෙක් පහළ වෙත් ද යත් : කාමාවචර දෙවියන්ට ද ප්‍රථම කල්පිකවූ මනුෂ්‍යයන්ට ද ඔපපාතික වූ ප්‍රෙතයන්ට ද ඔපපාතික වූ අසුරයන්ට ද ඔපපාතික වූ නිරිසතුන්ට ද නිරිසතුන්ට ද සම්පූර්ණ ආයතන ඇතිවනට උත්පත්තික්ෂණයෙහි ඵකොළොස් ආයතනයෝ පහළ වෙත් : වක්ෂුරායතන ය රූපායතන ය ශ්‍රොත්‍රායතන ය ස්‍රාණායතන ය ගන්ධායතන ය ජීව්හායතන ය රසායතන ය කායායතන ය ස්ප්‍රෂ්ඨව්‍යායතන ය මනායතන ය ධර්මායතන යි. කාමධාතුවෙහි උත්පත්තික්ෂණයෙහි මොවුන්ට මේ ඵකොළොස් ආයතනයෝ පහළ වෙත්.

කාමධාතුවෙහි උත්පත්තික්ෂණයෙහි කවරක්භව දශායතනයෝ පහළ වෙත් ද යත් : ඔපපාතිකවූ ප්‍රෙතයන්ට ද ඔපපාතිකවූ අසුරයන්ට ද ඔපපාතිකවූ නිරිසතුන්ට ද නිරිසතුන්ට ද ජාත්‍යන්ධයන්ට ද උත්පත්තික්ෂණයෙහි දශායතනයෝ පහළ වෙත් : රූපායතන ය ශ්‍රොත්‍රායතන ය ස්‍රාණායතන ය ගන්ධායතන ය ජීව්හායතන ය රසායතන ය කායායතන ය ස්ප්‍රෂ්ඨව්‍යායතන ය මනායතන ය ධර්මායතන යි. කාමධාතුවෙහි උත්පත්තික්ෂණයෙහි මොවුන්ට මේ දශායතනයෝ පහළ වෙත්.

කාමධාතුවෙහි උත්පත්තික්ෂණයෙහි කවරක්භව අනාඃ වූ දශායතනයෝ පහළ වෙත් ද යත් : ඔපපාතික වූ ප්‍රෙතයන්ට ද ඔපපාතික වූ අසුරයන්ට ද ඔපපාතික වූ නිරිසතුන්ට ද නිරිසතුන්ට ද උත්පත්තියෙන් බිහිරි වූවන්ට ද උත්පත්තික්ෂණයෙහි දශායතනයෝ පහළ වෙත් : වක්ෂුරායතන ය රූපායතන ය ස්‍රාණායතන ය ගන්ධායතන ය ජීව්හායතන ය රසායතන ය කායායතන ය ස්ප්‍රෂ්ඨව්‍යායතන ය මනායතන ය ධර්මායතන යි. කාමධාතුවෙහි උත්පත්තික්ෂණයෙහි තෙල සත්ත්වයන්ට මේ දශායතනයෝ පහළ වෙත්.

කාමධාතුවෙහි උත්පත්තික්ෂණයෙහි කවරක්භව නවායතනයෝ පහළ වෙත් ද යත් : ඔපපාතික වූ ප්‍රෙතයන්ට ද ඔපපාතික වූ අසුරයන්ට ද ඔපපාතික වූ නිරිසතුන්ට ද නිරිසතුන්ට ද ජාත්‍යන්ධයන්ට ද උත්පත්තික්ෂණයෙහි නවආයතනයෝ පහළ වෙත් : රූපායතන ය ස්‍රාණායතන ය ගන්ධායතන ය ජීව්හායතන ය රසායතන ය කායායතන ය ස්ප්‍රෂ්ඨව්‍යායතන ය මනායතන ය ධර්මායතන යි. කාමධාතුවෙහි උත්පත්තික්ෂණයෙහි තෙල සත්ත්වයන්ට මේ නවායතනයෝ පහළ වෙත්.

කාමධාතුවෙහි උත්පත්තික්ෂණයෙහි කවරක්භව සප්තායතනයෝ පහළ වෙත් ද යත් : ගැබ්බි භෝනා සත්ත්වයන්ගේ උත්පත්තික්ෂණයෙහි සප්තායතනයෝ පහළ වෙත් : රූපායතන ය ගන්ධායතන ය රසායතන ය කායායතන ය ස්ප්‍රෂ්ඨව්‍යායතන ය මනායතන ය ධර්මායතන යි. කාමධාතුවෙහි උත්පත්තික්ෂණයෙහි තෙල සත්ත්වයන්ට මේ සප්තායතනයෝ පහළ වෙත්.

1045. කාමධාතුවෙහි උත්පත්තික්ෂණයෙහි කවරක්භව ඵකොළොස් ධාතුහු පහළ වෙත් ද යත් : කාමාවචර දෙවියන්ට ද ප්‍රථමකල්පයෙහි වූ මනුෂ්‍යයන්ට ද ඔපපාතික වූ ප්‍රෙතයන්ට ද ඔපපාතික වූ අසුරයන්ට ද ඔපපාතික වූ නිරිසතුන්ට ද නිරිසතුන්ට ද පරිපූර්ණ ආයතන ඇත්තවූවන්ට උත්පත්තික්ෂණයෙහි ඵකොළොස් ධාතුහු පහළ වෙත් : වක්ෂුර්ධාතු රූපධාතු ශ්‍රොත්‍රධාතු ස්‍රාණධාතු ගන්ධධාතු ජීව්හධාතු රසධාතු කායධාතු ස්ප්‍රෂ්ඨව්‍යධාතු මනෝවිඤ්ඤාධාතු ධර්මධාතු යි. කාමධාතුවෙහි උත්පත්තික්ෂණයෙහි තෙල සත්ත්වයන්ට මේ ඵකොළොස් ධාතුහු තුල පහළ වෙත්.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කාමධාතුයා උප්පත්තිකකණේ කසා දස ධාතුයො පාතුභවනති : ඔපපාතිකානං පෙතානං, ඔපපාතිකානං අසුරානං, ඔපපාතිකානං තීරව්‍යානගතානං, තෙරසිකානං, ජව්වකුරානං උප්පත්තිකකණේ දස ධාතුයො පාතුභවනති : රූපධාතු භානධාතු ගතධාතු ජ්‍යාධාතු රසධාතු කායධාතු ථොට්ඨබ්බධාතු මනෝවිඤ්ඤාණධාතු ධම්මධාතු. කාමධාතුයා උප්පත්තිකකණේ එතෙසං ඉමා දස ධාතුයො පාතුභවනති.

කාමධාතුයා උප්පත්තිකකණේ කසා අපරා දස ධාතුයො පාතුභවනති : ඔපපාතිකානං පෙතානං, ඔපපාතිකානං අසුරානං, ඔපපාතිකානං තීරව්‍යානගතානං, තෙරසිකානං, ජව්වකුරානං උප්පත්තිකකණේ දස ධාතුයො පාතුභවනති : චක්ඛුධාතු රූපධාතු භානධාතු ගතධාතු ජ්‍යාධාතු රසධාතු කායධාතු ථොට්ඨබ්බධාතු මනෝවිඤ්ඤාණධාතු ධම්මධාතු. කාමධාතුයා උප්පත්තිකකණේ එතෙසං ඉමා දස ධාතුයො පාතුභවනති.

කාමධාතුයා උප්පත්තිකකණේ කසා නව ධාතුයො පාතුභවනති : ඔපපාතිකානං පෙතානං, ඔපපාතිකානං අසුරානං, ඔපපාතිකානං තීරව්‍යානගතානං, තෙරසිකානං, ජව්වකුරානං උප්පත්තිකකණේ නව ධාතුයො පාතුභවනති : රූපධාතු භානධාතු ගතධාතු ජ්‍යාධාතු රසධාතු කායධාතු ථොට්ඨබ්බධාතු මනෝවිඤ්ඤාණධාතු ධම්මධාතු. කාමධාතුයා උප්පත්තිකකණේ එතෙසං ඉමා නව ධාතුයො පාතුභවනති.

කාමධාතුයා උප්පත්තිකකණේ කසා සත්ත ධාතුයො පාතුභවනති : ගබ්භසංසාරකානං සත්තානං උප්පත්තිකකණේ සත්ත ධාතුයො පාතුභවනති : රූපධාතු ගතධාතු රසධාතු කායධාතු ථොට්ඨබ්බධාතු මනෝවිඤ්ඤාණධාතු ධම්මධාතු. කාමධාතුයා උප්පත්තිකකණේ එතෙසං ඉමා සත්ත ධාතුයො පාතුභවනති.

1046. කාමධාතුයා උප්පත්තිකකණේ සබ්බෙසං කතමං එකං සච්චං පාතුභවති : දුක්ඛසච්චං. කාමධාතුයා උප්පත්තිකකණේ සබ්බෙසං ඉදං එකං සච්චං පාතුභවති.

1047. කාමධාතුයා උප්පත්තිකකණේ කසා වුද්ධිජ්‍යොති පාතුභවනති : කාමාවචරානං දෙව්‍යානං සහෙතුකානං ඤාණවිප්ලවතානං උප්පත්තිකකණේ වුද්ධිජ්‍යොති පාතුභවනති : චක්ඛුජ්‍යොති සොතිජ්‍යොති භානිජ්‍යොති ජව්විජ්‍යොති කායිජ්‍යොති මනිජ්‍යොති ඉන්ද්‍රියිජ්‍යොති වා පුරිසිජ්‍යොති වා ජව්විජ්‍යොති තොමනසිජ්‍යොති වා උපෙක්ඛිජ්‍යොති වා සද්ධිජ්‍යොති විරිසිජ්‍යොති සතිජ්‍යොති සමාධිජ්‍යොති පඤ්ඤිජ්‍යොති. කාමධාතුයා උප්පත්තිකකණේ එතෙසං ඉමානි වුද්ධිජ්‍යොති පාතුභවනති.

කාමධාතුයා උප්පත්තිකකණේ කසා තෙරසිජ්‍යොති පාතුභවනති : කාමාවචරානං දෙව්‍යානං සහෙතුකානං ඤාණවිප්ලවතානං උප්පත්තිකකණේ තෙරසිජ්‍යොති පාතුභවනති : චක්ඛුජ්‍යොති සොතිජ්‍යොති භානිජ්‍යොති ජව්විජ්‍යොති කායිජ්‍යොති මනිජ්‍යොති ඉන්ද්‍රියිජ්‍යොති වා පුරිසිජ්‍යොති වා ජව්විජ්‍යොති තොමනසිජ්‍යොති වා උපෙක්ඛිජ්‍යොති වා සද්ධිජ්‍යොති විරිසිජ්‍යොති සතිජ්‍යොති සමාධිජ්‍යොති. කාමධාතුයා උප්පත්තිකකණේ එතෙසං ඉමානි තෙරසිජ්‍යොති පාතුභවනති.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කාමධාතුවෙහි උත්පත්තික්ෂණයෙහි කවරක්භව දශධාතූහු පහළ වෙත් ද යත් : ඔපපාතික වූ ප්‍රත්‍යයන්ට ද ඔපපාතික වූ අසුරයන්ට ද ඔපපාතික වූ නිරිසතුන්ට ද නිරිසතුන්ට ද ජාත්‍යන්ධයන්ට ද උත්පත්තික්ෂණයෙහි දශධාතූහු පහළ වෙති : රූපධාතූ ශ්‍රොත්‍ර ධාතූ ස්පර්ශධාතූ ගන්ධධාතූ රසධාතූ කායධාතූ ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යධාතූ මනෝවිඤ්ඤා ධාතූ ධර්මධාතූ යි. කාමධාතුවෙහි උත්පත්තික්ෂණයෙහි තෙල සත්වයන්ට මේ දශධාතූහු පහළ වෙත්.

කාමධාතුවෙහි උත්පත්තික්ෂණයෙහි කවරක්භව අත්‍යවූ දශධාතූහු පහළ වෙත් ද යත් : ඔපපාතික වූ ප්‍රත්‍යයන්ට ද ඔපපාතික වූ අසුරයන්ට ද ඔපපාතික වූ නිරිසතුන්ට ද නිරිසතුන්ට ද උත්පත්තියෙන් බිහිවන්නට ද උත්පත්තික්ෂණයෙහි දශධාතූහු පහළ වෙති : වක්ෂුරිධාතූ රූපධාතූ ස්පර්ශධාතූ ගන්ධධාතූ රසධාතූ කායධාතූ ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යධාතූ මනෝවිඤ්ඤා ධාතූ ධර්මධාතූ යි. කාමධාතුවෙහි උත්පත්තික්ෂණයෙහි තෙල සත්වයන්ට මේ දශ ධාතූහු පහළ වෙත්.

කාමධාතුවෙහි උත්පත්තික්ෂණයෙහි කවරක්භව නවධාතූහු පහළ වෙත් ද යත් : ඔපපාතික වූ ප්‍රත්‍යයන්ට ද ඔපපාතික වූ අසුරයන්ට ද ඔපපාතික වූ නිරිසතුන්ට ද නිරිසතුන්ට ද උත්පත්තියෙන් අද්විතීර් වූවන්ට ද උත්පත්තික්ෂණයෙහි නවධාතූහු පහළ වෙති : රූපධාතූ ස්පර්ශධාතූ ගන්ධධාතූ රසධාතූ කායධාතූ ස්ප්‍රෂ්ටව්‍ය ධාතූ මනෝවිඤ්ඤාධාතූ ධර්මධාතූ යි. කාමධාතුවෙහි උත්පත්තික්ෂණයෙහි තෙල සත්වයන්ට මේ නව ධාතූහු පහළ වෙත්.

කාමධාතුවෙහි උත්පත්තික්ෂණයෙහි කවරක්භව ස්ප්‍රෂ්ටධාතූහු පහළ වෙත් ද යත් : ගැම හෝනා සත්තව උපන් ඇසිල්ලෙහි ධාතූහු සත් දෙනෙක් පහළ වෙති : රූපධාතූ ගන්ධධාතූ රසධාතූ කායධාතූ පොච්ඡිකධාතූ මනෝවිඤ්ඤාධාතූ ධර්මධාතූ යි. කාමධාතුවෙහි උපන් ඇසිල්ලෙහි තෙල සත්තව මේ ස්ප්‍රෂ්ටධාතූහු පහළ වෙත්.

1046. කාමධාතුවෙහි උත්පත්තික්ෂණයෙහි සියල්ලන්ට කවර එක් සත්‍යයෙක් පහළ වේ ද යත් : දුඃචසත්‍ය යි. කාමධාතුවෙහි උත්පත්තික්ෂණයෙහි සියල්ලන්ට මේ එක් සත්‍යය පහළ වේ.

1047. කාමධාතුවෙහි උත්පත්තික්ෂණයෙහි කවරක්භව තුද්ධ ඉන්ද්‍රියයෝ පහළ වෙත් ද යත් : සහෙකුක වූ ඤානප්‍රසූක්ත වූ කාමාවචරදේවයන්ට උත්පත්තික්ෂණයෙහි තුද්ධ ඉන්ද්‍රියයෝ පහළ වෙති : වක්ෂුරින්ද්‍රිය ශ්‍රොත්‍රෙන්ද්‍රිය ස්පර්ශෙන්ද්‍රිය රසෙන්ද්‍රිය ගන්ධෙන්ද්‍රිය මනාභවෙන්ද්‍රිය ස්ප්‍රෂ්ටෙන්ද්‍රිය මනෝවිඤ්ඤා භවෙන්ද්‍රිය ධර්මෙන්ද්‍රිය යි. කාමධාතුවෙහි උත්පත්තික්ෂණයෙහි තෙල සත්වයන්ට මේ තුද්ධ ඉන්ද්‍රියයෝ පහළ වෙත්.

කාමධාතුවෙහි උත්පත්තික්ෂණයෙහි කවරක්භව තෙළෙස් ඉන්ද්‍රියයෝ පහළ වෙත් ද යත් : සහෙකුක වූ ඤානප්‍රසූක්ත වූ කාමාවචරදේවයන්ට උත්පත්තික්ෂණයෙහි තෙළෙස් ඉන්ද්‍රියයෝ පහළ වෙති : වක්ෂුරින්ද්‍රිය ශ්‍රොත්‍රෙන්ද්‍රිය ස්පර්ශෙන්ද්‍රිය රසෙන්ද්‍රිය ගන්ධෙන්ද්‍රිය මනාභවෙන්ද්‍රිය ස්ප්‍රෂ්ටෙන්ද්‍රිය මනෝවිඤ්ඤා භවෙන්ද්‍රිය ධර්මෙන්ද්‍රිය යි. කාමධාතුවෙහි උත්පත්තික්ෂණයෙහි තෙල සත්වයන්ට මේ තෙළෙස් ඉන්ද්‍රියයෝ පහළ වෙත්.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කාමධාතුයෙහි උත්පත්තික්ෂණයෙහි කවරක්භව අතර වූ තෙළෙස්ඉන්ද්‍රියයෝ පහළ වෙත් ද යත් : ප්‍රථමකල්පයෙහි වූ ඥානසම්ප්‍රසක්ත වූ සහෙතුක වූ මුක්තෘයන්ට උත්පත්තික්ෂණයෙහි තෙළෙස් ඉන්ද්‍රියයෝ පහළ වෙති : වක්ෂුරිත්ථිය ශ්‍රොත්‍රෙත්ථිය ස්‍රාණේත්ථිය ජිහ්වෙත්ථිය කායෙත්ථිය මනින්ද්‍රිය ජීවිතෙත්ථිය සොමනස්සිත්ථිය හෝ උපෙක්ෂෙත්ථිය හෝ ය ශ්‍රද්ධෙත්ථිය විශේෂිත්ථිය ස්මාධීත්ථිය සමාධිත්ථිය ප්‍රඥෙත්ථිය යි. කාමධාතුයෙහි උත්පත්තික්ෂණයෙහි තෙල සත්වයන්ට මේ තෙළෙස් ඉන්ද්‍රියයෝ පහළ වෙත්.

කාමධාතුයෙහි උත්පත්තික්ෂණයෙහි කවරක්භව දෙළොස් ඉන්ද්‍රියයෝ පහළ වෙත් ද යත්: පුරාමකල්පයෙහි වූ සහෙතක වූ ඥානවිප්‍රසූක්ක වූ මනුෂ්‍යයන්ට උත්පත්ති ක්ෂණයෙහි දෙළොස් ඉන්ද්‍රියයෝ පහළ වෙති: වක්ෂුරිත්තිය ග්‍රොත්‍රෙත්තිය ස්‍රාණෙත්තිය ජිත්චෙත්තිය කායෙත්තිය මනඉත්තිය ජීවිතෙත්තිය සොමනස්සිත්තිය හෝ උපෙක්ෂෙත්තිය හෝ ය ශ්‍රද්ධෙත්තිය වියෙතත්තිය ස්මෘතීත්තිය ය සමාධිත්තිය යි. කාමධාතුයෙහි උත්පත්තික්ෂණයෙහි තෙල සත්වයන්ට මේ දෙළොස්ඉන්ද්‍රියයෝ පහළ වෙත්.

කාමධාතූයෙහි උත්පත්තික්ෂණයෙහි කවරක්හට දශ ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් පහළ වෙත් ද යත් : ගැබ්හි හෝනා ඥානසම්ප්‍රසක්ත වූ සහෙතූක වූ සත්වයනට උත්පත්තික්ෂණයෙහි දශ ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් පහළ වෙති : කායෙන්ද්‍රිය මන ඉන්ද්‍රිය ස්ත්‍රීන්ද්‍රිය හෝ පුරුෂෙන්ද්‍රිය හෝ ය ජීවිතෙන්ද්‍රිය සොමනස්සින්ද්‍රිය හෝ උපෙක්ෂෙන්ද්‍රිය හෝ ය ශ්‍රද්ධෙන්ද්‍රිය වියෝෂීන්ද්‍රිය ස්මාදීන්ද්‍රිය සමාධීන්ද්‍රිය ප්‍රඥෙන්ද්‍රිය යි. කාමධාතූයෙහි උත්පත්තික්ෂණයෙහි තෙල සත්වයන්ට මේ දශ ඉන්ද්‍රියයෝ පහළ වෙත්.

කාමධාතුයෙහි උපද්‍රව්‍ය ඇසිල්ලෙහි කවරක්වත් නව ඉන්ද්‍රියයෝ පහළ වෙත් ද යත් : ශ්‍රැම හෝනා සහෙකුක වූ සක්ත්වයනට භද්‍රාවිප්‍රසක්ත සක්ත්වයනට උපද්‍රව්‍ය ඇසිල්ලෙහි නව ඉන්ද්‍රියයෝ පහළ වෙත් : කායින්ද්‍රිය ය මනින්ද්‍රිය ය ඉන්ද්‍රියයෝ හෝ පුරිසින්ද්‍රිය හෝ ය ජීවිතන්ද්‍රිය ය සොමනස්සින්ද්‍රිය හෝ උපෙක්ඛන්ද්‍රිය හෝ ය සද්ධිතන්ද්‍රිය ය විරිසින්ද්‍රිය ය ස්ථිතන්ද්‍රිය ය සමාධිතන්ද්‍රිය යි. කාමධාතුයෙහි උපද්‍රව්‍ය ඇසිල්ලෙහි තුළුනට මේ නව ඉන්ද්‍රියයෝ පහළ වෙත්.

කාමධාතුයෙහි උපදානා ඇසිල්ලෙහි කවරක්තව අනෙකුදු නව ඉන්ද්‍රියයෝ පහළ වෙත් ද යත් : ඔපපාතික ප්‍රෙතයනව ඔපපාතික අසුරයනව ඔපපාතික තිරශ්චිතභ්‍යායනව නෙරියක්තව පිරිපුන්ඉදුරන් ඇතියනව උපදානා ඇසිල්ලෙහි නව ඉන්ද්‍රියයෝ පහළ වෙති : වක්ඛුන්ද්‍රිය ය පොතින්ද්‍රිය ය සාතින්ද්‍රිය ය ජීවිතින්ද්‍රිය ය කායිනිද්‍රිය ය මනින්ද්‍රිය ය ඉන්ටීන්ද්‍රිය හෝ පුරිසින්ද්‍රිය හෝ ය ජීවිතින්ද්‍රිය ය උපෙක්ඛිත්තිද්‍රිය යි. කාමධාතුයෙහි උපදානා ඇසිල්ලෙහි තුළනව මේ නව ඉන්ද්‍රියයෝ පහළ වෙත්.

කාමධාතුයෙහි උපද්‍යා ඇසිල්ලෙහි කවරක්කට අම්බ ඉන්ද්‍රියයෝ පහළ වෙත් ද යත් : ඔපපාතික ප්‍රත්‍යයනට ඔපපාතික අසුරයනට ඔපපාතික තීරශ්චිත්‍යත්‍යනට නිරි සත්තට ජාත්‍යන්ධයනට උපද්‍යා ඇසිල්ලෙහි අම්බ ඉන්ද්‍රියයෝ පහළ වෙති : සොති න්ද්‍රිය ය සාතින්ද්‍රිය ය ජිවිතින්ද්‍රිය ය කායිත්ද්‍රිය ය මනින්ද්‍රිය ය ඉන්රීත්ද්‍රිය හෝ පුරිසිත්ද්‍රිය හෝ ය ජිවිතින්ද්‍රිය ය උපෙක්ඛිත්ද්‍රිය යි. කාමධාතුයෙහි උපද්‍යා ඇසිල්ලෙහි කුලුනට මේ අට ඉන්ද්‍රියයෝ පහළ වෙත්.

කාමධාතුයෙහි උපද්‍රව්‍ය ඇසිල්ලෙහි කවරක්භව අනෙකුදු අෂ්ට ඉන්ද්‍රියයෝ පහළ වෙත් ද යත් : ඔපපාතික ප්‍රත්‍යයන්ට ඔපපාතික අසුරයන්ට ඔපපාතික තීරශ්විභග්‍ය යන්ට නිරිසක්තව පාතිබ්බරයනව උපද්‍රව්‍ය ඇසිල්ලෙහි අෂ්ට ඉන්ද්‍රියයෝ පහළ වෙති : වක්ඛුන්ද්‍රිය ය සාතින්ද්‍රිය ය ජීවිතින්ද්‍රිය ය කායින්ද්‍රිය ය චිතින්ද්‍රිය ය ඉන්ද්‍රීන්ද්‍රිය හෝ පුරිසින්ද්‍රිය හෝ ය ජීවිතින්ද්‍රිය ය උපෙක්ඛිත්තිය යි. කාමධාතුයෙහි උපද්‍රව්‍ය ඇසිල්ලෙහි කුලුටව මේ අට ඉන්ද්‍රියයෝ පහළ වෙත්.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කාමධාතුයා උපපත්තිකකේ කසා සතතින්ද්‍රියාති පාතුභවනති : ඔපපාතිකානං පෙතානං ඔපපාතිකානං අසුරානං ඔපපාතිකානං තිරව්ජාන හතානං තෙරසිකානං ජව්වඤ්චිකානං උපපත්තිකකේ සතතින්ද්‍රියාති පාතුභවනති : ඝාතින්ද්‍රියං ජිවිතින්ද්‍රියං කාසින්ද්‍රියං මනින්ද්‍රියං ඉන්ද්‍රියං වා පුරිසින්ද්‍රියං වා ජිවිතින්ද්‍රියං උපෙක්ඛින්ද්‍රියං. කාමධාතුයා උපපත්තිකකේ එතෙසං ඉමාති සතතින්ද්‍රියාති පාතුභවනති.

කාමධාතුයා උපපත්තිකකේ කසා පඤ්චින්ද්‍රියාති පාතුභවනති : ගබ්හසෙය්‍යකානං සත්තානං අභෙදකානං ධර්මානං නිපුංසකානං උපපත්තිකකේ පඤ්චින්ද්‍රියාති පාතුභවනති : කාසින්ද්‍රියං මනින්ද්‍රියං ඉන්ද්‍රියං වා පුරිසින්ද්‍රියං වා ජිවිතින්ද්‍රියං උපෙක්ඛින්ද්‍රියං. කාමධාතුයා උපපත්තිකකේ එතෙසං ඉමාති පඤ්චින්ද්‍රියාති පාතුභවනති.

කාමධාතුයා උපපත්තිකකේ කසා චිත්තාරින්ද්‍රියාති පාතුභවනති : ගබ්හසෙය්‍යකානං සත්තානං අභෙදකානං නිපුංසකානං උපපත්තිකකේ චිත්තාරින්ද්‍රියාති පාතුභවනති : කාසින්ද්‍රියං මනින්ද්‍රියං ජිවිතින්ද්‍රියං උපෙක්ඛින්ද්‍රියං : කාමධාතුයා උපපත්තිකකේ එතෙසං ඉමාති චිත්තාරි-
න්ද්‍රියාති පාතුභවනති.

1048. කාමධාතුයා උපපත්තිකකේ කසා තයො හෙතු පාතුභවනති : කාමාවචරිතං දෙව්‍යං පථමිකපටිකානං මනුස්සානං ගබ්හසෙය්‍යකානං සත්තානං සභෙදකානං ඤාණසම්පූර්ණතානං උපපත්තිකකේ තයො හෙතු පාතුභවනති : අලොභො විපාකහෙතු, අද්දෙසො විපාකහෙතු, අමොභො විපාකහෙතු. කාමධාතුයා උපපත්තිකකේ එතෙසං ඉමෙ තයො හෙතු පාතුභවනති.

කාමධාතුයා උපපත්තිකකේ කසා ඥා හෙතු පාතුභවනති : කාමාවචරිතං දෙව්‍යං පථමිකපටිකානං මනුස්සානං ගබ්හසෙය්‍යකානං සත්තානං සභෙදකානං ඤාණසම්පූර්ණතානං උපපත්තිකකේ ඥා හෙතු පාතුභවනති : අලොභො විපාකහෙතු, අද්දෙසො විපාකහෙතු. කාමධාතුයා උපපත්තිකකේ එතෙසං ඉමෙ ඥා හෙතු පාතුභවනති. අවිසෙසා සත්තා¹ අභෙදකා පාතුභවනති.

1049. කාමධාතුයා උපපත්තිකකේ සබ්බෙසං කතමෙ චිත්තාරෙ අභාර පාතුභවනති : කව්ච්ඡිකාරෙ අභාරෙ එසාභාරෙ මනෝසඤ්චි-
තභාරෙ විඤ්ඤාණභාරෙ. කාමධාතුයා උපපත්තිකකේ සබ්බෙසං ඉමෙ චිත්තාරෙ අභාර පාතුභවනති.

1050. කාමධාතුයා උපපත්තිකකේ සබ්බෙසං කතමො එකො එසෙසා පාතුභවති : මනෝවිඤ්ඤාණධාතුසම්ප්පෙසා. කාමධාතුයා උපපත්තිකකේ සබ්බෙසං අයං එකො එසෙසා පාතුභවති.

1051. කාමධාතුයා උපපත්තිකකේ සබ්බෙසං කතමො එකා වේදනා -පෙ- එකා සඤ්ඤා -පෙ- එකා වේදනා -පෙ- එකා විතතං පාතුභවති : මනෝවිඤ්ඤාණධාතු. කාමධාතුයා උපපත්තිකකේ සබ්බෙසං ඉදං එකං විතතං පාතුභවති.

1052. රූපධාතුයා උපපත්තිකකේ කති ඛන්ධා පාතුභවනති -පෙ- කති විතතාති පාතුභවනති : රූපධාතුයා උපපත්තිකකේ ධර්මානං අසඤ්ඤාසත්තානං දෙව්‍යං පඤ්චකිකා පාතුභවනති, පඤ්චායතනාති පාතුභවනති, පඤ්ච ධාතුයො පාතුභවනති, එකං සම්මං පාතුභවති, දසින්ද්‍රියාති පාතුභවනති, තයො හෙතු පාතුභවනති, තයො අභාර පාතුභවනති, එකො එසෙසා පාතුභවති, එකා වේදනා, එකා සඤ්ඤා, එකා වේදනා, එකං විතතං පාතුභවති.

1. අවිසෙසානං සත්තානං - සිමු, මජ්ඣ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

කාමධාතුවෙහි උපදානා ඇසිල්ලෙහි කවරක්භව සප්ත ඉන්ද්‍රියයෝ පහළ වෙත් ද යත් : ඔපපාතික ප්‍රත්‍යයනට ඔපපාතික අසුරයනට ඔපපාතික තීරශ්චිතගතයනට නෙරි සත්තට ජාතිබධිරයනට උපදානා ඇසිල්ලෙහි සප්ත ඉන්ද්‍රියයෝ පහළ වෙති : සානි න්ද්‍රිය ය ජීවිතින්ද්‍රිය ය කායින්ද්‍රිය ය මනින්ද්‍රිය ය ඉන්ද්‍රියයෝ හෝ පුරිසින්ද්‍රිය හෝ ය ජීවිතින්ද්‍රිය ය උපෙක්ඛින්ද්‍රිය යි. කාමධාතුවෙහි උපදානා ඇසිල්ලෙහි තුලුනට මේ සප්ත ඉන්ද්‍රියයෝ පහළ වෙත්.

කාමධාතුවෙහි උපදානා ඇසිල්ලෙහි කවරක්භව පඤ්ච ඉන්ද්‍රියයෝ පහළ වෙත් ද යත් : නපුංසකයනට තඬා ගැබ්ගෝනා අහෙතුක සත්තට උපදානා ඇසිල්ලෙහි පඤ්චෝන්ද්‍රියයෝ පහළ වෙති : කායින්ද්‍රිය ය මනින්ද්‍රිය ය ඉන්ද්‍රියයෝ හෝ පුරිසින්ද්‍රිය හෝ ය ජීවිතින්ද්‍රිය ය උපෙක්ඛින්ද්‍රිය යි. කාමධාතුවෙහි උපදානා ඇසිල්ලෙහි තුලුනට මේ පඤ්චෝන්ද්‍රියයෝ පහළ වෙත්.

කාමධාතුවෙහි උපදානා ඇසිල්ලෙහි කවරක්භව සතර ඉන්ද්‍රියයෝ පහළ වෙත් ද යත් : ගැබ්ගෝනා අහෙතුක වූ නපුංසක සත්ත්වයනට උපදානා ඇසිල්ලෙහි සතර ඉන්ද්‍රිය යෝ පහළ වෙති : කායින්ද්‍රිය ය මනින්ද්‍රිය ය ජීවිතින්ද්‍රිය ය උපෙක්ඛින්ද්‍රිය යි. කාමධාතුවෙහි උපදානා ඇසිල්ලෙහි තුලුනට මේ සතර ඉන්ද්‍රියයෝ පහළ වෙත්.

1048. කාමධාතුවෙහි උපදානා ඇසිල්ලෙහි කවරක්භව තුන් හෙතුහු පහළ වෙත් ද යත් : කාමාවචර දෙවියනට පුරුමකල්පයෙහි වූ මිනිස්තට ගැබ්ගෝනා සත්තට සහෙතුක වූ ඥානසම්ප්‍රසූක්ත වූවනට උපදානා ඇසිල්ලෙහි තුන් හෙතුහු පහළ වෙති : අලෝභ විපාකහෙතු ය අදෙස විපාකහෙතු ය අමොහ විපාකහෙතු යි. කාමධාතුවෙහි උපදානා ඇසිල්ලෙහි තුලුනට මේ තුන් හෙතුහු පහළ වෙත්.

කාමධාතුවෙහි උපදානා ඇසිල්ලෙහි කවරක්භව ද්විහෙතුහු පහළ වෙත් ද යත් : කාමාවචර දෙවියනට පුරුමකල්පික මිනිස්තට ගැබ්ගෝනා සත්තට සහෙතුක ඥානවිප්‍ර සූක්ත වූවනට උපදානා ඇසිල්ලෙහි ද්විහෙතුහු පහළ වෙති : අලෝභවිපාකහෙතු ය අදෙසවිපාකහෙතු යි. කාමධාතුවෙහි උපදානා ඇසිල්ලෙහි තුලුනට මේ ද්විහෙතුහු පහළ වෙත්. සෙසු සත්ත්වයෝ අහෙතුක වූ පහළ වෙත්.

1049. කාමධාතුවෙහි උපදානා ඇසිල්ලෙහි සියලු සත්තට කවර සතර ආභාරයෝ පහළ වෙත් ද යත් : කවලීකාරාභාර ය ස්පර්ශාභාර ය මනස්සඤ්චෝනාභාර ය විඤ්ඤාභාර යි. කාමධාතුවෙහි උපදානා ඇසිල්ලෙහි සියලු සත්තට මේ සතර ආභාරයෝ පහළ වෙත්.

1050. කාමධාතුවෙහි උපදානා ඇසිල්ලෙහි සියලු සත්තට කවර එක් ස්පර්ශයෙක් පහළ වෙයි යත් : මනෝවිඤ්ඤාධාතුවස්පර්ශය යි. කාමධාතුවෙහි උපදානා ඇසිල්ලෙහි හැම සත්තට මේ එක ස්පර්ශය පහළ වේ.

1051. කාමධාතුවෙහි උපදානා ඇසිල්ලෙහි හැම සත්තට කවර එක් වේදනාවක් . . . එක් සංඥාවක් . . . එක් චේතනාවක් . . . එක් සිතක් පහළ වෙයි යත් : මනෝවිඤ්ඤා ධාතුව යි. කාමධාතුවෙහි උපදානා ඇසිල්ලෙහි හැම සත්තට මේ එක් සිත පහළ වේ.

1052. රූපධාතුවෙහි උපදානා ඇසිල්ලෙහි කෙතෙක් ස්කන්ධයෝ පහළ වෙත් ද . . . කෙතෙක් චිත්තයෝ පහළ වෙත් ද යත් : රූපධාතුවෙහි උපදානා ඇසිල්ලෙහි අසංඤ්ඤාසත්ත්ව දෙවියනට තඬා පඤ්ච ස්කන්ධයෝ පහළ වෙති. පඤ්චායතනයෝ පහළ වෙති. පඤ්ච ධාතුහු පහළ වෙති. එක් සත්‍යයෙක් පහළ වෙයි. දශ ඉන්ද්‍රියයෝ පහළ වෙති. තුන් හෙතුහු පහළ වෙති. තුන් ආභාරයෝ පහළ වෙති. එක් ස්පර්ශයෙක් පහළ වෙයි. එක් වේදනාවක්, එක් සංඥාවක්, එක් චේතනාවක්, එක් චිත්තයෙක් පහළ වේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

1053. රූපධාතුයා උප්පත්තිකකණේ කතමේ පඤ්චකකිකිං පාතුභවතී : රූපකකිකිං, වේදනාකකිකිං, සංඝාතකකිකිං, සංඛාරකකිකිං, විඤ්ඤාණකකිකිං. රූපධාතුයා උප්පත්තිකකණේ ඉමේ පඤ්චකකිකිං පාතුභවතී.

1054. රූපධාතුයා උප්පත්තිකකණේ කතමාති පඤ්චායතනාති පාතුභවතී : චක්ඛායතනං රූපායතනං සොඤ්ඤායතනං මනායතනං ධම්මායතනං. රූපධාතුයා උප්පත්තිකකණේ ඉමාති පඤ්චායතනාති පාතුභවතී.

1055. රූපධාතුයා උප්පත්තිකකණේ කතමා පඤ්ච ධාතුයො පාතුභවතී : චක්ඛුධාතු රූපධාතු සොඤ්ඤාධාතු මනොවිඤ්ඤාණධාතු ධම්මධාතු. රූපධාතුයා උප්පත්තිකකණේ ඉමා පඤ්ච ධාතුයො පාතුභවතී.

1056. රූපධාතුයා උප්පත්තිකකණේ කතමං එකං සච්චං පාතුභවතී : දුක්ඛසච්චං. රූපධාතුයා උප්පත්තිකකණේ ඉදං එකං සච්චං පාතුභවතී.

1057. රූපධාතුයා උප්පත්තිකකණේ කතමාති දසිනිකාති පාතුභවතී : චක්ඛුන්ද්‍රියං සොඤ්ඤාන්ද්‍රියං මතින්ද්‍රියං ජිව්හින්ද්‍රියං සොමනසිනිකාති පාතුභවතී : චක්ඛුන්ද්‍රියං, සොඤ්ඤාන්ද්‍රියං, මතින්ද්‍රියං, ජිව්හින්ද්‍රියං, සොමනසිනිකාති පාතුභවතී.

1058. රූපධාතුයා උප්පත්තිකකණේ කතමේ තයො හෙතු පාතුභවතී : අලොභො විපාක හෙතු, අද්දෙසො විපාකහෙතු, අමොහො විපාකහෙතු. රූපධාතුයා උප්පත්තිකකණේ ඉමේ තයො හෙතු පාතුභවතී.

1059. රූපධාතුයා උප්පත්තිකකණේ කතමේ තයො අභාරං පාතුභවතී : එස්සාභාරෙ මනොසංඝේඛනභාරෙ විඤ්ඤාණභාරො. රූපධාතුයා උප්පත්තිකකණේ ඉමේ තයො අභාරං පාතුභවතී.

1060. රූපධාතුයා උප්පත්තිකකණේ කතමො එකො එස්සො පාතුභවතී : මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ප්පේසො. රූපධාතුයා උප්පත්තිකකණේ අයං එකො එස්සො පාතුභවතී.

1061. රූපධාතුයා උප්පත්තිකකණේ කතමා එකා වේදනා -පෙ- එකා සංඝාතා -පෙ- එකා වේදනා -පෙ- එකා විතතං පාතුභවතී : මනොවිඤ්ඤාණධාතු. රූපධාතුයා උප්පත්තිකකණේ ඉදං එකං විතතං පාතුභවතී.

1062. අසංඝාතකතනානං දෙවිනං උප්පත්තිකකණේ කති ඛකිං පාතුභවතී : -පෙ- කති විතතාති පාතුභවතී : අසංඝාතකතනානං දෙවිනං උප්පත්තිකකණේ එකො ඛකිං පාතුභවතී : රූපකකිකිං. ඤේ අයතනාති පාතුභවතී : රූපායතනං ධම්මායතනං. ඤේ ධාතුයො පාතුභවතී : රූපධාතු ධම්මධාතු. එකං සච්චං පාතුභවතී : දුක්ඛසච්චං. එකිනිකාති පාතුභවතී : රූපජිව්හින්ද්‍රියං. අසංඝාතකතනා දෙවි අභෙදකතනා, අනාභාරා, අභිස්සකතනා, අවේදකතනා, අසංඝාතකතනා, අවේදකතනා, අවිතතකතනා පාතුභවතී.

1053. රූපධාතූයෙහි උපද්‍රව්‍ය ඇසිල්ලෙහි කවර පඤ්චස්කන්ධයෝ පහළ වෙත් ද යත් : රූපස්කන්ධ ය, වේදනාස්කන්ධ ය, සංඥාස්කන්ධ ය, සංස්කාරස්කන්ධ ය, විඤ්ඤාස්කන්ධ යි. රූපධාතූයෙහි උපද්‍රව්‍ය ඇසිල්ලෙහි මේ පඤ්චස්කන්ධයෝ පහළ වෙත්.

1054. රූපධාතූයෙහි උපද්‍රව්‍ය ඇසිල්ලෙහි කවර පඤ්චායතනයෝ පහළ වෙත් ද යත් : වක්ඛායතන ය, රූපායතන ය, සොනායතන ය, මනායතන ය, ධම්මායතන යි. රූපධාතූයෙහි උපද්‍රව්‍ය ඇසිල්ලෙහි මේ පඤ්චායතනයෝ පහළ වෙත්.

1055. රූපධාතූයෙහි උපද්‍රව්‍ය ඇසිල්ලෙහි කවර පඤ්චධාතූහු පහළ වෙත් ද යත් : වක්ඛුධාතූ ය, රූපධාතූ ය, සොනධාතූ ය, මනෝවිඤ්ඤාධාතූ ය, ධම්මධාතූ යි. රූපධාතූයෙහි උපද්‍රව්‍ය ඇසිල්ලෙහි මේ පඤ්චධාතූහු පහළ වෙත්.

1056. රූපධාතූයෙහි උපද්‍රව්‍ය ඇසිල්ලෙහි කවර එක් සත්‍යයෙක් පහළ වෙයි යත් : දුඃඛසත්‍යය යි. රූපධාතූයෙහි උපද්‍රව්‍ය ඇසිල්ලෙහි මේ එක් සත්‍යය පහළ වේ.

1057. රූපධාතූයෙහි උපද්‍රව්‍ය ඇසිල්ලෙහි කවර දශ ඉන්ද්‍රියයෝ පහළ වෙත් ද යත් : වක්ඛුන්ද්‍රිය ය, සොතින්ද්‍රිය ය, මනින්ද්‍රිය ය, ජීවිත්තන්ද්‍රිය ය, සොමනස්සින්ද්‍රිය හෝ උපෙක්ඛන්ද්‍රිය හෝ ය, යද්ධන්ද්‍රිය ය, විරිඨිත්තන්ද්‍රිය ය, සතින්ද්‍රිය ය, සමාධිත්තන්ද්‍රිය ය, පඤ්ඤිත්තන්ද්‍රිය යි. රූපධාතූයෙහි උපද්‍රව්‍ය ඇසිල්ලෙහි මේ දශ ඉන්ද්‍රියයෝ පහළ වෙත්.

1058. රූපධාතූයෙහි උපද්‍රව්‍ය ඇසිල්ලෙහි කවර තුන් හෙතූහු පහළ වෙත් ද යත් : අලොභවිපාකහෙතූ ය, අදොසවිපාකහෙතූ ය, අමොහවිපාකහෙතූ යි. රූපධාතූයෙහි උපද්‍රව්‍ය ඇසිල්ලෙහි මේ තුන් හෙතූහු පහළ වෙත්.

1059. රූපධාතූයෙහි උපද්‍රව්‍ය ඇසිල්ලෙහි කවර තුන් ආභාරයෝ පහළ වෙත් ද යත් : ස්පර්ශාභාර ය, මනස්සප්පේක්ෂනාභාර ය, විඤ්ඤාභාර යි. රූපධාතූයෙහි උපද්‍රව්‍ය ඇසිල්ලෙහි මේ තුන් ආභාරයෝ පහළ වෙත්.

1060. රූපධාතූයෙහි උපද්‍රව්‍ය ඇසිල්ලෙහි කවර එක් ස්පර්ශයෙක් පහළ වේ ද යත් : මනෝවිඤ්ඤාධාතූසංස්පර්ශය යි. රූපධාතූයෙහි උපද්‍රව්‍ය ඇසිල්ලෙහි මේ එක් ස්පර්ශය පහළ වේ.

1061. රූපධාතූයෙහි උපද්‍රව්‍ය ඇසිල්ලෙහි කවර එක් වේදනාවක් ... එක් සංඥාවක් ... එක් වෙතනාවක් ... එක් චිත්තයෙක් පහළ වෙයි යත් : මනෝවිඤ්ඤාධාතූ යි. රූපධාතූයෙහි උපද්‍රව්‍ය ඇසිල්ලෙහි මේ එක් සිත පහළ වේ.

1062. අසංඥසත්ත්ව දෙවියනට උපද්‍රව්‍ය ඇසිල්ලෙහි කෙතෙක් ස්කන්ධයෝ පහළ වෙත් ද ... කෙතෙක් චිත්තයෝ පහළ වෙත් ද යත් : අසංඥසත්ත්ව දෙවියනට උපද්‍රව්‍ය ඇසිල්ලෙහි එක් ස්කන්ධයෙක් පහළ වෙයි : රූපස්කන්ධ යි. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් පහළ වෙති : රූපායතන ය, ධම්මායතන යි. ධාතූහු දෙදෙනෙක් පහළ වෙති : රූපධාතූ ය, ධම්මධාතූ යි. එක් සත්‍යයෙක් පහළ වෙයි : දුඃඛසත්‍ය යි. එක් ඉන්ද්‍රියයෙක් පහළ වෙයි : රූපජීවිත්තන්ද්‍රිය යි. අසංඥසත්ත්ව දෙවියෝ අහෙතූකයෝ ය, අනාභාරයෝ ය, අස්පර්ශකයෝ ය, අවේදනකයෝ ය, අසංඥකයෝ ය, අවේක්ෂකයෝ ය, අචිත්තක ධූරාහු පහළ වෙත්.

1063. අරුපධාතුයා උපපතීක්කණේ කති ඛඩ්ඛි පාතුභවනති : -පෙ- කති චිත්තානි පාතුභවනති : අරුපධාතුයා උපපතීක්කණේ චිත්තාරො ඛඩ්ඛි පාතුභවනති, දො ආයතනානි පාතුභවනති, දො ඛාතුයො පාතුභවනති, එකං සච්චං පාතුභවති, අට්ඨිඤ්ඤානි පාතුභවනති. තයො හෙතු පාතුභවනති, තයො ආභාරා පාතුභවනති, එකො එසස්සා පාතුභවති එකා වෙදනා - එකා සඤ්ඤා - එකා චේතනා - එකං චිත්තං පාතුභවති

4064. අරුපධාතුයා උපපතීක්කණේ කතමෙ චිත්තාරො ඛඩ්ඛි පාතුභවනති : වෙදනාක්කණො සඤ්ඤාක්කණො සංඛාරක්කණො විඤ්ඤාණක්කණො. අරුපධාතුයා උපපතීක්කණේ ඉමෙ චිත්තාරො ඛඩ්ඛි පාතුභවනති.

අරුපධාතුයා උපපතීක්කණේ කතමානි දො ආයතනානි පාතුභවනති : මනායතනං ඛම්බායතනං. අරුපධාතුයා උපපතීක්කණේ ඉමානි දො ආයතනානි පාතුභවනති.

අරුපධාතුයා උපපතීක්කණේ කතමා දො ඛාතුයො පාතුභවනති : මනොවිඤ්ඤාණංවාතු ඛම්බවාතු. අරුපධාතුයා උපපතීක්කණේ ඉමා දො ඛාතුයො පාතුභවනති.

අරුපධාතුයා උපපතීක්කණේ කතමං එකං සච්චං පාතුභවති : දුක්ඛසච්චං. අරුපධාතුයා උපපතීක්කණේ ඉදං එකං සච්චං පාතුභවති.

අරුපධාතුයා උපපතීක්කණේ කතමානි අට්ඨිඤ්ඤානි පාතුභවනති : මනිඤ්ඤං ජීවිතිඤ්ඤං උපෙක්ඛිඤ්ඤං සඤ්ඤානිඤ්ඤං විරිඬිඤ්ඤං සතිඤ්ඤං සම්භිඤ්ඤං පඤ්ඤානිඤ්ඤං. අරුපධාතුයා උපපතීක්කණේ ඉමානි අට්ඨිඤ්ඤානි පාතුභවනති.

අරුපධාතුයා උපපතීක්කණේ කතමෙ තයො හෙතු පාතුභවනති : අලොභො විපාකහෙතු, අද්දෙසො විපාකහෙතු, අමොහො විපාකහෙතු. අරුපධාතුයා උපපතීක්කණේ ඉමෙ තයො හෙතු පාතුභවනති.

අරුපධාතුයා උපපතීක්කණේ කතමෙ තයො ආභාරා පාතුභවනති : එස්සාභාරො මනොසඤ්ඤානිභාරො විඤ්ඤාණාභාරො. අරුපධාතුයා උපපතීක්කණේ ඉමෙ තයො ආභාරා පාතුභවනති

අරුපධාතුයා උපපතීක්කණේ කතමො එකො එස්සො පාතුභවති : මනොවිඤ්ඤාණංවාතුසච්චස්සො. අරුපධාතුයා උපපතීක්කණේ අයං එකො එස්සො පාතුභවති.

අරුපධාතුයා උපපතීක්කණේ කතමා එකා වෙදනා -පෙ- එකා සඤ්ඤා -පෙ- එකා චේතනා -පෙ- එකං චිත්තං පාතුභවති : මනො-විඤ්ඤාණංවාතු. අරුපධාතුයා උපපතීක්කණේ ඉදං එකං චිත්තං පාතුභවති.

5

1065. කාමාවචරිඤ්ඤා ඛම්බා, න කාමාවචරිඤ්ඤා ඛම්බා, රූපාවචරිඤ්ඤා ඛම්බා, න රූපාවචරිඤ්ඤා ඛම්බා, අරුපාවචරිඤ්ඤා ඛම්බා, න අරුපාවචරිඤ්ඤා ඛම්බා, පරිඨාපනනා ඛම්බා, අපරිඨාපනනා ඛම්බා.

1066. කතමෙ ඛම්බා කාමාවචරිඤ්ඤා : හෙට්ඨංගො අවිච්ඡිතරයං පරිඨාපනං කරිත්වා, උපරිතො පරිච්ඡේද-විච්චිතරයො අනෙතා කරිත්වා යං එතස්මිං අනෙතරෙ එතාවචරිඤ්ඤා එතං පරිඨාපනනා ඛඩ්ඛි ඛාතු ආයතනා රූපා වෙදනා සඤ්ඤා සංඛාරා විඤ්ඤාණං. ඉමෙ ඛම්බා කාමාවචරිඤ්ඤා.

1063. අරුපධාතූයෙහි උපද්‍රව්‍ය ඇසිල්ලෙහි කෙතෙක් ස්කන්ධයෝ පහළ වෙත් ද . . . කෙතෙක් විත්තයෝ පහළ වෙත් ද යත් : අරුපධාතූයෙහි උපද්‍රව්‍ය ඇසිල්ලෙහි සතර ස්කන්ධයෝ පහළ වෙති, ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් පහළ වෙති, ධාතුහු දෙදෙනෙක් පහළ වෙති, එක් සත්‍යයෙක් පහළ වෙයි, ඉන්ද්‍රියයෝ අටදෙනෙක් පහළ වෙති, හෙතුහු තිදෙනෙක් පහළ වෙති, ආභාරයෝ තිදෙනෙක් පහළ වෙති, එක් ස්පර්ශයෙක් පහළ වෙයි, එක් වේදනාවක් - එක් සංඥාවක් - එක් වේදනාවක් - එක් විත්තයෙක් පහළ වේ.

1064. අරුපධාතූයෙහි උපද්‍රව්‍ය ඇසිල්ලෙහි කවර සතර ස්කන්ධයෝ පහළ වෙත් ද යත් : වේදනාස්කන්ධ යැ, සංඥාස්කන්ධ යැ, සංස්කාරස්කන්ධ යැ, විඤ්ඤාස්කන්ධ යි. අරුපධාතූයෙහි උපද්‍රව්‍ය ඇසිල්ලෙහි මේ සතර ස්කන්ධයෝ පහළ වෙත්.

අරුපධාතූයෙහි උපද්‍රව්‍ය ඇසිල්ලෙහි කවර ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් පහළ වෙත් ද යත් : මනාසතන යැ, ධර්මාසතන යි. අරුපධාතූයෙහි උපද්‍රව්‍ය ඇසිල්ලෙහි මේ ආයතන යෝ දෙදෙනා පහළ වෙත්.

අරුපධාතූයෙහි උපද්‍රව්‍ය ඇසිල්ලෙහි කවර ධාතුහු දෙදෙනෙක් පහළ වෙත් ද යත් : මනොවිඤ්ඤාධාතූ යැ, ධර්මධාතූ යි. අරුපධාතූයෙහි උපද්‍රව්‍ය ඇසිල්ලෙහි මේ ධාතුහු දෙදෙනා පහළ වෙත්.

අරුපධාතූයෙහි උපද්‍රව්‍ය ඇසිල්ලෙහි කවර එක් සත්‍යයෙක් පහළ වේ ද යත් : දුඛසත්‍ය යි. අරුපධාතූයෙහි උපද්‍රව්‍ය ඇසිල්ලෙහි මේ එක් සත්‍යය පහළ වේ.

අරුපධාතූයෙහි උපද්‍රව්‍ය ඇසිල්ලෙහි කවර අට ඉන්ද්‍රියයෝ පහළ වෙත් ද යත් : මනින්ද්‍රිය යැ ජීවිතින්ද්‍රිය යැ උපෙක්ඛිත්තිය යැ සද්ධිත්තිය යැ විරිධිත්තිය යැ සතිත්තිය යැ සමාධිත්තිය යැ පඤ්ඤිත්තිය යි. අරුපධාතූයෙහි උපද්‍රව්‍ය ඇසිල්ලෙහි මේ අට ඉන්ද්‍රියයෝ පහළ වෙත්.

අරුපධාතූයෙහි උපද්‍රව්‍ය ඇසිල්ලෙහි කවර තුන් හෙතුහු පහළ වෙත් ද යත් : අලොභවිපාකහෙතු යැ, අදෙසවිපාකහෙතු යැ, අමොහහෙතු යි. අරුපධාතූයෙහි උපද්‍රව්‍ය ඇසිල්ලෙහි මේ තුන් හෙතුහු පහළ වෙත්.

අරුපධාතූයෙහි උපද්‍රව්‍ය ඇසිල්ලෙහි කවර තුන් ආභාරයෝ පහළ වෙත් ද යත් : ස්පර්ශාභාර යැ, මනොසඤ්චේදනාභාර යැ, විඤ්ඤාභාර යි. අරුපධාතූයෙහි උපද්‍රව්‍ය ඇසිල්ලෙහි මේ තුන් ආභාරයෝ පහළ වෙත්.

අරුපධාතූයෙහි උපද්‍රව්‍ය ඇසිල්ලෙහි කවර එක් ස්පර්ශයෙක් පහළ වේ ද යත් : මනොවිඤ්ඤාධාතූසංස්පර්ශය යි. අරුපධාතූයෙහි උපද්‍රව්‍ය ඇසිල්ලෙහි මේ එක් ස්පර්ශය පහළ වේ.

අරුපධාතූයෙහි උපද්‍රව්‍ය ඇසිල්ලෙහි කවර එක් වේදනාවක් . . . එක් සංඥාවක් . . . එක් වේදනාවක් . . . එක් විත්තයෙක් පහළ වේ ද යත් : මනොවිඤ්ඤාධාතූ යි. අරුපධාතූයෙහි උපද්‍රව්‍ය ඇසිල්ලෙහි මේ එක් විත්තය පහළ වේ.

5

1065. කාමාවචරධර්මයෝ යැ කාමාවචර නො වූ ධර්මයෝ යැ, රූපාවචරධර්මයෝ යැ, රූපාවචර නො වූ ධර්මයෝ යැ, අරූපාවචරධර්මයෝ යැ, අරූපාවචර නො වූ ධර්මයෝ යැ, පරියාපන්නධර්මයෝ යැ, අපරියාපන්නධර්මයෝ යි.

1066. කාමාවචරධර්මයෝ කවරහ යත් : යටින් අවිච්ඡිතිය හිමි කොට උඩින් පරනිර්මිතවශවර්ති දෙවියන් ඇතුළු කොට මේ අතර මෙහි හැසිරෙන මෙහි ඇතුළු වූ යම් ස්කන්ධ කෙනෙක් ධාතූ - ආයතන - රූප - වේදනා - සංඥා - සංස්කාර කෙනෙක් විඤ්ඤායෙක් වේ ද මේ ධර්මයෝ කාමාවචරයෝ යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

1067. කතමෙ ධම්මා න කාමාවචරා : රූපාවචරා අරූපාවචරා අපරියාපනතා. ඉමෙ ධම්මා න කාමාවචරා.

1068. කතමෙ ධම්මා රූපාවචරා : හෙට්ඨනො චුභමිලොකං පරියන්තං කරිත්වා උපරිනො අකාතීටේඨ දෙවෙ අනෙතා කරිත්වා යං එතස්මිං අනතරෙ එත්ථාවචරා එත්ථ පරියාපනතා සමාපනතස්ස චා උපපනතස්ස චා දිට්ඨධම්මසුඛවිභාගිස්ස චා විත්තවෙනයිකා ධම්මා. ඉමෙ ධම්මා රූපාවචරා.

1069. කතමෙ ධම්මා න රූපාවචරා : කාමාවචරා අරූපාවචරා අපරියාපනතා. ඉමෙ ධම්මා න රූපාවචරා.

1070 කතමෙ ධම්මා අරූපාවචරා : හෙට්ඨනො අකාසානඤ්චායන-
නුපගෙ දෙවෙ පරියන්තං කරිත්වා උපරිනො නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤා-
යනනුපගෙ දෙවෙ අනෙතා කරිත්වා යං එතස්මිං අනතරෙ එත්ථාවචරා
එත්ථ පරියාපනතා සමාපනතස්ස චා උපපනතස්ස චා දිට්ඨධම්මසුඛ-
විභාගිස්ස චා විත්තවෙනයිකා ධම්මා. ඉමෙ ධම්මා අරූපාවචරා.

1071. කතමෙ ධම්මා න අරූපාවචරා : කාමාවචරා රූපාවචරා අපරියාපනතා. ඉමෙ ධම්මා න අරූපාවචරා.

1072. කතමෙ ධම්මා පරියාපනතා : සාසවා කුසලාකුසලාඛ්‍යාකතා ධම්මා, කාමාවචරා රූපාවචරා අරූපාවචරා, රූපකඤ්ඤා වේදනාකඤ්ඤා, සඤ්ඤාකඤ්ඤා, සංඛාරකඤ්ඤා විඤ්ඤාණකඤ්ඤා. ඉමෙ ධම්මා පරියාපනතා.

1073. කතමෙ ධම්මා අපරියාපනතා : මග්ගා ච මග්ගඵලානි ච අසංඛතා ච ධාතු. ඉමෙ ධම්මා අපරියාපනතා.

6

1074. දෙවානි තයො දෙවා : සමුත්ථි දෙවා, උප්පත්ති දෙවා, විසුද්ධි දෙවා. සමුත්ථිදෙවා නාම රාජානො, දෙවියො, කුමාරා. උප්පත්තිදෙවා නාම චාතුම්මහාරාජිකො දෙවෙ උපාදාය තදුපරි දෙවා. විසුද්ධිදෙවා නාම අරහනෙතා චූළචනි.

1075. දනං දත්තා සීලං සමාදිගිත්වා උපොසථකම්මං කත්වා කත්ථ උපපජ්ජන්ති.

දනං දත්තා සීලං සමාදිගිත්වා උපොසථකම්මං කත්වා අපොසකළෙච ගහපතිමහාසාලානං¹ සහව්‍යතං උපපජ්ජන්ති², අපොසකළෙච බ්‍රාහ්මණ-
මහාසාලානං සහව්‍යතං උපපජ්ජන්ති³, අපොසකළෙච ඛත්තිමහාසාලානං⁴ සහව්‍යතං උපපජ්ජන්ති, අපොසකළෙච චාතුම්මහාරාජිකානං⁵ දෙවානං සහව්‍යතං උපපජ්ජන්ති, අපොසකළෙච තාවතීසානං දෙවානං සහව්‍යතං උපපජ්ජන්ති, අපොසකළෙච යාමානං දෙවානං සහව්‍යතං උපපජ්ජන්ති, අපොසකළෙච තුසිතානං දෙවානං සහව්‍යතං උපපජ්ජන්ති, අපොසකළෙච නිම්මාණරතීනං දෙවානං සහව්‍යතං උපපජ්ජන්ති, අපොසකළෙච පරනිමිති වසවත්තීනං දෙවානං සහව්‍යතං උපපජ්ජන්ති.⁶

1. ඛත්තිමහාසාලානං - සිරිමු, මජ්ඣිම, ස්‍යා. 2. උපපජ්ජන්ති -

සිරිමු. 3. ගහපතිමහාසාලානං - සිරිමු, මජ්ඣිම, ස්‍යා.

4. චාතුම්මහාරාජිකානං - මජ්ඣිම.

1067. කාමාවචර නො වූ ධර්මයෝ කවරහ යත් : රූපාවචරයෝ යැ, අරූපාවචරයෝ යැ, අපයාපන්නයෝ යි. මොහු කාමාවචර නො වූ ධර්මයෝ යි.

1068. රූපාවචරධර්මයෝ කවරහ යත් : යටින් බඹලොව පිරියත් කොට උඩින් අකතිටාදෙවියන් ඇතුළු කොට මේ අතර මෙහි හැසිරෙන මෙහි ඇතුළු වූ සමාපන්නයාගේ හෝ උපන්නත්වයේ හෝ ඉහාත්මයෙහි සුඛවිහරණ ඇත්තනුයේ හෝ යම් චිත්තවේදක සිකධර්ම කෙනෙක් වෙත් ද මේ ධර්මයෝ රූපාවචරයෝ යි.

1069. රූපාවචර නො වූ ධර්මයෝ කවරහ යත් : කාමාවචරයෝ යැ, අරූපාවචරයෝ යැ, අපයාපන්නයෝ යි. මොහු රූපාවචර නො වූ ධර්මයෝ යි.

1070. අරූපාවචරධර්මයෝ කවරහ යත් : යටින් ආකාශානන්දවායනනුපග දෙවියන් පිරියත් කොට උඩින් නෙවසන්ද්‍රාසන්ද්‍රාසන්ද්‍රාසනනුපග දෙවියන් ඇතුළු කොට මේ අතර මෙහි හැසිරෙන මෙහි ඇතුළු වූ සමාපන්නයාගේ හෝ උපන්නයාගේ හෝ දිව්‍යධර්මසුඛවිහාර ඇත්තනුයේ හෝ යම් චිත්තවේදකසිකධර්ම කෙනෙක් වෙත් ද මේ ධර්මයෝ අරූපාවචරයෝ යි.

1071. අරූපාවචර නො වූ ධර්මයෝ කවරහ යත් : කාමාවචරයෝ යැ, රූපාවචරයෝ යැ, අපරියාපන්නයෝ යැ යන මේ ධර්මයෝ අරූපාවචර නො වෙත්.

1072. විච්චපරියාපන්න ධර්මයෝ කවරහ යත් : සාමුඛ වූ කාමාවචර රූපාවචර අරූපාවචර කුලල අකුලල අවිහරකාන ධර්මයෝ යැ, රූපස්කන්ධ යැ, වේදනාස්කන්ධ යැ, සංඥාස්කන්ධ යැ, සංස්කාරස්කන්ධ යැ, විඤ්ඤාස්කන්ධ යැ යන මේ ධර්මයෝ (හව් වශයෙන් අවකාශ වශයෙන් පිරිසිදුනාලද) පරියාපන්නයෝ වෙත්.

1073. අපරියාපන්න ධර්මයෝ කවරහ යත් : සතර මාර්ගයෝ ද, මාර්ගඵලයෝ ද, අසඬ්ඛතානු ද යන මේ ධර්මයෝ (හවාදි විසින්) අපරියාපන්නයෝ වෙත්.

6

1074. දෙවා යනු : දෙවියෝ තුන්දෙනෙකි. සම්මුතිදෙවියෝ යැ, උත්තරස්ති දෙවියෝ යැ, විශුද්ධිදෙවියෝ යි. සම්මුතිදෙවියෝ නම් : අභිෂෙක ලත් රජවරු යැ, රාජදේවිභූ යැ, රාජකුමාරයෝ යි. උත්තරස්ති දෙවියෝ නම් : සිවුමහරජයෙහි දෙවියන් පටන් කොට එයින් මතුයෙහි දෙවියෝ යැ. විශුද්ධිදෙවියෝ නම් : රහත්හු යි.

1075. දන් දී සිල් සමාදන් වූ පෙහෙවස්කම් කොට කොභි උපදී ද යත් :

දන් දී සිල් සමාදන් වූ පෙහෙවස්කම් කොට ඇතැම් කෙනෙක් ගෘහපතිමහාසාරයන්ගේ සහභාවයට පැමිණෙති, ඇතැම් කෙනෙක් බ්‍රාහ්මණමහාසාරයන්ගේ සහභාවයට පැමිණෙති, ඇතැම් කෙනෙක් ක්ෂත්‍රිය මහාසාරයන්ගේ සහභාවයට පැමිණෙත්.

ඇතැම් කෙනෙක් වාතුම්මහාරාජිකදෙවියන්ගේ සහභාවයට පැමිණෙති, ඇතැම් කෙනෙක් තාවති-සදෙවියන්ගේ සහභාවයට පැමිණෙති, ඇතැම් කෙනෙක් යාම දෙවියන්ගේ සහභාවයට පැමිණෙති, ඇතැම් කෙනෙක් තුසිතදෙවියන්ගේ සහභාවයට පැමිණෙති, ඇතැම් කෙනෙක් නිම්මාණරතීදෙවියන්ගේ සහභාවයට පැමිණෙති, ඇතැම් කෙනෙක් පරනිම්මිතවසවත්තීදෙවියන්ගේ සහභාවයට පැමිණෙත්.

1076. මනුස්සානං කිත්තකං ආයුප්පමාණං : වස්සසතං අපං වා භියෙයා.

1077. වාතුමහාරාජිකානං දෙව්‍යානං කිත්තකං ආයුප්පමාණං : යාති මානුස්සකාති පඤ්ඤාසවස්සාති වාතුමහාරාජිකානං දෙව්‍යානං එසො එකො රතතිඤ්චො. තාය රතතියා තිංස රතතියො මාසො. තෙන මාසෙන ආදාසමාසියො සංවච්ඡරේ. තෙන සංවච්ඡරෙන දිබ්බාති පඤ්ඤා වස්සසතාති වාතුමහාරාජිකානං දෙව්‍යානං ආයුප්පමාණං. මනුස්සානං ගණනාය කිත්තකං හොති : නට්ඨිවස්සසතසහස්සාති.

1078. තාවතීංසානං දෙව්‍යානං කිත්තකං ආයුප්පමාණං : යං මානුස්සකං වස්සසතං, තාවතීංසානං දෙව්‍යානං එසො එකො රතතිඤ්චො. තාය රතතියා තිංස රතතියො මාසො. තෙන මාසෙන ආදාසමාසියො සංවච්ඡරේ, තෙන සංවච්ඡරෙන දිබ්බං වස්සසහස්සං තාවතීංසානං දෙව්‍යානං ආයුප්පමාණං. මනුස්සානං ගණනාය කිත්තකං හොති : තිස්සො ව වස්සකොට්ඨො සට්ඨි ව වස්සසතසහස්සාති.

1079. යාමානං දෙව්‍යානං කිත්තකං ආයුප්පමාණං : යාති මානුස්සකාති දො වස්සසතාති, යාමානං දෙව්‍යානං එසො එකො රතතිඤ්චො. තාය රතතියා තිංස රතතියො මාසො. තෙන මාසෙන ආදාසමාසියො සංවච්ඡරේ. තෙන සංවච්ඡරෙන දිබ්බාති දො වස්සසහස්සාති යාමානං දෙව්‍යානං ආයුප්පමාණං. මනුස්සානං ගණනාය කිත්තකං හොති : චුද්දස ව¹ වස්සකොට්ඨො චතතාරිසඤ්ඤා වස්සසතසහස්සාති.

1080. තුසිතානං දෙව්‍යානං කිත්තකං ආයුප්පමාණං : යාති මානුස්සකාති චතතාරිවස්සසතාති, තුසිතානං දෙව්‍යානං එසො එකො රතතිඤ්චො. තාය රතතියා තිංස රතතියො මාසො. තෙන මාසෙන ආදාසමාසියො සංවච්ඡරේ. තෙන සංවච්ඡරෙන දිබ්බාති චතතාරි වස්සසහස්සාති තුසිතානං දෙව්‍යානං ආයුප්පමාණං. මනුස්සානං ගණනාය කිත්තකං හොති : සතපඤ්ඤාස වස්සකොට්ඨො සට්ඨි ව වස්සසතසහස්සාති.

1081. නිම්මාණරතීනං දෙව්‍යානං කිත්තකං ආයුප්පමාණං : යාති මානුස්සකාති අට්ඨවස්සසතාති, නිම්මාණරතීනං දෙව්‍යානං එසො එකො රතතිඤ්චො. තාය රතතියා තිංස රතතියො මාසො. තෙන මාසෙන ආදාසමාසියො සංවච්ඡරේ, තෙන සංවච්ඡරෙන දිබ්බාති අට්ඨ වස්සසහස්සාති නිම්මාණරතීනං දෙව්‍යානං ආයුප්පමාණං. මනුස්සානං ගණනාය කිත්තකං හොති : දො වස්සකොට්ඨාතාති තිංසා ව වස්සකොට්ඨො චතතාරිසඤ්ඤා වස්සසතසහස්සාති.

1082. පරතිමිත්තව්‍යවතනීනං දෙව්‍යානං කිත්තකං ආයුප්පමාණං : යාති මානුස්සකාති සොළසවස්සසතාති, පරතිමිත්තව්‍යවතනීනං දෙව්‍යානං එසො එකො රතතිඤ්චො, තාය රතතියා තිංස රතතියො මාසො, තෙන මාසෙන ආදාසමාසියො සංවච්ඡරේ, තෙන සංවච්ඡරෙන දිබ්බාති සොළසවස්සසහස්සාති පරතිමිත්තව්‍යවතනීනං දෙව්‍යානං ආයුප්පමාණං. මනුස්සානං ගණනාය කිත්තකං හොති : නව ව වස්සකොට්ඨො සතාති එකවිසඤ්ඤා වස්සකොට්ඨො සට්ඨි ව වස්සසතසහස්සාති²ති.

1. චුද්දසඤ්ඤා - සිරිමු, මජ්ඣ. 2. තිස්සො ව වස්සකොට්ඨො - සිරිමු.

1076. මිනිසුන්ගේ ආයුෂ්‍යමාණය කෙතෙක් යත් : අවුරුදු සියයෙකි. මඳක් වැඩි වූ හෝ යි. (දෙසියයට නොපැමිණිය යයි සේ යි.)

1077. වාතූමිභාරාච්ඡාදනීයනට ආයුෂ්‍යමාණය කෙතෙක් යත් : මිනිසුන්ගේ අවුරුදු පනසෙක් සියුමහරජයෙහි වැසි දෙවියනට එක් රැවලක් වෙයි, ඒ රාත්‍රියෙන් තිස්සයෙක් මසෙක් වෙයි, ඒ මාසයෙන් දෙළොස්මසක් ඇති සංවත්සරයෙක් වෙයි, ඒ සංවත්සරයෙන් දිව්‍ය වූ පන්සියක් හවුරුදු වාතූමිභාරාච්ඡාදනීයනට ආයුෂ්‍යමාණය යි. මිනිස්ගණනින් කෙතෙක් වෙයි යත් : අවුරුදු අනුලක්ෂයෙකි.

1078. තවතිසාවැසි දෙවියනට ආයුෂ්‍යමාණය කෙතෙක් යත් : මිනිසුන් පිළිබඳ යම් අවුරුදු සියයෙක් වේ ද, තෙල තවුතිසා වැසි දෙවියනට එක් රැවලක් වෙයි, ඒ රාත්‍රියෙන් තිස්සයෙක් මාසයෙක, ඒ මසින් දෙළොස්මසක් ඇති සංවත්සරයෙක් වෙයි, ඒ සංවත්සරයෙන් හවුරුදු දහසෙක් තාවතිසාදෙවියනට ආයුෂ්‍යමාණය යි. මිනිස් ගණනින් කෙතෙක් වෙයි යත් : හවුරුදු තුන්කෙළසැටලක්ෂයෙකි.

1079. යාමදෙවියනට ආයුෂ්‍යමාණය කෙතෙක් යත් : මිනිසුන් පිළිබඳ හවුරුදු දෙසියයෙක් යාමදෙවියනට එක් රැවලක් වෙයි, ඒ රාත්‍රියෙන් තිස්සයෙක් මසෙක, ඒ මසින් දෙළොස්මසක් ඇති හවුරුද්දෙක් වෙයි, ඒ හවුරුද්දෙන් දිව්‍ය වූ දෙදහසෙක් හවුරුදු යාමදෙවියනට ආයුෂ්‍යමාණය යි. මිනිස්ගණනින් කෙතෙක් වෙයි යත් : හවුරුදු තුසස් කෙළසතලිස්ලක්ෂයෙකි.

1080. තුසිතදෙවියනට ආයුෂ්‍යමාණය කෙතෙක් යත් : මිනිසුන් පිළිබඳ හවුරුදු සාරසියයෙක් තුසිත දෙවියනට එක් රාත්‍රිඤ්චියෙක් වෙයි, ඒ රාත්‍රියෙන් තිස්සයෙක් මාසයෙක, ඒ මසින් දෙළොස්මසක් ඇති හවුරුද්දෙක් වෙයි, ඒ හවුරුද්දෙන් දිව්‍ය වූ හවුරුදු සාරදහසක් තුසිත දෙවියනට ආයුෂ්‍යමාණය යි. මිනිස්ගණනින් කෙතෙක් වෙයි යත් : සත්පනස්කෙළසැටලක්ෂයක් හවුරුදු වේ.

1081. නිම්මාණරතීදෙවියනට ආයුෂ්‍යමාණය කෙතෙක් යත් : මිනිසුන් ගේ හවුරුදු අටසියයක් නිම්මාණරතීදෙවියනට එක් රැවලක් වෙයි, ඒ රාත්‍රියෙන් තිස්සයෙක් මාසයෙක, ඒ මසින් දෙළොස්මසක් ඇති හවුරුද්දෙක් වෙයි, ඒ හවුරුද්දෙන් දිව්‍ය වූ අටදහසක් හවුරුදු නිම්මාණරතීදෙවියනට ආයුෂ්‍යමාණය යි. මිනිස්ගණනින් කෙතෙක් හවුරුදු වෙයි යත් : දෙසියතිස්කෙළසතලිස්ලක්ෂයක් හවුරුදු වේ.

1082. පරනිම්මිතවසවත්තී දෙවියනට කෙතෙක් ආයුෂ්‍යමාණය වෙයි යත් : මිනිසුන් පිළිබඳ එක්දහස්සියක් හවුරුදු පරනිම්මිතවසවත්තී දෙවියනට එක් රාත්‍රිඤ්චියෙක් වෙයි, ඒ රාත්‍රියෙන් තිස්සයෙක් මාසයෙක, ඒ මසින් දෙළොස්මසක් ඇති සංවත්සරයෙක් වෙයි, ඒ සංවත්සරයෙන් දිව්‍ය වූ සොළොස්දහසක් හවුරුදු පරනිම්මිතවසවත්තී දෙවියනට ආයුෂ්‍යමාණය වෙයි. මිනිස්ගණනින් කෙතෙක් වෙයි යත් : නවසියඑක්විසිකෙළසැටලක්ෂයක් හවුරුදු වේ යයි.

1083 ජ එතෙ කාමාවචර - සබ්බකාමසමුද්ධිනො,
සබ්බසං එකසංඛාතො - ආයුභවති කිත්තකො,
ආදස කොට්ඨතං තෙසං - අට්ඨවිසඤ්ච කොට්ඨො,
පඤ්ඤස සත්තහස්සානි - වස්සග්ගෙන පකාසිතා¹ති.

1384. පරමං කුංචං පරිත්තං භාවෙතා කත් උපපජ්ජති: පරමං කුංචං¹ පරිත්තං භාවෙතා බ්‍රහ්මපාරිතජ්ජානං දෙව්‍යං සභව්‍යං උපපජ්ජති. තෙසං කිත්තකං ආයුප්පමාණං: කප්පස්ස තතියො භාගො. පරමං කුංචං මජ්ඣමං භාවෙතා කත් උපපජ්ජති: පරමං කුංචං මජ්ඣමං භාවෙතා බ්‍රහ්මපුරුණිතානං දෙව්‍යං සභව්‍යං උපපජ්ජති, තෙසං කිත්තකං ආයුප්පමාණං: උපධිකප්පො. පරමං කුංචං පඤ්ඤං භාවෙතා කත් උපපජ්ජති: පරමං කුංචං පඤ්ඤං භාවෙතා මහා-බ්‍රහ්මානං දෙව්‍යං සභව්‍යං උපපජ්ජති, තෙසං කිත්තකං ආයුප්පමාණං: කප්පො.

1085. දුතියං කුංචං² පරිත්තං භාවෙතා කත් උපපජ්ජති: දුතියං කුංචං පරිත්තං භාවෙතා පරිත්තසුභානං දෙව්‍යං සභව්‍යං උපපජ්ජති. තෙසං කිත්තකං ආයුප්පමාණං: අච්ඡිකප්පා, දුතියං කුංචං මජ්ඣමං භාවෙතා කත් උපපජ්ජති: දුතියං කුංචං මජ්ඣමං භාවෙතා අප්පමාණානං දෙව්‍යං සභව්‍යං උපපජ්ජති. තෙසං කිත්තකං ආයුප්පමාණං: චත්තාරො කප්පා. දුතියං කුංචං පඤ්ඤං භාවෙතා කත් උපපජ්ජති: දුතියං කුංචං පඤ්ඤං භාවෙතා අභස්සරානං දෙව්‍යං සභව්‍යං උපපජ්ජති. තෙසං කිත්තකං ආයුප්පමාණං: අට්ඨ කප්පා.

1086. තතියං කුංචං³ පරිත්තං භාවෙතා කත් උපපජ්ජති: තතියං කුංචං පරිත්තං භාවෙතා පරිත්තසුභානං දෙව්‍යං සභව්‍යං උපපජ්ජති⁴ තෙසං කිත්තකං ආයුප්පමාණං: සොළස කප්පා. තතියං කුංචං මජ්ඣමං භාවෙතා කත් උපපජ්ජති: තතියං කුංචං මජ්ඣමං භාවෙතා අප්පමාණසුභානං දෙව්‍යං සභව්‍යං උපපජ්ජති. තෙසං කිත්තකං ආයුප්පමාණං: ආතතිංස කප්පා. තතියං කුංචං පඤ්ඤං භාවෙතා කත් උපපජ්ජති: තතියං කුංචං පඤ්ඤං භාවෙතා සුභකිණ්ණානං දෙව්‍යං සභව්‍යං උපපජ්ජති. තෙසං කිත්තකං ආයුප්පමාණං: චතුසට්ඨිකප්පා.

1087. චතුස්සං කුංචං⁵ භාවෙතා ආරම්භනානත්තතා මනසිකාර හානිත්තතා ඡන්දනානත්තතා පඤ්ඤිනානත්තතා අධිමොක්ඛනානත්තතා අභිනිසාරනානත්තතා පඤ්ඤනානත්තතා අප්පෙකච්චෙ අසඤ්ඤසත්තානං දෙව්‍යං සභව්‍යං උපපජ්ජති, අප්පෙකච්චෙ චෙහප්පානං දෙව්‍යං සභව්‍යං උපපජ්ජති, අප්පෙකච්චෙ අවිහානං දෙව්‍යං සභව්‍යං උපපජ්ජති, අප්පෙකච්චෙ අනුපානං දෙව්‍යං සභව්‍යං උපපජ්ජති, අප්පෙකච්චෙ සුදස්සානං දෙව්‍යං සභව්‍යං උපපජ්ජති, අප්පෙකච්චෙ සුදස්සිනං දෙව්‍යං සභව්‍යං උපපජ්ජති, අප්පෙකච්චෙ අකානිධානං දෙව්‍යං සභව්‍යං උපපජ්ජති, අප්පෙකච්චෙ අකාසානඤ්චායතනුප-භානං දෙව්‍යං සභව්‍යං උපපජ්ජති, අප්පෙකච්චෙ විඤ්ඤණඤ්චා-යතනුපභානං දෙව්‍යං සභව්‍යං උපපජ්ජති, අප්පෙකච්චෙ අකිඤ්ඤායතනුපභානං දෙව්‍යං සභව්‍යං උපපජ්ජති අප්පෙකච්චෙ නෙවිසඤ්ඤායතනුපභානං දෙව්‍යං සභව්‍යං උපපජ්ජති.

1. පරමජ්ඣානං - සිරිමු.

2. දුතියජ්ඣානං - සිරිමු.

3. තතියජ්ඣානං - සිරිමු.

4. උපපජ්ජති - සිරිමු.

5. චතුස්සජ්ඣානං - සිරිමු.

1083. තෙල භවකාමාවචරයෝ සියලු පඤ්චකාමයෙන් සමාද්ධ වුවාහු වෙති. සියලු කාමාවචරයන්ගේ එක්රැස් කොට පුද්ගලික ආයුප්‍රමාණය කෙතෙක් වෙයි යත් :

ඒ භවකාමාවචර දෙවියන්ගේ ආයු මිනිසුන්ගේ හවුරුදු ගණනායෙන් දෙළොස්සිය අටවිසිකෙළපනස්ලක්ෂ (1228,50,00,000) කැයි ප්‍රකාශ කරනලදයි.

1084. පුරුමධ්‍යානය පරිත්ත (අල්පගුණ) කොට වඩා කොභි උපදිත් ද යත් : පුරුම ධ්‍යානය පරිත්ත කොට වඩා බ්‍රහ්මපාරිසර්ප දෙවියන්ගේ සහභාවයට පැමිණෙත්. ඔවුනට ආයුප්‍රමාණ කෙතෙක යත් : කල්පයක තුන්වැනි භාග යයි. (කල්පයකින් තුනෙන් කොටසකැයි සේයි.) පුරුමධ්‍යානය මධ්‍යම කොට වඩා කොභි උපදිත් ද යත් : පුරුම ධ්‍යානය මධ්‍යම කොට වඩා බ්‍රහ්මපුරොහිත දෙවියන්ගේ සහභාවයට පැමිණෙති. ඔවුනට ආයුප්‍රමාණ කෙතෙක යත් : අධිකපෙති. පුරුමධ්‍යානය ප්‍රණීත කොට වඩා කොභි උපදිත් යත් : පුරුමධ්‍යානය ප්‍රණීත කොට වඩා මහාබ්‍රහ්මයන්ගේ සහභාවයට පැමිණෙති. ඔවුනට ආයුප්‍රමාණ කෙතෙක යත් : කල්පයෙකි.

1085. ද්විතීයධ්‍යානය ගුණයෙන් අල්ප කොට වඩා කොභි උපදිත් යත් : ද්විතීය ධ්‍යානය අල්පගුණ කොට වඩා පරිත්තාභ දෙවියන්ගේ සහභාවයට පැමිණෙති. ඔවුනට ආයුප්‍රමාණ කෙතෙක යත් : දෙ කල්පයෙකි. ද්විතීයධ්‍යානය මධ්‍යම කොට වඩා කොභි උපදිත් යත් : ද්විතීයධ්‍යානය මධ්‍යම කොට වඩා අපරමාණාභ දෙවියන්ගේ සහභාවයට පැමිණෙති. ඔවුනට ආයුප්‍රමාණ කෙතෙක යත් : කල්ප සතරෙකි. ද්විතීය ධ්‍යානය ප්‍රණීත කොට වඩා කොභි උපදිත් යත් : ද්විතීයධ්‍යානය ප්‍රණීත කොට වඩා ආභස්සර දෙවියන්ගේ සහභාවයට පැමිණෙති. ඔවුනට ආයුප්‍රමාණ කෙතෙක යත් : අට කල්පයෙකි.

1086. තෘතීයධ්‍යානය පරිත්ත කොට වඩා කොභි උපදිත් යත් : තෘතීයධ්‍යානය පරිත්ත කොට වඩා පරිත්තසුභ දෙවියන්ගේ සහභාවයට පැමිණෙති. ඔවුනට ආයුප්‍රමාණ කෙතෙක යත් : සොළොස් කල්පයෙකි. තෘතීයධ්‍යානය මධ්‍යම කොට වඩා කොභි උපදිත් යත් : තෘතීයධ්‍යානය මධ්‍යම කොට වඩා අපරමාණසුභ දෙවියන්ගේ සහභාවයට පැමිණෙති. ඔවුනට ආයුප්‍රමාණ කෙතෙක යත් : දෙතිස් කල්පයෙකි. තෘතීයධ්‍යානය ප්‍රණීත කොට වඩා කොභි උපදිත් යත් : තෘතීයධ්‍යානය ප්‍රණීත කොට වඩා සුභකිණිභ දෙවියන්ගේ සහභාවයට පැමිණෙති. ඔවුනට අයුප්‍රමාණ කෙතෙක යත් : සුසැට කල්පයෙකි.

1087. චතුර්ථධ්‍යානය වඩා ආලම්බනානාත්වයෙන් මනසිකාරනානාත්වයෙන් ඡන්දනානාත්වයෙන් ප්‍රණීධිනානාත්වයෙන් අධිමොක්ෂනානාත්වයෙන් අභිනිභාර නානාත්වයෙන් ප්‍රඥනානාත්වයෙන් ඇතැම් කෙනෙක් අසඤ්ඤස්තව දෙවියන්ගේ සහභාවයට පැමිණෙති, ඇතැම් කෙනෙක් වෙහස්ථල දෙවියන්ගේ සහභාවයට පැමිණෙති, ඇතැම් කෙනෙක් අභිභ දෙවියන්ගේ සහභාවයට පැමිණෙති, ඇතැම් කෙනෙක් අකප්ප දෙවියන්ගේ සහභාවයට පැමිණෙති, ඇතැම් කෙනෙක් සුද්ධ දෙවියන්ගේ සහභාවයට පැමිණෙති, ඇතැම් කෙනෙක් සුද්ධි දෙවියන්ගේ සහභාවයට පැමිණෙති, ඇතැම් කෙනෙක් අකභිට්ඨ දෙවියන්ගේ සහභාවයට පැමිණෙති, ඇතැම් කෙනෙක් ආකාසානඤ්ඤායතනුපග දෙවියන්ගේ සහභාවයට පැමිණෙති, ඇතැම් කෙනෙක් විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනුපග දෙවියන්ගේ සහභාවයට පැමිණෙති, ඇතැම් කෙනෙක් ආකිඤ්ඤායතනුපග දෙවියන්ගේ සහභාවයට පැමිණෙති, ඇතැම් කෙනෙක් නෙවසඤ්ඤායතනුපග දෙවියන්ගේ සහභාවයට පැමිණෙති.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

1088. අසද්දසත්තානඤ්ච වෙහපථලානඤ්ච දෙව්‍යානං කිත්තකං
ආයුප්පමාණං : පඤ්ච කප්පසග්ගාති.

අවිහානං දෙව්‍යානං කිත්තකං ආයුප්පමාණං : කප්පසග්ගං.

අතප්පානං දෙව්‍යානං කිත්තකං ආයුප්පමාණං : ඥෙ කප්පසග්ගාති.

සුදසසානං දෙව්‍යානං කිත්තකං ආයුප්පමාණං : චත්තාරි කප්ප
සග්ගාති.

සුදසසිනං දෙව්‍යානං කිත්තකං ආයුප්පමාණං : අට්ඨ කප්පසග්ගාති.

අකතිට්ඨකානං දෙව්‍යානං කිත්තකං ආයුප්පමාණං : සොළස කප්ප
සග්ගාති.

අකාසානඤ්චායනනුපගානං දෙව්‍යානං කිත්තකං ආයුප්පමාණං :
විසති කප්පසග්ගාති.

විඤ්ඤාණඤ්චායනනුපගානං දෙව්‍යානං කිත්තකං ආයුප්පමාණං :
චත්තාරිස කප්පසග්ගාති.

අකිඤ්චඤ්ඤායනනුපගානං දෙව්‍යානං කිත්තකං ආයුප්පමාණං : සට්ඨ
කප්පසග්ගාති.

නෙවසද්දානාසද්දායනනුපගානං දෙව්‍යානං කිත්තකං ආයුප්ප-
මාණං : චතුරස්ති කප්පසග්ගාති.

1089. උක්ඛිත්තා පුඤ්ඤතෙජෙන - කාමරූපගතිඛහනා
භවග්ගතමිති සම්පත්තා - පුනාගච්ඡනති දුග්ගතිං.
තාව දිඝායුකා සත්තා - වචනති ආයුසඛිතා,
නාපි කොපී භවො නිව්වො - ඉති වුත්තං මහෙසිනා.
නසො හි ධිරං නිපකා - නිපුණා අත්ථිනතකා,
ජරාමරණමොක්ඛාය - භාවෙනති මග්ගමුත්තමං.
භාවසිත්වා සුච්ඡි¹ මග්ගං - නිබ්බාණොග්ගගාමිනං,
සබ්බාසවො² පරිඤ්ඤාය - පරිනිබ්බනති අනාසවා³ති.

7

1090. පඤ්චනනං ඛණ්ඩානං කති අභිඤ්ඤායො, කති පරිඤ්ඤායො,
කති පභාතබ්බො, කති භාවේතබ්බො, කති සච්ඡිකාතබ්බො, කති න
පභාතබ්බො, න භාවේතබ්බො, න සච්ඡිකාතබ්බො - පෙ - සත්තත්තං
චිත්තානං කති අභිඤ්ඤායො, කති පරිඤ්ඤායො, කති පභාතබ්බො,
කති භාවේතබ්බො, කති සච්ඡිකාතබ්බො, කති න පභාතබ්බො, න භාවේ-
තබ්බො, න සච්ඡිකාතබ්බො :

1091. රූපකකඤ්ඤා අභිඤ්ඤායො පරිඤ්ඤායො න පභා-
තබ්බො න භාවේතබ්බො න සච්ඡිකාතබ්බො. චිත්තාණං ඛණ්ඩා
අභිඤ්ඤායො පරිඤ්ඤායො, සිතා පභාතබ්බො, සිතා භාවේතබ්බො, සිතා
සච්ඡිකාතබ්බො, සිතා න පභාතබ්බො. න භාවේතබ්බො, න සච්ඡිකාතබ්බො.

1. සුච්ඡි මග්ගං - PTS.

2. සබ්බසවො - කත්ථි.

1088. අසඳුකරු, වෙහෙරාල දෙවියන්ට ආයුප්‍රමාණ කෙතෙක යත් : පන්සියක් කල්පයෙකි.

අවිභ දෙවියනට ආයුප්‍රමාණ කෙතෙක යත් : කල්ප දහසෙකි.

අතප්ප දෙවියනට ආයුප්‍රමාණ කෙතෙක යත් : කල්ප දෙදහසෙකි.

සුදස්ස දෙවියනට ආයුප්‍රමාණ කෙතෙක යත් : කල්ප සාරදහසෙකි.

සුදස්සි දෙවියනට ආයුප්‍රමාණ කෙතෙක යත් : කල්ප අටදහසෙකි.

අකණ්ඩක දෙවියනට ආයුප්‍රමාණ කෙතෙක යත් : කල්ප සොළොස්දහසෙකි.

ආකාසානන්දවායනනුපභ දෙවියනට ආයුප්‍රමාණ කෙතෙක යත් : කල්ප විසිදහසෙකි.

විඤ්ඤාණන්දවායනනුපභ දෙවියනට ආයුප්‍රමාණ කෙතෙක යත් : කල්ප සතලිස් දහසෙකි.

ආකිඤ්ඤාණනුපභ දෙවියනට ආයුප්‍රමාණ කෙතෙක යත් : කල්ප හැටදහසෙකි.

නෙවසඤ්ඤාණාසඤ්ඤාණනුපභ දෙවියනට ආයුප්‍රමාණ කෙතෙක යත් : කල්ප සුවාසුදහසෙකි.

1089. පින්තෙදින් උපරිභාවයට පමුණුවනලදුව මනුෂ්‍යාදි සජ්තසුගතිභවයට හා එකොළොස් රූපභවයට පිළිසඳ වසින් ගියාහු ද, නෙවසඤ්ඤාණාසඤ්ඤාණන සධ්මාන භවාග්‍රයට පැමිණියාහු ද පෙරලා දුගතිට පැමිණෙත්.

කල්ප සුවාසුදහසක් පමණ දීර්ඝායුෂ්ක වූ සත්ත්වයෝ ආයු ගෙවියැමෙන් ව්‍යුත වෙති. නිත්‍ය වූ කිසි භවයෙක් නැතැයි මහරම්භි වූ සර්වඥයන් විසින් වදන ලදී. එහෙයින් ම ධීර වූ එළඹයිවි සිහි ඇති නිපුණ වූ ස්වාර්ථාදි අර්ථචිත්තකයෝ ජරාමරණමොක්ෂයට කාරණ වූ නිවන පිණිස උතුම් වූ ආයුෂ්ඨිපාඨිතිකමාර්ගය වඩත්.

නිවනට පමුණුවන පව්ත්‍ර වූ ආයුෂ්මාර්ගය ස්වසන්තානයෙහි උපදවා කාමාදි සියලු ආප්‍රවයන් ත්‍රිවිධ පරිඥයෙන් දන ආප්‍රව රහිත වූවාහු පරිනිර්වාණය කෙරෙත්.

7

1090. පඤ්චස්කන්ධයන් අතුරෙහි ස්වභාවලක්ෂණාවබෝධ වශයෙන් දතයුතු ස්කන්ධයෝ කෙතෙක, සාමාන්‍යලක්ෂණාවබෝධ වශයෙන් දතයුතු ස්කන්ධයෝ කෙතෙක, ප්‍රභාතවායෝ කෙතෙක, භාවිතවායෝ කෙතෙක, සාක්ෂාත්කර්තවායෝ කෙතෙක, ප්‍රභාතවා නොවූවාහු, භාවිතවා නොවූවාහු, සාක්ෂාත්කර්තවා නොවූවාහු කෙතෙක . . . සජ්ත චිත්තයන් අතුරෙහි අභිඥයෝ කෙතෙක, පරිඥයෝ කෙතෙක, ප්‍රභාතවායෝ කෙතෙක, භාවිතවායෝ කෙතෙක, සාක්ෂාත්කර්තවායෝ කෙතෙක, ප්‍රභාතවා නොවූවාහු, භාවිතවා නොවූවාහු සාක්ෂාත්කර්තවා නොවූවාහු කෙතෙක යත් :

1091. රූපස්කන්ධය අභිඥය (ස්වභාව ලක්ෂණාවබෝධයෙන් දතයුතු) යැ, පරිඥය (සාමාන්‍යලක්ෂණාවබෝධයෙන් දතයුතු) යැ, ප්‍රභාතවා නො වෙයි, භාවිතවා නො වෙයි, සාක්ෂාත්කර්තවා නො වෙයි. සතර ස්කන්ධයෝ අභිඥයහ, පරිඥයහ. ප්‍රභාතවා වියහෙති, භාවිතවා වියහෙති, සාක්ෂාත්කර්තවා වියහෙති, ප්‍රභාතවා නො වියහෙති, භාවිතවා නො වියහෙති, සාක්ෂාත්කර්තවා නො වියහෙත්.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

1092. දසායනා: අභිඤ්ඤායා, පරිඤ්ඤායා, න පභානබ්බා, න භාවෙනබ්බා, න සල්ඡිකානබ්බා. දෙව ආයනා: අභිඤ්ඤායා, පරිඤ්ඤායා, සිය පභානබ්බා, සිය භාවෙනබ්බා, සිය සල්ඡිකානබ්බා, සිය න පභානබ්බා. න භාවෙනබ්බා, න සල්ඡිකානබ්බා.

1093. කොළඹවිතුරෝ අභිඤ්ඤායා, පරිඤ්ඤායා, න පභානබ්බා, න භාවෙනබ්බා, න සච්ඡිකානබ්බා. ඥේ වාතුරෝ අභිඤ්ඤායා, පරිඤ්ඤායා, සියා පභානබ්බා, සියා භාවෙනබ්බා, සියා සච්ඡිකානබ්බා, සියා න පභානබ්බා, න භාවෙනබ්බා, න සච්ඡිකානබ්බා.

1094. සමුදායයාට. අභිඤ්ඤායාං පරිඤ්ඤායාං පභානබ්බං න භාවෙනබ්බං න සච්ඡිකානබ්බං. මග්ගසූට්ටං. අභිඤ්ඤායාං පරිඤ්ඤායාං න පභානබ්බං භාවෙනබ්බං න සච්ඡිකානබ්බං. නිරෝධසූට්ටං. අභිඤ්ඤායාං පරිඤ්ඤායාං න පභානබ්බං න භාවෙනබ්බං සච්ඡිකානබ්බං. දුක්ඛසූට්ටං. අභිඤ්ඤායාං පරිඤ්ඤායාං, සිත්තං පභානබ්බං න භාවෙනබ්බං, න සච්ඡිකානබ්බං, සිත්තං න පභානබ්බං.

1095. නවීනත්වය අභිකේන්ද්‍රයා, පරිකේන්ද්‍රයා, න ප්‍රාග්ධනවාදීන්, න භාවේතවාදීන්, න සම්ප්‍රදායිකවාදීන්, දෙමනසිනිත්වය අභිකේන්ද්‍රයා, පරිකේන්ද්‍රයා, ප්‍රාග්ධනවාදීන්, න භාවේතවාදීන්, න සම්ප්‍රදායිකවාදීන්, අනෙකුත්වාදීන්, නීතිත්වය අභිකේන්ද්‍රයා, පරිකේන්ද්‍රයා, න ප්‍රාග්ධනවාදීන්, න භාවේතවාදීන්, න සම්ප්‍රදායිකවාදීන්, අනෙකුත්ත්වය අභිකේන්ද්‍රයා, පරිකේන්ද්‍රයා, න ප්‍රාග්ධනවාදීන්, සිය භාවේතවාදීන්, සිය සම්ප්‍රදායිකවාදීන්, අනෙකුත්වාදීන්, අභිකේන්ද්‍රයා, පරිකේන්ද්‍රයා, න ප්‍රාග්ධනවාදීන්, න භාවේතවාදීන්, සම්ප්‍රදායිකවාදීන්, නීතිත්වය අභිකේන්ද්‍රයා, පරිකේන්ද්‍රයා, න ප්‍රාග්ධනවාදීන්, සිය භාවේතවාදීන්, සිය සම්ප්‍රදායිකවාදීන්, සිය න භාවේතවාදීන්, න සම්ප්‍රදායිකවාදීන්, ඡ ඉන්ද්‍රිය අභිකේන්ද්‍රයා, පරිකේන්ද්‍රයා, සිය ප්‍රාග්ධනවාදීන්, සිය භාවේතවාදීන්, සිය සම්ප්‍රදායිකවාදීන්, සිය න ප්‍රාග්ධනවාදීන්, න භාවේතවාදීන්, න සම්ප්‍රදායිකවාදීන්.

1096. තයෝ අකුඳාලගෙනු අභිඤ්ඤායා පරිඤ්ඤායා පභානබ්බා, න භාවෙනබ්බා, න සච්ඡිකානබ්බා. තයෝ කුඳාලගෙනු අභිඤ්ඤායා පරිඤ්ඤායා, න පභානබ්බා, සීයා භාවෙනබ්බා න සච්ඡිකානබ්බා, සීයා න භාවෙනබ්බා. තයෝ අව්‍යාකතගෙනු අභිඤ්ඤායා පරිඤ්ඤායා, න පභානබ්බා න භාවෙනබ්බා, සීයා සච්ඡිකානබ්බා, සීයා න සච්ඡිකානබ්බා.

1097. කබ්‍රිඩිකාරේ ආහාරෝ අභිඤ්ඤයෝ, පරිඤ්ඤයෝ, න පහානබ්බෝ, න භාවේනබ්බෝ, න සච්ඡිකානබ්බෝ. තයෝ ආහාරෝ අභිඤ්ඤයෝ, පරිඤ්ඤයෝ, සියා පහානබ්බෝ, සියා භාවේනබ්බෝ, සියා සච්ඡිකානබ්බෝ, සියා න පහානබ්බෝ, න භාවේනබ්බෝ, න සච්ඡිකානබ්බෝ.

1098. ජ එයා: අභිඤ්ඤායා, පරිඤ්ඤායා, න පභාතබ්බා, න භාවෙතබ්බා, න සච්ඡිකාතබ්බා. ඔනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ප්පේයා අභිඤ්ඤායො, පරිඤ්ඤායො, සියා පභාතෙබ්බා, සියා භාවෙතෙබ්බා, සියා සච්ඡිකාතෙබ්බා, සියා න පභාතෙබ්බා, න භාවෙතෙබ්බා, න සච්ඡිකාතෙබ්බා.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

1092. දශාසන්නයෝ අභිඥයහ, පරිඥයහ, ප්‍රභාතව්‍ය නො වෙති, භාවිතව්‍ය නො වෙති, සාක්ෂාත්කර්තව්‍ය නො වෙත්. (මනාසන ධර්මාසන සඬ්ඛාත) ආයතන යෝ දෙදෙන අභිඥය වෙති, පරිඥය වෙති, ප්‍රභාතව්‍ය වියහෙති, භාවිතව්‍ය වියහෙති, සාක්ෂාත්කර්තව්‍ය වියහෙති, ප්‍රභාතව්‍ය භාවිතව්‍ය සාක්ෂාත්කර්තව්‍ය නො වියහෙත්.

1093. සොළොස් ධතුහු අභිඥයහ, පරිඥයහ, ප්‍රභාතව්‍ය නො වෙති, භාවිතව්‍ය නො වෙති, සාක්ෂාත්කර්තව්‍ය නො වෙත්. (ධම්මධාතු මනොවිඤ්ඤාදාතු සඬ්ඛාත) ධාතුහු දෙදෙන අභිඥයහ, පරිඥයහ, ප්‍රභාතව්‍ය වියහෙති, භාවිතව්‍ය වියහෙති, සාක්ෂාත් කර්තව්‍ය වියහෙති, ප්‍රභාතව්‍ය භාවිතව්‍ය සාක්ෂාත්කර්තව්‍ය නො වියහෙත්.

1094. සමුදයසත්‍යය අභිඥය යැ, පරිඥය යැ, ප්‍රභාතව්‍ය යැ, භාවිතව්‍ය නො වෙයි, සාක්ෂාත්කර්තව්‍ය නො වෙයි. මාර්ගසත්‍යය අභිඥය යැ, පරිඥය යැ, ප්‍රභාතව්‍ය නො වෙයි. භාවිතව්‍ය යැ, සාක්ෂාත්කර්තව්‍ය නො වෙයි. නිරොධසත්‍යය අභිඥය යැ, පරිඥය යැ, ප්‍රභාතව්‍ය නො වෙයි, භාවිතව්‍ය නො වෙයි, සාක්ෂාත්කර්තව්‍ය යි. දූෂ සත්‍යය අභිඥය යැ, පරිඥය යැ ප්‍රභාතව්‍ය වියහෙයි, භාවිතව්‍ය නො වෙයි, සාක්ෂාත් කර්තව්‍ය නො වෙයි, ප්‍රභාතව්‍ය නො වියහේ.

1095. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් අභිඥය වෙති, පරිඥය වෙති, ප්‍රභාතව්‍ය නො වෙති, භාවිතව්‍ය නො වෙති, සාක්ෂාත්කර්තව්‍ය නො වෙත්. දෙමනස්සින්ද්‍රිය අභිඥය යැ පරිඥය යැ, ප්‍රභාතව්‍ය යැ, භාවිතව්‍ය නො වෙයි, සාක්ෂාත් කර්තව්‍ය නො වෙයි. අනාඤ්ඤාඤ්ඤස්සාමීතින්ද්‍රිය අභිඥය යැ පරිඥය යැ ප්‍රභාතව්‍ය නො වෙයි, භාවිතව්‍ය යැ සාක්ෂාත්කර්තව්‍ය නො වෙයි. අඤ්ඤින්ද්‍රිය අභිඥය යැ පරිඥය යැ ප්‍රභාතව්‍ය නො වෙයි, භාවිතව්‍ය වියහෙයි, සාක්ෂාත්කර්තව්‍ය වියහේ. අඤ්ඤතාවින්ද්‍රිය අභිඥය යැ, පරිඥය යැ, ප්‍රභාතව්‍ය නො වෙයි, භාවිතව්‍ය නො වෙයි, සාක්ෂාත් කර්තව්‍ය යි. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් අභිඥය වෙති පරිඥය වෙති ප්‍රභාතව්‍ය නො වෙති, භාවිතව්‍ය වියහෙති, සාක්ෂාත්කර්තව්‍ය වියහෙති, භාවිතව්‍ය සාක්ෂාත්කර්තව්‍ය නො වියහෙත්. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් අභිඥය වෙති පරිඥය වෙති, ප්‍රභාතව්‍ය වියහෙති, භාවිතව්‍ය වියහෙති, සාක්ෂාත්කර්තව්‍ය වියහෙති, ප්‍රභාතව්‍ය භාවිතව්‍ය සාක්ෂාත් කර්තව්‍ය නො වියහෙත්.

1096. තුන් අකුලලහෙතුහු අභිඥය වෙති, පරිඥය වෙති ප්‍රභාතව්‍ය වෙති, භාවිතව්‍ය නො වෙති, සාක්ෂාත්කර්තව්‍ය නො වෙත්. තුන් කුලලහෙතුහු අභිඥයයෝ යැ පරිඥයයෝ යැ, ප්‍රභාතව්‍ය නො වෙති, භාවිතව්‍ය වියහෙති, සාක්ෂාත්කර්තව්‍ය නො වෙති, භාවිතව්‍ය නො වියහෙත්. තුන් අව්‍යාකෘතහෙතුහු අභිඥයයෝ යැ පරිඥයයෝ යැ ප්‍රභාතව්‍ය නො වෙති, භාවිතව්‍ය නො වෙති, සාක්ෂාත්කර්තව්‍ය වියහෙති, සාක්ෂාත් කර්තව්‍ය නො වියහෙත්.

1097. කවලීකාරආභාරය අභිඥය යැ පරිඥය යැ ප්‍රභාතව්‍ය නො වෙයි, භාවිතව්‍ය නො වෙයි, සාක්ෂාත්කර්තව්‍ය නො වෙයි. (ස්පර්ශාදී) තුන් ආභාරයෝ අභිඥයයෝ යැ පරිඥයයෝ යැ ප්‍රභාතව්‍ය වියහෙති, භාවිතව්‍ය වියහෙති, සාක්ෂාත්කර්තව්‍ය වියහෙති, ප්‍රභාතව්‍ය නො වියහෙති, භාවිතව්‍ය නො වෙති, සාක්ෂාත්කර්තව්‍ය නො වෙත්.

1098. ස්පර්ශයෝ සදෙන අභිඥයයෝ යැ පරිඥයයෝ යැ ප්‍රභාතව්‍ය නො වෙති, භාවිතව්‍ය නො වෙති, සාක්ෂාත්කර්තව්‍ය නො වෙත්. මනොවිඤ්ඤාදාතුසංස්පර්ශය අභිඥය යැ පරිඥය යැ ප්‍රභාතව්‍ය වියහෙයි, භාවිතව්‍ය වියහෙයි, සාක්ෂාත්කර්තව්‍ය වියහෙයි, ප්‍රභාතව්‍ය භාවිතව්‍ය සාක්ෂාත්කර්තව්‍ය නො වියහේ.

1099. ඡ වෙදනා, ඡ සඤ්ඤා, ඡ වෙතනා, ඡ චිත්තා අභිඤ්ඤායා පරිඤ්ඤායා න පභාතබ්බා න භාවෙතබ්බා න සච්ඡිකාතබ්බා.

1100. මනෝවිඤ්ඤාණධාතූ අභිඤ්ඤායා පරිඤ්ඤායා සීයා පභාතබ්බා, සීයා භාවෙතබ්බා, සීයා සච්ඡිකාතබ්බා, සීයා න පභාතබ්බා, න භාවෙතබ්බා න සච්ඡිකාතබ්බා.

8

1101. පඤ්ඤානං ඛක්ඛානං කත්ති සාරම්මණං, කත්ති අනාරම්මණං-පෙ-සත්තනං චිත්තානං කත්ති සාරම්මණං, කත්ති අනාරම්මණං :

1102. රූපකකඤ්ඤා අනාරම්මණො. චිත්තාණේ ඛක්ඛා සාරම්මණං.

දසායතනා අනාරම්මණං. මනායතනං සාරම්මණං. ධම්මායතනං සීයා සාරම්මණං, සීයා අනාරම්මණං.

දස ධාතූයො අනාරම්මණං. සත්තධාතූයො සාරම්මණං. ධම්මධාතූ සීයා සාරම්මණං, සීයා අනාරම්මණං.

ඥෙ සම්මං සාරම්මණං. නිරේඛසම්මං අනාරම්මණං. දුක්ඛසම්මං සීයා සාරම්මණං, සීයා අනාරම්මණං.

සත්තිජ්ඣයා අනාරම්මණං. චුද්දසිජ්ඣයා සාරම්මණං. ජීවිතිජ්ඣයා සීයා සාරම්මණං, සීයා අනාරම්මණං.

තච්ඡ භෙත්තු සාරම්මණං. කඛමුඛිකාණේ ආභාණේ අනාරම්මණො. තයො ආභාරා සාරම්මණං.

සත්ත එසායා, සත්ත වෙදනා, සත්ත සඤ්ඤා, සත්ත වෙතනා, සත්ත චිත්තා සාරම්මණං.

1103. පඤ්ඤානං ඛක්ඛානං කත්ති සාරම්මණාරම්මණං, කත්ති අනාරම්මණාරම්මණං -පෙ- සත්තනං චිත්තානං කත්ති සාරම්මණාරම්මණං, කත්ති අනාරම්මණාරම්මණං:

1104 රූපකකඤ්ඤා අනාරම්මණො. චිත්තාණේ ඛක්ඛා සීයා සාරම්මණාරම්මණං, සීයා අනාරම්මණාරම්මණං.

දසායතනා අනාරම්මණං. මනායතනං සීයා සාරම්මණාරම්මණං, සීයා අනාරම්මණාරම්මණං. ධම්මායතනං සීයා සාරම්මණාරම්මණං, සීයා අනාරම්මණාරම්මණං, සීයා අනාරම්මණාරම්මණං, සීයා අනාරම්මණං.

දස ධාතූයො අනාරම්මණං. ඡ ධාතූයො අනාරම්මණාරම්මණං. මනෝවිඤ්ඤාණධාතූ සීයා සාරම්මණාරම්මණං, සීයා අනාරම්මණාරම්මණං, ධම්මධාතූ සීයා සාරම්මණාරම්මණං, සීයා අනාරම්මණාරම්මණං, සීයා අනාරම්මණං

නිරේඛසම්මං අනාරම්මණං. මග්ගසම්මං අනාරම්මණාරම්මණං. සමුදයසම්මං සීයා සාරම්මණාරම්මණං, සීයා අනාරම්මණාරම්මණං, දුක්ඛසම්මං සීයා සාරම්මණාරම්මණං, සීයා අනාරම්මණාරම්මණං, සීයා අනාරම්මණං.

1099. වේදනාවේ සදෙන . . . සංඥාවේ සදෙන . . . චේතනාවේ සදෙන . . . වික්ෂයේ සදෙන අභිඥයයේ යැ පරිඥයයේ යැ ප්‍රභාතව්‍ය නො වෙති, භාවිතව්‍ය නො වෙති, සාක්ෂාත්කර්තව්‍ය නො වෙත්.

1100. මනෝවිඤ්ඤානාදී අභිඥය යැ, පරිඥය යැ, ප්‍රභාතව්‍ය වියහෙයි, භාවිතව්‍ය වියහෙයි, සාක්ෂාත්කර්තව්‍ය වියහෙයි, ප්‍රභාතව්‍ය භාවිතව්‍ය සාක්ෂාත්කර්තව්‍ය නො වියහේ.

8

1101. පඤ්චස්කන්ධයන් අතුරෙහි සාලම්බනයේ කෙතෙක, අනාලම්බනයේ කෙතෙක . . . සප්තවික්ෂයන් අතුරෙහි සාලම්බනයේ කෙතෙක, අනාලම්බනයේ කෙතෙක යත් :

1102. රූපස්කන්ධය අනාලම්බන යැ, (වේදනාදි) සතර ස්කන්ධයේ සාලම්බනයේ යි.

ආයතනයේ දස දෙනෙක් අනාලම්බනයේ යැ, මනායතනය සාලම්බන යැ, ධර්මායතනය සාලම්බන වියහෙයි, අනාලම්බන වියහේ.

ධාතුහු දස දෙනෙක් අනාලම්බනයේ යැ, ධාතුහු සත් දෙනෙක් සාලම්බනයේ යැ, ධර්මධාතු සාලම්බන වියහෙයි, අනාලම්බන වියහේ.

සත්‍යයේ දෙදෙනෙක් සාලම්බනයේ යැ, නිරෝධසත්‍යය අනාලම්බන යැ, දූෂ සත්‍යය සාලම්බන වියහෙයි, අනාලම්බන වියහේ.

ඉන්ද්‍රියයේ සත් දෙනෙක් අනාලම්බනයේ යැ, ඉන්ද්‍රියයේ තුදුස් දෙනෙක් සාලම්බන යේ යැ, ජීවිතීන්ද්‍රියය සාලම්බන වියහෙයි, අනාලම්බන වියහේ.

භෞතානු නව දෙන සාලම්බනයේ යි.

කවලිකාරභාහාරය අනාලම්බන යැ. (ස්පර්ශාදි) තුන් ආහාරයේ සාලම්බනයේ යි.

සප්ත ස්පර්ශයේ . . . සප්තවේදනාවේ . . . සප්ත සංඥාවේ . . . සප්ත චේතනාවේ . . . සප්ත වික්ෂයේ සාලම්බනයේ යි.

1103. පඤ්චස්කන්ධයන් අතුරෙහි සාලම්බනාලම්බනයේ කෙතෙක, අනාලම්බන, ලම්බනයේ කෙතෙක . . . සප්ත වික්ෂයන් අතුරෙහි සාලම්බනාලම්බනයේ කෙතෙක, අනාලම්බනාලම්බනයේ කෙතෙක යත් :

1104. රූපස්කන්ධය අනාලම්බන යැ, (වේදනාදි) සතර ස්කන්ධයේ සාලම්බනාලම්බන වියහෙයි, අනාලම්බනාලම්බන වියහෙත්.

ආයතනයේ දස දෙනෙක් අනාලම්බනයේ යැ, මනායතනය සාලම්බනාලම්බන වියහෙයි, අනාලම්බනාලම්බන වියහෙයි. ධර්මායතනය සාලම්බනාලම්බන වියහෙයි, අනාලම්බනාලම්බන වියහෙයි, අනාලම්බන වියහේ.

ධාතුහු දස දෙනෙක් අනාලම්බනයේ යැ, ධාතුහු සත් දෙනෙක් අනාලම්බනාලම්බන යේ යැ, මනෝවිඤ්ඤානාදී සාලම්බනාලම්බන වියහෙයි, අනාලම්බනාලම්බන වියහෙයි, ධර්මධාතු සාලම්බනාලම්බන වියහෙයි, අනාලම්බනාලම්බන වියහෙයි, අනාලම්බන වියහේ.

නිරෝධසත්‍යය අනාලම්බන යැ, මාර්ගසත්‍යය අනාලම්බනාලම්බන යැ, සමුදයසත්‍යය සාලම්බනාලම්බන වියහෙයි, අනාලම්බනාලම්බන වියහෙයි, දූෂසත්‍යය සාලම්බනාලම්බන වියහෙයි, අනාලම්බනාලම්බන වියහෙයි, අනාලම්බන වියහේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

සතතින්ද්‍රියා අනාරම්භණා, පඤ්චින්ද්‍රියා අනාරම්භණාරම්භණා, නවින්ද්‍රියා සියා සාරම්භණාරම්භණා, සියා අනාරම්භණාරම්භණා, ජීවිතින්ද්‍රියං සියා සාරම්භණාරම්භණං, සියා අනාරම්භණාරම්භණං, සියා අනාරම්භණං.

නව ගෙනු සියා සාරම්භණාරම්භණා, සියා අනාරම්භණාරම්භණා.

කබලිඛ්‍යාඥේ ආභාඥේ අනාරම්භණො, තභො ආභාඤ්ඤා සියා සාරම්භණාරම්භණා, සියා අනාරම්භණාරම්භණා.

ජ ඵසා අනාරම්භණාරම්භණා, මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්පයො සියා සාරම්භණාරම්භණො, සියා අනාරම්භණාරම්භණො.

ජ වේදනා, ජ සඤ්ඤා, ජ වේතනා, ජ චිත්තා අනාරම්භණාරම්භණා, මනොවිඤ්ඤාණධාතු සියා සාරම්භණාරම්භණා, සියා අනාරම්භණාරම්භණා.

9

1105. පඤ්ඤානං ඛෙය්‍යං කති දිට්ඨා, කති සුතා, කති මුතා, කති විඤ්ඤානා, කති න දිට්ඨා, න සුතා, න මුතා, න විඤ්ඤානා, -පෙ-සත්තනං චිත්තානං කති දිට්ඨා, කති සුතා, කති මුතා, කති විඤ්ඤානා, කති න දිට්ඨා, න සුතා, න මුතා, න විඤ්ඤානා :

රූපකඛ්ඤා සියා දිට්ඨා, සියා සුතො, සියා මුතො, සියා විඤ්ඤානො, සියා න දිට්ඨා, න සුතො, න මුතො, න විඤ්ඤානො. චිත්තාඥේ ඛෙය්‍යං න දිට්ඨා, න සුතා, න මුතා, විඤ්ඤානා.

රූපායතනං දිට්ඨං, න සුතං, න මුතං, විඤ්ඤානං. සද්ධයතනං න දිට්ඨං, සුතං, න මුතං, විඤ්ඤානං. භවයතනං රසායතනං ථොට්ඨබ්බා-යතනං න දිට්ඨං, න සුතං, මුතං, විඤ්ඤානං. සත්තායතනං න දිට්ඨා, න සුතා, න මුතා, විඤ්ඤානා.

රූපධාතු දිට්ඨා, න සුතා, න මුතා, විඤ්ඤානා. සද්ධධාතු න දිට්ඨා, සුතා, න මුතා, විඤ්ඤානා. භවධාතු රසධාතු ථොට්ඨබ්බධාතු න දිට්ඨා, න සුතා, මුතා, විඤ්ඤානා. තෙරස ධාතුයො න දිට්ඨා, න සුතා, න මුතා, විඤ්ඤානා.

තිණි සම්මානි න දිට්ඨා, න සුතා, න මුතා, විඤ්ඤානා. දුක්ඛසම්මං සියා දිට්ඨං, සියා සුතං, සියා මුතං, සියා විඤ්ඤානං, සියා න දිට්ඨං, න සුතං, න මුතං, විඤ්ඤානං.

මාවිසතින්ද්‍රියා න දිට්ඨා, න සුතා, න මුතා, විඤ්ඤානා.

නව ගෙනු න දිට්ඨා, න සුතා, න මුතා, විඤ්ඤානා.

චිත්තාඥේ ආභාඤ්ඤා න දිට්ඨා, න සුතා, න මුතා, විඤ්ඤානා.

සත්ත ඵසා න දිට්ඨා, න සුතා, න මුතා, විඤ්ඤානා.

සත්ත වේදනා, සත්ත සඤ්ඤා, සත්ත වේතනා, සත්ත චිත්තා, න දිට්ඨා, න සුතා, න මුතා, විඤ්ඤානා.

ඉන්ද්‍රියයෝ සත් දෙනෙක් අනාලම්භනයෝ යැ. ඉන්ද්‍රියයෝ පස් දෙනෙක් අනාලම්භනාලම්භනයෝ යැ. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් සාලම්භනාලම්භන වියහෙති, අනාලම්භනාලම්භන වියහෙති. ජීවිතෙන්ද්‍රිය සාලම්භනාලම්භන වියහෙයි, අනාලම්භනාලම්භන වියහෙයි, අනාලම්භන වියහේ.

නව හෙතුහු සාලම්භනාලම්භන වියහෙති, අනාලම්භනාලම්භන වියහෙත්.

කචලිකාරාභාරය අනාලම්භන යැ. (ස්පර්ශාදී) තුන් ආභාරයෝ සාලම්භනාලම්භන වියහෙති, අනාලම්භනාලම්භන වියහෙත්.

ස්පර්ශයෝ සදෙන අනාලම්භනාලම්භනයෝ යැ. මනෝවිඤ්ඤාධාතුසංස්පර්ශය සාලම්භනාලම්භන වියහෙයි, අනාලම්භනාලම්භන වියහේ.

වේදනාවෝ සදෙන . . . සංඥාවෝ සදෙන . . . වේතනාවෝ සදෙන . . . චිත්තයෝ සදෙන අනාලම්භනාලම්භනයෝ යැ. මනෝවිඤ්ඤාධාතු සාලම්භනාලම්භන වියහෙයි, අනාලම්භනාලම්භන වියහේ.

9

1105. පඤ්චස්කන්ධයන් අතුරෙහි දෘෂ්ටයෝ (ඇසින් බලා දකභුක්කාහු) කෙතෙක, ශ්‍රැතයෝ (කනින් අසා දකභුක්කාහු) කෙතෙක, චූතයෝ (ස්පර්ශ කොට දකභුක්කාහු) කෙතෙක, විඤ්ඤයෝ (මනෝවිඤ්ඤායෙන් දකභුක්කාහු) කෙතෙක, දෘෂ්ට නො වූවාහු කෙතෙක, ශ්‍රැත නො වූවාහු කෙතෙක, චූත නො වූවාහු කෙතෙක, විඤ්ඤ නො වූවාහු කෙතෙක . . . සප්තචිත්තයන් අතුරෙහි දෘෂ්ටයෝ කෙතෙක, ශ්‍රැතයෝ කෙතෙක, චූතයෝ කෙතෙක, විඤ්ඤයෝ කෙතෙක, දෘෂ්ට නො වූවාහු කෙතෙක, ශ්‍රැත නො වූවාහු කෙතෙක, චූත නො වූවාහු කෙතෙක, විඤ්ඤ නො වූවාහු කෙතෙක යත් :

1106. රූපස්කන්ධය දෘෂ්ට වියහෙයි, ශ්‍රැත වියහෙයි, චූත වියහෙයි, විඤ්ඤ වියහෙයි, දෘෂ්ට නො වියහෙයි, ශ්‍රැත නො වියහෙයි, චූත නො වියහෙයි, විඤ්ඤ නො වියහෙයි. (වේදනාදී) සතර ස්කන්ධයෝ දෘෂ්ට නො වෙති, ශ්‍රැත නො වෙති, චූත නො වෙති, විඤ්ඤයෝ යි.

රූපායතනය දෘෂ්ට යැ. ශ්‍රැත නො වෙයි, චූත නො වෙයි, විඤ්ඤ යි. ශබ්දායතනය දෘෂ්ට නො වෙයි, ශ්‍රැත යැ, චූත නො වෙයි, විඤ්ඤ යි. ගන්ධායතනය රසායතනය ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යායතනය දෘෂ්ට නො වෙයි, ශ්‍රැත නො වෙයි, චූත යැ, විඤ්ඤ යි. (අවශෙෂ) සප්තායතනයෝ දෘෂ්ට නො වෙති, ශ්‍රැත නො වෙති, චූත නො වෙති, විඤ්ඤයෝ යි.

රූපධාතු දෘෂ්ට යැ, ශ්‍රැත නොව චූත නොව විඤ්ඤ යි. ශබ්දධාතු දෘෂ්ට නො වෙයි, ශ්‍රැත යැ, චූත නොව විඤ්ඤ යි. ගන්ධධාතු රසධාතු ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යාධාතු දෘෂ්ට නොව, ශ්‍රැත නොව චූත යැ, විඤ්ඤ යි. (අවශෙෂ) තෙළෙස් ධාතුහු දෘෂ්ට නොව, ශ්‍රැත නොව චූත නොව විඤ්ඤයෝ යි.

(සමුදයාදී) තුන් සත්‍යයෝ දෘෂ්ට නොව ශ්‍රැත නොව චූත නොව විඤ්ඤයෝ යි. දුෂ්ඨසත්‍යය දෘෂ්ට වියහෙයි, ශ්‍රැත වියහෙයි, චූත වියහෙයි, විඤ්ඤ වියහෙයි, දෘෂ්ට ශ්‍රැත චූත විඤ්ඤ නො වියහේ.

දෙව්වි ඉන්ද්‍රියයෝ දෘෂ්ට නොව ශ්‍රැත නොව චූත නොව විඤ්ඤයෝ යි.

නව හෙතුහු දෘෂ්ට නොව ශ්‍රැත නොව චූත නොව විඤ්ඤයෝ යි.

සතර ආභාරයෝ දෘෂ්ට නොව ශ්‍රැත නොව චූත නොව විඤ්ඤයෝ යි.

සප්තස්පර්ශයෝ දෘෂ්ට නොව ශ්‍රැත නොව චූත නොව විඤ්ඤයෝ යි.

සප්තවේදනාවෝ - සප්තසංඥාවෝ - සප්තවේතනාවෝ සප්ත චිත්තයෝ දෘෂ්ට නොව ශ්‍රැත නොව චූත නොව විඤ්ඤයෝ යි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

1107. පඤ්චනතං ඛණ්ඩානං කඨි කුසලා, කඨි අකුසලා, කඨි අව්‍යාකතා, -පෙ- සත්තනතං චිත්තානං කඨි කුසලා, කඨි අකුසලා, කඨි අව්‍යාකතා:

1108. රූපකම්මෙය්‍ය අව්‍යාකතො. චිත්තාදේ ඛණ්ඩා සියා කුසලා, සියා අකුසලා, සියා අව්‍යාකතා.

දසායනනා අව්‍යාකතා. ආයනනා සියා කුසලා, සියා අකුසලා, සියා අව්‍යාකතා.

සොළස ධාතුගො අව්‍යාකතා. ද්වෙ ධාතුගො. සියා කුසලා, සියා අකුසලා, සියා අව්‍යාකතා.

සමුදයසම්මං අකුසලං. මග්ගසම්මං කුසලං. නිරෝධසම්මං අව්‍යාකතං. දුක්ඛසම්මං සියා කුසලං, සියා අකුසලං, සියා අව්‍යාකතං.

දසිනිකා අව්‍යාකතා. දෙමනසිනිකා අකුසලං අනඤ්ඤානඤ්ඤායා- මිනිනිකා කුසලං. චිත්තාරිනිකා සියා කුසලා, සියා අව්‍යාකතා. ඡ ඉනිකා සියා කුසලා, සියා අකුසලා, සියා අව්‍යාකතා.

තයො කුසලභෙත්තු කුසලා. තයො අකුසලභෙත්තු අකුසලා. තයො අව්‍යාකතභෙත්තු අව්‍යාකතා.

කම්මෙය්‍යාදේ ආභාදේ අව්‍යාකතො. තයො ආභාද් සියා කුසලා, සියා අකුසලා, සියා අව්‍යාකතා.

ඡ එකං අව්‍යාකතා. මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්මයො සියා කුසලො, සියා අකුසලො, සියා අව්‍යාකතො.

ඡ වේදනා, ඡ සඤ්ඤා, ඡ චේතනා, ඡ චිත්තා අව්‍යාකතා. මනො විඤ්ඤාණධාතු සියා කුසලා, සියා අකුසලා, සියා අව්‍යාකතා.

1109. පඤ්චනතං ඛණ්ඩානං කඨි සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා: කඨි දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා: කඨි අදුක්ඛමෙසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා: -පෙ- සත්තනතං චිත්තානං කඨි සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා: කඨි දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා: කඨි අදුක්ඛමෙසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා:

1110. ද්වෙ ඛණ්ඩානං චිත්තඛණ්ඩා සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තානිපි දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තානිපි අදුක්ඛමෙසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තානිපි. තයො ඛණ්ඩා සියා සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා, සියා දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා, සියා අදුක්ඛමෙසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා.

දසායනනානං චිත්තඛණ්ඩා සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තානිපි දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තානිපි අදුක්ඛමෙසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තානිපි. මනායනනං සියා සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තං, සියා දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තං, සියා අදුක්ඛමෙසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තං. ධම්මායනනං සියා සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තං, සියා දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තං, සියා අදුක්ඛමෙසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තං, සියා චිත්තඛණ්ඩා සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තානිපි දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තානිපි අදුක්ඛමෙසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තානිපි.

10

1107. පඤ්චස්කන්ධයන් අතුරෙහි කුශලයෝ කෙනෙක, අකුශලයෝ කෙනෙක, අව්‍යාකෘතයෝ කෙනෙක . . . සප්තචිත්තයන් අතුරෙහි කුශලයෝ කෙනෙක, අකුශලයෝ කෙනෙක, අව්‍යාකෘතයෝ කෙනෙක යත් :

1108. රූපස්කන්ධය අව්‍යාකෘත යැ. (වේදනාදි) සතර ස්කන්ධයෝ කුශල වියහෙති, අකුශල වියහෙති, අව්‍යාකෘත වියහෙත්.

ආයතනයෝ දස දෙනෙක් අව්‍යාකෘතයහ. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් කුශල වියහෙති, අකුශල වියහෙති, අව්‍යාකෘත වියහෙත්.

සොළොස් ධාතු කෙනෙක් අව්‍යාකෘතයහ, ධාතුහු දෙදෙනෙක් කුශල වියහෙති, අකුශල වියහෙති, අව්‍යාකෘත වියහෙත්.

සමුදයසත්තය අකුශල යැ. මාර්ගසත්තය කුශල යැ. නිරෝධසත්තය අව්‍යාකෘත යැ. දුෂ්ඨසත්තය කුශල වියහෙයි, අකුශල වියහෙයි, අව්‍යාකෘත වියහේ.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් අව්‍යාකෘතයහ. දෙමනස්සිත්තිය අකුශල යැ. අනඤ්ඤත ඤ්ඤස්සාමීතිඉන්ද්‍රිය කුශල යැ. ඉන්ද්‍රියයෝ සතර දෙනෙක් කුශල වියහෙති, අව්‍යාකෘත වියහෙති, ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් කුශල වියහෙති, අකුශල වියහෙති, අව්‍යාකෘත වියහෙත්.

තුන් කුශලහෙතුහු කුශලයහ. තුන් අකුශලහෙතුහු අකුශලයහ. තුන් අව්‍යාකෘත හෙතුහු අව්‍යාකෘතයහ.

කවලීකාරාභාරය අව්‍යාකෘත යැ. (ස්පර්ශාදි) තුන් ආභාරයෝ කුශල වියහෙති, අකුශල වියහෙති, අව්‍යාකෘත වියහෙත්.

ස්පර්ශයෝ සදෙනෙක් අව්‍යාකෘතයහ. මනෝවිඤ්ඤාධාතුසංස්පර්ශය කුශල වියහෙයි, අකුශල වියහෙයි, අව්‍යාකෘත වියහේ.

වේදනාවෝ සදෙන - සංඥාවෝ සදෙන - වේතනාවෝ සදෙන - චිත්තයෝ සදෙන අව්‍යාකෘතයහ. මනෝවිඤ්ඤාධාතු කුශල වියහෙයි, අකුශල වියහෙයි, අව්‍යාකෘත වියහේ.

1109. පඤ්චස්කන්ධයන් අතුරෙහි සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූවාහු කෙනෙක, දුක්ඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූවාහු කෙනෙක, අදුක්ඛමසුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූවාහු කෙනෙක . . . සප්තචිත්තයන් අතුරෙහි සුඛවේදනා^ච හා සම්ප්‍රයුක්ත වූවාහු දුක්ඛ වේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූවාහු කෙනෙක, අදුක්ඛමසුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූවාහු කෙනෙක යත් :

1110. ස්කන්ධයෝ දෙදෙනෙක් සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තයහ යි ද, දුක්ඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තයහ යි ද අදුක්ඛමසුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තයහ යි ද නො කියයුතුවහ. ස්කන්ධයෝ තිදෙනෙක් සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වියහෙති, දුක්ඛ වේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වියහෙති, අදුක්ඛමසුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වියහෙත්.

ආයතනයෝ දස දෙනෙක් සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තයහ යි ද, දුක්ඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තයහ යි ද, අදුක්ඛමසුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තයහ යි ද නො කියයුතුවහ. මනායතනය සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වියහෙයි, දුක්ඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වියහෙයි, අදුක්ඛමසුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වියහේ. ධර්මායතනය සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වියහෙයි, දුක්ඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වියහේ. අදුක්ඛමසුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වියහෙයි, සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යැ යි ද, දුක්ඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යැ යි ද, අදුක්ඛමසුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යැ යි ද නො කියයුතු වියහේ.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

දහඩාතුඥා නිවහනබඩා සුඛාය වේදනාය සමප්පන්නාතීපි. දුක්ඛාය වේදනාය සමප්පන්නාතීපි අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සමප්පන්නාතීපි. පඤ්ච ධාතුඥා අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සමප්පන්නා. කායවිඤ්ඤණධාතු සීයා සුඛාය වේදනාය සමප්පන්නා, සීයා දුක්ඛාය වේදනාය සමප්පන්නා. මනෝවිඤ්ඤණධාතු සීයා සුඛාය වේදනාය සමප්පන්නා, සීයා දුක්ඛාය වේදනාය සමප්පන්නා, සීයා අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සමප්පන්නා. ඛම්මධාතු සීයා සුඛාය වේදනාය සමප්පන්නා, සීයා දුක්ඛාය වේදනාය සමප්පන්නා, සීයා අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සමප්පන්නා, සීයා නිවහනබඩා සුඛාය වේදනාය සමප්පන්නාතීපි දුක්ඛාය වේදනාය සමප්පන්නාතීපි අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සමප්පන්නාතීපි.

ඥා සම්මා සිංහ සුඛය වේදනාය සමප්පන්නා, සිංහ අදුක්ඛමසුඛය වේදනාය සමප්පන්නා. නිරෝධසම්මං. න චත්තබ්බං සුඛය වේදනාය සමප්පන්නනනිපි දුක්ඛය වේදනාය සමප්පන්නනනිපි අදුක්ඛමසුඛය වේදනාය සමප්පන්නනනිපි. දුක්ඛසම්මං සිංහ සුඛය වේදනාය සමප්පන්නං, සිංහ දුක්ඛය වේදනාය සමප්පන්නං, සිංහ අදුක්ඛමසුඛය වේදනාය සමප්පන්නං. සිංහ න චත්තබ්බං සුඛය වේදනාය සමප්පන්නනනිපි දුක්ඛය වේදනාය සමප්පන්නනනිපි අදුක්ඛමසුඛය වේදනාය සමප්පන්නනනිපි.

ආදයිනිකා නි වහනබ්බං සුඛං වෙදනං සම්ප්පන්නාතිපි දුක්ඛං වෙදනං සම්ප්පන්නාතිපි අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං සම්ප්පන්නාතිපි. ඡූඤ්ඤා සියා සුඛං වෙදනං සම්ප්පන්නා, සියා අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං සම්ප්පන්නා. නිඤ්ඤා සියා සුඛං වෙදනං සම්ප්පන්නා, සියා දුක්ඛං වෙදනං සම්ප්පන්නා, සියා අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං සම්ප්පන්නා. ජිවිතීනිකං සියා සුඛං වෙදනං සම්ප්පන්නං, සියා දුක්ඛං වෙදනං සම්ප්පන්නං, සියා අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං සම්ප්පන්නං සියා නි වහනබ්බං සුඛං වෙදනං සම්ප්පන්නනාතිපි දුක්ඛං වෙදනං සම්ප්පන්නනාතිපි අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං සම්ප්පන්නනාතිපි.

දෙවන: අකුරුලභෙනු දුක්ඛය වේදනාය සමප්පුතො. සත්තභෙනු සිය සුඛය වේදනාය සමප්පුතො, සිය අදුක්ඛමසුඛය වේදනාය සමප්පුතො. මොහො අකුරුලභෙනු සිය සුඛය වේදනාය සමප්පුතො, සිය දුක්ඛය වේදනාය සමප්පුතො, සිය අදුක්ඛමසුඛය වේදනාය සමප්පුතො.

කබ්‍රිඩ්‍යාගේ ආභාගේ න වත්තබො සුඛය වේදනාය සමප්‍රකේතා-
තිපි දුක්ඛය වේදනාය සමප්‍රකේතාතිපි අදුක්ඛමසුඛය වේදනාය
සමප්‍රකේතාතිපි. තයො ආභාග් සියා සුඛය වේදනාය සමප්‍රකේතා,
සියා දුක්ඛය වේදනාය සමප්‍රකේතා, සියා අදුක්ඛමසුඛය වේදනාය
සමප්‍රකේතා.

පසුව එකා අදුකම්මයාව වෙදනාට සම්පූර්ණයෙන්. කාමවිඤ්ඤාණ-
ධාතුවෙහිදී, සිය, ප්‍රමාණ වෙදනාට සම්පූර්ණයෙන්, සිය දුකට
වෙදනාට සම්පූර්ණයෙන්. මනෝවිඤ්ඤාණධාතුවෙහිදී, සිය, ප්‍රමාණ
වෙදනාට සම්පූර්ණයෙන්, සිය දුකට වෙදනාට සම්පූර්ණයෙන්, සිය
අදුකම්මයාව වෙදනාට සම්පූර්ණයෙන්.

සත්‍ය වේදනා නිවන්කම්බා සුඛය වේදනාය සම්පූර්ණතාවීපි
දුකිකාය වේදනාය සම්පූර්ණතාවීපි අදුකම්බසුඛය වේදනාය සම්පූර්ණතාවීපි.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

පඤ්ච සඤ්ඤා -පෙ- පඤ්ච චේතනා පඤ්ච චිත්තා අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුතතා. කාමච්ඤ්ඤාණධාතු සීයා සුඛාය වේදනාය සම්පයුතතා, සීයා දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුතතා. මනෝච්ඤ්ඤාණධාතු සීයා සුඛාය වේදනාය සම්පයුතතා, සීයා දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුතතා, සීයා අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුතතා.

1111. පඤ්චත්තං ඛණ්ඩානං කතී විපාකා : කතී විපාකධම්මධම්මා : කතී නෙවිවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා : -පෙ- සත්තත්තං චිත්තානං කතී විපාකා : කතී විපාකධම්මධම්මා : කතී නෙවිවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා :

1112. රූපකඛණ්ඩො නෙවිවිපාකනවිපාකධම්මධම්මො. චිත්තාණේ ඛණ්ඩා සීයා විපාකා, සීයා විපාකධම්මධම්මා, සීයා නෙවිවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා.

දසායතනා නෙවිවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා. ආයතනා සීයා විපාකා, සීයා විපාකධම්මධම්මා, සීයා නෙවිවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා.

දසධාතුයො නෙවිවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා. පඤ්චධාතුයො විපාකා. මනෝධාතු සීයා විපාකා, සීයා නෙවිවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා. ඥේධාතුයො සීයා විපාකා, සීයා විපාකධම්මධම්මා, සීයා නෙවිවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා.

ඥේ සම්මා විපාකධම්මධම්මා. තීරේඛිසම්මා නෙවිවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා. දුක්ඛසම්මා සීයා විපාකා, සීයා විපාකධම්මධම්මා, සීයා නෙවිවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා.

සත්තඤ්ඤා නෙවිවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා. තීරේඤ්ඤා විපාකා. දුච්ඤ්ඤා විපාකධම්මධම්මා. අඤ්ඤාඤ්ඤා සීයා විපාකා, සීයා විපාකධම්මධම්මා. නච්ඤ්ඤා සීයා විපාකා, සීයා විපාකධම්මධම්මා, සීයා නෙවිවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා.

ඡ සෙතු විපාකධම්මධම්මා. තයො අවිසාකතසෙතු සීයා විපාකා, සීයා නෙවිවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා.

කම්මිඛිකායො ආභායො නෙවිවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා. තයො ආභායා සීයා විපාකා, සීයා විපාකධම්මධම්මා, සීයා නෙවිවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා.

පඤ්ච ඵයා විපාකා. මනෝධාතුසම්මයො සීයා විපාකා, සීයා නෙවිවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා. මනෝච්ඤ්ඤාණධාතුසම්මයො සීයා විපාකා, සීයා විපාකධම්මධම්මා, සීයා නෙවිවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා.

පඤ්ච වේදනා, පඤ්ච සඤ්ඤා, පඤ්ච චේතනා, පඤ්ච චිත්තා විපාකා. මනෝධාතු සීයා විපාකා, සීයා නෙවිවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා. මනෝච්ඤ්ඤාණධාතු සීයා විපාකා, සීයා විපාකධම්මධම්මා, සීයා නෙවිවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා.

සංඥාවේ පස්දෙනෙක් - වෙනතාවේ පස්දෙනෙක් - විත්තයේ පස්දෙනෙක් අදුක්මලසුවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තයහ. කායවිඤ්ඤානාදි සුවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වියහෙයි, දුක්ඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වියහෙයි, මනෝවිඤ්ඤානාදි සුවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වියහෙයි, දුක්ඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වියහෙයි, අදුක්මලසුවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වියහේ.

1111. පඤ්චස්කන්ධයන් අතුරෙහි විපාක වූවාහු කෙනෙක, විපාකස්වභාවධර්ම වූවාහු කෙනෙක, නොවිපාක නවිපාකස්වභාවධර්ම වූවාහු කෙනෙක... ස්පන්ධිත්තයන් අතුරෙහි විපාක වූවාහු කෙනෙක, විපාකස්වභාවධර්ම වූවාහු කෙනෙක, නොවිපාක නවිපාකස්වභාවධර්ම වූවාහු කෙනෙක යත් :

1112. රූපස්කන්ධය නොවිපාක නවිපාකස්වභාවධර්ම යැ. (වේදනාදි) සතර ස්කන්ධයෝ විපාක වියහෙති, විපාකස්වභාවධර්ම වියහෙති, නොවිපාක නවිපාක ස්වභාවධර්ම වියහෙත්.

ආයතනශේෂ දස දෙනෙක් නොවිපාක නවිපාකස්වභාවධර්මයහ. ආයතනශේෂ දෙදෙනෙක් විපාක වියහෙති, විපාකස්වභාවධර්ම වියහෙති, නොවිපාක නවිපාක ස්වභාවධර්ම වියහෙත්.

ධාතුහු දස දෙනෙක් නොවිපාක නවිපාකස්වභාවධර්මයහ. ධාතුහු පස් දෙනෙක් විපාකයහ. මනෝධාතු විපාක වියහෙයි, නොවිපාක නවිපාකස්වභාවධර්ම වියහෙයි. ධාතුහු දෙදෙනෙක් විපාක වියහෙති, විපාකස්වභාවධර්ම වියහෙති, නොවිපාක නවිපාක ස්වභාවධර්ම වියහෙත්.

සත්තයෝ දෙදෙනෙක් විපාකස්වභාවධර්මයහ. නිරෝධසත්තය නොවිපාක නවිපාක ස්වභාවධර්ම යැ. දුඃඛසත්තය විපාක වියහෙයි, විපාකස්වභාවධර්ම වියහෙයි, නොවිපාක නවිපාක ස්වභාවධර්ම වියහේ.

ඉන්ද්‍රියයෝ සත්දෙනෙක් නොවිපාක නවිපාකස්වභාවධර්මයහ. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් විපාකයහ. ඉන්ද්‍රියයෝ දෙදෙනෙක් විපාකස්වභාවධර්මයහ. අඤ්ඤාන්ද්‍රිය විපාක වියහෙයි, විපාකස්වභාවධර්ම වියහෙයි. ඉන්ද්‍රියයෝ නවදෙනෙක් විපාක වියහෙති, විපාකස්වභාවධර්ම වියහෙති, නොවිපාක නවිපාකස්වභාවධර්ම වියහෙත්.

හෙතුහු සදෙනෙක් විපාකස්වභාවධර්මයහ. තුන් අව්‍යාකෘතහෙතුහු විපාක වියහෙති. නොවිපාක නවිපාකස්වභාවධර්ම වියහෙත්.

කවලීකාර ආභාරය නොවිපාක නවිපාකස්වභාවධර්ම යැ. (ස්පර්ශාදි) තුන් ආභාර යෝ විපාක වියහෙති, විපාකස්වභාවධර්ම වියහෙති, නොවිපාක නවිපාකස්වභාවධර්ම වියහෙත්.

ස්පර්ශයෝ පස්දෙනෙක් විපාකයහ. මනෝධාතුසංස්පර්ශය විපාක වියහෙයි, නොවිපාක නවිපාකස්වභාවධර්ම වියහෙයි. මනෝවිඤ්ඤානාදි සංස්පර්ශය විපාක වියහෙයි, විපාකස්වභාවධර්ම වියහෙයි, නොවිපාක නවිපාකස්වභාවධර්ම වියහේ.

වේදනාවේ පස්දෙනෙක් - සංඥාවේ පස්දෙනෙක් - වෙනතාවේ පස්දෙනෙක් - විත්තයේ පස්දෙනෙක් විපාකයහ. මනෝධාතු විපාක වියහෙයි, නොවිපාක නවිපාක ස්වභාවධර්ම වියහෙයි. මනෝවිඤ්ඤානාදි විපාක වියහෙයි, විපාකස්වභාවධර්ම වියහෙයි, නොවිපාක නවිපාක ස්වභාවධර්ම වියහේ.

1113. පඤ්චනාං ඛනිකානං කති උපාදිනනුපාදනියා : කති අනුපාදිනනුපාදනියා : කති අනුපාදිනනඅනුපාදනියා -පෙ- සත්තනාං චිත්තානං කති උපාදිනනුපාදනියා : කති අනුපාදිනනුපාදනියා : කති අනුපාදිනනඅනුපාදනියා :

1114. රූපකඛ්ඤා සියා උපාදිනනුපාදනියො, සියා අනුපාදිනනුපාදනියො. චිත්තාරො ඛනි සියා උපාදිනනුපාදනියා, සියා අනුපාදිනනුපාදනියා, සියා අනුපාදිනනඅනුපාදනියා.

පඤ්චායතනා උපාදිනනුපාදනියා, සඤ්ජායතනං අනුපාදිනනුපාදනියං. චිත්තාරො ආයතනා සියා උපාදිනනුපාදනියා, සියා අනුපාදිනනුපාදනියා. ආයතනා සියා උපාදිනනුපාදනියා, සියා අනුපාදිනනුපාදනියා, සියා අනුපාදිනනඅනුපාදනියා.

දසබාහුයො උපාදිනනුපාදනියා, සඤ්ජායතනං අනුපාදිනනුපාදනියං පඤ්ච බාහුයො සියා උපාදිනනුපාදනියා, සියා අනුපාදිනනුපාදනියා. ජෙ බාහුයො සියා උපාදිනනුපාදනියා, සියා අනුපාදිනනුපාදනියා. සියා අනුපාදිනනඅනුපාදනියා.

සමුදයසම්මං අනුපාදිනනුපාදනියං. ජෙ සම්මං අනුපාදිනනඅනුපාදනියා. දුක්ඛසම්මං සියා උපාදිනනුපාදනියං, සියා අනුපාදිනනුපාදනියං.

නවිඤ්ඤා උපාදිනනුපාදනියා. දෙමනසිඤ්ඤා අනුපාදිනනුපාදනියං. තිඤ්ඤා අනුපාදිනනඅනුපාදනියා. නවිඤ්ඤා සියා උපාදිනනුපාදනියා, සියා අනුපාදිනනුපාදනියා, සියා අනුපාදිනනඅනුපාදනියා.

තයො අකුසලභෙතු අනුපාදිනනුපාදනියා. තයො කුසලභෙතු සියා අනුපාදිනනුපාදනියා, සියා අනුපාදිනනඅනුපාදනියා. තයො අවිජාකතභෙතු සියා උපාදිනනුපාදනියා, සියා අනුපාදිනනුපාදනියා, සියා අනුපාදිනනඅනුපාදනියා.

කඛ්ඤ්ඤාරො ආභාරො සියා උපාදිනනුපාදනියො, සියා අනුපාදිනනුපාදනියො. තයො ආභාර සියා උපාදිනනුපාදනියා, සියා අනුපාදිනනුපාදනියා, සියා අනුපාදිනනඅනුපාදනියා.

පඤ්ච ඵණා උපාදිනනුපාදනියා. මනොබාහුසම්මං සියා උපාදිනනුපාදනියො, සියා අනුපාදිනනුපාදනියො. මනොවිඤ්ඤාණබාහුසම්මං සියා උපාදිනනුපාදනියො, සියා අනුපාදිනනුපාදනියො, සියා අනුපාදිනනඅනුපාදනියො.

පඤ්ච වේදනා, පඤ්ච සඤ්ඤා, පඤ්ච චේතනා, පඤ්ච චිත්තා උපාදිනනුපාදනියා. මනොබාහු සියා උපාදිනනුපාදනියා, සියා අනුපාදිනනුපාදනියා. මනොවිඤ්ඤාණබාහු සියා උපාදිනනුපාදනියා, සියා අනුපාදිනනුපාදනියා, සියා අනුපාදිනනඅනුපාදනියා.

1115. පඤ්චනාං ඛනිකානං කති සම්මතකසම්මාරා : කති අම්මතකසම්මාරමතා : කති අම්මතකසම්මාරා : -පෙ- සත්තනාං චිත්තානං කති සම්මතකසම්මාරා : කති අම්මතකසම්මාරමතා : කති අම්මතකසම්මාරා :

1113. පඤ්චස්කන්ධයන් අතුරෙහි උපාදින්නොපාදනියයෝ කෙතෙක, අනුපාදින්නොපාදනියයෝ කෙතෙක, අනුපාදින්නඅනුපාදනියයෝ කෙතෙක . . . සප්ත චිත්තයන් අතුරෙහි උපාදින්නොපාදනියයෝ කෙතෙක, අනුපාදින්නොපාදනියයෝ කෙතෙක, අනුපාදින්නඅනුපාදනියයෝ කෙතෙක යත් :

1114. රූපස්කන්ධය උපාදින්නොපාදනිය වියහෙයි. සතර (අරූප) ස්කන්ධයෝ උපාදින්නොපාදනිය වියහෙති, අනුපාදින්නොපාදනිය වියහෙති, අනුපාදින්න - අනුපාදනිය වියහෙත්.

ආයතනයෝ පස්දෙනෙක් උපාදින්නොපාදනියහ. ශබ්දයතනය අනුපාදින්නොපාදනිය යැ, සතර ආයතන කෙනෙක් උපාදින්නොපාදනිය වියහෙති, අනුපාදින්නොපාදනිය වියහෙති, ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් උපාදින්නොපාදනිය වියහෙති, අනුපාදින්නොපාදනිය වියහෙති අනුපාදින්න - අනුපාදනිය වියහෙත්.

ධාතුහු දස දෙනෙක් උපාදින්නොපාදනියහ. ශබ්දධාතු අනුපාදින්නොපාදනිය යැ. ධාතුහු පස්දෙනෙක් උපාදින්නොපාදනිය වියහෙති, අනුපාදින්නොපාදනිය වියහෙති, ධාතුහු දෙදෙනෙක් උපාදින්නොපාදනිය වියහෙති, අනුපාදින්නොපාදනිය වියහෙති, අනුපාදින්න - අනුපාදනිය වියහෙත්.

සමුදයසත්තය අනුපාදින්නොපාදනිය යැ. සත්තයෝ දෙදෙනෙක් අනුපාදින්නොපාදනියහ. දුඛසත්තය උපාදින්නොපාදනිය වියහෙයි, අනුපාදින්නොපාදනිය වියහේ.

ඉන්ද්‍රියයෝ නවදෙනෙක් උපාදින්නොපාදනියහ. දෙමනස්සින්ද්‍රිය අනුපාදින්නොපාදනිය යැ. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් අනුපාදින්නොපාදනියහ. ඉන්ද්‍රියයෝ නවදෙනෙක් උපාදින්නොපාදනිය වියහෙති, අනුපාදින්නොපාදනිය වියහෙති, අනුපාදින්නොපාදනිය වියහෙත්.

තුන් අකුශලමෙතුහු අනුපාදින්නොපාදනියහ. තුන් කුශලමෙතුහු අනුපාදින්නොපාදනිය වියහෙති, අනුපාදින්නොපාදනිය වියහෙති. තුන් අව්‍යාකෘතමෙතුහු උපාදින්නොපාදනිය වියහෙති, අනුපාදින්නොපාදනිය වියහෙති, අනුපාදින්නොපාදනිය වියහෙත්.

කවළිකාර ආභාරය උපාදින්නොපාදනිය වියහෙයි, අනුපාදින්නොපාදනිය වියහෙයි. ආභාරයෝ තිදෙනෙක් උපාදින්නොපාදනිය වියහෙති, අනුපාදින්නොපාදනිය වියහෙති, අනුපාදින්නොපාදනිය වියහෙත්.

ස්පර්ශයෝ පස්දෙනෙක් උපාදින්නොපාදනියහ. මනොධාතුසංස්පර්ශය උපාදින්නොපාදනිය වියහෙයි, අනුපාදින්නොපාදනිය වියහෙයි. මනොවිඤ්ඤාධාතුසංස්පර්ශය උපාදින්නොපාදනිය වියහෙයි, අනුපාදින්නොපාදනිය වියහෙයි, අනුපාදින්නොපාදනිය වියහේ.

වේදනාවෝ පස්දෙනෙක් - සංඥාවෝ පස්දෙනෙක් - වේදනාවෝ පස්දෙනෙක් - චිත්තයෝ පස්දෙනෙක් උපාදින්නොපාදනියහ. මනොධාතු උපාදින්නොපාදනිය වියහෙයි, අනුපාදින්නොපාදනිය වියහෙයි. මනොවිඤ්ඤාධාතු උපාදින්නොපාදනිය වියහෙයි, අනුපාදින්නොපාදනිය වියහෙයි, අනුපාදින්නොපාදනිය වියහේ.

1115. පඤ්චස්කන්ධයන් අතුරෙහි සචිතර්කසචිවාරයෝ කෙතෙක, අචිතර්කසචිවාර මාත්‍රයෝ කෙතෙක, අචිතර්කඅචිවාරයෝ කෙතෙක . . . සප්තචිත්තයන් අතුරෙහි සචිතර්ක සචිවාරයෝ කෙතෙක, අචිතර්කසචිවාරමාත්‍රයෝ කෙතෙක, අචිතර්කඅචිවාරයෝ කෙතෙක යත් :

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

1116. රූපකකකො අවිතකකඅවිවාරො. තයො ඛකො සිගා සවිතකක-
සවිවාරො, සිගා අවිතකකවිවාරමතතා, සිගා අවිතකකඅවිවාරො.
සකිකරකකකො සිගා සවිතකකසවිවාරො, සිගා අවිතකකවිවාරමතතො,
සිගා අවිතකකඅවිවාරො, සිගා හ වතතබ්බං සවිතකකසවිවාරොතිපි
අවිතකකවිවාරමතතොතිපි. අවිතකකඅවිවාරොතිපි.

දසායතනං අවිතකකඅවිවාරො. මනායතනං සිගා සවිතකකසවිවාරො,
සිගා අවිතකකවිවාරමතතං, සිගා අවිතකකඅවිවාරො. බමමායතනං සිගා
සවිතකකසවිවාරො, සිගා අවිතකකවිවාරමතතං, සිගා අවිතකකඅවිවාරො,
සිගා හ වතතබ්බං සවිතකකසවිවාරනතිපි අවිතකකවිවාරමතතනතිපි
අවිතකකඅවිවාරනතිපි.

පණණරසධාතුයො අවිතකකඅවිවාරො. මනොධාතු සවිතකකසවිවාරො.
මනොවිඤ්ඤාණධාතු සිගා සවිතකකසවිවාරො, සිගා අවිතකකවිවාරමතතා,
සිගා අවිතකකඅවිවාරො. බමමධාතු සිගා සවිතකකසවිවාරො, සිගා අවිතකක-
විවාරමතතා, සිගා අවිතකකඅවිවාරො, සිගා හ වතතබ්බං සවිතකක-
සවිවාරොතිපි අවිතකකවිවාරමතතොතිපි අවිතකකඅවිවාරොතිපි.

සමුදගසව්වං සවිතකකසවිවාරො. නිරොධසව්වං අවිතකකඅවිවාරො.
මකසව්වං සිගා සවිතකකසවිවාරො, සිගා අවිතකකවිවාරමතතං, සිගා
අවිතකකඅවිවාරො. දුක්ඛසව්වං සිගා සවිතකකසවිවාරො, සිගා අවිතකක-
විවාරමතතං, සිගා අවිතකකඅවිවාරො, සිගා හ වතතබ්බං සවිතකක-
සවිවාරනතිපි අවිතකකවිවාරමතතනතිපි අවිතකකඅවිවාරනතිපි.

නව්ඤ්ඤා අවිතකකඅවිවාරො. දෙමනසසිඤ්ඤා සවිතකකසවිවාරො.
උපපක්ඛිඤ්ඤා සිගා සවිතකකසවිවාරො, සිගා අවිතකකඅවිවාරො.
ඵකාදසිඤ්ඤා සිගා සවිතකකසවිවාරො, සිගා අවිතකකවිවාරමතතා, සිගා
අවිතකකඅවිවාරො.

තයො අකුසලහෙතු සවිතකකසවිවාරො. ඡ හෙතු සිගා සවිතකක-
සවිවාරො, සිගා අවිතකකවිවාරමතතා, සිගා අවිතකකඅවිවාරො.

කබලිඛිකාරො ආහාරො අවිතකකඅවිවාරො. තයො ආහාරො සිගා
සවිතකකසවිවාරො, සිගා අවිතකකවිවාරමතතා, සිගා අවිතකකඅවිවාරො.

පඤ්ච ඵසාං අවිතකකඅවිවාරො මනොධාතුසම්පයො සවිතකක
සවිවාරො. මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්පයො සිගා සවිතකකසවිවාරො,
සිගා අවිතකකවිවාරමතතො, සිගා අවිතකකඅවිවාරො.

පඤ්ච වේදනා, පඤ්ච සඤ්ඤා, පඤ්ච වේතනා, පඤ්ච චිත්තා
අවිතකකඅවිවාරො. මනොධාතු සවිතකකසවිවාරො. මනොවිඤ්ඤාණධාතු
සිගා සවිතකකසවිවාරො, සිගා අවිතකකවිවාරමතතා, සිගා අවිතකක-
අවිවාරො.

1117. පඤ්චකං ඛකොනං කකි රූපා: කකි අරූපා: -පෙ- සත්තකං
විතතං කකි රූපා: කකි අරූපා:

1118. රූපකකකො රූපං. විතතාරො ඛකො අරූපා.

දසායතනං රූපං. මනායතනං අරූපං. බමමායතනං සිගා රූපං,
සිගා අරූපං.

දස ධාතුයො රූපා. සත්ත ධාතුයො අරූපා. බමමධාතු සිගා රූපා,
සිගා අරූපා.

නිඤ්ඤා සවිවාරො අරූපා. දුක්ඛසව්වං සිගා රූපං, සිගා අරූපං.

1116. රූපස්කන්ධය අවිතර්කභාවය යැ. ස්කන්ධයෝ තිදෙනෙක් සවිතර්ක සචාර වියහෙති, අවිතර්කභාවය වියහෙති, අවිතර්කභාවය වියහෙති. සංස්කාර ස්කන්ධය සවිතර්කසචාර වියහෙති, අවිතර්කභාවය වියහෙති, අවිතර්කභාවය වියහෙති, සවිතර්කසචාර වියහෙති, සවිතර්කසචාර වියහෙති සි ද අවිතර්කභාවය වියහෙති සි ද අවිතර්කභාවය වියහෙති සි ද අවිතර්කභාවය වියහෙති.

දස ආයතන කෙනෙක් අවිතර්කභාවය යැ. මනාසය සවිතර්කසචාර වියහෙති, අවිතර්කභාවය වියහෙති, අවිතර්කභාවය වියහෙති. ධර්මායතනය සවිතර්ක සචාර වියහෙති, අවිතර්කභාවය වියහෙති, අවිතර්කභාවය වියහෙති, සවිතර්ක සචාර වියහෙති සි ද අවිතර්කභාවය වියහෙති සි ද අවිතර්කභාවය වියහෙති සි ද අවිතර්කභාවය වියහෙති.

පසළොස් ධාතු කෙනෙක් අවිතර්කභාවය යැ. මනොධාතු සවිතර්කසචාර යැ. මනොවිඤ්ඤාණධාතු සවිතර්කසචාර වියහෙති, අවිතර්කභාවය වියහෙති, අවිතර්කභාවය වියහෙති. ධර්මධාතු සවිතර්කසචාර වියහෙති, අවිතර්කභාවය වියහෙති, අවිතර්කභාවය වියහෙති, අවිතර්කභාවය වියහෙති, සවිතර්කසචාර වියහෙති සි ද අවිතර්කභාවය වියහෙති සි ද අවිතර්කභාවය වියහෙති සි ද අවිතර්කභාවය වියහෙති.

සමුදයසත්‍යය සවිතර්කසචාර යැ. නිරොධසත්‍යය අවිතර්කභාවය යැ. මාර්ග සත්‍යය සවිතර්කසචාර වියහෙති, අවිතර්කභාවය වියහෙති, අවිතර්කභාවය වියහෙති. දුෂ්ඨසත්‍යය සවිතර්කසචාර වියහෙති, අවිතර්කභාවය වියහෙති, අවිතර්කභාවය වියහෙති, සවිතර්කසචාර වියහෙති සි ද අවිතර්කභාවය වියහෙති සි ද අවිතර්කභාවය වියහෙති සි ද අවිතර්කභාවය වියහෙති.

ඉන්ද්‍රියයෝ නවදෙනෙක් අවිතර්කභාවය යැ. දෙමනස්සින්ද්‍රිය සවිතර්ක සචාර යැ. උපෙක්ඛිතීන්ද්‍රිය සවිතර්කසචාර වියහෙති, අවිතර්කභාවය වියහෙති. එකොළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් සවිතර්කසචාර වියහෙති, අවිතර්කභාවය වියහෙති, අවිතර්කභාවය වියහෙති.

කුන් අකුශලලොකුණු සවිතර්කසචාරය යැ. හෙකුණු සදෙනෙක් සවිතර්කසචාර වියහෙති, අවිතර්කභාවය වියහෙති, අවිතර්කභාවය වියහෙති.

කවලිකාරාහරය අවිතර්කභාවය යැ. ආහරයෝ තිදෙනෙක් සවිතර්කසචාර වියහෙති, අවිතර්කභාවය වියහෙති, අවිතර්කභාවය වියහෙති.

ස්පර්ශයෝ පස්දෙනෙක් අවිතර්කභාවය යැ. මනොධාතු සංස්පර්ශය සවිතර්ක සචාර යැ. මනොවිඤ්ඤාණධාතුසංස්පර්ශය සවිතර්කසචාර වියහෙති, අවිතර්කභාවය වියහෙති, අවිතර්කභාවය වියහෙති.

වේදනාවෝ පස්දෙනෙක් - සංභවෝ පස්දෙනෙක් - වේදනාවෝ පස්දෙනෙක් - චිත්තයෝ පස්දෙනෙක් අවිතර්කභාවය යැ. මනොධාතු සවිතර්කසචාර යැ. මනොවිඤ්ඤාණධාතු සවිතර්කසචාර වියහෙති, අවිතර්කභාවය වියහෙති, අවිතර්කභාවය වියහෙති.

1117. පඤ්චස්කන්ධයන් අකුරෙහි රූපයෝ කෙනෙක, අරූපයෝ කෙනෙක . . . සත්තචිත්තයන් අකුරෙහි රූපයෝ කෙනෙක, අරූපයෝ කෙනෙක යත් :

1118. රූපස්කන්ධය රූප යැ. (වේදනාදි) සත්තස්කන්ධයෝ අරූපය යැ.

දස ආයතන කෙනෙක් රූපය යැ. මනාසය අරූප යැ. ධර්මායතනය රූප වියහෙති, අරූප වියහෙති.

ධාතුහු දස දෙනෙක් රූපය යැ. ධාතුහු සත් දෙනෙක් අරූපය යැ. ධර්මධාතු රූප වියහෙති, අරූප වියහෙති.

සත්තයෝ තිදෙනෙක් අරූපය යැ. දුෂ්ඨසත්තය රූප වියහෙති, අරූප වියහෙති.

සතඨිඤ්ඤා රූපා. චුද්ධස්මිතඤ්ඤා අරූපා. ජීවිතඤ්ඤා සිතා රූපං, සිතා අරූපං.

නව හෙතු අරූපා.

කඛ්චිඛ්ඛාරො ආභාරො රූපං. තයො ආභාරා අරූපා.

සත්ත එස්සා අරූපා.

සත්ත වේදනා, සත්ත සඤ්ඤා, සත්ත චේතනා, සත්ත චිත්තා අරූපා.

1119. පඤ්චත්තං ඛක්ඛානං කතී ලොකීයා, කතී ලොකුත්තරා : ආදසන්නං ආයතනානං කතී ලොකීයා, කතී ලොකුත්තරා : අවිචාරසත්තං ඛාතුනං කතී ලොකීයා, කතී ලොකුත්තරා : චතුත්තං සච්චානං කතී ලොකීයා, කතී ලොකුත්තරා : -පෙ- සත්තත්තං චිත්තානං කතී ලොකීයා, කතී ලොකුත්තරා :

1120. රූපකඛ්ඛො ලොකීයො. චිත්තාරො ඛක්ඛා සිතා ලොකීයා, සිතා ලොකුත්තරා.

දසායතනා ලොකීයා. ඤේ ආයතනා සිතා ලොකීයා, සිතා ලොකුත්තරා.

සොළස ඛාතුයො ලොකීයා. ඤේ ඛාතුයො සිතා ලොකීයා, සිතා ලොකුත්තරා.

ඤේ සච්චා ලොකීයා. ඤේ සච්චා ලොකුත්තරා.

දසිඤ්ඤා ලොකීයා. තීණිඤ්ඤා ලොකුත්තරා. නවිඤ්ඤා සිතා ලොකීයා, සිතා ලොකුත්තරා.

තයො අකුසලහෙතු ලොකීයා. ඡ හෙතු සිතා ලොකීයා, සිතා ලොකුත්තරා.

කඛ්චිඛ්ඛාරො ආභාරො ලොකීයො. තයො ආභාරා සිතා ලොකීයා, සිතා ලොකුත්තරා.

ඡ එස්සා ලොකීයා. මනොවිඤ්ඤාණධාතුසච්චස්සා සිතා ලොකීයා, සිතා ලොකුත්තරො.

ඡ වේදනා ලොකීයා. මනොවිඤ්ඤාණධාතුසච්චස්සා වේදනා සිතා ලොකීයා, සිතා ලොකුත්තරා.

ඡ සඤ්ඤා ලොකීයා. මනොවිඤ්ඤාණධාතුසච්චස්සා සඤ්ඤා සිතා ලොකීයා, සිතා ලොකුත්තරා.

ඡ චේතනා ලොකීයා. මනොවිඤ්ඤාණධාතුසච්චස්සා චේතනා සිතා ලොකීයා, සිතා ලොකුත්තරා.

ඡ චිත්තා ලොකීයා. මනොවිඤ්ඤාණධාතු සිතා ලොකීයා, සිතා ලොකුත්තරාති.

ධම්මසද්ධස්මිතධෙය්‍යා නිට්ඨිතො.

විභවිගප්පකරණං සමත්තං.

ඉන්ද්‍රියයෝ සත් දෙනෙක් රූපයහ. ඉන්ද්‍රියයෝ තුළ දෙනෙක් අරූපයහ. ජීවිතින්ද්‍රිය රූප වියහෙයි, අරූප වියහේ.

නවනෙකුහු අරූපයහ.

කවලිකාරාහාරය රූප යැ. (ස්පර්ශාදි) තුන් ආහාරයෝ අරූපයහ.

සප්තස්පර්ශයෝ අරූපයහ.

සප්තවේදනාවෝ - සප්තසංඥාවෝ - සප්තවේදනාවෝ - සප්තචිත්තයෝ අරූපයහ.

1119. පඤ්චස්කන්ධයන් අතුරෙහි ලොකික වුවාහු කෙතෙක, ලොකොත්තර වුවාහු කෙතෙක, දෙළොස් ආයතනයන් අතුරෙහි ලොකික වුවාහු කෙතෙක, ලොකොත්තර වුවාහු කෙතෙක, අටළොස් ධාතුන් අතුරෙහි ලොකික වුවාහු කෙතෙක, ලොකොත්තර වුවාහු කෙතෙක, සතර සත්‍යයන් අතුරෙහි ලොකික වුවාහු කෙතෙක, ලොකොත්තර වුවාහු කෙතෙක. . . . සප්තචිත්තයන් අතුරෙහි ලොකික වුවාහු කෙතෙක, ලොකොත්තර වුවාහු කෙතෙක යත් :

1120. රූපස්කන්ධය ලොකික යැ. ස්කන්ධයෝ සතර දෙනෙක් ලොකික වියහෙයි, ලොකොත්තර වියහෙත්.

ආයතනයෝ දස දෙනෙක් ලොකිකයහ. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් ලොකික වියහෙයි, ලොකොත්තර වියහෙත්.

ධාතුහු සොළොස් දෙනෙක් ලොකිකයහ. ධාතුහු දෙදෙනෙක් ලොකික වියහෙයි, ලොකොත්තර වියහෙත්.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ලොකිකයහ. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ලොකොත්තරයහ.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් ලොකිකයහ. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් ලොකොත්තරයහ. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් ලොකික වියහෙයි, ලොකොත්තර වියහෙත්.

තුන් අතුලුලහකුහු ලොකිකයහ. හෙකුහු සදෙනෙක් ලොකික වියහෙයි, ලොකොත්තර වියහෙත්.

කවලිකාරාහාරය ලොකික ය. ආහාරයෝ තිදෙනෙක් ලොකික වියහෙයි, ලොකොත්තර වියහෙත්.

ස්පර්ශයෝ සදෙනෙක් ලොකිකයහ. මනෝවිඤ්ඤාධාතුසංස්පර්ශය ලොකික වියහෙයි, ලොකොත්තර වියහේ.

වේදනාවෝ සදෙනෙක් ලොකිකයහ. මනෝවිඤ්ඤාධාතුසංස්පර්ශයෙන් උපන් වේදනා ලොකික වියහෙයි, ලොකොත්තර වියහේ.

සංඥාවෝ සදෙනෙක් ලොකිකයහ. මනෝවිඤ්ඤාධාතුසංස්පර්ශයෙන් උපන් සංඥා ලොකික වියහෙයි, ලොකොත්තර වියහේ.

වේදනාවෝ සදෙනෙක් ලොකිකයහ. මනෝවිඤ්ඤාධාතුසංස්පර්ශයෙන් උපන් වේදනා ලොකික වියහෙයි, ලොකොත්තර වියහේ.

චිත්තයෝ සදෙනෙක් ලොකිකයහ. මනෝවිඤ්ඤාධාතු ලොකික වියහෙයි. ලොකොත්තර වියහේ.

බලාපොරොත්තු වීම නිමි.

විභාගප්‍රකරණ සමාප්ත යි.

විශේෂපද්‍යාකතාමණිකා

විසේෂ පද්‍ය නිකමණිකා

අ	පිටුවකිනා
අකඩනැගි	214
අකථංකපි	52
අකනිධානං	308, 310
අකුසලකම්මපථා	260
අකුසලධාතු	220
අකුසලවිතකකා	220
අකුසල සඤ්ඤා	220
අකුසලා	122
අකුසලා ධම්මා	52
අකුසි	226
අගභූතියං පඤ්ඤා	158
අගුත්තථාරතා	38
අගොචරෙ	36
අභිග්‍රහණානි	226
අචෙතසිකා	142
අජ්ඣතතසඤ්ඤාජනා	216
අජ්ඣතතං	50, 54
අජ්ඣතතා	146, 148
අත්තානුදිට්ඨි	228
අත්ථාපිකා පඤ්ඤා	144, 162
අත්ථපටිතමනිදා	118, 120, 122
අත්‍රිච්ඡතා	200
අත්ථාපානං	308, 310
අත්ථිතාරම්මණා	148
අදින්නාදානං චෙරමණි	
සිකිකාපදං	104, 106, 108
අදුක්ඛමුත්‍රඛං	58
අභිවිතෙත පඤ්ඤා	164
අභිපඤ්ඤාය පඤ්ඤා	164
අභිමුත්ති	186
අභිසිලෙ පඤ්ඤා	164
අභො	80
අත්තඤ්ඤාභිකා දිට්ඨි	262
අත්තවා දිට්ඨි	214
අත්ථගෙ ඤාණං	148, 168

අ	පිටුවකිනා
අනජ්ඣවො	214
අනජ්ඣාපතති	110
අනන්තං විඤ්ඤාණං	62
අනන්තවා දිට්ඨි	214
අනන්තකාමානි	38
අනරිගචොකාරා	236, 256
අනවකාරිං	262
අනාගතාරම්මණා	146
අනාචාරෙ	32
අනාදරිතං	232
අනාභොගා	148
අනාසවා පඤ්ඤා	158
අනිච්චා	142
අනිත්‍යානිකා	142
අනිත්‍යතා	140
අනුභිතො	50
අනුපාදානියං පඤ්ඤා	160
අනුපුබ්බවිකාරගමාපතති	190
අනුමතෙතසු චජෙජසු	
භගදසාඨි	34, 38
අනුසංයො	186
අනොභූතියං පඤ්ඤා	158
අනොත්තප්පා	214
අප්පනිකෙකාසං	46
අප්පමඤ්ඤායො	80, 92, 96
අප්පමාණභානං	308
අප්පමාණසුභානං	308
අප්පමාණා	144, 146
අප්පමාණා පඤ්ඤා	166
අප්පරජකඩා	186
අප්පසද්දං	44
අප්පසන්නානි	38
අප්පිතිකා	144
අප්පට්ඨකාමිනි	144, 146
අප්පට්ඨකාරො	216

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

අ	පිටුවක
අපවයගාමි	66, 122
අපරනතානුදිට්ඨි	214
අපරමට්ඨා පඤ්ඤා	160
අපරියාපනතා	144
අපරියාපනතා පඤ්ඤා	148, 162
අපායකොසල්ලං	164
අථාසුකකාමානි	38
අභබ්බා	188
අභිජ්ඣා	46
අභිනිපාතමනතා	142
අමද්දවො	214
අමරවිතකේතා	210
අසොගකෙබ්මකාමානි	38
අසොගනීයා පඤ්ඤා	160
අසොනිසොමනසිකාරො	234
අරඤ්ඤං	44
අරඤ්ඤගතො වා	46
අරතී	202, 228
අරියා	56, 234
අරියො අට්ඨබ්බිකො මය්ගො	18
අරුපා	142
අරුපාවචරං කුසං	72
අරුපිනො ධම්මා	124, 130
අරුපුපපතනීයා	112
අව්‍යාකතා 124, 126, 130, 132, 142	
අව්‍යාපනතථිතේතා	48
අවදඤ්ඤානා	232
අවිකේඛපො	104, 108, 120, 122
අවිචාරං	54
අවිජ්ජා	212
අවිතකකං	54
අවිතකකඅවිචාරං	142, 146
අවිතකකවිචාරමනතා	142, 146
අවිසාගට්මානසතා	26
අවිසාහාරො	26
අවිහානං	308, 310
අවිචිතිරයං	302
අසාධානි කුලානි	38
අසාධානියං	232
අසාදදිට්ඨි	228

අ	පිටුවක
අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිතා	142
අසංකිලෙසිතා පඤ්ඤා	160
අසඤ්ඤාසත්තානං	308
අසඤ්ඤිවාදා	258
අසඬම්මා	250
අසනතුට්ඨිතා	230
අසගාගවුත්ති	202
අසම්පජ්ඣඤ්ඤා	216, 234
අසාබ්ලාහං	216
අසෙකතා	144, 148
අසෙකතා පඤ්ඤා	164
අසොරවං	214
අභිතකාමානි	38
අභිජිකං	214
අභේතු අපාච්චයා	226
අභේතුකා	142

අං	
ආකාසානඤ්චායතනං	60, 62
ආකාසානඤ්චායතනුපගානං	308, 310
ආකාසො	60
ආකිඤ්ඤාඤ්ඤායතනං	62, 122, 128
ආකිඤ්ඤාඤ්ඤායතනුපගානං	308, 310
ආභාතවිඤ්චිති	258, 260
ආචයගාමිනී	144, 146
ආචයගාමිනී පඤ්ඤා	164
ආචාරගොචරසම්පකේතා	34, 36
ආචාරො	38
ආයකොසල්ලං	144, 164
ආයුප්පමාණං	306, 308
ආරම්මණානි	174
ආලොකසඤ්ඤා	48
ආයගො	18
ආසව්‍යා	222, 236
ආහාරා	278, 280

පිටුවකිනා

පිටුවකිනා

ඉ	
ඉඤ්ඤානි	260
ඉඤ්ඤා	36
ඉඤ්ඤානු අනුපාතානා	216
ඉඤ්ඤානු අනුපාතානා	40
ඉඤ්ඤානු අනුපාතානා	226
ඉඤ්ඤා	212
ඉඤ්ඤානු අනුපාතානා	38

උ

උඤ්ඤානි	214
උඤ්ඤානු අනුපාතානා	46
උඤ්ඤා	80
උඤ්ඤානු අනුපාතානා	50, 230, 232
උඤ්ඤානු අනුපාතානා	304
උඤ්ඤානු අනුපාතානා	210
උඤ්ඤානු අනුපාතානා	236
උඤ්ඤානු අනුපාතානා	142, 144
උඤ්ඤානු අනුපාතානා	160
උඤ්ඤානු අනුපාතානා	142
උඤ්ඤානු අනුපාතානා	164
උඤ්ඤානු අනුපාතානා	234
උඤ්ඤානු අනුපාතානා	234
උඤ්ඤානු අනුපාතානා	38
උඤ්ඤානු අනුපාතානා	38
උඤ්ඤානු අනුපාතානා	56, 58, 60
උඤ්ඤානු අනුපාතානා	60, 86, 92, 94
උඤ්ඤානු අනුපාතානා	4, 8
උඤ්ඤානු අනුපාතානා	104, 110, 122, 130
උඤ්ඤානු අනුපාතානා	146
උඤ්ඤානු අනුපාතානා	86
උඤ්ඤානු අනුපාතානා	246

ඌ

ඌඤ්ඤානි	80, 82
ඌඤ්ඤා	224

ඹ

ඹඤ්ඤානි	142, 144
ඹඤ්ඤා	158
ඹඤ්ඤා	6

ක

කඤ්ඤානි	148, 168
කඤ්ඤා	82, 86, 88, 90, 94
කඤ්ඤානු අනුපාතානා	82, 96
කඤ්ඤා	226

කා

කාඤ්ඤානි	52
කාඤ්ඤානු අනුපාතානා	104, 106
කාඤ්ඤා	142
කාඤ්ඤානු අනුපාතානා	224
කාඤ්ඤානු අනුපාතානා	104
කාඤ්ඤානු අනුපාතානා	38

කි

කිඤ්ඤානි	226
කිඤ්ඤානු අනුපාතානා	186, 252, 260

කු

කුඤ්ඤානි	50
කුඤ්ඤානු අනුපාතානා	234
කුඤ්ඤා	120
කුඤ්ඤානු අනුපාතානා	252
කුඤ්ඤා	202

කො

කොඤ්ඤානි	210
කොඤ්ඤානු අනුපාතානා	230, 232

කි

කිඤ්ඤානි	304
----------	-----

ග

ගඤ්ඤානි	142
ගඤ්ඤානු අනුපාතානා	158
ගඤ්ඤානු අනුපාතානා	304
ගඤ්ඤා	38

ච

චඤ්ඤානි	124
චඤ්ඤානු අනුපාතානා	64, 66, 70, 122, 132
චඤ්ඤානු අනුපාතානා	80
චඤ්ඤා	186

චා

චාඤ්ඤානි	36
චාඤ්ඤානු අනුපාතානා	304, 306
චාඤ්ඤා	200

	පිටුවකිනි
ච	
චිත්තං	46, 80
චිත්තාධිපතෙය්‍යං	108
චිත්තාමයා	144
චිත්තාමයා පඤ්ඤා	162
චූ	
චූතුපපාතං	190
චේ	
චේතනො උපකක්ඛිලෙතො	52
චේතනො එතොදිභාවං	54
චේතනො ලිභතතං	202
ඡ	
ඡන්දාධිපතෙය්‍යං	108
ඡ	
ඡක්කපෙසනියෙන	36
ඡරුතිභූතා	142
ඡරුමරණේ ඤාණං	174
ඡං	
ඡාගරිතානුයොගමනුසුතො	34, 42
ඡාතිමදො	198
ඡාපිතපා	144
ඡාපිතපා පඤ්ඤා	162
ඤ	
ඤානං	64, 56, 58, 60
ඤාසි	188
ඤා	
ඤාණවිඤ්චා 142, 144, 148, 176, 178	
ඤාණවිපාසුතතං	104, 106, 108
ඤාණවිපාසුතතා	132
ඤාණසම්පාසුතතං	104, 106, 108
ඤාණෙසු ඤාණං	120
ඤි	
ඤිතිභාසිති පඤ්ඤා	170

	පිටුවකිනි
ත	
තණ්හා	222, 224
තණ්හාමූලකා ධම්මා	260
තණ්හාච්චරිතානි	262, 268
තතියං කානං	64, 66, 70
තතියං දිසං	80
තථාගතබලානි	192
තජ්ඣ	202
තමානි	226
තා	
තාවතීංසානං	304, 306
තී	
තීක්ඛිත්ථියං	186
තීණණවිචිකිට්ඨෙජා	52
තීත්ථාය තනානි	226
තීත්ථියෙහි	38
තීනතිනං	200
තීරියං	80
තා	
තාසිතානං	304
ථ	
ථව්වො	200
ථි	
ථිනං	48, 50
ථු	
ථුලලකුමාරිගොවරෙ	38
ද	
දානාරා	186
දාදසායනනානි	176, 178
දාසවසීද්ධසීගනානි	274
දි	
දිට්ඨධම්මනිබ්බානවාදා	242
දිට්ඨධම්මසුබ්බිභාරං	132
දිට්ඨියො	240, 242
දිට්ඨිවිපතති	216

පිටිමිති

පිටිමිති

දුකි	58
දුකි සහගත	130
දුකි:පටිපදං දකි:සිද්ධං	6, 8, 10, 22, 24, 26, 66, 68
දුකි:පටිපදං දකි:සිද්ධං	24
සුද්ධං	220
දුකි:සුද්ධං	64, 66, 68, 70, 72
දුකි:සුද්ධං	186
දුකි:සුද්ධං	36, 232

දෙ

දෙමනසා	58
දෙමනසාපටිපදං	246
දෙමනසා	214, 228, 232
දෙමන	218

බ

බමිපටිපදං	118, 120, 122
බමිපටිපදං	4, 6, 22
බමි:පටිපදං	108
බමි:පටිපදං	148, 168

නා

නා:පටිපදං	60, 228
-----------	---------

නි

නි:පටිපදං	202
නි:පටිපදං	148
නි:පටිපදං	170
නි:පටිපදං	304, 306
නි:පටිපදං	6, 24, 122
නි:පටිපදං	118, 120, 122
නි:පටිපදං	20

නි

නි:පටිපදං	142
-----------	-----

නෙ

නෙ:පටිපදං	34, 42
නෙ:පටිපදං	202
නෙ:පටිපදං	62
නෙ:පටිපදං	62
නෙ:පටිපදං	308
නෙ:පටිපදං	258
නෙ:පටිපදං	142

ප

පටිපදං	148
පටිපදං	22, 24
පටිපදං	52
පටිපදං	66, 70
පටිපදං	142
පටිපදං	104, 108, 110, 112
පටිපදං	120
පටිපදං	52
පටිපදං	60
පටිපදං	124, 126, 130, 132
පටිපදං	118, 120, 122
පටිපදං	118, 132, 172
පටිපදං	8, 10, 22, 24, 34, 64, 66, 68, 128
පටිපදං	8, 10, 22
පටිපදං	120
පටිපදං	38
පටිපදං	36
පටිපදං	46, 48
පටිපදං	198, 230
පටිපදං	302
පටිපදං	304, 306
පටිපදං	142
පටිපදං	160
පටිපදං	170
පටිපදං	308
පටිපදං	142, 144, 146
පටිපදං	166
පටිපදං	308
පටිපදං	38
පටිපදං	46
පටිපදං	142
පටිපදං	162
පටිපදං	248
පටිපදං	242
පටිපදං	216
පටිපදං	4, 6

	පිටුව
පා	
පාණාතිපානාවේරමණී	
සිකාපදං	104, 108
පාතිමොක්ඛං	36
පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතො	34
පානාගාරගොවරො	38
පාපමිත්තනා	214, 228, 232
පාපිච්ඡනා	200
පාරිභට්ඨකාය	36
පි	
පිඨි	2, 6
පිඨියා ව චිරාගා	56
පිඨිසහගතා	144, 146
පිඨිසුඛං	54, 56
පි	
පුප්ඵදනෙන	36
පුබ්බනාහුද්ධි	214
පුබ්බරත්තාපරරත්තං	42
පුබ්බෙකතගෙතු	226
පුබ්බෙතිවාසානුස්සති	190
පුරිසදෙසා	256
පුරිසමිලානි	258
ඵ	
ඵඤ්ඤානි	260
ඵරිනා	80, 82, 84
ඵලදනෙන	36
ඛ	
ඛුභමචරිගෙසනා	224
ඛුභමපාරිසර්ජනං	308
ඛුභමපුරොහිතානං	308
ඛුභමණමහාසාලානං	304
ඛභිඤා	146, 148
ඛභිඤා සඤ්ඤාජනා	216
ඛා	
ඛාපිසතිඤ්ඤානි	276
ඛු	
ඛුඤ්ඤාපභිකුට්ඨක	36

	පිටුව
බො	
බොජ්ඣකා	2
බොධිපක්ඛිතානං ධම්මානං	42
භ	
භත්තසම්මදෙ	202
භබ්බා	188
භගානි	224, 236, 242
භවතණ්ඤා	212
භවද්දවසී	212
භවෙසනා	224
භා	
භාවනාමයා	144
භාවනාමයා පඤ්ඤා	162
භි	
භික්ඛු	36
භික්ඛුනී ගොවරො	38
භික්ඛුනී සිකා	38
භික්ඛු සිකා	38
භො	
භොජනෙ අමතනඤ්ඤා	216
භොජනෙ මතනඤ්ඤා	34, 40
ම	
මිකෙකා	212
මිඤ්ඤානෙතුකා	144, 146, 148
මිඤ්ඤාතිපභිනී	144, 146, 148
මිඤ්ඤාචම්භා	146, 148
මච්ඡරිතං	212, 240
මඤ්ඤානි	260
මදෙ	198
මනොවිඤ්ඤාණධාතු	132
මනොවිලෙඛො	50
මලානි	226
මහඤ්ඤා	146
මහඤ්ඤා පඤ්ඤා	166
මහාරජකා	186
මභිච්ඡනා	200, 230
මා	
මානො	204, 206, 208
මායා	212

පිටුවකිනා

පිටුවකිනා

ම	
මිට්තනා:	256, 262
මිට්තදිට්ඨි	228, 262
මිට්තසංඛිතපෙසා:	210
මිඳුං	48, 50

මු

මුග්ගසුප්පානා:	36
මුට්ඨසම්මං	216
මුදිතා:	84, 86, 90, 94
මුදිතාසංඛගතෙන චෙතසා:	84, 90
මුදිත්ථිං	186
මුග්ගාදාදිවරමණී	104

මෙ

මෙනනා:	80, 82, 86, 88
--------	----------------

මො

මොගො	218
------	-----

යා

යාපාචකවිච්ඡුචිතාචනා පඤ්ඤා	142
යාමානං	304, 306

යො

යොගනීයා:	142
යොගනීයා පඤ්ඤා	158

රු

රුකිමුලං	44
----------	----

රු

රුපපඤ්ඤා	60
රුපාවචරං කුසං	72
රුපපතනිසා:	86, 88, 90, 92, 94, 112

ල

ලපනා:	202
ලහුසානි	38

ලා

ලාභෙන ලාභං නිජ්ඣිකානනා:	204
-------------------------	-----

ලො

ලොකිතා:	142
ලොකිතා පඤ්ඤා	144, 158
ලොකුත්තරං කුසං	6, 8, 10, 20, 66, 68, 122, 128
ලොකුත්තර පඤ්ඤා	144, 158
ලොකො:	46
ලොහො	218

ව

ව්‍යාසනා:	242
ව්‍යාපාදො	46, 48
වනපත්තා:	44

වි

විගතචිතමිඳො:	48
විවාථො:	52, 54
විචිකිච්ඡා:	50, 52, 222
විජමනිකා:	202
විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනං	62
විඤ්ඤාණඤ්ඤායනිත්තපගානං	308
විතකෙකා:	52, 54
විදිසං	80
විධිවාගොචරො:	38
විධි:	224
විපරිභොසා:	236
විපාකධම්මධම්මා:	148
විපාකා:	142, 146
විපාකාමනොධාතු	124
විපාකො ඤාණං	120
විපුලෙන	82, 84, 86
විනවදිට්ඨි	212
විමොකෙකා:	188
විරාගනිසසිතං	20
විරිතසංඛොජ්ඣාඛේයා:	4, 6
විරිතාධිපතෙය්‍යං	108
විරොධිවිච්ඡුති	244
විවාදමූලාත්	244
විවිතං	44
විවිතං භෙදායතං	34
විවෙකර්	54
විවෙකනිසසිතං	20
විසමානි	226
විසුඤ්ඤාවා:	304
විශේෂභාගිනී	148
විහරති	36, 46, 62, 80, 84, 86

වි

විකිකකමො:	36
විමංසාධිපතෙය්‍යං	108

	පිටුවකිනා
වෙ	
වෙරමණි	104
වෙලා අනතිකකමො	104
වෙසිගතොවරො	38
වෙළදනෙන	36
වෙහළුලානං	310
වො	
වොසාසාපරිණං	20
ස	
සාකාරා	186
සකකායදිට්ඨි	222
සංකිලෙසිකා	142
සංකිලෙසිකා පඤ්ඤා	160
සංගොජනාති	222
සංසවෙඨා	38
සඛිඛිතා	142
සඛිතා	240
සචානුලොමිකං	148
සචානුලොමිකං ඤාණං	168
සඤ්ඤාජනාති	240, 260
සඤ්ඤාජනිතා	142
සත්ත දිට්ඨිමො	250
සත්ත දුච්චරිතාති	250
සත්ත බොජ්ඣංගිනා	10
සත්ත මානා	250
සත්ත සඤ්ඤාජනාති	248
සති	48, 56
සතීමා	58
සතිසබ්බොජ්ඣංගිනා	2, 4, 6
සතො	42
සභාලොමා	234
සප්පච්චයා	142
සබ්බාචාරානං ලොකං	82, 84
සමපජ්ඤා	48, 56
සමපජානකාරී	34, 42

	පිටුවකිනා
ස	
සමපජානො	34, 44
සමපසාදනං	54
සමමාදාජ්චො	18, 22
සමමාකමමනො	18, 22
සමමාදිට්ඨි	18, 20, 22
සමමාචාරා	18, 20, 22
සමමාචාරාමො	18, 22
සමමාසඛිකපො	18, 20, 22
සමමාසති	18, 22
සමමාසමාධි	20, 22, 24, 176
සමමුතිඤ්ඤාණං	148, 170
සමමුතිදො	304
සමජො	26
සමාදාය සිකති	38
සමාධිසබ්බොජ්ඣංගිනා	4, 8
සල්ලා	240
සමිතකකසමිචාරා	146
සසානදිට්ඨි	212
සසඛිකාරොන	120
සා	
සාරේශා	212
සාතච්චං	34, 42
සාරමො	200
සාරමණා	142
සාසවා පඤ්ඤා	158
සි	
සිකති	38
සිකති	110
සිකතිපදාති	104, 108
සිඛිතං	200
සිනානදනෙන	36

* මෙම පොතෙහි පටුන, පිටු අංක 16 හි ඇතුළත් කර ඇත.

	පිටුවකිනි
සි	
සිලබිතපරාමාසෙ	222
සිලවිපතති	216
සිලතංවිජෙරා	36
සු	
සුමං	56, 58
සුමපිහාරි	58
සුමතභගතො	146
සුතමයා	144
සුතමයා පඤ්ඤා	162
සුදංකානං	308, 310
සුදංකිනං	308, 310
සුරාමේරතමිත්ථ පමාදධ්මානං	104, 106
සුචිඤ්ඤාපතං	186

	පිටුවකිනි
සෙ	
සෙකකි	144, 148
සෙකකි පඤ්ඤා	164
සෙතභ්භානො	106
සෙහ	
සොමනස්සං	58
සොමනස්සංතභගතං	104, 122
සොමනස්සපවිචාරා	246
හ	
හානහාගිනි	148
හානහාගිනි පඤ්ඤා	170
හෙ	
හෙතුච්ඡෙදප්පත්තං	142